I Kur-an ipubi ini ni ngobol i minlôñ ñwé i hop' basaa i yé likébél
li mbôñôl minsaibak mi mandap ma masoohe mo'ima,
kiñe Abd-Allah ibn Abdel Aziz Al-Saoud.
i yé' tjila le i nuñla
i nkéba ndig yañga

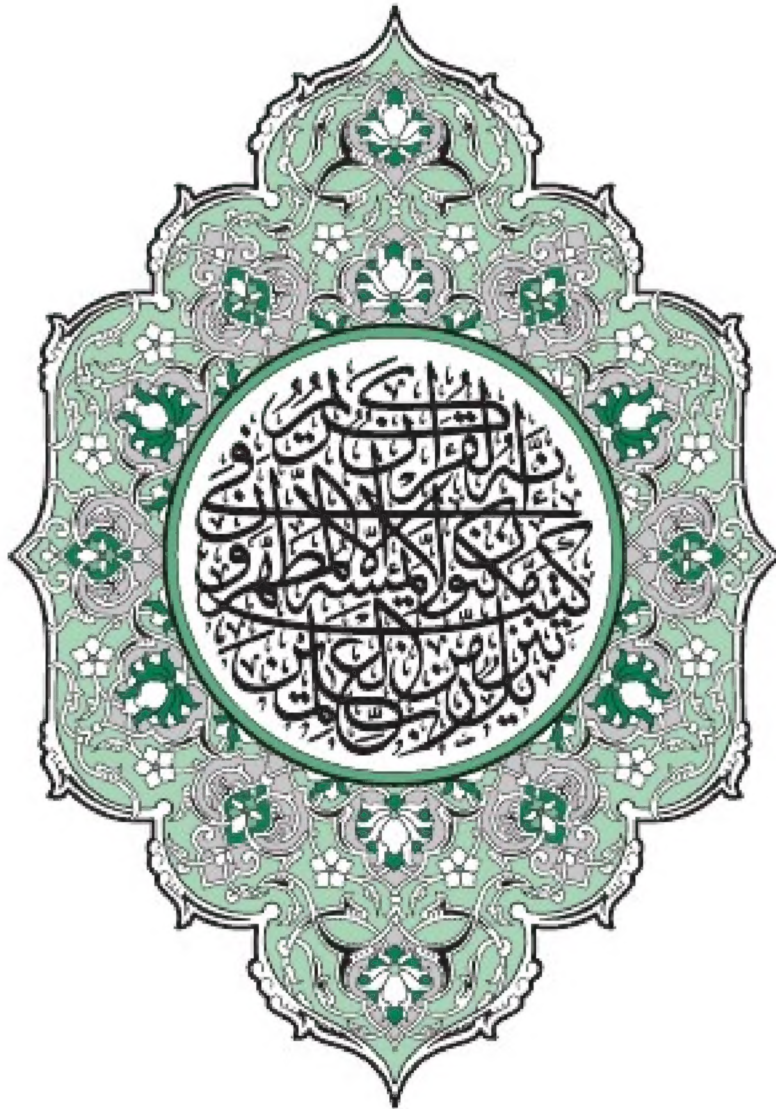

Kur-an i lipémba

lôñni ngobol i minlôñ ñwé'i hop' basaa

Yingin i kiñe Fahd inyu pémés Kur-an i lipémba

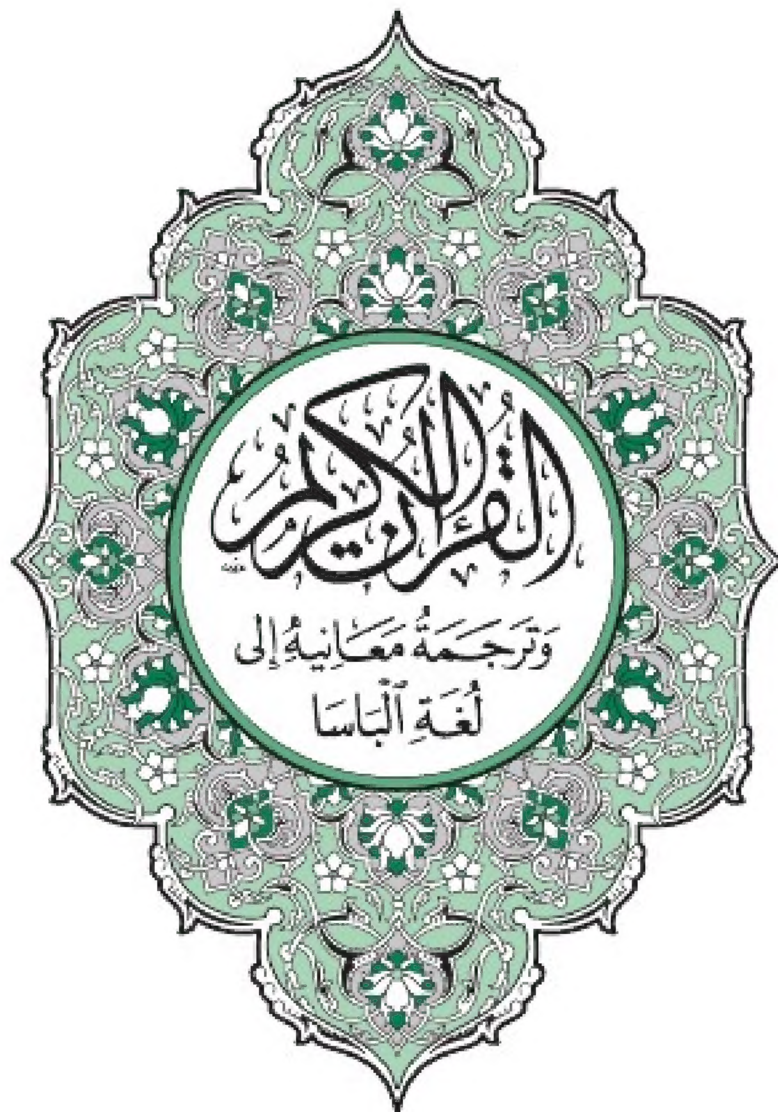
إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

Mbôñôl minsaibak mi mandap ma masoohe mo'ima –
kiñe Abd-Allah ibn Abdel Aziz Al-Saoud, kaisa i Arabie Saoudite a mbana lipém i ti ora
inyu mapam ma Kur-an i lipémba ni ngobol i minlôñ ñwé' i hop' basaa.

تشرف بالأمر بطباعة هذا المصحف الشريف وترجمة معانيه
خادم الحرمين الشريفين الملك عبد الله بن عبد العزيز آل سعود
ملك المملكة العربية السعودية

وقف لله تعالى من خادم الحرمين الشريفين
الملك عبد الله بن عبد العزيز آل سعود
ولا يجوز بيعه
يُوزّع مجانًا

مجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمة

بقلم معالي الشيخ: صالح بن عبدالعزيز بن محمد آل الشيخ
وزير الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد
المشرف العام على المجمع

الحمد لله رب العالمين ، القائل في كتابه الكريم:

﴿... قَدْ جَآءَكُم مِّنَ ٱللَّهِ نُورٌ وَكِتَٰبٌ مُّبِينٌ﴾.

والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء والمرسلين، نبينا محمد، القائل: « خيركم من تعلّم القرآن وعلّمه ».

أما بعد:

فإنفاذاً لتوجيهات خادم الحرمين الشريفين، الملك عبد الله بن عبد العزيز آل سعود، حفظه الله، بالعناية بكتاب الله، والعمل على تيسير نشره، وتوزيعه بين المسلمين، في مشارق الأرض ومغاربها، وتفسيره، وترجمة معانيه إلى مختلف لغات العالم.

وإيماناً من وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد بالمملكة العربية السعودية بأهمية ترجمة معاني القرآن الكريم إلى جميع لغات العالم المهمة تسهيلاً لفهمه على المسلمين الناطقين بغير العربية، وتحقيقاً للبلاغ المأمور به في قوله صلى الله عليه وسلم: « بلّغوا عني ولو آية ».

وخدمـةً لإخواننا الناطقين بلغة الباسـا يطيب لمجمـع الملك فهد لطباعة المصحف الشريـف بالمدينة المنورة أن يقدم للقارئ الكريم هذه الترجمة إلى لغة الباسـا التي قام بها الشـيخ بيل محمود، وراجعها من قبل المجمع كل من: إسـماعيل دنـلادي وأحمد خالد أيونغ وليبن فرانسوا.

ونحمد الله سبحانه وتعالى أن وفق لإنجاز هذا العمل العظيم الذي نرجو أن يكون خالصاً لوجهه الكريم، وأن ينفع به الناس.

إننـا لنـدرك أن ترجمـة معـاني القـرآن الكريـم - مهمـا بلغـت دقتهـا - سـتكون قاصرة عـن أداء المعاني العظيمة الـتي يدل عليها النص القرآني المعجز، وأن المعاني التي تؤديها الترجمة إنما هي حصيلة ما بلغه علم المترجم في فهم كتاب الله الكريم، وأنه يعتريها ما يعتري عمل البشر كلّه من خطأ ونقص.

ومـن ثم نرجو مـن كل قارئ لهذه الترجمة أن يوافي مجمع الملك فهد لطباعـة المصحـف الشريف بالمدينـة النبوية بما قد يجـده فيها من خطأ أو نقص أو زيادة للإفادة من الاستدراكات في الطبعات القادمة إن شاء الله.

والله الموفـق، وهو الهادي إلى سـواء السـبيل، اللّهمّ تقبـل منا إنك أنت السميع العليم.

I jôl li Allah (Nyambe) nu a yé Ntééda ni Ntohol

NGOODE-KAAT

Sâñgô Shaïkh Sôlih ibn Abdel-Aziz ibn Mouhammad al-el-shaïkh:
Ñûm inyu mam ma Islâma, makébél, nsébla ni unda-njel -
Mbéñge-mam nunkeñi nu yingin.

Bibégés bi yé ni Allah, Nwet-minkoñ ñwominsôna, Nu a bi pôdôs bôt ba binam ni kal le : «... **Mapubi ma nlôl ni béé ni Allah, lôñni kaat-ndoñol**».

Nsañ ni bisai bi Nyambe ba yôgbene masôk-mpôdôl - Muhammad, nkal le « **longe-mut ikété nan a yé nu a nigil Kur'an a niiga ki yo** ».

Noñnaga' maéba ma mbôñôl minsaibak mi mandap ma masoohe mo'ima - kiñe Abd-Allah ibn Abdel-Aziz Al-Saoud – Nyambe a tat nye a ntine ora le ba yoñ ngéda tôbô-tôbô ni kaat i Allah, le ba sal inyu hôyôs mapam mé, ni likébél yo bon ba Islâma mu'makas ni'matuñga ma nkoñ'isi momasôna, inyu litoñol yo ni likobol yo' i ngandak' mahop ma nkoñ'isi ...

Noñnaga' nseñ su-nson i ñûm inyu mam ma Islâma, makébél, nsébla ni unda-njel i ntehe inyu likobol minlôñ mi Kur-an i lipémba mu'mintôô mi mahop ma nkoñ'isi momasôna inyu nôgha yo bon ba Islâma ba ba nok bé hop'Arab, lôñni inyu litégbaha lipodôl li Allah li li yé ora i mpôdôl (n.b.b.n) nu a bi kak le: « **ni tégbaha biniigana gwem to ibale nlôñ wada** ».

Inyu hôla lôk-ké yés i i mpot hop'basaa, Yingin i kiñe Fahd inyu pémés Kur-an ipubi i gwé masé i ti basoñgol ini ngobol' i hop'basaa, i i nséla ni cheik BELL Mahmoud, i tiblana dihôha ni Yingin i i bi nitis' bôlô i' bôt bana le :

1- NDANLADI Ismaïl

2- Ahmed Khâlid AYONG

3- LIBEN François

Di nti Allah Nungingi ni Nunkeñi mayéga lakii a neebe le di yônôs'i soso bôlô nunu, di mbod ki ñem le a nséla ndigi inyu Allah Nyetama, ni le a ga ba nseñ inyu bôt ba binam.

Di nyi yaga ntiik le ngobol i Kur-an to bale di nyoñ yihe lelaa, i nkola bé lôñni lipôdôl li manyaga li Allah Nyemede ; ni le bibuk bi ngobol bi nyelel lisoñdaga nkobol a nsoñda kaat i Allah, li li nla bana ngim'i dihôha, inyule mut nye-kii-nye a mal bé yi.

Inyu hala nyen di nsoohe hikii nsoñgol'i ngobol ini le ibale a nléba ngim hiyoba, a yis Yingin i kiñe Fahd i Médin inyuboñle di kônde bôñgôl nson inyu mapam ma kaat mape ma ma nlo ibale Nyambe a ngwés.

Allah nyen a nti nyadla. Nye ki nyen a ñéga'i njel' téé sép. A Nwet wés, leege bôlô yés. We nyen u yé Nnok ni Nyimam Nunkeñi.

PES 1: AL FÂTIHAH
(Mayiblene ma kaat) – *minlôñ 7*

﴾1﴿ I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***[1] ﴾2﴿ Bibégés bi yé ni **Allah**, Nwet-minkoñ ñwominsôna[2] ﴾3﴿ ***Ntééda*** ni ***Ntohol*** ﴾4﴿ Kiñe i kel-base (kel-libumbul)[3] ﴾5﴿ We nyen di mbégés, We ki nyen di nlôndôl ﴾6﴿ Ega bés' njel i i téé sép[4] ﴾7﴿ Njel i' bet U bi hôgbaha, he bes i ba U gwéne hiun to i ba ba nimil.

---

1 Bibuk bini gwon mut a nlama pot ngéda a mbôdôl hi kii jam

2 Bibégés bi nlôl yak Nyambe (bisai) –bibégés bi nke yak Nyambe (mayéga) –Nyambe nyen a ntep ni yi nu a nti bibégés (bisai) –Nyambe nyen a kôli ni bibégés (lipém ni mayéga)

3 Kel-libumbul tole kel-base. Base i yé ndigi yada bisu bi Nyambe, yon i yé Islaama, hala a yé le linôgôl Nyambe (pes 3 :19); i base i yon Nyambe a bi ti bôt ni bihégél gwé gwobisôna ngéda a bé kal ñôma wé buk i nsôk « … i nlémél Me le me ti bé Islaama kii Base » (pes 5 :3). I Base i yon baôma ba Nyambe bobasôna ba bi noñ (Nôa, Abraham, Môsi, Yésu, Muhammad…) (pes 42 :13). Base i yon i yé njel Nyambe (pes 2 :120), ni njel' téé sép. –Kel base tole kel-libumbul i yé ni kel i base yon i ga bagal bôt matuñga maa (pes 56 :7- 44) : -Bôt ba lisuk li waalôm (balôôha hémle Nyambe ni bégés Nye) (56 :8) –Bôt ba waalôm (bahémle Nyambe) (56 :27) –Bôt ba waaé (bôt ba bee-hié) (56 :41).

4 Hala nyen man base Islaama a nlama lôndôl Nyambe wé iloo jôm li ngélé hikii kel i bad Nye le a « éga bés njel i téé sép », ndi a nlama bé boñ kii lôk kristô le yom a bad Nye « bijek bi kôli ni bés len » (Matéô 6 :11-12). Nyambe a nkoome ki bés le to njee a noñ njel ipe, i i ta bé Islaama kikii base, a yi ntiik le a mal nimil njel tohi (pes 3 :85)

PES 2: AL BAKARA
(Nyaga) – minlôñ 286

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Alif, Lâm, Mîm[1] ﴾2﴿ Ini i yé kaat, i ba bé pééna mu, i yé éga inyu bakon-Nyambe woñi[2], ﴾3﴿ Ba ba nhémle mam ma ma sôli, ba boñok ki masoohe, ba tinak ki zakat[3] ni gwom Di nti bo, ﴾4﴿ Ba ba nhémle' yom i nlôl we (biniigana), lôñni' yom i bi lo' bisu gwoñ bi ngéda, ba yik ki ntiik le niñ i yé' i mbus nyemb, ﴾5﴿ Ba bon ba tééne'i njel' ***Nwet*** wap, bo ki bon ba yé babumbul-masoda (ba ga kôdôl niñ-boga).

1 Alif,Lâm,Mîm: Nyambe nyetama nyen a nyi ngobol i bini bibanga
2 bakon-Nyambe woñi hala a yé le bahémle-Nyambe ni maliga
3 Zakat: Ngaba i diyeyeba ikété bigwelmoo bi mut hi kii nwii

﴾6﴿ Ndi ntiik le bangihémle ba yé nlélém, u mbéhe bo to u mbéhe bé bo, ba nhémle bé, ﴾7﴿ **Allah** a bi yib bo miñem ñwap, ni maô map, nteendi i nkéñ bo mis; ba ga bana njiiha keñi. ﴾8﴿ Ikété bôt ki, libim li nkal le «di nhémle **Allah** ni kel'nsôk», ndi ba ta bé bahémle[1], ﴾9﴿ Ba nyéñ i lôg **Allah** ni bahémle, ndi ba nlôg ndigi bomede, ba yi bé, ﴾10﴿ Ba gwé ngim kon'[2] miñem, **Allah** a nkônde ki yidis bo kon, ba ga bana njiiha keñi inyu bitembee (gwap). ﴾11﴿ Ingéda ba nkal ki bo le «ni lona bañ yubda hana' isi», ba nkal le ba yé batéé-mam, ﴾12﴿ Ndi baa i ta bé mbale le ba yé bôt ba yubda? ndi ba neebe bé. ﴾13﴿ Ingéda ba nkal ki bo le «ni hémle **Allah** kikii bape ba bi hémle», ba nkal le «baa di hémle kii bijôñ bi bôt?» ndi baa i ta bé mbale le bon ba yé bijôñ? ndi ba yi bé, ﴾14﴿ Ingéda ba mboma ki bahémle, ba nkal le «di nhémle». ndi ingéda ba ntémp' bisu bi basatan bap, ba nkal le «di yé yaga ni béé, ndi di yé ndigi bapundus-bôt (bauge-bôt); ﴾15﴿ **Allah** a ntimbhe bo maboñok map, a ñwas ki bo ikété lipamal jap, ba nlenda, ﴾16﴿ Ba bon ba nluga njel'sep lôñni yimil, ndi nyuñga yap i mbana yaga ni bé nseñ, ba ta bé to batelep-sép.

---

1 bôt ba mandon

2 Kon: Pééna, mbañ-itiga, ngôk

﴾17﴿ Ba yé wengoñle mut nu a nkuye hié, ndi ngéda hi mbéyés mapubi ipañ yéé, **Allah** a nkena mapubi map, ni yék bo ikété jiibe, ba ntehna ha bé, ﴾18﴿ Ndok, mbuk, ndim; ni bo ba nla ha bé témb. ﴾19﴿ I mpôna wengoñle ingéda ond i nlo'i ngi ni jiibe, ni mbambat ni ñwegñwek; ba nha dinoo' maô map inyu woñi i nyemb. Ndi **Allah** a yé Nkéña-bangihémle. ﴾20﴿ Bebee le ñwegñwek a nlém bo mis; hikii ngéda nu a ñwékél bo, ba nke mu; ndi ingéda a nlimil bo, ba ntelep; ibale **Allah** a gwéhék ni, ki a nhéya noga yap ni tehna yap. Ntiik le **Allah** a nla boñ hikii jam. ﴾21﴿ Eé a bôt ba binam ! béghana ***Nwet***-nan nu a bi hek béé, yag ni' bet ba bi bôk béé' bisu, inyuboñle ni ba bakon-Nyambe woñi, ﴾22﴿ Nu a bi ti béé hisi kikii buñga, ni ngi kikii nyôl; nu a ñom malép ma lôlak i ngi (nop); a mpémés ki mu (isi) ngadak' mintén mi matam ma ma yé makébél inyu nan. Ni ti ni bañ **Allah** bikolba ki i yé le ni nyi. ﴾23﴿ Ibanile ni yé ikété pééna inyu' yom Di bi suhul'i ngi mbôñôl wés, ni lona to pes yada kii bini bipes, ni sébél ki mbôgi'nan ibabé **Allah**, ibale ni yé maliga. ﴾24﴿ Ibanile ni nla bé, inyule ni ga la bé; wee kona ni hié woñi, hi hi nkéhlana ni bôt ni ngok; hi yé nkôôbaga inyu bangihémle.

﴾25﴿ Legel ni bahémle, ba ba mboñ bilonge bi mam le ba ga bana ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, hikii ngéda nu ba ga kôsna makébél (matam) mu, b'a kal le «i gwom bini gwon di bé kôsna beehee»; ndi hala a yé ndigi mbôna. Nyoo ba ga bana baa bapubi, ba ga niñ nyoo mba ni mba. ﴾26﴿ Ntiik, **Allah** a gwé bé ndéénga i yoñ kii hihéga, to hikala to yom'ipe i i nloo hio; i bet ba nhémle ba yik le maliga ma, ma nlôl yak ***Nwet*** wap; ndi'i bet ba nhémle bé ba badak le «kinje mintén mi dihéga mi **Allah** a nyoñ mu?». Ni mu a nyumus ngandak-bôt, a ñéga ki ngandak; ndi ndigi baboñ-mam mabe bon a nyumhene mu, ﴾27﴿ Ba ba mbôk makak ba bi yoñ ni **Allah**, ba bôn le b'a yônôs, ba mbagal ki' yom **Allah** a bi téé le i adba; ba nlona ki yubda' i nkoñ'isi. Bon ba yé banimlaga. ﴾28﴿ Lelaa ni ntjél hémle **Allah**, ki i yé le nyen a bi ti béé niñ ingéda ni béé mimwoga? a ga boñ ni ki le ni wo, a boñ ki le ni tuge; i nyeni ki nyen ni ga témb; ﴾29﴿ Nyen a bi hek inyu nan gwom gwobisôna bi bi yé'i nkoñ'isi; ndi a hielba'i ngi (a hiel sômbôl yéé' i ngi), a kab yo matuñga masaambok; A yé Nyi-mam momasôna.

﴾30﴿ Ni ngéda *Nwet* woñ a kal biangel le «Me nke i téé kalifa'[1] i nkoñ'isi», ba bad nye le «baa u nke bé i téé' nwet a ga yubda wo ni kôp matjél, ndi ki bés di mbégés lipém joñ, di téak we mapubi?», a timbhe (bo) le «i yé ntiik le Me nyi'mam béé ni nyi bé», ﴾31﴿ A niiga ki Adam môl ma gwom gwobisôna, a unda gwo biangel ni kal le «tina Bés môl ma' gwom bini ibale ni yé maliga[2]» ﴾32﴿ Ba kal le «lipém li yé ni we ! di gwé bé yi yo-kii-yo he bes i u nti bés. Ntiik le We nyen u yé Nyimam nunkeñi ni Batupék», ﴾33﴿ A kal le «a Adam, niiga bo môl map». kii a niiga ni bo môl map, A bad bo le «baa me bi kal bé béé ntiik le me nyi minsolbe mi mam mi ngi ni hisi, ni le me nyi' mam ni nyelel ni ma ni nsôô?» ﴾34﴿ Ndi Di kal biangel le «ôma ni mbom'isi' bisu bi Adam», ni bo ba ôm mbom'isi, he bes Iblis, a ngôgôp, a tjél, a yila wada ikété bangihémle. ﴾35﴿ Di kal ki le «a Adam, yén we ni ñwaa woñ munu'i wom binunuma (wom Eden), ni jek'i gwom bi yé mu kikii ni ngwés, ndi ni tiige bañ ini e bebee, tiga le ni yila balel-mbén». ﴾36﴿ satan a bi lugha ni bo, a pémha bo mu' i homa ba bane. Di kal ki bo le «sôha'isi, ni ga oona béé ni béé, ni ga bana ndék' bigwelmoo' i nkoñ'isi, ni ndék ngéda. ﴾37﴿ Ndi Adam a kôsna bibañga bi *Nwet* wé, ni Nye a ñwéhél nye, inyule nyen a yé Nleege-babadñwéhél, ni *Ntohol*.

1 Kalifa: Mut binam nu a ga bana libim li ane i ngi gwom bipe
2 Maliga: ibale ni yé maliga ingéda ni nhoñol le ni nloo Adam

﴾38﴿ Di kal le «sôha mu béé-bobasôna ! ndi hikii ngéda éga yem[1] i ga lôl béé, i bet ba ga noñ njel yem, woñi i ta bé inyu yap; ba ga tjelel bé to, ﴾39﴿ Ndi' bet ba ga pénda biniigana gwés, ni tjél hémle Me, bon ba ga ba bôt ba hié; ba ga yén mu koñ ni koñ. ﴾40﴿ Eé a bon ba lôk israél, hoñlana longe yem i me bi bôñôl béé, ni yônôs ki mbônga nan inyu yem, Me nyônôs mbônga wem inyu nan. Me ki nyen ni nlama yeñbene. ﴾41﴿ Hémlana ki' yom me nsuhul[2], i i nyigye' yom i yé ni béé [3]. Ni ba bañ bôt ba bisu i lep yo; ni luga bañ to bibañga gwem ni ndék nkus. Me ki nyen ni kon woñi. ﴾42﴿ Ni hô bañ to maliga ni bitembee, i sôô maliga, ndi ki ni nyi; ﴾43﴿ Boña ki masoohe, ni ti ki zakat, ni ôôp ki (bisu bi Nyambe) mbôda ni ba ba ñôôp. ﴾44﴿ Ni nlama niiga bôt i boñ longe ni hôiga béé-bomede? ndi ki ni ñañ kaat, baa ni nhek bé pék? ﴾45﴿ Yoña ki mahôla mu'i nihbe ni' masoohe, ntiik le ma nyét, he bes inyu basuhul-nyu (bisu bi Nyambe), ﴾46﴿ Ba ba nyi ntiik le ba ga boma ***Nwet*** wap (i mbus bitugne) ni le ba ga témb i nyeni. ﴾47﴿ Eé a bon ba lôk israél, hoñlana longe yem me bi bôñôl béé, me bi kés yaga béé'i ngi minkoñ ñwominsôna[4] ﴾48﴿ Ni kon ki kel woñi, i i yé le mut nye-kii-nye a ga hôla bé numpe tojam, ba ga neebene bé nye bikéé bi numpe; ba ga yôñôl bé to nye biyôsne. Ni bo (bôt) ba ga kôsna bé mahôla (ngama).

---

1 éga yem: ñôma wem, to le biniigana gwem

2 i yom me ñom:biniigana ñôma wem (Muhammad) a nlona, hala a yé le kur'an (ñéña)

3 i yom i yé ni béé: biniigana baôma bem (Nôa, Abraham, Môsi, Yésu, …) ba bi lona

4 hala a yé lé ikété baôma ba Nyambe' i mbus Abraham, ngandak i bi péméľ litén li lôk israél; ndi bana ba nlama yoñ yihe inyule hié yaga hon baôma bap ba bi kôdôl bo' i ngi ño; a ta bé le ba yé litén li Nyambe kii ba nyôgôô mu' manyo map, inyule mu' lipôdôl li Nyambe nyemede matén momasôna tole bôt bobasôna ba yé nlélém' bisu gwé; likonok jés di nkon Nye woñi jon li mbédés bahogi ni suhul bape ikété yés (pes 49: 13)

﴿49﴾ (hoñlana) yag ngéda Di bi kobol béé' i moo ma bôt ba Faraô, ba ba bé ti béé njiiha keñi: ba kitik bon banan miño, ba ñwahak (ba yéénaga) bôdaa banan. Hala a béé soso manoodana ma *Nwet*-nan nunkeñi. **﴿50﴾** Ni ngéda Di bi bagal tuye inyu nan, Di péyés béé, Di luu bôt ba Faraô, ni tehge. **﴿51﴾** Ni ngéda Di bi tééne Môsi liboma li môm mana ma mau, ndi béé ni yiga yoñ man nyaga' mbus yéé (kikii nyambe), yag ha ni bi ba bikwéha (balel-mbén); **﴿52﴾** ndi to hala Di bi ñwéhél béé'i mbus' mam ma, inyuboñle ni ti mayéga. **﴿53﴾** Ni ngéda Di bi ti Môsi kaat ni soñda inyuboñle ni telep sép. **﴿54﴾** Ni ngéda Môsi a kal bôt béé le «a bôt bem, ni mboñ béé-bomede inyu liyoñok ni nyoñ man nyaga. Wee ni témb ni yak nhek nan; ni nol béé-bomede (bayumus-béé); hala a yé longe inyu nan' bisu bi nhek nan. A ñwéhél ni béé; inyule nyen a yé Nleege-babadñwéhél, ni *Ntohol*.». **﴿55﴾** Ni ngéda ni bi kal le «a Môsi, bés di nla bé hémle we letee di tehe **Allah** mbom-ni-mbom»; mbambat i gwel ni béé, ni tehge. **﴿56﴾** Ndi Di bi tugul béé mbus yoode nan, inyuboñle ni ti mayéga, **﴿57﴾** Di bi hô yaga ki béé yiye; Di suhlene ki béé mana ni biléhmba «jena mu' gwom bilam Di bi ti béé». Bés yaga bé bon Di bi kôde bo, ndi bon ba bi kodbene bomede.

﴾58﴿ Ni ngéda Di kal le «jôba mu' nkoñ i, jena ni mu kii ngôñ nan. Ni jôbôk ki' i ñwemel ni ômôk mbom'isi, ni badak ñwéhél; Di ga ñwéhél béé dihôha dinan, Di kônde ki baboñ-longe. ﴾59﴿ Ndi bôt ba nkoda ba bi héñha bibañga bi ba bi kal bé bo ni bi ba bi kal bo. Di ômle ni bôt ba nkoda njiiha i lôlak'i ngi inyu yom ba bi boñ. ﴾60﴿ Ni ngéda Môsi a yagal inyu litén jé, Di kal le «bép ntoñgo woñ' liaa», ni jôm li mangen ni' ima ma puhul mu. Hikii jada (litén) li yi'i het li nyôl. Jena ni nyo[1] mu' makébél **Allah** a nti béé. Ni yila bañ bapuñgul nkoñ'isi. ﴾61﴿ Ni ngéda ni kal le «a Môsi, bés di nwaa jek yada, soohe ni ***Nwet*** woñ a pémhene bés mu'i gwom hisi hi mpémés: bo bikai, bo ngont, bo kôn, bo dilôba ni malañ». A timbhe le «lelaa ni ngwés héñha yom i i yé elge ni yom'lam?» sôha ni' i Misr[2]. Ntiik le ni ga koba' yom ni mbad. Njiiha ni liyep bi gwel bo, hiun hi **Allah** hi kwél bo, inyule ba bi yan biniigana bi **Allah**, ba nol ki baôma ngi-njom; inyule ba bi ndogop ni bôk mbén.

1 jena ni nyo i gwom Nyambe a bi ti mut kunde
2 Misr: nlômbi liséblene li nkoñ égiptô

﴿62﴾ Ntiik' bet ba bi hémle[1], to ba ba bi yila lôk yuda[2], to bon ba nasarét[3], to basaabiin[4]; tonje a bi hémle **Allah**, a hémle kel'nsôk, a boñ ki bilonge bi mam…, ba gwé ni nsaa wap' bisu bi ***Nwet*** wap; ba ga kon ha bé woñi, ni bo ba ga tjelel bé to[5] (ba ga tam bé to). ﴿63﴾ Ni ngéda Di yoñ mbônga nan, Di bédés ki hikôa'i ngi nan: Gwelbana' yom Di bi ti béé ni ngui, ni hoñol ki' yom i yé mu, inyuboñle ni ba bakon- Nyambe woñi. ﴿64﴾ Ndi ni bi yiga tonba' mbus hala. Bale hôla i **Allah** ni kona yéé ngoo bé inyu nan, ki ni yé' ntôñ' i banimlaga. ﴿65﴾ Ni nyi yaga ki' bet ba bi bôk mbén sabat[6] mu' ikété nan, Di kal ni bo le «ni yila dingaam di kôi», ﴿66﴾ Di bi boñ ni hala kii yimbne inyu' yom i yé yo ipañ (tjai di bôt), ni i i yé yo' mbus. Ni ngim' biniigana inyu bakon-Nyambe woñi. ﴿67﴾ Ni ngéda Môsi a kal litén jé le «ntiik **Allah** a nyéksa béé le ni kit nyaga joo», ba timbhe (nye) le «baa u njôha bés?», a kal le «**Allah** a tééda me le me ba bañ' ntôñ'i bongiyi», ﴿68﴾ ba kal le «bédél bés ***Nwet*** woñ, a koble bés imbe ntén». A kal le «ntiik a nkal le nyaga i, i ba bañ mañ to konji, i ba ha'i ñemkété. Boña ni' yom i nkéla béé». ﴿69﴾ Ba kal le «bédél bés ***Nwet*** woñ, a yeelene bés imbe kôkôô», a timbhe le «ntiik a nkal le nyaga i, i ba njoi-njoi, i bayak ni bilama' i mis».

---

1 i bet ba bi hémle' bisu bi malo ma Muhammad (ñôma nu Nyambe)

2 ba ba bi yila lôk yuda: banoñ biniigana bi Môsi, i ba bé i heñnel gwo to kaat yé

3 bon ba nasarét: banoñ biniigana bi Yésu kikii bi bé beehee

4 basaabiin: i bet ba bi nok bé biniigana bi baôma ba Nyambe… Ndoñol i yé le Salman Al farisi a bad ñôma nu Nyambe le «i bet ba bi wo' bisu bi ngéda ba ga telbene hee i kel i nsôk»? inyule nkoñ Mek u bé tôl ni babégés bisat… ndi Nyambe a om i ndimbhe ini (nlôñ 62)…Di hoñol bañ le i bet ba bi bôk bés' bisu bobasôna ba bi nimil, to le bon ba Arabe botama bon ba ga kôdôl ane-ngi

5 ba kon bañ woñi inyu' mam ma mbemb bo, ndi to siira inyu'gwom tole'bet ba nyék i mbus yap…

6 Sabat: kel base i lôk yuda

﴾70﴿ Ba kal le «bédél bés *Nwet* woñ a yeelene bés imbe ntén; ntiik le binyaga bi mpôônana bés; ntiik ki le ibale **Allah** a ngwés, di ga telep sép». ﴾71﴿ A kal le «A nyigye le nyaga i, i ba bañ mbôñlak inyu nson'isi, to ntéñék inyu kôp malép' ñwom, i ba mbôô, ngi-lem to libéé». Ba kal le «hanano u nlo ni maliga»; ba nol ni yo, ndi ba bi hee tjél. ﴾72﴿ Ni ngéda ni nol mut, ni kahal tañ, ndi **Allah** a yé Nsolol' mam ni nsôô. ﴾73﴿ Di kal ni le «ni bép nye ni két yé»; hala nyen **Allah** a ntugul bawoga, ni éba béé biyimbne gwé le ni hek pék. ﴾74﴿ Ndi miñem mi bi let béé kii ngok' mbus hala, iloo yag ngok. Ntiik le ngim ngok i mpémés diléléba; ipe i mbôô i pémhak malép; ipe ki i nyiibe inyu woñi (i nkon) **Allah**; ni **Allah** a nek bé' mam ni mboñ. ﴾75﴿ **(2)** Baa ni mbot ñem le ba nla hémle (kii) béé? ki i yé le bape ikété yap ba bi nok lipôdôl li **Allah**, ndi ba bi héñha jo' mbus ngéda (ni ntjeñ) ndi ki ba nyi. ﴾76﴿ Ingéda ba mboma bahémle, ba nkal le «di nhémle», ndi ingéda ba ntémb bo-ni-bo, ba nkal le «baa ni nke i añle bo (matén mape)' i yom **Allah** a bi bédhene béé'i ngi yap le ni kwo nkaa mu' bisu bi *Nwet* nan? baa ni nhek bé pék»?

﴾77﴿ Baa ba nyi bé le **Allah** a nyi' mam ba nsôô ni ma ba nyelel? ﴾78﴿ Ikété yap ki bongiyi, ba nyi bé kaat (ba nyi bé bitilna), ndigi bihek-jû; ni bo ba noñ ndigi ki mayôñgô. ﴾79﴿ Ndi ndiihe i ba ni bôt ba ba mbod ni tila kaat ni moo map, ndi ba kalak le ini i nlôl yak **Allah**[1], inyu kuhul yo ndék nkus. Tiihe-tiihe a ba ni ni bo inyu' yom moo map ma bi tila; tiihe-tiihe a ba ki ni bo inyu' yom ba nkôs (mu). ﴾80﴿ Ni bo ba kal le «hié hi ga ligis ndigi bés inyu ndék' dilo»; kal (bo) le «baa ni bi yoñ ngim matéak (mu) lôñni **Allah**? inyule **Allah** a nset bé'i matéak mé. Ndi heeni, ni mpôdôl **Allah** yom i ni nyi bé». ﴾81﴿ Ntiik! i bet ba bi boñ béba, ba ñwas ki le béba yap i kéña bo, bon ba ga ba ni bôt ba hié, ba ga yén mu koñ ni koñ, ﴾82﴿ Ndi' bet ba nhémle, ba boñok ki bilonge bi mam, bon ba ga ba bôt ba loñ-ngi, ba ga yén mu i boga ni boga. ﴾83﴿ Ni ngéda Di yoñ mbônga i bon ba lôk israél le «ni mbégés ndigi **Allah** nyetama; ni bôñôl bagwal longe, ni bôt ba litén, ni bon ba nyu, ni diyeyeba; ni kwélés bôt ni bibuk bilam; ni boñ masoohe; ni ti zakat». Ndi ni bi tonba, he bes ndék ikété nan; ni yila babôk-litiñ.

---

1 bikaat bi lôk kristô to lôk yuda bi ta bé bikaat bi Nyambe, bi yé ntilbaga ni moo lôñni mahoñol ma bôt…ingéda lôk kristô ba nkal le «bilonge bi bôt bi bi yé le mbu mpubi a niiga bon ba tila kaat Nyambe», hala a yé bitembee. Lukas (1:1-4) a ntila le «kikii ngandak i bi noode tila miñañ inyu mana mam ma bi bôña ikété yés, kii ba bi añle bés mo… yak me me bi tehe longe i tilna we manoñ manoñ a ba yem le Téofilô…». Kaat Lukas i yé mahoñol ma Lukas kikii bana batila (bibel) bape; ndi kaat Nyambe bé i…

﴾84﴿ Ni ngéda Di yoñ mbônga nan le ni nkôbna bé matjél béé-ni-béé; ni nluhlana bé béé-ni-béé' mandap manan; ndi ni bi ndogop, mbôgi ni béé; ﴾85﴿ Ndi nuna kikii ni nolna béé-ni-béé, ni luhlak ki libim linan mandap map, i bet ni mpékés ni béba lôñni ôa. Ingéda minlimil mi gwét mi nlôl béé, ni nsomb ñwo (inyu timbis ñwo ngwélés); ndi ki i yé béé kila le ni pémés bo. Lelaa ni nla hémle ini pes kaat, ni tjélék ini? nsaa umpe u ta bé inyu nu a mboñ hala ikété nan hana'i nkoñ'isi ndigi hison. Ndi' i kel bikééhene bi nsôk, ba ga boma njiiha keñi. **Allah** a nek bé'mam ni mboñ, ﴾86﴿ Ba bon ba nluga niñ i nkoñ'isi ni i i nsôk. Ba ga bana ni bé hogbe ikété njiiha, ba ga kôsna bé to mahôla. ﴾87﴿ Di bi ti yaga ki Môsi kaat, Di om ki baôma' mbus yéé, Di ti ki Yésu man Maria biyimbne bi ndémbél, Di létés ki nye ni mbû-mpubi[1]. Baa i ta bé maliga le hikii ngéda ñôma a béé a lona béé biniigana bi bi mpénda mahoñol manan; ni béé ni ngôkôp, ni yan, ni nol bape? ﴾88﴿ Ni bo ba kal le «miñem ñwés mi nlet». Ndi heeni! **Allah** a bi ok bo inyu ngihémle wap. Hémle yap ki, i yé titigi.

1 (2: 81) i bet ba bi boñ béba: béba i likolbaha Nyambe mbu mpubi: liséblene lipe li angel Gabriel

﴾89﴿ Kii kaat i nlôl bo ni **Allah**, i yigyege'yom i béé ni bo, ki i yé le ba bé yéñ bémbe bangihémle' bisu bi ngéda; yom i ba bé yi[1] kii i nlôl ni bo, ba tjél hémle yo; biok bi **Allah** bi kahap ni' i ngi bangihémle.
﴾90﴿ Kinje nseñ mu' yom i ba nluga ni manyu map ! inyu ngihémle' yom **Allah** a bi suhul; nlugdaga ni hiun le **Allah** ni sômbôl yéé, a nsuhul (kaat)' i ngi tonje a ngwés ikété babôñôl béé, ba kôsna hiun'i ngi hiun. Ndi inyu bangihémle, njiiha i wonyu (i yé nkôôbaga).
﴾91﴿ Ndi ingéda ba nkal bo le «hémlana'yom **Allah** a nsuhul», ba nkal le «di nhémle'yom i bi suhlana bés»; ba tjélék i i nlo mbus i, ndi ki i yé le maliga ma, ma nyigye yom i i yé ni bo. Kal (bo) le «inyukii ni, ni bé nol bapôdol ba **Allah** bisu bi ngeda, bale ni béé bahémle?».
﴾92﴿ Ni Môsi a bi lôl yaga béé ni biyimbne, ndi béé ni yoñ man nyaga (kii nyambe nan)' mbus yéé, ni yila bôt ba nkoda (balel-mbén).
﴾93﴿ Ni ngéda Di yoñ mbônga nan, Di bédés ki hikôa'i ngi nan (ni kal le) «téñbana ni' yom Di nti béé ni ngui ni emble», ba kal le «di nok ndi di ntjél hémle»; ba yéñe man nyaga mu' miñem ñwap inyu ngihémle wap. Kal (bo) le «kinje béba'njel i hémle nan i nkena béé, ibale bééle ni yé bahémle»!

---

1 yom i ba bé yi: lôk yuda ba kôsna biniigana ni Môsi, ni Yésu' bisu bi ngéda le ñôma nu Nyambe a nlo, a pémlak' litén li lôkisañ (ndiimba mbén 18:18)… mbôda Ismael (arabe) ni mbôda Isak (lôk yuda) ba gwé sôgôl wada le Abraham, hala a yé le ba yé lisañ… Matéô (21:43) a nkal ki le Yésu a ba pôdôs litén jé (lôk yuda), a kal bo le «ane Nyambe y'a héana béni, i tina loñ y'a numul yo matam», hala wee litén lipe… lôk yuda ba bé yi le ñôma nu Nyambe a ga pémél (gwééne) hikôa hi Paran (ndiimba mbén 33:2, habakuk 3:3); jon libim li bi lo li yén i Mek ni i Yatrib ni mahoñol le a gwééne litén jap… Paran a yé nkoñ i Ismael ni mbôda yé (bibôdle 21:21). Lôk yuda ba bé yi le ñôma nu Nyambe a ga pémél litén lipe, ndi hala a bé lémél bé bo inyule ba bé kal le bon ba yé litén li Nyambe

﴾94﴿ kal (bo) le «ibale liyééne li nsôk' bisu bi **Allah** li yé inyu nan béé-botama he bes bôt bape, tama ni nyemb bitéé-bilôñi ibale ni yé maliga, ﴾95﴿ ndi ba ga tam bé yo kekikel, inyu magwelek ma moo map. Ndi **Allah** a yé Nyi-bot ba nkoda. ﴾96﴿ Ndi u ga koba yaga le ikété bôt, bon ba nlôha téñbe lôñni niñ'i nkoñ'isi iloo yag babégés bisat[1], hikii wada wap a yé le a gwés nom hikôô hi ñwii; ndi' i nténdéé' nom i, i nla bé kéñ bo njiiha. Ni **Allah** a yé Ntehe-mam ba mboñ. ﴾97﴿ Kal (bo) le «tonje a yé ñoo angel Gabriel[2] (a yi ntiik le) nyen a nsuhul' ñem woñ[3] ni ngui **Allah**, yom i i nyigye'yom i bi bôk, i bak ki njel ni ñwin-nlam inyu bahémle-Nyambe», ﴾98﴿ Tonje a yé ñoo **Allah**, ni biangel gwé, ni baôma béé, ni Gabriel, ni Mikael (a yi) ntiik le **Allah** a yé Ñoo-bangihémle. ﴾99﴿ Di nsuhul yaga ki biyimbne (biniigana) bi bémbi'i ngi yoñ. Ndi bonje ba ntjél hémle gwo he nduk bibéba bi bôt. ﴾100﴿ Baa hikôm hi le hikii ngéda ba mbôn, libim ikété yap li nyônôs bé? ndi ngandak ikété yap i nhémle bé. ﴾101﴿ Kii ñôma nu **Allah** a nlôl bo, a yigyege'i yom i béé ni bo, libim mu' bet ba kôsna kaat, li lep kaat **Allah**' mbus yap weengoñle ba bé yi bé,

---

1 lôk yuda ba bé séblana bé le babégés bisat inyule ba bééna ngim kaat i i yé le Nyambe a bi ômle bo ni Môsi (kaat mambén) ndi ba bé tjél ndik nôñôl yo…

2 ñoo angel Gabriel, a yé mut nu a nkal le ñwin a bé legel Muhammad u lôlak yak Nyambe u bi ôma inyu mut numpe. Lôk yuda ba bé kal ki le ba ngwés bé angel Gabriel, a ntéénga, ñwin unu a nlegel bé wo yak man lôk yuda; ndi nyen a bôk a legel ki' bisu bi ngéda le bon ba Babilôn ba ga bôk nkoñ i lôk yuda…

3 ñem woñ, we Muhammad, ñôma nu Nyambe

﴿102﴾ Ba noñ ki' yom basatan ba añle bo inyu ane i Salômô. Salômô a tjél bé hémle Nyambe, ndi basatan bon ba tjél hémle. Ba niiga bôt makañ[1], lôñni' yom i suhlana biangel biba i Bâbila (i babilôn), Hâruta bona Mâruta. Ndi ba niiga bé mut nye-kii-nye bo ngi kal nye le «di yé banoode-bôt, u tjél bañ hémle». Bôt ba nigil ipañ yap yom i i mbagal mudaa ni nlô-wé, ndi ba nla ndigi bôñôl mut béba mu ni kunde i **Allah**. Ba nigil ki'yom i ntééñga bo, ni i i nhôla bé bo. Ba nyi ki ntiik le tonje a nkôs (ngui i) a ga bana bé ngaba-lam i kel'nsôk. Kinje béba jam ba nluga ni mbû wap! bale ba yik. ﴿103﴾ Ndi bale ba hémlege ni kon Nyambe woñi, nsaa i nlôl yak **Allah** i bak bo longe kiyaga, bale ba yik. ﴿104﴾ Eé a béé ba ni nhémle, ni kal bañ le Râ-i-nâ, ndi kala le Un-zur-nâ[2], ni emble ki. Ndi njiiha keñi (i yé nkôôbaga) inyu bangihémle. ﴿105﴾ Batjél-hémle ikété batila-bikaat, to babégés-bisat ba ngwés bé le yom-lam i sôs'i ngi yoñ, i lôlak yak ***Nwet*** nan. Ndi **Allah** a nyônôs ni gwéha yéé tonje a ngwés. Ni **Allah** a yé Kék-masoda makeñi (Nwet-masoda nunkeñi).

---

1 makañ ma yé libôñôl basatan; ndi basatan ba nsélél ndik mut ni bad nye pil le a ndogbene Nyambe, hala nyen Nyambe a nsébél le luga mbu ni béba jam…

2 ni kal bañ le râ-i-nâ (hôla bés) ndi kala le un-zur-nâ (béñge bés): lôk yuda ba bé lôôha gwés pot mbañ; i hieñel bibuk, ni makoblene map… ingéda ba nsômbôl yéga mut base islam (linôgôl Nyambe), ba nkal bé le «asalaalmu alékum» (nsañ u ba ni bé), ndi ba nkal le «asa'mu alékum» (nyemb i ba ni bé); jon i bi kéla banôgôl Nyambe le ingéda ba nyéga bé ni timbhe bo le «wa alékum» (yag ni bé)….Nyambe a ngwés niiga bés munu nlôñ unu le di nigle bañ bo (bangihémle) maboñok map..1- ingéda ba nkum soñ i jôl li Nyambe, bape ba ntéé dinoo diaa ngi, hala a nkobla le banyambe ba yé baa; ni nigle bañ bo inyule Nyambe a yé Pom. 2-nsul ba nsébél nsul-nyambe, yag diyeyeba di nti bakena bap ba mintôñ; ndi heeni bé tina diyeyeba ni bôt ba ngoo. 3-ba mbôdlene mam map i môl mape, ndi bé ni bôdlene ndik mam manan «i jôl li Nyambe nu a ntééda nu a gwé ki mbagi lam»…

﴾106﴿ Ibale Di nsômbôl bôk biniigana to hôhya gwo (bôt), Di nlona bi bi yé longe tole bi bi mpôna bi (bi bisu); baa u nyi bé le **Allah** a nla boñ hikii jam? ﴾107﴿ Baa u nyi bé le **Allah** nyen a gwé nkokliane i ngi ni hisi, ni le he bes **Allah**, ni gwé ha bé nsôñ to nhôla numpe? ﴾108﴿ Baa ni nla gwés bad ñôma nan (mambadga) kikii ba bad Môsi' bisu bi ngéda? tonje a nluga hémle ni ngihémle, a nimil yaga ni njel (njel'tohi). ﴾109﴿ Ngandak ikété batila-bikaat[1] (ni njôñ) i ngwés yag le' mbus hémle nan ni témb ni yila bangihémle, (hala)' mbus ngéda maliga ma nyeelana bo. ñwéhlana ni (bo) ni nihbe, letee **Allah** a ti kunde. Ntiik le **Allah** a nla boñ hikii jam. ﴾110﴿ Boña ki masoohe, ni ti ki zakat. Longe'yom i ni mbugus inyu nan ni ga koba yo' bisu bi **Allah**. Ntiik le **Allah** a yé Ntehe-mam ni mboñ. ﴾111﴿ Ba nkal ki le man lôk yuda ni man lôk kristô bon ba ga jôb'i loñ-ngi. Hala a yé hoñol yap. Kal (bo) le «lonana le ndémbél nan ibale ni yé maliga», ﴾112﴿ Ndi heeni ! i nwet a nti nyemede sesema yak **Allah**, a bak mboñ-longe, nyen a gwé longe-nsaa' bisu bi ***Nwet*** wé. Woñi i ta bé to ki inyu yap, ba ga siira bé to (ba ga tjelel bé to).

1 batila-bikaat: lôk yuda ni lôk kristô

﴾113﴿ Lôk yuda i nkal ki le bon ba nasarét ba tane bé'i jam li nseñ; yag bon ba nasarét ba kalak le lôk yuda i tane bé'i jam li nseñ; ndi ki (bobasô) ba ñañ kaat[1]. Minlélém mi bipôdôl mi bongiyi ñwon ba gwé. Ndi **Allah** a ga ti mbagi ipôla yap' i kel minkaa mi nsôk inyu' yom ba bé péénana. ﴾114﴿ Nje numpe a yé nkoda iloo mut nu a nsôñga le jôl li **Allah** li bigdana mu' mandap ma masoohe, ndi a yéñék ki njel le a bôk mo? mintén mi bôt mi, mi nlama ndigi jôb mu ni woñi. Inyu yap hison hana i nkoñ'isi, inyu yap ki njiiha keñi'i mbus nyemb. ﴾115﴿ **Allah** ki nyen a yé *Nwet* lipémél li hiangaa ni linañle. Tohee u nhielba (masoohe), Mbom' **Allah** i yé ha. Ntiik le **Allah** a yé Mmil-nkéngé, ni Nyimam nunkeñi. ﴾116﴿ Ba bi kal ki le «**Allah** a bi kôsna man»[2]; lipém li yé ni Nye ! Ndi heeni, gwom gwobisô bi ngi ni hisi bi yé gwé. Nyen gwobisôna bi nôgôl, ﴾117﴿ Nhek ngi ni hisi, ingéda a nyoñ makitik (inyu hek ngim yom) a nkal ndigi yo le «Ba !», i mba ki (bitéé-bilôni). ﴾118﴿ I bet ba nyi bé ba bi kal ki le «bale **Allah** a pôdôs to bés-bomede to ti bés yimbne», hala a yé nlélém' lipôdôl li' bet ba bi bôk bo' bisu, miñem ñwap mi mpôôna; ndi Di bi tibil yaga bambal biyimbne inyu' bôt ba nhémle siñ-siñ. ﴾119﴿ Ntiik, Di bi om yaga we ni maliga kikii nlegel-ñwin ni mbéhe[3]. I ga béda bé we (mambadga) inyu bôt ba jahîm (bôt ba bee-hié).

---

1 bon ba lôk yuda ba bééna kaat (tora), yag bon ba nasarét, banoñ biniigana bi Yésu ba bééna kaat (injil); bikaat bi bi bé lôl yak Nyambe.Ndi bôt ba bi heñel gwo, ba bod ni tila bipe (malômbla ma kwañ ni malômbla ma yondo), ba sébél le kaat Nyambe. Ndi Nyambe a ntiihe bo (pes 2:79)… Nyambe a nkoome ki bés le ini kaat (ñéña), i a nsuhul yak ñôma wé (Muhammad) yon i gwé biniigana bi sôk-bôk inyu telepsép (pes 2:2-5)

2 bisu bi malo ma Muhammad (ñôma nu Nyambe), lôk kristô yosôna i bé kal le Yésu a yé man Nyambe, lôk yuda ba kalak le uzair a yé man Nyambe, arabe ba kalak le biangel bi yé bingond bi Nyambe

3 Nlegel-ñwin (nlam) yak bahémle; mbéhe bangihémle

﴾120﴿ Lôk yuda to lôk kristô ba ga kônôl bé we maséé letee u noñ njel yap' hémle. Kal (bo) le «njel **Allah** yon i yé njel»[1]. Ndi (me nhomb we hodo le) ibale u noñ biyômôk gwap' mbus ngéda yi i nlôl we, u ga bana bé nsôñ to nhôla i solop **Allah**. ﴾121﴿ I bôt Di bi ti kaat ndi ba añak yo ni maliga kikii i yé (kikii i nsômbla) bon ba nhémle yo. Ndi' bet ba ntjél hémle yo, bon ba yé banimlaga. ﴾122﴿ Eé a bon ba lôk israél, hoñlana longe yem Me bi bôñôl béé. Me bi pohol ki béé mu' matén ma minkoñ ñwominsôna, ﴾123﴿ Kona ki kel woñi, i i yé le mut nye-kii-nye a ga hôla bé numpe tojam, ba ga leegene bé nye biyôsne to bikéé bi numpe. Bôt ba ga kôsna bé mahôla, ﴾124﴿ Ni ngéda Abraham *Nwet* we a noode nye ni ngim' mambén, a tééda mo[2]. (Nyambe) a kal (nye) le «ni maliga le Me ntéé we ñéga ikété bôt». (A bad nye le): «inyu mbôda yem…», A kal (nye) le «matéak mem ma hogbe ma tane bé bôt ba nkoda», ﴾125﴿ Ni ngéda Di yilha ndap (mek) tigil-homa-nleñ inyu bôt ni hogbe, Di téé ki litelbene li Abraham homa masoohe, Di béhe ki Abraham bona Ismael le ba pubus ndap yem inyu' bet ba nkiiña yo, inyu' bet ba nléñél yo i telep sép, ni inyu' bet ba ñôôp ni ôm mbom mu'isi, ﴾126﴿ Ni ngéda Abraham a kal le «a *Nwet*, yilha nkoñ unu homa hogbe ! yôge ni bigwelmoo' bet ba ga hémle **Allah** ni kel-nsôk mu». A kal le «i nwet a ga tjél hémle, Me ga ti nye ndék (nkon'isi), ndi Me kôôbana nye njiiha i hié. Kinje lisuk libe!»,

1 njel Nyambe: base i Nyambe (Islaama to le Linôgôl Nyambe)

2 Nyambe a noode Abraham 1- ni hiôdôt, ni soñ, ni hiangaa; a kal le a nhémle ndigi Nyambe nu a nyoi bé. 2- A noode ki nye ni hié ngéda litén jé li leñ nye mu inyule a tjél bégés bisat, a bôk ki gwo. 3- a noode ki nye ni bad nye pom yé man (Ismael) le a ti nye sesema…

﴾127﴿ Ni ngéda Abraham a ba bédés mél ma ndap bona Ismael (ba kalak le) «a *Nwet* wés, leege bôlô yés; ntiik le we nyen U yé Nnok ni Nyimam nunkeñi, ﴾128﴿ A *Nwet* wés ! boñ bés-bo'ibaa le di nôgôl we; yag ni mbôda yés le i nôgôl we; éba ki bés maboñok ni ñwéhél bés. Ntiik le We nyen U yé Nleege-babad-ñwéhél, ni ***Ntohol***, ﴾129﴿ A *Nwet* wés, ômle ki bo ñôma a pémlak i boni, nu a ga éñél bo biniigana gwoñ, a niiga ki bo kaat ni pék[1], ni pubus bo. Ntiik le we nyen u yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾130﴿ Ndi baa nje a nla bamle njel-hémle i Abraham he nduk mut nu a nimis mbu wé? Di bi pohol yaga nye hana' i nkoñ'isi; ntiik ki le' mbus nyemb a ga ba ikété bôt ba hogbe. ﴾131﴿ Ingéda *Nwet* wé a kal nye le «nôgôl !»[2], a kal (a timbhe) le «me nôgôl *Nwet*-minkoñ ñwominsôna !», ﴾132﴿ Mu ki nyen Abraham a tine bon béé maéba, yag Yakôb (ni kal le) «éé a bon bem ! i yé ntiik le **Allah** a mboñglene béé base; ni wok ni bañ béé ngi nôgôl nye». ﴾133﴿ Baa ni béé mbôgi' biwéwél bi Yakôb, ngéda a ba kal (bad) bon béé le «éé a bon bem! kii ni ga yégle ni mbégés' mbus yem?» ba kal (ba timbhe) le «di ga bégés Nyambe woñ, ni Nyambe nu basoñ boñ Abraham, ni Ismael, ni Isac; Nyambe nu a yé Pom, di ga nôgôl ki Nye». ﴾134﴿ I hai hi, hi bi tagbe; magwelek mé ma mbéñge hio, yag béé manan ma mbéñge béé, ba ga kééhene bé béé' bigwélél gwap.

---

1 kaat ni pék: kaat i yé Kur'an (ñéña), kaat Nyambe i. Pék i nkobla le niñ i Muhammad, ñôma nu Nyambe (mapodok ni magwelek mé)

2 nôgôl (Nyambe): ti wemede sesema' matéak ma Nyambe

﴾135﴿ Ba bi kal[1] ki le «yilnana lôk yuda tole lôk kristô, ni (ga) telep sép». kal (bo) le «heeni ! (di noñ) njel-hémle i Abraham nu a yé longe i hihéga, a béé bé ikété bakolbaha-Nyambe, ﴾136﴿ Kala le «di nhémle **Allah**, lôñni' yom a bi suhul'i ngi Abraham, ni Ismael, ni Isac, ni Yakôb, ni (ngim) matén; lôñni' yom i bi tina Môsi, ni Yésu; lôñni' yom i bi tina baôma i lôlak yak ***Nwet*** wap; di mbagal bé to wada wap; di yé ki banôgôl-Nye, ﴾137﴿ Ibanile ba nhémle nlélém yom kikii béé, ha wee ba ntelep sép; ndi ibale ba ntonba, Me nhomb we hodo le wee ba nyôm. **Allah** a ga kola we (kikii ben) ipañ yap. Nyen a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾138﴿ Litéak li **Allah** (Islâma), ndi baa nje numpe a nyi téé iloo **Allah**? nyen bés di mbégés. ﴾139﴿ Kal (bo) le «baa ni mpééna jam ni bés inyu **Allah**, ki i yé le a yé ***Nwet*** wés ni ***Nwet*** nan? ndi minson ñwés mi mbéñge bés, minan ki mi mbéñge béé; nyen bés di nyeñbene. ﴾140﴿ Baa ni nla toi kal le Abraham ni Ismael ni Isac ni Yakôb ni matén ba béé lôk yuda to lôk kristô? kal (bo) le «baa ni nloo **Allah** yi? ndi baa nje a yé nkoda iloo mut nu a nsôô mbôgi'i **Allah** i a gwé? **Allah** a nek bé' mam ni mboñ. ﴾141﴿ I hai hi, hi bi tagbe; magwelek méé ma mbéñge hio; yag béé manan ma mbéñge béé; mambadga ma ga béda bé béé inyu magwelek map (ba ga kééhene bé béé mu' bigwélél gwap, to mu' mambén map).

1 ba bi kal: lôk yuda ni lôk kristô

﴾142﴿ **(3)** Bidjôñ ikété bôt[1] bi ga kal le «kii i nhéya bo i kibla[2] yap ba bange?», kal (bo) le «**Allah** nyen a yé ***Nwet*** lipémél ni linañle li hiangaa, a ñéga tonje a ngwés'i njel' téé sép. ﴾143﴿ Hala ki nyen Di bi téé béé kii bôt ba ñemkété[3], le ni ba mbôgi ikété bôt; ñôma ki a ba mbôgi ikété nan. Ndi Di ntéé ndigi kibla (Mek) inyu bagal' bet ba nôgôl ñôma ni' bet ba nyan biniigana gwé. Hala a béé manoodana makeñi, he bes inyu bôt **Allah** a ñéga. **Allah** a ga lep bé hémle nan; ntiik le **Allah** a yé Konangoo inyu bôt ni ***Ntohol***. ﴾144﴿ Di ntehe yaga we u nhiel su woñ' i ngi, Di ntébél ni we kibla (Mek) i i nlémél we; hiel ni su woñ'i ndap masoohe i bisai; tohee ni yéne, hela masu manan nyoo. I bet ba bi kôsna kaat ba nyi ntiik le maliga ma, ma nlôl yak ***Nwet*** wap. **Allah** a nek bé' mam ba mboñ. ﴾145﴿ To ibale u nti' bet ba bi kôsna kaat biyimbne gwobisôna, ba ga noñ bé kibla (njel-hémle)) yoñ; to we u ga noñ bé kibla yap. To bo-ni-bo, bana ba noñ bé kibla i bape; ndi me nhomb we hodo le ibale u noñ biyômôk gwap' mbus ngéda yi i nlôl we, wee u njôp' ntôñ i balel-mbén.

---

1 bijôñ ikété bôt: bon ba lôk yuda ba ba bé gwés le kibla i bane i Yérusalem

2 kibla: homa ba nlama hielba ingéda masoohe…

3 bôt ba ñemkété ba yé banôgôl Nyambe' mbus malo ma Muhammad hana nkoñ'isi. Ndoñol i yé le i kel minkaa mi nsôk, Nyambe a ga bad Nôa le baa u bi legel ñwin wem i bôt boñ? Nôa a ga neebe, ndi bôt bé ba ga tañ; ingéda Nyambe a ga bad Nôa le mbôgi yoñ i yé hee? Nôa a ga timbhe le ndémbél i yéne yak banôgôl Nyambe ba ngéda Muhammad. Nyambe a ga bad Muhammad le baa u bi legel ñwin wem i bôt boñ? Muhammad (ñôma nu Nyambe) a ga timbhe le tôs, ntiik! Hala nyen di yé bôt ba ñemkété inyule di ga ba mbôgi ipañ Nôa, yag Muhammad a ba mbôgi ipañ yés

﴾146﴿ I bet Di bi ti kaat (lôk yuda) ba nyi maliga ma kikii ba nyi bon bap. Ntiik le bahogi ikété yap, ba nsôô maliga ndi ki ba nyi; ﴾147﴿ Maliga ma nlôl yak *Nwet* woñ, u ba ni bañ ikété bôt ba pééna. ﴾148﴿ Hikii mut a gwé' yéé njel i i nlémél nye, boña ni pémsan i gwel mam malam; tohee ni yéne, **Allah** a ga témbna béé'i nyeni. Ntiik le **Allah** a nla boñ hikii jam. ﴾149﴿ Tohee u mpémél, hiel su woñ'ndap masoohe i bisai (Mek). Ntiik le maliga ma, ma nlôl yak *Nwet* woñ; ni **Allah** a nek bé'mam ni mboñ. ﴾150﴿ Tohee u mpémél, hiel su woñ'ndap masoohe i bisai (Mek). To ibakile hee ni yéne, hela masu manan nyoo, inyuboñle bôt ba la bañ ôm béé minsohi, ndigi' bet ba nkodop ikété yap. Ni kon ni bañ bo woñi[1], ndi Me nyen ni kon woñi, inyuboñle Me yônôs longe yem'i ngi nan, le ni telep sép. ﴾151﴿ Hala nyen Di ñômle béé ñôma a pémlak i bééni, nu a ñéñél béé bibañga gwés, a téak béé peles; a niiga ki béé kaat ni pék; a niiga ki béé mam ma ni yik bé. ﴾152﴿ Hoñlana ni Me, Me ga hoñol béé; tina ki Me mayéga, ni tañba bañ Me. ﴾153﴿ Eé a béé ba ni nhémle, léthana nyu ni hônba lôñni masoohe. Ni maliga le **Allah** a yé ni bôt ba ba nhônba.

1 ni kon bañ bôt woñi le tiga le ba kal le ni ntjél noñ base yap tole matéak ma basôgôl bap

﴾154﴿ Ni kalak bañ to inyu' bet nhébék i nkitne'i njel'**Allah** le ba nwo (le ba yé bawoga). Heeni ! ba yé yaga' i niñ, ndi béé ni nla bé yi. ﴾155﴿ Di ga noode yaga béé ni ngim mam ma woñi; ni njal; ni hub i bigwelmoo, i bôt, ni i matam; legel ki bôt ba hônba ñwin-nlam, ﴾156﴿ Ba ba yé le ingéda ndutu[1] i ngwel bo, ba nkal le «di yé gwom bi **Allah**, ni maliga ki le i Nyeni nyen di ntémb», ﴾157﴿ Ba bon ba nkôsna bisai bi bi nlôl yak ***Nwet*** wap ni tohi, bo ki bon ba yé batelep-sép. ﴾158﴿ Ntiik Safa bona Marwa[2] ba yé ikété minsaibak mi gwom mi **Allah**. Tonje a nléñél ndap (bisai), to yuuga yo[3], ibabé ôbôs, a nlama kes-ngwé ipôla dikôa di tjodibaa. Tonje a mboñ longe ni matihil mé ma ñem (a yi ntiik le) **Allah** nyen a yé Nti-mayéga ni Nyimam nunkeñi. ﴾159﴿ Ni maliga le' bet ba nsôô' yom Di nsuhul kikii biyimbne ni éga, i mbus ngéda Di mbambal biniigana inyu bôt ikété kaat, bon **Allah** ni baok ba ñok, ﴾160﴿ He bes' bet ba mbad ñwéhél, ni hiel miñem, ni solol maliga, bon Me nti ñwéhél. Me ki nyen Me yé Nleege-babad-ñwéhél, ni ***Ntohol***. ﴾161﴿ Ntiik, i bet ba ntjél hémle, ndi ba wok hala (ikété ngihémle) bon ba gwé biok bi **Allah**, ni bi biangel, ni bi bôt bobasô, ﴾162﴿ Ba ga yén mu[4] koñ ni koñ, njiiha i ga hôyôi bé bo. Ni bo ba ga kôsna bé hogbe. ﴾163﴿ Ni Nyambe nan a yé Pombe-Nyambe; nyambe numpe a ta bé ndigi Nyetama. Nyen a yé ***Ntééda***, ni ***Ntohol***.

---

1 ndutu: a yé libe tole jam-libe; a yé ndigi jam li manoodana, li li nla yaga ki nene lilam i mis ma bôt ba binam, ndi ki li yé libe (pes 2:216; pes 4:79)

2 Safa bona Marwa: ba yé bon ba dikôa iba, bebee ni ndap Nyambe (Mek). Bisu bi ngéda, ba béé bahoma bôt ba bé béghene bisat; ndi hanaano Nyambe a nti kunde le di béghene nye mu, ibabé woñi

3 Nleñ ndap Nyambe i Mek u yé mbôm minhômôk i Mek, mi yéne i sôñ Zul-haj (sôñ 12), nleñ won ba nsébél le Haj. –Mayuuga ma yé bon ba minhômôk, ma nla bane to i sôñ ramadan (9) to zul-haj…mayuuga mon ba nsébél le Umra.

4 ba ga yén mu i beehié

﴾164﴿ Ntiik le ni gwé mu' i héka i ngingi ni i hisi, ni' mahéñhana ma u ni binjâmuha; ni' môngô i i nleñel'i tuye i banga gwom bi bi yé bôt nseñ; ni' malép **Allah** a nsuhul ma lôlak'i ngi inyu niñis (inyu tugul) hisi' mbus nyemb yéé, ni bôl mu' (hisi) i ngandak mintén mi binuga; ni' mahéñhana ma mbebi, ni liyénék li ond ipôla ngi ni hisi; biyimbne inyu' bôt ba nhek pék. ﴾165﴿ Ikété bôt (ki), bape ba nyôñôl **Allah** bikolba bi ba ngwés kii **Allah** a nlama gwiha, ndi bahémle bon ba ntibil gwés **Allah**. Ndi' kel bot ba nkoda b'a tehe njiiha, yokel nyen ba ga tibil yi le **Allah** nyen a gwé ngui yosôna, ni le **Allah** a yé Ntikogse nunkeñi. ﴾166﴿ Ingéda bakena-mintôñ mi banimlaga[1] ba ga tañba bahémle-bo, ba ma tehe njiiha (bee-hié), nkôô-adna w'a pédi yokel ipôla yap, ﴾167﴿ Ndi bahémle-bo b'a kal yokel le 'bale di banga njel i témb (i nkoñ'isi), ki yag bés di ntañba béé kikii ni ntañba bés (len)'. Hala nyen **Allah** a ga éba bo libumbul li minson ñwap ni kônde bo lehel-ñem, ndi ba ga la bé pamba i hié, ﴾168﴿ A bôt ba binam, jena gwom bilam bi bi yé béé kunde' i nkoñ'isi; ni noñ bañ mabal (manjel) ma satan, ntiik le a yé ñoo-nan nunkeñi, ﴾169﴿ A ñôdna ndigi béé'i béba ni' biyômôk, ni'i pôdôl **Allah** yom i ni nyi bé.

1 bakena-mintôñ mi lôk kristô ni lôk yuda ni makoda ma bôt to 'bibase' bi bi ta bé base i Nyambe (islâma)

﴾170﴿ Ingéda ba nkal ki bo le «noña' yom **Allah** a nsuhul» ba nkal le «heeni, di noñ' yom batata ba bé boñ»; ndi baa ibanile basañ ba bé soñda bé jam, tole ba béé ba téé bé sép. ﴾171﴿ Ndi bangihémle ba yé wengoñle hitégéé hi mut hi ba nsébél; hi hi nok ndigi nlondok ni nlénd. Ndok, mbuk, ndim, ni bo ba nhek bé pék. ﴾172﴿ Eé a béé ba ni nhémle, jena mu'i gwom bilam Di nti béé; ni ti ki **Allah** mayéga, ibale nyen ni mbégés. ﴾173﴿ Ntiik le nuga i i nwo titige, ni matjél, ni ngôi, ni nuga i ba nôlôl'i jôl lipe, he bes li **Allah** bi nke béé' i mback. Béba i ta bé inyu mut nu a yé nhélhak. Ntiik **Allah** nyen a yé Nti-ñwéhél, ni ***Ntohol***. ﴾174﴿ Ni maliga le' bet ba nsôô' yom **Allah** a bi suhul ikété kaat[1], ndi ba lugga yo ni ndék nkus, bon ba nyônôs ndigi mabum map ni hié; **Allah** a ga pôdos bé bo i kel minkaa mi nsôk ndi to pubus bo. Ndi inyu yap njiiha keñi (i yé nkôôbaga), ﴾175﴿ Ba bon ba nsomb yimil ni éga[2]; ba somb ki njiiha ni ñwéhél, ndi baa kii i ga boñ le ba la nihbe hié? ﴾176﴿ Hala ndigi inyule **Allah** a bi suhul kaat (Kur'an) ni maliga; ndi' bet ba mpénda kaat ba yé nonok ikété mambagla.

1 biniigana bi Nyambe bi bi yé ikété bikaat gwobisôna bi Nyambe a bi suhul inyu telepsép i mut binam
2 éga Nyambe a bi ti bo, ba nluga yo ni yimil

﴾177﴿ Telepsép i ta bé i hiel masu manan' lipémél to' linañle li hiangaa[1].Ndi mut a téé sép a yé nu a nhémle **Allah**, ni kel'i nsôk, ni biangel, ni kaat, ni bapôdol; a tinak ki, to yaga inyu gwéha yap: bôt ba litén, ni bon ba nyu, ni bôt ba ngoo, ni baloo-njel, ni babad-mahôla; ni i somb minlimil mi gwét, libim li bigwelmoo. A boñok ki masoohe; a tinak ki zakat; a yônhak ki mimbônga ñwé ingéda a mbôn; a nihbege ni létés nyu'i ngéda liyep to' ngéda ndutu i nlôôha. Ba bon ba yé toi maliga, bo ki bon ba yé bakon-Nyambe woñi. ﴾178﴿ Eé a béé ba ni nhémle, ba ntééne béé mbén nlélém-ndimbhe inyu bôt ba manola[2]. Ngwélés inyu ngwélés; nlimil inyu nlimil; mudaa inyu mudaa. Ndi' nwet manyañ a ñwéhél jam, a nlama ti yom (i nhôgbaha ñem) ni mahoñol malam. Hala a yé hôyôs-mbegee i **Allah** nan ni longe yéé ñem. Tonje a mbôk mbén' mbus hala (matéak ma) a ga bana njiiha keñi. ﴾179﴿ Ni gwé ki lisôñ-niñ ikété mbén nlélém-ndimbhe, éé a béé ba ni nhek pék, inyuboñle ni kon Nyambe woñi. ﴾180﴿ Ba ntééne béé, ingéda biwéwél bi hikii wada ikété nan nu a nyék bigwelmoo le a yék lilagle inyu bagwal, ni bôt ba litén kikii i nsômbla. Hala a yé matéak inyu bakon-Nyambe woñi[3], ﴾181﴿ Tonje a mbôk to heñel jo (lilagle)' mbus ngéda a nok jo, (a yi le) béba i nkahap' ngi baheñel-lilagle. Ntiik, **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi.

---

1 lôk yuda ba bé hielba ini pes inyu masoohe, lôk kristô ba hielbaga ini. Ndi to banôgôl Nyambe ba hoñol bañ le lihielbaga ba nhielbe i béñge Mek ikété masoohe map li kôli inyu telepsép…

2 (2:177): inyu gwéha yap:Gwéha i' gwom a nti, tole gwéha i bôt, tole gwéha i Nyambe mbén nlélém ndimbhe: ibale mut a mboñ we jam, jon timbhe nye ibale u nla bé ñwéhél nye; ndi u lel bañ ha. I mut a nol nyen ba nlama nol, mudaa to muunlôm, to nlimil…(pes 6:164)

3 matéak mana Nyambe a bi bôk mo ni yiha mo ni biniigana bi pes 4:11-12

﴾182﴿ Tonje a nkon woñi (ni léba) le lilagle li mbagal ni yôi bôt bape ba ba nlama kôsna ngaba; to ibale hala a bi bôña ni ngi-yi, tole ni ntjeñ; ndi a sañgal bo (ni tibil téé mam), béba i ta bé inyu yéé. Ntiik le **Allah** nyen a yé Nti-ñwéhél, ni ***Ntohol***. ﴾183﴿ Eé a béé ba ni nhémle, ba ntééne bé Siyam, dilo di yén-njal (dilo di nihbe hot-nyu i sôñ Ramadan) kikii ba bi tééne' bet ba bi bôk béé' bisu, inyuboñle ni kon Nyambe woñi. ﴾184﴿ Nsoñgi dilo (di yén-njal) i yé ntéak. Tonje ikété nan nu a nkon, tole a yé' liké (mu' i sôñ i), a nla yén njal dilo dipe. Tonje a nla ha bé nihbe yén njal[1], a nlama yiha ni ti diyeyeba bijek. Tonje a mbulus (bijek a nti diyeyeba), hala a yé nye longe. Ndi i nlôôha longe inyu nan le ni yén njal, bale ni yik. ﴾185﴿ I sôñ Ramadan nyen Me bi suhlene Kur'An (Ñéña), i i yé éga inyu bôt, ni libambal njel-tohi, ni soñda. Tonje ikété nan nu a mpam mu' sôñ i, a tééda dilo di yén-njal. Ndi tonje a nkon tole a yé liké, a nla yén njal dilo dipe. **Allah** a ngwés hôyôs béé mbegee, ndi a ngwés bé yidis béé mbegee, inyuboñle ni yônôs matéak (matiñ) méé, ni le ni ti **Allah** lipém inyu éga a ñéga béé; ni inyuboñle ni ti mayéga. ﴾186﴿ Ndi ingéda babôñôl bem ba mbad we mambadga inyu yem, Me yé ha bebee. Me ntimbhe mayagal ma mut nu a nlond ingéda a nlôndôl Me. Yag bo ba timbhe ni nsébla wem, ba hémle ki Me inyuboñle ba telep sép.

1 mut nu a nla ha bé nihbe njal a yé mut nu a gwé ngwa-kon, to le lôôha bimañ

﴾187﴿ Me nti béé kunde jû ingéda siyam (dilo di yén-njal) i yééna baa banan; ba yé mbot inyu nan, yag béé ni yé mbot inyu yap. **Allah** a nyi ntiik le ni boñok hala' lisol, ndi a nkon béé ngoo ni ñwéhél béé, hanaano bôñlana ni bo, ni yéñ ki' yom **Allah** a bi mage inyu nan; jena ni nyo letee ni la tehe mbagla ikété puba bôñgô ni nlañga' mayé-ma-kel; ni bôdôl ni yén njal ha ipam jû. Ndi ni sooba bañ bo ingéda ni nke i tégbaha ngim dilo' mandap ma masoohe (ihtikâf). A yé matéak ma **Allah**, ni tiige bañ mo bebee (i bôk mo). Hala nyen **Allah** a mbambal biniigana gwéé inyu bôt, inyuboñle ba kon Nye woñi. ﴾188﴿ Ni jena bañ gwom (binan) biôs, to ngi-kunde. Ni tek bañ to bakéés ni gwom inyu pagbe gwañan gwom bi bôt ni ntjeñ, ki i yé le ni nyi (le bi ta bé binan). ﴾189﴿ Ba mbad we mambadga inyu mata-ma-sôñ. Kal (bo) le ma nhôla bôt inyu yi añ mangéda[1] ni nleñ (i ndap bisai, Mek). Lijubul'mbus-nan' mandap li ta bé longe-jam, ndi longe-jam i yé likon-Nyambe woñi. Ni jubul ni' mandap' mañwemel (ma bisu). Kona ki **Allah** woñi, inyuboñle ni bumbul masoda (ni kôdôl niñ). ﴾190﴿ Jôha' bet ba jôs béé sañ'i njel'**Allah**, ndi ni lel bañ mbén. Ntiik le **Allah** a ngwés bé balel-mbén[2].

---

1 caléndа i Nyambe… i ntéénе dilo di sôñ ibôdôl matél ma sôñ, he bes ma hiangaa

2 Nyambe a nti bés kunde i jo gwét ni bôt ba ba nleñ bes gwo i njel yéé, ndi to ingéda gwét Nyambe a nsônga bés le di nol bañ mudaa, to mañ-mut, to mange; to ligis e-matam; to nol bilém, ha nduk inyu je…

﴾191﴿ Nola (jôha) bo tohee ni ntéé bo; ni kad ki bo'i homa ba bi kad béé. Ngi-manôgla a yé béba-jam kiyaga iloo manola. Ni nôlôl bañ bo'i ndap masoohe i bisai (Mek), wee ba nlo i nol béé mu; ndi ibale ba nlo i nol béé mu, nola bo. Hala a yé nsaa i bangihémle. ﴾192﴿ Ibale ba nwaa (gwét), **Allah** a yé ni Nti-ñwéhél, ni ***Ntohol***. ﴾193﴿ Jôha bo sañ letee ngi-manôgla a mal, ni le base i yéglege ndigi inyu **Allah** (Nyetama). Ndi ibale ba nwaa (gwét), wee gwét bi mal, he bes inyu bôt ba nkoda. ﴾194﴿ Nsaibak sôñ inyu nsaibak sôñ. Inyu hikii nsaibak yom, bôñlana mbén nlélém-ndimbhe. Tonje a nlel mbén i jôs béé, ni lel mbén i jôs nye nlélém kii a nlel. Kona ki **Allah** woñi; ni yi ki le **Allah** a yé ni bakon-Nye woñi. ﴾195﴿ Ni pémés ki (bigwelmoo binan)'i njel **Allah**. Ni leñ bañ béé bomede i nyemb ni' biôbôs ni moo manan (le ni nmwas jo 'sañ i njel Allah)[1]; ni boñ ki longe; Ntiik le **Allah** a ngwés baboñ-longe. ﴾196﴿ Boña ki Haj ni Umra[2] inyu bégés **Allah**. Ndi ibale ni nla bé, ni ti sesema i ni nla. Ni kohol bañ miño minan letee lém i pam' homa litine li sesema. Ndi' nwet kon tole njôghe-ño i nhélés le a kohol wo, a nlama yiha ni siyam (dilo di njal), tole likébél li diyeyeba, tole sesema. Ingéda noi, tonje a mbôdôl nduk mayûga ñwaa le a nke' nleñ, a nlama ti sesema ni yom i a nla tehe. Ibale a gwé bé yom, a yén njal dilo diaa' ngéda nleñ lôñni dilo disâmbok' ngéda a ntémb, hala a yé jôm li dilo; hala a yé ntéébaga inyu mut nu a gwé bé lihaa ipañ ndap masoohe i bisai (Mek). Kona ki **Allah** woñi, ni yi ki le **Allah** a yé Ntikogse nunkeñi.

---

1 lipémés gwom' manjel ma ma ta bé njel Nyambe li yé ôbôs gwom…
2 Haj (nleñ) i yé mbôm minhômôk i Mek inyu bégés Nyambe; Umra (mayuuga) i yé bon ba minhômôk nyoo

﴾197﴿ Nleñ (mek) u yéne' sôñ i i nyiba. Tonje a nyoñ mahoñol mu'i leñ (a yi le a gwé) mbén malal, ni béba, ni mindañ' ingéda nleñ. Longe i ni mboñ, **Allah** a nyi yo. Lôñlana ki bijek, ndi hodo le bijek bi nlôôha bilam bi yé likon-Nyambe woñi; kona ni Me woñi, éé a béé bahek-pék. ﴾198﴿ I ta bé béé kila le ni yéñ gwom mu' masoda ma ***Nwet*** nan; ingéda ni nkohla i Arafa[1], hoñlana **Allah** (tina Nye lipém) i homa liboñbene nu bisai (Muzdalifa). Hoñlana Nye (ni ti Nye mayéga) lakii a ñéga béé (i njel i téé sép), ki i yé le ni bak minyômôk. ﴾199﴿ I mbus i ha, pémlana' i het bôt (bape) ba mpémél, ni badag ki **Allah** ñwéhél. Ntiik le **Allah** nyen a yé Nti-ñwéhél, ni ***Ntohol***. ﴾200﴿ Ingéda ni mélés ni maké manan, ni bigda ni **Allah** kikii ni mbigda basoñ banan, iloo yag hala; ndi ngim' bôt i nkal ndigi (ingéda ba nhoñol ni soohe Nyambe) le «a ***Nwet***, yôge bés hana'i nkon'isi»[2]. Ba hala ba gwé bé yom'i mbus-nyemb, ﴾201﴿ Bape ikété yap ba nkal le «a ***Nwet***, ti bés longe (gwom bilam) i nkon'isi, i mbus-nyemb ki longe (gwom bilam), U sôñ ki bés njiiha i hié», ﴾202﴿ Ba bon ba ga kôsna longe-nsaa inyu nson ba bi gwel. **Allah** a yé ki ni Mahoo i ti mbagi.

---

1 Arafa: a yé hikôa hi libomna li Adam bona Eva' mbus-ngéda ba nyodi i wom éden

2 lôk kristô ba nkal ndigi masoohe map le «a tata wés nu a yé ngi…ti bés bijek bi kôli ni bés len…» (hala a yé bijek bi minsôn). Ndi banôgôl Nyambe (bon ba islâma) ba mbad ikété masoohe map le Nyambe a éga bo i jel i téé sép (hala a yé bijek bi mbu ni bi minsôn)… Bijek bi mbu bi yé bés nseñ iloo bijek bi minsôn…

﴾203﴿ **(4)** Bigdana ki **Allah**' i ngim mintéak mi dilo (dilo diTachrik); tonje ni nu a nkônde hilo mu'dilo dibaa, a gwé bé njom; tonje ki nu a nsôk ha, a gwé bé njom; inyu nu a nkon Nyambe woñi. Kona ni **Allah** woñi ni yi (ki) le ni ga kodba' bisu gwé. ﴾204﴿ Ikété bôt ki, (u nkoba le) numpe a nlémhene we bibuk gwé (a nlél we nyo) inyu niñ' i nkoñ'isi (niñ minsôn). A mbog ki **Allah** mbôgi ni matihil méé ma ñem, ndi ki a yé mut-pénda, ﴾205﴿ Ndi a yé a kôm ndigi mbus, a kahal hiôm ni nkoñ'isi inyu puñgul wo, ni pii bibebela ni bilém; ni **Allah** a ngwés bé mpuñgu, ﴾206﴿ Ndi ingéda ba nkal nye le «kon **Allah** woñi», a nkônde yoñ ngôk. Ndi géhéna[1] i ga ba ni nye. Kinje lisuk libe! ﴾207﴿ Ikété bôt ki, (u nkoba le) numpe a nsôñ mbû wéé ni yéñ i léméł **Allah**, ni **Allah** a yé Konangoo inyu bahémle-Nye, ﴾208﴿ Eé a béé ba ni nhémle, jôba siñ-siñ ikété Islâma (linôgôl Nyambe); ni nôñôl bañ mabal ma satan; ntiik le a yé ñoo-nan nunkeñi; ﴾209﴿ Ibanile ni ndogop' mbus-ngéda biniigana bi bémbi bi nlôl béé, ni yi ni le **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾210﴿ Kii ba mbemb? he nduk le **Allah** a lôl bo' i jumbul li ond ni biangel, ni le Ora i tiba[2]; i' bisu bi **Allah** ki nyen gwom gwobisôna bi ntémb.

---

1 géhéna: bee-hié
2 ora i tiba: ora i tiba le hikii mut a kôs nsaa kii ngéda bigwéléł gwé (kiingéda nson a big wel)

﴿211﴾ Bad bon ba lôk israél le «baa ngélé yañen Me bi ti bo mu' biniigana bi bémbi»? ndi tonje a nhuhge longe'i **Allah** i A mbôñôl nye' mbus ngéda, (a yi) ntiik le **Allah** a yé Nti-kogse nunkeñi. ﴿212﴾ Ba bi lémés niñ nkoñ'isi inyu bangihémle, ni bo ba ñuge bahémle. Ndi' bet ba nkon Nyambe woñi ba ga kahap'i ngi yap i kel minkaa mi nsôk. **Allah** a nti ki makébél tonje a ngwés ibabé nsoñgi. ﴿213﴾ Bôt ba binam ba béé ntôñ wada'i ngéda kwañ[1]; ndi **Allah** a om ni baôma kikii balegel-ñwin ni babéhe; a om ki bo ni kaat ni maliga inyu ti bôt ba binam mbagi mu' i mam ba bé péénana. Ndi baa bonje ba bé pééna bo-ni-bo mu, he nduk' bet ba kôsna yo, biniigana bi bémbi bi ma lôl bo? **Allah** ni sômbôl yéé ni, a bi éga' bet ba bi hémle mu ni maliga; **Allah** a ñéga ni tonje a ngwés' i njel' téé sép. ﴿214﴾ Baa ni nhoñol le ni nla jôb' i loñ-ngi béé ngi-noodana kikii' bet ba bi bôk béé' bisu? liyep ni makon bi bi gwel bo, ni bo ba ndeng, nya yada i i yé le ñôma ni' bet ba bi hémle lôñni nye ba kahal badna le «kekii hôla i **Allah** i ga lo?», maliga! ngo hôla i **Allah** i yé bebee. ﴿215﴾ Ba mbad we le baa kii ba pémés? kal (bo) le yom'lam i ni mpémés i nlama ba inyu bagwal, ni bôt ba litén, ni bon ba nyu, ni diyeyeba, ni baloo-njel. Ndi jam lilam li ni mboñ, **Allah** a nyi yaga ni jo.

---

1 Nyambe a bi bôk kod bés-bobasôna (ndaae i bon ba Adam) ntôñ wada ni ti bés biniigana inyu base yés ilole di nlo hana' i nkoñ' isi (pes 7: 172)…; Kâbila bona Hâbila ba béé bon ba Adam, ba béé' ntôñ i Adam (nnôgôl-Nyambe); bahogi, yag ni mu' i ndaae yap, ba bi téñbe ni njel'sép, bape ba bagla mintjep; hala ni nyen bôt ba binam ba yé len, to hala kii Nyambe a bi om baôma kii balegel-ñwin ni babéhe, A om ki kaat i i mbambal njel' tohi; ndi inyu libaglaga ba bi bagla njel (islâma), Nyambe a ga yônôs géhéna ni bayoñ lôñni bôt ba binam mpôdnaga (pes 11: 119)

﴾216﴿ Ba ntééne béé sañ (gwét), to hala kii i nlémél bé béé. I nla ni pam le ni oo ngim jam ndi ki li yé béé lilam (longe). I nla ki pam le ni gwés ngim jam ndi ki li yé béé libe (béba). **Allah** Nye a nyi, ndi béé ni nyi bé. ﴾217﴿ Ba mbad we mambadga inyu gwét ikété nsaibaksôñ; kal (bo) le lijo-gwét mu li yé soso (béba) jam. Ndi litimba njel-**Allah**; ni litjél noñ yo, ni ndap-masoohe i bisai (Mek); ni lipémés bôt béé[1] mu; ba nlôôha béba' bisu bi **Allah**. (ngi-manôgla) Likolbaha[2]-Nyambe li nlôôha ki béba iloo manola. Ndi ba ga waa bé nol (jôs) béé letee ba héa béé mu' i base'nan ibale ba nla. Tonje ikété nan nu a nyodi' i base yéé ndi a wo a bak ngihémle, (ba hala) ba ñôbôs minson ñwap hana' i nkoñ'isi ni'i mbus-nyemb. Bo ki bon ba yé bôt ba bee-hié; ba ga yén mu, koñ ni koñ. ﴾218﴿ Ni maliga le' bet ba nhémle, ni' bet ba mboñ hijra[3], ba boñ ki jihad[4] i njel'**Allah**, bon ba nlama bot ñem ni tohi' i **Allah**. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél, ni ***Ntohol***. ﴾219﴿ Ba mbad we mambadga inyu liumb ni mintuk mi hibia[5]. Kal (bo) le gwobiba bi gwé soso béba ni nseñ inyu bôt; ndi béba yap i nlôôha keñep iloo nseñ wap. Ba mbad ki we le «baa kii ba nlama pémés (kii likébél li diyeyeba)»? kal (bo) le «mbuga-nan' gwom»; hala nyen **Allah** a mbamblene béé biniigana inyuboñle ni hek pék,

---

1 Bôt bé: bôt ba ndap Nyambe i bisai to le banôgôl Nyambe.
2 Likolbaha Nyambe: liti Nyambe bikolba
3 hijra: manyodi ma ñôma nu Nyambe (Muhammad) i Mek, ni ke i yén i Médin inyu bégés Nyambe ni bambal njel-tohi.
4 Jihad: gwét bipubi bi mut a njo inyu hémle Nyambe, inyu bégés Nye ni bambal njel-tohi.
5 Liumb ni mintuk mi hibia: Nyambe a mbôdôl ndigi ti bés biyisne munu nlôñ unu i kolbaha bini gwom bibe; i pes ina:43 lôñni i pes 5:90-91, a nsôñga bés' gwom bini ni bipe…

﴾220﴿ Hana'isi to' ngi, ba mbad ki we mambadga inyu bon ba nyu. Kal (bo) le «likôhle-bo li yé longe' jam». Ibale ni ñadba ni bo, ba yé ni béé lôk-nyuñ' nan; ni **Allah** a nyi bagal mut-mpuñgu ni mboñ-mam malam. Bale **Allah** a gwéhék ni, ki a nyidis béé mbegee. Ntiik le **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾221﴿ Ni biak bañ bôdaa ba ba mbégés bisat letee ba hemle[1]; ntiik le nlimil-mudaa u u nhemle u yé longe iloo mbégés-bisat, to ibale a nlémél béé. Ni tinak bañ babégés-bisat baa, letee ba hemle; ntiik le nlimil-munlôm u u nhemle u yé longe iloo mbégés-bisat, to ibale a nlémél béé. Ba hala (babégés-bisat) ba nsébél (béé)' i hié; ndi ki **Allah** ni gwéha yéé, a nsébél (béé)' i tohi ni i ane-ngi. A mbambal ki biniigana gwé inyu bôt, inyuboñle ba bigda. ﴾222﴿ Ba mbad ki we mambadga inyu kon-sôñ[2]; kal (bo) le hala a yé mahindi; baglana ni ni bôdaa mu'(ngéda) kon-sôñ; ni tiige ndigi bo bebee ngéda ba mpôp. Ndi ingéda ba nyila mapubi[3], kena ni' i boni kikii matéak ma **Allah**[4]. Ntiik le **Allah** a ngwés babad-ñwéhél, a ngwés ki bôt ba mapubi. ﴾223﴿ Baa banan ba yé wom inyu' nan[5]. Kena ni'i wom-nan kii ni ngwés[6], ni ma bôk ni kôôbana béé-bomede[7]. Kona ki **Allah** woñi, ni yi ki le ni ga boma Nye. Legel ki bahémle-Nyambe ñwin-nlam. ﴾224﴿ Ni sima bañ jôl li **Allah** yañga mu'malômbla manan le béele ni nti mahôla, ni kon Nyambe woñi ni sañgal bôt. Ni **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi.

---

1 ba nôgôl Nyambe hala a yé le ba jôp i base Islaama.

2 Ni nla tibba baa banan, ni jéla ni bo; ndi malal ni bo ma yé bé i kila mu ngéda i

3 ba nyila mapubi: mbus pam i matjél ni jogob jap

4 matéak ma Nyambe: homa wada nyen Nyambe a bi tine bés kunde le di yéénana baa bés…

5 wom inyu nan: homa nu ni mbel, ni bumbul gwom…

6 kii ni ngwés: to imbe ntén linañlak, ndi ni jubul i homa Nyambe a bi tééne bé

7 ni ma bôk ni kôôbana bébomede: ñôma nu Nyambe (Muhammad) a bi niiga bés le ilo le di nañal ni baa bés, di nlama nduk lôndôl Nyambe ni kal le: «i jôl li Nyambe, a nwet, bagal bés ni satan; bagal ki satan ni i yom u nti bés».

﴾225﴿ I gwañga bi mapôdôl mu'malômbla manan bé nyen **Allah** a ngwélél béé, ndi a ngwélél béé'i mam ma ma bi bôña ni matihil manan ma miñem. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni Nnihbe. ﴾226﴿ Inyu' bet ba nyoñ makitik i bagla nañ ni baa bap, ngéda i ntina bo ñwaa sôñ ina. Ibale ba nheñel mahoñol, **Allah** a yé yaga ni Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***, ﴾227﴿ Ibanile ba nkit inyu mabos, **Allah** a yé yaga ni Nnok ni Nyi-mam nunkeñi. ﴾228﴿ Mimbohok mi bôdaa mi nlama tégbaha sôñ iaa. I ta bé to bo kunde le ba lém'[1] i yom **Allah** a nhek ikété yap' mabum, ibale ba yé bahémle-**Allah** ni kel-nsôk. Balôm bap ki ba gwé kunde i témbna bo mu (i ngéda i), ibale ba ngwés sañgla; yag bo ba gwé kunde nlélém kii ba gwé pil inyu mam malam. Ndi balôm ba kéhi'i ngi yap. **Allah** a yé ki Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾229﴿ Mabos ma yé kunde ngélé ibaa, (i mbus i) i nla ba mayoña ni kunde tole mbagla ni mahoñol malam. I ta bé to béé kunde le ni yoñ mu'i yom ni bi ti bo, héa le béé-bo'ibaa ni nkon woñi i bôk matéak ma **Allah**; ndi ibale ni nkon woñi i ngi-la tééda matiñ ma **Allah**, i ta bé bo'ibaa béba le (mudaa) a timbis yom mu; a yé matéak ma **Allah**, ni bôk bañ mo. Ndi' bet ba mbôk matéak ma **Allah**, bon ba yé balel-mbén, ﴾230﴿ Ibanile (munlôm) a mpémés nye (ngélé i nyônôs iaa), (i mudaa nu) a ta ha bé nye kunde, letee a biiba nduk ni munlôm numpe. Ibale yag nu munlôm a mpémés nye, ha i ta bé bo'ibaa (mudaa ni munlôm nu bisu) béba le ba adba ibale ba nyoñ makitik le ba ntééda matiñ ma **Allah**. A yé matéak ma **Allah**, a mbambal mo inyu' bôt ba nyi.

1 i ta bé to bo kunde le ba lém: le ba sôs mém.

﴾231﴿ Ingéda ni mpémés bôdaa, ndi ba kahal tégbaha ngéda yap nihbe, témbnana ni bo ni mahoñol malam, tole ni ñwas bo ni mahoñol malam. Ni gwel bañ bo ni ñem-mbe le ni tééñga; i nwet a mboñ hala a ntét nyemede. Ni yoñ bañ biniigana bi **Allah** (kii) minjôha. Hoñlana ki longe i **Allah** inyu nan, ni' yom a bi suhlene béé mu'i kaat ni pék[1], i a ntine béé biyisne. Kona ki **Allah** woñi, ni yi ki ntiik le **Allah** a yé Nyi-mam momasôna. ﴾232﴿ Ingéda ni mpémés bôdaa, ndi ba tégbaha ngéda yap nihbe, ni sônga ni bañ bo le ba témb ba biiba ni balôm bap[2], ibale ba nlémlana ni mahoñol malam. Hala a yé maéba inyu' bet ba nhémle **Allah** ni kel'nsôk ikété nan. Hala a yé longe inyu nan ni mapubi. Ni **Allah** a nyi, ndi béé ni nyi bé, ﴾233﴿ Banyañ ki ba nlama yônôs liléla li bon bap ñwii'imaa, inyu' nwet a ngwés le liléla li yon. Nsañ-man a gwé pil i jés ni eñg bo kikii i nsômbla. Mut a gwé bé pil' i boñ jam ndigi li a nla. Nyañ-man a nlama bé kôsna njom inyu man wéé, to nsañ-man inyu man wéé. Nlélém pil u mbéñge bayégla. Ndi ibale bagwal (bo'ibaa) ba nyoñ makitik inyu héa man' i méé, béba i ta bé inyu yap. Ibale ni ngwés ni ti bon banan' mahôlôs, béba i ta bé inyu nan ingéda ni nyônôs'i yom i mbéda béé ni mahoñol malam. Kona ki **Allah** woñi, ni yi ki ntiik le **Allah** a yé Ntehe-mam ma ni mboñ.

---

1 Kaat: kur'an (ñéña i kaat Nyambe); Pék: biniigana bi ñôma wé (Muhammad)

2 ni sôñga bañ bo le ba témb ba biiba ni balôm bap le inyule ngéda yap nihbe i mal tagbe

﴾234﴿ I bet ba nwo ikété nan ndi ba yégék baa, bana ba nlama nihbe (bikol tole biyik) sôñ ina ni jôm li dilo. ndéé ini ngéda i ntagbe, ni gwé bé minsohi inyu libak jap li kunde ni manyu map kikii i nsômbla. **Allah** a yé ki Nyimam ma ni mboñ, ﴾235﴿ Ni gwé bé njom i bad bôdaa libii mu (ngéda i), to i bana hala' mahoñol manan. **Allah** a nyi ntiik le ni ga hoñol bo; ndi ni bôn bañ bo jam nditi, ndigi kwélés bo ni bibuk bilam (bi bi kôli). Ni adak bañ libii ni bo letee ngéda yap nihbe i tagbe. Yina ni ntiik le **Allah** a nyi' yom i yé ikété nan (mahoñol manan); kona ki Nye woñi. Yina ki ntiik le **Allah** nyen a yé Nti-ñwéhél, ni Konangoo. ﴾236﴿ Ni gwé bé njom i pémés bôdaa ba ni ntihbaga bé[1], ba ni yé ngi tééne nkak-likil, ndi lihôyôs bo miñem (ni ngim yom) li mbéda nhat-mut kii kôs wéé, yag hiyeyeba kii kôs wéé ni mahoñol malam. Hala a yé matéak inyu baboñ-longe, ﴾237﴿ Ibakile ni mpémés bo, béé ngi tisba bo, ndi ni ma téé nkak wap likil, ba kôli ni ngim pes mu'yom i bi tééba, héa le bon ba tjél, tole' nwet a gwé i ad libii'i moo méé[2] a tjél. Ni ki le litjél (yoñ likil ha) li yé bebee ni hémle. Ni hôya bañ to mahôla ipôla nan. Ntiik le **Allah** a yé Ntehe-mam ni mboñ.

---

1 bôdaa ba ni yé ngi nañlana

2 nwet a gwé i ad libii moo mé: nsañ-ngond

﴾238﴿ Téédana (ngeñ) i masoohe, yag masoohe ma ñemkété[1]; ni telep ki' bisu bi **Allah** ni suhul-nyu, ﴾239﴿ Ndi ibale ni nkon woñi (ngéda gwét), (boña masoohe) ni kenek, tole'i ngi nan'binuga[2]. Ingéda ni nkôsna hogbe'miñem, hoñlana ni **Allah** (ni ti Nye mayéga) lakii a niiga béé mam ma ni yik bé. ﴾240﴿ I bet ba nwo ikété nan ndi ba yégék baa, ba nlama yék lilagle inyu baa bap le ba kôhlana' i soñ nlô-wap ngim ñwii, ibabé i pémés bo. Ndi ibale bomede bon ba mpam, ni gwé bé njom inyu maboñok map inyu yap ma ma kôli. **Allah** a yé ki Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾241﴿ Mimbohok mi bôdaa mi gwé kunde ni matééda malam, hala a yé matéak inyu bakon-Nyambe woñi, ﴾242﴿ Hala ni nyen **Allah** a mbamblene béé biniigana gwé inyuboñle ni hek pék. ﴾243﴿ Baa u ntehe bé' bet ba pam mandap map, dikôô di bôt inyu woñi i nyemb? **Allah** a kal ni bo le «wona !»; ndi a tugul bo; ntiik le **Allah** a yé Nwet-masoda inyu bôt, ndi libim ikété bôt li nti bé mayéga. ﴾244﴿ Jona ki sañ'i njel **Allah**, ni yi ki ntiik le **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾245﴿ Tonje a mpôôs **Allah** longe-yom, Nye a ga timbhe nye yo a ma bulus yo ngandak' ngélé; ni **Allah** a nhubus ni bulus (masoda mé); i nyeni ki nyen ni ga témb.

---

1 masoohe ma ñemkété ma yéne ngéda linañle li hiangaa (Magrib); ma yéne libomna li u ni binjaamuha; ngéda yé i yé ndék, ndi to hala Nyambe a nkal le di yônôs masoohe ma' ngéda yéé…

2 binuga bi ba bé jôl gwét bi béé hosi to le kamél

﴾246﴿ Baa u ntehe bé balôm ba bôt ikété bon ba lôk israél' mbus Môsi ngéda ba kal ñôma[1] le 'tééne bés kaisa, di ga jo sañ'i njel-**Allah**?» a bad bo le «baa ibale ni njo bé ingéda ba ga tééne béé sañ?', ba kal le «kii i nla boñ le di jo bañ sañ' njel-**Allah**, ingéda ba mpémés bés' mandap més, yag ni bon bés?»; ndi ingéda ba téénc bo sañ (gwét), ba tonba, he bes ndék ikété yap. Ni **Allah** a yé Nyi-bôt ba nkoda. ﴾247﴿ Ni ñôma wap a kal bo ntiik le '**Allah** a ñômle béé kiñe le Tâlut (Saôlô)'. Ba kal le 'lelaa a nla bana ane'i ngi yés ki i yé le bés di yé ngwélés iloo nye? to bigwelmoo bi ntina bé nye ngandak'; a kal bo le ntiik **Allah** a ntep nye'i ngi nan, a kônde ki nye libim li yi, ni ngui-minsôn, **Allah** a nti ki ane yéé tonje a ngwés. Ni **Allah** a yé Mmil-nkéñgé, ni Nyimam nunkeñi. ﴾248﴿ Ni ñôma wap a kal bo le: yimbne yéé'i ane i yé le nkû-malômbla[2] u ga témb ni béé, u banga hogbe i i nlôl yak ***Nwet*** nan; lôñni tigil'gwom (ngim' bihoñlene)[3] litén li Môsi ni litén li Aron ma bi yék; biangel bi ga begee wo. Ntiik le hala a yé biyimbne inyu nan ibale ni yé bahémle.

1 (2:240): nlôñ ini Nyambe a bi heñel biniigana gwé, a yiha gwo ni nlôñ (2:234) ñôma: Achmuwil (Samuel)…
2 nku-malômbla Môsi a yék, u bon ba filistia ba kadal
3 bihoñlene: ntongo, mbot i Môsi ni Aron

﴾249﴿ Kii Tâlut (Saôlô) a nyodi ni lôñni mintôñ mi gwét, a kal (bo) le 'ntiik **Allah** a ga noode béé ni ngim lép, i nwet a ga nyo malép méé, wee a ta bé ni me; ndi' nwet a ga tob bé mo, ntiik le nyen a yé ni me; he bes' nwet a ga ab ndék' i woo wéé'. Ndi ba bi nyo mu, he bes ndék ikété yap[1]. Ndi ingéda ba lel wo, nye ni bahémle ba ba ba ni nye ba kal le «di gwé bé ngui len i jôs Gôliat ni mintôñ ñwéé»; i bet ba bé yi ntiik le ba ga boma **Allah**, ba kal le 'baa ngélé yañen ndék bôt i ma yémbél ngandak ni sômbôl'i **Allah**'? ni **Allah** a yé lôñni bôt ba nihbe. ﴾250﴿ Ni kii ba mboma Gôliat ni mintôñ ñwé ba kal le «a *Nwet*, yônôs bés ni nihbe, létés ki makôô més, U ti ki bés yémbél' i ngi litén li bangihémle. ﴾251﴿ Ba sand ni bo ni sômbôl'i **Allah**, ni David a nol Gôliat. Ni **Allah** a ti nye nkok-liane ni pék; a niiga ki nye' yom A bi gwés. Ibale **Allah** a suhlak bé ngim' bôt ni bape (ngim' matén ni matén mape), ki nkoñ'isi i yé nyubdaga. Ndi **Allah** a yé kék-masoda (a yé ni mahoñol malam) inyu minkoñ ñwominsôna. ﴾252﴿ Biniigana bi **Allah** ni bi, Di ñéñél we[2] gwo ni maliga. Ntiik ki le u yé wada ikété baôma ba Nyambe.

1 kikii i kéla le nwet a nyo malép ma, a ta ha bé ni Saôlô, hala wee a nke ha bé i jo gwét ni lôk filistia (bôt ba Gôliat), hala nyen ngandak' bon ba lôk israél i nyo mo inyuboñle ba semba sañ i i bi téébana bo, ndigi ndék ikété yap yon i neebe boñ sômbôl i Nyambe…

2 we Muhammad, ñôma nu Nyambe

﴾253﴿ **(5)** Baôma ni ba; Di bi bédés bahogi iloo bape. Bape ba yé ikété yap le **Allah** a bi pôdôs (Nyemede)[1]; a bédés ki bape bikondo. Di bi ti ki Yésu man Maria biyimbne, Di létés ki nye ni mbû-mpubi. Ibale **Allah** a gwés ni, ki bôt ba bi nolna bé' mbus yap, biniigana bi bémbi bi ma lôl bo; ndi ba bi bagla; ikété yap libim li hémle, libim ki li tjél hémle. Ibale **Allah** a gwés ni, ki ba bi nolna bé; Ndi **Allah** a mboñ' yom a ngwés. ﴾254﴿ Eé a béé ba ni nhémle, pémhana mu'i gwom Di nti béé ilole kel i sômba, to gwéha, ndi to ngama bi ga ba ha bé i mbaambe[2]. bangihémle ba yé balel-mbén. ﴾255﴿ **Allah**, numpe a ta bé ndigi Nye; Nu-Niñ, Mba-ni-mba; waa to hilo bi ngwel bé Nye. Gwom gwobisôna bi ngingi ni bi hisi bi yé' gwéé. Baa nje a nla kam (ti mahôla)' bisu gwéé ibabé ni sômbôl yéé? A nyi' yom i yé bo' bisu, ni i i yé bo' mbus; ndi bo (bôt) ba nkôsna ndigi mu i yi yéé' i yom a ngwés. Kursi yéé (itééne yéé' makôô) i milba ngingi ni hisi; litééda gwobibaa li nti bé nye njôô. A yé ki Nungingi, ni Nunkeñi. ﴾256﴿ Nyéksa (hélés) i bak bañ i base. Njel'sép to i yimil ba néége bé. Tonje a ntjél bisat (biyômôk) ndi a hémle **Allah**, ntiik le a ngwelba nsôñ i i mpédi bé; ni **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi[3].

---

1 baôma Nyambe a bi pôdôs Nyemede:Môsi (hikôa Sinai), Muhammad (sidratul muntahaa)…

2 kel i…i mbaambe: a yé kel ngwa-mbagi

3 mam di mpot, to ngéda di mbok mbôgi le 'Nyambe numpe a ta bé ndigi Nyambe nyetama', di nlama yi le Nyambe a nok bipôdôl gwés, ndi a nyi ki' i yom i yé bés' matihil ma miñem.

﴾257﴿ **Allah** a yé Liwanda li bahémle; a mpémés bo' i jiibe ni éga bo'mapubi. Ndi' bet ba ntjél hémle, mawanda map ma yé bisat; ma mpémés bo'mapubi ni éga bo' i jiibe; ba bon ba yé bôt ba hié, ba ga yén mu koñ ni koñ. ﴾258﴿ Baa u bi nok bé (miñañ) inyu mut nu a pénda Abraham i kolbaha ***Nwet*** wéé, **Allah** a ma ti nye ane?[1] ingéda Abraham a kal le '***Nwet*** wem a yé nu a nti niñ, a nti ki nyemb', a kal le «me nyen me nti niñ, me ki nyen me nti nyemb»; ndi Abraham a kal (nye) le «ntiik **Allah** nyen a mpémhene hingaa' i Machrik; we pémhene ni hio' i Magrib», ndi nu a tjél hémle a egep. **Allah** a ñéga ni bé litén li bôt ba nkoda, ﴾259﴿ To kikii mut nu a ba tagbe tjibabum, a kalak (a badak) le 'lelaa **Allah** a ga tugul ini' mbus nyemb yéé?'[2]; **Allah** a nol ni nye, (a yén hala) mbôgôl ñwii; ni Nye a tugul nye; A kal (a bad nye) le «baa imbe ngéda u ntégbaha?», a kal le «hilo hiada to le pes»; A kal le «heeni! u ntégbaha mbôgôl ñwii; ndi béñge bijek gwoñ, ni binyon gwoñ, to yom i ñôbi bé. Béñge ni jagas joñ… Inyuboñle Di yilha we yimbne'ndémbél inyu bôt ba binam. Béñge ni ki bihés, lelaa Di nkot gwo ni hô gwo ni minsôn». kii ndémbél i neene ni nye, a kal le 'me nyi ntiik le **Allah** a nla boñ hikii jam',

---

1 Mut nu a pééna base ni Abraham i kolbaha nwet wé: Nemrôd, kiñe Mesôpôtamia (babilôn, tole chaldéa) nyen a nol nlimil wada ni ñwas unu umpe inyu unda le nyen a nti niñ, a tinak ki nyemb, hala wee a yé Nyambe…

2 mut nu a ba tagbe tjiba bum, a bé Uzéir; Nébukadnézar (kiñe Babilôn) a ma nol ngandak bon ba lôk yuda…

﴾260﴿ Ni ngéda Abraham a kal le «a *Nwet*, éba me lelaa u ntugul bawoga»; A kal nye le 'baa u nhémle bé?', a kal le «tôs, ntiik! ndi inyuboñle ñem u yén me ñwee». A kal (nye) le «gwel ni dinuni dina, u kena tjo' i weeni; i mbus ngéda u sañde tjo ni ñwand (ni tjam) bikét gwap'i ngi-dikôa; ndi u yiga sébél tjo, di ga lo ngwé i weeni. Yi ni ki le **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾261﴿ I bet ba mpémés bigwelmoo gwap'i njel-**Allah** ba yé weengoñle jis li nsas li li ngwal minsas minsâmbok, hikii wada u banga mbôgôl mis. **Allah** a mbuhlene ki tonje a ngwés. Ni **Allah** a yé Mmil-nkéngé, ni Nyimam nunkeñi. ﴾262﴿ I bet ba mpémés bigwelmoo gwap'i njel'**Allah**, ndi ba sôyôi bé' longe i ni béba to ni ñaga; nsaa wap u yéne' bisu bi *Nwet* wap. Ba ga kon ha bé woñi, ni bo ba ga tjelel bé to. ﴾263﴿ Bibuk bilam ni ñwéhél bi yé nseñ iloo likab li ñaga. **Allah** a yé ki Nhat ni Konangoo. ﴾264﴿ A béé ba ni nhémle, ni obôs bañ likab linan ni béba, to ni ñaga kikii mut nu a mpémés bigwelmoo gwé (ni ngôk) i unda bôt, ndi a hémle bé **Allah** ni kel-nsôk; a mpôna ni liaa li ték i nlébIe; mbuk-mbebi i yé i hue jo, i yék jo nso. (Mintén mi bôt mi) ba ga kôs bé nseñ' bigwélél gwap. **Allah** a ñéga bé to batjél-hémle.

﴾265﴿ I bet ba mpémés bigwelmoo gwap, ba yéñék i lémél **Allah**, ni bañga hémle' matihil map ma miñem, ba yé weengoñle wom-binunuma i ngi-hikôa; bañga nop i nôl wo, u mbulus matam; ndi ibale bañga nop bé, hilônde (hi nsuhne wo). Ni **Allah** a yé Ntehe-mam ni mboñ. ﴾266﴿ Baa nje ikété nan nu a gwé wom maén ni a'naab[1]; diléléba di kulak mu'isi; a banga mintén mi matam ñwominsôna mu; biun bi koba nye; ni dipéda di bon; a yé le a gwés le mbuk-mbebi ni hié bi sas wo? Hala ni nyen **Allah** a mbamblene béé biniigana inyuboñle ni hek pék. ﴾267﴿ Eé a béé ba ni nhémle, pémhana mu'i gwom bilam ni nkôs, ni' i gwom Di mpémhene béé mu' isi. Ni hielba bañ (i kab) yom i i ta bé nseñ mu; to yom i béé-bomede ni bak le ni yôñôl' mahel. Yina ni ki ntiik le **Allah** a yé Nhat, Nyonok ni bibégés. ﴾268﴿ Satan a ñunda béé liyep ni ane béé (ni ôdna béé) i mam-mabe; ndi **Allah** a ñunda béé ñwéhél yéé ni nyadla; ni **Allah** a yé Mmil-nkéngé ni Nyimam nunkeñi, ﴾269﴿ A nti pék tonje a ngwés; i nwet pék i ntina, a nkôsna lôôha longe'jam; ndi bayimam bon ba nhoñol (ni tééda matiñ).

1 a'naab: ngim bibebela i i nlébna tén-tén minkoñ mi arabia

﴾270﴿ To imbe ntén pémés ni mpémés, ndi to sômbôl i ni nsômbôl, **Allah** a nyi yo. Ndi bôt ba nkoda ba gwé bé nsôñ. ﴾271﴿ Ibale ni nkab (ni nti sadka)'i mbamba, longe. Ndi ibale ni nkab' lisol, ni kéblak ki diyeyeba, hala a nlôôha ba longe inyu nan. A ga ñwéhél yaga béé mu' dihôha dinan; ni **Allah** a yé Ntibil-yi' mam ni mboñ. ﴾272﴿ éga yap i ta bé we pil, ndi **Allah** nyen a ñéga tonje a ngwés. To kii ni mpémés ki mu'i gwom-bilam, i yé ni inyu nan. Ni pémés ndigi ki inyu yéñ Mbom'**Allah**. To kii ni mpémés ki mu'i gwom-bilam, i ga timbhana béé; ni ga yep bé to. ﴾273﴿ Inyu diyeyeba di di ntéñbe ni njel'**Allah**, ba bana bé njel i hiôm ni nkoñ'isi; jôñ-mut i yoñok bo kikii minhat inyule ba nyagla bé, u ga yil bo' libak jap. Ba ntééñga bé bôt ni njagi. Yom ni i ni mpémés kikii longe, ntiik le **Allah** a nyi yo. ﴾274﴿ I bet ba mpémés bigwelmoo gwap jû ni njâmuha, i lisol, ni' mbamba, nsaa wap u yéne ni' bisu bi *Nwet* wap. Ba ga kon ha bé woñi, ni bo ba ga tjelel bé to.

﴾275﴿ I bet ba nje nseñ i nyuñga-moni[1] ba ga telep ndigi (i kel i nsôk) weengoñle mut nu satan a nyiñgis ni mabôble. Hala ndigi inyule ba nkal le nyuñga-moni i yé nlélém kikii yañga-nyuñga (nyuñga gwom bipe). **Allah** a nti ni kunde i yañga-nyuñga, ndi a nsôñga nyuñga-moni. Tonje a nkôsna ni mabéhna ma *Nwet* wéé, ndi a ñwas (nyuñga moni), a gwé bé njom (inyu mam ma ma ntagbe); ndi liboñok jé li gwééne mbagi yak **Allah**. Ndi tonje a ndogop… ba bon ba yé bôt ba bee-hié; ba ga yén mu koñ ni koñ. ﴾276﴿ **Allah** a nsôyôi nseñ i nyuñga-moni, ndi a nhôlôs sadka (likab). Ni **Allah** a ngwés bé ntjél-hémle, béba-mut. ﴾277﴿ Ntiik le' bet ba nhémle, ba boñok ki bilonge bi mam, ba boñok ki masoohe, ba tinak ki Zakat; ba gwé nsaa wap' bisu bi *Nwet* wap. Ni bo ba kon bañ woñi, ba ga tjelel bé to. ﴾278﴿ A béé ba ni nhémle, kona **Allah** woñi, ni ñwas ki nseñ i nyuñga-moni, ibale ni yé (toi) bahémle-Nyambe, ﴾279﴿ Ibanile ni ntop bé (boñ hala), emblana ni (bemba ni) gwét bi **Allah** ni ñôma wéé; ndi ibale ni mbad (toi) ñwéhél, ni kôli ni' yom ni bi ti, ni ga tééñga bé mut, to béé ni ga tééñgana bé, ﴾280﴿ Ibale (mut mapil) a gwé bé, tina nye ngéda letee a kôs. Ndi sadka (liñwéhél mut pil) li yé béé longe kiyaga, bale ni yik. ﴾281﴿ Kona ki kel (ngwa-mbagi) woñi, i i yé le ni ga témb yak **Allah** (i bisu bi Nyambe). Hikii mut a ga kôs ndigi nsaa kii-ngéda bigwélél gwéé; ni bo ba ga lôl bé matam ma nson wap[2].

---

1 nyunga moni i yé lipôôs (libale) mut moni le nye a ga timbhe we ñwo ni mbuga mu' ngi…Nyambe a nsôñga hala

2 i pes kaat ini (pes 2) Nyambe a bi suhlene yo ñôma wé Muhammad i Médin, he bes nlôñ unu wotama (nlôñ 281); Nyambe a bi suhul ni nlôñ unu'i ngi ñôma wé ingéda nleñ wé u nsôk i Mek. Ngéda i yon a tine biniigana gwé bi nsôk (lilagle). Ngéda ki i yon Nyambe a suhlene nlôñ u nsôk u Kur'an ni kal (bes) le «…bangihémle ba lehel ñem (le ba nla yumus bé); u kon ni bañ bo woñi, ndi Me nyen u kon woñi; len Me nyônôs matéak ma base nan, Me yôge ki bé ni longe yem, i nlémél ki Me le Me ti bé Islaama kii base» (5:3). Ñôma nu Nyambe a bi yigle ki bés mabéhna mé ma nsôk ni kal le: «me nyiga téé béé' njel i i téé sép, i ngi-litode jo kii jo; i bémbi i mis ma hikii mut juu to binjaamuha; ndigi nimlak-mut won u ga bagla yo' mbus yem».

﴾282﴿ Eé a béé ba ni nhémle, ingéda ni njôb i pil inyu ngim ngéda, ni nlama tila (wo). Matila a tila ni (matéak) ni sép ipôla nan. Matila a kôli bé tjél tila kikii **Allah** a bi niiga nye; a tila ni; nyoñ-pil ki a pot maliga, ni kon **Allah** woñi, ***Nwet*** wéé; a héa bañ to yom mu. Ndi ibale nyoñ-pil a yé ñôbôs, tole mbomba, ndi tole a nla bé hop, mpôdôl wéé a pot ni ni maliga. Ni yoñ ki mbôgi ibaa ikété bôôlôm banan; ndi ibale bôôlôm ba ta bé ibaa, munlôm wada ni bôdaa ibaa mu' bet ni ngwés téé mbôgi. Mbôgi i tjél bañ to (pot) ingéda i nséblana. Ni hôya bañ tila wo (pil), to ibale u yé mbôm ndi to man ipam i ngéda yéé (ngéda ba nlama saa wo); hala a yé sép' bisu bi **Allah** ni nseñ inyu mbôgi, a nhéa ki pééna; he bes le mayega manan ma bane'i gwom bi nyuñga, ha ni gwé bé njom i tjél tila wo (pil). Yoña ni mbôgi ingéda ni nyegna pil. Ni boñ bañ ntila to mbôgi béba; ibanile ni mboñ hala, ntiik le hala a yé béé biyômôk. Kona ki **Allah** woñi, ni **Allah** a niiga béé. Ni **Allah** a yé Nyimam momasôna.

﴾283﴿ Ibanile ni yé' liké, ndi ni la bé tehe ntila, yom-bibep i kôli. Ibakile ni gwééna bod-ñem béé-ni-béé, i nwet a nyoñ pil a timbis ni, a kon ki **Allah** woñi, ***Nwet*** wéé. Ni sôô bañ to mbôgi; ndi' nwet a nsôô yo, ntiik le a gwé béba ñem; ni **Allah** a yé Nyi'mam ni mboñ. **﴾284﴿** Gwom gwobisôna bi bi yé'i ngingi ni bi bi yé' isi bi yé bi **Allah**; ibanile ni nyelel' yom i yé béé ikété, to ibale ni nsôô yo, **Allah** a ga udul béé minsoñgi mu; a ñwéhél ni' nwet a ngwés, a kogsege' nwet a ngwés; ni **Allah** a gwé ngui' i boñ hikii jam. **﴾285﴿** Ñôma a bi hémle' yom i bi suhlana nye, i lôlak yak ***Nwet*** wéé, yag bahémle. Bobasôna ba bi hémle **Allah**, ni biangel gwéé, ni bikaat gwéé[1], ni baôma béé. (ndi ba kalak le) 'di mbagal bé to wada ikété baôma béé'. Ba bi kal ki le 'di nok, di nôgôl ki; di mbad ñwéhél a ***Nwet*** wés; i weeni ki nyen matémb ma yéne'. **﴾286﴿** **Allah** a mbééga bé mut mbegee, ndigi i a nla begee. A ga kôs nsaa kii-ngéda bigwélél gwéé (bilam); a kogsana kii-ngéda bigwélél gwéé (bibe). A ***Nwet*** wés, U kogse bañ bés ibale di nhôya tole di nhôs. A ***Nwet*** wés, U béégа bañ to bés mbegee i i nyét kikii U bi béégа' bet ba bi bôk bés' bisu. A ***Nwet*** wés, U béégа bañ to bés mbegee i di nla bé begee. Kon ki bés ngoo, ñwéhél ki bés, sayap ki bés; We nyen U yé bés Ben. Hôla ni bés ni ti bés yémbél'i ngi matén ma bangihémle.

---

1 bibel i lôk kristô i ta bé kaat Nyambe, biniigana bi Nyambe bi yé ngandak, ndi bikaat bi Nyambe bi yé bina: Tôra (kaat Môsi), Zabuur (kaat Daud), Injil (kaat Yésu), ni Kur-an (kaat-Nyambe i a bi suhlene Muhammad).

PES 3: ÂLI IMRAN
(Lôk Imran) – *minlôñ 200*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Alif, Lâm, Mîm ﴾2﴿ **Allah**, numpe a ta bé ndigi Nye; Nu Niñ, Mba ni mba. ﴾3﴿ A nsuhul kaat' i ngi yoñ ni maliga, i nyigye bi, bi bi bôk yo' bisu bi ngéda; a bi suhul ki Tora[1] ni Injil[2], ﴾4﴿ I bisu bi ngéda kikii éga inyu bôt ba binam; a suhul ki Furkân[3]. Ntiik le' bet ba ntjél hémle biniigana bi **Allah**, ba ga bana soso njiiha. **Allah** a yé ki Ngui-momasôna ni Nti-kogse. ﴾5﴿ Ntiik le yom yo-kii-yo i nsolob bé **Allah**' isi to'i ngi, ﴾6﴿ Nyen a ñuñgus béé ikété' mabum kikii a ngwés. nyambe numpe a ta bé ndigi Nyetama; Ngui-momasôna ni Batupék, ﴾7﴿ Nyen a nsuhul kaat'i ngi yoñ i i gwé biniigana bi bémbi, bi bi yé nyañ-kaat; ni bipe bi bi yé ni ngandak'i makoblene. i bet ba gwé ni ngôñ yimil' miñem, ba nlôôha noñ bi ngandak' makoblene, ba yéñék ngobol-biyômôk (ngobol-pééna) ni mbagla; ndi ki mut nye-kii-nye a ntibil bé yi ngobol yap ndigi **Allah**. Ndi' bet ba nhôôlene ikété yi ba nkal le 'di nhémle yo (Kur'an), gwobisôna (biniigana) bi nlôl yak ***Nwet*** wés', ndi bayimam bon ba mbigda: ﴾8﴿ A ***Nwet*** wés, U yib bañ bés miñem ñwés' mbus-ngéda U ñéga bés. Ti ki bés masoda ma lôlak'i weeni; inyule we nyen U yé Nti, ﴾9﴿ A ***Nwet*** wés, ntiik le we nyen u ga kot bôt' kel i i ta bé ba pééna. Ni maliga le **Allah** a nset bé'makak méé.

---

1 Tôra: kaat ni biniigana Nyambe a bi suhlene Môsi; yon i ta bé ikété malômbla ma kwañ ma lôk kristô…

2 Injil: kaat ni biniigana Nyambe a bi suhlene Yésu; yon i ta bé malômbla ma yondo ma lôk kristô…

3 Furkân: a yé yom i i mbagal maliga ni bitembee; Furkân, hala a yé liséblene lipe li Kur-an (ñéña)…

﴾10﴿ Ntiik le' bet ba ntjél hémle, lihat jap to lingwañ jap bi ga hôla bé bo tojam' bisu bi **Allah**. Bo ni bon ba ga ba bikéhlana bi hié, ﴾11﴿ Kikii bôt ba Faraô ni ba ba bi bôk bo' bisu; ba bi pénda biniigana gwés, **Allah** a kogse ni bo inyu bibéba gwap; **Allah** a yé ni Nti-kogse nunkeñi. ﴾12﴿ Kal' bet ba ntjél hémle le 'ni ga yémblana, ni kodba ki i Géhéna (bee-hié), kinje liyééne libe!'. ﴾13﴿ Ni bi kôsna yaga biniigana mu' mintôñ mi gwét[1] imaa mi mi leegana sañ, ntôñ wada u nôôlak (u jôlak gwét)'i njel'**Allah**, umpe u tjél hémle, ba tehge bo ni mis ngélé ibaa kikii bomede. **Allah** ni (nyen) a nlétés ni hôla yéé tonje a ngwés; ntiik le ni gwé ndémbél mu inyu bahekpék ﴾14﴿ Ba nlémhene bôt ba binam gwéha' i gwom bi bi ntagbe ikété bôdaa, ni bon; ni masôô ma minkus mi gôl ni silba; ni mimagge mi bihosi; ni bilém, ni ñwom (bibebela). Hala a yé gwom bi nkoñ'isi bi bi ntagbe. Ndi' bisu bi **Allah** nyen linôyôi lilam li yéne. ﴾15﴿ **(6)** Kal (bo) le 'baa me éba béé yom i i nlôôha longe inyu' bet ba nkon Nyambe woñi' ? Ba ga bana ñwom mi binunuma bisu bi ***Nwet*** wap, isi yap diléléba di kulak, ba ga yén mu mba ni mba; ni baa bapubi; ni maleege ma **Allah**; ni **Allah** a yé Ntehe-bagwélél-Nye,

1 gwét bi Badr

﴾16﴿ i bet ba nkal le 'a *Nwet*, ntiik di nhémle (We), ñwéhél ni bés bibéba gwés, U sôñ ki bés njiiha i hié': ﴾17﴿ Banihbe ni bahémle siñ-siñ, ni bakon-Nyambe woñi, ni bapémés bigwelmoo (i njel-Nyambe), ni babad-ñwéhél' bisu bi mayé-ma-kel. ﴾18﴿ **Allah** a mbok mbôgi ntiik le nyambe numpe a ta bé ndigi Nyetama; yag biangel ni bayimam ba téénе mu (njel i); nyambe numpe a ta bé ndigi Nyetama, Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾19﴿ Ntiik le base' i bisu bi **Allah**, i yé ndigi Islâma[1]. Ndi' bet ba bi kôsna kaat' bisu bi ngéda ba bi bagla ndigi'i ngéda yi i bi lôl bo, i ngi-manôgla bo-ni-bo. Ndi' nwet a ntjél hémle biniigana (bibañga) bi **Allah**, (a yi) ntiik le **Allah** a yé ni mahoo i yoñ minsoñgi. ﴾20﴿ Ibanile ba mpénda we, kal (bo) le 'me nôgôl lôñni ue su wem' bisu bi **Allah**, yak ni' bet ba noñ me'. Kal (bad)' bet kaat i bi tina' bisu bi ngéda ni bo-ngibana-kaat le 'baa ni nôgôl' ? Ibanile ba nôgôl, wee ba ntelep sép; ndi ibale ba ntonba, u gwé ndigi le u bambal njel (u legel ñwin). Ni **Allah** a yé Nyi-magwelek ma minlimil-ñwéé. ﴾21﴿ Ntiik le' bet ba ntjél hémle bibañga (biniigana) bi **Allah**, ba nolok ki baôma ngi-njom, ba nolok ki' bet ba ñodna bôt i sép (maliga), legel ni bo (le ba bemb) njiiha keñi, ﴾22﴿ Ba ni bon ba nsôyôi (ba ñobôs) minson ñwap'i nkoñ'isi ni'i mbus nyemb, ba ga bana bé to bahôla.

---

1 Islaama to le Islâma: linôgôl Nyambe, hala a yé liti mut nyemede sesema' i matéak ma Nyambe; a yé base i baôma ba Nyambe bobasôna ba bi téédа ni niiga bôt (bo Adam, bo Nôa, bo Abraham, bo Môsi, bo Yésu, bo Muhammad…) inyule yotama yon Nyambe a bi ti bôt ni bihégél gwé gwobisôna.

﴾23﴿ Baa u ntehge bé magwelek ma' bet ba bi kôsna pes kaat, ba ba yé nséblaga i kaat i **Allah** (Kur'an) le ba kééhana bo-ni-bo ? ndi libim ikété yap ba bi tonba ba yila bôt ba mandon; ﴾24﴿ Hala ndigi inyule ba nkal le 'hié hi ga ligis ndigi bés inyu ndék i dilo'. Ndi' bitembee ba mbod bi nlôg bo mu'i base yap; ﴾25﴿ Ba ga boñ ni lelaa ingéda Di ga kod bo' kel i i ta bé ba-pééna? i hikii mut a ga kôs nsaa kii-ngéda bigwélél gwéé? ni bo ba lôl bé matam ma nson wap? ﴾26﴿ Kal le 'a Nyambe wem (**Allah**)! Kiñe i bikiñe, We nyen U nti ane tonje U ngwés; U nhéa ki ane tonje U ngwés; U mbédés ki tonje U ngwés, U suhlak ki tonje U ngwés. Longe i yéne'i Woo woñ. Ntiik le U kéhi' ngi gwom gwobisôna. ﴾27﴿ U nôñha u ni binjâmuha, U nôñhaga ki binjâmuha ni u; U nti niñ, U tinak ki nyemb; U nyôge ki tonje U ngwés ibabé nsoñgi (ibabé ñwaa). ﴾28﴿ Bahémle-Nyambe ba banga bañ adna ni bangihémle he nduk bahémle; tonje a mboñ hala a yé moo-nso ikété ngaba i **Allah**, he bes (le a boñ hala) inyu' solob ngim ndutu. **Allah** a mbéhe yaga béé inyu Yéé. i Bisu bi **Allah** ki nyen matémb ma yéne. ﴾29﴿ Kal le 'to ibale ni nsôô' yom i yé béé' miñem ndi tole ni nyelel yo, **Allah** a nyi yo. A nyi' yom i yé'i ngingi ni i i yé' isi. Ni **Allah** a kéhi'i ngi gwom gwobisôna'.

﴾30﴿ Kel hikii mut a ga boma bigwélél gwéé bilam lôñni bigwélél gwéé bibe, a ga tam soso mbagla ipôla nye ni gwo. **Allah** a mbéhe yaga béé inyu Yéé; **Allah** a yé ki ni mahoñol malam inyu babôñôl. ﴾31﴿ Kal le 'ibale ni ngwés toi **Allah**, noña me; **Allah** a ga gwés béé ni ñwéhél béé dihôha dinan. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél, ni ***Ntohol***'. ﴾32﴿ Kal le 'nôglana **Allah** ni ñôma. Ndi ibale ni ntonba…, **Allah** a ngwés ni bé bangihémle'. ﴾33﴿ Ntiik **Allah** a bi tol ni kés Adam, ni Nôa, ni litén li Abraham, ni litén li Imran' i ngi matén ma minkoñ ñwominsôna, ﴾34﴿ Bana ba bag'i ndaae i bape; hodo le **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾35﴿ Ingéda ñwaa Imran a kal le 'a ***Nwet***, me nsul we' yom i yé me' libum, leegene ni me yo. Ntiik We nyen U yé Nnok ni Nyimam nunkeñi'. ﴾36﴿ Ingéda a gwal a kal le 'a ***Nwet***, mudaa nyen me ngwal; **Allah** Nye a yik ni' yom a gwal; munlôm a ta ni bé kii mudaa ' me ño ni nye jôl le Maria ni bii nye ni mbôda yéé' matééda moñ i solob nsohob le satan. ﴾37﴿ ***Nwet*** wéé a leege ni nye ni maleege malam, a hôlôs ki nye ni mahôlôs malam, a ti ki nye' matééda yak Sakaria. Hikii ngéda Sakaria a béé a jôb'i témpel ipañ yéé, a béé a koba makébél' bisu gwéé: a kal (a bad) nye le ' éé a Maria, bini bi nlôl he we ?', a kal (a timbhe) le 'bi nlôl yak **Allah**'; ntiik le **Allah** a nkébél tonje a ngwés ibabé nsoñgi.

﴾38﴿ Hala nyen Sakaria a soohe *Nwet* wéé, a kal le 'a *Nwet*, ti me mbôda-lam i lôlak'i weeni; ntiik le we nyen U nok masoohe'. ﴾39﴿ Biangel bi sébél ni nye ki a téé' masoohe i témpel (ni kal nye le) 'ntiik **Allah** a mbôn we Yôhanes (kii man nu a'ba) nkoome-lipôdôl li **Allah** ni nkena-bôt, ni konji, ni ñôma mu ikété baboñ-longe ﴾40﴿ A kal le 'a *Nwet*, lelaa me nla ki gwal ki i yé le biun bi nkoba me, ni le ñwaa wem a yé kom?' A kal le 'hala nyen **Allah** a mboñ' yom a ngwés'. ﴾41﴿ (Sakaria) a kal le 'a *Nwet*, ti me yimbne'. A kal le 'yimbne yoñ i yé le u ga la bé pôdôs mut ni nyo dilo diaa, ndigi ni maniga (biyimbne). Bigda ki *Nwet* woñ ngandak ni ti Nye lipém' bikwél bi kôkôô ni' mayél ma kel. ﴾42﴿ Ni ngéda biangel bi kal le 'éé a Maria, ntiik le **Allah** a ntep (a ntol) we, A pubus ki we, A kés ki we'i ngi bôdaa ba minkoñ ñwiminsôna. ﴾43﴿ Eé a Maria, nôgôl *Nwet* woñ, ni ôm mbom'isi, ni ôôb (i bisu bi Nyambe) mbôda ni ba ba ñôôb. ﴾44﴿ Hala a yé miñañ mi mi sôli, Di nsoolene we ñwo; u béé bé ni bo ingéda ba leñ bisaô gwap (ingéda ba leñ mbam) i yoñ makitik nje a nlama tééda Maria, u béé bé to ha ni bo ingéda ba bé pééna. ﴾45﴿ Ingéda biangel bi kal le 'éé a Maria, ntiik le **Allah** a mbôn we buk i i nlôl i nyeni, i séblaga le Al-Masîhu Isa (Yésu), man Maria, ntôô-mut hana'i nkoñ'isi ni'i mbus-nyemb; ni wada ikété bakôôge-Nyambe bebee.

﴾46﴿ A ga pôdôs ki bôt, nye nkéñéé (i nañ ligwééne), ni njohok; ni wada ikété baboñ-longe. ﴾47﴿ (Maria) a kal le 'a *Nwet*, lelaa me la gwal man ki i yé le munlôm nye-kii-nye a ntisba bé me' ? (angel) a kal le 'hala nyen **Allah** a nhek' yom a ngwés. Ingéda a nyoñ makitik (inyu hek ngim yom) a nkal ndigi le 'ba!', i mba ki bitéé-bilôñi. ﴾48﴿ A ga niiga ki nye kaat ni pék, ni Tôra ni Injil, ﴾49﴿ Ni ñôma i bon ba lôk israél (nu a ga kal bo le) 'me nlona yaga béé yimbne i i nlôl yak *Nwet*-nan. Me mbéñél béé hinuni ni lingénd li ték, me ti ki hio mbebi (me hue hio), hi yila bañga-hinuni ni ngui'**Allah**. Me mélés ki mut-ndim ni mut-lô, me tugul ki bawoga ni ngui'**Allah**. Me nyeelene ki béé' yom ni nje, ni i ni ntééda' mandap manan. Ntiik le bini bi yé biyimbne inyu nan ibale ni yé bahémle', ﴾50﴿ Me nyigye ki béé' yom i bi bôk me' bisu bi ngéda ikété Tôra; me nti ki béé kunde' i ngim' gwom i i bak béé kila. Me nlona ki béé biniigana bi bi nlôl yak *Nwet* nan. Kona ni **Allah** woñi ni nôgôl ki me, ﴾51﴿ Ntiik le **Allah** a yé *Nwet* wem ni *Nwet* nan, bôñlana ni Nye; hala nyen a yé njel' téé sép. ﴾52﴿ Ndi ingéda Yésu a nôgda ngihémle ikété yap a kal (a bad) le 'baa bonje ba yé banoñ-me i njel'**Allah** ?', banigil ba kal nye le 'bés di yé banoñ-**Allah**; di nhémle **Allah**; ba ki mbôgi le di yé bon ba Islâma:

﴾53﴿ A *Nwet*, di nhémle' yom U nsuhul ni nôgôl ñôma. Mage ni bés (môl) ikété babog-mbôgi' ﴾54﴿ Ba bi ôd yaga minsoñgi, **Allah** nyek a ôd minsoñgi; ndi **Allah** a yé Ñôd-minsoñgi nunkeñi (minsoñgi mi Nyambe mi nkwo bé kekiikel). ﴾55﴿ Ingéda **Allah** a kal le 'a Yésu, Me nke yaga i kit liké joñ hana'isi, ni bédés we bebee ni Me, ni péyés we i moo ma bangihémle, ni kés banoñ-we' mbus i ngi bangihémle ikepam' i kel bitugne; i Meeni ni nyen matémb manan ma yéne. Me ki nyen Me ga ti mbagi ipôla nan inyu' yom ni bé péénana', ﴾56﴿ Inyu' bet ba ntjél hémle, Me ga kogse bo bañga likogsege' i nkoñ'isi ni'i mbus nyemb; ba ga bana bé to bahôla (basôñ-bo), ﴾57﴿ Ndi inyu' bet ba nhémle ni boñ mam malam, Me ga yôge bo ni nsaa wap. **Allah** a ngwés ni bé bôt ba nkoda. ﴾58﴿ Bini Di ñéñél we gwo mu' biniigana ni mbigda i pék. ﴾59﴿ Héga i Yésu, i bisu bi **Allah** i yé nlélém kii héga i Adam[1]. A bi hek nye ni biték, ndi A kal nye le 'ba'! a ba ki bitéé-bilôñi. ﴾60﴿ Maliga ma nlôl yak *Nwet* woñ, u ba ni bañ ikété bôt ba pééna, ﴾61﴿ I bet ba mpééna we mu' mbus ngéda yi i nlôl we, kal (bo) le 'lona di sébél bon bés ni bon banan, lôñni baa bés ni baa banan, yag bés-bomede ni béé-bomede; di lômbôl ni sébél hiun hi **Allah**' i ngi bôt ba bitembee'.

1 Mbôdna-libak i ta bé ipôla Nyambe ni Yésu; Nyambe a yé Pom-Nhek, Yésu a bak hékél i Nyambe (ñôma nu Nyambe); ni podok ha bañ le Yésu a yé Nyambe tole man Nyambe; ibale Yésu a bi bana bé nsañ, ngo Adam nye a bi bana bé nsañ to nyañ…

﴿62﴾ Ntiik le mini mi yé miñañ (minkwel) mi maliga. Libak li Nyambe li ta bé ni yom'ipe ndigi ni **Allah**. Ntiik ki le **Allah** nyen a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴿63﴾ Ibanile ba ntonba…, **Allah** ni nyen a yé Nyi-bôt ba mpuñgu. ﴿64﴾ Kal le 'a batila-bikaat, lona di nôglana' buk i adna ipôla bés ni béé, le di bégés ndigi **Allah** nyetama ibabé i ti Nye kolba yo-kii-yo. Di yoñ bañ bahogi ikété yés kii bet ibabé **Allah**', ndi ibale ba ntonba, kala (bo) le 'ni ba mbôgi le bés di yé bon ba Islâma', ﴿65﴾ A batila-bikaat, inyukii ni mpééna inyu Abraham ki i yé le Tôra ni Injil bi bi suhlana' mbus yéé ? Baa ni nhek bé pék? ﴿66﴾ Hala nyen ni mpééna inyu mam ma ni nyi; ndi lelaa ni mpééna inyu mam ma ni nyi bé ? ni **Allah** nye a nyi, ndi béé ni nyi bé, ﴿67﴾ Abraham a béé bé man lôk yuda, to man lôk kristô; ndi a béé bañga man base' islâma. A béé bé to wada ikété bakolbaha-Nyambe[1]. ﴿68﴾ Ntiik le' bôt ba kôli kadba Abraham ba yé' bet ba bi noñ nye' mbus, yag ni' ñôma nunu, ni' bet ba nhémle. Ni **Allah** a yé liwanda li bahémle (bon ba islâma). ﴿69﴾ Bahogi ikété batila-bikaat ba bak le ba gwés yumus béé, ndi ba nyumus ndigi bomede, ba yi bé. ﴿70﴾ Eé a batila-bikaat, lelaa ni ntjél hémle bibañga (biniigana) bi **Allah** ndi ki ni yé mbôgi?

1 hala wee Islâma i bi bôk bipaasen bi lôk yuda ni lôk kristô' bisu bi ngéda…

﴾71﴿ Eé a batila-bikaat, lelaa ni nsôô maliga ni bitembee ndi ki ni nyi? ﴾72﴿ Bahogi ikété batila-bikaat ba nkal le 'hémlana'yom i bi suhlana bahémle (Kur'an) kekela, ndi ni hémle bañ yo kôkôa, inyuboñle (bahémle) ba témb (i nlômbi hémle i basôgôl), ﴾73﴿ Ni hémle ndigi' bet ba noñ base nan'. Kal (bo) ntiik le 'njel-tohi wee njel-**Allah**'. (Ba nkal ki le) 'yoña yihe i neebe le man litén lipe a nla kôsna nlélém kikii'i yom i bi tina béé (bibañga bi Nyambe), ndi to pénda béé' bisu bi ***Nwet*** nan. Kal (bo) le 'Nyadla (masoda) ma yéne i Woo' **Allah**, A nti mo tonje a ngwés. **Allah** ki nyen a yé Mmil-nkéñgé ni Nyimam nunkeñi. ﴾74﴿ A nyônôs ni gwéha yéé tonje a ngwés; **Allah** ki nyen a yé Nwet-masoda nunkeñi. ﴾75﴿ Numpe ikété batila-bikaat ibale u mpôôs nye kintar, a ntimbhe we yo; numpe ki ikété yap ibale u mpôôs nye dinar, a ntimbhe bé we yo letee u hélés (u hige) nye. Hala ndigi inyule ba nkal le 'di gwé bé biniigana i yoñ yak bongiyi (bon ba arab)'. Ba mpôdôl ki **Allah** bitembee ndi ki ba nyi, ﴾76﴿ Ndi heeni! tonje a nyônôs mbônga wéé ni kon Nyambe woñi…, ntiik le **Allah** a ngwés bakon-Nye woñi. ﴾77﴿ Ntiik' bet ba nluga mabéhna ma **Allah** lôñni mbônga wap ni ndék nkus, ba hala ba ga bana bé yom' i mbus-nyemb; **Allah** a ga pôdôs bé bo ndi to béñge bo' i kel nsôk; A ga pubus bé to bo, ba ga bana ki njiiha keñi.

﴾78﴿ Bahogi ikété yap (batila-bikaat) ba nhiel dilémb tjap ingéda ba ñañ kaat inyu unda le (miñañ mi) mi nlôl ikété kaat, ndi ki mi nlôl bé ikété kaat; ba nkal ki le (biniigana bi) bi nlôl yak **Allah**, ndi ki bi nlôl bé yak **Allah**; ba mpôdôl ki **Allah** bitembee, ndi ki ba nyi. ﴾79﴿ Mut-binam nu **Allah** a nti kaat ni pék ni biniigana bi mbû, a kôli bé kal bôt le 'béghana me he bes **Allah**'. Ndi (a nlama kal bo le) 'yilnana babégés-***Nwet*** lakii ni niiga bitilna, ni niglak ki gwo', ﴾80﴿ Ndi to ôdna béé i yoñ biangel ni bapôdôl kii bet (banyambe). Baa a nlama ôdna béé i ngihémle (i biyômôk) ki i yé le ni yé bon ba islaama? ﴾81﴿ Ni ngéda **Allah** a yoñ mbônga i bapôdôl: 'hikii ngéda Me ga ba Me ti béé kaat ni pék, i bak ki le ñôma a nlo' mbus-ngéda i yigye' yom i yé ni béé, ni nlama hémle nye ni hôla nye'; A kal (bo) le 'baa ni neebe ni bôn le ni ga yônôs' mabéhna mem mana ?', ba timbhe le 'di neebe'; A kal (bo) le 'bana mbôgi, Me yé ki lôñni béé ikété babog-mbôgi'[1]. ﴾82﴿ Tonje a nyiga tonba' mbus-ngéda…, ba ni bon ba yé bôt ba nkoda; ﴾83﴿ Ndi baa ba nlama noñ yom' ipe he nduk base i **Allah**, ki i yé le' bet ba yé'i ngi ni' isi ba nôgôl Nye, ba ngwés to ba ngwés bé ? ni ki le i Nyeni nyen ba ntémb?

1 Baôma bobasôna ba bi legel ni bigda malo ma Muhammad, yag bikaat bi bi nsima jôl li Nyambe (ndiima mbén 18:18, yôhanes 16: 12…, puruna, évangile de Barnabas…

﴿84﴾ Kal le 'di nhémle **Allah** ni' yom a nsuhlene bés; ni' yom a bi suhlene Abraham, ni Ismael, ni Isac, ni Yakôb ni matén; ni' yom i bi tina Môsi , ni Yésu, ni bapôdôl (bape), i lôlak yak ***Nwet*** wap. Di mbagal bé to wada wap. Nye (Nyambe) ki nyen di nôgôl (nye ki nyen di yéne bon ba islâma)'. ﴿85﴾ Tonje a noñ yom' ipe ibabé Islâma kii base…, i ga leegana ni bé nye; a ga ba ki'i mbus-nyemb' ntôñ i banimlaga[1]. ﴿86﴾ Lelaa **Allah** a ga éga (ki) bôt ba ba ntjél hémle, ngéda ba mbôk ba hémle ni bog mbôgi le ñôma (nu Nyambe) a yé maliga, biyimbne bi ndémbél ki bi ma lôl bo ? ni **Allah** a ñéga bé bôt ba nkoda, ﴿87﴾ Ba hala, nsaa wap le hiun hi **Allah**, ni hi biangel, ni hi bôt bobasô hi nkahap' i ngi yap ﴿88﴾ Ba ga yén mu koñ ni koñ, njiiha i ga hoyôi bé bo, ba ga kôsna bé to mahôla; ﴿89﴾ He bes' bet ba nyiga bad ñwéhél' mbus i ha, ba hiel miñem; inyule ntiik **Allah** nyen a yé Nti-ñwéhél, ni ***Ntohol***. ﴿90﴾ Ntiik, i bet ba ntjél hémle' mbus ngéda ba mbôk ba hémle; ndi ba hôhlak ki ndok (ngihémle), njômbi yap ñwéhél i ga leegana bé; bo ki bon ba yé minimlak (minyômôk). ﴿91﴾ Ntiik, i bet ba ntjél hémle, ndi ba wok ikété ngihémle (ndok); to wada wap a ga kôsna bé ñwéhél to'bale hégda yéé i yé le a ga yônôs nkoñ'isi ni gôl, a ti wo' bitek. Ba ga bana njiiha keñi, ba ga kôsna bé to mahôla.

1 base mut-binam a nla kuhul tohi' bisu bi Nyambe i yé ndigi islâma yotama

﴾92﴿ Ni nla ndigi yila bañga-bahémle ibale ni nkab' gwom bi nlémél béé. Yom yosôna ki i ni nkab, ntiik le **Allah** a nyi yo. ﴾93﴿ **(7)** Bijek gwobisôna bi béé bon ba lôk israél kunde, ndigi bi israél nyemede a bi tjél (a bi téé kila) ilole Tôra i nsôs. Kal (bo) le 'lonana Tôra, ni añ ni yo ibale ni yé maliga'; ﴾94﴿ Ndi tonje' mbus-ngéda a mbod bitembee ni bébe gwo **Allah**…, ba ni bon ba yé bôt ba nkoda; ﴾95﴿ Kal le '**Allah** a yé maliga, noña ni njel-hémle i Abraham, Nnôgôl-Nyambe (man Islâma); a béé bé to wada ikété babégés-bisat'. ﴾96﴿ Ntiik le ndap' i bisu le i ôña inyu bôt ba binam i yé i Baca (i Mek), i yé nsaibak ni njel'telepsép inyu minkoñ ñwominsôna, ﴾97﴿ Biyimbne bi bémbi bi yé mu, kikii bo litelbene li Abraham. Tonje a njôp mu (i ndap-bisai i Mek), a yé ikété hogbe. Bôt ba binam ba nlama ni léñél' ndap i inyu (bégés) **Allah**, bala a yé pil inyu mut nu a gwé njel mu. Tonje a ntjél hémle, a yi ni ntiik le **Allah** a nloo lihat ni lingwañ li minkoñ ñwominsôna. ﴾98﴿ Kal le 'a batila-bikaat, inyukii ni ntjél hémle biniigana bi **Allah** (Kur'an), ndi ki **Allah** a yé mbôgi mu' mam ni mboñ?'. ﴾99﴿ Kal le 'a batila-bikaat, inyukii ni nsék bahémle njel'**Allah** ni timba ki yo ndi ki ni yé mbôgi?', ni **Allah** a nek bé' mam ni mboñ. ﴾100﴿ Eé a béé ba ni nhémle, ibale ni noñ bahogi mu'i bôt ba ba bi kôsna kaat (lôk yuda), ba ga yilha béé bangihémle' mbus hémle-nan.

﴾101﴿ Lelaa ni ntjél hémle ndi ki ba ñéñél béé bibañga bi **Allah**, ñôma wéé ki a bak ni béé (a bak ikété nan)? Tonje a ntéñbe ni **Allah**, ni maliga le a yé ñégga' i njel'i téé sép. ﴾102﴿ A béé ba ni nhémle, kona **Allah** woñi kikii a nlama kôna woñi (bañga likonok). Ni wok ni bañ béé ngi nôgôl Nye (béé ngi jôp i Islâma). ﴾103﴿ Gwelbana béé-bobasô'i nkôô'**Allah**[1], ni baglaga bañ to. Hoñlana ki longe' i **Allah** inyu nan, ingéda ni bé oona (béé-ni-béé); ndi a bi ad miñem minan; ni sañgla ni longe yéé (ñôma wéé), ni témb linyañ. Ni béé ki bebee ni lindômbô li hié, a péyés béé mu. Hala nyen **Allah** a mbamblene béé biniigana gwéé inyuboñle ni telep sép. ﴾104﴿ Ntôñ-bôt u telep ni ikété nan, ba ba nsébél (bôt)' i boñ longe; ba ôdnaga' i mam-malam, ba sôñgaga mam-mabe. Ba ni bon ba yé babumbul-masoda (bakôdôl-niñ). ﴾105﴿ Ni yila ni bañ kikii' bet ba bi bagla, ba jubus pééna' mbus ngéda biyimbne bi bémbi bi bi lôl bo. Bo ni bon ba ga bana soso njiiha. ﴾106﴿ I kel masu mahogi ma ga ñwemla (ma ga baï), mape ki ma kôn. I ga kéla ni' bet masu ma ga kôn le 'baa ni bi tjél bé hémle' mbus hémle nan?', wee kôha ni kogse inyu litjélék ni bi tjél hémle'. ﴾107﴿ Ndi' bet masu map ma ga baï, ba ga yogob ni ikété matééda ma **Allah** (i ane-ngi). Ba ga yén mu mba ni mba. ﴾108﴿ Biniigana (bibañga) bi **Allah** bi, Di ñéñél we gwo ni maliga. **Allah** a ngwés bé to biyômôk inyu minkoñ ñwominsôna.

1 nkôô'Nyambe i yé Kur'an tole Islâma

﴾109﴿ Gwom gwobisôna bi ngingi ni bi hisi bi yé ki bi **Allah**, yak **Allah** ki nyen gwobisôna bi ntémb. ﴾110﴿ Ni yé litén-lilam li li mpam inyu bôt ba binam, (inyule) ni ñôdna i mam-malam; ni nsôñga ki mam-mabe, ni hémlege ki **Allah**. Bale batila-bikaat ba hémlege ni Nyambe, hala a bak bo longe kiyaga; ndék ikété yap i yé bahémle, ndi ngandak yap i yé bangihémle; ﴾111﴿ Ba ga la bé puyui béé kekiikel, ndigi hiuge; ibakile ba nleñ béé gwét, ba nsôk ba kôm béé mbus, ibabé bo bahôla; ﴾112﴿ Tohee ba téene, ba gwé bibômôl; he nduk hôla i **Allah**, tole ngama i bôt. Ba gwé biok bi **Allah**, hiun hé ki hi nkahap' i ngi yap; inyule ba bi tjél hémle biniigana bi **Allah**, ba nol ki bapôdôl ngi-njom, inyule ba bi ndogop ni bôk mbén ﴾113﴿ Bobasô ba ta bé nlélém. Bahogi ikété batila-bikaat ba ntelep ni añ bibañga bi **Allah**' i ngembe-u, ni bo ba ômôk mbom'isi, ﴾114﴿ Ba nhémle **Allah** (Pombe-Nyambe) ni kel-nsôk, ba ñôdna ki' i mam-malam, ba sôñgaga mam-mabe; ba mboñ ki pémsan' i gwel mam-malam; ba hala, ba yé mu' baboñ-longe ﴾115﴿ I ni i longe ba mboñ i ga nimil bé nsaa inyu yap. Ni **Allah** a yé Ntibil-yi bakon-Nye woñi

﴾116﴿ Ntiik, i bet ba ntjél hémle, lihat jap to lingwañ jap bi ga la bé kéñ bo kogse i **Allah**; bo ki bon ba yé bôt ba hié, ba ga yén mu koñ ni koñ, ﴾117﴿ Gwom ba mpémés hana i niñ' i nkoñ' isi bi yé weengoñle mbuk-mbebi i i nhuñul wom'i bôt ba ba ndegle bomede, ndi i ôbhak wo. **Allah** ni bé nyen a nkôde bo, ndi bon ba nkodbene bomede. ﴾118﴿ Eé a béé ba ni nhémle, ni yoñok bañ bañga mawanda ikété bôt bape, he nduk béé-ni-béé; (bape) ba ngwés ndigi ndutu`nan, ba mpot ni manyo map, ndi ôa i yé bo' miñem (inyu nan) i yé keñi kiyaga. Hala nyen Di nyeelene béé biniigana ibale ni nla hek pék. ﴾119﴿ Béé ni ngwés bo, ndi bo ba ngwés bé béé. Béé ni nhémle ki kaat yosôna. Ingéda ba mboma béé, ba nkal le 'di nhémle'. Ndi ingéda ba ntémb, ba nkiira ni hiun. Kal (bo) le 'wona ni liyot'. Hodo le **Allah** a yé Nyi-matihil ma miñém, ﴾120﴿ Ibale masé ma ngwel béé, ba ñunup; ndi ibale ndutu i nkwél béé, ba nkônôl yo masé. Ibanile ni nihbe ni nkon Nyambe woñi, magwelek map ma ga boñ bé béé tojam. Ntiik **Allah** a yé Nkéña-magwelek map. ﴾121﴿ Ingéda (we Muhammad) u yék bôt boñ ni ke i ti bahémle ora inyu gwét…, ni **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi.

﴾122﴿ Ingéda mintôñ minan'imaa mi kahal tomb, ndi ki **Allah** a yé Nnit ñwo'imaa…; **Allah** ki nyen bahémle ba nlama bôdôl ñem. ﴾123﴿ **Allah** a bi ti ki béé yémbél i Badr, ki i yé le ni bé hoi; kona ni **Allah** woñi, inyuboñle ni ti Nye mayéga; ﴾124﴿ Ingéda u bé kal bahémle le 'baa i kôli bé béé le *Nwet*-nan a létés béé ni suhlene béé dikôô di biangel diaa?', ﴾125﴿ Ntiik! ibale ni nihbe, ni kon Nyambe woñi, ndi ba puhe béé sañ, *Nwet*-nan a ga létés béé ni ômle béé dikôô di biangel ditan, mimagge. ﴾126﴿ **Allah** a bi boñ ni ndigi hala inyu legel béé ñwin-nlam, lôñni létés béé miñem (mu). Yémbél i nlôl ni ndigi yak **Allah**, Ngui-momasôna ni Batupék, ﴾127﴿ Inyu tjé libim li bangihémle, tole wéha bo nyu; le ba témbna hison, ﴾128﴿ U gwé bé nyéksa ni jam jo-kii-jo' bisu bi Nyambe; too a ñwéhél bo, too a nkogse bo; inyule ba yé balel-mbén. ﴾129﴿ Gwom gwobisôna bi ngingi ni bi hisi, bi yé ki bi **Allah**. A ñwéhél' nwet a ngwés, a kogsege' nwet a ngwés. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾130﴿ Eé a béé ba ni nhémle, ni jek bañ nseñ i nyuñga-moni inyu bulus bigwelmoo'nya i kôli bé; kona ki **Allah** woñi inyuboñle ni nyadla (ni bumbul masoda) ﴾131﴿ Kona ki hié woñi, hi hi yé nkôôbaga inyu bangihémle. ﴾132﴿ Nôglana ki **Allah** ni ñôma, inyuboñle ni kôs tohi.

﴾133﴿ Boña ki pémsan i kôsna ñwéhél i *Nwet*-nan, ni loñ-ngi i i nkeñep iloo ngi ni hisi; i yé nkôôbaga inyu bakon-Nyambe woñi, ﴾134﴿ Ba ba mpémés bigwelmoo ba yôgi, to ba yôgi bé; ba nkomol (ba nyémbél) liyot, ni ñwéhél bôt. Ni **Allah** a ngwés baboñ-longe, ﴾135﴿ Yak ni ba ba yé le ingéda ba nhôs, to boñ bomede béba, ba mbigda **Allah**, ni bad (nye) ñwéhél inyu bibéba gwap; ndi baa nje a ñwéhél bibéba he nduk **Allah**? ba nlenda bé to ni ntjeñ ikété magwelek map mabe, ﴾136﴿ Ba ni bon ba gwé ñwéhél kikii nsaa i *Nwet* wap, lôñni ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, inyu niñ-boga (mu); kinje longe-nsaa inyu bagwel-nson ! ﴾137﴿ Njel-sép i bi tééba' bisu binan bi ngéda. Hiôma ni mu' i nkoñ'isi, ni tehe lisuk li bapénda biniigana gwem (bôt ba bitembee). ﴾138﴿ Bini bi yé biniigana bi bémbi inyu bôt ba binam, ni njel'sép, ni longe' i mbigda inyu bakon-Nyambe woñi. ﴾139﴿ Ni tomb bañ, ni tjelel bañ to, ki i yé le ni yé bo-ki-yémbél, ibale ni yé toi bahémle-Nyambe. ﴾140﴿ Ibale ni nkôs mbaaba, baoo banan ba nkôs nlélém; hala nyen Di nluga dilo inyu bôt (dilam ni dibe), inyuboñle **Allah** a yelel' bet ba nhémle, ni le a segel (a pohol) bawél'njel-Nyambe mu ikété nan. Ni **Allah** a ngwés bé bôt ba nkoda,

﴾141﴿ Ni inyuboñle **Allah** a pubus' bet ba nhémle (nye), ni luhul bangihémle. ﴾142﴿ Baa ni nhoñol le ni nla jôp'i loñ-ngi ibabé le **Allah** a yelel ni pohol bajo-sañ, ni bôt ba nihbe ikété nan? ﴾143﴿ Ntiik! ni nsép nyemb, béé ngi boma yo; ndi ki ni mbéñge yo, ni tehe bé yo. ﴾144﴿ Muhammad a yé ndigi ñôma; baôma bape ba bi lo' bisu gwéé bi ngéda. Baa ibale a nwo, tole ba nol nye, ni ga témb' biyômôk binan? tonje a ntémb' biyômôk gwéé, a hoñol bañ le a ntééñga **Allah**. Ni **Allah** a ga saa bati-Nye mayéga. ﴾145﴿ Mut nye-kii-nye a nla bé wo, he nduk ni kunde i **Allah**; hala a yé ntéébaga. Tonje a nyéñ libumbul li nkoñ'isi, Di nti nye mu; tonje ki a nyéñ libumbul li niñ'mbus-nyemb, Di nti nye mu. Di ga saa ki bati-mayéga. ﴾146﴿ Bapôdôl bañen ba bi jo sañ ntôñ ni ngandak' banigil, ndi ba waa bé, to hala kii mandutu (manoodana) ma bé kwél bo mu'i njel-**Allah**, ba tomb bé, ndi to see-sañ? ni **Allah** a ngwés bôt ba nihbe; ﴾147﴿ Ba bana bé buk' ipe, ndigi' kal le 'a ***Nwet***! ñwéhél bés bibéba gwés, ni dihôha tjés, ikété likenek jés, létés ki makôô més, ti ki bés yémbél'i ngi matén ma bangihémle; ﴾148﴿ **Allah** a ti ni bo longe-nsaa hana nkoñ'isi, ni lôôha longe-nsaa'i mbus-nyemb; ni **Allah** a ngwés baboñ-mam malam.

﴾149﴿ Eé a béé ba ni nhémle, ibale ni nôgôl' bet ba ntjél hémle, ba ga témbna béé' biyômok binan, ni yila banimlaga. ﴾150﴿ Ndi **Allah** nyen a yé Ben'nan, a yé ki Longe i Nhôla. ﴾151﴿ Di ga jubus woñi ikété miñem mi bangihémle, inyu likolbaha ba nkolbaha **Allah** ibabé le A ti kunde; lisuk jap li ga bane' i hié. Kinje lisuk libe inyu bôt ba nkoda! ﴾152﴿ **Allah** a bi yônôs yaga ki mbônga wéé inyu nan, ingéda ni bé bindil bo ni kunde yéé, ikepam' ngéda ni bi bagla, ni pééna ki inyu ora. Ni bi ndogop ki' mbus ngéda ni bi tehe'yom ni bé gwés bebee (yémbél). Libim ikété nan li bé yéñ gwom bi nkoñ'isi, libim ki, li yéñék niñ'i mbus-nyemb. A bi boñ ni béé, ni témb ni mbus inyu noode béé, ndi a bi ñwéhél béé. Ni **Allah** a yé Nwet-masoda inyu bahémle-(Nye). ﴾153﴿ Ingéda ni bé ke ngwé ibabé' i béñge mut nye-kii-nye, ndi ñôma a séblege béé'mbus-nan; A ti ni béé woñi'i ngi woñi, inyuboñle ni héa mahoñol mu'i gwom bi nset béé (libumbul li gwét), ni' i njiiha ni nkôs. Ni **Allah** a yé Ntibil-yi' mam ni mboñ.

﴾154﴿ Ndi A bi yiga suhlene béé hogbe' i mbus'mam ma. libim ikété nan li hôya (li lehel ñem); ndi bape ba hoñlege **Allah** mam ma ma téé bé sép, nlélém kii' i ngéda biyômôk; ba badak le 'baa bés bon di gwé njom?', kal (bo) le ora yosôna i yéne yak **Allah**. Ba gwé ngim mam' miñem i ba nsôô we; ba nkal ki le 'bale ki bés ki di ntjiba bé haana', kal (bo) le 'to bale ni yégle' mandap manan, ki' bet nyemb i bembek ba mpam, letee ni' libomna li yo'; hala ndigi inyuboñle **Allah** a yelel mahoñol manan; ni le a pubus miñem minan. Ni **Allah** a yé Nyi-matihil ma miñem. ﴾155﴿ Ntiik, i bet ba bi tonba ni kôm mbus ikété nan yokel nu mintôñ mi gwét ñwo'imaa mi bomna, satan nyen a bi luhga bo mu' magwelek map mabe; ndi to hala **Allah** a bi ñwéhél bo; ntiik le **Allah** a yé Nti-ñwéhél, ni Konangoo. ﴾156﴿ Eé a béé ba ni nhémle, ni nigle bañ' bet ba tjél hémle ni kal i kolbaha ni lôkinsañ i i ba hiôm ni nkoñ'isi, to yaga inyu jo gwét le 'bale ba yén ni bés ki ba nwo bé, ki ba nôla bé'. Hala nyen **Allah** a bi ti bo njiiha' miñem; ndi **Allah** nyen a nti niñ, a tinak ki nyemb. Ni **Allah** a yé Ntehe-mam ni mboñ. ﴾157﴿ Ibanile ni nwél, tole ba nôlôl béé'i njel-**Allah**, ni maliga le ñwéhél ni kôhle i **Allah** bi yé loñge kiyaga iloo gwom ba nkot (gwom ba nsiñge hana'i nkoñ'isi).

﴾158﴿ Too ni nwo yañga-nyemb, too ba nol béé nolok, i bisu bi **Allah** nyen ni ga kodbana (béé-basô). ﴾159﴿ Ni ngoo-**Allah** nyen u bi bane bo ni tômba-ñem; ndi bale u ba mut-nyaï, ni nletek-ñem, ki ba bi kôôge bé we bebee, ñwéhél ni bo, ni bédél bo ñwéhél, ni bad ki bo mahoñol' i ngim'mam; ndi ingéda u nyoñ makitik, bod ñem ni **Allah**; ntiik le **Allah** a ngwés babôdôl-Nye ñem. ﴾160﴿ Ibale **Allah** a nti béé mahôla, nyémbél-béé a ta bé; ndi ibale a tjôô béé, nje numpe a nla ki ti béé mahôla? **Allah** ni nyen bahémle ba nlama bôdôl ñem. ﴾161﴿ Ñôma a kôli bé pagbe gwañan gwom. Tonje a mpagbe gwañan gwom, a ga lo ni gwo'i kel bitugne. Ndi hikii mut a ga kôs ndigi nsaa kii-ngéda bigwélél gwé (yokel). Ni bo (Bôt) ba ga lôl bé matam ma nson wap. ﴾162﴿ Baa mut nu a nlôhbe maleege ma **Allah** a kôli ni nu a ñunbaha **Allah**? nunu lisuk jéé li yé jahannama (bee-hié). Kinje lisuk libe! ﴾163﴿ Ba gwé bitel' bisu bi **Allah**. Ni **Allah** a yé Ntehemam ma ba mboñ. ﴾164﴿ **Allah** a nhogol yaga ni bahémle, ngéda a ñômle bo ñôma a pémlak i boni, nu a ñéñél bo biniigana gwéé, ni pubus bo; a niigaga ki bo kaat ni pék, ki i yé le ba bak' bisu bi ngéda ikété biyômôk bikeñi. ﴾165﴿ Nunki ingéda libe[1] li ngwel (li nkwél) béé… béé ni bi kwéhne bape hala ngélé ibaa, ndi hanano ni mbad le 'lini li nlôl hee?'; kal (bo) le 'li nlôl i bééni'. Ntiik **Allah** a gwé ngui i boñ hikii jam.

1 libe: a yé jam-libe; a yé ndigi jam li manoodana li li nla yaga ki nene lilam I mis ma bôt ba binam ndi ki li yé ndigi manoodana (pes 4: 79)

﴾166﴿ Ndi mandutu (manoodana) momasôna ma ma bi gwel béé yokel nu mintôñ mi gwét ñwo'imaa mi bomna, ma béé ni sômbôl' i **Allah**, ni inyu pohol bahémle-(Nye), ﴾167﴿ Ni le a yelel bôt ba mandon. Ba bi kal bo le 'loga di joo sañ'i njel'**Allah**, tole di sék baoo njel; ba timbhe le 'bale di yik toi le gwét bi ga juba, ki di noñ béé'mbus. Ba béé bebee ni ngi-hémle yokel iloo ni hémle. Ba podok ni manyo map' yom i i béé bé bo' mahoñol (miñem). Ndi **Allah** a yé Ntibil-yi' mam ba nsôô. ﴾168﴿ I bet ba yégle' (mandap) ba kalak lôkinsañ le 'bale ba nôgôl bés, ki ba nôla bé. Kal (bo) le 'ni semba ni le nyemb, ibale ni yé maliga'. ﴾169﴿ Ni hoñol bañ to le' bet nhébék i nkidne'i njel-**Allah** ba yé bawoga; heeni! ba yé' i niñ minhat' bisu bi ***Nwet*** wap, ﴾170﴿ Masé inyu' gwom **Allah** a nti bo ni gwéha yéé, ba banga ki bod-ñem le bake-ntôñ ni bo ba ba yé ngi noñ bo, woñi i ta ha bé inyu yap, ni bo ba ga tjelel bé to. ﴾171﴿ **(8)** Ba nkon masé ni likébél li li nlôl yak **Allah** ni gwéha (yéé), lôñni le **Allah** a nhubus bé nsaa i bahémle-Nye, ﴾172﴿ Ba ba neebe nsébla'i **Allah** ni ñôma to lakii mambaaba (mandutu) ma ngwel bo, bahogi ikété yap ba ba ngwel' nson-nlam ni kon Nyambe woñi ba gwé soso nsaa. ﴾173﴿ I bet bôt ba pôdôs ni kal le 'bôt ba binam ba nkodbana béé, kona bo woñi'; ndi hala nye a kônde (yidis) bo hémle, ba kal ki le '**Allah** nyen a yé (bés) Ben ni Bañga Ntat';

﴾174﴿ Ba témb ni longe ni makénd, ni sômbôl'i **Allah**. Jam-libe li tisba bé bo, ba yéñék ki léméł **Allah**. **Allah** ki nyen a yé Nwet-masoda nunkeñi. ﴾175﴿ Satan nyen a nyéñ kôsna béé woñi ni mawanda méé; ni kon ni bañ bo woñi, ndi Me nyen ni kon woñi, ibale ni yé toi bahémle. ﴾176﴿ U bana bañ njiiha'ñem inyu' bet ba njôb ngwé' biyômôk (i ngi-hémle); ba ntééñga ni bé **Allah** ni jam jo-kii-jo. **Allah** a ngwés ni bé jubus bo' masé'i mbus-nyemb, ba ga bana ki njiiha keñi. ﴾177﴿ Ni maliga le' bet ba nsomb yimil ni hémle, ba ntééñga bé **Allah**, njiiha keñi ki i yé nkôôbaga inyu yap. ﴾178﴿ Batjél-hémle ba hoñol bañ le nténdéé-nom Di nti bo'i nkoñ'isi i yé bo loñge-jam. Di nkônde bo dilo di nom le ba kônde boñ bibéba; ndi njiiha i wonyu i mbemb bo. ﴾179﴿ **Allah** a ñwas bé bahémle' libak linan le a noode bé bo, letee a bagal biloñge ni bibéba; **Allah** a nyeelene bé to béé mam ma ma sôli. Ndi **Allah** a ntol ikété baôma béé tonje a ngwés. Hémlana ni **Allah** ni baôma béé. Ndi ibale ni nhémle toi, ni kon Nyambe woñi, nsaa nkeñi u nkôôbana-béé. ﴾180﴿ I bet ba ntjél pémés' gwom **Allah** a nti bo ni gwéha yéé, ba hoñol bañ le hala a yé bo loñge; ndi heeni! hala a yé bo béba. Ba ga lép bo' gwom ba bi tjél pémés' i kel bitugne. **Allah** nyen a ga kôdôl ngingi ni hisi. Ni **Allah** a yé Ntibil-yi' mam ni mboñ.

﴾181﴿ **Allah** a bi nok yaga bipôdôl bi' bet ba kal le '**Allah** a yé liyep, bés di bak minhat'. Di ga tila bipôdôl gwap, ni manola ba bi nol baôma ngi-njom; Di kal ki (bo) le 'jôba'i njiiha i bee-hié', ﴾182﴿ Hala ndigi inyu' mam moo manan ma bi gwel, ni le **Allah** a nlep bé nsaa' i babôñôl-Béé; ﴾183﴿ Bon ba nkal le '**Allah** a bi béhe ni bés le di nôgôl bañ (le di hémle bañ) ñôma letee a lona bés sesema i nlék-hié'. Kal ni (bo) le 'baôma ba bi lôl béé ni ngandak biyimbne' bisu bi ngéda, yag i ni mbad; inyukii ni bé nol ni bo, ibale ni yé maliga?' ﴾184﴿ Ibanile ba mpénda we, ngo ba bi pénda baôma' bisu gwoñ bi ngéda, ba ma lona biniigana bipubi, ni zabûr, ni kaat-ndoñol. ﴾185﴿ Hikii mut a ga tagbene' i nyemb. Ndi ndigi' i kel minkaa mi nsôk nyen ni ga yi tel' nan; i nwet a ga semba ni hié, ni jôb' i loñ-ngi, wee nyen a mbumbul masoda. Ndi baa niñ'i nkoñ'isi i yé kii? he nduk gwom bi malôga bi bi ntagbe. ﴾186﴿ Ni ga kôs manoodana mu' bigwelmoo, ni' i bôt banan (mu' lihat, ni' lingwañ linan). Ni ga kôsna ki ngandak' bipôdôl-bibe, bi lôlak yak' bet ba bi kôsna kaat' bisu binan bi ngéda, ni' bet ba nkolbaha Nyambe. Ndi ibale ni nihbe, ni kon Nyambe woñi, hala a yé yaga mu' makitik malam.

﴿187﴾ Ni **Allah** a yoñ mbônga i' bet kaat i tina le ba mbamblene yo bôt, ba nsôô bé yo; ndi ba bi lep yo' mbus yap, ba luga ki yo ni ndék nkus; kinje béba-nyuñga ba bi boñ! ﴿188﴾ U hoñol bañ le' bet ba nhak ni maboñok map, ndi ba gwéhék ki bibégés inyu' yom i ba mboñ bé, ba hoñol ni bañ le ba ga bana lisembna li njiiha; njiiha keñi ki, i yé nkôôbaga inyu yap. ﴿189﴾ **Allah** ki nyen a gwé nkok-liane i ngi ni hisi; ni **Allah** a gwé ngui i boñ hikii jam. ﴿190﴾ Ntiik le héga i ngi ni hisi, ni mahéñhana (malugna) ma u ni binjâmuha, ba yé ngim' biyimbne inyu bayimam, ﴿191﴾ Ba ba mbigda **Allah**, bitétéé to biyiyii, to ba niñne' i mbai (to bininiñi); ba ôdôk ki minsoñgi inyu héga i ngingi ni i hisi, ndi ba kalak le 'a *Nwet*, U bi hek bé bini inyu yañga-jam; lipém li ba ni We; sôñ ni bés njiiha i hié, ﴿192﴾ A *Nwet*, ntiik le' nwet U nleñ'i hié, U nti nye hison; bôt ba nkoda ba gwé ni bé nsôñ, ﴿193﴾ A *Nwet*, ntiik le di nok nsébél a nsébél (bés)' i hémle (i telep-sép) ni kal le 'hémlana *Nwet*-nan'; di nhémle ni. A *Nwet* wés, ñwéhél ni bés bibéba gwés, ni sas bés dihôha tjés; témbna ki bés' i nyemb ntôñ ni bapubi, ﴿194﴾ A *Nwet*, ti ki bés' yom U bi bôn bés ni baôma boñ, U wéha bañ bés nyu'i kel minkaa mi nsôk. Ni maliga le U nset bé' makak moñ'.

﴾195﴿ *Nwet* wap a ntimbhe ni bo ni kal le 'Me nhomb béé hodo le Me nlep bé nson u mut nye-kii-nye, mûnlôm to mudaa; ikété-nan bana ba nlôl yak bana-bape; i bet ba bi bôô ni, ni luhlana' mandap map, ni kôsna bibômôl'i njel yem; ba jo ki sañ ni wél mu; ni maliga le Me ga ñwéhél bo dihôha tjap, ni jubus bo' i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak; nsaa u, u nlôl yak **Allah**'; i bisu bi **Allah** ki nyen nsaa-nlam u yéne. ﴾196﴿ Bipaasen bi bangihémle-Nyambe mu' minkoñ bi luhga bañ we (bi sôgôs bañ we), ﴾197﴿ A yé ndigi (bo) ndék'masé, ndi lisuk jap li yé jahannama. Kinje lisuk libe! ﴾198﴿ Ndi' bet ba nkon *Nwet* wap woñi, ba ga bana ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak. Ba ga yén mu, mba ni mba, litinak li **Allah**. i bisu bi **Allah** ni nyen bañga-longe (gwom-bilam) bi yéne inyu bapubi. ﴾199﴿ Ntiik ki le ikété batila-bikaat, bahogi ba nhémle **Allah**, ni' yom i nsuhlana bee, ni' yom i bi suhlana bo; ba nkon ki **Allah** woñi; ba nluga bé to bibañga bi **Allah** ni ndék nkus. Ba hala, nsaa wap u yéne' bisu bi *Nwet* wap; ntiik le **Allah** a yé ni mahoo i bog minsoñgi. ﴾200﴿ Eé a béé ba ni nhémle, nihbana, ni ôdna ki (bôt)' i nihbe; lethana ki nyu, ni kon ki **Allah** woñi, inyuboñle ni bumbul masoda (ni kôdôl niñ).

PES 4: AN-NISÂ'
(Bôdaa) – *minlôñ 176*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ A bôt ba binam, kona *Nwet*-nan woñi, nu a bi hek béé ni pémhene béé yak mut wada; a hékél ki nye ñwaa mu'i nyu yéé; a pémhene mu' i bo'ibaa ngandak'i bôôlôm ni'i bôdaa. Kona ki **Allah** woñi, Nu ni mbadna mahôla béé-ni-béé i jôl jé; ni tééda lihaa. Ntiik le **Allah** a yé Mbéñge-béé. ﴾2﴿ Tina ki (timbhana ki) bon ba nyu gwom gwap. Ni hééñha bañ to bibe ni bilam. Ni pôdna bañ to gwom gwap ni binan i je gwo; inyule hala a yé soso-béba. ﴾3﴿ Ibanile ni nkon woñi i ngi-ba sép ipôla bon ba nyu, bia ni' bôdaa ba kôli ni béé, ibaa, to baaa, tole bana. Ndi ibale ni nkon woñi i ngi-la telep sép[1], wee wada ni, tole' bet moo manan ma ngwel (mu'i minlilim mi gwet), hala inyuboñle ni kodop bañ. ﴾4﴿ Tina ni bôdaa nkak wap'i likil ni mahoñol malam. Ndi ibale bon ba ntimbhe béé yom mu ni mahoñol malam, jena ni yo (bôñlana ni yo) ni ñem-nlam. ﴾5﴿ Ni ti bañ bôt ba yeñgi gwom binan bi **Allah** a nti béé le bi hôla béé; ni bagle (ndigi) bo mu, ni pôdôs ki bo bibuk bilam. ﴾6﴿ Noodana ki bon ba nyu letee ni tehe le ba nla biiba. Ibale ni nôgda le ba gwé likenek-lilam, timbhana ni bo gwom gwap; ni je bañ gwo biôs, to ni ôbôs ilole ba nañ; i nwet a gwé ni bigwelmoo, a ñwas (gwo); ndi' nwet a yé liyep, a je (a bôñôl) ni hihéga. Ingéda ni ntimbhe ni bo gwom gwap, yoña mbôgi'bôt. Ni **Allah** a kôli' i bog minsoñgi.

---

1 I yôôbe yak nunu ni yôi nunu-numpe kii biniigana bi pes 4: 129

﴾7﴿ Bôôlôm ba gwé ngim ngaba mu' i gwom bagwal ni bôt ba litén ba nyék; yag bôdaa ba gwé ngim ngaba mu' gwom bagwal ni bôt ba litén ba nyék. Ndék ngaba mu tole mbôm, ngaba i i yé ntéébaga. ﴾8﴿ Ibale bôt ba litén, ni bon ba nyu, ni diyeyeba ba yé ha'i ngéda-likaba; tina ni bo ngim yom mu, ni pôdôs ki bo bibuk bilam. ﴾9﴿ Woñi i nlama gwel' bet ba nyék mbôda i i nhoi' mbus yap, ndi ba tôñôk yo. Ba kon ni **Allah** woñi, ni pot bibuk bi sép. ﴾10﴿ I bet ba nje (ba mbôñôl) ni gwom bi bon ba nyu ni mahoñol mabe, ntiik le hié hon ba nje (ni mil)' mabum map; ba ga lighana ikété sa-îr. ﴾11﴿ **Allah** a nti béé maéba inyu bon banan: mûnlôm a gwé ngaba i bôdaa ibaa. Ibale bon bôdaa ni ndigi bon ba yé (ba nyégle), ndi ba loog ibaa, ba gwé (bobasô) ngaba ibaa ikété iaa mu'i gwom nsañ a nyék; ndi ibale a yé ni wada, a gwé ngim pes. Inyu bagwal béé ki (bagwal ba' nwet a nwo), hikii wada a gwé pes yada ikété bisamal mu' gwom a nyék ibale a nyék man. Ibale a nyék ni bé man, ndi i nenge le bagwal béé bon ba nkabna gwom gwéé, nyañ a gwé pes yada ikété biaa; ibani ki le a nyék bilôk bi nyañ, nyañ a gwé pes yada ikété bisamal, ni ma mal yônôs lilegle ni saa mapil. Basôgôl banan to mbôda nan, ni nyi bé nje a yé bebee ni béé'i mahôla. Hala a yé matéak ma **Allah**. Ntiik le **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék.

﴾12﴿ Béé (balôm) ni gwé ngim pes mu'i gwom baa banan ba nyék ibale ba nyék bé bon. Ibanile ba nyék man, ni gwé pes yada ikété bina mu'gwom ba nyék, ni ma mal yônôs lilegle ni saa mapil. Bo (bôdaa) ba gwé pes yada ikété bina mu' gwom ni nyék ibale ni nyék bé man. Ndi ibale ni nyék man, ba gwé pes yada ikété juem, ni ma mal yônôs lilegle ni saa mapil. Ibanile mûnlôm to mudaa a mwo ndi a yék bé ntiik-nyiha (ntiik-nyégla), i bak ki le a nyék bilôk bi nyañ mûnlôm ni mudaa, hikii wada wap a kôli ni pes yada ikété bisamal; ibanile ba yé ngandak iloo ha (iloo ibaa), bobasôna ba gwé pes yada ikété biaa, ni ma mal yônôs lilegle ni saa mapil, ibabé i tééñga mut nye-kii-nye mu. Hala a yé matéak ma **Allah**. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Konangoo. ﴾13﴿ Matéak ma **Allah** ni ma. Tonje a nôgôl ni **Allah** ni ñôma wéé, A ga jubus nye' i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, inyu yén mu mba ni mba; hala ni nyen a yé libumbul li sôk-bôk; ﴾14﴿ Ndi' nwet a ndogbene **Allah** ni ñôma wéé, ni lel matéak méé; A ga jubus nye' i hié, inyu yén mu koñ ni koñ; a ga bana njiiha i wonyu.

﴾15﴿ I bet ba ngwéla' i ndéñg ikété bôdaa banan, yoña mbôgi'bôt ina mu'ikété nan. Ibale ba ntelep' mbôgi i, yiiha bo' mandap letee nyemb i koba bo, tole **Allah** a pémés ora ipe'i ngi yap. ﴾16﴿ I bôt bo'ibaa ba mboñ hala ikété nan, kogsana ni bo. Ibale ba mbad ñwéhél, ba hielba, ñwaha ni bo'ibaa. Ntiik le **Allah** a yé Nleege-babad-ñwéhél, ni ***Ntohol***. ﴾17﴿ Ñwéhél yak **Allah**, i yéne inyu' bet ba mboñ béba ni ngi-yi ndi ba pala bad ñwéhél, bon **Allah** a nleegene ñwéhél. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi, ni Batupék. ﴾18﴿ Ndi ñwéhél i ta bé inyu' bet ba mboñ bibéba ikepam'i ngéda yap' nyemb, ndi ba kalak le 'me mbad **Allah** ñwéhél hanano'; to inyu' bet ba mwo bangihémle. Bo ni bon Di bi kôôbana njiiha keñi. ﴾19﴿ A béé ba ni nhémle, i ta bé béé kunde le ni yégla gwom bi bôdaa ni lôs. Ni nyéksa bañ to bo le ba timbhe béé mu' yom ni bi ti bo (likil), he bes le ba boñ béba-jam i i nene. Téédana ki bo longe. Ibale ni ñunbene bo, (yina le) i nla pam le ni unup inyu ngim jam i **Allah** a ntééne masoda makeñi.

﴾20﴿ Ibale ni nsômbôl hénha ñwaa (nan) ni ñwaa (numpe), ni ma ti wada wap kintâr (ngim'moni), ni yoñ ha bañ yom mu; ni nyoñ ni yo ki i yé le hala a yé nkoda ni soso béba? ﴾21﴿ Lelaa ni nyoñ ni yo, ki i yé le adna nan i mboñ béé ni pôdna niñ? Ba kôsna ki mbônga-nan longe likôsnaga? ﴾22﴿ Ni biak bañ bôdaa ba basoñ banan ba bi bii, he bes inyu' mam ma bi tagbe; hala a yé bijôñ, ni biyômôk, ni béba'i likenek. ﴾23﴿ Ba yé béé i kila banyuñ banan; ni bingond binan; ni lôk-nyuñ'nan; ni banyandôm banan i pes'basoñ ni i pes'banyuñ (lôk-nyañ'basoñ ni i banyuñ); ni bingond bi lôk-nyuñ'nan i bôôlôm ni i bôdaa; ni banyuñ banan (bôdaa) ba ba bi nyuñus béé; ni lôk-nyuñ'i méé (i ni bi nyuñ libéé jada); ni banyôgôl banan; ni bakiyâ banan, bingond bi baa banan ba bi néñés, ndi ibale ni nañlana bé banyañ, béba i ta bé; ni bakiyâ banan, baa ba bon banan ba ni bi gwal; nlélém ni linyañ libaa, he bes inyu'mam ma bi tagbe. Ntiik le **Allah** nyen a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***.

﴾24﴿ **(9)** Ni baboñ-longe ikété baa-ba-ndap; he bes le moo manan ma gwel bo (ba yila minlimil minan). (a yé) matéak ma **Allah** inyu nan. I mbus hala ni, kunde i ntina béé le ni bigwelmoo binan, ni kôsna (bo) longe-likôsnaga, he bes ni manjel ma ndéñg. Lakii ni mbôñôl ni bo, ni ti bo minsaa ñwap (yom yap) i i yé béé nyéksaga. I ta bé to béé kila le ni bana ngim' manôgla ni ma ti bo' yom i nsômbla. Ni maliga le **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾25﴿ Tonje ikété nan nu a gwé ni bé bigwelmoo i la bii ngwélés-mudaa-nhémle, wee to mu' minlimil minan, bahémle; ni **Allah** a ntibil yaga yi hémle nan, bana ba lôlak yak bana-bape. Ni biiba ni ni bo ni kunde i bôt bap; ni ti ki bo nkak wap'i likil ni mahoñol malam, ni njel' libii he bes ndéñg, ba bana bé to mimbok' lisol. Ibanile ba nke' i ndéñg ba ma jôb' i ndap-libii, ba kôli ni ngim pes mu' i nôgôs i kôli ni ngwélés-mudaa-ndap-libii; i ntén i libii i, i yé kunde inyu' nwet a nkon béba' i ndéñg woñi, ndi i yé béé longe le ni nihbe bikol. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾26﴿ **Allah** a ngwés bamblene béé (matéak mé) ni éga béé mu' dinjela di' bet ba bi bôk béé' bisu bi ngéda, ni leegene béé ñwéhél. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék.

﴾27﴿ **Allah** a ngwés ki leegene béé ñwéhél; ndi' bet ba noñ bindééé (biyayô) ba ngwés ndigi ôdna béé' hihôha bikeñi. ﴾28﴿ **Allah** a ngwés hôihene béé mbegee; mut-binam ki, a yé nhôya' lihegek (i ligwéak). ﴾29﴿ A bôt ba binam, ni jena bañ gwom binan biôs béé-ni-béé, he nduk le hala a ba manôgla ma nyuñga ipôla nan. Ni nitbaga bañ to (ni tibga bañ nyemb). Ni **Allah** a yéne béé ***Ntohol***; ﴾30﴿ Tonje a mboñ hala ni ñem-mbe lôñni biyômôk, Di ga leñ nye' i hié; hala ki, a ntômbôl **Allah**. ﴾31﴿ Ibale ni nsemba ni bibéba bikeñi mu' i mam ma nke béé' i kila, Di ga sas béé dihôha dinan ni jubus béé mu' i ntôô-homa (i loñ-ngi). ﴾32﴿ Ni nimblak bañ mis mu' i gwom **Allah** a nti bahogi ikété nan iloo bape. Bôôlôm ba gwé ngaba i magwelek map, yag bôdaa ba gwé ngaba i magwelek map; ni bad ki **Allah** masoda mé. Ni maliga le **Allah** a yé Nyimam momsôna. ﴾33﴿ Hikii wada (wada-nan) Di bi tééne nye bayégla (bayiha) mu'i gwom bagwal ni bôt ba litén ba nyék; i bet ni bi yôñôl ki makak ni moo manan, tina bo ngaba yap. Ni maliga le **Allah** a yé Mbôgi' i hikii jam.

﴾34﴿ Bôôlôm ba gwé ane' i ngi bôdaa inyu masoda **Allah** a bi ti bana ikété bana-bape, ni inyu' gwom ba mpémés mu' bigwelmoo gwap[1]. Bilonge bi bôdaa bi yé ni manôgla' (bisu bi balôm bap); ba ntééda ki' lisol' i yom **Allah** a bi tééda; i bet ni nkônôl woñi' i ngi-manôgla, ni ti bo maéba, ni bagla ki ni bo mu' binañ, ni bép yaga ki bo; ibanile ba nôgôl béé, ni yiñil ha bañ bo njel (njel' kogse). Ni maliga le **Allah** a yé Nungingi ni Nunkeñi; ﴾35﴿ Ibanile ni nkon woñi' i ngi-manôgla ipôla bo'ibaa, oma ni nkéés mu' litén jé (nye mûnlôm) ni nkéés mu' litén jé (nye mudaa); ibale ba ngwés manôgla, **Allah** a ga kôb nsañ ipôla bo'ibaa. Ni maliga le **Allah** a yé Nyi ni Ntibil-tehe (mam). ﴾36﴿ Béghana ki **Allah**, ni kolbaha bañ Nye ni yom yo-kii-yo; ni bôñôl ki bagwal longe, ni bôt ba litén, ni bon ba nyu, ni bôt ba ngoo, ni bôt ba libôk ba ni nôôñga ni bo, yag ni ba ni nôôñga bé ni bo, ni nke-lôñ, ni nloo-njel, ni' bet moo manan ma ngwel. Hodo le **Allah** a ngwés bé bôt ba ngôk ba ba ngangal nkak, ﴾37﴿ Ba ba nima, ba ôdnaga ki bôt' i wim; ba nsôô ki (ba nhuhge ki)' i yom **Allah** a nti bo mu' masoda mé. Di nkôôbana ki bangihémle njiiha i wonyu,

1 mûnlôm ni mudaa ba kôli bé, ni waa bihek-jû…

﴾38﴿ Ba ba mpémés bigwelmoo gwap ni ngôk' i unda bôt, ba hémle bé **Allah** ni kel-nsôk…, tonje satan a yéne ni liwanda li ñem-nyu…, kinje béba'i liwanda! ﴾39﴿ Kii i ntuga ni bo le ba hémle **Allah** ni kel-nsôk, ni le ba pémés (longe) mu' makébél **Allah** a nti bo? ni **Allah** a yéne bo Nyimam nunkeñi. ﴾40﴿ Hodo le **Allah** a nhuhge bé jam to li yé lititigi; ibanile li yé lilam, a néñés jo ni tine soso-nsaa mu. ﴾41﴿ Ba ga boñ ni laa ingéda Di ga lona mbog-mbôgi' i hikii litén, Di lona ki we kii mbog-mbôgi' i ngi bana-bape? ﴾42﴿ Yokela-té, i bet ba bi tjél hémle ni tañba (ni tonbana) ñôma, ba ga yéñ le hisi hi kûbana bo; ba ga la bé to sôô **Allah** nkwel wo-kii-wo. ﴾43﴿ A béé ba ni nhémle, ni tiigege bañ masoohe bebee ni bak nhiôôk[1], letee ni la tibil nok' yom ni mpot; to ingéda ni yé mahindi, letee ni nogop, he nduk le ni ba' maké. Ibanile ni nkon tole ni yé' maké, tole wada-nan a nlôl' mahindi (libee tole masai), tole ni ntisba bôdaa ndi ni la bé bana malép, ni boñ njahba ni ték-ilam; ni sas ni masu manan ni moo manan. Ni maliga le **Allah** a yé Nkon-ngoo ni Nti-ñwéhél. ﴾44﴿ U ntehe ni bé' bet ba bi kôsna pes-kaat ba nsomb yimil ni gwés nimlaha béé njel?

---

1 ba nhiôô njal, to liyot, to lôôha-masé, to lôôha je ni yo

﴾45﴿ **Allah** ki, a ntibil yi baoo banan; ni **Allah** a kôli kikii Liwanda; ni **Allah** a kôli kikii Nsôñ. ﴾46﴿ Mu' i bet ba bi yila lôk yuda, bahogi ba nheñel ngobol i bibuk ni kal le 'di nok, ndi di ntjél nôgôl', 'emble, ndi u nok bañ', 'hogol ki bés'; ba tonok ki dilémb tjap (bibuk gwap) ni jôs base (islâma) sañ. Bale ba podok to le 'di nok, di nôgôl ki', 'emble ki', 'béñge ki bés'; hala a bak bo longe kiyaga ni sép; ndi **Allah** a ñok bo inyu ngihémle wap. Ndék ni ndigi ikété yap yon i nhémle (hémle yap i yé ndigi ndék). ﴾47﴿ A béé ba ni bi kôsna kaat (bitilna), hémlana' yom Di nsuhul, i i nyigye' yom i yé ni béé ilole Di nheñel masu ni timbis mo' i mbus yap; tole Di ñok bo kii Di bi ok bôt ba sabat. Ora i **Allah** ki, i nyon ndigi. ﴾48﴿ Ntiik **Allah** a ñwéhél bé (a neebe bé) le ba kolbaha Nye; ndi a ñwéhél (a mbañ) mam-mape inyu' nwet a ngwés. Tonje a nkolbaha ni **Allah**, a mbônde soso béba-jam. ﴾49﴿ U ntehe ni bé' bet ba nkadba le ba yé bapubi (lôk yuda)? ndi **Allah** nyen a mpubus' nwet a ngwés; ni bo ba ga lôl bé to nso-mañ; ﴾50﴿ Béñge ni kii ba mbôdôl **Allah** bitembee; hala ni, a kôli kii béba i i nene. ﴾51﴿ U ntehe ni bé' bet ba bi kôsna pes-kaat (kii) ba nhémle makañ ni bisat? ba kalak ki inyu' bet ba ntjél hémle le 'bana bon ba téé yaga' i njel-sép ikété yap (iloo) bahémle',

﴿52﴾ Bo ni bon **Allah** a bi ok; i nwet **Allah** a ñok ni, u ga lébna bé nye nsôñ. ﴿53﴾ Wee ba gwé ni ngim nkok-liane? ba ga la ni bé ti bôt to nakîrâ (to ñem' i nso-mañ). ﴿54﴾ Tole ba nke bôt[1] njôñ inyu' yom **Allah** a nti bo mu' masoda mé? Di bi ti ni bôt ba ndap Abraham kaat ni pék; Di ti ki bo soso nkok-liane; ﴿55﴾ Bahogi ikété yap ba bi hémle ni nye, bape ba tañba nye; ndi jahannama a kôli, nlélém kii hié hi sa'îr. ﴿56﴾ Hodo le' bet ba ntjél hémle bibañga gwés, Di ga ligis bo' i hié. Hikii ngéda bikôgôô bi ga ba bi nyimbi bo, Di ga ba Di tjenda bo bikôgôô ni bipe inyuboñle ba (kônde) noode njiiha. Ni **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴿57﴾ Ndi' bet ba nhémle ni gwel mam-malam, Di ga jubus bo' i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, inyu yén mu mba ni mba; ba ga bana baa bapubi mu; Di ga jubus ki bo' i yiige i yiige. ﴿58﴾ Ntiik **Allah** a nti béé ora le ni timbhe bet-gwom biyigla; ni le ingéda ni nkéés bôt, ni ba sép. Ntiik **Allah** a nti béé sugulu-ilam mu. Ni maliga le **Allah** a yé Nnok ni Ntehe-mam. ﴿59﴾ A béé ba ni nhémle, nôglana **Allah**, ni nôgôl ki ñôma, yag ni baénél ikété nan. Ibale ni gwé ngi-manôgla inyu ngim-jam, ni témbna jo yak **Allah** ni ñôma ibale ni nhémle toi **Allah** ni kel-nsôk; hala a yé longe kiyaga ni mbagi-lam.

1 bôt: ñôma ni banoñ-biniigana gwé

﴾60﴿ U ntehe bé' bet ba nhoñol le ba nhémle' yom i nsuhlana we ni' yom i bi sôs' bisu gwoñ bi ngéda, ba yéñék le bisat bi ti mbagi? ndi ki ora i bi tina bo le ba hémle bañ gwo. Ni satan a ngwés (ndigi) nimis bo (a ngwés tôô bo) nonok ikété yimil. ﴾61﴿ Ingéda ba nkal ki bo le 'lona nyono yak ñôma ni' i yom **Allah** a nsuhul, u ntehe bôt ba mandon ba mbagla ni we bañga-libaglaga; ﴾62﴿ Ba ga boñ ni laa ingéda libe li ga gwel bo mu' i mam moo map ma bi bugus? ba lok ki' i weeni ba téak hiwie i jôl li **Allah** (ni kal) le 'di bé gwés ndigi longe ni sañgla'; ﴾63﴿ Yag ba hala, **Allah** a nyi' yom i yé bo ikété' miñem; u lôhle ni bañ bo, ndi niiga bo ni pôdôs bo bibuk bi bi ngwel bo. ﴾64﴿ Di bi om ni ndigi ñôma le a nôga ni kunde i **Allah**; ibale ba bi boñ ni bomede béba-jam ndi ba lo' i weeni, ba badak **Allah** ñwéhél, ñôma ki, a bédlak bo ñwéhél, ki ba béé ba léba **Allah** Nleege-babad-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾65﴿ Ndi heeni, wee ***Nwet*** woñ! kekiikel ba ga ba bé bahémle letee ba neebe le u ti mbagi mu' mimpééna ñwap bo-ni-bo, bo ngi nôgda ki woñi mu' makitik moñ ni onbe ni manôgla (mu).

﴾66﴿ Bale Di tééne ki bo le 'nolnana béé-ni-béé tole ni luhlana mu' mandap manan', ki ba bi boñ bé hala, he bes ndék ikété yap. Bale ba boñ' yom ba bi niiga bo, hala a bak bo longe kiyaga, ki a nyidis ki bo hémle, ﴾67﴿ Ki Di nti ki bo nsaa nkeñi i i nlôl i Bésni, ﴾68﴿ Ki Di ñéga yaga ki bo' i njel' téé sép. ﴾69﴿ Tonje a nôgôl **Allah** ni ñôma…, ba ni bon ba ga ba lôñ ni' bet **Allah** a bi yôge ikété bapôdôl, ni bôt ba maliga, ni bawél' i njel'yee, ni baboñ-mam-malam. Kinje bilonge bi bake-lôñ le ba hala! ﴾70﴿ Hala a yé masoda ma ma nlôl yak **Allah**. Ni **Allah** a kôli kii Nyimam nunkeñi. ﴾71﴿ A béé ba ni nhémle Nyambe, yona yihe; ni ke ki' i jo gwét mintôñ, to yaga le ni ke nkodbaga. ﴾72﴿ Numpe ikété nan a ga tiñha (ke i gwét); ibanile jam-libe li ngwel béé, a ga kal le '**Allah** a nhogol me le me ba bañ lôñ ni bo'; ﴾73﴿ Ndi ibale jam-lilam mu' masoda ma nlôl yak **Allah** jon li ngwel béé, a ga pot le 'ngoo yem, ki me bak to lôñ ni bo, yag me me bumbul masoda makeñi'; weengoñle liada li ta bé ipôla béé-ni-nye. ﴾74﴿ Ba jo ni sañ' i njel' **Allah** ni luhul' bet ba nluga niñ' i nkoñ' isi ni i mbus-nyemb. Tonje a njo ni sañ' i njel' **Allah** ndi a nôla tole a yémbél, Di ga ti nye soso nsaa' i mbus-ngéda.

﴿75﴾ Kii i ntuga béé le ni jo sañ' i njel' **Allah** ni i sôñ minhoya mi bôt (bôt ba ngoo) ikété bôôlôm, ni bôdaa, ni bonge ba ba nkal le 'a ***Nwet***, pémés bés munu'i nkoñ i minkoda mi bôt; ti ki bés liwanda li lôlak' i weeni, U ti ki bés nsôñ a lôlak' i weeni', ﴿76﴾ I bet ba nhémle, ba njo sañ' i njel' **Allah**. Ndi' bet ba ntjél hémle ba njo sañ' i njel' i bisat; jôha ni mawanda ma satan sañ; hodo le minsômba mi satan mi nhoi (mi gwééba bé). ﴿77﴾ U ntehge bé' bet i kéla le 'ni sañgal moo manan, ni boñ ki masoohe, ni ti zakat'? kii ba nyiga tééne ni bo lijo-sañ (lijo-gwét), béñge ni kii bahogi ikété yap ba bi kahal kon bôt ba binam woñi nlélém kii ba nkon **Allah** woñi, iloo yag hala; ni kal le 'a ***Nwet***, inyukii u nañna bés gwét? bale U bugus to likak' dilo di nlo'. Kal (bo) le 'mahak ma nkoñ' isi ma yé ndék, ndi mbus-nyemb i yé longe kiyaga inyu tonje a nkon Nyambe woñi; ni ga lôl bé to nso-mañ (mu' libumbul linan), ﴿78﴾ Tohee ni yéne, nyemb i ga boma béé to ibale ni yé ikété mandap ma ngui. Ibale jam-lilam li ngwel bo, ba nkal le 'lini li nlôl yak **Allah**'. Ndi ibale jam-libe li ngwel bo, ba nkal le 'lini li nlôl' i weeni'. Kal (bo) le 'momasôna ma nlôl yak **Allah**'. Kii i yé ni le ba bôt ba nok bé lipôdôl jo-kii-jo? ﴿79﴾ Li-ni-li jam-lilam li ngwel we, li nlôl yak **Allah**; ndi li-ni-li jam-libe li ngwel we, li nlôl ni wemede[1]. Di ñom ki we (kikii) ñôma inyu bôt ba binam. Ni **Allah** a kôli kii Mbog-mbôgi.

1 jam-lilam to jam-libe i mis ma mut-binam li yé ni jam li manoodana, di nlama yoñ yihe mu… (pes 2:216)

﴿80﴾ Tonje a nôgôl ñôma, a nôgôl yaga ni Allah; ndi tonje a ntonba…, ngo Di bi om bé we' i boni kikii ntat. ﴿81﴾ Ni bo ba mpot le 'manôgla'; ba yé ba nyodi ni ndigi' i weeni, bahogi ba kahal pénda bibuk gwoñ; ni **Allah** a mage' mam ba mboñ nditi; ñwas ni bo, ni bod ñem ni **Allah**. Ni **Allah** a kôli kii Ntat. ﴿82﴾ Ba nyoñ ni bé biniigana mu' i kur'an? bale i lôlak ni bé yak **Allah**, ki ba nléba ngandak' i dihôba (ngandak'i diyoba) mu.[1] ﴿83﴾ Ingéda ñwin-nlam to i-mbe i nlôl bo, ba mpabla tjam wo; bale ba añlege ni nduk wo ñôma to' bet ba gwé ane' i ngi yap, ki' bet ba nyéñ maliga ikété yap ba yé ba kôsna biniigana mu. Bale gwéha i **Allah** ni kona yéé ngoo bé inyu nan, ki ni noñ satan' mbus, he bes ndék (ikété nan). ﴿84﴾ Jo ni sañ' i njel' **Allah**; bigwélél gwoñ wemede ndigi gwon bi mbéñge we. Séble ki bahémle; ngo i nla pam le **Allah** a mélés lôs i bangihémle. Ni **Allah** a gwé bañga-lôs ni bañga-kogse. ﴿85﴾ Tonje a ntelep mbôgi longe-litelbak, a ga bana ngaba mu; tonje ki a ntelep mbôgi béba-litelbak, a ga begee mbegee mu. Ni **Allah** a yé Ñôd-minsoñgi inyu hikii jam. ﴿86﴾ Ingéda ba ntôdôl we ni mayéga, (yag we) tôdôl ni ni mayéga malam kiyaga iloo ma, tole timbhe mo. Ni maliga le **Allah** a yé Mbog-minsoñgi inyu hikii jam.

1 hiyoba ho-kiiho hi ta bé ikété Kur'an kii ikété bibibel (bibôdle 6: 4-7, 32: 24-31, matéo 1:16 ni marcô 3: 23,…)

﴾87﴿ **Allah**, numpe a ta bé ndigi Nye; hodo le a ga kod béé (bobasôna) i kel-bitugne, pééna i ta bé mu. Baa nje a yé maliga' lipôdôl iloo **Allah**? ﴾88﴿ **(10)** Kii ni gwé i bagla mintjep imaa inyu bôt ba mandon, ki i yé le **Allah** a nyôi bo inyu magwelek map? ni ngwés éga' bet **Allah** a nyumus? tonje **Allah** a nimis ni, u ga lébna bé nye njel. ﴾89﴿ Ba yé le ba gwés le ni tjél hémle kikii ba bi tjél hémle, ni yila jam-jada; ni yoñok ni bañ bo mawanda letee ba jôb' i njel' **Allah**; ibanile ba ntonba, gwela bo ni nol bo tohee ni nlébna bo (tohee ni ntéé bo). Ni yoñok ni bañ mawanda to bahôla ikété yap; ﴾90﴿ He bes' bet ba njôb lôñ ni' bôt ba gwé ngim'i mayegna ni béé, to' bet ba nlo' i jôs béé ni ngôô' miñem, to' i jôs litén jap. Bale **Allah** a gwés ni, ki a nkunus bo miñem, ba kahal jôs béé. Ibanile ba ñwas béé ñwee, ba jôs bé béé sañ, ndi ba ti béé nsañ, **Allah** a néhne ni bé béé njel i leñ bo gwét. ﴾91﴿ U ga koba le bape ba ngwés yoña béé ni yoña litén jap; hikii ngéda nu ba ñôdna bo i ndok (libégés bisat), ba nkwo mu. Ibanile ba ñwas bé béé ñwee, ni ti béé nsañ, ni gwel moo map (i jôs béé sañ). Gwela ni bo ni nol bo tohee ni nlébna bo (tohee ni ntéé bo); inyu ba hala, Di nti béé bañga-kômbe.

﴾92﴿ Nhémle a nlama bé nol nhémle, he nduk le a boñ hihôha; tonje a nol nhémle ngi-kôôba, a nlama ni ti nlimil kunde i i yé nhémle, a ti ki bôt béé nsaa'i matjél, he bes le bon ba tjél yoñ ni mahoñol-malam. Ibanile a bak' litén li li yé baoo-banan, ndi a bak nhémle, ni nlama ti nlimil kunde i i yé nhémle; i nwet a gwé ni bé njel mu (bigwelmoo), a nlama tééda dilo di yén-njal sôñ'ibaa nooñgaga-dilo inyu kôsna ñwéhél i **Allah**. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾93﴿ Tonje a nol nhémle ni ntjeñ, nsaa wé u ga ba jahannama inyu yén mu koñ ni koñ; hiun hi **Allah** ki ni biok gwé ba nkahap' i ngi yéé; a nkôôbana ki nye soso njiiha. ﴾94﴿ A bahémle, ingéda ni yé' lijo' i njel' **Allah**, ni tehnaga longe; ni kalak bañ tonje-mut nu a nti béé mayéga ma nsañ le 'u ta bé nhémle', inyule ni nyéñ lihat li nkoñ' isi, ndi ki' bisu bi **Allah** nyen ngandak masôô ma nkus i yéne; yag béé ni béé nlélém' bisu bi ngéda, ndi **Allah** a bi hogol béé, ni tehnaga ni longe. Hodo le **Allah** a yé Ntibil-yi' mam ni mboñ.

﴾95﴿ Bayén-mabôk ikété bahémle ba kôli ni bé ni' bet ba njo sañ' i njel' **Allah** ni bigwelmoo gwap lôñni manyu map, he bes' bet ba yé bibôk. **Allah** a mbédés bajo-sañ ni bigwelmoo gwap ni manyu map bikondo ni kés bo' i ngi bayén-mabôk; ndi hikii wada (wap), **Allah** a bi bôn nye nsaa-nlam. Ni **Allah** a nkés bajo-sañ' i ngi bayén-mabôk ni kôôbana bo ki-keñep-nsaa (soso-nsaa); ﴾96﴿ Bikondo bi bi nlôl i nyeni ni ñwéhél ni tohi. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾97﴿ I bet ba bi boñ bomede (béba), biangel bi ga ba bi nhéa mimbû ñwap ba kalak bo le 'ni bé boñ kii?', ba timbhege le 'di bééna bé ngap' i nkoñ' isi'; (biangel) bi kal bo le 'baa hisi hi **Allah** hi béé bé hikeñi le ni bôô mu' minkoñ ni bééne?'; ba ni bon liyééne jap li ga ba jahannama. Kinje lisuk-libe! ﴾98﴿ He bes minhoya toi ikété bôôlôm ni bôdaa ni bonge, ba ba gwé bé ngap' i la boñ jam jo-kii-jo, ndi to' i léba njel, ﴾99﴿ Ba hala ni, i nla pam le **Allah** a ñwéhél bo. Ni **Allah** a yé Litob-li-ñem ni Nti-ñwéhél. ﴾100﴿ Tonje a mbôône' i njel' **Allah**, a ga léba maboñbene ngandak mu' i nkoñ' isi ni hogbe. Tonje ki nu a mpam' i ndap yéé ni tiib yak **Allah** ni ñôma wé ndi a boma nyemb, nsaa wé u mbéñge ni **Allah**. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾101﴿ Ingéda ni nhiôm ki mu' i nkoñ' isi, i ta bé béé kila le ni hubus ntel'i masoohe ibale ni nkon woñi le bangihémle ba tiga noode béé. Hodo le bangihémle ba yéne béé baoo-bakeñi.

﴾102﴿ Ingéda u yé ki ni bo ni éga bo' masoohe, libim ikété yap li telep ni lôñni we, ba banga bijôl gwap bi gwét; ingéda ba mal ni ôm mbom' isi (masoohe), ba témb béé' i mbus, bana-bape ba ba yé ngi boñ masoohe ba lo ba soohe ni we, ba banga bijôl gwap bi gwét, ba yoñok ki yihe. Bangihémle ba yé le ba gwés le ni yôi bijôl binan bi gwét ni mambegee manan, ba kwo béé' i nyu ngélé yada. I ta bé béé kila le ni suha bijôl binan bi gwét ingéda nop to kon, ndi yoña yihe. Hodo le **Allah** a nkôôbana bangihémle njiiha i wonyu; ﴾103﴿ Ingéda ni mélés ni masoohe, lôndlana **Allah** bitétéé, to biyiyii, to bininiñi mu' i mbai-nan. Ingéda ni yé ni ikété hogbe, ni tibil boñ masoohe. Hodo le masoohe ma yéne bahémle-Nyambe ntéébaga i ngim' mangéda. ﴾104﴿ Ni tomb bañ i jôs litén li baoo; ibale ni mboma mandutu, yag bo ba mboma mandutu kikii ni mboma; ndi béé ni gwé bod-ñem ni makébél ma **Allah** ma bo ba gwééne bé bod-ñem. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾105﴿ Ntiik Di nsuhul kaat' i ngi yoñ ni maliga, inyuboñle u ti mbagi ipôla bôt ba binam ni' i yom **Allah** a niiga we; u yila bañ loya li baboñ-dibe-di-mam.

﴿106﴾ Bad ki **Allah** ñwéhél. Ni maliga le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***; ﴿107﴾ U telep bañ to loya inyu' bet ba nyeli bomede. Hodo le **Allah** a ngwés bé banuñul-bôt, baboñ-béba; ﴿108﴾ Ba nyéñ i solob bôt ba binam, ndi ba nyéñ bé i solob **Allah** nu A yé ni bo ingéda ba ñôô mimb ni pot bibuk bi bi nlémél bé Nye. Ni **Allah** a yé Nkéña-maboñok map. ﴿109﴾ Ba hala ni bon ni ntelbene mbôgi hana i niñ' i nkoñ' isi, ndi baa nje a ga telbene bo mbôgi' bisu bi **Allah** i kel-bitugne? nje a ga hôla ni to bo? ﴿110﴾ Tonje a mboñ jam-libe to boñ nyemede béba ndi a pala bad **Allah** ñwéhél, a ga léba **Allah** Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴿111﴾ Tonje a mboñ béba, a mbôñôl nyemede. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴿112﴾ Tonje ki a mboñ hihôha tole béba-jam ndi a bébe mut nu a yé peles, a mboñ ni nkoda-jam ni soso-béba. ﴿113﴾ Bale gwéha i **Allah** ni kona yéé ngoo bé' i ngi yoñ, ki bahogi ikété yap ba nyumus we; ndi ba nyumus ndigi bomede, ba la bé tééñga we ni jam jo-kii-jo. Ni **Allah** a nsuhul kaat' i ngi yoñ ni pék, ni niiga we mam ma u yik bé. Gwéha i **Allah**' i ngi yoñ ki, i yé keñi kiyaga.

﴾114﴿ Jam-lilam li ta bé mu' i ngandak yap' i minkwel mi nditi, he nduk' nwet a ñôdna' i ti makébél to' i boñ longe, to' i sañgal bôt; tonje ki a mboñ hala, a yéñék maleege ma **Allah**, Di ga ti nye soso-nsaa. ﴾115﴿ Tonje ki a mbagla ni ñôma, njel-sép i ma bamblana nye, ndi a noñ njel i i ta bé i bahémle, Di ga yôi nye lakii a ntonba, Di ligis ki nye' i jahannama; kinje lisuk-libe! ﴾116﴿ Hodo le **Allah** a ñwéhél bé le ba kolbaha Nye; he bes ni hala, a ñwéhél' nwet a ngwés. Tonje ki a nkolbaha **Allah**, a nimil (a ntôôa) nonok ikété yimil. ﴾117﴿ Ibabé Nye, ba nlôndôl ni ndigi miñin (mi gwom); ba nlôndôl ni ndigi ki satan, mut-lipamal; ﴾118﴿ **Allah** a bi ok nye (a bi luhul nye); ni nye a bi kal le 'hodo me ga gwel libim mu' babôñôl boñ; ﴾119﴿ Me ga yumus ni bo, me ti bo makak ma bitembee, ni léndél bo, ba kan maôô ma bilém; me léndél ki bo, ba heñel maôñg ma bihékél bi **Allah**'. Tonje ki a nyoñ satan liwanda ibabé **Allah**, a nimil yaga ni bañga-linimlak; ﴾120﴿ A nti bo makak ni bod-ñem i yañga; satan a nti ni ndigi ki bo makak ma bitembee; ﴾121﴿ Ba bon liyééne jap li ga ba jahannama; ba ga léba bé (ba ga bana bé) to njel yo-kii-yo i pei mu;

﴾122﴿ Ndi' bet ba bi hémle ni boñ mam-malam, Di ga jubus bo' i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, inyu yén mu mba ni mba; likak li maliga li **Allah** li. Baa nje numpe a nloo **Allah** liyônôs-lipôdôl? ﴾123﴿ Hala a ta bé jam linan to jam li batila-bikaat. Tonje a mboñ béba, a ga kuhul nsaa mu; a ga la bé léba nhôla to nsôñ ibabé **Allah**; ﴾124﴿ Ndi tonje a mboñ bilonge bi mam, mûnlôm to mudaa, ndi a bak nhémle; ba hala ni, ba ga jôb' i wom-binunuma; ba ga lôl bé yom yo-kii-yo mu' libumbul jap i i yé yaga to kii nakîrâ (ñem'i nso-mañ). ﴾125﴿ Baa nje a yé longe ikété base iloo mut nu a nti nyemede sesema yak **Allah**? a bak mboñ-mam-malam, a noñok ki njel-hémle i Abraham ntelep-sép? ni **Allah** a bi yoñ Abraham liwanda li ñem-gwéha. ﴾126﴿ **Allah** ki nyen a yé Nwet-gwom bi ngi ni hisi. Ni **Allah** a yé Nkéña-gwom gwobisôna. ﴾127﴿ Ba mbad ki we biniigana inyu bôdaa; kal (bo) le '**Allah** a nti béé biniigana inyu yap lôñni biniigana bi mbû bi bi ntina béé ikété kaat i kolba nyû i bon-bôdaa ba ni ntjél ti' i yom i bi téébana bo, ni yéñék ndigi le ni biiba ni bo; yag ni minhoya mi bon ba nyû'. Ni nlama yaga telep sép inyu bon ba nyû. Mam-malam momasôna ma ni mboñ ki…, **Allah** ni nyen a yéne mo Nyimam nunkeñi.

﴾128﴿ Ibale mudaa a nkon woñi le nlôm a ga yôi nye, tole a ga yoñ ha bé ngéda ni nye, i ta bé bo béba-jam le ba sañgla bo'ibaa ni ngim' manôgla ipôla yap; sañgla ki, i yé longe-jam; bôt ba binam ba nhañ bé le ba noñna. Ibanile ni ntibil mam (manan) ni kon Nyambe woñi…, ntiik ni le **Allah** a yé Ntibil-yi' mam ni mboñ. ﴾129﴿ Ni ga la bé kôhlaha baa banan ngaba' i gwom, to ibale njômbi nan i yé hala; ni boñ ni ndigi bañ le ni yôôbe yak wada (wap), ni yôi nunu-numpe weengoñle a yé nyendek. Ibanile ni nsañgal (bo) ni kon Nyambe woñi…, ntiik ni le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾130﴿ Ibakile bo'ibaa ba mbagla (ñwaa ni nlôm), **Allah**, mu' i gwéha yéé, a ga ti hikii wada wap mu' masoda mé. Ni **Allah** a yé Mmil-nkéñgé ni Batupék. ﴾131﴿ I gwom gwobisôna bi yé ki' i ngingi ni bi bi yé' hisi bi yé bi **Allah**. Di bi ti ki' bet kaat i bi tina' bisu binan bi ngéda, yag ni béé-bomede ndak (ni kal) le 'kona **Allah** woñi'; ibanile ni ntjél hémle…, ngo **Allah** nyen a yé Nwet-gwom bi ngingi ni bi hisi. Ni **Allah** a yé Nhat-Ngwañ, Nyonok ni bibégés. ﴾132﴿ I gwom (gwobisôna) bi yé ki' i ngingi ni bi bi yé' hisi bi yé bi **Allah**. Ni **Allah** a kôli kii Ntat (Nkôhle). ﴾133﴿ Bale a gwéhék ni, ki a ntjé béé a bôt ba binam, ni lona bape. Ni **Allah** a gwé ngui i boñ hala. ﴾134﴿ Tonje a nsiñge sal wom inyu libumbul li nkoñ' isi…, ngo' bisu bi **Allah** nyen libumbul li nkoñ' isi ni li mbus-nyemb li yéne. Ni **Allah** a yé Nnok ni Ntehe-mam.

﴾135﴿ A béé ba ni nhémle, telbana sép ni ngui (longe-litelbak) ni mbôgi-maliga inyu **Allah** to i ba yaga inyu béé-bomede, to bagwal banan, ndi to bôt (banan) ba litén, nhat-mut to hiyeyebe; inyule **Allah** nyen a ntibil yi bo'ibaa. Ni noñ ni bañ gwañga bi mam, tiga le ni yoba. Ibanile ni ntelep mbôgi-bitembee tole ni ntonba (ni ntjél telep mbôgi)..., ngo ntiik le **Allah** a yé Ntibil-yi' mam ni mboñ. ﴾136﴿ A béé ba ni nhémle, hémlana **Allah** ni ñôma wé, ni kaat i a nsuhul' i ngi ñôma wé, ni kaat i a bi suhul' bisu bi ngéda. Tonje a ntjél hémle **Allah** ni biangel gwé, ni bikaat gwé, ni baôma béé, ni kel-nsôk, a nimil (a ntôôa) yaga ni nonok ikété yimil. ﴾137﴿ Hodo le' bet ba mbôk nhémle, ndi ba yiga tjél hémle, ba témb ba hémle, ba témb ki ba tjél hémle, ni kônde yamb mayoo ikété ngihémle, **Allah** a ga ñwéhél bé bo kekiikel ndi to éga bo' i njel' sép. ﴾138﴿ Legel bôt ba mandon le ba ga bana njiiha keñi, ﴾139﴿ I bet ba nyoñ bangihémle mawanda he bes bahémle; ngui ni yon ba nyéñ' i boni? Ntiik ni le ngui yosôna i yéne yak **Allah**; ﴾140﴿ I bi suhlana ni ki béé mu ikété kaat le ingéda ni nok bôt ba mpééna bibañga bi **Allah** ni yahal gwo, ni yén bañ ha ni bo letee ba bôdôl nkwel-impe, tiga le ni kôna bo (ni nigle bo). Hodo le **Allah** a yé Nkod bôt ba mandon ni bangihémle bobasôna mpôdnaga ikété jahannama;

﴾141﴿ I bet ba mbamble mam manan; ibanile yémbél i nlôl béé ni **Allah**, ba mpot le 'baa di bak bé lôñ ni béé?'; ndi ibale bangihémle ba nkôsna ngim' gwom, ba nkal le 'baa bés bé bon di nhôla béé ni kobol béé' i moo ma bahémle?'. ndi **Allah** a ga ti mbagi ipôla nan' i kel-bitugne. Ni **Allah** a ga néhne bé bangihémle njel kekiikel i yémbél bahémle. ﴾142﴿ Hodo le bôt ba mandon ba nyéñ i lôg **Allah**, ndi Nye a ntimbhe bo malôga map; ingéda ba ntelep ki' masoohe, ba ntelep ni yeñgi ni inyu unda bôt; ba mbigda ni ndigi ki **Allah** ndék, ﴾143﴿ Ditéégé-di-bôt ipôla ba hala (bahémle ni bangihémle); ba ta bé' i pes i bana ndi to' pes i bana-bape. Tonje **Allah** a nyumus ni, u ga lébna bé nye njel kekiikel. ﴾144﴿ A béé ba ni nhémle, ni yoñok bañ bangihémle mawanda he nduk bahémle; ni nla ni gwés ti **Allah** yimbne-ndémbél (njom) inyu kogse-nan? ﴾145﴿ Hodo le bôt ba mandon ba ga bane' isi i makalak ma hié; u ga lébna bé to bo nhôla kekiikel; ﴾146﴿ He bes' bet ba ntémbna bisoohene, ba tam béba yap, ni boñ mam-malam, ba téñbe ni **Allah**, ba bégés ndigi ki **Allah** nyetama; ba ni bon ba ga ba lôñ ni bahémle. Ni **Allah** a ga ti bahémle soso-nsaa. ﴾147﴿ Lelaa **Allah** a ga kogse ni béé ibale ni nti mayéga ni hémlege ki? ni **Allah** a yé Nti-mayéga ni Nyimam nunkeñi.

﴾148﴿ **(11) Allah** a ngwés bé le (mut) a pémés bibuk-bibe, he bes le a nyumblana. Ni **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾149﴿ Ibale ni mboñ longe, i mbamba to' lisol; tole ni ñwéhél liboñok-libe (li bôt ba binam); hodo ni le **Allah** a yé Nleege-bisoohene ni Nwet-ngui yosôna. ﴾150﴿ I bet ba ntjél hémle **Allah** ni baôma béé, ba gwéhék ki (ba yéñék ki) bagal **Allah** ni baôma béé, ba kalak ki le 'di nhémle bahogi, ndi di nhémle bé bape', ba yéñék ki yoñ njel (sañal njel) ipôla[1], ﴾151﴿ Ba hala[2], ba yé yaga bangihémle. Di nkôôbana ki bangihémle njiiha i wonyu; ﴾152﴿ Ndi' bet ba nhémle **Allah** ni baôma béé, ba bagal bé to wada-wap; ba hala, **Allah** a ga ti bo minsaa ñwap. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾153﴿ Batila-bikaat ba mbad we le u suhlene bo kaat i lôlak' i ngi; soso jam li bilim a bi béda ni Môsi' bisu bi ngéda; ingéda ba kal nye le 'unda bés **Allah** mbom-ni-mbom', mbambat i gwel ni bo inyu béba yap; ba yiga yoñ ki man nyaga kii Nyambe, biyimbne bi ndémbél bi ma lôl bo; ndi to hala, Di bi ñwéhél bo mu' i jam li; Di ti yaga ki Môsi bañga kômbe; ﴾154﴿ Di bédés ki hikôa' i ngi yap kiingéda malômbla map. Di kal ki bo le 'jôba mu' mañwemel ni ômôk mbom' isi'. Di kal ki bo le 'ni lel bañ mbén' sabat'. Di yôñôl ki bo malômbla ma ngui;

---

1 ipôla hémle ni ngihémle

2 ba hala: lôk yuda ni lôk kristô

﴿155﴾ Inyu yôi ba bi yôi malômbla map (mbônga wap), ni tjél ba bi tjél hémle bibañga bi **Allah**, ni nol ba bi nol bapôdôl ba **Allah** ngi-njom, ni kal yap le 'miñem ñwés mi nlet'..., ndi **Allah** nyen a bi yib ñwo inyu ngihémle wap; ndék ni ndigi ikété yap yon i nhémle. ﴿156﴾ Mu' i ngihémle wap ni' bipôdôl gwap bi ba bi bébne Maria soso béba-jam. ﴿157﴾ Ni mu' bipôdôl gwap bi ba bi pot le 'di bi nol al Masîhu, Yésu, man Maria, ñôma nu **Allah**; ki i yé le ba bi nol bé nye, ba bi péne bé to nye (i mbasa); ndi hala a béénе ndigi bo ôñgba i malôga; i bet ba bi péénana ki mu (i nyemb yéé) ba yé (len) ikété biyômôk (ikété bitéégé) mu; ba gwé ni bé bañga yi mu, ndigi hégda ni noñ mayôñgô. Ba bi nol yaga ni bé nye[1]; ﴿158﴾ Ndi **Allah** a bi bédés nye bebee ni Nye. Ni **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴿159﴾ Mut nye-kii-nye ikété batila-bikaat a ta bé le a ga hémle bé nye (ingéda a ga tiimba lo) ilole a mwo; i kel-bitugne ki, a ga telbene bo mbôgi (i yelel bo). ﴿160﴾ Mu' libak-libe li bon ba lôk yuda nyen Di bi téénе bo mbén mu' i gwom bi béé bo kunde, ni mu' litimbga ba bé lôôha timba njel' **Allah**; ﴿161﴾ Ni liyoñok ba nyoñ nseñ i nyuñga-moni i i yé bo' i kila, ni lijek ba nje gwañan gwom bi bôt biôs ngi-kunde; Di nkôôbana yaga bangihémle ikété yap njiiha keñi. ﴿162﴾ Ndi bahôôlene' i yi mu ikété yap, ni bahémle ba ba nhémle' yom i nsuhlana we, ni' yom i bi suhlana' bisu gwoñ bi ngéda, ni baboñ-masoohe, ni bati-zakat, lôñni bahémle-**Allah** ni kel-nsôk; ba hala, Di ga ti bo soso-nsaa.

1 bibel i lôk kristô i mpot le ba bi péne bé Yésu' i mbasa, ndi hala a béé ndigi ôñgba (galatia 3: 1)

﴾163﴿ Di nti we biniigana bi mbû kikii Di bi ti Nôa ni bapôdôl bape' i mbus yéé. Di bi ti ki Abraham ni Ismael, ni Isac ni Yacôb, ni matén, ni Yésu, ni Hiôb, ni Yôna, ni Aron, ni Salômô biniigana bi mbû. Di bi ti ki David Zabûr, ﴾164﴿ Ni baôma ba bisu ba ba yé le Di mbigda we, ni baôma ba Di ñañle bé we (di mbigda bé we). Ni **Allah** a bi pôdôs yaga Môsi Nyemede; ﴾165﴿ Baôma ba ba béé balegel-ñwin ni babéhe; inyuboñle' i mbus malo ma baôma, bôt ba binam ba bana bañ litéñél' bisu bi **Allah**. Ni **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾166﴿ Ndi **Allah** a mbog mbôgi ni' i yom a nsuhul' i ngi yoñ. A nsuhul yaga yo ni yi yéé; biangel ki, bi mbog mbôgi mu. Ni **Allah** a kôli kii Mbog-mbôgi. ﴾167﴿ Hodo le' bet ba ntjél hémle ni timba njel' **Allah**, ba nimil yaga nonok ikété yimil. ﴾168﴿ Hodo le' bet ba ntjél hémle ni boñ minkoda mi mam, **Allah** a ga ñwéhél bé bo kekiikel ndi to éga bo' i njel (i njel-sép), ﴾169﴿ He nduk' njel i jahannama inyu yén mu koñ ni koñ; hala a ntômbôl yaga ki **Allah**. ﴾170﴿ Eé a bôt ba binam, ngo ñôma a nlona yaga béé maliga ma ma nlôl yak ***Nwet*** nan; ni hémle ni, hala a yé longe kiyaga inyu nan; ndi ibale ni ntjél hémle…, ngo **Allah** nyen a yé Nwet-gwom bi ngi ni hisi. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék.

﴾171﴿ A batila-bikaat (lôk kristô), ni lôôha bañ lona yubda (ni yamb bañ mayoo) mu'i base-nan; ni pôdôl ni ndigi ki **Allah** maliga; ngo Al Masîhu Yésu man Maria a yé (ndigi) ñôma nu **Allah**, ni buk yéé i a bi ômle Maria, ni mbû u u nlôl i nyeni. Hémlana ni **Allah** ni baôma béé; ni kalak bañ le 'baaa'[1]; sôka ha! (ñwaa ndik wo i)! hala a ga ba longe inyu nan; hodo le **Allah** a yé Pombe-Nyambe. Lipém li ba ni Nye nu a gwé bé man. Gwom gwobisôna bi ngi ni hisi bi yé gwé. Ni **Allah** a kôli kii Ntat. ﴾172﴿ Kekiikel Al Masihu a mwo bé nyu i ba mbôñôl nu **Allah**, ndi to biangel bi bi yé bakôôge-bebee (ni Nye); tonje a mwo nyu i bégés Nye, ni hoñol ngôk..., A ga kod yaga ni bobasôna' i Nyeni (i bisu gwé); ﴾173﴿ I bet ba nhémle ni, ni boñ mam-malam, A ga ti bo minsaa ñwap, ni kônde bo mu' masoda méé; ndi' bet ba bi wo nyu ni hoñol ngôk, A ga kogse bo ni njiiha keñi; ba ga léba bé to nhôla ndi to nsôñ ibabé **Allah**. ﴾174﴿ A bôt ba binam, yimbne-ndémbél i nlôl yaga béé ni *Nwet*-nan. Di nsuhlene ki béé mapubi ma'pubi. ﴾175﴿ Inyu' bet ba nhémle **Allah** ni téñbe ni Nye, a ga jubus bo ikété tohi yéé ni masoda; a ga éga ki bo' i Nyeni mu' i njel' téé sép.

---

1 ni podok bañ le: persôn iaa, tole tata ni man ni mbû-mpubi, ...

﴾176﴿ Ba mbad we mambadga inyu matéak; kal (bo) le '**Allah** a ntéé inyu mut nu a nyék bé mut (nsañ to nyañ ndi to man) le: ibale mut a mwo, a yék bé man, ndi a banga manyañ nu mudaa, nunu a nlama kaba ngim pes mu' i gwom a nyék; ndi nye a nla yégla gwom gwobisôna bi manyañ nu mudaa a nyék ibale a nyék bé man. Ibanile nye mûnlôm a banga lôk nyañ i bôdaa ibaa, bo'ibaa ba gwé ngaba ibaa ikété ngaba iaa mu' i gwom a nyék. Ibanile a nyék lôk nyañ i bôôlôm ni i bôdaa, hikii manyañ nu mûnlôm a gwé ngaba i bôdaa ibaa. **Allah** a mbamblene béé biniigana inyuboñle ni yôm bañ. Ni **Allah** a yé Nyimam momasôna.

PES 5: AL MÂIDAH
(Téblé'i bijek) - *minlôñ 120*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ A béé ba ni nhémle, ni yônôs makak (manan), bilém (binuga bi bémba) bi yé béé kunde, he bes bi ni ga kuhul ndodla; nsômbi i yé béé'i kila ingéda ni héba mambot ma bisai. Ni maliga le sômbôl' i **Allah** yon i yé hiko-hi-mbok[1] (Nyambe a nyoñ makitik ma ma nset bé kekiikel). ﴾2﴿ A béé ba ni nhémle, ni puyui bañ (ni yahal bañ to nyaage) matéak ma **Allah** (inyu hâj ni umra), to sôñ' i bisai, to lém i sesema, to bieñg bi minkôô mi mbônji, to' bet ba ntiib nyoo' i ndap-bisai, ba yéñék masoda ma *Nwet* wap ni maleege mé. Ingéda ni mal héa mambot ma bisai, ni gwé kunde' i boñ nsômbi. Ni ñwas bañ to le hiun (bibà) ni gwééne litén li li ségék béé njel' ndap-masoohe hi boñ béé ni lel mbén. Hôlnana ki béé-ni-béé' i boñ mam-malam, ni' i kon Nyambe woñi; ndi ni hôlnana bañ béé-ni-béé' i boñ mam-mabe to' i lel mbén. Kona ki **Allah** woñi. Ni maliga le **Allah** a yé Nti-kogse nunkeñi.

1 ngéda ni héba mambot ma bisai i yé ngéda hâj tole umra; sômbôl' i Nyambe tole ora yé i nyon ndigi

﴾3﴿ Bi nke béé' i mbak (i kila): nuga i i mwo titige, ni matjél, ni minsôn mi ngôi; ni i ba nlômblene' i jôl lipe he bes li **Allah**, ni nitik' i nuga, ni nuga i ba ntumb, to i i mwo mbek to makumla; to i nuga-be i nje, he bes le ni bôk ni kit yo joo ilole i mwo; (i yé ki béé mbén) le ni je nuga i ba nôlôl' i ngi gwom bi makañ, ni le ni leñ mbam; hala a yé yaga béba. Len, bangihémle ba nlehel ñem le ba nla ki yumus béé mu' i base-nan; ni kon ni bañ bo woñi, ndi Me nyen ni kon woñi. Len, Me mal yôhnene béé mambén ma base-nan, Me ñumbe ki béé masoda mem, i nlémél ki Me le Me ti béé islâma kii base[1]. Tonje a yé ni nyéksaga ni njal, a bana bé ngôñ' i boñ béba, hodo le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾4﴿ Ba mbad we le kii i yé bo kunde; kal (bo) le 'gwom-bilam gwon bi yé béé kunde; ni' gwom binuga bi ni niiga nsômbi bi ngwel, ni ma niiga gwo' i yom **Allah** a niiga béé; jena ni' i yom bi ngwélél béé, ni bigda ki jôl li **Allah** mu' i ngi yéé. Kona ki **Allah** woñi. Ni maliga le **Allah** a yé ni mahoo' i yoñ minsoñgi. ﴾5﴿ Len, gwom-bilam bi yé béé kunde; yag bijek bi' bet kaat i bi tina' bisu bi ngéda bi yé béé kunde; bijek binan ki, bi yé bo kunde; ni baboñ-longe ikété bôdaa ba ba nhémle; ni baboñ-longe, bôdaa mu' bet kaat i bi tina' bisu binan bi ngéda, ni ma ti bo nkak wap' likil ni mahoñol malam (ni likenek lilam); ibabé ni manjel ma ndéñg to bayoñ-mimbok. Tonje ki a ntañba hémle, nson wé u nyila yañga-yom (u nsôyi), a ga ba ki' i mbus-nyemb' i ntôñ i banimlaga.

---

1 a yé biniigana bi nsôk le Nyambe a suhlene ñôma wé (Muhammad): Nyambe a nyôsnene bés mambén tole matiñ ma base yés, A nti bés islâma kii base, bangihémle ba nlehel ñem inyule islâma i nke i tjama ni nkoñ' isi wonsôna…

﴾6﴿ A béé ba ni nhémle, ingéda ni nsômbôl telep' masoohe, ni jôa masu manan ni moo manan ipam' maboñ-ma-moo; ni sas ki miño minan (ni tégbaha ki moo ma malép mu' miño minan); ni jôa ki makôô manan ipam' bikokoa; ibakile ni yé junub (ni yé ni mahindi-makeñi), ni nogop; ibanile ni nkon tole ni yé' maké, tole wada-nan a nlôl' mahindi (libee tole masai), to ibale ni ntisba bôdaa, ndi ni la bé tehe malép, ni tisba ni ték' ilam, ni sas yo mu' masu manan ni' i moo manan. **Allah** a ngwés bé ti béé njôô, ndi a ngwés pubus béé ni yôhnene béé masoda mé inyuboñle ni ti mayéga. ﴾7﴿ Bigdana ki masoda ma **Allah** inyu nan, ni malômbla mé a bi yoñ ni béé ingéda ni bé kal le 'di nok, di nôgôl ki'. Kona ki **Allah** woñi. Ni maliga le **Allah** a yé Nyi-matihil ma miñem. ﴾8﴿ A béé ba ni nhémle, ni ba bôt ba makitik-malam inyu **Allah** (ni bana ñem-siñ inyu Nyambe), babog-mbôgi ni njel'sép. Hiun ni gwééne ngim litén hi boñ bañ béé le ni kodop; ni ba sép, hala a yé bebee ni likon-Nyambe woñi; kona ki **Allah** woñi. Ni maliga le **Allah** a yé Ntibil-yi' mam ni mboñ. ﴾9﴿ **Allah** a bi bôn' bet ba nhémle ni boñ mam malam le ba ga bana ñwéhél ni soso nsaa;

﴾10﴿ Ndi' bet ba ntjél hémle ni pénda biniigana gwés, bon ba yé bôt ba jahîm. ﴾11﴿ A béé ba ni nhémle, hoñlana longe i **Allah** inyu nan ingéda ngim litén (li baoo) i bé kôôba kés béé moo ma bibômôl' i ngi; A kobol moo map' i ngi nan. Kona ki **Allah** woñi. **Allah** ni ki nyen bahémle ba nlama bôdôl ñem. ﴾12﴿ Ni **Allah** a yoñ ki malômbla ni bon ba lôk israél. Di pémhene ki mu' i boni jôm li bakena ba matén mbôk' ibaa. Ni **Allah** a kal (bo) le 'Me ga ba yaga ni béé ibale ni mboñ masoohe, ni tinak ki zakat, ni hémlege ki baôma bem, ni kamak ki bo, ni pôôhak ki **Allah** longe'i lipôôhak; ha ni, Me ga ñwéhél béé dihôha dinan; Me ga jubus ki béé' i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak. Ndi tonje ikété nan nu a ga tjél hémle' mbus i ha, wee a nimil yaga njel (njel' tohi). ﴾13﴿ Inyu liyôyôk ba bi yôi malômbla map, Di bi ok bo; Di boñ ki le miñem ñwap mi yibba; ba nheñel ngobol i bibuk ni hôya libim mu' i mam ba bi kuhul mbigda; u ga waa bé léba minsômba ñwap mimbe, he nduk ndék ikété yap; ñwéhél ni bo ni yan (maboñok map). Ni maliga le **Allah** a ngwés baboñ-longe.

﴾14﴿ Mu ki' bet ba bi kal le 'di yé bon ba nasarét (lôk kristô)', Di bi yoñ malômbla map (mbônga wap); ndi ba bi hôya mahogi mu' mam ba bi kuhul mbigda; Di ba ni ngi-manôgla ni ôa ipôla yap letee ni'i kel-bitugne; i mbus-ngéda ki, **Allah** a ga yeelene bo mu' i mam ba bé bônde. ﴾15﴿ A batila-bikaat, ñôma wés a nlôl yaga béé, nu a mbamblene béé ngandak' mam i ni bak ni nsôô mu ikété kaat, mape ni nyaagege. Mapubi ma nlôl ni béé ni **Allah** lôñni kaat-ndoñol. ﴾16﴿ Ni mu, **Allah** a ñéga' bet ba nyéñ maleege méé' i njel' tohi (dinjela di tohi). A mpémés ki bo' i jiibe ni jubus bo' mapubi ni gwéha yéé. A ñéga ki bo' i njel' téé sép. ﴾17﴿ Ngo bakal le 'Yésu man Maria a yé **Allah**' ba yé bangihémle. Kal (bo) le 'baa nje a gwé njel'i tuga **Allah** jam jo-kii-jo, bale a gwéhék mélés niñ i Al Masîhu (Yésu) man Maria, to nyañ, to ba bobasôna ba yé' i nkoñ' isi'? **Allah** ki nyen a gwé nkok-liane' i ngi ni hisi ni' gwom bi yé ipôla yap; A nhek' yom a ngwés. Ni **Allah** a gwé ngui' i boñ hikii jam.

﴾18﴿ Lôk yuda ni lôk kristô ba bi kal le 'di yé bon ba **Allah** ni mintebek ñwé'; kal (bo) le 'inyukii ni a nkogse béé inyu bibéba binan? ngo ni yé ndigi bôt ba binam mu' bet a bi hek. A ñwéhél' nwet a ngwés, a kogsege ki' nwet a ngwés. **Allah** ki nyen a gwé nkokliane' i ngi ni hisi ni' gwom bi yé ipôla yap; i nyeni ki nyen sôk-mam i yéne (matémb ma yéne)'. ﴾19﴿ A batila-bikaat, nunki ñôma wés a nlôl béé inyu bamblene béé biniigana, baôma ba ma sôga lo; tiga le ni pot le 'nlegel-ñwin to mbéhe nye-kii-nye a bi lôl bé bés'. Nlegel-ñwin ni mbéhe a nlôl yaga ni béé. Ni **Allah** a gwé ngui' i boñ hikii jam. ﴾20﴿ Ni ngéda Môsi a kal litén jé le 'a bôt bem, bigdana longe i **Allah** inyu nan ingéda a ñom bapôdôl ikété nan, a ti ki (béé) bikiñe; a ti ki béé yom i a ma ti bé mut nye-kii-nye' i nkoñ' isi; ﴾21﴿ A bôt bem, jôba mu' nkoñ-mpubi i **Allah** a bi tééne béé; ni témbék bañ ni mbus mu' makôô manan (mu' maboñok manan mabe); tiga le ni témb banimlaga'. ﴾22﴿ Ba kal le 'a Môsi, ngo litén li bilôs bi bôt li yé mu (lôk filistia); di nla ni bé jôb mu, letee ba pam mu; ibanile ba mpam mu, di ga jôb (mu)'. ﴾23﴿ Bôôlôm' ibaa mu' bet ba bé kon Nyambe woñi, **Allah** a ma ti bo masoda mé, ba kal le 'jublana' i ñwemel mu i boni; ingéda ni ga jôb mu, ni ga yémbél. **Allah** ki nyen ni nlama bôdôl ñem ibale ni yé (toi) bahémle'.

﴿24﴾ Ba kal le 'a Môsi, bés di ga jôb bé mu kekiikel ba bak mu; kenek ni, we ni ***Nwet*** woñ, ni jo sañ; bés di ngi yii hana'. ﴿25﴾ A kal le 'a ***Nwet***, hodo le me gwé ndigi ane' i ngi yem ni man-ké; bagal ni bés ni litén li baboñ-mam-mabe'. ﴿26﴾ A kal le 'nkoñ i i ga ke bo' i kila inyu môm mana ma ñwii; ba ga ndeñg (ba ga yôm) mu' i nkoñ' isi; u tjelel ni bañ inyu litén li baboñ-mam-mabe'. ﴿27﴾ **(12)** Añle ki bo ñañ i bon ba Adam[1] bo'ibaa ni maliga ingéda ba tine makébél ma sesema; li wada-wap li leegana, li nunu-numpe li tjila; ni nye a kal le 'me nol we !'; a kal (a timbhe) le 'ngo **Allah** a nleegene ndigi bakon-Nye woñi; ﴿28﴾ To ibale we u mpa woo woñ inyu nol me, me ga pa béme woo wem inyu nol we; inyule me nkon **Allah**, ***Nwet***-minkoñ ñwominsôna woñi; ﴿29﴾ Ngo me yé le me gwés le u kena béba yem ni béba yoñ, ni yila wada ikété bôt ba bee-hié; hala nyen a yé nsaa i bôt ba nkoda'. ﴿30﴾ Ñem wé u tinde ni nye' i nol manyañ; ni nye a nol nye ni yila wada ikété banimlaga. ﴿31﴾ Ni **Allah** a om boboñ, i kahal ni pehel hisi inyu unda nye lelaa a jô mim' i manyañ; ni nye a kal le 'ngoo yem, ibale me nla béme boñ kii'i boboñ ini, le me jô mim' i man-ké'; a yila ni wada ikété' bet ba nsîra.

1 bon ba Adam: Kâbila bona Hâbila (Cain bona Abel)

﴾32﴿ Inyu hala nyen Di bi tééne bon ba lôk israél le ‘tonje a nol mut nu a mbôk bé kôb matjél, ndi to puñgul nkoñ’isi, a yé weengoñle a nol bôt bobasôna. Tonje ki a nti nye niñ (a nti nye mahôla inyu niñ), a yé weengoñle a nti bôt bobasôna niñ. Baôma bés ba bi lôl yaga ki bo ni biyimbne bi ndémbél; ndi’ i mbus i ha, hodo le ngandak ikété yap i yé balel-mbén. ﴾33﴿ Ngo nsaa i’ bet ba njôs **Allah** ni ñôma wé gwét, ndi ba heñek ki ni boñ mpuñgu’ i nkoñ’isi i yé ndigi le ba nôla, tole ba péne bo, tole ba kit bo makôô ni moo mpage, tole ba luhlana mu’ i nkoñ; hala a bak bo hison hana’ i nkoñ’isi; i mbus nyemb ki, ba ga bana soso njiiha; ﴾34﴿ He bes’ bet ba bi bad ñwéhél ilole ni nkugbe bo. Yina ni le **Allah** nyen a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾35﴿ Eé a béé ba ni nhémle, kona **Allah** woñi, ni yéñ ki kôôge bebee ni Nye; jona ki sañ’ i njel yéé inyuboñle ni nyadla (ni bumbul masoda). ﴾36﴿ To bale bangihémle ba banga’ gwom gwobisôna bi yé’ i nkoñ’ isi mbôk ibaa, ni ti gwo’ bitek inyu sembe njiiha i kel-bitugne, ki yom yo-kii-yo i ga leegana bé bo; ba ga bana ki njiiha keñi;

﴾37﴿ Ba ga yéñ le ba pam' i hié, ndi ba ga pam bé mu; ba ga bana ki mbogbe' i njiiha. ﴾38﴿ Mut-wip ki ni mudaa-wip, ni kit bo moo map; kikii nsaa inyu' gwom ba nkôs, ni kogse i i nlôl yak **Allah**. Ni **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Batupék; ﴾39﴿ Ndi tonje a nyiga bad ñwéhél' i mbus biyômôk gwé ndi a sal longe, **Allah** a ñwéhél ni nye. Ni maliga le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾40﴿ Baa u nyi bé le **Allah** nyen a gwé nkok-liane' i ngi ni hisi? A nkogse' nwet a ngwés, A ñwéhlak ki' nwet a ngwés. Ni **Allah** a gwé ngui' i boñ hikii jam. ﴾41﴿ A ñôma, magwelek ma baboñ-pémsan' i ngihémle mu' i bet ba bi pot ni manyo map le 'di nhémle' ndi ki miñem ñwap mi nhémlege bé ma sôgôs bañ we (ma hôyôs bañ we). To mu' bet ba bi yila lôk yuda, ba ba nok bitembee ba emblege bôt-bape ba ba ma lôl bé we; ba nheñel ki ngobol i bibuk bi ma bambap; ba nkal le 'ibale bini (biniigana) bi bi lôl béé, yoña gwo; ndi ibale bi bi lôl bé béé, yoña yihe'. I nwet **Allah** a ngwés noode, u gwééne bé nye lisolbene jo-kii-jo i solob **Allah**; ba bon **Allah** a ngwés bé pubus miñem ñwap; ba gwé hison hana' i nkoñ' isi; i mbus nyemb ki, ba ga bana njiiha keñi;

﴾42﴿ Ba nok bitembee ni je gwom bi mbén (gwom bi kila). Ibale ba nlôl we (ni bisoman), kéés bo, tole kôm bo mbus; ibanile u nkôm bo mbus, ba ga tééñga bé we ni jam jo-kii-jo; ibakile u nkéés bo, ti mbagi-sép ipôla yap. Ni maliga le **Allah** a ngwés bôt ba sép. ﴾43﴿ Lelaa ba nla ki bad we le u kéés bo ki i yé le ba gwé Tôra i i gwé mambén ma **Allah**? i mbus ngéda ki ba tonbaga (ba tjélék mbagi yoñ). Ba hala ni, ba ta bé bahémle. ﴾44﴿ Di bi suhul yaga Tôra i banga éga ni mapubi; yon bapôdôl ba Nyambe ba ba béé bon ba islâma mu' i lôk yuda, ni rabbâniyyûn (biprisi bi lôk yuda), ni bayimbén ba bé kééhene mahop ma bon ba lôk yuda; inyule ba bééna ndak le ba tééda Kaat i **Allah**; ba bi ba ki mbôgi mu. Ni kon ni bañ bôt ba binam woñi, ndi Me nyen ni kon woñi; ni lugga bañ to bibañga gwem (biniigana gwem) ni ndék nkus. Tonje ki nu a nkééhene bé mu' i yom **Allah** a bi suhul…, ba ni bon ba yé bangihémle, ﴾45﴿ Di bi tééne ki bo mu ikété le mut-binam inyu mut-binam, jis inyu jis, jôl inyu jôl, ôô inyu ôô, yag lisoñ inyu lisoñ; yag mambaaba ma gwé mbén nlélém-ndimbhe. Tonje a ntjél ni timbhe ni mahoñol malam, a mbumbul (ñwéhél) mu. I bet ba nkééhene ni bé mu' i yom **Allah** a nsuhul, bon ba yé bôt ba nkoda.

﴾46﴿ Di bi om ki Yésu man Maria' i mbus yap inyu yigye' yom i bi bôk nye' bisu bi ngéda ikété Tôra, ni éga, ni suglu-lam inyu bakon-Nyambe woñi. ﴾47﴿ Babôñôl-injîl ba kééhene ni mu' yom **Allah** a bi suhul mu. I bet ba nkééhene ni bé mu' yom **Allah** a bi suhul, ba yé baboñ-béba (baôbôs). ﴾48﴿ Di nsuhul ki kaat' i ngi yoñ ni maliga inyu yigye' yom i bi bôk yo' bisu bi ngéda mu' bitilna (mu' i kaat) ni bémbe yo; ti ni mbagi ipôla yap ni' yom **Allah** a nsuhul; u noñ bañ to biyômôk gwap le u tjôô maliga ma ma lôl we. Hikii wada (mpôdôl, inyu ngim hiai hi bôt), Di bi ti nye kék-mambén ni njel-nôñôl. Bale **Allah** a gwés ki, ki a bi boñ le ni ba ntôñ wada, ndi a ngwés noode béé mu' gwom a nti béé. Boña ni pémsan' i gwel mam-malam; i bisu bi **Allah** nyen matémb manan béé-bobasôna ma yéne. A ga yeelene ni béé mu' i mam ni bé péénana. ﴾49﴿ U nlama ni tine mbagi ipôla yap (u nlama ni kééhene bo) mu' i yom **Allah** a nsuhlene we (Kur'an); u noñ bañ to biyômôk gwap; yoñ ki bo yihe, tiga le ba bagal we ni bihogi mu' biniigana bi mbû Allah a nsuhul' i ngi yoñ; ibanile ba ntonba, yi le **Allah** a ngwés kogse bo inyu ngim yap' i maboñok-mabe. Ngandak ki ikété bôt ba binam, i yé baboñ dibe-di-mam. ﴾50﴿ Bikééhene bi ngéda ndim ni gwon ba nôñôl? ndi baa nje a yé longe iloo **Allah**' bikééhene inyu' bôt ba nhémle toi siñ-siñ?

﴾51﴿ A béé ba ni nhémle, ni yoñok bañ lôk yuda to lôk kristô mawanda; ba yé mawanda bo-ni-bo. Tonje a nyoñ bo mawanda ikété nan wee a yé ni bo. Hodo le **Allah** a ñéga bé bôt ba nkoda. ﴾52﴿ U ga tehe yaga' bet ba gwé kon' miñem ba nke ngwé' i boni ni kal le 'di nkon woñi le liyeb li tiga gwel bés'. I nla ni pam le **Allah** a ti yémbél tole ora i i nlôl' i nyeni; ba kahal ni ndigi tam mahoñol ba bi yoñ ikété yap nditi, ﴾53﴿ Bahémle ba kahal ndigi pot le 'baa béé-le bana bon ba bi téé hiwie i jôl li **Allah** ba nyamdaga le ba yé lôñ ni béé?'; ndi minson ñwap mi nhee yañga, ba yila banimlaga. ﴾54﴿ A béé ba ni nhémle, tonje ikété nan nu a njôha ni base yéé (nu a nyoñ bé ngéda ni base yéé) ..., ngo **Allah** a nke' i lona ngim litén (ngim' bôt) ba A ngwés, bok ba gwéhék Nye; ba bak ni litob li ñem inyu bahémle, lôs inyu bangihémle; ba jok ki sañ' i njel' **Allah**; ba kon bé ndohga i mut nye-kii-nye woñi. Hala a yé masoda ma **Allah** ma a nti tonje a ngwés. Ni **Allah** a yé Mmil-nkéñgé ni Nyimam nunkeñi. ﴾55﴿ Ngo **Allah** nyen a yé Liwanda linan, yag ni ñôma wé, ni bahémle ba ba mboñ masoohe, ba tinak ki zakat, ba ôôbak ki' bisu bi Nyambe. ﴾56﴿ Tonje a nhielba ni yak **Allah** ni ñôma wé, ni' bet ba nhémle Nyambe (a ga yémbél); ngo ni maliga le nlôñ (ntôñ)' i **Allah** won u ga yémbél[1]. ﴾57﴿ A béé ba ni nhémle, ni yoñok bañ mawanda mu' i bet ba nyoñ base-nan yom' i minjôha ni i mintuk ikété bôt ba ba bi kôsna kaat' bisu binan bi ngéda ni batjél-hémle. Kona ki **Allah** woñi ibale ni yé toi bahémle;

1 nlôñ' i Nyambe tole ntôñ' i Nyambe a yé base i islâma

﴾58﴿ Ingéda ni mboñ ki nsébla i masoohe, ba nyoñ wo yom' i minjôha ni i mintuk; hala ndigi inyule ba yé litén li li nhek bé pék. ﴾59﴿ Kal le 'a batila-bikaat, wee ni ntohga ni bés jam-lipe he nduk le di nhémle **Allah** ni' yom i nsuhlana bés, ni' yom i bi sôs' bisu bi ngéda? ndi ngandak ikété nan i yé bibéba bi bôt'. ﴾60﴿ Kal (bo) le 'me yeelene béé' yom i nlôôha be mu kikii nsaa' bisu bi **Allah**? tonje **Allah** a ñok, A unbene ki nye; ni' bet A bi yilha kôi, ni ngôi; ni' nwet a bi bégés bisat…, ba bon ba gwé bahoma-babe kiyaga; bon ba yé ki minlôôhaga-nimil njel-sép; ﴾61﴿ Ingéda ba nlo' i bééni, ba nkal le 'di nhémle'; ndi ki ba yé ba jôbna ngihémle, ba témb ba pamna nye. Ni **Allah** a ntibil yi' yom ba nsôô. ﴾62﴿ U ntehe ngandak ikété yap i mpala ke' i mam-mabe, ni' i mpuñgu, ni' i je gwom bi bi yé' i kila. Kinje nson-mbe ba ngwel! ﴾63﴿ Bale biprisi ni bayimbén ba sôñga to bo lipot bibuk-bibe, ni lije gwom bi kila. Kinje mam-mabe ba mbônde! ﴾64﴿ Lôk yuda ba nkal ki le 'Woo i **Allah** i hudi'. Moo map ma hôdôp ni! hibôman hiap ki inyu' jam ba mpot. Ndi heeni! Moo méé mo'imaa ma néhi (ma sémbi); A nkab masoda kii a ngwés; i yom i nsuhlana ki we i lôlak yak *Nwet* woñ i ga kônde yaga bo lipamal ni litjél hémle. Di nha ki ngi-manôgla ni ôa ipôla yap letee ni' i kel-bitugne; hikii ngéda nu ba nkuye hié inyu lijo-gwét, **Allah** a nlém hio. Ba nlia ki ni tjam mpuñgu mu' i nkoñ' isi. Ni **Allah** a ngwés bé baboñ-mpuñgu.

﴾65﴿ Bale batila-bikaat ba hémlege ni kon Nyambe woñi, ki Di nsas bo dihôha tjap, ni jubus bo ikété ñwom mi binene. ﴾66﴿ Bale ba bôñôl to biniigana bi Tôra ni bi Injîl, ni' yom i bi suhlana bo i lôlak yak *Nwet* wap, ki ba nkuhul nseñ mu' yom i yé bo' i ngi ni i i yé bo' isi-makôô. Mu ikété yap, bahogi ba ngwel mam ma sép; ndi ngandak ikété yap, kinje libep-mam ! ﴾67﴿ Éé a ñôma, bambal' yom i nsuhlana we i lôlak yak *Nwet* woñ; ibale u mboñ bé hala, wee u nlegel bé ñwin wé; **Allah** ki, a ga kéñ we maboñok-mabe ma bôt ba binam. Hodo le **Allah** a ñéga bé batjél-hémle. ﴾68﴿ Kal (bo) le 'a batila-bikaat, ni tane bé' i jam li nseñ letee ni gwel nson kiingéda biniigana bi Tôra ni Injîl, ni' yom i nsuhlana béé i lôlak yak *Nwet* nan (Kur'an); ndi hodo le' yom i nsuhlana we i lôlak yak *Nwet* woñ i ga kônde ngandak ikété yap lipamal ni litjél-hémle. U tjelel ni bañ inyu litén li bangihémle. ﴾69﴿ Ntiik' bet ba bi hémle, to ba ba bi yila lôk yuda, to basâbiin, to bon ba nasarét; i bet ba bi hémle **Allah** (Nyambe nu a yé Pom), ba hémle kel-nsôk, ba boñ ki bilonge bi mam; ba ga kon ha bé woñi, ni bo ba ga tjelel bé to. ﴾70﴿ Di bi yoñ ni ki malômbla ma bon ba lôk israél, Di ômle ki bo baôma; hikii ngéda nu ñôma a béé a lona yom (biniigana) bi bi nlémél bé bo, ba béé ba pénda bahogi ni nol bape;

﴾71﴿ Ba bi kwo ndim ni ndok, ba hoñlak le ba ga kogsana bé; **Allah** a bi leege ni bisoohene gwap; ba yiga ki kwo ndim ni ndok. Ni **Allah** a yé Ntehe' mam ba mboñ. ﴾72﴿ Ba bi tjél yaga hémle (ba yé yaga bangihémle)' bet ba nkal le 'Al Masihu man Maria a yé **Allah**', ki i yé le Al Masihu a bi kal le 'a bon ba lôk israél, béghana **Allah** (nu a yé) ***Nwet*** wem ni ***Nwet*** nan'. Tonje a nkolbaha **Allah**, **Allah** a nsôñga nye loñ-ngi; liyééne jé ki, li ga ba hié. Bôt ba nkoda ba gwé ni bé nsôñ. ﴾73﴿ Ba yé yaga bangihémle' bet ba nkal le '**Allah** a yé banyônôs baaa ikété baaa', ki i yé le nyambe numpe a ta bé ndigi Pombe-Nyambe. Ibanile ba nsôk bé ha mu' bipôdôl gwap, njiiha keñi i ga tisba baliibene' litjél-hémle ikété yap. ﴾74﴿ Ba ntémbna ni bé bisoohene yak **Allah** ni bad Nye ñwéhél? ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾75﴿ Al Masîhu (Mesia) man Maria a béé ndigi ñôma; baôma bape ba bi bôk nye' bisu bi ngéda; nyañ ki, a béé mudaa-maliga; bo'ibaa ba bé je bijek; béñge ni kii Di mbamblene bo biniigana, ndi u béñge ki kii ba ntonba. ﴾76﴿ Kal (bo) le 'he nduk **Allah** ni mbégés ni' gwom bi nla bé ti béé ndutu to masé'? ni **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾77﴿ Kal le 'a batila-bikaat, ni lôôha bañ téñbe ni mam ma ma ta bé maliga mu'i base-nan; ni noñ bañ to biyômôk bi' bet ba bi nimil' bisu bi ngéda, ba nimis ki ngandak' (i bôt); ba nimil yaga ni njel-sép'.

﴾78﴿ I bet ba bi tjél hémle mu' i bon ba lôk israél ba bi kôs biok mu' bipôdôl bi David, ni bi Yésu man Maria; hala ndigi inyule ba bé ndogop ni lel mbén[1]. ﴾79﴿ Ba bé sôñga bé' dibe-di-mam ba bé boñna. Kinje matjañg ba bé boñ ! ﴾80﴿ U ntehe ngandak ikété yap i nhielba (i ñadba) ni bangihémle. Kinje béba-jam le' yom ba mbugus bomede, i **Allah** a ñunbene bo! Ikété njiiha ki nyen ba ga yén koñ ni koñ. ﴾81﴿ Bale ba hémlege ni **Allah**, ni mpôdôl, ni' yom i nsuhlana nye, ki ba nyoñ bé bo (bangihémle) mawanda; ndi ngandak ikété yap i yé bibéba bi bôt. ﴾82﴿ **(13)** U ga koba le lôk yuda ni babégés-bisat bon ba nlôôha oo bahémle ikété bôt ba binam; u ga koba ki le' bet ba kal le 'di yé bon banasarét (lôk kristô)' bon ba nlôk kôôge bo bebee; hala ndigi inyule mu' ikété yap biprisi ni bakena (bahogi), ni le ba nhoñol bé ngôk. ﴾83﴿ Ingéda ba ñemble ki' yom i nsuhlana ñôma (Muhammad), u ntehe mis map ma nyon ni gwiiha inyu' yom ba nléba mu kii maliga; ba kalak le 'a *Nwet*, di nhémle, mage ni bés ikété babog-mbôgi[2] (mu' maliga ma kur'an),

1 lôk yuda i i tjél hémle i bi kôsna biok mu' i tjémbi di David, yag ni mu (bipôdôl bi Yésu inyu lôk farisai

2 i bet ba nlo ni jôb' i islâma

﴾84﴿ Kii i ntuga ni bés le di hémle **Allah** ni' yom i nlôl bés mu' maliga? ni le di yéñ le *Nwet* wés a jubus bés' ntôñ i bagwel-mam-malam?'; ﴾85﴿ **Allah** a nsaa ni bo inyu' jam ba mpot ni ti bo ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, inyu yén mu mba ni mba; hala nyen a yé nsaa i baboñ-mam-malam; ﴾86﴿ Ndi' bet ba ntjél hémle ni pénda biniigana gwés, bon ba yé bôt ba jahîm. ﴾87﴿ Éé a béé ba ni nhémle, gwom-bilam **Allah** a nti béé kunde, ni ha bañ gwo' i kila ndi to lel mbén[1]. Hodo le **Allah** a ngwés bé balel-mbén; ﴾88﴿ Jena ki' gwom-bilam **Allah** a nti béé kunde. Kona ki **Allah** Nu ni yéne bahémle woñi. ﴾89﴿ **Allah** a ngwélél bé béé inyu bilos mu' malômbla manan; ndi a ngwélél béé mu' malômbla ni nyoñ ni miñem minan; ndi likõsna ñwéhél mu, li mbad lijés jôm li diyeyeba mu' i gwom ni njésne (ni nkébél) bôt banan, tole lieñg bo, tole liti nlimil kunde; ndi tonje a gwé bé njel mu, a nlama yén njal dilo diaa; hala a yé lipubhana mu' malômbla manan ingéda ni ntéé hiwie. Téédana ki malômbla manan. Hala nyen **Allah** a mbamblene béé biniigana gwé inyuboñle ni ti mayéga. ﴾90﴿ A béé ba ni nhémle, ngo liumb, ni mintuk mi hibia, ni ngambi, ni mbam bi yé mahindi mu' minson mi satan; ni semba ni (gwo) inyuboñle ni nyadla (ni bumbul masoda).

1 bahémle-Nyambe ba kôli bé jôb' i kila inyu gwom Nyambe a ntine bo kunde, kii bo libii (bipara), bo ngim' bijek

﴾91﴿ Ngo satan a ngwés ndigi jubus ôa ni ngi-manôgla ipôla nan mu' liumb ni' mintuk mi hibia, ni hôhya béé mbigda i **Allah** ni masoohe; ni ñwas ni bé gwo?[1] ﴾92﴿ Nôglana ki **Allah**, ni nôgôl ki ñôma, ni yoñ ki yihe; ndi ibale ni ntonba, yina ni le ñôma wés a gwé ndigi pil le a bambal biniigana; ﴾93﴿ Njom i ta bé inyu' bet ba nhémle ni boñ mam-malam ba ba bi bôk je ni nyo gwom bi kila' bisu bi ngéda ba nkon Nyambe woñi, ni hémle, ni gwel mam-malam (bisu bi ngéda ba njôb' i islâma); ndi ba bogbene ki mu' i kon Nyambe woñi ni hémle, ni kon Nyambe woñi ni tibil mam (ndi ba bogbene ki mu siñ-siñ' i islâma). Ni **Allah** a ngwés baboñ-longe. ﴾94﴿ A béé ba ni nhémle, ngo **Allah** a ga noode béé ni ngim' gwom i i ga ba béé mbadga ni moo manan to ni makoñ manan; inyuboñle **Allah** a yelel' bet ba nkon Nye woñi' lisol. Tonje a nlel mbén' mbus hala a ga bana ni njiiha keñi. ﴾95﴿ A béé ba ni nhémle, ni nolok bañ nuga yo-kii-yo ingéda ni héba mambot ma bisai (ingéda Haj to Umra). Tonje ikété nan nu a nol ni yo ni ntjeñ, a saa ni lém i a nlama ti sesema ni om' i kébél bôt ba ngoo ba ba niñ ipañ Ka'aba, balôm ba bôt ibaa ikété nan ba ma neebe yo; tole a bad ñwéhél ni jés diyeyeba; to yaga ni dilo di njal di di kôli; inyuboñle a nôgda liboñok jé libe. **Allah** a nti ñwéhél inyu' mam ma bi tagbe; ndi tonje a ntiimba ndogop, **Allah** a ga ponos nye. Ni **Allah** a yé Ngui-momasôna, Nwet-ponos.

1 mu' i pes 2: 219, ni pes 4: 43, Nyambe a bi bôdôl nduk ti bôt maéba i kolbaha liumb, hanaano A nsôñga yaga ni jo

﴾96﴿ Nsômbi' i lép (lop) i yé béé kunde, yag ni lije gwom gwé; a yé makébél inyu nan ni bôt ba maké. Ndi nsômbi' i nkoñ-ngi i yé béé kila ingéda ni héba mambot ma bisai. Kona ki **Allah** woñi Nu ni ga kodbana' i nyeni (nu ni ga kodbana' bisu gwé). ﴾97﴿ **Allah** a bi téé Ka'aba ndap-bisai, homa-likodbana (homa-masoohe) inyu bôt ba binam; (a téé ki) sôñ-bisai; ni likébél li sesema (lém); ni minkôô mi bieñg. Hala inyuboñle ni yi toi le **Allah** a nyi' gwom bi yé' i ngingi ni bi bi yé' isi; ni le **Allah** a yé Nyimam momasôna. ﴾98﴿ Yina ni le **Allah** a yé Nti-kogse nunkeñi, ni le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾99﴿ Ñôma a gwé ni ndigi pil le a bambal (biniigana). Ni **Allah** a nyi' mam ni nyelel ni ma ni nsôô. ﴾100﴿ Kal (bo) le 'béba ni longe ba kôli bé', to ibale béba i nlôôha bulul we. Kona ni **Allah** woñi a bayimam, inyuboñle ni bumbul masoda. ﴾101﴿ A béé ba ni nhémle, ni bad bañ mambadga inyu mam ma ma yé le ibale ma nyeelana béé, ma ga unbaha béé. Ibanile ni mbad mambadga mu ingéda Kur'an i nsôs, ma ga yeelana béé; **Allah** a ñwéhél béé mu. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni Konangoo; ﴾102﴿ Ngim litén i bi bad mambadga mu' bisu binan bi ngéda, ba yiga yila bangihémle. ﴾103﴿ **Allah** a bi téé bé ngim lém le i séblana le bahîra, tole sâ'iba, tole wasîla, ndi tole hâm (maséblene ma ngim' bilém inyu ngandak yap gwal). Ndi' bet ba ntjél hémle bon ba mbôdôl **Allah** bitembee; ngandak ikété yap ki, i nhek bé pék.

﴾104﴿ Ingéda ba nkal ki bo le 'lona nyono' i yom **Allah** a nsuhul ni yak ñôma', ba nkal le 'i yom di bi kobna basôgôl bés i kôli bés'; hala wee to ibale basôgôl bap ba bé yi bé jam tole ba béé ba téé bé sép? ﴾105﴿ A béé ba ni nhémle, ki béé ki maboñok manan; i nwet a nyôm a ga tééñga bé béé ibale ni ntelep sép; i bisu bi **Allah** nyen ni ga témb béé-bobasôna, A ga yeelene ni béé' i mam ni bé boñ. ﴾106﴿ A béé ba ni nhémle, ingéda nyemb i nlôl wada-nan, lilagle li mbad mbôgi' i bôt ba sép ibaa ikété nan, tole bape ibaa ba ba ta bé ikété nan ibale ni yé' maké mu' i nkoñ'isi ndi likak li nyemb li kolna béé. Ni ga téé bo' minkwel' i mbus masoohe; ibanile ni gwé bé bod-ñem, ba lômbôl (ba téé hiwie) i jôl li **Allah** ba kalak le 'di nluga bé jo (lilagle) ni nkus wo-kii-wo, to yaga ni mut-litén; di ga sôô bé to mbôgi i **Allah**, tiga le di jôb' ntôñ' i baboñ-béba'; ﴾107﴿ Ibakile i nene le bo'ibaa ba nyôôbe' i béba, wee bape ibaa ni mu' i bôt ba bi kôsna mandegle ba nlama yiha bo ni téé hiwie i jôl li **Allah** ba kalak le 'hodo le mbôgi yés i yé maliga iloo mbôgi yap bo'ibaa; di nlel bé to mbén, tiga le di jôb' ntôñ' i bôt ba nkoda'; ﴾108﴿ Hala a yé sép (njel-lam) inyu boñ bo le ba bog mbôgi'i maliga (le ba pémés lilagle kikii li yé), tole ba kon woñi le malômbla mape ma nla lo i yiha malômbla map. Kona ki **Allah** woñi ni emble ki. Ni **Allah** a ñéga bé litén li bôt-babe.

﴾109﴿ Kel **Allah** a ga kod baôma (bobasôna) ni kal (ni bad) bo le 'kii ba bi timbhe béé'? b'a kal le 'di gwé bé yi yo-kii-yo. Ni maliga le We nyen u yé Nyi-minsolbe mi mam'[1]. ﴾110﴿ Ingéda **Allah** a ga kal le 'a Yésu man Maria, bigda longe yem inyu yoñ ni inyu ngwal woñ (nyuñ), ingéda Me bi létés we ni mbû-mpubi (angel Gabriel), u pôdôs bôt ba binam we nkéñéé ni njohok; Me niiga ki we kaat ni pék, ni Tôra ni Injîl; ni ingéda u bé ma ngim yom ni lingénd li ték kikii hinuni ni kunde yem; u hue ni yo mbebi, i yila hinuni ni kunde yem; ni kunde yem ki, u mélés mut-lô ni mut-ndim ngwéénaga; ni ingéda u bé tugul mim ni kunde yem; ni nu Me bi kobol we' i moo ma bon ba lôk israél ingéda u lona bo biyimbne bi ndémbél, bangihémle ikété yap ba yôgôô ni le 'makañ yaga ni mana'. ﴾111﴿ Ni ingéda Di ti banigil biniigana bi mbû ni kal le 'hémlana Me ni ñôma wem'; ba kal le 'di nhémle! bog ki mbôgi le di yé bon ba islâma'. ﴾112﴿ Ni ingéda banigil (lôk farisai) ba kal le 'a Yésu man Maria, baa *Nwet* woñ a nla suhlene bés téblé'i bijek i lôlak' i ngi?'; a kal (bo) le 'kona **Allah** woñi ibale ni yé (toi) bahémle'. ﴾113﴿ Ba kal le 'di ngwés je mu, ni létés miñem ñwés, ni yi le u mpot toi maliga, ni yila babog-mbôgi mu'.

1 yag baôma ba Nyambe ba ga kééhana, ba ga timbhe mambadga' bisu bi Nyambe i kel minkaa mi nsôk

﴾114﴿ Yésu man Maria a kal (ni) le 'a Nyambe *Nwet* wés, suhlene bés téblé'i bijek i lôlak' i ngi, hala a ba ngand inyu mbôg-bisu wés ni nsôk-lo wés, lôñni yimbne i i nlôl' i weeni; kébél ki bés; U yé ki Longe i Nti-makébél'. ﴾115﴿ **Allah** a kal le 'Me nsuhlene béé yo; ndi tonje a ga tjél hémle'i mbus ngéda ikété nan, Me ga kogse nye ni kogse i Me ma kogse béme mut nye-kii-nye mu' minkoñ ñwominsôna'. ﴾116﴿ Ni ngéda Nyambe a ga kal le «a Yésu man Maria, baa we nyen u bi kal bôt ba binam le: 'yoña me ni' ni kikii banyambe ibaa he nduk **Allah**'?»; (Yésu) a timbhe le 'lipém li ba ni We ! me gwé béme kiñ' i pot jam li li ta bé me kunde; bale me pot hala, ki U bi yi. U nyi' yom i yé ikété yem, ndi me me nyi béme' yom i yé ikété yoñ. Ni maliga le We nyen U yé Nyi-minsolbe mi mam[1]; ﴾117﴿ Me bi kal ndigi bo' jam U bi tine me ora, le 'béghana **Allah**, *Nwet* wem ni *Nwet* nan'; me bi ba ki mbôgi' i ngi yap ngéda yosôna i me bi ba ni bo; ingéda U bi sébél ni me, wetama nyen U bi yégle U mbéñge bo. U yé ki Mbôgi' i hikii jam; ﴾118﴿ Ibanile U nkogse bo, ba yé minlimil ñwoñ; ibakile U ñwéhél bo…, We ni nyen U yé Ngui-momasôna ni Batupék'. ﴾119﴿ **Allah** a ga kal le 'len a yé kel i bôt ba maliga ba nlama bumbul nseñ' i maliga map; ba ga bana ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, inyu yén mu mba ni mba'. **Allah** a nleege bo, yag bo ba leege Nye; hala nyen a yé libumbul li sôk-bôk. ﴾120﴿ **Allah** nyen a gwé nkok-liane' i ngi ni hisi ni' i gwom bi yé ipôla yap. A gwé ki ngui' i boñ hikii jam.

1 Yésu a ga lo bé i kéés bayômi ni bawoga kii biniigana bi lôk kristô; ndi yag nye a ga telep' bikééhene

PES 6: Al AN-ÂM
(Bilém) – *minlôñ 165*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Bibégés bi yé ni **Allah** nu a bi hek ngi ni hisi, a ha ki jiibe ni mapubi; ndi to hala' bet ba ntjél hémle ***Nwet*** wap ba nlel mbén (ba nkolbaha Nye). ﴾2﴿ Nyen a bi hek béé ni lingénd li ték, a téé ki ngim ngéda (inyu nan). Ngim ngéda i yé ki ntéébaga' bisu gwé; ndi to hala ni mpénda; ﴾3﴿ Nye ki nyen a yé **Allah**' i ngingi ni' isi. A nyi' mam ni nsôô ni ma ni nyelel. A nyi ki' gwom ni nkôs. ﴾4﴿ Yimbne yo-kii-yo mu' biyimbne bi ***Nwet*** wap i nlôl bé bo le ba tonbana bé yo. ﴾5﴿ Ba mpénda yaga ni maliga ma ma nlôl bo; ndi' mbus ngéda, mañwin ma ga lôl bo mu' yom ba bé uge. ﴾6﴿ Ba ntehe ni bé tjai ndi tjai Di bi tjé' bisu gwap bi ngéda, di Di bi ti libim li ngui hana' i nkoñ' isi i Di nti bé béé? Di bi ômle bo banop bakeñi ba lôlak' i ngi; Di boñ ki le malép ma kundi bo' isi-makoô. Di bi tjé ni bo inyu bibéba gwap; Di yiga pémés ki hiai hipe'i mbus yap. ﴾7﴿ To bale Di suhlene we ngim kaat ba tisbaga yo ni moo map, ki batjél-hémle ba bi kal ndigi le 'makañ yaga ni mana'. ﴾8﴿ Ba nkal ki le 'ki ngim angel yon i nsuhul to nye'. Bale ngim angel yon Di suhul ni, ki ora i bi tiba yaga, ngéda yo-kii-yo i tina bé to bo.

﴾9﴿ To bale (ñôma) a ba ngim angel, ki Di bi yilha nye mut-binam, ki Di bi kôb ndigi ki bo liyuma' i nya ntén ba yéne. ﴾10﴿ Ba bi uge yaga ki baôma' bisu gwoñ bi ngéda, ndi' bet ba bi uge bo, hiuge hiap hi bi kéña bomede. ﴾11﴿ Kal (bo) le 'hiôma ni mu' i nkoñ' isi ni tehe lisuk li bôt ba pééna'. ﴾12﴿ Kal (bad bo) le 'baa nje a yé Nwet-gwom bi ngi ni hisi'? kal le 'bi yé bi **Allah**'. A bi tééne Nyemede tohi[1]. A ga kod béé (bobasôna)' i kel-bitugne, pééna i ta bé mu; ndi' bet ba nimis bomede bon ba nhémle bé. ﴾13﴿ Nye ki nyen a yé Nwet-gwom bi jû ni bi binjâmuha. Nyen a yé ki Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾14﴿ Kal (bad bo) le 'me yoñ nigbene' ipe he nduk **Allah**, Nhek ngi ni hisi? Nu ki a njés, Nyemede a je bé'. Kal (bo) le 'ngo ora i ntina me le me ba man base' i islâma nu bisu'; u bak bañ lôñ ni bakolbaha-Nyambe (babégés-bisat). ﴾15﴿ Kal (bo) le 'ngo me nkon njiiha i soso-kel woñi ibale me ndogbene *Nwet* wem'; ﴾16﴿ Yokela-té tonje a mpei, wee **Allah** a ntohol nye; hala a yé ki libumbul li li nene (libumbul likeñi). ﴾17﴿ Ibanile **Allah** a mboñ le jam-libe li tisba we, numpe a ta bé i mélés jo he nduk Nye; ibakile a mboñ le jam-lilam li tisba we…, Nye ni nyen a gwé ngui' i boñ hikii jam; ﴾18﴿ Nye ki nyen a yé Nkômbe' i ngi minlimil ñwé. A yé ki Batupék ni Ntibil-yi.

---

1 Yésu a ta ni bé ntohol, ndi Nyambe nyetama nyen a yé Ntohol

﴾19﴿ Bad (bo) le 'baa kinje yom a nlôôha keñep inyu libog-mbôgi?'; kal (bo) le '**Allah** a yé Mbôgi ipôla me ni béé; i Kur'an ini i nlôl ki me ni biniigana bi mbû inyuboñle me tine béé mabéhna mu, béé ni' bet i ga tisba'. Béé-le ni mbog mbôgi le banyambe bape ba yé mbôda ni **Allah**? kal le 'me me mbog bé mbôgi'. Kal (ki) le 'ngo a yé Pombe-Nyambe; me ntañba yaga ki' gwom ni nkéda (i gwom ni nkéda Nye)'. ﴾20﴿ I bet Di bi ti kaat ba nyi nye (Muhammad) nlélém kii ba nyi bon bap; i bet ba nimis bomede, bo ni bon ba ntjél hémle. ﴾21﴿ Baa nje a yé nkoda iloo mut nu a mbod bitembee ni bébe gwo **Allah** to pénda biniigana gwé? hodo le bôt ba nkoda ba mbumbul bé masoda. ﴾22﴿ Ni kel Di ga kod bobasôna, Di kal ki' bet ba bi kolbaha le 'bisat binan ni bé bônde bi yé ni hee?'. ﴾23﴿ Minsômba ñwap yom i ga yégle ndigi bo le ba pot le 'hiwie'**Allah** *Nwet* wés, di bi ba bé bakolbaha-Nyambe (babégés-bisat)'. ﴾24﴿ Béñge kii ba nteembene bomede, ni lelaa' gwom ba bé bônde bi ntjôô bo; ﴾25﴿ Mu ki ikété yap, bahogi ba ñemble we; ndi Di bi ha mapénd' miñem ñwap le ba nok bañ yo (Kur'an); mu ki' maôô map, yét'i ndok; to ibale ba ntehe biyimbne gwobisôna, ba nhémle bé gwo; ndi ingéda ba nlo' i pééna ni we, batjél-hémle ba nkal le 'a yé ndigi panapô' i bôt ba kôba'. ﴾26﴿ Ni bo ba nkéñ (bôt) nye ni bamble nye[1]; ndi hodo le ba ntjé bomede, ba yi bé; ﴾27﴿ Bale u tehge (bo) ingéda ba ga bambap' i hié; ba kalak ni le 'ngoo yés, bale di témbék (i nkoñ' isi) ki di ga pénda ha bé bibañga bi *Nwet* wés; ki di njôb ki' ntôñ' i bahémle.

1 ñôma tole Kur'an

﴿28﴾ Ndi heeni! nunki'i mam ba bé sôô' bisu bi ngéda ma ga yeelana bo. To bale ba témbék ki, ki ba ntémb ndigi ki mu' i mam ma béé bo mbén; ni maliga le ba yé bôt ba bitembee. ﴿29﴾ Ba nkal ki le 'di gwééne ndigi niñ (hana)' i nkoñ' isi, ndi di ga tuge bé'. ﴿30﴾ Bale u tehge (bo) ingéda ba ga telep' bisu bi ***Nwet*** wap; A kalak bo le 'baa maliga bé mana'? ba kalak (ba timbhege) le 'tôs, ntiik! wee ***Nwet*** wés'. A kal ni (bo) le 'noodana ni njiiha inyu litjélék ni bi tjél hémle'. ﴿31﴾ Ba yé ni minimlak' bet ba nhémle bé liboma ni **Allah**, letee ni' i ngéda ngeñ i ga puhe bo, ba kahal ndigi pot le 'ngoo yés inyu ngeñel yés mu'; ba bak ki ba bééga mambegee map mu' i mbus yap. Kinje béba'i mbegee ba ga ba ba bééga! ﴿32﴾ Ngo niñ' i nkoñ' isi i yé ndigi mintuk ni bindééé; ndi liyééne li mbus-nyemb li yé longe kiyaga inyu' bet ba nkon Nyambe woñi. Ni noga ni bé? ﴿33﴾ Di ntibil yi le' mam ba mpot ma ntééñga we. Ba nyoñ yaga ni bé we mut-bitembee, ndi bibañga bi **Allah** gwon bôt ba nkoda ba mpénda. ﴿34﴾ Baôma ba Nyambe ba bi séblana bôt ba bitembee' bisu gwoñ bi ngéda, ba nihbe ni hala ni kôs bibômôl letee hôla Yés i lôl bo. Tjenda i ta bé to mu' bipôdôl bi **Allah**; ngim' miñañ' i baôma ba Nyambe i ma lôl yaga ki we. ﴿35﴾ Ibanile ngeñel yap i ntééñga we, ndi u banga njel' i tém ñwii ikété hisi, to' i bañ likala inyu bet' i ngi ni lona bo biyimbne ..., bale **Allah** a gwéhék ni, ki A ntéé bobasôna' i njel' sép; u jôbôk ni bañ' ntôñ' i bongiyi.

﴾36﴿ **(14)** I bôt ba noga bon ba neebe nsébla (i hémle); inyu bawoga ni; **Allah** a ga tugul bo; ba ga témb ki' i nyeni. ﴾37﴿ Ba nkal ki le 'bale biyimbne bi manyaga bi suhlana to nye ni ***Nwet*** wé'. Kal (bo) le 'ni maliga **Allah** a gwé ngui' i suhul biyimbne bi manyaga'; ndi ngandak ikété yap i nyi bé. ﴾38﴿ Nuga yo-kii-yo ki (i i nke) mu' i nkoñ' isi, to hinuni ho-kii-ho hi hi mpûwe ni bipabai gwé bi ta bé ngi-bana ngim ntôñ kikii béé. Di bi hôya bé mage yom yo-kii-yo to jam jo-kii-jo ikété kaat; i bisu bi ***Nwet*** wap ki nyen ba ga kodbana (bobasô). ﴾39﴿ Ndi' bet ba mpénda biniigana gwés : ndok, mbuk, ikété jiibe; i nwet **Allah** A ngwés, a nyumus nye; i nwet A ngwés ki, A ntéé nye' i njel' téé sép. ﴾40﴿ Kal (kal le) 'ibale njiiha i **Allah** i nlôl béé, to yaga le ngeñ yon i mbaambene béé, ni ga lôndôl ni yom' ipe he nduk **Allah**? ibale ni yé maliga'; ﴾41﴿ Heeni! nyen ni ga bégle; a ga lém ni' yom (jam) ni mbéglene Nye ibale A ngwés, ni hôya' gwom ni kédga (i gwom ni kédga Nye). ﴾42﴿ Di bi om yaga ki (baôma) mu'maloñ' i bisu gwoñ bi ngéda. Di gwel ni bo ni mandutu lôñni manjelek inyuboñle ba hiel miñem (ba suhul nyu' bisu bi Nyambe). ﴾43﴿ Ndi to hala kii kogse yés i béé i lôl bo, le ba suhul nyu, bo ba béé ba kônde létés miñem ñwap; satan ki, a bé lémhene bo maboñok map. ﴾44﴿ Ba béé ba hôya ni' yom i bi bigdana bo, Di yiblene bo mañwemel ma gwom gwobisôna (lihat ni lingwañ); ba kahal ni hak ni' gwom bi ntina bo, Di puhe gwel bo; nunki bo ba nlehel miñem.

﴾45﴿ Hala nyen minyégle mi banimlaga mi bi tjiba. Bibégés ki, bi yé ni **Allah**, *Nwet*-minkoñ ñwominsôna. ﴾46﴿ Kal (bad bo) le: ibale **Allah** a nyoñ noga nan ni tehna nan, ni yib miñem minan, numbe nyambe a ga timbhe béé gwo he nduk **Allah**? Béñge kii Di mbambal biniigana (biyimbne), ndi to hala ba ntonba. ﴾47﴿ Kal (bad bo) le: ni ntehe ni le ibale kogse i **Allah** i nlôl béé mpuhge to' i mbamba, bonje ba ga tjiba he nduk bôt ba nkoda?' ﴾48﴿ Di bi om ni ndigi baôma kikii balegel-ñwin ni babéhe; i bet ba bi hémle ni, ni boñ mam-malam, ba ga kon ni ha bé woñi, ni bo ba ga tjelel bé to; ﴾49﴿ Ndi' bet ba mpénda biniigana gwés (bibañga gwés), njiiha i ga tisba bo inyu maboñok map mabe. ﴾50﴿ Kal (bo) le: me nkal béme béé le me gwé masôô ma gwom bi **Allah**, tole me nyi minsolbe mi mam; me nkal béme to béé le me yé angel; me noñ ndigi' yom i nsuhlana me kii biniigana bi mbû'. Kal (bo) le: baa mut-ndim ni nu a ntehna ba kôli? Ni nhek ni bé pék?'. ﴾51﴿ Tinc ki mabéhna mu (i Kur'an), i bet ba nkon woñi le ba ga kodba' bisu bi *Nwet* wap, le ba ga bana bé nhôla ndi to nsôñ numpe he nduk Nye, inyuboñle ba kon Nyambe woñi. ﴾52﴿ U bômôl bañ' bet ba nlôndôl *Nwet* wap kekela ni kôkôô, ba yéñék Mbom yéé. Likéés bo li mbéñge bé we, to likéés we inyu jam jo-kii-jo li mbéñge bé bo. Libômôl bo li nla jubus we' ntôñ' i bôt ba nkoda.

﴿53﴾ Hala ki nyen Di noode (bôt) bahogi ni bape inyuboñle ba pot le 'baa bana bon **Allah** a nhogol ikété yés?'; baa **Allah** bé nyen a yé Ntibil-yi bati-mayéga? ﴿54﴾ Ingéda bahémle-bibañga gwés ba nlôl ki we, kal bo le 'nsañ i ba ni béé! ***Nwet***-nan a bi tééne Nyemede tohi; tonje a bi hôs ikété nan ni ngiyi, ndi a yiga bad ñwéhél ni hielba…, hodo ni le **Allah** nyen a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***'. ﴿55﴾ Hala ni ki nyen Di mbambal biniigana (Di ntoñol minlôñ) ni yelel njel' i baboñ-mam-mabe. ﴿56﴾ Kal (bo) le 'mbén i ntéébana me le me bégés' gwom ni nlôndôl ibabé **Allah**'; kal le 'me ga noñ béme biyômôk binan, tiga le me nimil, me ba ha béme to wada ikété batelep-sép'. ﴿57﴾ Kal (bo) le 'me tééne yaga'i ndémbél i *Nwet* wem, ndi béé ni mpénda yo; i yom ni nlôhle malo méé (njiiha keñi) i mbéñge bé me. Hodo le bikééhene bi yé ndigi bi **Allah**. A nti mbagi ni maliga; A yé ki Longe i Nti-mbagi'. ﴿58﴾ Kal (bo) le 'bale' i yom ni nlôhle malo méé i bééñgege me, ki ora i yé ntibga ipôla me ni béé. Ni **Allah** a ntibil yi bôt ba nkoda; ﴿59﴾ Nye ki nyen a gwé diliba di minsolbe mi mam, numpe nye-kii-nye a nyi bé mo ndigi Nye. A nyi ki' yom i yé' i nkoñ-ngi ni i i yé ikété tuye (ikété malép), to hiai ho-kii-ho hi nkwo bé le A yi bé; to jis li mbôô jo-kii-jo' i jiibe li hisi, yômi to numuk, li ta bé le li nyiñba ikété kôntô (mayelel-kaat);

﴿60﴾ Nye ki nyen a nol béé jû (a nti béé nyemb jû)[1]; A nyi ki magwelek manan binjâmuha, a ntugul ki béé mu (a ntôdôl ki béé mu) inyuboñle likak li li yé ntéébaga li yon. I nyeni ki nyen matémb manan ma yéne. A ga yeelene ki béé' i mam ni bé boñ. ﴿61﴾ A yé ki Nkômbe (a gwé ki kômbe)' i ngi minlimil ñwé. A ñômle ki béé batétés letee hikii wada-nan a boma nyemb; baôma bés ba héa mbû wé, ba set bé. ﴿62﴾ Ba nyiga témb ni yak **Allah**, Ben yap i maliga; ni maliga le nyen a gwé bikééhene (mbagi-nôgôs); a yé ki ni mahoo' i bog minsoñgi. ﴿63﴾ Kal (bad bo) le 'baa nje a nkobol béé' i jiibe li hisi ni li tuye'? ni nlôndôl Nye' lisol ni' i mbamba ni kal le 'ibale U mpéyés bés munu (u nkobol bés munu), di ga jôb' ntôñ i bati-mayéga'. ﴿64﴾ Kal (bo) le '**Allah** nyen a nkobol béé mu, yag ni to imbe ntén' i ndutu; ndi ni nti Nye bikolba'. ﴿65﴾ Kal (bo) le 'a gwé ngui' i pémhene béé njiiha' i ngi nan, tole' isi-nan' i makôô; to yaga i bagal béé mintjep ni nôôdaha béé bibômôl bana ni bana-bape'. Béñge kii Di mbamblene bo biniigana (biyimbne) inyuboñle ba hek pék; ﴿66﴾ Litén joñ ki, li mpénda yo (Kur'an), ndi ki i yé maliga. Kal (bo) le 'me tane béme béé ntat'. ﴿67﴾ Hikii jam li gwé ngeñ (mu' i mam ma nleglana béé); ni ga yi ni' i mbus ngéda. ﴿68﴾ Ingéda u ntehe (u mboma)' bet ba mpééna mu' bibañga gwés, kôm bo mbus letee ba bôdôl nkwel-impe; ibanile satan a nhôhya we, u yén ha bañ lôñ ni bôt ba nkoda ingéda u nhoñol;

1 nyemb i ta ni bé ndigi mamal ma nhébék…, i ta bé ndigi to jam-libe…; ndi bañga nyemb i i yé béba-jam i yé litjélék mut-binam a ntjél hémle Pombe-Nyambe; ntjél-hémle Nyambe nyen a yé mwoga…

﴾69﴿ I bet ba nkon Nyambe woñi ba gwé bé njom yo-kii-yo mu' minsoñgi mi magwelek map; ndi mbigda i yé bo pil inyuboñle (bôt ba nkoda) ba kon Nyambe woñi. ﴾70﴿ Ñwas ki' bet ba nyoñ base yap yom' i mintuk ni' i minjôha; niñ' i nkoñ' isi ki i yoña bo (i léndél bo); bigda ki ni yo (Kur'an) inyuboñle mbû (mut-binam) a yôôbak' i yimil kiingéda bigwélél gwé nyemede (gwés yéé), a bana bé nhôla ndi to nsôñ numpe he nduk **Allah**; a bana bé to njel le ba yôñôl nye bitek ni yom yo-kii-yo; ba bon ba nimil yaga inyu magwelek map; ba ga bana malép ma nlék kikii binyon, ni njiiha keñi inyu litjélék ba bi tjél hémle. ﴾71﴿ Kal (bo) le «he bes **Allah**, di bégés gwom bi bi nla bé hôla bés jam ndi to ti bés ndutu? di témb mu' i njañ yés' i mbus ngéda **Allah** a ñéga bés weengoñle mut nu mimbû-mimbe mi nléndél, a kahal ndeñg ni nkoñ' isi, mawanda ma séblak nye' i telep-sép ni kal le 'lo ni bés'? kal (bo) le 'ni maliga njel'**Allah** yon i yé njel; ora i ntina ki bés le di nôgôl *Nwet*-minkoñ ñwominsôna[1], ﴾72﴿ Ni le di boñ masoohe ni kon Nye woñi; i nyeni ki nyen ni ga kodbana (béé-basô)'». ﴾73﴿ Nye ki nyen a bi hek ngi ni hisi ni maliga. Kel a nkal le 'ba!', i mba bitéé-bilôñi; lipôdôl jéé li maliga. Nye ki nyen a gwé nkok-liane i kel ba ga hem toñ. Nyi-minsolbe mi mam ni ma ma nene. Nyen a yé ki Batupék ni Ntibil-yi.

1 le di ba bon ba base i islâma

﴾74﴿ Ni ngéda Abraham a kal nsañ Âzara le 'u nyoñ bisat kii banyambe? ngo me ntehe we ni litén joñ ikété biyômôk bikeñi'. ﴾75﴿ Hala ki nyen Di bi unda Abraham likum li ane li ngi ni hisi, inyuboñle a ba wada ikété bahémle siñ-siñ; ﴾76﴿ Kii u i nsudne nye, a béñge hiôdôt, a kal le 'Nwet wem nû!'; ndi kii hiôdôt hi nyoi, a kal le 'me ngwés béme gwom bi bi nyoi'. ﴾77﴿ Kii a ntehe sôñ i mpam, a kal le 'Nwet wem nû!'; ndi kii i nlém, a kal le 'ibale *Nwet* wem a ñéga bé me, hodo le ki me ga jôb' ntôñ' i banimlaga'. ﴾78﴿ Kii a ntehe hiangaa hi mpam, a kal le 'Nwet wem nû, nû a yé nkeñi!'; ndi kii hi nlém, a kal le 'a bôt bem, me me ntañba' gwom ni nkéda Nyambe; ﴾79﴿ Me nhiel yaga su wem yak' Nwet a bi hek ngi ni hisi; me ta béme to wada ikété bakolbaha-Nye'. ﴾80﴿ Litén jé li pééna ki ni nye; a kal (bo) le 'ni mpééna ni me inyu **Allah**, ki i yé le a ñéga me? i gwom ni nkéda Nye gwo bé gwon me nkon woñi, ndi ndigi' jam *Nwet* wem a ngwés. *Nwet* wem a milba gwom gwobisôna ni yi yéé; ni mbigda ni bé? ﴾81﴿ Lelaa me nla ni kon' gwom ni nkéda Nye woñi, ki i yé le béé ni nkon bé woñi i kolbaha **Allah** ni gwom bi a nsuhlene bé ndémbél yo-kii-yo? imbe lôñ ni ikété gwo-bibaa (me ni béé) i kôli ni ngôhle ibale ni nyi?'.

﴿82﴾ I bet ba nhémle, ndi ba sôyôi bé hémle yap ni biyômôk, bon ba gwé hogbe, bon ba yé ki batelep-sép. ﴿83﴾ Hala a yé ki buk yés' i ndémbél i Di bi ti Abraham inyu pénda litén jé. Di mbédés bikondo' nwet Di ngwés. Ni maliga le *Nwet* woñ a yé Batupék ni Nyimam nunkeñi. ﴿84﴾ Di bi ti ki nye Isac ni Yacôb; Di éga ki bo'ibaa' i njel; Nôa ki, Di bi éga nye' bisu bi ngéda; mu' i ndaae yéé ki, David, ni Salômô, ni Hiôb, ni Yôsep, ni Môsi bona Aron. Hala ki nyen Di nsaa baboñ-mam malam; ﴿85﴾ Yag ni Sakaria, ni Yôhanes, ni Yésu, ni Elia; bobasôna ba béé baboñ-mam malam; ﴿86﴾ Yag ni Ismael, ni Elias, ni Yôna, ni Lôt; hikii wada-wap, Di bi tol nye ni bédés nye' i ngi minkoñ ñwominsôna. ﴿87﴾ Mu ki' i basôgôl bap ni' i ndaae yap, ni' i lôkinsañ yap, Di bi pohol ki bahogi ni éga bo' i njel' téé sép. ﴿88﴾ Hala a yé njel' **Allah** i a ñégna' nwet a ngwés mu' minlimil ñwé; ndi bale ba kolbaha Nyambe, ki' nson ba bi gwel i bi hee yañga. ﴿89﴾ Bo ni bon Di bi ti kaat, ni pék, lôñni biniigana bi mbû; ibanile bana-bape ba ntjél hémle gwo…, ndi wee Bés Di bi nitis gwo bôt ba ba mpénda bé gwo. ﴿90﴾ Ba bon **Allah** a bi éga; noñ ni njel yap! kal (bo) le 'me mbad béme béé nsaa mu; a yé ndigi mbigda inyu minkoñ ñwominsôna'.

﴿91﴾ Ba nyoñ ni bé **Allah** kikii a yé ingéda ba nkal le '**Allah** a nsuhlene bé bôt ba binam yom yo-kii-yo'; kal (bad bo) le 'nje a bi suhul' kaat Môsi a bi lona kikii mapubi ni éga inyu bôt ba binam? ni mbagal yo bipes inyu bambal bihogi ni sôô ngandak. Ni nkôsna ni biniigana mu'i mam béé ni basôgôl banan ni yik bé'. Kal (bo) le '**Allah** nu'; ñwas ki bo ba lenda' mintuk mu' biyômôk gwap. ﴿92﴾ Ngim nsaibak' i kaat ini Di nsuhul, inyu yigye' yom i bi bôk yo' bisu bi ngéda, ni béhe nyañ-minkoñ ni' bet ba nôôñga ni nye; i bet ba nhémle kel-nsôk, ba nhémle yo (Kur'an); bo ki bon ba ntibil yônôs masoohe map. ﴿93﴾ Baa nje a nlôôha kodop iloo mut nu a mbod bitembee ni bébe gwo **Allah**? to nu a mpot le 'biniigana bi mbû bi ntina me (mbû a nkwélés me)', ndi ki biniigana bi mbû bi ntina bé nye inyu jam jo-kii-jo? to yaga nu a mpot le 'me nke' i suhul nlélém-yom kii i **Allah** a nsuhul'? bale u tehge ni bôt ba nkoda' i mimbél mi nyemb, biangel ki, bi legek bo moo map (ni kal bo le) 'ñwaha mimbû minan mi pam! len, ni nkôs nsaa ni njiiha i wonyu inyu' mam ni bé pôdôl **Allah**, ma ba bé maliga, ni inyu ngôk ni bi ngôkbene biniigana gwé'. ﴿94﴾ Béé ni bana ni nlo (ni ntémb) pom' i bésni nlélém kii Di bi hek béé' i ngélé' i bisu, ni ma yék' gwom Di bi gwélha béé' i mbus nan; Di ntehe bé béé ni yé lôñ ni binigbene binan bi ni bé kéda Nyambe; nkôô' i adna i mpédi ni ipôla nan; i gwom ni bé yadbene bi ntjôô ni béé.

﴾95﴿ Hodo le **Allah** nyen a mbol mañ ni ñem (ñem'i mañ). Mu i mwoga, A mpémés nu-yômi; ni mu ki' i nu-yômi, A mpémés mwoga. Hala nyen **Allah** a yé. Lelaa ni ntonba ni? ﴾96﴿ Nyelel mayé-makel. A bi téé u ngéda-noi; hiangaa ni sôñ, bisoñglene bi mangéda (bitééne bi caléнda). Hala a yé ora i Ngui-momasôna ni Nyimam nunkeñi. ﴾97﴿ Nye ki nyen a bi tééne béé tjôdôt, le ikété jiibe li hisi ni li tuye, ni kuhul éga mu. Di mbambal ni biniigana inyu litén li bôt ba yi. ﴾98﴿ Nye ki nyen a bi hek béé ni pémhene béé yak mut wada (Adam). Liyééne ni lisuhna li yé ni (inyu hikii wada-nan). Di mbambal ni biniigana inyu litén li bôt ba soñda. ﴾99﴿ Nye ki nyen a nsuhul malép ma lôlak' i ngi ni pémhene mintén mi bibebela ñwominsôna mu. Di mpémhene ni ki bikai ni bie mu, ni numus gwo ni minkééhaga mi gwom bi mañ; bo maén ni bitôñ gwap, bitôñ bi ngañ bi bi nimbla; ni ñwom mi a'nâb, mi ôlivé, ni mi rummân; bi pôônaga tole bi pôôna bé. Béñge matam map ingéda manumul ni ingéda mahôôlene map. Hodo le biniigana bi yé mu inyu litén li bôt ba hémle. ﴾100﴿ Ba bi ti ki **Allah** bikolba mu' bayoñ, ki i yé le nyen a bi hek bo; ba bi bébe ki Nye bilok ni bingond mu' likut (mu' i ngi-yi). Lipém li ba ni Nye. A nkahap' i ngi' gwom ba mbônde. ﴾101﴿ Nhek ngi ni hisi; lelaa a ngwal man, a bana bé ñwaa? nyen a bi hek ki gwom gwobisôna. A yé ki Nyimam momasôna ni gwom gwobisôna.

﴾102﴿ Hala nyen **Allah** a yé, ***Nwet*** nan; nyambe numpe a ta bé ndigi Nye, Nhek-gwom gwobisôna; béghana ni Nye! Nye ki nyen a yé Ntat-gwom gwobisôna. ﴾103﴿ Manuna mo-kii-mo ma ntisba bé Nye, ndi Nye a ngwel (a ntehe) manuna. A yé ki Litob-li-ñem ni Ntibil-yi. ﴾104﴿ Biyimbne bi ndémbél bi nlôl ni béé ni ***Nwet*** nan; tonje a ntibil ni tehna, a yé jam li nyû yéé; ndi tonje a nkwo ndim, njom yéé; me tane béme béé ntat. ﴾105﴿ Hala ni ki nyen Di nkobol bibañga, ni inyuboñle ba pot le 'u bi nigil', ni inyuboñle Di bamblene yo litén li bôt ba yi. ﴾106﴿ Noñ' yom i nsuhlana we ni ***Nwet*** woñ kii biniigana bi mbû; nyambe numpe a ta bé ndigi Nye; bagla ki ni babégés-bisat! ﴾107﴿ Bale **Allah** a gwés, ki ba bi bégés bé bisat. Di ntéé bé to we kikii ntat' i ngi yap; u ta bé to ntimbhene-bo. ﴾108﴿ Ni sol bañ' gwom ba nlôndôl ibabé **Allah**, tiga le ba sol **Allah** ni liyot, ba yi bé; hala nyen Di nlémhene hikii loñ magwelek mé, ndi matémb map ma yiga bane yak ***Nwet*** wap; a ga yeelene ni ki bo' i mam ba bé boñ. ﴾109﴿ Ba ntéé ki hiwie i jôl li **Allah** ni ngui yap yosôna le bale yimbne' i manyaga i lôl bo, ki ba nhémle yo. Kal (bo) le 'hodo le manyaga ma mbéñge ndigi **Allah** (ma yé jam li Nyambe)'. Kii i nla ni yis béé le ibale biyimbne bi manyaga bi nlo, ba ga hémle bé (gwo)? ﴾110﴿ Lakii ba bi hémle bé gwo' i ngélé' i bisu, Di ga ton miñem ñwap ni mis map; Di ñwas ki bo ba lenda ikété yimil.

﴾111﴿ (15) To bale Di suhlene bo biangel, tole bawoga ba pôdhak bo, to yaga le Di kod hikii yom (gwom gwobisôna)' bisu gwap, ki ba nhémle ndigi ni gwés' i **Allah**; ndi ngandak ikété yap, i nkutub (i njôñôb). ﴾112﴿ Hala ni ki nyen Di bi tééne hikii mpôdôl ñoo : mimbû-mimbe mu ikété bôt ba binam ni bayoñ, ba ba nkamna bo-ni-bo ni miñeñgek mi bipôdôl bi malôga; bale ***Nwet*** woñ a gwés ni, ki ba bi boñ bé hala; ñwas ni bo ni' mam ba mbônde; ﴾113﴿ Ni inyuboñle miñem mi' bet ba nhémle bé niñ' i mbus-nyemb mi yôôbe mu (mu' bipôdôl bi malôga ni biyômôk), ba leege gwo; ni le ba bônde yaga' i mam ba mbônde. ﴾114﴿ Me yéñ ni nkéés numpe he nduk **Allah**, ki i yé le nyen a nsuhul ki-toñol-kaat' i ngi nan? i bet Di bi ti ki kaat ba nyi ni maliga le i yé nsuhlak ni ***Nwet*** woñ; u ba ni bañ ikété bôt ba péèna. ﴾115﴿ Lipôdôl li Nwet woñ li nyon ki ni maliga lôñni sép; tjenda i ta bé mu' bipôdôl gwé. A yé ki Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾116﴿ Ibakile u noñ ngandak mu' bet ba yé' i nkoñ' isi, ba ga nimis we njel' **Allah**; ngo ba noñ ndigi mayôñgô, ni bo ba bodok bitembee. ﴾117﴿ Ni maliga le ***Nwet*** woñ a ntibil yi' bet ba nimil njel yéé, A tiblak ki yi batelep-sép. ﴾118﴿ Jena ni' i gwom jôl li **Allah** li mbigdana' i ngi yap ibale biniigana gwé (bibañga gwé) gwon ni nhémle.

﴾119﴿ Lelaa ni ntjél je' i gwom jôl li **Allah** li mbigdana' i ngi yap, ki i yé le A nton béé' gwom A nsôñga béé? he bes le ni ba nyéksaga mu. Hodo le ngandak i nimis (bôt) ni hégda yap, ba bana bé yi. Ni maliga le ***Nwet*** woñ nyen a ntibil yi balel-mbén. ﴾120﴿ Sembnana béba i i nene to i i sôli; inyule' bet ba mboñ béba ba ga kôs nsaa kiingéda nson ba bi gwel. ﴾121﴿ Ni jek ni bañ' gwom jôl li **Allah** li mbigdana bé' i ngi yap, inyule hala a yé yaga béba; basatan ba ga ba ba nséble mawanda map le ma pééna ni béé; ndi ibale ni nôgôl bo, wee ni nyila bakolbaha-Nyambe. ﴾122﴿ Baa' nwet a bak mwoga ndi Di ti nye niñ[1], Di béihene nye mapubi ma a nkil ikété bôt a yé nlélém ni' nwet a yé ikété jiibe li ndim, a la bé pam mu? hala ni nyen Di nlémhene bangihémle minson ba ngwel. ﴾123﴿ Hala ni ki nyen Di mpémés bibéba bi bôt-bakeñi mu' i hikii nkoñ (i hikii loñ) inyuboñle ba ôd minsoñgi-mimbe mu; ndi ba ñudul ndigi bomede minsoñgi-mimbe, ba yi bé. ﴾124﴿ Ingéda biyimbne (biniigana) bi nlôl ki bo, ba mpot le 'bés di nla bé hémle gwo letee bés-bomede di kôsna' i nlélém-yom i bi tina baôma ba **Allah**'. **Allah** a ntibil yi hee (yak njee) a mbiine ñwin wé (biniigana gwé). Bititigi ni soso-njiiha bi ga koba' bet ba bi boñ dibe-di-mam' bisu bi **Allah** inyu minsoñgi-mimbe ba bé ôd.

---

1 i nwet a bak nyômôk, ndi Di téé nye' i njel' islâma

﴾125﴿ Tonje **Allah** a ngwés ni éga, A nyibil nye ñem wé i islâma; ndi tonje A ngwés yumus, A nsude nye ñem wé ni kit nye nhébék weengoñle a mpind' i ngi; hala nyen **Allah** a nkwésne hikumde' i ngi' bet ma nhémle bé[1]. ﴾126﴿ A yé njel-sép i ***Nwet*** woñ. Di bi kobol yaga biyimbne (bibañga tole biniigana) inyu' bôt ba mbigda; ﴾127﴿ ba ga bana ndap-nsañ (homa hogbe)' bisu bi ***Nwet*** wap. A yé ki Liwanda jap inyu' mam ba bé boñ (i nkoñ' isi). ﴾128﴿ Ni kel Di ga kod bobasôna (ni kal le) 'a mimb mi bayoñ, ngo ni bi lôôha lôg bôt ba binam'. Mawanda map ikété bôt ba binam ma kal ni le 'a ***Nwet***, di bi hôlna bana ni bana-bape letee likak li U bi tééne bés li kolna bés'. A kal (bo) le 'bee-hié i yé liyééne linan koñ ni koñ, he bes le **Allah** a gwés'. Ni maliga le ***Nwet*** woñ a yé Batupék ni Nyimam nunkeñi. ﴾129﴿ Hala ki nyen Di nti balel-mbén bahogi ane (kômbe)' i ngi bape inyu' gwom ba nkôs (inyu nson ba ngwel). ﴾130﴿ A mimb mi bayoñ ni bôt ba binam, baa baôma ba ba bé pémél' i bééni ba bi lôl bé béé, ba añlege béé bibañga (biniigana) gwem ni béhe béé inyu liboma li' i kel nan ini? b'a kal le 'di yé mbôgi bés-bomede'. Niñ' i nkoñ' isi i bi lôg ni bo; ba ga telbene yaga ki bomede mbôgi le ba béé bangihémle-Nyambe.

---

1 lôôha-gwéha i Nyambe inyu mut-binam a yé liégga A ñéga nye i njel' islâma

﴾131﴿ Hala wee *Nwet* woñ a ntjé bé nkoñ wo-kii-wo ngi-njom, i i yé le bôt béé ba nkôsnaga bé mabéhna; ﴾132﴿ Hikii wada a gwé bitel bi nsaa kiingéda nson a bi gwel. *Nwet* woñ ki, a nek bé' mam ba mboñ. ﴾133﴿ *Nwet* woñ ki, a yé Nhat-Ngwañ, Nwet-tohi; bale A gwéhék, ki a ntjé béé ni héñha béé ni tonje A ngwés' i mbus nan, nlélém kii a bi pémhene béé' i ndaae i litén lipe. ﴾134﴿ Hodo le' yom ni nkuhul mabéhna i ga lo; ni nla bé to yañal. ﴾135﴿ Kal (bo) le 'a bôt bem, gwela nson' ligwelek linan, yag me me ngwel' jem ligwelek; ni ga yi ni' i mbus ngéda njee a ga bana lisuk-lilam. Hodo le bôt ba nkoda ba mbumbul bé masoda. ﴾136﴿ Ba mbukle **Allah** bihogi mu' i gwom Nyemede a bi hek ikété mabumbul ma nson-isi ni bilém, ndi ba kalak ni bihek-jû gwap le 'bini bi yé bi **Allah**[1] (Nyambe-Nhek), bini bi bak bi banyambe bés'; i gwom bi yé ni bi banyambe bap bi mpam bé yak **Allah**, ndi bi bi yé bi **Allah** bi mpam yak banyambe bap. Kinje béba-mbagi ba nti! ﴾137﴿ Hala ki nyen banyambe bap ba bi lémhene ngandak' i babégés-bisat linol bon bap, inyu tjé bo ni inyu éñgbaha bo base yap. Bale **Allah** a gwés ni, ki ba bi boñ bé hala. Ñwas ni bo ni' mam ba mbônde;

1 babégés-bisat ba bé yi yaga le Allah a yé Nyambe, ndi ba bé pôda bégés Nye ni gwom bipe…

﴾138﴿ Ba bé pot ki, mu' i hoñol yap le 'bini bijek ni binuga bi yé' i mbak; i bet di ngwés bon ba nje gwo'. Binuga bi ba nsôñga le ngim' bôt i bet' i ngi, ni bi ba nsôñga le jôl li **Allah** li bigdana' i ngi yap, mimbodok mi mam ba mbébe Nye. A ga ti bo nsaa inyu' mam ba bé bônde; ﴾139﴿ Ba podok ki le 'gwom bi kété'mabum bi bini (binuga) bi yé ndigi inyu bôôlôm ikété yés, bi bak baa bés' i kila', ndi bi bi mwél' mabum bi bak inyu mut-nyensôna. A ga ti bo nsaa inyu matéak map ma mbagla. Ni maliga le a yé Batupék ni Nyimam nunkeñi. ﴾140﴿ Hodo le' bet ba bi nol bon bap inyu bijôñ ni ngi-yi, ni sôñga' gwom **Allah** a bi ti bo kikii makébél, koyop ba nhoo **Allah**; ba bi nimil yaga ni, ba telep bé sép. ﴾141﴿ Nye ki nyen a bi hek ñwom mi gwom bi bi ñandal ni bi bi ñandal bé, ni maén, ni bibebela bi ngandak' mintén mi majél, ni e-ôlivé, ni rummân i pôônaga tole i pôôna bé; jena ni matam map ingéda bi num, ni ti ngaba i i kôli' i kel-libumbul jap; ni ôbôs bañ to (ni nyaage bañ to). Hodo le **Allah** a ngwés bé bôt ba ôbôs. ﴾142﴿ Mu ki ikété binuga, bihogi bi mbegee (mambegee); bipe ni minseñ-mimpe; jena mu' i gwom **Allah** a nti béé kikii makébél; ni noñ bañ to mabal ma satan, ntiik le a yé ñoo-nan nunkeñi.

﴾143﴿ Binuga juem; nlôm ni ñin; mintén' imaa ikété mintômba, mintén' imaa ikété minya. Kal (bad bo) le 'balôm tole miñin, tole' i gwom bi yé ikété' mabum ma miñin ñwo'imaa, kii A bi sôñga? ni soolene me yi ibale ni yé maliga'; ﴾144﴿ Mintén' imaa ikété bikamél, mintén' imaa ki ikété binyaga. Kal (bad bo) le 'balôm tole miñin, tole' i gwom bi yé ikété' mabum ma mañin ñwo'imaa, kii A bi sôñga? ni béé ni mbôgi ingéda **Allah** a bé téé' mbén i?'; ndi baa nje a nlôôha kodop iloo mut nu a mbod bitembee ni bébe gwo **Allah** inyu yumus bôt, a bana bé yi (biniigana gwo-kii-gwo)? ni maliga le **Allah** a ñéga bé bôt ba nkoda. ﴾145﴿ Kal (bo) le 'mu' biniigana bi mbû bi bi ntina me, me nléba béme yom le i yé mut nye-kii-nye kila' i je he nduk nuga i i mwo titige, tole matjél ma ma nkuba, tole minsôn mi ngôi[1], inyule hala a yé mahindi; to yaga' yom i, ni liboñok-libe, ba nôlôl' i jôl li yom'ipe he bes li **Allah**; ndi tonje a yé nyéksaga (nhélhak i je), a bana bé ngôñ yimil to lel mbén, ntiik le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾146﴿ Lôk yuda ki, Di bi sôñga bo hikii yom' i gwalak; mu' binyaga ni mintômba ki, Di bi sôñga bo mahoñ, he bes ma ma yé bo' i mbus, ni' i mbai, ni ma ma nhô bihés; hala nyen Di nti bo nsaa inyu lipamal jap. Di yé ki Maliga tôbô.

1 ngôi yosôna i yé' mbén

﴾147﴿ Ibanile ba mpénda we, kal (bo) le '*Nwet*-nan a yé Ki-mayôgbe-tohi, ndi kogse yéé i ga set bé litén li baboñ-mam mabe'. ﴾148﴿ I bet ba bi kolbaha Nyambe ba ga kal le 'bale **Allah** a gwés, ki di bi kolbaha bé Nye, to basôgôl bés; ki di bi ha bé to yom yo-kii-yo' i mbak (i kila)'. Hala nyen babôk bap ba bisu ba bi pénda[1] letee ba nôgda kogse yés. Kal (bad bo) le 'ni gwé ni ngim' biniigana i pémhene bés? ndi hodo le ni noñ ndigi mayôñgô ni bod bitembee'. ﴾149﴿ Kal (bo) le '**Allah** ni nyen a gwé hônd-kéna[2]; bale A gwés ni, ki A bi éga béé-bobasôna (i njel' téé sép). ﴾150﴿ Kal (bo) le 'lonana mbôgi' nan i i mbog mbôgi le: **Allah** a bi sôñga ini'. Ibanile ba ntelep mbôgi, we u telep bañ mbôgi lôñni bo; u noñok bañ to biyômôk bi' bet ba mpénda biniigana gwés, to' bet ba nhémle bé niñ' i mbus-nyemb, ni bo ba lelek mambén ma *Nwet* wap. ﴾151﴿ Kal (bo) le 'lona me éñél béé' gwom *Nwet* nan a nsôñga béé : ni kolbaha bañ Nye ni yom yo-kii-yo; ni bôñôl ki bagwal longe; ni nol bañ bon banan inyu liyep, Bés bon Di nti béé makébél, yag ni bo; ni tiige bañ bijôñ bebee, bi bi nene to bi bi sôli; ni kit bañ nhébék i **Allah** a bi sayap, he nduk ni njel-sép; hala nyen **Allah** a nti béé maéba inyuboñle ni hek pék;

1 ba bi pénda baôma ni biniigana gwés

2 nyen a gwé makitik ma nsôk, nyen a yé Pot-li-mal, nyen a gwé hônd-kéna…

﴾152﴿ Ni tiige bañ to gwom bi bon ba nyu bebee, he nduk ni mahoñol-malam letee ba hôlôl; ni hek ki longe ni sép' likobo'. Di mbééga bé mut-binam mbegee ndigi i a nla begee. Ingéda ni mpot ki, ni ba sép to inyu mut-litén; inyu mbônga' **Allah** ki, yôsnana wo. Hala nyen A nti béé maéba inyuboñle ni bigda. ﴾153﴿ Ntiik ki le njel yem sép ini, noña yo; ni noñ bañ manjel ma ma mbagal béé ni njel yéé. Hala nyen A nti béé maéba inyuboñle ni kon (Nye) woñi. ﴾154﴿ Di bi ti yaga ki Môsi nyonok' i kaat inyu nson-nlam a bi gwel; i bak ki biniigana bi ndoñol inyu hikii jam, ni éga, ni tohi; inyuboñle ba hémle liboma ni ***Nwet*** wap. ﴾155﴿ Nsaibak-kaat ki ini Di nsuhul; noña ni yo ni kon Nyambe woñi inyuboñle ni kôs tohi. ﴾156﴿ Ni bak ni le ni pot le 'ba bi suhlene ndigi mintôñ' imaa bitilna' bisu gwés bi ngéda, ndi bés di bi yoñ bé ngaba mu'; ﴾157﴿ To yaga le ni pot le 'bale kaat i suhlana bés, ki di ntelep sép iloo bo'; ndémbél, ni éga, ni tohi bi nlôl ni béé ni ***Nwet*** nan; ndi baa nje a nlôôha kodop iloo mut nu a mpénda bibañga bi **Allah** ni tonbana gwo. Di ga saa' bet ba ntonbana bibañga gwés ni soso kogse inyu litonbaga ba bi tonba.

﴾158﴿ Kii ba mbemb ni? he nduk le biangel bi lôl bo tole *Nwet* woñ a lo, tole ngim' biyimbne' i *Nwet* woñ i lo? kel ngim' biyimbne i *Nwet* woñ i ga lo, lihémle-Nye li ga hôla bé mut nye-kii-nye nu a bi bôk bé hémle' bisu bi ngéda, to nu a bi kôsna bé longe (masoda) mu' i hémle yéé. Kal (bo) le 'bômlana, yag bés di mbômle'. **﴾159﴿** I bet ba nkab base yap ni bagal yo mintjep, u gwé bé njom ni bo (ni magwelek map); jam jap (mbagi yap) i mbéñge **Allah**, A ga yeelene ki bo' i mam ba bé boñ. **﴾160﴿** Tonje a ga lona longe, a ga kôsna hala ngélé jôm; ndi tonje a ga lona béba, a ga kôsna ni ndigi nsaa nlélém; ni bo ba ga lôl bé matam ma nson wap. **﴾161﴿** Kal (bo) le 'me, **Allah** a ñéga me' i njel' téé sép, i base i telepsép, njel-hémle i Abraham, ntelep-sép; a béé bé to wada ikété bakolbaha-Nyambe'. **﴾162﴿** Kal le ' hodo masoohe mem, ni magwelek mem malam, niñ yem yosôna ki, yag ni nyemb yem, bi yéne **Allah**, *Nwet*-minkoñ ñwominsôna, **﴾163﴿** A gwé bé kolbaha yo-kii-yo; ni hala nyen A ntine me ora; me yé ki mut-bisu' i nôgôl Nye (man islâma nu bisu)'. **﴾164﴿** Kal (bad bo) le 'me yéñ Nwet numpe he bes **Allah**, ki i yé le A yé *Nwet*-gwom gwobisôna? mut-binam a nkôs ndigi nôgôs kiingéda magwelek méé mabe; mut nye-kii-nye a ga begee bé mbegee i numpe; matémb manan ki, ma yéne' bisu bi *Nwet* nan; A ga yeelene ni ki béé' i mam ni bé péénana. **﴾165﴿** Nye ki nyen a bi téé béé bikalifa' i nkoñ' isi. A mbédés ki bahogi bikondo' i ngi bape ikété nan inyu noode béé mu' i gwom A nti béé. Ni maliga le *Nwet* woñ A yé ni mahoo i ti kogse, ndi ni maliga ki le A yé Nti-ñwéhél ni *Ntohol*.

PES 7: AL A'RÂF
(Bôt ba a'râf) – *minlôñ 206*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ **(16)** Alif, lâm, mîm, soâd ﴾2﴿ Ngim kaat i i nsuhlana we; u bana ni bañ nduña mu' i ñem woñ; inyuboñle u tine mabéhna mu, ni mbigda inyu bahémle-Nyambe. ﴾3﴿ Noña' yom i nsuhlana béé ni ***Nwet*** nan; ni noñok bañ to mawanda mape ibabé Nye; ndi ni mbigda ndigi ndék. ﴾4﴿ Minkoñ ndi minkoñ le Di bi tjé; kogse yés i lôl ni bo ki ba yé' i noi (hilo), to yaga le ba yé' minkwel. ﴾5﴿ Nlondok wap i béé ni ndigi, kogse yés i ma lôl bo, le ba pot le 'di bak toi minkoda'. ﴾6﴿ Di ga kéés yaga ni' bet Di bi ômle baôma, Di kéés yag baôma. ﴾7﴿ Di ga yeelene bo tôs (ni maliga) inyule Di bé yiñba bé. ﴾8﴿ Likobo ki yokela, li yé sép; i bet magwelek (malam) ma ga yûû, bo ni bon ba yé babumbul-masoda; ﴾9﴿ Ndi' bet magwelek ma ga hoi, bo ni bon ba bi nimis bomede inyu kodop ba bi kodbene biniigana gwés. ﴾10﴿ Di bi ti yaga ki béé ane' i nkoñ' isi, Di ti ki béé makébél ma niñ; ndi ni nti ndigi mayéga ndék. ﴾11﴿ Di bi hek yaga ki béé, Di ti béé maôñg; Di kal ki biangel le 'ôma mbom' isi' bisu bi Adam'; ni bo ba ôm mbôm' isi, he bes iblis nu a bi tjél ba wada ikété baôm-mbom' isi.

﴾12﴿ A kal le 'kii i ntuga we' i ôm mbom' isi ingéda Me nti we ora'?; a kal le 'me nloo nye, U bi hek me ni hié, U hek nye ni biték'. ﴾13﴿ A kal le 'sôs munu! u gwé bé le u ngôkôp hana; pam ni! u nyila yom ba mpii'. ﴾14﴿ A kal le 'ti me ngéda, ikepam' i kel ba ga tuge' ﴾15﴿ A kal le 'u yé wada mu' bet ngéda i ntina' ﴾16﴿ A kal le 'lakii U mpii me, me ga yééne bo mu' i njel yoñ sép; ﴾17﴿ Me ga tonda ki bo, me lôlak bo'i bisu ni'i mbus yap, i waalôm ni' i waaé wap; U ga léba bé ngandak' i bati-mayéga ikété yap'. ﴾18﴿ A kal le 'pam munu! mbaglak ni nluhlak; tonje a ga noñ we ikété yap…, hodo le Me ga pimbe béé-bobasô' i jahannama. ﴾19﴿ We ki a Adam, yén we ni ñwaa woñ (munu)' i wom' binunuma; jena ni' gwom bi yé mu kii ngôñ nan, ndi ni tiige bañ ini e bebee, tiga le ni kodop'. ﴾20﴿ Satan a noode ni bo'ibaa inyu unda bo' yom i béé i sôli bo kikii nso wap ni kal le 'ngo *Nwet* nan a nsôñga ndigi béé' e ini inyu tuga béé le ni yila biangel tole ni nom boga'; ﴾21﴿ A tééne ki bo hiwie ni kal le 'hodo me yéne béé bo'ibaa longe'i nti-maéba'; ﴾22﴿ A kwéha ki bo ni malôga. Kii ba noode ni (litam li) e, nso wap i neene bo'ibaa; ni bo ba kahal haba mu' i tjai di wom' binunuma. Ni *Nwet* wap a sébél bo ni kal le 'baa Me bi sôñga bé béé' i e ini? ni kal béé-bo'ibaa le satan a yé ñoo-nan nunkeñi?'.

﴾23﴿ Bo'ibaa ba pot le 'a *Nwet*, di mboñ (di nkodbene) bés-bomede; ibanile U ñwéhél bé bés ni tohol bés, wee di nimil hies (wee di njôb' ntôñ i banimlaga)'. ﴾24﴿ A kal le 'sôha! ni ga oona béé-ni-béé; ni ga bana ndék' i bigwelmoo (ndék'masé)' i nkoñ' isi, ni ndék ngéda'; ﴾25﴿ A kal le 'ni ga niñ mu, ni wo ki mu (ni juba ki mu), ni yiga pam ki mu (kel yada)'. ﴾26﴿ Eé a bon ba Adam, ngo Di nsuhlene béé mbot inyu hô minso minan ni bieñg, yag ni mbot inyu likon-Nyambe woñi i i yé longe kiyaga. Hala a yé mu' biyimbne bi **Allah** inyuboñle ba bigda. ﴾27﴿ Eé a bon ba Adam, satan a léndél ha bañ béé kikii a bi pémha babod banan' i wom'binunuma; a héa yaga bo mbot inyu unda bo nso wap; nye ni baûûm béé ba ntehe béé' i homa béé ni ntehe bé bo; di bi boñ le basatan (mimbû-mimbe) mi ba mawanda ma' bet ba nhémle bé. ﴾28﴿ Ingéda ba mboñ jôñ-jam, ba nkal le 'di bi koba basôgôl bés ba mboñ hala, **Allah** ni nyen a bi ti bés ora mu'. Kal (bo) le '**Allah** a ntine bé ora' bijôñ; ni mpôdôl **Allah**' mam ni nyi bé?' ﴾29﴿ Kal (bo) le '*Nwet* wem a ntine ora' i sép; hiela ki masu manan' liumul li mbom' isi (i ndap-masoohe i islâma), ni lôndôl Nye ni bégés ndigi nyetama. Nlélém kii a bi hek béé, ni ga témb' i nyeni' ﴾30﴿ A ñéga bahogi, bape ntut-yimil i bak i kôli ni bo inyule ba nyoñ basatan mawanda he bes **Allah**, ba hoñlak le ba téé sép.

﴾31﴿ Eé a bon ba Adam, eñgbana mambot manan (bieñg binan)' i hikii homa-masoohe; jena ki ni nyo, ndi ni lel bañ mbén. Ni maliga le A ngwés bé balel-mbén. ﴾32﴿ Kal (bad bo) le 'nje a bi sôñga bieñg bi **Allah** bi a bi hek inyu minlimil ñwé? yag ni gwom-bilam ikété bijek'? kal (bo) le 'bi yéne' bet ba nhémle munu i niñ' i nkoñ' isi botama' i kel-bitugne. Hala nyen di mbambal biniigana inyu' bôt ba nyi'. ﴾33﴿ Kal (bo) le '***Nwet*** wem a nsôñga bijôñ' i mbamba to' lisol; ni béba, ni mandegle ma ngi-njom; ni le ni kolbaha **Allah** ni yom i A nsuhlene bé ndémbél yo-kii-yo; ni le ni pôdôl **Allah** mam ma ni nyi bé'. ﴾34﴿ Hikii loñ-bôt i gwé likak li nom; ingéda likak jap li nyon ni, ba nla bé bugus ngeñ ndi to sugus. ﴾35﴿ Eé a bon ba Adam, ingéda baôma ba ba mpémél' i bééni ba nlôl béé, ba añlege béé bibañga (biniigana) gwem, i bet ba nkon ni Nyambe woñi ni boñ mam-malam, ba ga kon ni ha bé woñi, ni bo ba ga tjelel bé to; ﴾36﴿ Ndi' bet ba mpénda biniigana (bibañga) gwés ni ngôkbene gwo, bon ba yé bôt ba bee-hié, ba ga yén mu koñ ni koñ. ﴾37﴿ Baa nje a nlôôha kodop iloo mut nu a mbod bitembee ni bébe gwo **Allah** to pénda bibañga (biniigana) gwé? ba hala, ba ga bana' ngaba i yé bo ntéébaga ikété kaat (ikété bitilna); letee baôma bés ba lôl bo, ba héa bo mimbû ni kal (bo) le 'i gwom ni bé lôndôl ibabé **Allah** bi yé hee?'; ba ga kal (ba ga timbhe) le 'bi ntjôô bés'; ba ga bog ki mbôgi bomede le ba béé yaga bangihémle.

﴾38﴿ A ga kal le 'kena ni koba tjai di bôt ni bayoñ di di bi bôk béé' bisu bi ngéda ikété hié'. Hikii ngéda hiai hi bakôs-mbagi-nôgôs hi njôb, hi ga kumus hi hi bi bôk hio' bisu, letee tjodisôna di bomna mu; hi hi nsôk hi kal ni inyu hi bisu le 'a ***Nwet***, bana bon ba bi yumus bés, nôbne ni bo njiiha i hié ngélé' ibaa'. A kal le 'hikii wada a gwé ngélé' ibaa ndi béé ni nyi bé'. ﴾39﴿ Ntôñ' bisu i ga kal ni i i nsôk le 'ngo ni nloo bé bés jam, noodana ni njiiha inyu' yom ni bi kôs (inyu nson ni bi gwel)'. ﴾40﴿ Hodo le' bet ba bi pénda biniigana gwés ni ngôkbene gwo, mañwemel ma ngi ma ga yiblana bé bo, ba ga jôb bé to' i loñ-ngi kekiikel letee kamél i jôb' lituba li ndondok. Hala ni ki nyen Di nsaa bôt-babe. ﴾41﴿ Jahannama a ga bane bo likôndô; i ngi yap ki hida. Hala ki nyen Di nsaa bôt ba nkoda; ﴾42﴿ Ndi' bet ba nhémle ni boñ mam-malam..., Di mbééga bé mut mbegee ndigi i a nla begee. Ba bon ba ga ba bôt ba loñ-ngi, ba ga yén mu mba ni mba, ﴾43﴿ Di ga héa ki ôa (liyot, hiun, tole bibà) ikété yap' miñem; diléléba di kulak' isi yap; ba podok le 'bibégés bi yé ni **Allah** nu a ñéga bés munu; di bak bé le di kôs éga bale **Allah** a éga bé bés; baôma ba ***Nwet*** wés ba bi lo yaga ni maliga'. Likalô li ga tina ni bo le 'loñ-ngi ini, ni nkôdôl yo inyu nson ni bi gwel'.

﴿44﴾ Bôt ba loñ-ngi ba ga legel bôt ba bee-hie le 'i yom *Nwet* wés a bi bôn bés, di ntehe yo maliga; baa yag béé' i yom *Nwet* nan a bi bôn béé, ni ntehe yo maliga?'; ba timbhe le 'tôs, ntiik!. Nlond a lond ni, ni kal le 'biok bi **Allah** bi nkahap' i ngi bôt ba nkoda; ﴿45﴾ Ba ba ntimba njel' **Allah** ni kôde yo; ni bo ba tjélék hémle niñ' i mbus-nyemb'. ﴿46﴾ Ipôla (makoda) mo' imaa ki, libap; i ngi Al a'râf, bôt ba ba nyi hikii wada mu' bindôndôô gwap (bindôndôô bi magwelek map); ba leglak ki bôt ba loñ-ngi le 'nsañ i ba ni béé!' bo ngi-jôb ni mu, ba bembek ('tohi i *Nwet* wap le a jubus bo mu). ﴿47﴾ Ingéda mis map ma ga hielba ki yak bôt ba bee-hié, b'a kal le 'a *Nwet*, U leñ bañ bés ikété litén li bôt ba nkoda'. ﴿48﴾ Bôt ba Al a'râf ba ga sébél ki ngim' bôt i ba ga yil' bindôndôô gwap ni kal le 'nseñ i kii ni mu' i gwom ni bi kodok kii lihat ni lingwañ, ni mu' i ngôk ni bi ngôkôb? ﴿49﴾ Ba ni bon ni bé téénc hiwie le ba ga kôsna bé tohi' i **Allah**?'. Jôba' i loñ-ngi; ni ga kon ha bé woñi, ni béé ni ga tjelel ha bé to. ﴿50﴾ Ni bôt ba bee-hié ba ga bégle bôt ba loñ-ngi (ni kal bo) le 'kôba ndigi bés to ndék' malép, to yaga mu' makébél **Allah** a nti béé'. Ba ga timbhe le '**Allah** a nsôñga mo bangihémle': ﴿51﴾ I bet ba bé yoñ base yap yom' i minjôha ni' i mintuk, niñ' i nkoñ' isi i ma yoña bo (ni lôg bo). Len ni, Di nyôi bo nlélém kii ba bi hôya liboma li' i kel yap ini, ni inyu lipéndga ba bi pénda biniigana gwés.

﴾52﴿ Di bi lona yaga ni ki bo kaat i Di bi toñol ni bañga-yi kikii éga ni tohi inyu' bôt ba nhémle. ﴾53﴿ Ba mbemb ni ndigi le mbônga wé i yon (inyu ñwin-nlam ni babéhna)? kel mbônga wé i ga yon, i bet ba bé hôya (ni yahal) wo' bisu bi ngéda b'a kal le 'baôma ba *Nwet* wés ba bi lo yaga ni maliga; ndi baa di gwé bakam ba ba nla kam bés? tole di nla témb (i nkoñ' isi) ni gwel nson nya' ipe kikii i di bi gwel?'; ndi ba bi nimis bomede; i gwom ba bé bônde ki, bi ga tjôô bo. ﴾54﴿ Ni maliga *Nwet* nan le **Allah** nu a bi hek ngi ni hisi' dilo disamal, ndi a hielba' i ngi Arch (yééne-ane i lipémba) «istawâ alal Arch»; A nhô jus ni u i i noñ jo ibabé waa. (a bi hek) yag hiangaa, ni sôñ, ni tjôdôt bi bi yé banôgôl ora yéé; héka (i gwom) ni ora ba yé gwom gwé. Lipémba li ba ni **Allah**, *Nwet*-minkoñ ñwominsôna! ﴾55﴿ Lôndlana *Nwet* nan ni suhul-nyu lôñni woñi; hodo le A ngwés bé balel-mbén. ﴾56﴿ Ni lona bañ mpuñgu' i nkoñ' isi' mbus-ngéda u mpubhana (ni biniigana bi mbû); lôndlana ki Nye ni woñi lôñni bod-ñem; inyule tohi i **Allah** i yé yaga bebee ni baboñ-mam malam. ﴾57﴿ Nye ki nyen a ñom mbuk-mbebi kikii biyisne bi masoda méé, tee le i begee yida-ond; Di nyuge yo nyoo' i nkoñ-mwoga; Di nsuhlene ni malép mu, ni pémhene mintén mi matam ñwominsôna mu; hala nyen Di ga pémés (Di ga tugul) bawoga, inyuboñle ni bigda.

﴾58﴿ Nkoñ-nlam ki, bibebela gwé bi nhol (bi nuk) ni masoda ma *Nwet* wé; ndi inyu i i yé mbe, ndék ndigi yon i mpuhul ni ngandak ndun. Hala nyen Di mbambal biniigana inyu' bôt ba nti mayéga. ﴾59﴿ Di bi om yaga ni Nôa' litén jé, ni nye a kal (bo) le 'a bôt bem, béghana **Allah**, ni gwé bé nyambe numpe ibabé Nye. Hodo le me nkônôl béé njiiha i soso-kel woñi'. ﴾60﴿ Balôm ba bôt ba loñ yéé ba kal le 'di ntehe yaga we ikété biyômôk bikeñi'. ﴾61﴿ A kal (bo) le 'a bôt bem, biyômôk bi ta bé ni me, ndi me yé ñôma nu *Nwet*-minkoñ ñwominsôna, ﴾62﴿ Me mbamblene béé mañwin ma *Nwet* wem, me tinak ki béé maéba; me nyi ki mam inyu **Allah**, ma béé ni nyi bé; ﴾63﴿ Kii i yé jam li hélha le mbigda i lôl béé ni *Nwet* nan, i pémlak yak mut wada ikété nan inyuboñle a béhe béé, ni le ni kon Nyambe woñi, ni inyuboñle ni kôs tohi?' ﴾64﴿ Ba bi pénda ni nye; Di sôñ ni nye lôñni' bet ba béé ni nye ikété nkû; Di luu ki' bet ba bi pénda biniigana (biyimbne) gwés. Ni maliga le ba béé litén li ndim. ﴾65﴿ I lôk âd ki, manyañ wap Hûd; a kal (bo) le 'a bôt bem, béghana **Allah**, ni gwé bé nyambe numpe ibabé Nye; ni nkon ni bé Nye woñi?', ﴾66﴿ Balôm ba bôt ba bi tjél hémle mu' litén jé ni kal le 'di ntehe yaga we ikété bijôñ; di nhoñol yaga ki le u yé wada ikété bapot-bitembee'. ﴾67﴿ A kal (bo) le 'a bôt bem, bijôñ bi ta bé ni me, ndi me yé ñôma nu *Nwet*-minkoñ ñwominsôna,

﴾68﴿ Me mbamblene béé mañwin ma *Nwet* wem; me yéne ki béé nti-maéba nu bod-ñem. ﴾69﴿ Kii i yé jam li hélha le mbigda i lôl béé ni *Nwet* nan i pémlak yak mut wada ikété nan inyu béhe béé? hoñlana yag ngéda A bi téé béé bayiha-litén li Nôa, A kônde ki néñés béé nyû-minsôn. Bigdana ni masoda ma **Allah** inyuboñle ni bumbul masoda'. ﴾70﴿ Ba kal le 'we u nlôl bés ni mahoñol le di bégés ndigi **Allah** (Pombe-Nyambe), ni le di tjôô' gwom basôgôl bés (batata bés) ba bé bégés? longa ni bés' yom u ntine bés mabéhna ibale u yé wada ikété bapot-maliga'. ﴾71﴿ A kal (bo) le 'ngo njiiha ni hiun hi *Nwet* nan bi nkwél béé' i ngi; ni mpééna ni me nyu môl ma ni ño (ma ni mbod) béé ni basoñ banan, ma **Allah** a nsuhlene bé ndémbél yo-kii-yo? bômlana ni; yag me lôñ ni béé, me mbômle. ﴾72﴿ Di sôñ ni nye lôñni' bet ba béé lôñni nye ni gwéha yés, Di tjé ki' bet ba bé pénda biniigana gwés, ba ba bé bahémle. ﴾73﴿ I lôk tamûd ki, manyañ wap Soâlihu; a kal (bo) le 'a bôt bem, béghana **Allah**, ni gwé bé nyambe numpe ibabé Nye; ndémbél i nlôl yaga ni béé ni *Nwet* nan; kamél i **Allah** ini, i yé béé yimbne, ñwaha ni yo i je mu' hisi hi **Allah**; ni boñ ni bañ yo jam-libe, tiga le njiiha keñi i gwel béé.

﴾74﴿ Hoñlana yag ngéda A bi téé béé bayiha-lôk âd, ni yôge béé mu' i nkoñ' isi; ni oñok mintôô mi biyale' bitegep bi bahoma, ni bog mandap mu' dikôa; bigdana ni masoda ma **Allah**, ni yila bañ bapuñgul-nkoñ' isi'. ﴾75﴿ Balôm ba bôt ba loñ yéé ba ba bé hoñol ngôk ba kal (ba bad) minhoya mi bôt mi mi bi hémle ikété yap le 'béé-le ni nyi le Soâlihu a yé ñômga ni *Nwet* wé?', ba timbhe le 'di yé bahémle' i yom ba ñômôl nye'. ﴾76﴿ I bet ba bé hoñol ngôk ba kal le 'bés di yé batjél-hémle' i yom béé ni nhémle'. ﴾77﴿ Ba nol ni kamél, ba ndogbene ora i *Nwet* wap ni kal le 'a Soâlihu, lona ni le bés' yom u ntine bés mabéhna ibale wee u yé wada ikété baôma ba Nyambe'. ﴾78﴿ Hikumde hi gwel ni bo, ni bo ba nimbla minkémbé mu' liyééne jap. ﴾79﴿ A kôm ni bo mbus ni kal le 'a bôt bem, me bi bamblene yaga béé mañwin ma *Nwet* wem ni ti béé maéba, ndi béé ni ngwés bé bati-maéba'. ﴾80﴿ Yag ni Lôt ingéda a kal litén jé le 'ni mboñ bijôñ bi mut nye-kii-nye a yé ngi boñ mu' minkoñ ñwominsôna? ﴾81﴿ He nduk bôdaa, ni nyoñ bôôlôm inyu malal; ngo ni yé litén li balel-mbén.

﴾82﴿ Ndi ndimbhe i litén jé i béé ndigi le ba pot le 'pémhana bo (luhlana bo) mu' i nkoñ nan, lakii bo yagi ba yé bapubi'. ﴾83﴿ Di sôñ ni nye ni bôt béé, he bes ñwaa wéé nu a béé ikété bôt ba tjiba; ﴾84﴿ Di nôhne ni bo nop (nop-makalak); béñge ni lisuk li baboñ-mam mabe. ﴾85﴿ I bôt ba Madiañ ki, manyañ wap Chu-aïbu; a kal (bo) le 'a bôt bem, béghana **Allah**; ni gwé bé nyambe numpe ibabé Nye; ndémbél i nlôl yaga béé ni ***Nwet*** nan; hega ni longe'lihegek lôñni likobo; ni hubhene bañ bôt gwom gwap (gwom bi bi yé inyu yap); ni lona bañ to yubda' i nkoñ' isi' mbus-ngéda i mpubhana (ni biniigana bi mbû). Hala a yé yaga longe inyu nan ibale ni yé bahémle; ﴾86﴿ Ni handap bañ to' i njel yo-kii-yo inyu tééñga ni tuga njel' **Allah**' i nwet a nhémle Nye, ndi to yéñ le ni kôde yo; bigdana ki ingéda ni béé ndék, A bulus béé; béñgnana ki kii lisuk li bôt ba mpuñgu li bi ba'. ﴾87﴿ Ibale bahogi ikété nan ba nhémle' i yom me ñômna, ndi bape ba hémle bé, hônbana ni letee **Allah** a ti mbagi ipôla yés, inyule nyen a yé Longe i Nti-mbagi.

﴾88﴿ **(17)** Balôm ba bôt ba loñ yéé ba ba bé hoñol ngôk ba kal le 'di nluhul yaga we a Chu-aïbu, yag ni' bet ba nhémle lôñni we munu' i nkoñ wés tole ni ntémb' i njel yés' hémle'; a kal le 'to iba yaa le hala a mbébél bés? ﴾89﴿ Ngo ibale di ntémb mu' i njel-hémle nan' mbus-ngéda **Allah** a nsôñ bés ni pémés bés mu, wee di mbod bitembee inyu **Allah**; di gwé ni bé le di témb, he bes le hala a ba sômbôl' i **Allah** ***Nwet*** wés; ***Nwet*** wés a milba gwom gwobisôna ni yi yéé. **Allah** nyen di mbôdôl ñem. A ***Nwet*** wés, ti mbagi-sép ipôla bés ni litén jés, inyule We nyen U yé Longe i Nti-mbagi. ﴾90﴿ Balôm ba bôt ba loñ yéé ba ba bi tjél hémle ba kal ki le 'hodo ibale ni noñ Chu-aïbu, wee ni nyila banimlaga'. ﴾91﴿ Nyiñgha (i hisi) i gwel ni bo, ni bo ba nimbla minkémbé mu' liyééne jap. ﴾92﴿ I bet ba bi pénda Chu-aïbu (ba bi tjiba) weengoñle ba bi niñ bé mu; i bet ba bi pénda Chu-aïbu, bon ba béé banimlaga. ﴾93﴿ A kôm ni bo mbus ni kal le 'a bôt bem, me nlegel (me mbamblene) yaga béé mañwin ma ***Nwet*** wem ni ti béé maéba; lelaa me nla ni bana ngôô inyu litén li batjél-hémle?' ﴾94﴿ Di bi om ni bé mpodôl nye-kii-nye' i ngim nkoñ le di yiga bé gwel bôt béé ni bibômôl ni njonok inyuboñle ba son njonok. ﴾95﴿ Di yiga héñha bo ndutu ni masé letee ba nuk ni kahal pot le 'mandutu ni mahak ba bi tisba basôgôl bés'. Di yiga ni ki puhe gwel bo, ba bemb bé.

﴾96﴿ Bale bayén-minkoñ ba hémle (ba hémle Nyambe) ni kon Nye woñi, ki Di bi yiblene bo bisai bi ngi ni hisi, ndi ba bi pénda; Di gwel ni bo inyu' yom ba bi kôs (inyu nson ba bi gwel). ﴾97﴿ Bayén-minkoñ ba bé hoñol ni le kogse yés i nla bé nyek bo jû, ba bak' hilo? ﴾98﴿ Tole bayén-minkoñ ba bé hoñol le kogse yés i nla bé nyek bo binjâmuha, ba bak' mintuk? ﴾99﴿ Ba bé hégda ni pei minsoñgi mi **Allah**? ndi ndigi litén li banimlaga jon li nhégda pei minsoñgi mi **Allah**. ﴾100﴿ I ta ni bé ndémbél inyu' bet ba nyégla minkoñ' i mbus babôk bap (ba bisu) le bale Di gwéhék ki Di mbindil bo inyu bibéba gwap? ni yib miñem ñwap, ni bo ba noga ha bé? ﴾101﴿ A yé minkoñ Di ñañle we mu' miñañ ñwap; baôma bap ba bi lona yaga ni bo biyimbne bi ndémbél, ndi ba bi top bé hémle' i yom ba bi pénda' bisu bi ngéda; hala nyen **Allah** A nyib miñem mi bangihémle. ﴾102﴿ Di bi léba bé ngandak ikété yap i i nyônôs makak, ndi yom Di bi léba le ngandak ikété yap i yé baboñ-mam mabe. ﴾103﴿ Di yiga ni om Môsi' i mbus yap ni biyimbne gwés bi manyaga yak Faraô ni bauum béé, ndi ba bi yahal gwo; béñge ni lisuk li baboñ-mpuñgu; ﴾104﴿ Ni Môsi a kal le 'a Faraô, ngo me yé ñôma nu *Nwet*-minkoñ ñwominsôna,

﴾105﴿ Me nlama ndigi pôdôl **Allah** maliga; me nlona yaga béé ndémbél i *Nwet* nan; ñwas ni bon ba lôk israél ba kenek lôñni me'. ﴾106﴿ A kal le 'ibale wee u nlo ni yimbne i manyaga, lona le yo ibale u yé maliga'. ﴾107﴿ A leñ ni ntoñgo wéé; wo ni ini i nyila bañga nyoo; ﴾108﴿ A pémés ki woo wéé; wo ni ini i nyila puba-pum inyu babéñge. ﴾109﴿ Balôm ba bôt ba loñ' i Faraô ba kal le 'nunu a yé ntiik-mut-makañ nu a nyi; ﴾110﴿ A nsômbôl luhul béé (pémés béé) mu' i nkoñ nan; ni nti ni ora lelaa?' ﴾111﴿ Ba kal le 'boñ le bona manyañ ba bômle; u om ki makoda ma bake-ñwin mu' mabôñ, ﴾112﴿ Ba lona we hikii bañga mut-makañ nu a nyi'. ﴾113﴿ Ni bôt ba makañ ba lo yak Faraô ba kalak le 'di gwéé ni ngim-nsaa mu ibale bés bon di nyémbél?' ﴾114﴿ A kal le 'ñ, ngo ni ga ba ikété bakôôge-me bebee'. ﴾115﴿ Ba kal le 'a Môsi u mbôdôl leñ tole bés bon di bôdôl?' ﴾116﴿ A kal (bo) le 'leña!'; kii ba nleñ ni, ba hielel mis ma bôt, ni bo ba egbene bo; ba lona ki makañ ma ngui (makañ-makeñi) ﴾117﴿ Di legel ni Môsi le 'leñ ntoñgo woñ!': wo ni ini i nkahal milba' gwom ba bi bônde. ﴾118﴿ Maliga ma bambap ni; i gwom ba bé boñ ki; bi yila yañga. ﴾119﴿ Hala ni nyen ba bi biba sañ; ba kon hison. ﴾120﴿ Ni bôt ba makañ ba ôôb ni ôm mbom' isi,

﴾121﴿ Ba kal le 'di nhémle *Nwet*-minkoñ ñwominsôna[1], ﴾122﴿ *Nwet* (Nyambe) nu Môsi bona Aron. ﴾123﴿ Faraô a kal (bo) le 'ni nhémle nye me ngi ti béé kunde? A yé yaga minsoñgi-mimbe ni ñôd mu' libôñ inyu pémés bôt béé mu; ni ga yi ni' i mbus ngéda, ﴾124﴿ Me nke i kit béé (hikii wada-nan) woo ni kôô mpage; ni péne ki béé-bobasô'. ﴾125﴿ Ba kal le 'ni maliga le' bisu bi *Nwet* wés nyen di ntémb; ﴾126﴿ U nkogse ni ndigi bés inyule di nhémle biyimbne bi *Nwet* wés bi ma lôl bés : a *Nwet* wés, yônôs bés ni nihbe, ni témbna bés' i nyemb di bak bon ba Islâma'. ﴾127﴿ Ni balôm ba bôt ba loñ' i Faraô ba kal le 'u ñwas Môsi ni litén jé le ba puñgul nkoñ ni yahal we ni banyambe boñ?'; a kal le 'me nke' i nol bilok gwap ni ñwas bingond gwap; di gwé yak kômbe' i ngi yap'. ﴾128﴿ Môsi a kal litén jé le 'bada **Allah** mahôla ni nihbe; hodo le hisi hi yé hi **Allah**, A mboñ le tonje a ngwés ikété babôñôl béé a kôdôl ho. Sôk-mam ilam ki, i yéne bakon-Nyambe woñi'. ﴾129﴿ Ba kal le 'di nkôs bibômôl (bipuyui)' bisu ni' i mbus malo moñ' i bésni'; a kal le 'i nla pam le *Nwet* nan a luhul baoo banan, a yôge ki béé mu' i nkoñ ni béñge magwelek manan (nson ni ga ba ni ngwel)'. ﴾130﴿ Di gwel yaga ni bôt ba Faraô ni mañwii ma njal, ni yimis' i matam inyuboñle ba bigda.

1 bôt ba makañ ba Faraô ba hémle biniigana bi Môsi bona Aron ni jôb' i base i islâma

﴾131﴿ Jam-lilam li béé li lôl bo, ba kal le 'liboñok jés li'; ndi jam-libe li béé li lôl bo, ba kahal ôm Môsi ni' bet ba béé ni nye minsohi. Ni maliga le mam map ma mbéñge **Allah**. Ndi ngandak ikété yap i nyi bé. ﴾132﴿ Ba kal (nye) le 'too imbe ntén yimbne-manyaga we u nlona bés inyu yoña bés, bés di nla bé hémle we'. ﴾133﴿ Di ômle ni bo (Di tjékle ni bo) : kundul' i malép, ni bandééñga, ni gwél, ni minkoñgo, ni matjél kikii biyimbne bi bémbi; ndi ba bi ngôkôb ni lenda' libak li litén li bôt-babe. ﴾134﴿ Kii bikû bi nkwél ni bo, ba kahal pot le 'a Môsi, soohene bés *Nwet* woñ inyu malômbla A bi yoñ lôñni we; hodo le ibale u nhéa bés' bikû bini, di ga hémle we ni ñwas bon ba lôk israél le ba témb ni we'. ﴾135﴿ Kii Di nhéa ni bo bikû letee ni' likak, ba bôk jo; nunkii ba mbôk makak. ﴾136﴿ Di tja ni mapil map; Di luu bo' malép inyule ba bi pénda biyimbne gwés ni yahal gwo. ﴾137﴿ Di boñ ki le bakôs-bibômôl ba kôdôl pes i lipémél ni i linañle li hiangaa mu' nkoñ i Di bi sayap; mbônga-nlam i yônôl ki bon ba lôk israél inyu hônba ba bi hônba; Di nyugut ki (Di sas ki)' gwom Faraô ni litén jé ba bé bônde, ni' i gwom ba bé oñ.

﴾138﴿ Di yébés ki bon ba lôk israél lom, ba tagbene ni' i ngim litén i i bé téñbe bisat gwé ni kal le 'unda bés Nyambe a pônga banyambe bap'; a kal (bo) le 'ni yé yaga bijôñ bi bôt (litén li bongiyi); ﴾139﴿ I yom ba hala ba yéne ikété (kii hémle) i ntagbe ngéda; minson ba ngwel ki, mi yé yañga. ﴾140﴿ A kal (bo) le 'he bes **Allah** me yôñôl béé nyambe numpe ki i yé le nyen a mpohol béé mu' minkoñ ñwominsôna[1]?'. ﴾141﴿ Ni ngéda Di bi kobol béé' i moo ma bôt ba Faraô, ba ba bé ti béé njiiha keñi : ba nolok bon banan, ba ñwahak bôdaa banan. Hala a béé soso manoodana ma *Nwet* nan nunkeñi. ﴾142﴿ Di tééne ki Môsi liboma li môm-maaa ma mau, Di yônôs ki mo ni jôm (lipe); liboma li *Nwet* wé li yon ni inyu môm mana ma mau. Ni Môsi a kal manyañ Aron le 'yiha me munu' litén jem, gwel ki nson-nlam; u noñ bañ njel i bôt ba mpuñgu'. ﴾143﴿ Kii Môsi a nlo ni' liboma jés, *Nwet* wéé ki a pôdôs nye, a kal le 'a *Nwet*, bambbene me le me la tehe We'. A kal le 'u ga la bé tehe Me, ndi béñge nyoo' hikôa, A nyugut ho; ni Môsi a sat (ni woñi). Kii a ntelep ni, a kal le 'lipém li ba ni We; me ntémbna bisoohene' i weeni, me yé ki mut-bisu ikété bahémle'.

---

1 A mpohol béé ni ômle béé ñôma

﴾144﴿ A kal le 'a Môsi, Me ntol yaga we ikété bôt ba binam inyu mañwin mem ni lipôdôl jem; gwel ni' yom Me nti we, u ba ki wada ikété bati-mayéga'. ﴾145﴿ Di tilna ki nye biniigana ni ndoñol inyu hikii jam mu' mabam : 'gwel ni yo ni ngui ni ôdna litén joñ le ba gwelba ndolok yéé' i biniigana. Me ga unda yaga béé liyééne li bôt-babe'. ﴾146﴿ I bet ba ngôkôb ngi-njom mu' i nkoñ' isi, Me ga bagal bo ni biyimbne gwem; ba ba yé le to bale ba ntehe biyimbne gwobisôna, ba nhémle bé gwo; ibale ba ntehe njel-sép, ba nyoñ bé yo kii njel; ndi ibale ba ntehe njel-yimil, ba nyoñ yo njel. Hala ndigi inyule ba bi pénda biniigana (biyimbne) gwés ni yahal gwo. ﴾147﴿ I bet ba bi pénda ki biniigana gwés ni liboma li nsôk, minson ñwap mi yé yañga; wee ba ga kôs ni bé ndigi nsaa kiingéda nson ba bi gwel? ﴾148﴿ Litén li Môsi li bi yoñ ki man-nyaga' i mbus yéé, yom'nyu ñeñgek ni dikomb tjap, i i bé boñ wee i nyiñgha; ba bi tehe ni bé le i bé pôdôs bé bo ndi to éga bo' i njel? ba bi yoñ ni nye (kikii Nyambe), ba ba ki bôt ba nkoda. ﴾149﴿ Kii ba ntam ligwelek jap ni tehe le ba yé minimlak, ba kal le 'ibale *Nwet* wés a ntohol bé bés ni ñwéhél bés, di ga ba yaga ikété bôt-banimlaga'.

﴾150﴿ Kii Môsi a ntémb' i bôt béé ñunbak ni liyot, a kal le 'ni mbeb boñ ngandak' i mbus yem; ni ngwés ni lôhle ora i ***Nwet*** nan? a leñ ni mabam' isi ni gwélél manyañ' i ño ni nimbil nye. (Aron) a kal le 'a man-ini, ngo litén li nyoñ me kii mut-yeñgi; i nyégle ndék le ba nol me; u boñ ni bañ le baoo ba kahal uge me; u pôda bañ to me lôñni litén li bôt ba nkoda'. ﴾151﴿ (Môsi) a kal le 'a ***Nwet***, ñwéhél me, yag ni man-ké; jubus ki bés ikété tohi yoñ; inyule We nyen U yé ***Ntohol*** nu batohol. ﴾152﴿ Hodo le' bet ba bi yoñ man-nyaga kii Nyambe, hiun hi ***Nwet*** wap hi nke i kwél bo' i ngi, lôñni hison hana i niñ' i nkoñ' isi. Hala ni ki nyen Di nsaa babônde (babod-bisat ni bitembee). ﴾153﴿ I bet ba bi boñok dimama-dibe, ndi ba yiga témbna bisoohene' i mbus yap ni hémle Nyambe; ni maliga le ***Nwet*** woñ, i mbus hala, A yé yaga Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾154﴿ Kii hiun hi nsôs ni Môsi, a bada mabam; mu ki ikété bitilna gwap : éga ni tohi inyu' bet ba nkon ***Nwet*** wap woñi. ﴾155﴿ Ni Môsi a pohol môm-masâmbok ma bôôlôm inyu liboma jés; kii nyiñgha'i hisi i ngwel bo, a kal le 'a ***Nwet***, bale U gwéhék, ki U ntjé bo' bisu bi ngéda lôñni me; U ntjé ni bés inyu magwelek ma bijôñ bi bôt ikété yés? he nduk le a yé manoodana moñ U nyumhene' nwet U ngwés, U égnaga ki' nwet U ngwés. We nyen U yé bés Ben; ñwéhél ni bés ni tohol bés, inyule We nyen U yé Longe' i Nti-ñwéhél;

﴾156﴿ Mage ki bés longe (niñ-lam) hana' i nkoñ' isi yag ni' i mbus nyemb; ngo di ntémb i weeni ni isoohene'. A kal le 'njiiha yem, Me ga ti yo' nwet Me ngwés; tohi yem ki, i milba gwom gwobisôna; Me ga mage ni yo inyu' bet ba nkon Me woñi, ba tinak ki zakat; ni' bet ba nhémle biniigana gwés; ﴾157﴿ I bet ba noñ ñôma' mbus, mpôdôl nu a bi nigil bé añ to tila, nu ba nléba magge' i boni ikété Tôra ni injîl[1], nu a ñôdna bo' i mam-malam, a sôñgaga bo mam-mabe; a tinak ki bo kunde' i gwom-bilam ni sôñga bo gwom-bibe, a hééga ki bo mambegee ni minkôm mi mi yuuak bo; i bet ba nhémle ni nye, ni nit nye, ni hôla nye, ni noñ mapubi ma ma nsôs lôñni nye, ba bon ba yé babumbul-masoda'. ﴾158﴿ Kal le 'a bôt ba binam, ni maliga le me yéne béé-bobasôna[2] ñôma nu **Allah** nu a gwé nkok-liane i ngi ni hisi; nyambe numpe a ta bé ndigi Nye; nyen a nti niñ, a tinak ki nyemb; hémlana ni **Allah** ni ñôma wé, mpôdôl nu a bi nigil bé añ to tila, nu a nhémle **Allah** ni bipôdôl gwé; noña ni ki nye' mbus inyuboñle ni telep sép'. ﴾159﴿ Mu ki' litén li Môsi, ngim ntôñ i i ñéga ni maliga, ba boñok ki mam ma sép mu.

1 to hala kii bibel yosôna i ta bé biniigana bi Nyambe, to hala kii kaat mambén i ta ha bé kaat Môsi (Tôra), to hala kii malômbla ma yondo ma ta ha bé kaat Yésu (Injîl), ngim' minlôñ i yé mu ikété i i mpôdôl malo ma Muhammad (ñôma nu Nyambe) : ndiimba-mbén : 18 : 18-19; yôhanes 16 : 12-14; …

2 masôk-ñôma (Muhammad) a bi sébél bé bôt ni bibuk bini le 'a bon ba arab' kii Môsi ni Yésu ba bé pot le 'a bon ba lôk israél'; ndi a bé pot ndigi le 'a béé ba ni nhémle Nyambe', tole 'a batila-bikaat', tole 'a bôt ba binam'; inyule a bi ôma bé inyu ngim litén, ndi Nyambe a bi om nye inyu bôt bobasôna, matén momasôna, ni minkoñ ñwominsôna.

﴾160﴿ Di bi kab ki bo mandap jôm ni' imaa (kikii) bibum (tole matén). Di ti ki Môsi biniigana bi mbû ingéda litén jé li bad nye malép ma nyo le 'bép ntoñgo woñ' liaa'; jôm li mañgen ni' imaa ma puhul ni mu; hikii jada (litén) li yi' i het li nyôl. Di bi hô ki bo yiye, di suhlene ki bo mana ni biléhmba: jena ni nyo mu' i gwom-bilam Di nti béé' makébél. Bés ni bé bon Di bi kôde bo, ndi bon ba bi kodbene bomede. ﴾161﴿ Ni ngéda Di kal bo le 'yéna munu' i nkoñ nan ini, ni je gwom gwé kii ngôñ nan; ni pot ki bibuk bi ñwéhél; ni jôbôk ki' i ñwemel, ni ômôk mbom' isi; Di ga ñwéhél béé dihôha dinan, Di kônde baboñ-longe'. ﴾162﴿ Bôt ba nkoda ikété yap ba bi héñha ni bibañga bi ba bi kal bé bo ni bi ba bi kal bo. Di ômle ni bo njiiba i lôlak' i ngi inyu likodbak ba bi kodop. ﴾163﴿ Bad ki bo mambadga inyu nkoñ i i béé' i ngwañ'lom, ingéda ba bé bôk mbén sabat mu; masoba map ma tjobi ma lôlak bo' i kel yap'sabat, ndi yañga-kel, ma lôl bé bo; hala nyen Di bé noode bo inyu dibe-di-mam ba bé boñ;

﴾164﴿ Ni ngéda ngim ntôñ i pot ni ikété yap le 'inyukii ni nlep ngéda inyu ngim litén i **Allah** a nke' i tjé tole' i ti soso kogse?' ba kal (ba timbhe) le 'inyu sahba njom' bisu bi ***Nwet*** nan, ni le i nla pam le ba kon Nyambe woñi'. ﴾165﴿ Kii ba nhôya ni' yom i bi bigdana bo, Di sôñ' bet ba bé sôñga bo mam-mabe. Di gwel ki' bet ba bi kodop ni soso njiiha inyu dibe-di-mam ba bé boñ. ﴾166﴿ Kii ba ntjél ni ñwas' mam ba bi sôñga bo, Di kal bo le 'ni yila dingaam di kôi'. ﴾167﴿ Ingéda ***Nwet*** woñ a legel ni le A ntjékle bo bakogse-bo, ba ba nti bo soso njiiha ikepam' i kel-bitugne[1]. Ni maliga le ***Nwet*** woñ a yé ni mahoo' i ti kogse, ndi ni maliga ki le nyen A yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾168﴿ Di kab ki bo mintôñ mu' i nkoñ' isi; bahogi ikété yap, baboñ-mam malam, bape ba ba bé. Di bi noode ni bo ni gwom-bilam lôñni mandutu inyuboñle ba témb (i telepsép). ﴾169﴿ Bayiha bap' i mbus yap ba kôdôl ni kaat, ndi ba lôôha siñge gwom bi' i nin ini (niñ' i nkoñ' isi), ba kalak ki le 'di ga ñwéhlana'; ibakile minlélém mi gwom mi ntina bo, ba nleege ñwo; ndi baa malômbla ma kaat ma bi yôña bé inyu yap le ba pôdôl ndigi **Allah** maliga? ba bi nigil ki' yom i yé mu. Ndi linoine li mbus-nyemb li yé longe kiyaga inyu' bet ba nkon Nyambe woñi; ni nhek ni bé pék? ﴾170﴿ Ndi' bet ba ngwel nson kiingéda biniigana bi kaat, ba boñok ki masoohe…, ni maliga le Di nhubus bé nsaa' i baboñ-mam malam.

---

1 likolbaha Nyambe, ngôk, bihek-jû ni kal le 'di yé litén li Nyambe', lipamal, njômbi kômbe' i ngi minkoñ ñwominsôna, ni lôôha pél ni gwés nkus… Nyambe a bi unbene lôk yuda ni tjékle bo ôa i matén mape…

﴾171﴿ **(18)** Ni ngéda Di bi bédés hikôa' i ngi yap weengoñle titî, ba hoñlak le hi nkwélne bo (ni kal bo le) : gwela' i yom Di nti béé ni ngui, ni bigda ki' yom i yé mu inyuboñle ni kon Nyambe woñi'. ﴾172﴿ Ni ngéda ***Nwet*** woñ a yoñ mbônga' i ndaac i bon ba Adam ni yôñha bo malômbla ni manyû map : 'baa Me bé nyen Me yé ***Nwet*** nan?'; (bobasô) ba kal le 'ntiik! di mbog mbôgi (hala)'. Tiga le ni pot' i kel-bitugne le 'bés di negek hala'[1]; ﴾173﴿ Tole ni pot le 'basôgôl bés ba bi kolbaha Nyambe' bisu bi ngéda, bés di yé ndaac yap; U nke ni i tjé bés' i mbus yap inyu maboñok ma bôt ba biyômôk (bôt ba bitembee)? ﴾174﴿ Hala ni ki nyen Di mbambal biniigana inyuboñle ba témb (i telepsép). ﴾175﴿ Añle ki bo ñañ i' nwet Di bi ti biniigana (biyimbne) gwés, a yôi gwo; satan a léndél ni nye, ni nye a jôb' ntôñ' i banimlaga; ﴾176﴿ Bale Di gwés ki, ki Di bi bédhene nye tel mu, ndi a bi téñbe ni hisi (ni mam ma hisi) ni noñ biyômôk gwé; a yé weengoñle ngwo i i yé le : u nyumbla yo, i mbôs; u ñwas yo, i mbôs; hala a yé hihéga hi bôt ba ba mpénda biniigana gwés; añal ni ñañ inyuboñle ba hek pék; ﴾177﴿ Kinje béba' i hihéga ki mu' i bôt ba ba mpénda biniigana gwés ki i yé le ba nkodbene bomede (ba mboñ bomede). ﴾178﴿ Tonje **Allah** a ñéga, nye ni nyen a téé sép; ndi tonje A nimis…, ba ni bon ba yé banimlaga.

---

1 ilole Nyambe a mpémés bés hana' i nkoñ' isi, A bi bôk kod bés-bobasôna (ndaac i Adam) ni ti bés biniigana (biyisne) inyu base i di nlama bane hana i nkoñ' isi, inyuboñle di podok bañ le 'batata ba bi lôg bés' tole 'di yik bé'; inyu hala nyen Kur'an i yé mbigda inyu minkoñ ñwominsôna

﴾179﴿ Di nkôôba jahannama inyu ngandak' i bayoñ ni' i bôt ba binam; ba gwé miñem, ndi ba nsoñda bé mu; ba gwé ki mis, ndi ba ntehna bé mu; ba gwé ki maôô, ndi ba noga bé mu; ba yé weengñle binuga, iloo yag hala; bon ba yé ditéégé. ﴾180﴿ **Allah** ki nyen a gwé maséblene-malam kiyaga, ni lôndlene ni Nye mu; ni ñwas ki' bet ba nsôhla maséblene méé; ba ga kôs nsaa inyu nson ba ngwel. ﴾181﴿ Mu' i bet Di bi hek, ngim ntôñ-bôt i ñéga ni maliga; ni mu ki' (maliga), i ntelep sép; ﴾182﴿ Ndi' bet ba mpénda biniigana gwés, Di ga kena yaga bo tebe-tebe i homa ba nyi bé. ﴾183﴿ Me ga ti ki bo ngéda, ndi hodo le kogse yem i yé nkomol. ﴾184﴿ Ba nhek ni bé pék? nke-lôñ wap (Muhammad) a ta bé nkona-njék; a yé ni ndigi bañga-mbéhe. ﴾185﴿ Ba ntehe ni bé likum li ane li ngi ni hisi ni' yom yosôna i **Allah** a bi hek? ni le i nla pam le likak jap li ba bebee? imbe ñañ ba nla ni ki hémle' mbus i? ﴾186﴿ Tonje **Allah** a nyumus, a gwé ni bé ñéga. A ñwas ki bo ikété lipamal jap, ba nlenda. ﴾187﴿ Ba mbad we mambadga inyu ngeñ (kel-nsôk) 'keekii malo méé?'; kal bo le 'mayi méé ma yéne yak *Nwet* wem; numpe nye-kii-nye a nla bé yelel ngéda yéé, ndigi Nye; i ga ba nlélém inyu ngi ni hisi; i ga lôl ni ndigi ki béé mpuhge'. Ba mbad we mambadga weengoñle u gwé biyisne mu. Kal (bo) le 'mayi méé ma yéne yak **Allah**, ndi bôt ngandak, ba nyi bé'.

﴾188﴿ Kal (bo) le 'me gwé béme ngui' i boñ memede longe to béba; he nduk' i jam **Allah** a ngwés; bale me yik minsolbe mi mam, ki me gwé bigwelmoo ngandak, ki ndutu i ngwel bé me. Me yé ndigi mbéhe ni nlegel-ñwin inyu litén li' bôt ba nhémle. ﴾189﴿ Nyen A bi hek béé ni pémhene béé yak mut wada, A tine ki nye ñwaa wéé mu, inyuboñle a boñbene mu (yak ñwaa wéé); ingéda a bi hôôba ni nye, a nembee nhoya-jém, a hiômôk ni jo; kii a nkahal nôgda yét, bo' ibaa ba lôndôl **Allah** ***Nwet*** wap (ni kal) le 'ibale U nti bés (man) mboñ-longe, di ga ba yaga bati-mayéga'. ﴾190﴿ Kii A nti ni bo (man) mboñ-longe, ba kahal ti Nye bikolba mu' i yom A bi ti bo. **Allah** ni, A kéhi yaga' i ngi' gwom ba nkéda Nye. ﴾191﴿ Ba nkolbaha ni Nyambe ni gwom bi bi nhek bé yom, gwomede bihékél? ﴾192﴿ Bi bi nla bé hôla bo, ndi to hôla gwomede? ﴾193﴿ To ibale ni nsébél gwo' i njel-sép, bi ga noñ bé béé; a yé béé nlélém, too ni nsébél gwo, too ni nyén ñwee. ﴾194﴿ Ni maliga le' gwom ni nlôndôl ibabé **Allah**, yag gwo bi yé minlimil kii béé; lôndlana ni gwo, bi timbhe béé ibale ni yé maliga. ﴾195﴿ Bi gwé ni makôô ma bi nkil? Tole bi gwé moo ma bi ngwélél? tole bi gwé mis ma bi ntehnana? tole bi gwé maôô ma bi nogna? kal (bo) le 'lôndlana yaga ni bisat binan; ni udul ki me minsoñgi-mimbe, ni nôyôs ni bañ to me;

﴿196﴾ Ni maliga Liwanda jem (Ben yem) le **Allah** nu A nsuhul kaat; Nye ki nyen a ntat (a nkôhle) baboñ-mam malam'. ﴿197﴾ I bet ni nlôndôl ki ibabé Nye, ba nla bé hôla béé jam ndi to hôla bomede. ﴿198﴾ Ibakile u nsébél bo' i njel-sép, ba noga bé; u ntehe ki bo ba mbéñge we, ndi ba ntehna bé. ﴿199﴾ Gwelba yom-lam, u ôdna ki (bôt)' i mam-malam; u bagla ki ni bongiyi. ﴿200﴾ Ibakile satan a ñôdna we' i mam-mabe, yéñ lisolbene yak **Allah**. Ni maliga le A yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴿201﴾ Ni maliga le' bet ba nkon Nyambe woñi, ingéda manoodana ma satan ma ntisba bo, ba mbigda..., nunkii ba nyila bôt ba soñda. ﴿202﴾ Lôk-nyañ yap ki (bo bôt-babe) i nyûû bo ikété béba, ba mwaa bé liibe. ﴿203﴾ Ibakile u nlona bé bo yimbne-manyaga, ba nkal le 'bale u bod to'. Kal (bo) le 'me noñ ndigi' yom i ntina me kii biniigana bi mbû ni *Nwet* wem; bini (bitilna bi Kur'an) bi yé biyimbne bi bémbi bi bi nlôl yak *Nwet* nan, ni éga, lôñni tohi inyu litén li' bôt ba nhémle'. ﴿204﴾ Ingéda ba ñañ ki Kur'an, emblana ni yo, ni yén ki ñwee, inyuboñle ni kôs tohi; ﴿205﴾ Bigda ki *Nwet* woñ ikété yoñ ni suhul-nyû lôñni woñi, ni kiñ-si mu' bipôdôl, kekela ni kôkôô; u bak bañ to ikété bôt ba diyana. ﴿206﴾ Hodo le'i bet ba yé ipañ *Nwet* woñ (biangel) ba ngôkôb bé (ba mwo bé nyû) i bégés Nye; ba nti ki Nye lipém, ni ôm mbom'isi' bisu gwé*.

PES 8: AL ANFÂL
(Libumbul li gwét) – *minlôñ 75*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Ba mbad we mambadga inyu libumbul li gwét, kal (bo) le 'libumbul li gwét li yé inyu **Allah** ni ñôma. Kona ni **Allah** woñi, ni tééda ki manôgla ipôla nan; nôglana ki **Allah** ni ñôma wé ibale ni yé bahémle' ﴿2﴾ Bañga-bahémle i yé yaga' bet miñem ñwap mi nyeñg ingéda **Allah** a mbigdana; ingéda bibañga gwé bi ñéñna ki bo, hala a nkônde bo hémle; ba mbod ki ñem ni *Nwet* wap; ﴿3﴾ I bet ba mboñ masoohe, ba tinak ki zakat ni gwom Di nti bo; ﴿4﴾ Bon ba yé bahémle-Nyambe ni maliga; ba gwé bitel (bikondo)' bisu bi *Nwet* wap, ni ñwéhél, lôñni minsaibak mi makébél. ﴿5﴾ Hala nyen *Nwet* woñ a bi pémha we' i ndap yoñ inyu maliga (inyu sôñ maliga), to lakii bahémle bahogi ba bé top bé. ﴿6﴾ Ba mpééna ni we inyu maliga ma ma bambap; a yé weengoñle ba nyuge bo' i nyemb, ba nunga. ﴿7﴾ Ni ngéda **Allah** a bé bôn béé le ntôñ wada ikété ñwo' imaa i ga tina béé (i ga kwo' i moo manan), béé ni siñgge gwel i i bééna bé bijôl bi gwét; ndi **Allah**, mu' bipôdôl gwé, A gwéhék ti maliga yémbél ni nyagat (ni tembee) lôs' i bangihémle; ﴿8﴾ Inyuboñle A ti maliga yémbél ni yilha bitembee yañga-yom, njom' i baboñ-mam mabe.

﴿9﴾ Ni ngéda ni bi lôndôl *Nwet* nan, A timbhe ni béé (ni kal) le 'Me nkam yaga béé ni hikôô hi biangel bi noñnaga. ﴿10﴾ **Allah** a bi boñ ni ndigi hala kikii ñwin-nlam, ni inyu hôgbaha béé miñem. Hôla (ngama) i nlôl ni ndigi yak **Allah**. Ni maliga le **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴿11﴾ Ingéda a bi kôb béé hilo kikii hogbe i i nlôl' i nyeni, A suhlene ki béé malép ma lôlak'i ngi inyu pubhene béé mu, ni héa béé mahindi ma satan; ni inyu létés béé miñem, ni léthene béé makôô mu. ﴿12﴾ Ingéda *Nwet* woñ a ti biangel biniigana bi mbû (ni kal) le 'Me yé yaga ni béé; léthana ni bahémle nyu; Me ga ha (Me ga jubus) woñi ikété miñem mi batjél-hémle; béba ni bo disôô, ni béb yaga ki bo mu' i môñga ma nyu momasôna'. ﴿13﴾ Hala ndigi inyule ba bi nyagbene (ba bi telbene) **Allah** ni ñôma wé; ndi tonje a ntelbene **Allah** ni ñôma wé…, ni maliga yaga le **Allah** a yé Ndutu kiyaga ikété kogse. ﴿14﴾ Hala nyen noodana ni; ni maliga ki le inyu bangihémle, njiiha i bee-hié (i yé nkôôbaga). ﴿15﴾ A béé ba ni nhémle, ingéda ni mboma bangihémle' i gwét, ni kôm ni bañ bo mbus (ni kenek bañ bo ngwé); ﴿16﴾ Tonje a nkôm bo mbus yokel, he bes le hala a ba ngim' makeñge ma gwét tole inyu koba ntôñ (ntôñ wé), a nyoñba ni hiun hi **Allah**; liyééne jé ki, li ga ba jahannama; kinje lisuk-libe!

﴾17﴿ Béé ni bé bon ni bi nol bo, ndi **Allah** nyen A bi nol bo; we bé to nyen u bé leñ (lisege) ingéda u bé leñ, ndi **Allah** nyen A bi leñ; (hala) a béé inyu noode bahémle ni bilonge bi manoodana. Ni maliga le **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾18﴿ Hala nyen **Allah** a nyilha minsoñgi-mimbe mi bangihémle yañga-yom. ﴾19﴿ Ibale mbagi yon ni yéñék (a bangihémle), mbagi i nlôl yaga ni béé (i ntina yaga ni béé). Ibanile ni mwaa gwét, hala a yé béé longe; ndi ibale ni ntémb ni leñ ki, yag Bés di nleñ; bôl i ntôñ-nan i ga hôla bé béé tojam, inyule **Allah** a yé lôñ ni bahémle (bahémle-Nye). ﴾20﴿ Eé a béé ba ni nhémle, nôglana **Allah** ni ñôma wé; ni tonbana bañ Nye ki i yé le ni noga. ﴾21﴿ Ni kôna bañ' bet ba nkal le 'di nok', ndi ki ba nok bé. ﴾22﴿ Balôôha bijôñ ikété binuga' i bisu bi **Allah**, ba yé bi bi yé ndok, mbuk, bi hek bé pék. ﴾23﴿ Bale **Allah** a tehe bo ni ndék' mahoñol-malam, ki a bi ti bo noga; ndi to bale A ti bo noga, ki ba bi tonba ni kôm mbus. ﴾24﴿ Eé a béé ba ni nhémle, timbhana (neebana) nsébla' i **Allah** ni ñôma ingéda A nsébél béé' i yom i i nti béé niñ[1] (bañga-niñ tole niñ-boga); yina ki le **Allah** a nla handap ipôla mut-binam ni ñem wé, ni le i nyeni nyen ni ga kodbana; ﴾25﴿ Kona ki manoodana woñi, ma ma ntisba bé ndigi bôt ba nkoda botama ikété nan; yina ki le **Allah** a yé Ndutu kiyaga ikété kogse.

1 A nsébél béé i bog mbôgi le 'nyambe numpe a ta bé ndigi Nyambe nyetama, Muhammad a yé ñôma nu Nyambe'; i buk i yon i nti mut niñ (bañga niñ)

﴾26﴿ Hoñlana yag ngéda ni béé ndék, ni bibômôl mu' i nkoñ' isi; ni konok woñi le bôt ba ntjam béé; A ti ni béé linoine, A létés ki béé ni hôla yéé, A ti ki béé makébél ni gwom-bilam inyuboñle ni ti mayéga. ﴾27﴿ Eé a béé ba ni nhémle, ni sôhla bañ **Allah** ni ñôma ni sôyôi bod-ñem ba gwééne béé ni ntjeñ[1] (ki i yé le ni nyi). ﴾28﴿ Yina ki ntiik le bigwelmoo binan ni bon banan (lihat linan ni lingwañ linan) bi yé gwom bi manoodana, ni le' bisu bi **Allah** nyen nsaa-nkeñi i yéne. ﴾29﴿ A béé ba ni nhémle, ibale ni nkon **Allah** woñi, A ga ti béé soñda ni sas béé dihôha dinan, ni ñwéhél béé. Ni **Allah** a yé Nti-masoda nunkeñi. ﴾30﴿ Ni ingéda batjél-hémle ba bé udul we minsoñgi-mimbe le ba nha we' i mok tole ba nol we, to yaga le ba nluhul we; ba ñôd ki minsoñgi-mimbe, **Allah** nyek a ñôd minsoñgi. Ni **Allah** a yé Longe -i-ñôd-minsoñgi (minsoñgi mi Nyambe mi nkwo bé kekiikel). ﴾31﴿ Ingéda bibañga gwés bi ñéñna ki bo, ba nkal le 'di nok ni; bale di gwéhék, ki yag bés di mpot nlélém hala, hala a yé ndigi panapô i bôt ba kwañ'. ﴾32﴿ Ni ngéda ba bi kal le 'a ***Nwet***, ibale bini bi yé maliga ma ma nlôl' i weeni, nôhne bés nop dibañ-ngok di lôlak' i ngi, tole lona bés njiiha keñi'. ﴾33﴿ **Allah** a gwé ni bé le a kogse bo u bak lôñ ni bo; **Allah** a gwé ni bé le a kogse bo ba badak ñwéhél.

---

1 bahémle-Nyambe ba nlama semba bijôñ ni mpuñgu, tiga le hala a sôhla base i islâma

﴾34﴿ Kii ba gwé ni i i mboñ le **Allah** a kogse bé bo, ki i yé le ba nluhul (ba nluhul bahémle) mu' i ndap'masoohe i bisai, ba ba bé batat-yo? inyule batat-yo ba yé ndigi bakon-Nyambe woñi; ndi ngandak ikété yap, i nyi bé. ﴾35﴿ Ndi masoohe map (lisoohege jap) ha' i homa ndap, ma béé ndigi ntuba ni libamb-moo[1]: noodana ni njiiha inyu litjélék ni bi tjél hémle. ﴾36﴿ Batjél-hémle ba mpémés bigwelmoo gwap inyu yôbha (bôt) njel' **Allah** (inyu timba njel' Nyambe); ba ga pémhak ni gwo, ba yiga tam, ba biba ki gwét. I bet ba ntjél hémle Nyambe ba ga kodba yaga ki' i jahannama. ﴾37﴿ Inyuboñle **Allah** a segel bibéba ni bilonge, ni le a pimbe bibéba, bihogi' i ngi bipe, A kod ni bobasôna ntôñ ni leñ bo ikété jahannama; ba bon ba yé banimlaga. ﴾38﴿ Kal' bet ba ntjél hémle le ibale ba mwaa (ibale ba nsôk ha), ba ga ñwéhél bo inyu' mam ma bi tagbe; ndi ibale ba ntiimba ki…, (ba ga kôs) nlélém kogse i bôt ba kôba. ﴾39﴿ Jôha ni bo sañ letee likolbaha-Nyambe li mal, base ki, i yéglege ndigi inyu **Allah**; ibanile ba mwaa gwét…, ngo ni maliga le **Allah** a ntibil yaga tehe' mam ba mboñ. ﴾40﴿ Ibakile ba ntonba…, yina ni le **Allah** a yé béé Ben. Kinje Longe' i Ben ni kinje Longe' i Nhôla ni Nsôñ!

---

1 masoohe ma lôk kristô ni bôt ba biyômok bape ma nhañ bé ni ntuba'i tjémbi ni libamb-moo

﴾41﴿ **(19)** Yina ni ki le mu' i gwom ni nkôsna kikii libumbul li gwét, ngaba yada ikété ngaba itan i yé inyu **Allah** ni ñôma, ni bôt ba litén, ni bon ba nyu, ni diyeyeba, ni baloo-njel, ibale ni nhémle (toi) **Allah** ni' yom Di bi suhul' i ngi mbôñôl wés i kel-lisoñda: kel libomna li mintôñ (mi gwét) ñwo' imaa. Ni **Allah** a gwé ngui' i boñ hikii jam. ﴾42﴿ Ingéda béé ni béé bebee (ni lijôl li gwét), bo ba bak nonok; ntôñ' i bôt ba manyuñga i bak' isi iloo béé; bale ni bôk ni tééna liboma (ni sañna liboma), ki ni bi tôl' liboma (ki ni bi see); ndi i bé sômbla ndigi le **Allah** a yônôs ora i i nlama yon, inyuboñle tonje a nlama wél mu' i ndémbél, a wo; ni le tonje a nlama péyéi mu' i ndémbél, a pei (le tonje a nlama niñil mu' i ndémbél, a niñ). Ni maliga ki le **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾43﴿ Ingéda **Allah** a bi unda we bo ndék-liboga' i eem; inyule bale A unda we bo ngandak-bôt, ki ni bi see sañ ni péénana béé-ni-béé inyu ora; ndi **Allah** a bi sôñ béé (li jam); ni maliga le nyen A yé Nyi-matihil ma miñem. ﴾44﴿ Ni ngéda A bé unda béé bo ndék-liboga' i mis manan ingéda libomna (ingéda ni leegana sañ), A unda ki bo béé ndék-liboga' i mis map; inyuboñle **Allah** a yônôs ora i i béé ndigi le i yon. Yak **Allah** ki nyen (i bisu bi Nyambe ki nyen) mam momasôna ni gwom gwobisôna bi ntémb. ﴾45﴿ A béé ba ni nhémle, ingéda ni mboma ntôñ-gwét, ni létés nyu, ni bigda ki **Allah** ngandak (ni lôndôl ki Nyambe ngandak) inyuboñle ni yémbél;

﴾46﴿ Nôglana ki **Allah** ni ñôma wé; ni noñna bañ to béé-ni-béé, tiga le ni tomb, ni nimis ngap-nan (lôs-nan); ni hônba ki. Ni maliga le **Allah** a yé Lôñ ni bôt ba hônba; ﴾47﴿ Ni nigle bañ (ni kôna bañ)' bet ba bi pam' mandap map ni ngôk' i mbamba, ni yôbha (bôt) njel' **Allah** (ni timba njel' Nyambe). Ni **Allah** a yé Nkéña maboñok map. ﴾48﴿ Ni ngéda satan a lémhene bo minson ñwap ni kal le 'mut-binam nye-kii-nye a nla bé yémbél béé len; me me yéne yaga béé nhôla'; ingéda mintôñ mi gwét ñwo'imaa mi tehna ni mbom-ni-mbom; a hiel bitîndi (a ti mabéga) ni kal le 'me me ntañba béé; me ntehe yaga' i yom béé ni ntehe bé; me me nkon **Allah** woñi; ni **Allah** a yé Ndutu kiyaga ikété kogse'. ﴾49﴿ Ingéda bôt ba mandon ni' bet ba gwé kon' miñem ba bé kal le 'bana bôt base yap i nlôg bo'; ndi tonje a mbôdôl **Allah** ñem, (a ga yémbél); inyule **Allah** nyen a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾50﴿ Bale u tehge (bale u tehnaga) ingéda biangel bi nhéa mimbû mi bangihémle (ni lôs); ba biblak ki bo mu' masu map ni' i mbus yap (ni kal bo le): 'noodana njiiha i lék, ﴾51﴿ Hala inyu' mam moo manan ma bi bugus (ma bi gwel)'; ni le **Allah** a tane bé minlimil ñwé nkoda; ﴾52﴿ Nlélém kii bôt ba Faraô ni' bet ba bi tjél hémle biniigana (biyimbne) bi **Allah**' bisu gwap bi ngéda; **Allah** a gwel ni bo inyu bibéba gwap. Ni maliga le **Allah** a yé Lôs, Nti-kogse nunkeñi.

﴾53﴿ Hala ndigi inyule **Allah** a nhéñha bé masoda A nti ngim litén ilole ba nhéñha libak jap; ni le **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾54﴿ Nlélém kii bôt ba Faraô ni' bet ba bi bôk bo' bisu bi ngéda; ba bi pénda biniigana (biyimbne) bi ***Nwet*** wap; Di tjé ni bo inyu bibéba gwap; Di luu ki bôt ba Faraô; bobasôna ba béé yaga bôt ba nkoda. ﴾55﴿ Balôôha-bijôñ' bisu bi **Allah** ba yé' bet ba bi tjél hémle (i bisu bi ngéda); ni bo ba nhémle bé to (i len ini); ﴾56﴿ Ba ba yé le we ni bo ni bi yegna (ni bi tééna makak) ndi ba mbôk makak map hikii ngéda; ni bo ba kon bé Nyambe woñi. ﴾57﴿ Ibanile ni nyémbél bo gwét, ni bindil yaga bo ni sôha' bet ba yé bo' i mbus miñem inyuboñle ba bigda. ﴾58﴿ Ibakile u nkon ngim litén woñi le i ga liibana we, téé mayegna manan ni njel-sép; inyule **Allah** a ngwés bé basohbene-bôt (bôt ba nliba). ﴾59﴿ Bangihémle ba hoñol ni bañ le ba mpei; hodo le ba nla bé bunda Bés. ﴾60﴿ Kôôbana ni ki gwom gwobisôna ni nla bana kikii lôs ni bijôl bi gwét inyu sôha baoo ba **Allah** ni baoo banan miñem; ni bape ba ba yé le béé ni nyi bé ndi **Allah** Nye a nyi bo; yom yosôna ki i ni mpémés' i njel'**Allah** i ga timbhana yaga béé; ni ga lôl bé to matam ma nson-nan. ﴾61﴿ Ibakile ba nyôôbe' i pes i nsañ, yag we yôôbe mu; u bod ki ñem ni **Allah**; inyule Nyen a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi.

﴾62﴿ Ibakile ba nsômbôl pundus we (le ba nsômbôl lôg we)..., **Allah** A kôli ni we kikii Ben, nyen A bi kam we ni hôla yéé lôñni (mahôla ma) bahémle; ﴾63﴿ A bi ad ki miñem ñwap. To bale u pémés' gwom gwobisôna bi yé' i nkoñ' isi, ki u bi la bé ad miñem ñwap; ndi **Allah** nyen a bi ad bo, inyule nyen a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾64﴿ Éé a mpôdôl, ngo **Allah** ni' bet ba noñ we' mbus mu ikété bahémle ba kôli we. ﴾65﴿ A mpôdôl, séble bahémle le ba jo gwét; ibale bôt ba nihbe ba yé ikété nan môm'imaa, ba ga yémbél mbôgôl'ibaa; ibakile ba yé ikété nan mbôgôl, ba ga yémbél hikôô hi bangihémle; inyule ba yé yaga litén li li noga bé (li li nsoñda bé). ﴾66﴿ Hanaano **Allah** a nhôyôs béé mbegee, A nyi ki ntiik le yeñgi i yé ikété nan; ibanile bôt ba nihbe ba yé ikété nan mbôgôl, ba ga yémbél mbôgôl'ibaa; ibakile ba yé ikété nan hikôô, ba ga yémbél dikôô-dibaa ni ngui' **Allah**. Ni **Allah** a yé lôñni bôt ba nihbe (bôt ba hônba). ﴾67﴿ Mpôdôl a kôli bé bana minlimil mi gwét nye ngi bémbe (nye ngi-mélés lôs i baoo)' i nkoñ' isi. Béé ni ngwés libumbul li nkoñ' isi, ndi **Allah** Nye a ngwés mbus-nyemb. Ni **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾68﴿ He nduk le mbônga i **Allah** i i bi bôk, ngo ki soso njiiha a ntisba béé inyu' gwom ni nyoñ (kii nsaa i ngi-kunde). ﴾69﴿ Jena ni mu' i gwom-bilam bi ntina béé (kikii libumbul li gwét) bi bi yé béé kunde; kona ki **Allah** woñi. Ni maliga le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***.

﴾70﴿ A mpôdôl, kal minlimil mi gwét mi mi yé béé' i moo le 'ibale **Allah** a nyil béé jam-lilam mu' miñem minan, A ga ti béé gwombilam iloo bi bi nyôña béé ni ñwéhél béé. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***'. ﴾71﴿ Ibanile ba ngwés liibana we…, ngo ba bi bôk sohbene **Allah**' bisu bi ngéda, A gwélés ni bo. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾72﴿ Hodo le' bet ba bi hémle, ba bôô ki, ba jo ki sañ ni bigwelmoo gwap, lôñni manyû map' i njel' Allah; yag' bet ba bi ti bo liboñbebe ni hôla (ni hôla bo), ba yé bangwa (mawanda) bana ni bana-bape. Ndi' bet ba bi hémle ndi ba top bé bôô, ni ga adna bé ni bo inyu jam jo-kii-jo letee ba bôô. Ibanile ba mbad béé mahôla' i jôl li base, ni kôli ni ti bo mahôla, he bes inyu jôs litén li li yé le béé ni jo ni gwééna ngim' mayegna (ngim' mimbônga). Ni **Allah** a ntehe yaga' i mam ni mboñ. ﴾73﴿ I bet ba ntjél hémle ba yé mawanda bana ni bana-bape; ibale ni mboñ bé hala (libagla ni bangihémle), ngimanôgla ni soso mpuñgu ba ga tjama ni nkoñ' isi. ﴾74﴿ I bet ba bi hémle ki, ni bôô, ni jo sañ' i njel' **Allah**; lôñni' bet ba bi ti bo liboñbene, ni hôla (ni hôla bo), bon ba yé bahémle ni maliga; ba gwé ñwéhél ni minsaibak mi makébél. ﴾75﴿ I bet ba ga yiga ki hémle (i bet ba ga yiga ki jôb' i islâma), ndi ba bôô ni jo sañ lôñ ni béé, yag bo ba yé ni lôñni béé; i bet ba yé ki lihaa li matjél, ba nlôôha ba linyañ bana ni bana-bape (ikété nan) kikii i yé ntilbaga ikété kaat i **Allah** (ikété bitilna bi Nyambe). Ni maliga le **Allah** a yé Nyimam momasôna.

PES 9: **AT-TAWBAH**
(Bisoohene) – *minlôñ 129*

﴾1﴿ Hitjila hi **Allah** ni ñôma wé ba ntjél mayegna ni bi tééna ni' bet ba nkolbaha Nyambe. ﴾2﴿ Hiôma ni mu' i nkoñ' isi sôñ-ina, yina ki le ni nla bé pôgôs ngui'i **Allah**, ni le **Allah** a yé Mpuhmbe-bangihémle. ﴾3﴿ Koome i **Allah** ni ñôma wé i ntina ki bôt ba binam' i soso kel-hâj le **Allah** ni ñôma wé ba nkénés bakolbaha-Nye (babégés-bisat). Ibanile ni ntémbna bisoohene, hala a ga ba béé longe kiyaga; ndi ibale ni ntonba, yina ni le ni nla bé bunda **Allah** (ni nla bé pei Nyambe); legel ki' bet ba ntjél hémle le ba ga bana njiiha keñi, ﴾4﴿ He bes' bet béé ni bo ni nyegna ngim' mam mu ikété bakolbaha-Nyambe, ba huhul bé béé inyu jam jo-kii-jo; ba kam bé to mut nye-kii-nye i jôs béé sañ; ni téédana ni bo mayegna manan letee makak ma yon. Ni maliga le **Allah** a ngwés bakon-Nye woñi. ﴾5﴿ Ingéda minsaibak mi sôñ mi ntagbe, nola bakolbaha-Nyambe tohee ni nkobna bo, gwela ki bo, leña ki bo, soma ki bo mu' masômôl momasôna; ndi ibale ba ntémbna bisoohene, ba bôdôl boñ masoohe ni ti zakat, ni yiblene ni bo njel yap; inyule **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾6﴿ Ibale wada ikété bakolbaha-Nyambe a nyagal we liboñbene, ti nye jo inyuboñle a nok bipôdôl (bibañga) bi **Allah**; u pamna yaga ki nye' i homa wé hogbe; hala ndigi inyule ba yé bôt ba ba nyi bé.

﴾7﴿ Lelaa bakolbaha-Nyambe ba nla ni bana ngim' mayegna lôñni **Allah** to lôñni ñôma wé, he bes' bet béé ni bo ni bi téèna mayegna bebee ni ndap-masoohe i bisai[1]? i bet ba ntelbene ni béé sép, yag béé ni telbene bo sép; inyule **Allah** a ngwés bakon-Nye woñi. ﴾8﴿ Inyukii ni ingéda ba nyémbél béé, ba ntééda ha bé mayegna to lihaa? ba nlél béé manyo map, ndi miñem ñwap mi ntjél; ngandak ikété yap ki, i yé bibéba bi bôt. ﴾9﴿ Ba nluga bibañga bi **Allah** ni ndék nkus, ni yôbôs njel yéé (ni timba njel yéé); hodo le nson ba ngwel i nlôôha mbe. ﴾10﴿ Ba ntééda bé mayegna map ni bahémle, to yaga matjél ma lihaa; bo ki bon ba yé balel-mbén. ﴾11﴿ Ndi ibale ba ntémbna bisoohene, ba bôdôl boñ masoohe ni ti zakat, wee ba nyila linyañ ni béé' i base (linyañ linan li yéne ni' i base). Di ntoñol yaga ki biniigana inyu' bôt ba nyi. ﴾12﴿ I mbus mayegna, ibale ba mbôk makak map ni leñ base-nan gwét, jôha ni baôdna-bôt' i ngihémle sañ; ni bo ba nyônôs bé makak, inyuboñle ba sôk ha. ﴾13﴿ Inyukii ni njôs bé' bet ba bi bôk makak map ni yéñ luhul ñôma, ki i yé le bon ba bi bôk leñ béé? ni nkon bo woñi? ngo **Allah** nyen a nlama kôna woñi ibale ni yé toi bahémle.

---

1 mayegna' isi e i hudaibiyya ipôla ñôma nu Nyambe ni Abu Sufian (kiñe i Mek ha' i ngéda i – ñwî 628)

﴾14﴿ Jôha bo sañ; **Allah**, ni mu' i moo manan, a ga kogse bo ni wéha bo nyû; a ga ti béé yémbél (kômbe)' i ngi yap, ni mélés makon ma tôl (makon ma ñem) ma litén li bahémle-Nye; ﴾15﴿ A ga héa ki liyot mu' miñem ñwap. Ni **Allah** a nleege bisoohene bi tonje a ngwés. **Allah** ki, a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾16﴿ Baa ni nhoñol le ni ga yén ñwee, **Allah** Nye ngi segel' bet ba njo sañ ikété nan, ba yoñ bé binigbene bipe he nduk **Allah** ni ñôma wé ni bahémle? ni **Allah** a yé Ntibil-yi' mam ni mboñ. ﴾17﴿ I ta bé bakolbaha-Nyambe kunde le ba yén' mandap ma masoohe ma **Allah**; ba mbôgôl bomede mbôgi i ngihémle; minson ñwap mi ga hee yañga; ikété hié ki, ba ga yén koñ ni koñ. ﴾18﴿ Ba nlama ni ndigi yén mu' mandap ma masoohe ma **Allah**'i bet ba nhémle **Allah** (Pombe-Nyambe) ni kel-nsôk, ba boñok ki masoohe, ba tinak ki zakat, ba konok ndigi ki **Allah** nyetama woñi; i nla pam le ba hala, ba ba ikété batelep-sép. ﴾19﴿ Ni nhoñol le liti bôt ba hâj (bôt ba nleñ) malép-ma-nyo, ni libôñgôl ndap-masoohe i bisai, ba gwé masoda nlélém kii' nwet a nhémle **Allah** (Pombe-Nyambe) ni kel-nsôk, a jok ki sañ' i njel' **Allah**? ba kôli bé'i bisu bi **Allah**. Ni **Allah** a ñéga bé litén li bôt ba nkoda; ﴾20﴿ I bet ba bi hémle Nyambe, ni bôô, ni jo sañ' i njel' **Allah** ni bigwelmoo gwap lôñni manyû map, ba gwé bitel-bikeñi' bisu bi **Allah**; bo ki bon ba yé babumbul-masoda;

﴾21﴿ *Nwet* wap a mbôn bo tohi ni maleege, ni ñwom mi gwom bi binene bi ngéda yosôna; ﴾22﴿ Ba ga yén mu' i boga ni boga. Ni maliga le' bisu bi **Allah** nyen nsaa-nkeñi i yéne. ﴾23﴿ A béé ba ni nhémle, ni yoñok bañ basoñ banan (babod banan) to lôkinsoñ nan mawanda ibale ba nsiñge ngihémle iloo hémle; tonje a nhôgbe ni bo ikété nan…, ba hala ni bon ba yé bôt ba nkoda. ﴾24﴿ Kal (bo) le 'ibale basoñ banan, ni bon banan, ni lôk-nyuñ nan, ni baa banan, ni bôt banan ba litén, ni nkus ni nkôs, ni manyuñga ni nkônôl woñi le ni nsot, ni mayééne ma ni nkônôl masé bi nlémél béé iloo **Allah** ni ñôma wé, ni lijo-sañ' i njel yéé, wee bemba ni letee **Allah** a lona ora yéé. Ni **Allah** a ñéga bé bôt-babe'. ﴾25﴿ **Allah** a ma sôñ yaga béé ngandak' i bahoma; kel gwét bi Hunain, ingéda ni bé hak ni bôl' nan, ndi yo i hôla bé béé tojam (i bane bé béé nseñ); hisi hi neene béé ndék to lakii hi bé keñep, ni kôm mbus (ni ti mabéga) ni ke ngwé. ﴾26﴿ **Allah** a yiga ni suhlene ñôma wé ni bahémle hogbe yéé, a suhul ki mintôñ ñwéé mi gwét mi ni bé tehe bé, a kogse ki' bet ba bi tjél hémle; hala ki nyen a yé nsaa' i bangihémle.

﴾27﴿ I mbus hala, **Allah** a ga leege bisoohene bi tonje a ngwés. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾28﴿ A béé ba ni nhémle, ngo bakolbaha-Nyambe ba yé mahindi (mbindô); ñwaa'i nsôk i ñwii ini! ba tiige ni ha bañ nsaibak' ndap-masoohe bebee; ibale njal yon ni nkon woñi, ngo **Allah** a nke' i yôge béé (a nke' i mége béé) ni gwéha yéé ibale a ngwés. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾29﴿ Jôha' bet ba ntjél hémle **Allah** ni kel-nsôk sañ, ba sôñga bé to' i yom **Allah** ni ñôma wé ba nsôñga, ba hémle bé to ni base i maliga mu' i bet ba bi kôsna kaat letee ba saa jizya (ba saa tas) ni moo map, ba ma kôsna hison. ﴾30﴿ Lôk yuda ba nkal ki le Uzair a yé man **Allah**; lôk kristô ba kalak le Mesia (Yésu) a yé man **Allah**; hala a yé bipôdôl gwap mu' manyo map; ba nigle bipôdôl bi batjél-hémle' bisu bi ngéda. **Allah** a tjé ni bo! lelaa ba ntonba ni? ﴾31﴿ Ba bi yoñ biprisi gwap ni bipara (bibisop) gwap, yag Yésu man Maria kii Bet (batohol) he bes **Allah**, ki i yé le ora i bi tina bo le ba bégés ndigi **Allah** (Pombe-Nyambe), nyambe numpe a ta bé ndigi Nye. Lipém li ba ni Nye! a kéhi' i ngi' gwom ba nkéda Nye.

﴾32﴿ Ba ngwés lém mapubi ma **Allah** ni manyo map, ndi **Allah** Nye a ngwés ndigi le a béyés mapubi méé; njom' i batjél-hémle. ﴾33﴿ Nyen a bi om ñôma wéé ni éga, lôñni base i maliga (islâma) inyu bambal yo' i ngi base yosôna; njom' i bakolbaha-Nyambe. ﴾34﴿ **(20)** Éé a béé ba ni nhémle, ngo ngandak' i biprisi ni bipara bi nje gwom bi bôt yañga ni yôbôs njel' **Allah** (ni timba njel' Nyambe); i bet ba nkot gôl ni silba, ndi ba pémhene bé gwo' i njel'**Allah**…, legel ni bo (le ba bômle) njiiha keñi. ﴾35﴿ I kel (i gwom bi) bi ga yoñ hié ikété hié hi jahannama, ba bak nlébbaga gwo (nkañak ni gwo): i mbom yap, ni'i mbai yap, ni'i mbus yap; (i ga kéla bo le): 'i gwom bini gwon ni bi kôdlak béé-bomede; noodana ni' gwom ni bi kodok'. ﴾36﴿ Hodo le nsoñgi i sôñ' bisu bi **Allah** i yé jôm ni ibaa mu' litéak li **Allah** (ibôdôl) kel a bi hek ngi ni hisi; ina mu' ikété yap i yé minsaibak; hala a yé base i téé sép; ni kodbene ni bañ béé-bomede mu (i sôñ i); jôha ni bakolbaha-Nyambe sañ ibabé ndodla nlélém kii ba njôs béé ibabé ndodla; yina ki le **Allah** a yé lôñ ni bakon-Nye woñi.

﴾37﴿ Loona i nsaibak-sôñ ni yañga-sôñ i yéne i mbuga' i mam ma litjél-hémle, mu nyen bangihémle ba nyumul; ñwii ihogi ba nkal le i yé yañga (kunde inyu hikii jam), impe ba nkal le i yé nsaibak, inyuboñle ba kôhlaha nsoñgi i sôñ **Allah** a bi sayap; hala ni nyen ba nyilha'i sôñ **Allah** a bi sayap gwañga bi sôñ; maboñok map mabe ma nlémél bo. Ni **Allah** a ñéga bé litén li bangihémle. ﴾38﴿ A béé ba ni nhémle, kii i bi boñ béé ingéda ba bi kal béé le 'leñbana mu' i njel'**Allah**', ni bi bogop mu' i nkoñ? niñ i nkoñ' isi yon ni nsiñge iloo i mbus-nyemb? ngo mahak ma niñ' i nkoñ' isi ma yé ndigi hibagaa hi yom i hek ni niñ' i mbus-nyemb. ﴾39﴿ Ibanile ni ntop bé leñba' i jo sañ (i njel'Nyambe), a ga kogse béé ni bañga kogse, a yiha ki béé ni litén-lipe[1]; ni ga la bé tééñga Nye ni jam jo-kii-jo. Ni **Allah** a gwé ngui' i boñ hikii jam. ﴾40﴿ Ibale ni nkam bé nye…, **Allah** Nye a bi kam yaga ni nye ingéda batjél-hémle ba bi luhul nye, a yôsnege ibaa ikété bo'ibaa, ba bak ikété hôk[2], ndi nye a kalak ngwa yéé le 'u tjelel bañ, inyule **Allah** a yé ni bés'. **Allah** a suhlene ni nye hogbe yéé' i ngi yéé, a nit ki nye ni mintôñ mi gwét mi béé ni bé tehe bé; a puyui ki lipôdôl li' bet ba bi tjél hémle; lipôdôl li **Allah** ki, li kahap'i ngi. Ni **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Batupék.

---

1 lijo-sañ' i njel'Nyambe li yé bahémle-Nyambe pil; litjél jo sañ' i njel Nyambe li yé litjél hémle, li gwé ki kogse i Nyambe…

2 ingéda mabôô ma ñôma nu Nyambe i ñwii 622 nu a bé ke i Médina, bon ba Mek ba yéñék le ba nol nye, a bi solob' i hôk bona ngwa yéé Abubakar… Nyambe a péyés ni bo ni sôñ bo maboñok ma bangihémle

﴾41﴿ Ni dibagaa, to ni mbôm'i bijôl bi gwét, leñbana' i sañ; jona ki sañ ni bigwelmoo binan lôñni manyû manan' i njel'**Allah**; hala a yé béé longe kiyaga bale ni yik[1]. ﴾42﴿ Bale a ba jam li libumbul li mbombol, tole liké li bebee, ki ba bi noñ we' mbus; ndi liké li bi neene bo nténdéé. Ndi ba ga tééne we hiwie i jôl li **Allah** le 'bale di la, ki di bi pam lôñni béé'. Ba nyôm (ba nlôg) bomede; ni **Allah** a nyi yaga le ba yé bôt ba bitembee. ﴾43﴿ **Allah** a ñwéhél we! inyukii u bi ti bo kunde (i yégle' mandap) we ngi todol bapot-maliga ni bôt ba bitembee? ﴾44﴿ I bet ba nhémle **Allah** ni kel-nsôk ba mbad bé we kunde inyu jo sañ ni bigwelmoo gwap lôñni manyû map. Ni **Allah** a yé Ntibil-yi bakon-Nye woñi; ﴾45﴿ I bet ba nhémle bé **Allah** ni kel-nsôk bon ba mbad we kunde, miñem ñwap nyonok ni pééna; ba nhegle ndigi mu' i ngi-bana ñem-siñ (i ngi-bana hémle). ﴾46﴿ Bale ba gwés pam (i jo sañ), ki ba bi kôôba yo; ndi mapam map ma bi lémél bé **Allah**, ni Nye a ti bo nsee (yeñgi); i kéla ki bo le 'yéglana mbôda ni ba ba nyégle'. ﴾47﴿ Bale ba pam lôñni béé, ki yom ba bi kônde ndigi béé nyagda ni jôbna ngi-manôgle ikété nan, ba yéñék lona mambagla; ikété nan ki, bahogi ba emblege bo. Ni **Allah** a yé Nyi bôt ba nkoda.

1 ni yan bañ libak linan, to yi nan, to bigwelmoo binan inyu jôb' i njel ni jo sañ' i njel'Nyambe…

﴾48﴿ Ba bi yéñ yaga lona ngi-manôgla (ikété nan)' bisu bi ngéda ni yumus mam moñ letee maliga ma nyek, ora i **Allah** i bambap, njom yap. ﴾49﴿ Bahogi ikété yap ki ba mpot le 'ti me kunde (le me yégle), u noode bañ to me'; ba nkwo yaga ni manoodana. Ndi hodo le jahannama a yé nkéña bangihémle. ﴾50﴿ Jam-lilam li gwel we, ba ñunup (ba nyodop); ndi jam-libe li gwel we, ba mpot le 'he le di yoñ yihe' bisu bi ngéda'; ba ntonba ki ni kon masé. ﴾51﴿ Kal (bo) le 'jam jo-kii-jo li nla bé gwel bés he nduk li **Allah** a bi tééne bés; Nyen a yé bés Ben; **Allah** ki Nyen bahémle ba nlama bôdôl ñem'. ﴾52﴿ Kal (bo) le 'kinje-jam ni mbémbél bés he nduk jada ikété mam-malam mo'imaa[1]? ndi yom bés di mbémbél béé le **Allah** a kogse béé ni njiiha i i nlôl' i nyeni, to yaga ni moo més; bômlana ni, yag bés lôñni béé, di mbômle'. ﴾53﴿ Kal (bo) le 'ni pémés yaga ni sômbôl-nan to ni nyéksa, gwom binan bi ga leegana bé kekiikel, inyule ni bi ba (ni yé) litén li baboñ-mam-mabe'. ﴾54﴿ Yom i mboñ ki le gwom gwap bi leegana bé i yé ndigi le ba bi tjél hémle **Allah** ni ñôma wé, ba boñok ndigi ki masoohe ni yeñgi, ba pémhak ndigi ki gwom (inyu mam-malam) ingéda ba yé nyéksaga.

1 mam-malam mo'imaa: yémbél tole liwél' i njel'Nyambe

﴾55﴿ Lihat jap to lingwañ jap bi ége bañ we (bi sôgôs bañ we); ngo **Allah** a ngwés ndigi kogsene bo mu i niñ' i nkoñ' isi, ni le mimbû mi soa bo ni njonok, ba bak bañgihémle; ﴾56﴿ (bôt ba mandon) ba ntéé ki hiwie i jôl li **Allah** le ba yé ni béé, ki i yé le ba ta bé ni béé; ndi ba yé bôt ba woñi (ba yé ni bisôha bi miñem). ﴾57﴿ Bale ba léba lisolbene, bihôk to ñwii-isi, ki ba bi tiib mu ngwé-ni-mahoo; ﴾58﴿ Ikété yap ki, bahogi ba ñôm we minsohi inyu makébél ma sadka; ibale u nti bo mu, ba nkon masé; ndi ibale u nti bé bo, béñge kii ba nyodop. ﴾59﴿ Bale ba leege ni' yom **Allah** ni ñôma wé ba bi ti bo ni pot le '**Allah** a kôli bés; **Allah** a nke' i ti bés mu' masoda mé yag ni ñôma wé; sômbôl yés i nke ndigi yak **Allah**'. ﴾60﴿ Makébél ma sadka ma yé ni ndigi inyu diyeyeba, ni bôt ba ngoo, ni basal mu, ni' bet ba nlama yôña miñem ñwap, ni inyu likobol minlimil, ni inyu' bet ba yé nyûûak ni mapil, ni nloo-njel, ni inyu njel'**Allah**; matéak ma **Allah** ma. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾61﴿ Bahogi ikété yap ba nyumbla (ba nsol) mpôdôl ni kal le 'tehe nye maôô!'; kal (bo) le 'ôô i i yé longe inyu nan!'; a nhémle **Allah**, a banga ki bod-ñem ni bahémle; (a yé) ki ni litob-li-ñem inyu' bet ba nhémle ikété nan; i bet ba nyumbla ñôma nu **Allah** ba ga bana njiiha keñi.

﴾62﴿ Ba ntéé hiwie i jôl li **Allah** inyu kôhna béé masé, ndi ki **Allah** yag ni ñôma wé nyen ba nlama kôhna masé, ibale ba yé toi bahémle. ﴾63﴿ Baa ba nyi bé le tonje a nhandbene **Allah** ni ñôma wé a ga bana hié hi jahannama inyu yén mu koñ ni koñ? hala nyen a yé wonyu i sôk-bôk. ﴾64﴿ Bôt ba mandon ba nkon woñi le ba nsuhlene bo ngim pes-kaat i i nyelel' yom i yé bo' miñem (matihil map ma miñem); kal (bo) le 'ni uge yaga ni, ndi hodo le **Allah** a ga pémés' yom ni nsôô'; ﴾65﴿ Ibakile u mbihil bo (u mbad bo mambadga), ba ga kal yaga we le 'di bé kôb ndigi hop ni boñ minjôha'; kal (bo) le 'baa **Allah**, ni bibañga gwé, ni ñôma wé bé bon ni bé uge?'; ﴾66﴿ Ni kéba bañ yañga; ni bi tjél yaga hémle'i mbus hémle nan; ibale Di ñwéhél bahogi ikété nan, Di nkogse bape inyu libak-libe ba bi bana. ﴾67﴿ Bôt ba mandon bôôlôm ni bôdaa ba yéne bo-ni-bo; ba ñôdna' i mam-mabe, ba sôôñgaga mam-malam, ba hôdôk ki moo map (ni wim); ba nhôya **Allah**, ni Nye a nyôi bo. Ni maliga le bôt ba mandon ba yé bôt-babe; ﴾68﴿ Bôt ba mandon bôôlôm ni bôdaa, yag ni batjél-hémle, **Allah** a bi bôn bo hié hi jahannama inyu yén mu koñ ni koñ, hon hi kôli bo; **Allah** a bi ok ki bo; ba ga bana ki mbogbe'i njiiha;

﴿69﴾ Nlélém kii' bet ba bi bôk béé' bisu bi ngéda, ba bi bana ngui iloo béé, ni ngandak' i bigwelmoo ni bon; ba bi hak ni, ni gwom gwap (munu'i nkoñ' isi); yag béé ni hak ni, ni gwom binan kii' bet ba bi hak ni gwom gwap' bisu binan bi ngéda; ni mpénda ki nlélém-yom ba bi pénda; ba bon ba bi sôyôi minson ñwap munu' i nkoñ' isi ni' i mbus nyemb, bo ki bon ba yé banimlaga. ﴿70﴾ Ndi baa miñañ mi' bet ba bi bôk bo' bisu bi ngéda mi bi lôl bé bo inyu litén li Nôa, ni lôk âd ni i tamûd, ni litén li Abraham, ni bôt ba Madiañ, ni minkoñ mi mi bi mogla[1]? baôma bap ba bi lôl yaga bo ni biyimbne bi ndémbél. **Allah** ni bé nyen a bi kôde bo, ndi bon ba bi kodbene bomede. ﴿71﴾ Bahémle bôôlôm ni bôdaa ba yé mawanda bana ni bana-bape (bo-ni-bo); ba ñôdna i boñ mam-malam, ba sôôñgaga mam-mabe, ba boñok ki masoohe, ba tinak ki zakat, ba nôglak ki **Allah** ni ñôma wé; ba bon **Allah** a ga tohol. Ni maliga le **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴿72﴾ Ni **Allah** a bi bôn bahémle bôôlôm ni bôdaa ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, inyu niñ mu mba ni mba, ni mayééne malam' i ñwom mi éden; maleege ma **Allah** ki, ma yé makeñi kiyaga; hala nyen a yé libumbul li sôk-bôk.

---

1 minkoñ mi Lôt: sôdôm ni gômora

﴾73﴿ A mpôdôl, jôs batjél-hémle ni bôt ba mandon sañ ni bindil yaga bo; liyééne jap ki, li ga ba jahannama, kinje lisuk-libe! ﴾74﴿ Ba ntéé hiwie i jôl li **Allah** le ba mpot bé, ki i yé le ba mpot yaga bibuk bi ngihémle, ba tjél ki hémle`i mbus ngéda ba mba bon ba islâma, ba bôn ki'i yom ba nyônôs bé; ba gwé ni bé njom' ipe ndigi le **Allah** ni ñôma wé a ngwéñbaha bo mu' masoda mé; ibanile ba ntémbna bisoohene, hala a ga ba bo longe kiyaga; ndi ibale ba nkônde tonba, **Allah** a ga kogse bo' i nkoñ' isi ni' i mbus nyemb, ba bana ni bé nhôla ndi to nsôñ mu' isi; ﴾75﴿ Ikété yap ki, bahogi ba bi lômbôl ni téé hiwie' bisu bi **Allah** le 'ibale a nti bés mu' masoda mé, di ga ti yaga zakat ni yila baboñ-mam-malam'; ﴾76﴿ Kii a nti ni bo mu' masoda méé, ba yila bôt ba wim mu; ba tonba ki ni kôm mbus; ﴾77﴿ A ha ni bo mandon ikété' miñem letee ni' i kel ba ga boma Nye inyu liyéñék ba bi yéñ bunda **Allah** mu' i mam ba bi kak Nye, ni inyu bitembee ba bi tembee. ﴾78﴿ Baa ba nyi bé le **Allah** a nyi' mam ba nsôô ni minkwel ñwap mi nditi? ni le **Allah** a yé Nyi-minsolbe mi mam? ﴾79﴿ I bet ba nsog bahémle ba ba nti makébél ni gwés yap, ni' bet ba nla bé tehe yom' ipe i ti he nduk ndék yap i bigwelmoo ndi ba ugge ki bo, **Allah** a puyui ni bo; ba ga bana ki njiiha keñi;

﴿80﴾ Too we u mbédél bo ñwéhél too u mbédél bé bo, to iba yaga le u mbédél bo ñwéhél môm masâmbok ma ngélé, **Allah** a ga ñwéhél bé bo kekiikel; hala ndigi inyule ba bi tjél hémle **Allah** ni ñôma wé. Ni **Allah** a ñéga bé bôt-babe. ﴿81﴾ Bôt ba nsee ba bi nok masé ni liyéglege jap' i mbus maké ma ñôma nu **Allah**, ba top bé le ba jo sañ ni bigwelmoo gwap to ni manyû map' i njel'**Allah**, ndi ba kalak ki le 'ni ke bañ' i gwét ni i lék ini!'; kal (bo) le 'hié hi jahannama ni hon hi nlôôha lék'; bale ba soñdaga. ﴿82﴾ Ba nol yaga ni ndék (len), ndi b'a yiga ee ngandak; (hala a ga ba) nsaa inyu nson ba bi gwel. ﴿83﴾ Ibale **Allah** a ntémbna we' ikété bahogi mu'i boni ndi ba bad we kunde inyu mapam (i jo gwét), kal ni (bo) le 'ni ga pam ha bé kekiikel lôñni me, to jo sañ lôñni me; ni bi kon masé i yén' mambai i ngélé' i bisu, wee ni yén ni lôñni bôt ba yeñgi (bôt ba nsee). ﴿84﴾ U boñok ni bañ masoohe inyu to wada-wap nu a mwo, u telbak bañ to' i soñ yéé, inyule ba ntjél hémle **Allah** ni ñôma wé; ni bo ba wo, ba bak bibéba bi bôt. ﴿85﴾ Lihat jap to lingwañ jap ba yoña bañ to we (ba ége bañ to we); ngo **Allah** a ngwés ndigi kogsene bo mu hana' i nkoñ' isi, ni le mimbû mi soa bo ni njonok, ba bak bangihémle. ﴿86﴾ Ingéda pes-kaat i nsôs (ni kal) le 'hémlana **Allah**, ni jo ki sañ lôñni ñôma wé', bôt ba gwom ikété yap ba mbad we kunde ni kal le 'ñwas bés ni bayéyén (ni bayégle'mambai)',

﴾87﴿ Ba yé masé i yén ni bayégle'i mbus; miñem ñwap ki, mi yé mboñdege, ni bo ba nhek bé pék. ﴾88﴿ Ndi ñôma nu Nyambe ni' bet ba bi hémle lôñni nye ba bi jo sañ ni bigwelmoo gwap lôñni manyû map, bo ni bon ba ga bana gwom-bilam; bo ki bon ba yé babumbul-masoda. ﴾89﴿ **Allah** a mbôn bo (a nkôôbana bo) ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, inyu yén mu mba ni mba; hala nyen a yé libumbul li sôk-bôk. ﴾90﴿ I bet ba gwé ngim njom (bimañ to kon) ikété bôt ba mbai mu' i bon ba a-rab ba bi lo ki' i bad kunde inyu bomede, yag' bet ba bé yéñ lôg **Allah** ni ñôma wé ba yén' (mambai map); njiiha keñi i ga gwel' bet ba bi tjél hémle ikété yap. ﴾91﴿ Njom i ta bé inyu mintombok mi bôt, to inyu bakokon, to inyu' bet ba nla bé tehe yom i pémés (i njel'Nyambe); ibale ba yé peles' bisu bi **Allah** ni ñôma wé, ndohga (ponos) i ta bé inyu baboñ-mam malam. Ni maliga le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***, ﴾92﴿ To inyu' bet ba bi lo' i weeni le u begee bo (le u ti bo bijôl bi gwét), u kal bo le 'me gwé béme yom i beegene béé'; ba témb ni' mbus ni gwiiha' i mis, nyuñgak ni njom le ba nla bé tehe yom i pémés. ﴾93﴿ **(21)** Ndohga (njel'ponos) i yé ndigi inyu' bet ba mbad we kunde ba bak minhat (kwele); ba nkon masé i yégle ni' bet ba nyégle' mambai. Ni **Allah** a mboñde miñem ñwap, ndi ba nyi bé.

﴾94﴿ Ba mbad béé ñwéhél ingéda ni ntémb' i boni; kal (bo) le 'ni bad bañ ñwéhél, bés di nla bé hémle béé, **Allah** a nyeenlene yaga bés libak linan; **Allah** a ga tehe ki magwelek manan, yag ñôma wé; ni ga yiga ni ki témb yak Nyimam ma ma sôli ni ma ma bémbi, a ga yeelene ni ki béé' mam ni bé boñ. ﴾95﴿ Ba ga téénc béé hiwie i jôl li **Allah** ingéda ni ntémb' i boni inyuboñle ni ñwas tohga bo; kôma ni bo mbus, inyule ba yé mahindi (mbindô); liyééne jap ki, li ga ba jahannama (kikii) nsaa inyu nson ba bi gwel. ﴾96﴿ Ba ntééne béé hiwie inyuboñle ni leege bo; to ibale béé ni nleege bo, hodo le **Allah** a nleege bé litén li baboñ-mam-mabe. ﴾97﴿ Bôt ba mbai mu' i bon ba a-rab ba yé minyédék ikété ngihémle, ni mandon, ni lôôha-tjél nôgôl (nôñôl) matéak ma **Allah** ma a bi suhul' i ngi ñôma wé. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾98﴿ Ikété bôt ba mbai mu' i bon ba a-rab ki, bahogi ba nyoñ' gwom ba mpémés kii ngim mbegee, ba bembek ki masot manan (liyep linan); liyep li gwel ni bo! Ni **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾99﴿ Ikété bôt ba mbai mu' i bon ba a-rab ki, bape ba nhémle **Allah** ni kel-nsôk; ba yoñok ki' gwom ba mpémés kii ngim njel inyu kôôge **Allah** bebee ni kôsna nseñ mu' masoohe ma ñôma. Ntiik! hala a yé yaga bo njel'likôôge bebee (ni Nyambe); **Allah** a ga jubus yaga bo mu ikété tohi yéé. Ni maliga le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***.

﴾100﴿ Batelep ba bisu ki ikété muhâjirun ni ansâr, ni' bet ba bi noñ bo' mbus ni magwelek-malam, **Allah** a nleege bo, yag bo ba leege Nye. Ni **Allah** a nkôôbana bo ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, inyu yén mu' i boga ni boga; hala nyen a yé libumbul li sôk-bôk. ﴾101﴿ Ndi ikété bôt ba mbai mu' i bon ba a-rab ba ba yé béé nkéñga, bôt ba mandon ba yé mu, ni bahogi mu ikété bôt ba Madina; ba nlenda mu' mandon; we u nyi bé bo, ndi Bés Di nyi bo. Di ga kogse bo ngélé' ibaa, ba yiga témb ki' i soso-njiiha. ﴾102﴿ Bahogi ba bi yi dihôha tjap, ba gwaña ni magwelek-malam mu' dibe-di-mam; i nla pam le **Allah** a leege bo (a leege bisoohene gwap). Ni maliga le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾103﴿ Yoñ makébél ma sadka mu' bigwelmoo gwap inyu pubhene bo ni saibene bo mu; bôñôl ki bo masoohe, inyule masoohe moñ ma yéne bo hogbe. Ni **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾104﴿ Baa ba nyi bé le **Allah** a nleege bisoohene bi babôñôl-béé ni yoñ (ni leege) makébél ma sadka? ni le **Allah** a yé Nleege-babad-ñwéhél ni ***Ntohol***? ﴾105﴿ Kal ki (bo) le 'gwela nson, **Allah** a ga tehe ni nson-nan, yag ñôma wé ni bahémle; ni ga témb ki yak Nyimam ma ma sôli ni ma ma bémbi; a ga yeelene ni béé'i mam ni bé boñ'. ﴾106﴿ Bape ba ga kida' i bemb ora i **Allah** (makitik ma Nyambe) : le a nkogse bo tole a ñwéhél bo…, ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék.

﴾107﴿ I bet ba nyoñ (ba ñoñ) ndap-masoohe kii yom' i péèna-kiñ, i ngihémle ni' i mambagla ipôla bahémle; ba ba mbôñgôl yo inyu' nwet a bi jôs **Allah** ni ñôma wéé sañ' bisu bi ngéda, ba téak ki hiwie ni kal le 'longe yon di ngwés'…, ni **Allah** A mbog mbôgi le ba yé bôt ba bitembee, ﴾108﴿ U telbak bañ mu' ikété kekiikel; hodo le ndap-masoohe i i yé ñoñok inyu likon-Nyambe woñi ibôdôl' kel-bisu yon i kôli le u telep mu; bôt ba ba ngwés pubhana ba yé mu. Ni **Allah** a ngwés bapubi (bôt ba mapubi). ﴾109﴿ Baa' nwet a ñôñôl ndap yéé inyu likon-**Allah** woñi ni maleege (méé) nyen a yé longe tole' nwet a ñôñôl ndap yéé' i mbaa hinyehñge hi mpuge? i i nyugi ni nye ikété hié hi jahannama? ni **Allah** a ñéga bé litén li bôt ba nkoda. ﴾110﴿ I ndap ba ñoñ i ga ba ndigi yom'i péèna mu' miñem ñwap letee miñem ñwap mi pédi. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾111﴿ Ni maliga le **Allah** a bi somb manyû ni bigwelmoo bi bahémle, a luga bo gwo ni loñ-ngi; ba njo sañ' i njel'**Allah** : ba nolok, ba nôlga. A yé mbônga' i maliga i a bi bôn ikété Tôra, ni Injîl, ni Kur'an; ndi baa nje a nyônôs makak iloo **Allah**? kona ni masé ni nyuñga ni nuñul. Ni hala nyen a yé libumbul li sôk-bôk:

﴾112﴿ Batémbna-bisoohene, babôñôl ba Nyambe, babégés-Nyambe, batjam-miñañ-minlam, baôôb'bisu bi Nyambe, baôm-mbom'isi, baôdna-bôt'i mam-malam ni basôñga-mam-mabe, ni batééda-matiñ ma **Allah**…, legel ki bahémle-Nyambe ñwin-nlam. ﴾113﴿ Mpôdôl to bahémle ba gwé bé le ba bédél bakolbaha-Nyambe ñwéhél, to ibale ba yé yaga bôt ba litén' i mbus-ngéda i nyeelana bo le ba yé bôt ba jahîm (bôt ba bee-hié); ﴾114﴿ Bisoohene bi Abraham inyu nsañ bi bi bane ni ndigi inyu mbônga i A bi bôn nye; kii i nyeelana ni ndigi nye le a béé ñoo-**Allah**, a tañba nye; ni maliga le Abraham a béé ntémbna-bisoohene, ni litob-li-ñem. ﴾115﴿ Ni **Allah** a gwé bé le a yumus ngim litén' i mbus ngéda a ñéga bo letee a bamblene bo' yom ba nlama kon woñi (i yom ba nlama bamble). Ni maliga le **Allah** a yé Nyimam momasôna. ﴾116﴿ Ni maliga le **Allah** nyen a gwé nkok-liane i ngi ni hisi; nyen a nti niñ, a tinak ki nyemb; ibabé **Allah**, ni gwé ha bé nsôñ ndi to nhôla numpe. ﴾117﴿ **Allah** a bi leege yaga ni bisoohene bi mpôdôl, ni bi muhâjirun, ni bi ansâr i i bi noñ nye' mbus i nletek'ngéda, i mbus-ngéda miñem mi bahogi ikété yap mi bi hee yoba; ndi a bi leege bisoohene gwap, inyule a yéne bo Nkon-ngoo ni ***Ntohol***,

﴾118﴿ Ni bi bana-baaa ba bi yégle'i mbus (i gwét bi Tabuk), i nya i yé le nkoñ i siibene bo to lakii i béé nkeñi; ba nôgda ki bo ba yé nsôdbege ni hoñol le lisolbene li **Allah** lipe li ta bé he nduk' i Nyeni. A leege yaga ni bisoohene gwap inyuboñle ba témb (i Nyeni). Ni maliga le **Allah** a yé Nleege-babad-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾119﴿ A béé ba ni nhémle, kona **Allah** woñi, ni ba ki lôñni bôt ba maliga. ﴾120﴿ Bôt ba Madina ni' bet ba yé nkéñga bo ikété bôt ba mbai mu' i bon ba a-rab ba gwé ni bé le ba yék (ba yôi) ñôma nu **Allah**, tole ba siñge manyû map bomede iloo nyû yéé, inyule ba ga nôgda bé nyus, to waa, ndi to njal' i njel'**Allah**. Ba ga sumble bé' i ngim nkoñ ni unbaha bangihémle, to bindil baoo, le hala a bane bé bo magge kii nson-nlam. Ni maliga le **Allah** a nhubus bé nsaa' i baboñ-mam-malam; ﴾121﴿ Ba ga pémés bé yom yo-kii-yo, man to mbôm; ndi to lel mpuge wo-kii-wo le hala a bane bé bo magge (ikété kôntô); inyuboñle **Allah** a tine bo nsaa wap mu' i ndolok yap i magwelek-malam. ﴾122﴿ Bahémle-Nyambe ba gwé ni bé le ba yék mambai map bobasôna; inyukii' i hikii litén, ngim' bôt ikété yap i nla ni bé lo' i yoñ biniigana bi base, inyuboñle ba témb ba béhe matén map le ba tibil telep?

﴾123﴿ A béé ba ni nhémle, jôha' bet ba yé béé' ipañ ikété bangihémle nlume-sañ, ba nôgda yaga bipuyui'i bééni; yina ki ntiik le **Allah** a yé lôñni bakon-Nye woñi. ﴾124﴿ Ingéda ngim pes-kaat i nsôs ki, bahogi ikété yap ba mpot le 'baa bonje ini i nkônde hémle ikété nan?'; ndi inyu' bet ba nhémle Nyambe, i nkônde yaga bo hémle, ba nkônôl ki masé mu; ﴾125﴿ Ndi inyu' bet ba gwé kon' miñem, i nkônde yaga nôbe bo mahindi' i ngi mahindi map; ba mwo ki, ba bak bangihémle. ﴾126﴿ Baa ba ntehe bé le ba noode bo hikii ñwii ngélé yada tole ngélé' ibaa? ndi to hala ba ntémbna bé bisoohene ndi to bigda. ﴾127﴿ Ingéda ngim pes-kaat i nsôs ki, ba nunna bo-ni-bo : (ni kal le) 'baa ngim mut i ntehe béé?', ndi ba yiga tonba. **Allah** a ton ni miñem ñwap, inyule ba yé bôt ba ba nsoñda bé. ﴾128﴿ Ñôma a nlôl yaga ni béé nu a mpémél' i bééni, nu mandutu manan ma ntééñga yaga nye; a yé ni ñem-ngôô inyu nan, a bak ki ni litob li ñem ni ntohol inyu bahémle-Nyambe. ﴾129﴿ Ibanile ba ntonba, kal (bo) le '**Allah** a kôli me'; nyambe numpe a ta bé ndigi Nye, Nyen me mbiine bod-ñem, Nye ki Nyen a yé *Nwet*-Arch ikeñi (Nwet yééne'ane' i lipémba).

PES 10: **YUNUS**
(Yôna) – *minlôñ 109*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Alif, lâm, ra; bini bi yé bibaňga bi kaat'i pék. ﴾2﴿ Lelaa hala a yé jam li hélha inyu bôt ba binam le Di ti wada wap biniigana bi mbû le 'béhe bôt ni legel ñwin-nlam inyu' bet ba nhémle le ba gwé libog-li-ngwañ' bisu bi *Nwet* wap?'; ndi bangihémle ba mpot le 'nunu a yé ntiik-mut-makañ'. ﴾3﴿ Ni maliga le *Nwet* nan le **Allah** nu a bi hek ngi ni hisi' dilo disamal; ndi a hielba' i ngi Arch (yééne-ane i lipémba) «istawâ alal Arch»; a nsob ora (inyu hikii jam); nti-mahôla nye-kii-nye a ta bé, he nduk ni kunde yéé. Hala nyen **Allah** a yé, *Nwet*-nan; béghana ni Nye! ni nhek ni bé pék? ﴾4﴿ Matémb manan béé-bobasôna ma yéne' i nyeni; hala a yé likak li maliga li **Allah**; nyen a nhek (mut) ngélé' i bisu ni timbis (ni tugul nye); inyu ti' bet ba nhémle ni boñ mam-malam nsaa i i kôli; ndi' bet ba ntjél hémle ba ga bana binyon bi nlék ni njiiha keñi inyu litjélék ba bi tjél hémle; ﴾5﴿ Nyen a bi hek hiangaa, mbaya-yom; ni sôñ, yom-mapubi; a tééne gwo maboñ inyuboñle ni la yi nsoñgi' i mañwii ni ñañga (i mangéda). **Allah** a bi hek ni ndigi bini ni maliga. A mbambal biyimbne (biniigana) inyu' bôt ba nyi. ﴾6﴿ Hodo le mu' malugna ma u ni binjâmuha, ni' yom yosôna **Allah** a bi hek' i ngi ni' isi (ni gwé yaga) biyimbne inyu' bôt ba nkon Nyambe woñi.

﴾7﴿ Hodo le' bet ba gwé bé bod-ñem ni liboma jés, ba hagak ki ni niñ' i nkoñ' isi, ba yoñok ki wo (nkoñ' isi) homa-hogbe, ba yoñ bé to ngéda ni biyimbne (biniigana) gwés, ﴾8﴿ Bo ni bon liyééne jap li ga ba bee-hié, inyu' gwom ba bi kôsna (inyu' mam ba bi boñ): ﴾9﴿ Ndi hodo le' bet ba nhémle Nyambe ni boñ mam-malam, ***Nwet*** wap a ga éga bo inyu hémle yap; diléléba di ga ba di nkuli' isi yap mu' i ñwom mi binene; ﴾10﴿ Nségék wap mu, i ga ba le 'lipém li ba ni We a **Allah**!'; mayéga map ki mu, ma bak le 'Salâm (nsañ)!'; matip ma nségék wap ma ga ba ki le 'Bibégés bi yé ni **Allah**, ***Nwet***-minkoñ ñwominsôna'. ﴾11﴿ Bale **Allah** a pablaga ti bôt nôgôs ni nlélém' lipélék ba mpél ni yéñ nkus, ki likak jap li nom li yé nyonok; ndi Di ñwas' bet ba gwé bé bod-ñem ni liboma jés ikété lipamal jap, ba nlenda. ﴾12﴿ Ingéda jam-libe li ntisba (li ngwel) ki mut-binam, a mbégle (a nlôndôl) Bés : bininiñi, to biyiyî, to yaga bitétéé; ndi ingéda Di nhéa nye ndutu yéé, a nkahal ndigi ke weengoñle a bak a lôndôl bé bés mu' i ndutu i i bak i gwé nye; hala nyen magwelek ma bôt ba ngôk ma nléndél bo. ﴾13﴿ Di bi tjé yaga ni ki tjai ndi tjai' bisu binan bi ngéda kii ba nkodop, baôma bap ba ma lôl bo ni biyimbne bi ndémbél, ba top ni bé hémle; hala nyen Di nsaa litén li bôt-babe; ﴾14﴿ Di yiga ni téé béé bayiba mu' i nkoñ' isi' i mbus yap ni béñge lelaa ni ngwel nson.

﴾15﴿ Ingéda bibañga gwés bi ndoñol bi ñéñna ki bo, i bet ba gwé bé bod-ñem ni liboma jés ba nkal le 'lona kur'an ipe he bes ini' tole 'héñha yo'. Kal (bo) le 'me gwé béme le me héñha yo ni kunde yem; me noñ ndigi' biniigana bi mbû bi ntina me; me nkon yaga njiiha i soso-kel woñi ibale me ndogbene *Nwet* wem'. ﴾16﴿ Kal (bo) le 'bale **Allah** a gwés, ki me ñéñél béme béé yo, ki a nyis bé to béé yo; me niñ yaga ngandak'i ñwii ikété nan' bisu bi ngéda (bisu bi masôs ma kur'an); ni nhek ni bé pék?'; ﴾17﴿ Ndi baa nje a yé nkoda iloo mut nu a mbod bitembee ni béba gwo **Allah** ndi to pénda bibañga gwé? hodo le baboñ-mam-mabe ba mbumbul bé masoda. ﴾18﴿ Ibabé **Allah**, ba mbégés gwom bi bi nla bé tééñga bo, ndi to hôla bo; ba kalak ki le 'bini bi yé bakam-bés' bisu bi **Allah**'; bad (bo) le 'ni niiga ni **Allah** jam li a nyi bé' i ngi to' isi?'. lipém li ba ni Nye, a kéhi ki' i ngi' gwom ba nkéda Nye. ﴾19﴿ Bôt ba binam bobasôna ba béé ndigi ntôñ wada' (bibôdle); ba yiga ni bagla mintjep[1]; bale buk' i *Nwet* woñ i bôk bé poda' bisu bi ngéda, ki ora i yé ntibga mu' i mam ba mpéénana. ﴾20﴿ Ba mpot ki le 'ki yimbne'i manyaga i nsuhlana to nye ni *Nwet* wé'. Kal ni bo le 'minsolbe mi mam mi yéne ndigi **Allah** nyetama; bômlana ni, yag me lôñni béé, me mbômle'.

1 béñge ndoñol i pes 2 : 213

﴾21﴿ Ingéda Di nti ki bôt ba binam masoda més' i mbus ngéda ndutu i ngwel bo, béñge kii ba mpundus (ba nyahal) biniigana gwés. Kal (bo) le '**Allah** a yé ni mahoo i pundus; inyule baôma bés (biangel) ba mage yaga minsômba ñwap. ﴾22﴿ Nyen a nkiha béé mu' isi ni' i ngi tuye (i ngi malép), i nya i yé le ikété' i bikuñga : longe'i mbebi i tinde bo, ba nkônôl yo masé; ndi béba' i mbuk-mbebi i yé i lôl bo, mangudga ma lôlak bo bipes gwibisôna, ba hoñlak le ma milba bo, ba mbôdôl lôndôl **Allah** ni bégés ndigi nyetama (ni kal) le 'hodo ibale U mpéyés bés munu, di ga jôb' ntôñ i bati-mayéga'. ﴾23﴿ Ingéda a mpéyés ni bo, béñge bo kii ba ngôkôp' i nkoñ' isi ngi-njom : a bôt ba binam, ngo ni ngôkbene béé-bomede; a yé ndék'masé i niñ' i nkoñ' isi, matémb manan ma yiga bane' i bésni; Di ga yeelene ni ki béé' i mam ni bé boñ. ﴾24﴿ Ngo niñ' i nkoñ' isi i yé weengoñle malép ma Di nsuhul' i ngi ma pôdnaga (ma gwañnaga) ni bibebela bi hisi, bi bôt ba binam ni bilém (binuga) ba nje; letee nkoñ i yoñ bieñg gwé (i hôl bikai), bôt béé ba hoñlak le ba nla boñ to kii mu (le ba gwé kunde i hikii jam mu); ora yés i lôl wo jû to binjâmuha, Di kôs ni wo ni yilha wo nso weengoñle u hôlôk bé bikai' dilo di ntagbe. Hala nyen Di mbambal biniigana inyu' bôt ba nhek pék. ﴾25﴿ Ni **Allah** a nsébél' liyééne li nsañ (i mbai nsañ); a ñéga ki tonje a ngwés' i njel' téé sép.

﴾26﴿ **(22)** I bet ba mboñ longe, ba ga kôsna longe kiyaga ni mbôk ki; hida to hison bi ga hô bé bo masu; bon ba yé bôt ba loñ-ngi, ba ga yén mu mba ni mba. ﴾27﴿ Ndi' bet ba mboñ mam-mabe, nsaa i jam-libe i yé nlélém; hison ki, hi ga kôb bo, ba bana bé lisolbene li **Allah**; a ga ba weengoñle masu map ma yé nkôbôk jiibe li u; bon ba yé bôt ba hié, ba ga yén mu koñ ni koñ. ﴾28﴿ Ni kel Di ga kod bobasôna, Di kal ni' bet ba bé kolbaha Nyambe le 'yéna ha béé ni bisat binan!'; Di bagal ni bo; bisat gwap bi pot ki le 'bés bé bon ni bé bégés, ﴾29﴿ **Allah** a kôli ni kii Mbog-mbôgi ipôla bés ni béé; hodo le bés di bé yoñ bé ngéda ni bibégés binan'. ﴾30﴿ Ha ni, hikii mut a ga nôgda libumbul li nson wé. Ba ga témb ki yak **Allah**, Ben yap i maliga; i gwom ba bé bônde ki, bi ga tjôô bo. ﴾31﴿ Kal (bad bo) le 'baa nje a nti béé makébél mu' i ngi ni' isi? Nje a gwé noga ni tehna? nje ki a mpémhene nu-niñ mu' i mwoga, a pémhege ki mwoga mu' i nu-niñ? nje ki a mbéñge ni énéé ni kih mam ma gwom gwobisona?'; ba ga timbhe ni le '**Allah**'. Bad ni bo le 'ni nkon ni bé Nye woñi?'. ﴾32﴿ Hala nyen **Allah** a yé, *Nwet*-nan, Maliga. Kii ipe i yé ni' i mbus maliga he nduk yimil (he nduk bitembee)? lelaa ni ntonba ni? ﴾33﴿ Hala nyen lipôdôl li mbagi-nôgôs li *Nwet* woñ li nyon inyu bôt-babe; ni bo ba nhémle bé.

﴾34﴿ Kal (bo) le 'mu' bisat binan imbe i mbôdôl uñgus hékél ni timbis yo (imbe i nhek ni tugul)?'; kal le '**Allah** nyen a ñuñgus hékél' i ngélé' bisu ni timbis yo (i niñ); lelaa ni ntonba ni?'. ﴾35﴿ Kal (bad bo) le 'mu' bisat binan imbe i ñéga' i maliga?'; kal le '**Allah** nyen a ñéga ni maliga'. Baa' nwet a ñéga' i maliga nyen ba nlama noñ (biniigana gwé) tole' nwet a nla ndigi égna ni mu' i yom a nkuhul éga? Lelaa ni nkéés ni li? ﴾36﴿ Ngandak ikété yap ki, i noñ ndigi hégda (mayôñgô); ndi hodo le hégda i mboñ bé maliga jam jo-kii-jo. Ni maliga le **Allah** a yé Nyimam ba mboñ. ﴾37﴿ I Kur'an ini i ta bé to le i bôda he nduk ni **Allah** (Nyemede); ndi i yé ki mayigye' yom i bi bôk yo' bisu bi ngéda, ni ndoñol i bitilna ibabé pééna mu; i nlôl yak *Nwet*-minkoñ ñwominsôna. ﴾38﴿ To lakii ba mpot le 'a mbod yo'. Kal (bo) le 'lonana ni le to pes yada kii bini bipes; ni sébél yaga ki tonje ni nla ibabé **Allah**, ibale ni yé maliga'. ﴾39﴿ Ndi ba bi pénda' yom ba béé ba gwééne bé yi yo-kii-yo, ndémbél ki ngi tina bo; hala nyen babôk bap ba bisu ba bi pénda; béñge ni kii lisuk li bôt ba nkoda li bi ba. ﴾40﴿ Ikété yap ki, bahogi ba nhémle yo, bape ba hémle bé. *Nwet* woñ ki, a ntibil yaga yi bôt ba mpuñgu. ﴾41﴿ Ibakile ba mpénda we, kal (bo) le 'ligwelek jem li mbéñge me, yag béé linan li mbéñge béé; ni gwé bé njom ni magwelek mem, to me me gwé béme njom ni magwelek manan'. ﴾42﴿ Ikété yap ki, bahogi ba ñemble we; ndi baa we nyen u nôgha bôt ba ndok, to ibale ba nla bé noga?

﴾43﴿ Ikété yap ki, bahogi ba mbéñge we; ndi baa we nyen u ñéga bôt ba ndim, to ibale ba nla bé tehna? ﴾44﴿ Hodo le **Allah** A nkodbene bé bôt ba binam inyu jam jo-kii-jo, ndi bôt ba binam bon ba nkodbene bomede. ﴾45﴿ Ni kel a ga kod bo, i ga ba weengoñle ba ntégbaha ndigi mpom ngeñ i kel yada (ikété soñ tole' i nkoñ' isi); ba ga yina ki bo-ni-bo; i bet ba bi pénda liboma ni **Allah** ba ga ba yaga minimlak, ni bo ba bi telep bé sép. ﴾46﴿ Too Di ñunda we bihogi mu' i gwom Di ntine bo mabéhna, too Di ntémbna we' i nyemb (we ngi tehe gwo)…, i bésni nyen matémb map ma yéne. **Allah** a yé ki Mbôgi mu' i mam ba mboñ. ﴾47﴿ Hikii loñ i gwé ñôma; ingéda ñôma wap a ga nyek ni bo (kikii mbog-mbôgi), mbagi-sép i ga tina ipôla yap, ba ga lôl bé to matam ma nson wap.[1] ﴾48﴿ Ba mpot ki le 'kekii likak li ga yon ibale ni yé maliga?'; ﴾49﴿ Kal (bo) le 'me gwé béme ngui i la tiba memede ndutu, ndi to la boñba memede longe, ndi ndigi' i jam **Allah** a ngwés; hikii loñ i gwé likak li nom; ingéda likak jap li nyon ni, ba nla bé bugus ngeñ ndi to sugus; ﴾50﴿ Kal (bo) le 'ni ntehe ni le ibale njiiha yéé i nyek béé jû to binjâmuha, kinje-jam bôt-babe ba nla ki pala boñ? ﴾51﴿ Ingéda mbagi-nôgôs i ga tiba ni nyen ni ga hémle yo? (i ga kéla béé le) 'len! ni bé sép yaga yo' bisu bi ngéda'. ﴾52﴿ I ga kéla ki bôt ba nkoda le 'noodana njiiha i boga! wee ni nkôs nsaa nya' ipe he nduk kiingéda magwelek manan?'. ﴾53﴿ Ba nyoñ ki biniigana' i weeni le 'baa maliga ma?'; kal (bo) le 'ñ! wee *Nwet* wem, maliga yaga ni ma; ni nla bé to pei'.

1 Nyambe a ñom baôma mu' matén to' maloñ ma nkoñ' isi ba ba ga yelel bôt bap' i kel minkaa mi nsôk le ba bi kôsna mabéhna (biniigana bi Nyambe)

﴾54﴿ To' bale hikii nlel-mbén a banga' gwom gwobisôna bi yé' i nkoñ' isi ndi a hoñlak le a ga ti gwo' bitek…, ba ga yéñ sôô lehel-ñem ingéda ba ga tehe njiiha; mbagi-sép i ga tiba ki ipôla yap; ba ga lôl bé to matam ma nson wap. ﴾55﴿ Ntiik! ngo ni maliga le **Allah** nyen a yé Nwet-gwom bi ngi ni hisi; ntiik! ni maliga le likak li **Allah** li yé maliga, ndi ngandak ikété yap i nyi bé. ﴾56﴿ Nyen a nti niñ, a tinak ki nyemb; i nyeni ki nyen ni ga témb. ﴾57﴿ Eé a bôt ba binam, ngo suglu-lam i nlôl yaga béé ni ***Nwet*** nan, ni matibla inyu makon ma kété-tôl (kété'i miñem), ni éga, lôñni tohi inyu bahémle-Nyambe; ﴾58﴿ Kal (bo) le '(i nlo) ni gwéha i **Allah** lôñni tohi yéé'; mu ni nyen ba nlama kônôl masé; i yé longe kiyaga iloo' gwom ba nkot. ﴾59﴿ Kal (bo) le 'ni ntehe ni' gwom **Allah** a nsuhlene béé kii makébél? ndi béé ni ha bihogi i kila, ni ti kunde inyu bipe?'; kal (bo) le 'baa **Allah** nyen a nti béé kunde (hala)? tole ni mbod bitembee ni bébe **Allah**?'. ﴾60﴿ Ndi baa babébe-**Allah** bitembee ba ga hoñol laa' i kel-bitugne? ni maliga le **Allah** a yé Nwet-masoda inyu bôt ba binam, ndi bôt ngandak ba nti bé mayéga. ﴾61﴿ U nla bé to ba homa nye-kii-nye, u nla bé to añ homa Kur'an nye-kii-nye, ndi to la ni nla bé boñ jam jo-kii-jo ibabé le Di ba béé Mbôgi ingéda ni mbôdôl jo. Jam jo-kii-jo too li yé lititigi, li nhias bé ***Nwet*** woñ' isi to' i ngi; jam jo-kii-jo ki, lititigi to likeñi li nyiñba bé ikété mayelel-kaat (ikété kôntô).

﴾62﴿ Ntiik! ni maliga le bangwa ba **Allah** ba ga bana ha bé woñi; ni bo ba ga tjelel bé to, ﴾63﴿ Ba ba bi hémle ni kon Nyambe woñi; ﴾64﴿ Ba gwé ñwin-nlam hana (inyu) niñ' i nkoñ' isi ni' i mbus-nyemb; tjenda i ta bé' bipôdôl bi **Allah**; hala nyen a yé libumbul li sôk-bôk. ﴾65﴿ Bipôdôl gwap bi sôgôs bañ to we (bi hôyôs bañ to we); ngo ngui yosôna i yéne yak **Allah**; Nyen a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾66﴿ Ntiik! ni maliga le' bet ba yé' i ngi ni ba ba yé' isi ba yé ba **Allah**; i bet ba nlôndôl ni gwom-bipe ibabé **Allah** bi ba nkéda Nye ba noñ (ba ntoñ) ni kii? ngo ba noñ ndigi bihek-jû, ni bo ba lembge. ﴾67﴿ Nyen a bi tééne béé u le ni noye mu; lôñni binjâmuha, ngéda-litehna. Ni maliga le biyimbne (biniigana) bi yé mu inyu' bet ba noga. ﴾68﴿ Ba nkal le '**Allah** a bi tiba man (le a bi kôsna man)'; lipém li ba ni Nye; a yé Ngwañ; i gwom gwobisôna bi yé' i ngi ni bi bi yé' isi bi yé gwéé. Ni gwé bé ndémbél yo-kii-yo mu; ni mpôdôl ni **Allah** yom i ni nyi bé? ﴾69﴿ Kal (bo) le 'ni maliga' bet ba mbébe **Allah** bitembee ba mbumbul bé masoda; ﴾70﴿ A yé ndigi ndék' masé mu i niñ' i nkoñ' isi; matémb map ma yiga ni bane' i Bésni, Di nôôdaha ki bo soso-njiiha inyu litjélék ba bi tjél hémle.

﴾71﴿ Añle ki bo ñañ i Nôa ingéda a kal litén jé le ‘a bôt bem, ibale libak jem ikété nan ni mbigda yem i biniigana (biyimbne) bi **Allah** bi nyidil béé…, ngo me me mbiine bod-ñem yak **Allah** : ôa yaga ni jimb béé ni bisat binan; ni yoñ yaga ki makitik inyu yem, ni nôyôs bañ to me, ﴾72﴿ Ibanile ni ntonba…, me mbad béme béé nsaa; ngo nsaa wem u mbéñge ndigi **Allah** nyetama’; ora i ntina ki me le me ba man base i Islâma. ﴾73﴿ Ndi ba bi pénda nye; Di sôñ ni nye lôñni’ bet ba béé ni nye ikété nkû; Di téé ki bo bayiha (mu’ litén li Nôa); Di lû ki’ bet ba bi pénda biniigana gwés. Béñge ni kii lisuk li’ bet ba bi kôsna mabéhna li bi ba! ﴾74﴿ Di yiga ni om baôma’ i mbus yéé mu’ matén map; ba lona ni bo biniigana (biyimbne), ndi (bôt) ba bi la bé hémle’ yom ba bi pénda’ bisu bi ngéda. Hala nyen Di mboñde (Di nyib) miñem mi balel-mbén. ﴾75﴿ I mbus yap ki, Di om Môsi bona Aron ni biyimbne gwés yak Faraô ni baûûm béé, ndi ba bi ngôkôb ni ba yaga (ni kida yaga) litén li bôt-babe. ﴾76﴿ Ingéda maliga ma bi nyek ni bo ma lôlak’ i Bésni, ba kal le ‘makañ yaga ni mana’. ﴾77﴿ Môsi a kal le ‘ni mpot inyu maliga ma ma lôl béé le : baa makañ bé mana? ndi ki i yé le bôt ba makañ ba nyémbél bé’. ﴾78﴿ Ba kal le (ba bad bo le) ‘béé ni nlôl bés inyu bagal bés ni’ i yom di bi kobna basôgôl bés ni inyuboñle ni keñep mu’ i nkoñ’ isi? bés di nhémle ni bé béé’.

﴾79﴿ Ni Faraô a kal le 'lonana me hikii ngangañ nu a nyi'. ﴾80﴿ Kii bôt ba makañ ba nlo ni, Môsi a kal bo le 'leña' i yom ni gwé i leñ'. ﴾81﴿ Kii ba nleñ ni, Môsi a kal le 'makañ mon ni nlona; hodo le **Allah** a nke i sôyôi mo, inyule **Allah** a nhôlôs bé minson mi bôt ba mpuñgu; ﴾82﴿ Ni mu ki' bipôdôl gwé, **Allah** a ga ti maliga yémbél; njom i bôt-babe'. ﴾83﴿ Ndék mbôda ni ndigi mu' litén jé (litén li Faraô) yon i bi hémle Môsi; inyu woñi ba bé kon Faraô ni baûûm béé le ba mponos bo. Faraô a bi ba yaga ni nyagap-yom' i nkoñ' isi; ni maliga ki le a bé lôôha ngôk. ﴾84﴿ Ni Môsi a kal le 'a bôt bem, ibale ni nhémle (toi) **Allah**, ni biine ni bod-ñem' i nyeni ibale ni yé yaga bon ba base i islâma'. ﴾85﴿ Ba pot ni le 'di mbiine bod yés' i ñem yak **Allah**. A *Nwet* wés, U yilha bañ bés yom'i manoodana (yom'i bibômôl) inyu litén li bôt ba nkoda; ﴾86﴿ Ni gwéha yoñ ki, sôñ bés (magwelek ma) litén li bangihémle'. ﴾87﴿ Di ti ki Môsi bona manyañ biniigana bi mbû (ni kal) le 'téa mandap inyu litén linan' i Misr (égiptô); ni yilha ki mandap manan bahoma ba masoohe (ni nunus ki mandap manan i kibla); boña ki masoohe; ni legel ki bahémle-Nyambe ñwin-nlam'. ﴾88﴿ Ni Môsi a kal le 'a *Nwet* wés, We nyen U bi ti Faraô ni baûûm béé biéñgba ni bigwelmoo munu i niñ' i nkoñ' isi; a *Nwet*, le ba yôbôs njel yoñ; a *Nwet*, nyagat bigwelmoo gwap, boñde ki miñem ñwap le ba hémle bañ letee ba tehe njiiha keñi'.

﴾89﴿ A kal le ‘nlondok nan u nôga (masoohe manan ma nleegana); telbana ni sép béé-bo’ibaa; ni noñ bañ njel i’ bet ba nyi bé’. ﴾90﴿ Di yébés ki bon ba lôk israél lom, Faraô ni mintôñ ñwé mi gwét ba noñok bo ni liyot lôñni bibà. Kii lép i nkubne ni bo, a kal le ‘me nhémle yaga le nyambe numpe a ta bé ndigi Nu bon ba lôk israél ba nhémle; me yé yaga man base i islâma’. ﴾91﴿ (Nyambe a kal le) : ‘hanâno? ki i yé le u bi tjél hémle’ bisu bi ngéda ni ba wada ikété bôt ba mpuñgu; ﴾92﴿ Len ni, Di nsôñ nyû yoñ (Di ntééda minsôn ñwoñ) inyuboñle u ba yimbne inyu bayiha-we (inyu balo’i mbus yoñ)’. Ndi hodo le bôt ngandak ba nyoñ bé ngéda ni biyimbne gwés (bi mabéhna). ﴾93﴿ Di bi yih yaga ki bon ba lôk israél’ i homa-lipém, Di ti ki bo makébél ni gwom-bilam; ba bi bagla ni ndigi ingéda yi i bi lôl bo. Ni maliga le **Allah** a ga ti mbagi ipôla yap i kel-bitugne inyu’ yom ba bé péénana. ﴾94﴿ Ibale u yé ikété péna mu’ i yom Di nsuhlene we, bad ni’ bet ba ñañ kaat (bitilna) bi bi bi bôk we’ bisu bi ngéda. Maliga ma nlôl yaga ni we ni ***Nwet*** woñ; u ba ni bañ ikété bôt ba pééna. ﴾95﴿ U jôb bañ to lôñ ni’ bet ba mpénda bibañga (biniigana) bi **Allah**, tiga le u jôb’ ntôñ’ i banimlaga. ﴾96﴿ Hodo le’ bet lipôdôl li mbagi-nôgôs li ***Nwet*** woñ li ga yônôl, ba ga hémle bé, ﴾97﴿ To ibale biyimbne gwobisôna bi nlôl bo, letee ba tehe njiiha keñi.

﴾98﴿ He bes litén li Yôna, bale nkoñ-impe i bak ni le i bi hémle, hémle yéé i bane wo nseñ (i nlélém ngéda)…, ingéda ba bi hémle, ba héa bo njiiha i hison mu i niñ' i nkoñ' isi ni yôge bo inyu ngim ngéda. ﴾99﴿ Bale *Nwet* woñ a gwés ki, ki bobasôna ntôñ, ba ba yé' i nkoñ' isi ba bi neebe hémle; we ni nyen u gwé i énél bôt le ba yila bahémle[1]? ﴾100﴿ Mut-binam a gwé ni bé le a hémle ibabé ni sômbôl'i **Allah**. A ga kôb ki njiiha (wonyu)' i ngi' bet ba nhek bé pék. ﴾101﴿ Kal (bo) le 'béñgnana' gwom bi yé' i ngi ni' isi'; ndi to biyimbne, to babéhe (bapôdôl) ba nkola bé litén li bôt ba ba nhémle bé. ﴾102﴿ Ba mbemb ni kii? he nduk minlélém mi njiiha mi mi bi kwél babôk bap ba bisu? kal (bo) le 'bômlana ni; yag me lôñni béé, me mbômle'. ﴾103﴿ Di péyés (Di sôñ) yaga ni baôma bés ni' bet ba bi hémle. Hala nyen Di gwé pil i sôñ bahémle. ﴾104﴿ Kal (bo) le 'a bôt ba binam, ibale ni yé ikété pééna mu' i base yem, me me mbégés béme' gwom béé ni mbégés ibabé **Allah**; ndi **Allah** Nu A ga témbna béé' i nyemb nyen me mbégés; ora i ntina ki me le me ba wada ikété bahémle-Nyambe'; ﴾105﴿ Ni le 'hiel su woñ nyono' i base i telepsép[2], u jôbôk bañ' ntôñ' i bakolbaha-Nyambe; ﴾106﴿ Ibabé **Allah**, u lôndlak bañ to yom i i nla bé ti we masé to ndutu (i i nla bé hôla we ndi to tééñga we); ibanile u mboñ hala, wee u njôb' ntôñ' i bôt ba nkoda.

---

1 Nyambe a bi ti yaga bés bobasô biniigana inyu telepsép, di bog ki mbôgi mu (pes 7 : 172-173); A ti ki bés kunde i pohol njel'i tohi to i yimil kii sômbôl yés (pes 91 : 8-9); ndi A nyéksa bé mut to ti kunde le ba nyéksa mut i noñ ngim njel (2: 256)…

2 base i telepsép: islâma

﴿107﴾ Ibakile **Allah** a mboñ le ndutu i tisba we (i gwel we), nhéa-yo numpe a ta bé ndigi Nye; ibakile a nsômblene we longe, nkéñ-masoda méé a ta ni bé; a nti mo' i nwet a ngwés ikété babôñôl-béé; Nye ki nyen a yé Nti-ñwéhél ni *Ntohol.* ﴿108﴾ Kal (bo) le 'a bôt ba binam, maliga ma nlôl yaga ni béé ni *Nwet* nan; tonje a ntelep ni sép, a ntelbene nyemede sép; tonje ki a nyôm, a nyumul nyemede; me tane béme béé ntat. ﴿109﴾ Noñ ki' yom i ntina we kii biniigana bi mbû, ni nihbe letee **Allah** a ti mbagi; inyule nyen a yé Longe-i-Nti-mbagi.

PES 11: **HÛD**
minlôñ 123

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé *Ntééda* ni *Ntohol*

﴿1﴾ Alif, lâm, ra; a yé ngim kaat i bibañga bi yé longe kiyaga' lipôdôl ni' biniigana; i nlôl yak Batupék ni Ntibil-yi. ﴿2﴾ Ni bégés ni ndigi **Allah** nyetama; hodo le me yéne béé mbéhe ni nlegel-ñwin nu a nlôl ni Nye. ﴿3﴾ Ni bad ni ki *Nwet* nan ñwéhél ni témbna bisoohene i nyeni; a ga ti béé gwom-bilam (hana'isi) letee ni'i ngéda i i yé ntéébaga; a ga ti ki hikii ki-masoda masoda méé. Ndi ibale ni ntonba ni, me me nkônôl béé njiiha i soso-kel woñi. ﴿4﴾ I bisu bi **Allah** nyen matémb manan ma yéne; a gwé ki ngui i boñ hikii jam. ﴿5﴾ Ndi lañ! ba mbôk tôl yap (ba nhôa) ni mahoñol le ba nsolob Nye; to ingéda ba nhôba mambot map, a nyi' i mam ba nsôô ni ma ba nyelel. Ni maliga le a yé Nyi-matihil ma miñem.

﴿6﴾ **(23)** Nuga yo-kii-yo i ta bé'i nkoñ'isi le je wéé i mbéñge bé **Allah**; A nyi ki lipoga jé ni linañle (liniñne) jé li bihés. Mam momasôna ma yé ikété ngim kaat. ﴿7﴾ Nyen a bi hek ngi ni hisi' dilo disamal; Arch yéé (yééne-yé' ane i lipémba) i bak' i ngi malép; inyuboñle a noode béé ni yelel nje-nan a ngwel nson-nlam. Ibakile u mpot le 'ni ga tuge ntiiik'i mbus-nyemb, batjél-hémle ba nkal le 'hala a yé ndigi mam ma makañ'. ﴿8﴾ Ibale Di mbughene bo dilo inyu njiiha, ba nkal le 'kii i gwé ni yo?'; ndi kel i ga lôl bo, i ga set bé bo; i yom ba bé uge ki (ba bé pénda ki), i ga kubla bo (i ga kéña bo). ﴿9﴾ Ibanile Di nôôdaha mut-binam mu' masoda més, ndi Di yiga témbna mo, béñge kii a nlehel ñem ni tjél hémle; ﴿10﴾ Ibakile Di nôôdaha nye mu' masoda més' mbus-ngéda ndutu i ngwel nye, a nkal le 'mabe ma nyodi me'i nyu'; béñge ni kii a nhak ni betna ngôk; ﴿11﴾ He bes' bet ba nihbe ni gwel mam-malam, bon ba gwé ñwéhél ni soso-nsaa. ﴿12﴾ I nla ni pam le u yôi bihogi mu' biniigana bi mbû bi bi nsuhlana we, tole tôl (ñem) i hûmba we mu' bipôdôl gwap le 'ki lisôô li nkus (lihat) li nsuhlana to nye, tole angel i lo ni nye'; u yé ni ndigi mbéhe. Ni **Allah** a yé Ntat-gwom gwobisôna.

﴾13﴿ To lakii ba nkal le 'a mbod yo (kur'an)'; kal (bo) le 'lonana to jôm li mimbodok mi bipes kii bini, ni sébél yaga ki tonje ni nla (i kam béé) ibabé **Allah** ibale ni yé maliga'; ﴾14﴿ Ibanile ba ntimbhe bé béé, yina le i nsôs ni yi i **Allah**; ni le nyambe numpe a ta bé ndigi Nye, ni nôgôl ni bé (ni njôb ni bé i Islâma)? ﴾15﴿ I bôt ba nsiñge niñ' i nkoñ'isi ni biéñgba gwéé, Di ga saa bo magwelek map mu, ibabé le ba hubhene bo yom mu; ﴾16﴿ Ba bon ba gwé bé yom'ipe i mbus-nyemb ndigi hié; bilia gwap (minheña ñwap) mu' i nkoñ'isi mi ga kwo; minson ñwap ki, mi ga hee yañga. ﴾17﴿ Baa' nwet a tééne' biniigana bipubi bi *Nwet* wéé, nsoñglak ni mbog-mbôgi wéé (Gabriel), kaat'i Môsi kikii éga ni tohi i ma bôk nye' bisu bi ngéda (a kôli ni'nwet a gwé bé ndémbél yo-kii-yo)? ba ni bon ba nhémle yo. Ndi' nwet a ntjél hémle yo ikété bajo-sañ' libut, hié hi ga boma nye; u bana ni bañ pééna mu (i kur'an). Hodo le maliga ma, ma nlôl yak *Nwet* woñ, ndi bôt ngandak ba nhémle bé. ﴾18﴿ Kinje biyômôk ni' nwet a mbod bitembee ni bébe gwo **Allah**! ba hala ba ga bambap' bisu bi *Nwet* wap; ni babog-mbôgi (biangel) ba kalak le 'bana bon ba bi teembene *Nwet* wap'. Ntiik! hiun hi **Allah** hi ga kahap' i ngi bôt ba nkoda, ﴾19﴿ Ba ba ntimba njel'**Allah** ni kôde yo; ba tjélék ki hémle niñ'mbus-nyemb;

﴾20﴿ Ba bon ba nla bé yañal' i nkoñ'isi; ba gwé bé to ntétés numpe he nduk **Allah**; ba ga nôbne ki bo njiiha. Ba bi la ni bé noga ndi to tehna; ﴾21﴿ Ba ni bon ba bi nimis mimbû ñwap; i gwom ba bé bônde ki, bi bi yumus bo; ﴾22﴿ Ibabé kwo, ba ga ba balôôha-nimis' i mbus-nyemb. ﴾23﴿ Ni maliga le' bet ba nhémle ni boñ mam malam, ni suhul nyu' bisu bi ***Nwet*** wap, bon ba yé bôt ba loñ-ngi; ba ga yén mu, mba ni mba; ﴾24﴿ Mintôñ ñwo'imaa mi yé weengoñle bana ndim ni ndok, bana bape banoga ni batehna (kwele); baa ñwo'imaa mi kôli? ni mbigda ni bé? ﴾25﴿ Di bi bôk om Nôa' litén jé (ni nye a kal bo) le 'hodo me yéne béé bañga-mbéhe, ﴾26﴿ Inyuboñle ni bégés ndigi **Allah** nyetama. Hodo le me nkônôl béé njiiha i kel-ndutu woñi'. ﴾27﴿ Balôm ba bôt mu' litén jé ba ba tjél hémle ba kal le 'di ntehe ndigi we nlélém i mut-binam kii bés; di ntehe ki le banoñ-we' mbus ba yé ndigi minhoya ikété yés mi mi nhek bé pék. Di ntehe ki le ni nloo bé bés. Di nhoñol yaa le ni yé bôt ba bitembee' ﴾28﴿ A kal (bo) le 'a bôt bem, ni ntehe ni laa? ibale me tééne' i ndémbél i i nlôl yak ***Nwet*** wem, ibale masoda (biniigana bipubi bi nlôl i nyeni) bi bi nhias béé bi ntina me; di hihe ni béé mu ki i yé le ni nyaage gwo?

﴾29﴿ A bôt bem, me mbad béme béé nkus mu; ngo nsaa wem u mbéñge ndigi **Allah** nyetema. Me mpii ni béme' bet ba nhémle Nyambe, ni maliga le ba ga boma *Nwet* wap; ndi me ntehe yaga béé litén li bongiyi (bôt ba ndim). ﴾30﴿ A bôt bem, nje a ga sôñ me njiiha i **Allah** ibale me nyôi bo? baa ni mbigda bé? ﴾31﴿ Me nkal béme béé le me gwé masôô ma nkus ma **Allah,** tole me nyi minsolbe mi mam; me nkal béme to béé le me yé angel; me nkal béme to' i bet ni nyan le **Allah** a ga ti bé bo masoda; **Allah** nyen a nyi' i yom i yé bo ikété' miñem. Ibale me pot hala, ki me yé' ntôñ i minkoda mi bôt'. ﴾32﴿ Ba kal le 'a Nôa, u mpééna ni bés, u nlôôha yaga pééna ni bés; lona ni le bés' i yom u ntine bés mabéhna ibale u yé maliga'. ﴾33﴿ A kal (bo) le '**Allah** nyen a ga lona bé yo, ibale a ngwés; ni ga la bé to pei, ﴾34﴿ Maéba mem ma nhôla ni ki béé ibale me ngwés éba béé ndi **Allah** Nye a gwéhék nimis béé? Nyen a yé *Nwet*-nan; i nyeni ki nyen ni ga témb'. ﴾35﴿ To hala kii ba nkal le 'a mbod gwo'. Kal (bo) le 'ibanile me mbod gwo, hala a yé jam jem; ndi me yé peles mu' bipôdôl binan bibe'. ﴾36﴿ I leglana ni Nôa le 'mut numpe a ga hémle ha bé mu' litén joñ[1], ndigi ba ba bi bôk hémle, u siira ni bañ inyu' mam ba bi boñ; ﴾37﴿ Bañ ki nkû i mis més ni kiingéda biniigana gwés. U bégle ni ha bañ Me (u lôndôl ni ha bañ Me) inyu' bet ba nyôm, inyule ba ga yin.

---

1 litén li Nôa jotama jon li bi tjiba ni ntida-nyem' malép, ndi he nkoñ' isi wonsôna bé

﴾38﴿ A bôdôl ni bañ nkû; ndi hikii ngéda mintôô mu' litén jé mi bé tagbe ha, mi bé uge nye; a kalak bo le 'ni uge bés, ndi yak bés di ga uge béé nlélém kii ni ñuge (bés), ﴾39﴿ Ni ga yi' i mbus-ngéda nje kogse i ga lôl ni wéha nyu; ni nje njiiha i boga i ga kwél' i ngi'. ﴾40﴿ Letee ni ngéda ora yés i bi lo; lipû li kahal lel. Di kal (nye) le 'lôñôl hikii yom mu, nlôm ni ñin; yag lihaa joñ (bôt boñ) he bes' nwet mbagi-nôgôs i ga kwél' i ngi; yag ni' bet ba nhémle; ndi' bet ba bi hémle lôñni nye ba béé ndigi ndék. ﴾41﴿ A kal ki le 'jôba mu ikété, maké méé (leñel yé) ni mapam méé (matjak méé) ma bane i jôl li **Allah**. Ntiik le ***Nwet*** wem nyen a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾42﴿ U kahal ni leñel ni bo mu ipôla' i mangudga ma pônga dikôa. Ni Nôa a sébél man wéé nu a béé ikété mbagla (ni kal nye le) 'a man wem, bet (jôb) lôñni bés; u yégle bañ ni bangihémle. ﴾43﴿ (man) a kal le 'me ga solob mu (i ngi) hikôa le hi sôñ me malép'. A kal (nye) le 'nsôñ nye-kii-nye a ta ha bé len i kéñ ora i **Allah**; (bobasôna ba ntjiba) he bes' nwet A ntohol'; mangudga ma bagal ni nye ni bo, a yila wada ikété bayin'malép. ﴾44﴿ I kéla ni le 'a hisi, mil malép moñ; yag we a ngi, yibba (waa sôble)'. Ni malép ma sa (ma sôs); ndak i yon ki, ni wo (nkû) u tegep' i ngi jûdiyi; i kéla ki le 'litén li bôt ba nkoda li tjiba!'. ﴾45﴿ Ni Nôa a lôndôl ***Nwet*** wéé ni kal le 'a ***Nwet***, ntiik le man wem a yé mut wem (matjél mem); ntiik ki le mbônga woñ u yé maliga; We ki nyen u yé Nkéés nu bakéés'.

﴾46﴿ A kal le 'a Nôa, ngo a ta bé mu ikété bôt boñ; u mboñ jam li li ta bé lilam; u bad ni ha bañ Me mam ma u gwééne bé yi yo-kii-yo. Me nkoome ni we inyuboñle u ba bañ' ntôñ'i bongiyi'. ﴾47﴿ A kal le 'a *Nwet*, me nyéñ solbene' i weeni i semba mbadga i jam li me gwééne béme yi yo-kii-yo; ibale U ñwéhél ni bé me ni tohol me, ngo ki me mba wada ikété banimlaga'. ﴾48﴿ I kéla le 'a Nôa, sôs ni nsañ wés lôñni bisai (gwés)'i ngi yoñ ni' i ngi maloñ ma ma yé ni we. Maloñ mahogi ki, Di ga ti mo bigwelmoo (nkoñ'isi), ndi njiiha keñi i yiga gwel bo'. ﴾49﴿ Hala a yé ni miñañ mu' minsolbe mi mam Di nyeelene we; u yik bé mo, to we to litén joñ' bisu gwé bi ngéda (bisu bi masôs ma kur'an). Nihbe ni. Hodo le tib-mam ilam (sôk-mam ilam) i yéne bakon-Nyambe woñi. ﴾50﴿ Yag' i lôk âd manyañ wap Hûd; a kal (bo) le 'a bôt bem, béghana **Allah**, ni gwé bé nyambe numpe ndigi Nye; ni yé ni ndigi babod (babod-bitembee), ﴾51﴿ A bôt bem, me mbad béme béé nsaa mu; nsaa wem u mbéñge ndigi' Nwet a bi hek me; ni nhek ni bé pék? ﴾52﴿ A bôt bem, bada **Allah** ñwéhél ni témbna bisoohene' i nyeni, a ga suhlene béé ngandak' banop mu' i ngi ni kônde béé ngui mu' i ngui nan. Ni tonbana bañ to Nye inyu yila bôt-babe'. ﴾53﴿ Ba kal le 'a Hûd, u nlona bé bés ndémbél; di nla bé to tjôô banyambe bés inyu bipôdôl gwoñ, ndi to hémle we;

﴿54﴾ Di nla ki kal le nyambe wés wada nyen a ntjékle we béba-jam (a nkundus we njék)'. A kal (bo) le 'me mbog **Allah** mbôgi; boga ki mbôgi le me nyan' i gwom ni nkéda (ni nkéda Nye); ﴿55﴾ He bes Nye, jublana yaga ni me jimb béé-bobasôna (béé ni banyambe banan), ni nôyôs bañ me; ﴿56﴾ Me mbot ñem ni **Allah**, ***Nwet*** wem ni ***Nwet*** nan; hékél yo-kii-yo i ta bé le a ngwélél bé hitat hi mbom. Ni maliga le ***Nwet*** wem a yé mu' i njel' téé sép ﴿57﴾ Ibanile ni ntonba…, me me mal tégbaha béé' yom me ñômna' i bééni. Ni Nyambe a ga yiha béé ni litén lipe ibabé le ni tééñga Nye ni jam jo-kii-jo. Hodo le ***Nwet*** wem a yé Ntat-gwom gwobisôna'. ﴿58﴾ Ingéda ora yés i lo ni, Di sôñ Hûd ni' bet ba bi hémle lôñ ni nye ni gwéha yés; Di sôñ ni bo soso-njiiha. ﴿59﴾ Lôk âd ni ki, ba bi pénda biyimbne (biniigana) bi ***Nwet*** wap, ba ndogbene baôma béé, ni nôñôl ora i hikii ngot-ñénél; ﴿60﴾ Ba bi kôs biok hana' i nkoñ'isi, lôñni' i kel-bitugne. Baa maliga bé le lôk âd i bi tjél hémle ***Nwet*** wap; ntiik! hibôman ni lôk âd, litén li Hûd. ﴿61﴾ Yag' i lôk' tamûd manyañ wap Soâlihu; a kal (bo) le 'a bôt bem, béghana **Allah**; ni gwé bé nyambe numpe he bes Nye. Nyen a bi hek béé ni pémhene béé mu' isi, a yis ki béé mu, bada ni Nye ñwéhél, ni témbna bisoohene i nyeni. Ni maliga le ***Nwet*** wem a yé Bebee, ni Ntimbhe-nlondok'. ﴿62﴾ Ba kal le 'a Soâlihu, di bak di nsiñge we' bisu bi ngéda; i nlo laa we i sôñga bés le di bégés' i gwom batata ba bé bégés? Ngo di yé ikété pééna mu' i yom u nséblene bés[1]'.

1 i base u nséblene bés

﴿63﴾ A kal (bo) le 'a bôt bem, ni ntehe laa, ibale me tééne mu' biniigana bi *Nwet* wem nu a nti me mu' masoda méé, njee a ga sôñ ni me ni kéñ me hiun hi **Allah** ibale me ndogbene Nye? ngo wee ni nkônde bé me yom'ipe he nduk yimil; ﴿64﴾ A bôt bem, kamél i **Allah** ini a ñômle béé kikii yimbne; ñwaha ni yo i je mu' hisi hi **Allah**; ni boñ bañ yo jam-libe, tiga le njiiha i pala gwel béé'. ﴿65﴾ Ba bi kit ni yo makôô. Ni nye (Soâlihu) a kal (bo) le 'ni kônde yén dilo diaa mu' mandap manan; a yé likak li li ga set bé'. ﴿66﴾ Ingéda ora yés i bi lo ni, Di sôñ Soâlihu ni' bet ba bi hémle lôñni nye ni gwéha yés mu' i njiiha i yokela-té (kel-yokel). Hodo le *Nwet* woñ a yé yaga Lôs ni Ngui-momasôna. ﴿67﴾ Nkôndôk i gwel ni' bet ba bi yôm, ni bo ba yoode ni nimbla minkémbé mu' mandap map; ﴿68﴾ I pônga weengoñle ba bi niñ bé mu. Hodo le lôk tamûd i bi tjél hémle *Nwet* wap. Hodo le hibôman ni lôk tamûd. ﴿69﴾ Baôma bés ki ba bi lôl Abraham ni ñwin-nlam; ba kal (nye) le 'salâm', a timbhe bo le 'salâm' (nsañ); a tiñha ni bé lona bo nlambak i man-nyaga; ﴿70﴾ Kii a ntehe ni le moo map ma ntiige bé mu, a sehla ni kon bo woñi. Ba kal (nye) le 'u kon bañ woñi; ngo di yé ñômga' litén li Lôt. ﴿71﴾ Ñwaa wéé (Sarah) a bak a téé, ni nye a nol; Di legel ni nye ligwéé li Isac ni Yakôb'i mbus Isac,

﴾72﴿ A kal le 'ngoo yem, me ngwal ki me yé ñunuk, (nlô-wem) nu nyek mañ-mut? hala a yé jam li hélha'. ﴾73﴿ Ba kal (nye) le 'lelaa u nyoñ ora i **Allah** kii hélha-jam? masoda ni bisai bi **Allah** ba ba ni béé a bôt ba ndap! ni maliga le A yé Nyonok ni bibégés lôñni lipémba' ﴾74﴿ Ingéda woñi i bi nyodi ni' ñem i Abraham, ñwin-nlam i ma lôl nye, nunki a bi pééna ni bés inyu litén li Lôt; ﴾75﴿ Ni maliga le Abraham a béé ni ñem-ngoo, mbad-ñwéhél, ni ntémbna-bisoohene. ﴾76﴿ A Abraham, ñwas' jam li! ora i *Nwet* woñ i mal lo; njiiha i ngi-lisembna i nke' i kwél bo. ﴾77﴿ Ingéda baôma bés (biangel) ba bi nyek ni Lôt, a sehla inyu yap ni kônôl bo[1] ngoo ni kal le 'len a yé kel-ndutu (kel-be)'; ﴾78﴿ Bôt béé ba litén ba lo ngwé' i nyeni ki i yé le ba bé boñ dibe-di-mam' bisu bi ngéda. A kal (bo) le 'a bôt bem, bingond gwem bini, bi yé mapubi inyu nan; kona ni **Allah** woñi, ni wéha bañ me nyu munu'i bakén bem; baa mut-sép a ta bé mu ikété nan? ﴾79﴿ Ba kal (nye) le 'u nyi yaga le di gwé bé ngaba mu (di gwé bé ngôñ ni) bingond gwoñ; u nyi ki ntiik' i yom bés di ngwés'. ﴾80﴿ A kal (bo) le 'bale me banga to ngui (i soñga béé), tole bale me lag tehe nitbana i ngui'. ﴾81﴿ (biangel) bi kal (nye) le 'a Lôt, ni maliga le di yé baôma ba *Nwet* woñ; ba nla bé tisba we (ba nla bé yañal we); nyodi jû we ni bôt boñ, ni kôs liké; to wada ikété nan a timbis bañ mis ni mbus (a témb bañ ni mbus); ndi ndodla i yé inyu ñwaa woñ, inyule a ga gwia mu' i jam li ga gwel bo. Likak jap li yéne' mayé-ma-kel, ndi baa mayé-ma-kel ma ta bé bebee'?'

---

1 Bo : bôt ba litén jé

﴾82﴿ Ingéda ora yés i bi lo ni, Di kwés wo (nkoñ i)' manjel momasôna. Di nôhne ki bo mbogbe i nop-dibañ-ngok di sijjîl (makalak ma sijjîl), ﴾83﴿ Di banga yimbne i *Nwet* woñ. Ni tjo (dibañ-ngok ti) di ta yaga bé nonok ni balel-mbén. ﴾84﴿ **(24)** Yag' i bôt ba Madian manyañ wap Chu-aïbu; a kal (bo) le 'a bôt bem, béghana **Allah**; ni gwé bé nyambe numpe ndigi Nye. Ni hubus bañ to hihéga, ndi to hek-kwéha'likobo. Me ntehe béé ni yôgi, ndi me nkônôl yaga béé njiiha i kel-kubla woñi, ﴾85﴿ A bôt bem, ni yônôs hihéga, ni hek ki sép'likobo; ni hubus bañ to bôt gwom gwap, ndi to pungul nkoñ'isi. ﴾86﴿ Likébél li **Allah** li yé longe kiyaga inyu nan, ibale ni yé toi bahémle; me ta béme to ntat nan.' ﴾87﴿ Ba kal le ' a Chu-aïbu, baa masoohe moñ (hémle yoñ) yon i nti we ora le di tjôô' gwom basôgôl-sôgôl ba bé bégés? hala wee we nyen u yé nkonangoo ni mut-sép?' ﴾88﴿ A kal (bo) le 'éé a bôt bem, baa ni ntehe bé le me tééne' ndémbél i *Nwet* wem, ni le a nti me mu' litinak jé lilam? me nsômbôl béme énél béé (kibî béé) mu' yom me nsônga béé; ndi me ngwés ndigi hiel miñem' libim me nla. Ngui yem i yé ndigi ni sômbôl' **Allah**; nyen me gwééne bod-ñem; i nyeni ki nyen me ntémbna bisoohene.

﴾89﴿ A bôt bem, ôa nan ni ñoo me i boñ bañ béé le ni son njonok kikii litén li Nôa, litén li Hûd, to litén li Soâlihu. Litén li Lôt li ta yaga bé to nonok ni béé. ﴾90﴿ Bada ki ***Nwet*** nan ñwéhél ni témbna bisoohene' i nyeni. Ntiik le ***Nwet*** wem a yé ***Ntohol*** ni Litob-li-ñem.' ﴾91﴿ Ba kal le 'éé a Chu-aïbu, bés di ntibil bé nok' yom we u mpot; ntiik ki le di ntehe we u nhoi ikété yés. Bale he litén joñ bé, ki di mpadna we, u la bé to bana ngui' i ngi yés'. ﴾92﴿ A kal (bo) le 'a bôt bem, baa litén jem li yé lôs iloo **Allah** nu ni nkôm mbus? ntiik le ***Nwet*** wem a yé Nkéña' mam ni mboñ. ﴾93﴿ A bôt bem, ni boñ sômbôl' nan, yag me me mboñ' yem. Ni ga yi nje njiiha i wonyu i ga gwel, ni nje a yé mut-bitembee (ikété yés). Bemba ni, ntiik le yag me, lôñ ni béé, me mbemb.' ﴾94﴿ Ingéda ora yés i loo ni, Di sôñ Chu-aïbu ni' bet ba bi hémle lôñni nye ni matééda més; nkôndôk i gwel' bet ba bi yôm, ni bo ba nimbla minkémbé mu' mandap map, ﴾95﴿ I pônga weengoñle ba bi niñ bé mu. Maliga! Hibôman ni bôt ba Madian, ba bagba ni kii lôk tamûd i bi bagba!. ﴾96﴿ Di bi om yaga ki Môsi ni biyimbne gwés lôñni soso kômbe, ﴾97﴿ Yak Faraô ni balôm béé ba bôt, ndi ba bi noñ Faraô, to hala kii ora i Faraô i béé i téé bé sép.

﴿98﴾ A ga sañal njel inyu bôt béé i kel-bitugne ni ôdna bo' i hié; kinje béba-lôñ! ﴿99﴾ Biok bi noñ bo hana' isi ni' i kel-bitugne. Kinje béba-nsaa ba nke' i kôs! ﴿100﴾ Hala a yé miñañ Di ñañle we inyu ngim' minkoñ; mihogi mi ngi tédék libél, ndi mimpe mi bi tjiba. ﴿101﴾ Bés bé bon Di bi kôde bo, ndi bon ba bi kodbene bomede; banyambe bap ba bi bégés ibabé **Allah** ba bi hôla bé bo tojam ingéda ora i *Nwet* woñ i bi lo; ba bi kônde ndigi ki sép yimil. ﴿102﴾ Hala a yé ni ligwelek li *Nwet* woñ ingéda a ngwel minkoda mi minkoñ. Ntiik le ligwelek jé li yé bañga-kogse. ﴿103﴾ Hodo le biniigana bi yé mu inyu tonje a nkon njiiha i kel-nsôk woñi. A yé kel i bôt ba binam ba ga kodba; a yé ki kel-mbôgi, ﴿104﴾ Di mbugus ni ndigi yo inyu likak li li yé ntéébaga, ﴿105﴾ I kel li ga baambe, mut-binam a ga pot ndigi ni kunde Yéé[1]. Ikété yap ni, minimlak ni bakôdôl-niñ. ﴿106﴾ Inyu minimlak ni, mi ga bana minlénd ni je-masoñ ikété bee-hié; ﴿107﴾ Ba ga yén mu koñ ni koñ, ntel nom i ngi ni hisi; he bes sômbôl i *Nwet* woñ. Ntiik le *Nwet* woñ a mboñ' yom a ngwés; ﴿108﴾ Ndi inyu bakôdôl-niñ, ba ga bane ikété wom-binunuma inyu yén mu mba ni mba, ntel nom i ngi ni hisi; he bes sômbôl i *Nwet* woñ. A yé likébél li ngi-ñwaa,

1 kunde yéé Nye Nyambe

﴿109﴾ U yôm ni bañ inyu' yom bo ba mbégés. Ba mbégés ndigi minlélém (mi gwom) kikii basôgôl bap' bisu bi ngéda; ndi ntiik le Di ga yôsnene bo nsaa wap ibabé hubus. ﴿110﴾ Di bi ti yaga ki Môsi kaat, ndi pééna i jôb mu; bale buk' i *Nwet* woñ i pôda bé' bisu bi ngéda, ki ora-mbagi i bi tiba ipôla yap; ndi ba yé ndigi ikété pééna mu[1]. ﴿111﴾ Ntiik ni ki le *Nwet* woñ a ga saa bo magwelek map. Ni maliga le a ntibil tehe' mam ba mboñ. ﴿112﴾ Telep ni sép kikii ora i ntina we, yag ni' bet ba nhiel miñem (ba témb yak Nyambe) ntôñ ni we; ni boñ bañ mpuñgu. Ntiik le A ntibil yaga tehe' mam ni mboñ. ﴿113﴾ Ni témbék bañ pes ni' bet ba nyôm, tiga le hié hi tisba béé ni bana bé nhôla numpe ibabé **Allah**, ndi ni kôsna bé to mahôla. ﴿114﴾ Boñ ki masoohe' mayél-ma-kel ni' masudne ma u. ntiik le mam-malam ma nsôyôi mam-mabe; hala a yé mbigda inyu babigda. ﴿115﴾ Hônba ki; ngo ni maliga le **Allah** a nhubus bé nsaa i baboñ-mam malam. ﴿116﴾ Bale ngandak i basôñga-bôt mpuñgu' nkoñ'isi i lébna mu i tjai di bi bôk béé' bisu…, ndi ba béé ndigi ndék mu' bet Di bi sôñ ikété yap. Ndi bôt ba nkoda ba bi kida i yogol niñ mu' libak li bibéba bi bôt. ﴿117﴾ *Nwet* woñ a ta ni bé nu a ntjé minkoñ ngi-njom, mi mi yé ni baboñ-mam malam.

1 mu ikété Tôra ni Kur'an

﴾118﴿ Bale *Nwet* woñ a gwés ki, ki bôt bobasôna ba mba ntôñ wada; ndi ba nwaa bé mbagla (bo-ni-bo); ﴾119﴿ He nduk' bet *Nwet* woñ a ntohol; inyu hala nyen a bi hékél bo. Lipôdôl li *Nwet* woñ li ga yon ni, li li nkal le 'Me ga yônôs géhéna (jahannama) ni bayoñ lôñni bôt ba binam mpôdnaga'. ﴾120﴿ Ñwominsô mi Di ñañle we mu' miñañ mi baôma, mi yé inyu yidis we ñem. Mu ki, maliga ma nlôl we, ni biyisne (suglu-lam), lôñni mbigda inyu bahémle-Nyambe. ﴾121﴿ Kal ki' bet ba ntjél hémle le 'gwela nson kikii ni nla, yag bés di ngwel nson, ﴾122﴿ Bômlana ki, yag bés di mbômle'. ﴾123﴿ **Allah** ki nyen a gwé minsolbe mi mam mi ngi ni hisi; i nyeni ki nyen ora yosôna i yéne. Bégés ni Nye, ni bôdôl Nye ñem. *Nwet* woñ ki, a nek bé' mam ni mboñ.

PES 12: YÛSUF
(Yôsep) – *minlôñ 111*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé *Ntééda* ni *Ntohol*

﴾1﴿ Alif-lâm-ra, bini bi yé bibañga bi kaat-ndoñol. ﴾2﴿ Ni maliga le Di nsuhlene yo, Kur'an i hop arab inyuboñle ni hek pék. ﴾3﴿ Di ñañle ni we kilama-ñañ ni njel' mam ma Di nyeelene we munu'i kur'an ini; to hala kii u bak' bisu bi ngéda ikété banek. ﴾4﴿ Ingéda Yôsep a kal nsañ le 'a ta, me ntehe jôm li tjôdôt ni hiada, ni hiangaa ni sôñ ba ñôôb' bisu gwem i eem';

﴿5﴾ A kal (nye) le ‘a man wem, u añlege bañ bilôk bi nyuñ eem yoñ, tiga le ba uu we jimb; hodo le satan a yéne mut-binam ñoo nunkeñi. ﴿6﴾ Hala ki nyen *Nwet* woñ a ga tol we ni niiga we ngobol-bieem; a ga yôhnene we longe yéé, we ni litén li Yakôb kii a bi yôhnene basôgôl boñ Abraham ni Isac’ bisu bi ngéda. Ntiik le *Nwet* woñ a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék’. ﴿7﴾ Ñañ i Yôsep ni bilôk bi nyañ i yé yaga basoso ba biniigana inyu’ bet ba mbad; ﴿8﴾ Ingéda ba kal le ‘tata wés a nlôôha gwés Yôsep bo man-nsañ (Binyamén) iloo bés; ndi ki bés bon di yé pes-keñi; ntiik le tata wés a yé ikété biyômôk bikeñi, ﴿9﴾ Nola Yôsep, tole sema nye’ i ngim loñ; nsoñ-nan a ga timbis manuna méé i bééni, ni yiga yila longe’. ﴿10﴾ Wada wap a kal le ‘ ni nol bañ Yôsep, ndi leña nye ikété bee; bôt ba nyuñga ba ga léba nye, ibale ni ntehe hala longe’. ﴿11﴾ Ba kal le ‘a ta, lelaa u nla bé nitis bés Yôsep? ngo di gwééne nye mahoñol malam. ﴿12﴾ Om le nye ni bés yaani’ minkiiña ni’ mintuk; di ga tat nye’. ﴿13﴾ A kal (bo) le ‘me ga unup maké manan béé ni nye; me nkon ki woñi le himbañga hi tiga je nye ingéda ni ga yôi nye’. ﴿14﴾ Ba kal le ‘ibale himbañga hi nje nye bés di bak ngandak, ngo wee di nimis yaga’.

﴾15﴿ Ingéda ba bi kena ni nye ni nôgla (bobasô) inyu' leñ nye i ngembe-bee, Di yis nye le 'u ga yeelene bo' liboñok jap lini, ba ma hôya'. ﴾16﴿ Ba lo yak nsañ kôkôô ba eeg; ﴾17﴿ Ba kal (nye) le 'a ta, di nkenek'i pémsan-ngwé, di yék Yôsep ha' mambegee més; himbañga hi yiga je nye. (di nyi le) u ga hémle bé bés, ndi di yé maliga', ﴾18﴿ Ba lona ki mbot yéé, nkôbôk matjél ma bitembee. (nsañ) a kal (bo) le 'me nhoñol le ni gwé ngim jam ikété; ndi nihbe i yé longe-jam kiyaga. **Allah** ki nyen a yé Nti-mahôla i sôyôi bipôdôl binan. ﴾19﴿ Ntôñ-bôt ba nyuñga u loo bañ (le u ntagbe), ba om wada wap i njômbi-malép; a leñ bañ nlôñga, a lond ni kal le 'mange nunu!'. ba kena nye nditi (nyu nuñul nye); ni **Allah** a yik' yom ba bé boñ; ﴾20﴿ Ba nuñul ki nye ogsén (longe'ndamba); ndék'i dirham. Ba tehge le a yé bo mbegee (a nti bo pagda). ﴾21﴿ I nwet a somb nye'i égiptô a kal ni ñwaa wéé le 'tééda nye longe; a nla hôla bés, tole di yoñ nye kii man (wés)'. Hala ni nyen Di bi ti Yôsep hogbe mu' loñ (i); ni niiga ki nye likobol bieem (ngobol i bieem). Ni **Allah** a yé Nyônôs matéak méé, ndi bôt ngandak ba nyi bé (hala). ﴾22﴿ Ingéda a yila ni njohok, Di ti nye pék ni yi; hala nyen Di nsaa baboñ-mam malam.

﴾23﴿ Ndi (zulika)' nwet a béé a yiine' i ndap yéé (a wél nye), a yéñ le a tonda nye, a yib mañwemel ni kal nye le 'me yé' woñ'. (Yôsep) a kal le '**Allah** a tat me …! a yé nsañ-wem nu a nti me bilonge bi matééda. Hodo le bôt ba nkoda (balel-mbén) ba mbumbul bé masoda'. ﴾24﴿ (Zulika) a bi gwés yaga nye; (Yôsep) nyek a bé lama gwés nye, bale a tehe bé yimbne i ***Nwet*** wéé. (Di bi boñ) hala inyu' bagal nye ni béba lôñni mpuñgu; ntiik le a béé wada ikété ndolok yés i babôñôl. ﴾25﴿ Bo'ibaa ba ke ngwé i ñwemel, mudaa (a noñok nye) a pad nye mbot yéé; ni bo ba boma nlôm ha' ñwemel. (mudaa) a kal le 'kinje ponos a kôli ni mut nu a ngwés boñ mut-woñ béba he nduk le a ke'i mok tole njiiha keñi (bañga kogse)?' ﴾26﴿ (Yôsep) a kal le 'nyen a noñok me'. Ni mut wada mu' litén jé (litén li mudaa) a kal le 'ibale mbot yéé (mbot'i Yôsep) i mpédne' bisu, wee mudaa a mpot maliga, (Yôsep) a bak mut-bitembee; ﴾27﴿ Ndi ibale mbot yéé i mpédne' mbus, ha wee mudaa a ntembee, (Yôsep) a bak mut-maliga'. ﴾28﴿ Ingéda nlôm a bi tehe ni yo (mbot'Yôsep) mpédnege' mbus, a kal le 'haana a yé maboñok ma bôdaa, bôdaa ba gwé maboñok mabe kiyaga; ﴾29﴿ A Yôsep, hôya li jam! we (a mudaa), bad ñwéhél inyu béba yoñ, inyule u mboñ soso béba-jam'. ﴾30﴿ Bôdaa ba kahal añal ni tison le 'ñwaa el aziz a noñ (a ntonda) mbôñôl wéé (Yôsep), a nkudul yaga nye njék. Di ntehe yak le a nyôm bañga liyômôk (a nimis libak jé)'.

﴾31﴿ Kii (Zulika) a nok minsohi ñwap (bo bôdaa), a naña bo je; a ti ni hikii wada wap hikéñ ni kal (Yôsep) le 'pam nyono'i boni!'. kii ba ntehe nye, ba kahal memle nye (ba egep inyu bilama gwéé); ba kahal kit moo map ni kal le 'a **Allah**! mut-binam ha bé nunu, ndi ntôô'i angel'. ﴾32﴿ (Zulika) a kal ni (bo) le 'nye ni nyen ni ntubul me jôl; me nyéñ yaga le me bana nye, ndi a yé nayak; ibale a ntop bé boñ'i yom me ñane nye, a nke' mok ni kôsna wonyu'. ﴾33﴿ (Yôsep) a kal le 'a ***Nwet***, i yé me nseñ me ke'i mok iloo le me boñ' yom ba nséblene me; ibale U mpéyés bé me mu' i tjandi tjap, me nla kwo kila ni yila wada ikété bongoyi'. ﴾34﴿ ***Nwet*** wéé a timbhe ni nye (nlondok wéé) ni péyés nye tjandi tjap. Ntiik le nyen a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾35﴿ To hala kii ba bi tehe ndémbél le a yé peles, ba bi yoñ makitik i ha nye'i mok inyu ngim ngéda. ﴾36﴿ Babôñôl ibaa ba jôb'i ndap-mok ni nye, wada wap a kal (nye) le 'me ntehe me me ñwod (me mboñ) maok i eem'; nunu numpe a kal (nye) le 'me ñemel me me bééga koga' i ngi-ño, dinuni di jek mu; koble bés bieem bi, di ntehe we wada ikété baboñ longe'. ﴾37﴿ A kal (bo) le 'ni ga kôs bé bijek bi letee me koble béé gwo' bisu bi ngéda bi ntina béé. A yé gwom bi ***Nwet*** wem a niiga me. Ni maliga le me ntjôô njel i litén li li nhémle bé **Allah**, ni bo ba tjélék ki hémle niñ'i mbus-nyemb;

﴾38﴿ Me noñ ki njel' basôgôl bem Abraham, ni Isac, ni Yakôb. Di kôli bé kolbaha **Allah** ni yom yo-kii-yo. Hala a yé masoda ma **Allah** inyu yés ni inyu bôt ba binam, ndi bôt ngandak ba nti bé mayéga. ﴾39﴿ A bangwa-bem ba ndap-mok, baa banyambe ba ba yé mbaglaga tole **Allah** nu a yé Pom-Nkômbe, nje a yé nseñ? ﴾40﴿ He bes Nye (Nyambe) ni mbégés ndigi môl ma ni mbod béé ni basôgôl banan; ma **Allah** a nsuhlene bé ndémbél yo-kii-yo. Ngui (pawa) i yéne ni ndigi yak **Allah**. A bi ti ora le ni bégés bañ yom'ipe ndigi Nyetama. Hala a yé base i telepsép, ndi bôt ngandak ba nyi bé. ﴾41﴿ A bangwa-bem ba ndap-mok, wada-nan a ga ti nsañ-wéé maok; nunu numpe a ga nôla, dinuni di je mu'i ño-wéé; makitik ma yé nyôñga mu'i mam ni nkal me'. ﴾42﴿ A kal ki' nwet a bé hégda le ba mpémés' mok le 'bigda me yak nsañ woñ. Ndi satan a bi boñ nye le a hôya bigda (Yôsep) yak nsañ wéé; a yén ni' i ndap-mok jôga li ñwii. ﴾43﴿ Kaisa a pot ni (kel yada) le 'me ñemel minkôt mi binyaga minsâmbok mi nje mimpobok minsâmbok; lôñni minsas mi yômi minsâmbok, ni mimpe hala minkôt. A bati-maéba, ni koble ni me eem yem ibale ni nyi kobol bieem'.

﴾44﴿ Ba kal le '(hala a yé) mbôda-bieem; bés di nyi bé to kobol bieem'. ﴾45﴿ I nwet a pam'i mok, a yiga hoñol' mbus-ngéda a kal (bo) le 'me me nti béé ngobol mu, oma me'. ﴾46﴿ A Yôsep, mut-maliga; koble bés'i eem ini le : minkôt mi binyaga minsâmbok mi nje mimpobok minsâmbok; lôñni minsas mi yômi minsâmbok, ni mimpe hala minkôt; inyuboñle me témb, bôt ba yi (ngobol' i eem)'. ﴾47﴿ (Yôsep) a kal le 'ni ga bel ñwii minsâmbok, libumbul jolisôna li ni ga bana ni ñwas jo mu' mintudu, he bes' yom ni nje mu, ﴾48﴿ Ñwii mi njal minsâmbok mi ga noñ ha' mbus, mi je' yom ni bi tééda, i yéglege ndigi ndék inyu mbôô, ﴾49﴿ I mbus i ha ni, ngim ñwii i ga lo, bôt ba kôsna mahôla (ma nop) mu, ni bôñôl bikee bi nkoga'. ﴾50﴿ Kaisa a kal le 'lonana me nye!' ndi ingéda ñôma a lôl nye, (Yôsep) a kal nye le 'témb yak nsañ woñ ni bad nye le : kii i béé njom le bôdaa ba kit moo map? inyule *Nwet* wem Nye a nyi minsômba ñwap (bo bôdaa)'. ﴾51﴿ Kaisa a kal ki le 'kii i bi boñ béé le ni tonda Yôsep?', ba kal le 'i maliga ma **Allah** di nyil bé nye jam libe'; ñwaa el aziz a kal le 'hanano maliga ma nyeli, me nyen me bé gwés bana nye; ntiik ki le nyen a yé mut-maliga. ﴾52﴿ (me mpot) hala (mbamba) inyuboñle a yi le me nuñul béme nye nditi, ni ki le' maliga momasôna **Allah** a ñéga bé banuñul-bôt.

﴾53﴿ **(25)** Me ngwés bé kal le me yé peles, inyule ñem u yé ñôdna-bôt i mam-mabe; he bes i **Allah** a ntohol (ni sôñga béba). Ntiik le ***Nwet*** wem nyen a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***'. ﴾54﴿ Kaisa a kal ki le 'lonana me nye, me ngwés kôôgaha nye bebee ni me'. Ingéda (Yôsep) a mal ni kwélés nye, (kaisa) a kal le 'u yé ni bés ibôdôl len i homa hogbe'. ﴾55﴿ (Yôsep) a kal nye le 'ti me litééda masañgô ma loñ; me nhomb we hodo le me yé nyi-tééda'. ﴾56﴿ Hala ni ki nyen Di bi yôge Yôsep mu' loñ (égiptô); a bak le a nla yén tohee a ngwés. Di nti tohi yés (gwéha yés) tonje Di ngwés. Di nimis bé to nsaa i baboñ-mam malam. ﴾57﴿ Nsaa i mbus-nyemb i yé ni ki longe kiyaga inyu' bet ba nhémle ni kon Nyambe woñi. ﴾58﴿ Bilôk bi nyañ bi Yôsep bi jôb ni (kel yada) i nyeni, a yi bo, ndi bo ba nek nye. ﴾59﴿ Ingéda a mal ti bo gwom gwap, a kal (bo) le 'lonana me man-nsoñ nan wada; baa ni ntehe bé le me nti hihéga hi kôli? Ni le me yé longe i ntééda-bakén? ﴾60﴿ Ibanile ni nlona bé nye, ni ga kôs ha bé yom i meeni; ndi to kôôge me bebee'. ﴾61﴿ Ba kal le 'di ga yéñ le di kwélés nsañ, ni boñ hala'. ﴾62﴿ (Yôsep) a kal ki babôñôl béé le 'pôdnana mambegee map mu' bibod gwap[1]. I nla pam le ba yi gwo (ba tehe gwo) ingéda ba ga pam i bôt bap, ba témb ba lo (hana)'. ﴾63﴿ Ingéda ba témb ni yak nsañ, ba kal (nye) le 'a ta, ba nke i nim bés yom-je' (dilo di nlo); wee om ni bés ni man-ké (Binyamén) inyuboñle di kôsna yom; hodo le di ga tat nye'.

1 bisômbôl gwap ni' gwom ba nsomb

﴾64﴿ (Yakôb) a kal (a bad bo) le 'me om ki béé ni nye kii me bi om béé ni man-nsañ' bisu bi ngéda? ndi **Allah** nyen a yé Longe-Ntat; nye ki nyen a yé ***Ntohol*** nu batohol'. ﴾65﴿ Kii ba nyibil mambegee map, ba tehe le bisômbôl gwap bi ntémb ni bo (mu); ba kal le 'a ta, kii di nyéñ ni ki? bisômbôl gwés bini bi ntémb ni bés; di nkônde ni somb gwom inyu bôt ba ndap yés; di nyoñ ki tat ni man-ké wés, ni kônde mbegee i ngim kamél; hala a yé jam li ntomb'. ﴾66﴿ (nsañ) a kal le 'me ga om béme nye ni béé letee ni bebbana me' bisu bi **Allah** le ni ga lona nye; he bes le ni gwéla (nyoo). Ingéda ba bi ti nye mbônga wap, a kal le '**Allah** a yé mbôgi mu' bipôdôl gwés'. ﴾67﴿ A kal ki le 'a bon bem, ni jubul bañ' ñwemel wada, ndi jublana i ngandak' mañwemel. Me nla ni béme kéñ béé jam jo-kii-jo li li yé ntéébaga ni **Allah**. Makitik momasô ma yéne yak **Allah**. Nyen me mbôdôl ñem; nye ki nyen babod-ñem ba nlama bôdôl ñem. ﴾68﴿ To hala kii ba jôb kikii nsañ wap a kal bo, hala a kéñ bé bo jam jo-kii-jo mu' makitik ma **Allah**; a béé ndigi biyisne Yakôb a tehe longe i ti bo. Ntiik ni le a béé nyimam mu' gwom Di bi niiga nye, ndi bôt ngandak ba nyi bé. ﴾69﴿ Ingéda ba jôb ni yak Yôsep, a ôd man-nsañ (Binyamén) i nyeni ni kal le 'me yé man-nsoñ, u siira ni bañ inyu' yom ba bi boñ'.

﴾70﴿ Yôsep a bé lôñôl bañ mbegee yap, a ha libôndô mu' bod i man-nsañ; ba nok ndigi nlond a nlond le 'a bôt ba nyuñga ni yé yaga bôt ba wip'. ﴾71﴿ (bon ba Yakôb) ba témb ba kahal bad le 'ni nlôl kii?' ﴾72﴿ Ba timbhe (bo) le 'di nlôl libôndô li kaisa; i nwet a nlona jo, di mbôn nye mbegee i ngim kamél'. ﴾73﴿ Ba téé hiwie le 'wee **Allah**, béé-bomede ni nyi le di nlo bé munu i puñgul loñ; di ta bé to bôt ba wip'. ﴾74﴿ Ba kal (ba bad bo) le 'di boñ laa ni béé ibale ni mpot bitembee?' ﴾75﴿ Ba kal le 'i nwet libôndô li ga lébna mu'i bod yéé, a nlama yila nkol (nlimil) u' nwet ba nibil. Hala nyen bés di mponos bôt ba nkoda (bôt ba wip)'. ﴾76﴿ (Yôsep) a bôdôl nduk yibil bibod bipe ilole a nyibil bod'i man-nsañ; ni nye a pémés libôndô mu' bod i man-nsañ. Hala ni nyen Di bi kam Yôsep; a bééna bé njel i gwel man-nsañ kiingéda matiñ ma kaisa; ndigi le hala a béé sômbôl'i **Allah**. Di mbédés bikondo tonje Di ngwés. I ngi hikii mut-yi ki, Nyimam a kéhi. ﴾77﴿ Ba kal le 'ibale a nib, wee man-nsañ wéé wada a bi bôk a nib'; Yôsep a sôô mahoñol méé ni tjél yeelene bo mo; a kalak mu' ñem le 'liboñok linan li nlôôha libe; **Allah** ki nyen a nyi' yom ni nhégda' ﴾78﴿ Ba kal le 'a el-aziz, nsañ a yé ñunuk ngandak; gwel ni wada wés i yiha yéé; di ntehe we wada ikété baboñ-longe'.

﴾79﴿ A kal le '**Allah** a tat bés le di gwel ndigi' nwet di nkobna yom yés i nyeni, tiga le di kodop'. ﴾80﴿ Ingéda ba bi lehel ñem (i témbna man-sañ), ba kahal yoñ mahoñol nditi. Mbôk-bisu wap a kal le 'ni nyi yaga le nsoñ-nan a bi yoñ mbônga-nan' bisu bi **Allah**, ni le ni bi bôk ni hôs inyu Yôsep? me me nla ni béme nyodi munu' i loñ (ini) letee ta a ti me kunde; tole **Allah** a ti' mbagi i; Nye ki nyen a yé Longe i Nti-mbagi. ﴾81﴿ Témba ni yak nsoñ-nan ni kal nye le : a ta, man woñ a nib; ndi di mbog ndigi mbôgi i' yom di nyi. Di nyi bé to' yom i ntagbe, ﴾82﴿ Bad ni mu' i tison di bange, ni i loñ di bange; di nkal we maliga'. ﴾83﴿ (Yakôb) a kal le 'heeni! Ni ñôô ngim jimb; ndi nibbe i yé longe-jam kiyaga. I nla ni pam le **Allah** a timbhe me bobasô. Ntiik le nyen a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék'. ﴾84﴿ A kôm ki bo mbus ni kal le 'me gwé kon-mahoñol inyu Yôsep'. Mis ma pôb ki nye ni liyot, a bak ni ñunbak kiyaga. ﴾85﴿ Ba kal le 'hodo-**Allah**, u ga waa bé hoñol Yôsep letee u tomb tole u ke' i nkoñ'bawoga. ﴾86﴿ (Yakôb) a kal le '**Allah** nyen me ntjeelene ndutu yem ni mahoñol mem. Inyu **Allah**, me nyi ki ngim'mam i béé ni nyi bé,

﴾87﴿ A bon bem, kena ni yéñ Yôsep bona man-nsañ; ni lehel bañ to ñem inyu masoda ma **Allah**; inyule' bet ba nlehel ñem inyu masoda ma **Allah** ba yé ndigi litén li bangihémle'. ﴾88﴿ Kii ba ntémb ba jôb i nyeni (yak Yôsep), ba kal le ' a el-aziz, njal i ngwel bés ni litén jés; di nlona ni nyuñga i i gwé bé bañga-mahee; ti ni bés yom mu, ni hôla bés; ntiik le **Allah** a ngwés bahôla-bôt'. ﴾89﴿ (Yôsep) a kal (bo) le 'baa ni nyi (baa ni nhoñol)' jam ni bi boñ Yôsep bona man-nsañ ki ni yé bongiyi (minkoda)?' ﴾90﴿ Ba bad (nye) le 'we nyen u yé Yôsep?', a timbhe (bo) le 'men me yé Yôsep, man-tata ki nunu; **Allah** a nsôñ ni bés. Tonje a nkon Nyambe woñi ni nihbe, ntiik le **Allah** a nhubus bé nsaa i baboñ-mam malam' ﴾91﴿ Ba kal le 'i maliga ma **Allah**, **Allah** a ntol yaga we ikété yés; di bi ba ki bikwéha'. ﴾92﴿ (Yôsep) a kal (bo) le '(ni kon bañ woñi), len ni gwé bé kogse yo-kii-yo; **Allah** a ñwéhél béé; Nye ki nyen a yé ***Ntohol*** nu batohol. ﴾93﴿ Ni kena ni' mbot yem ini, ni hô yo ta mu'i su, a ga tehna; ni lona ki me litén linan jolisôna'. ﴾94﴿ Kii lôñ (yap) i nlel ñwaa-nkoñ (ni jôb i Canaan), nsañ a kal le 'me nok njiñ'i Yôsep! to bale ni nhoñol le me mpot bipopoda'. ﴾95﴿ (Bôt ba ndap) ba kal (nye) le 'hodo-**Allah**, u ntémb yaga' biyômôk gwoñ bi kôba'.

﴾96﴿ Nlona-ñwin-nlam a pam bañ, a hô nye yo mu'su (nye Yakôb), ni nye a tehna bitéé-bilôñi; a kal (bo) le 'baa me bi kal bé béé le inyu **Allah** me nyi' mam béé ni nyi bé?' ﴾97﴿ Ba kal le 'a ta, bédél bés ñwéhél inyu bibéba gwés; ntiik le di mba bikwéha'; ﴾98﴿ A kal (bo) le 'me ga bédél béé ñwéhél i *Nwet* wem; ni maliga le nyen a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***'. ﴾99﴿ Kii (Yakôb ni bon béé) ba njôb yak Yôsep, (Yôsep) a leege nsañ bo nyañ, ni kal (bo) le 'jôba' égiptô ni hogbe'miñem ibale **Allah** a ngwés'; ﴾100﴿ A bédés ki bagwal béé' i ngi yééne-ane; bobasô ba ôôb ki' bisu gwéé; ni nye a kal (nsañ) le 'a ta, haana a yé ngobol i' eem me bi emel' bisu bi ngéda; **Allah** a nyônôs yo, a boñ ki me longe kiyaga, ngéda a mpémés me'i ndap-mok ni lona béé mu'ñoñ, i mbus ngéda satan a njubus ngi-manôgla ipôla me ni bilôk bi ké. *Nwet* wem a ntibil yaga kena' jam a ngwés. Ntiik ki le nyen a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾101﴿ A *Nwet*, U nti yaga me libim li ane, U niiga ki me likobol bieem (likobol mam). A we nu U yé Nhek ngi ni'isi, We nyen u yé Ben yem hana i nkoñ'isi ni'i mbus nyemb. Témbna me' i nyemb me bak' base i islâma; jubus ki me' ntôñ i baboñ-mam malam'. ﴾102﴿ A yé miñañ mu' mam ma sôli ma Di nyeelene we (we Muhammad); u béé bé lôñ ni bo ingéda ba kodba ni ôô jimb-libe, ﴾103﴿ Ndi ngandak bôt i nhémle bé kii we u nsômbôl.

﴾104﴿ U mbad ni bé to bo nsaa mu, a yé ndigi mbigda inyu minkoñ ñwominsôna. ﴾105﴿ Kinje mintén mi biyimbne mi ta bé i ngi ni'isi mi ba ntagbe ba yoñ bé ngéda mu? ﴾106﴿ Ndi ngandak ikété yap i nhémlene ndigi **Allah** ingéda ba nti Nye bikolba. ﴾107﴿ Ba nhoñol ni le kogse i **Allah** i ga kubla bé bo? Tole ngeñ-maké i ga puhe bé bo ba bemb bé? ﴾108﴿ Kal (bo) le 'njel yem ini, me nsébél i ke yak **Allah** me ni' bet ba noñ me, di banga ndémbél. Lipém li ba ki ni **Allah**; me ta béme to wada ikété bakolbaha-Nye'. ﴾109﴿ Di bi om ni ndigi ki bôt ba binam ba Di bi ti biniigana bi mbû mu'minkoñ' bisu gwoñ bi ngéda. Ba nhiôm ni bé mu' koñ'isi ni tehe lisuk li' bet ba bi bôk bo' bisu bi ngéda? linoine li mbus-nyemb li yé ni longe kiyaga inyu bakon-Nyambe woñi. Ni nhek ni bé pék? ﴾110﴿ Baôma ba béé ba kahal ni lehel ñem ni hoñol le too ba nyoba, Di ômle bo hôla yés, ni sôñ' nwet Di ngwés. Ndi kogse yés i mbamble bé bibéba bi bôt. ﴾111﴿ Mu' miñañ ñwap, biniigana bi yé yaga mu inyu bôt ba soñda. (Kur'an) a ta bé mbodok-jam, ndi a yé yigye i (bitilna) bi bisu, ni biniigana inyu hikii jam, ni éga, lôñni tohi inyu bahémle-Nyambe.

<u>PES 13:</u> **AR-RA'D**
(Mbambat) – *minlôñ 43*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Alif, lâm, mîm, ra; a yé minlôñ mi kaat. I yom i nsuhlana ki we ni ***Nwet*** woñ i yé maliga, ndi bôt ngandak ba nhémle bé. ﴾2﴿ **Allah** nyen a bi bédés (a bi sége) ngingi i bana bé mél ma ni nla tehe; ndi a hielba'i ngi Arch (yééne-ane i lipémba) "istawâ alal Arch"; a tééne hiangaa ni sôñ (ngim'mam); hikii wada wap a nhiôm inyu ngim ngéda. A nti ora, a bamblak biyimbne (biniigana) inyuboñle ni hémle liboma li ***Nwet*** nan. ﴾3﴿ Nye ki nyen a bi sambal hisi, a ha ki dikôa mu ni balom. Hikii tatam ki, a bi hek yo nlôm ni ñin. A mboñ u le u hô jus (binjâmuha). Ntiik le bini bi yé biyimbne inyu' bôt ba nhek pék. ﴾4﴿ Mu' isi ki, minkoñ mi mi nôôñga, ni ñwom mi a'naab, ni bibebela; ni gwom bi mañ, ni maén mbogdaga tole mbaglak; bi nhol ni minlélém mi malép. Di nti ki bihogi line iloo bipe. Ntiik le bini bi yé biyimbne inyu' bôt ba nsoñda. ﴾5﴿ Ibakile u mbadba mambadga, ndimbhe i bipôdôl gwap i béé ni le 'baa kii di nyila lipum li biték, di ga yiga témb ki bihékél bi yondo?' ba bon ba bi tjél hémle ***Nwet*** wap, bo ki bon ba ga bana minsañ mi bikei i joo jap; bo ki bon ba yé bôt ba bee-hié, ba ga yén mu koñ ni koñ.

﴾6﴿ Ba nlôhle ki we inyu jam-libe iloo lilam. Bipuyui (bibômôl) bi bi tina ni (ngim bôt)' bisu gwap bi ngéda; ndi ***Nwet*** woñ a yé ni Nti-ñwéhél inyu bôt ba binam mu'i kodop yap. Ntiik ki le ***Nwet*** woñ a yé Nti-kogse Nunkeñi. ﴾7﴿ Batjél-hémle ba nkal ki le 'bale yimbne i suhlana to nye (Muhammad) i lôlak yak ***Nwet*** wéé'. Ni maliga le u yé mbéhe. Hikii loñ ki, i gwé ñéga. ﴾8﴿ **Allah** a nyi' yom hikii ñin u bééga; ni' yom i ñôba (i nkôndba) to hub i ngéda jém. Hikii jam ki li gwé ngim hihéga' bisu gwé; ﴾9﴿ Nyimam ma ma sôli ni ma ma bémbi; Nuñkeñi ni Nungingi. ﴾10﴿ Ni yéne Nye nlélém; i nwet a nsôô bipôdôl (gwé) to' nwet a mbambal (gwo); yag' nwet a nsolob jû to' nwet a mbambap binjâmuha. ﴾11﴿ (Mut-binam) a gwé batat (biangel)' bisu ni' mbus yéé; ba ntat nye ni ora i **Allah**. **Allah** a nhéñha bé libak li ngim loñ ibale loñ yomede i nhéñha bé libak jé (libak li bon ba loñ). Ingéda **Allah** a nsômbôl ki kogse ngim loñ, nsôñga-Nye a ta bé; ba bana bé to nkôhle numpe he nduk Nye. ﴾12﴿ Nyen a ñunda béé ñwek-ñwek inyu ti béé woñi ni bot-ñem. A ma ki ond i i nyét. ﴾13﴿ Mbambat ki, i mbégés lipém jé, yag biangel mu' woñi ba nkon Nye. A ñom minkôndga mi a ngwélél tonje a ngwés. Ba mpéénana inyu **Allah**, ndi ki a yé yaga Pak-mandamba' magwelek (Nyamb-mayoo'magwelek).

﴾14﴿ Nsébla i maliga i yéne Nye. I gwom ba nlôndôl ibabé Nye bi ntimbhe bé bo jam ndigi biyômôk; nlélém kii mut nu a nand moo méé' malép inyu lona mo i nyo wéé, ndi ndumbba-i-yañga. Masoohe ma bangihémle ma yé ndigi ikété yimil (lilep-ngéda). ﴾15﴿ Inyu **Allah** nyen' bet ba yé i ngingi ni'isi ba ñumul mbom' isi, ba ngwés to ba ngwés bé; bo ni bititî gwap; i mayél ma kel ni'masudne ma u*. ﴾16﴿ Kal le 'baa nje a yé *Nwet* ngi ni hisi?'; kal le '**Allah**'. Kal le 'ni nyoñ ni binigbene ibabé Nye bi bi nla bé tiba gwomede masé ndi to kéñ ndutu?'. kal le 'baa mut-ndim ni nu a ntehna ba kôli?' to yaga le jiibe ni mapubi ba yé nlélém? tole ba nti **Allah** bikolba bi ba nhoñol le bi nla hek nlélém kii Nye, nya yada i i yé le bihékél gwap bi ga bane bo nlélém? kal ni bo le '**Allah** nyen a yé Nhek-gwom gwobisôna, A yé ki Pom-Nkômbe. ﴾17﴿ A nsuhul malép' ngi, ma ma nañlene' minsôsôhgô kiingéda keñep yap. Kundul' malép i mbaaa gwom bi bi nleñel, nlélém kii' gwom ba mbôm i hié inyu bañ dikomb ni bisélél. Hala nyen **Allah** a nyoñ dihéga inyu bagal maliga ni bitembee. Binan bi nleñel' malép, yag mahindi ma bikei ma nkundi (ma nléba); ndi' gwom bi yé bôt nseñ bi nyin'isi. Hala nyen **Allah** a nti dihéga. ﴾18﴿ Lisuk lilam li yéne inyu' bet ba neebe nsébla i *Nwet* wap; ndi' bet ba ntjél neebe Nye (wo), to'ibale ba banga' gwom gwobisôna bi yé nkoñ'isi, mbôda ni bipe hala ndi ba hoñlak le ba nti gwo' bitek; ba hala ba gwé soso libumbul-libe, liyééne jap ki li ga ba jahannama. Kinje liyééne libe!

﴾19﴿ **(26)** Baa' nwet a nyi le i yom i nsuhlana we ni ***Nwet*** woñ i yé maliga a kôli ni mut-ndim? Hodo le bayimam bon ba nhek pék: ﴾20﴿ I bet ba nyônôs mbônga wap inyu **Allah**, ba bôk bé to mbén (makak), ﴾21﴿ Ni' bet ba ñad i yom **Allah** a bi ti ora le ba ad, ba konok ***Nwet*** wap woñi, ni kon ki minsoñgi mi ndutu (bikééhene bi ndutu) woñi, ﴾22﴿ Ni' bet ba nihbe mu' i njômbi Mbom ***Nwet*** wap; ba boñok ki masoohe ni pémés' lisol lôñni' mbamba mu'i gwom Di nti bo' makébél; ba sôôñgaga ki (ba tugga ki) béba ni longe; ba bon ba gwé longe'i liyééne li nsôk; ﴾23﴿ Ñwom mi éden mu nyen ba ga jôb; yak ni' bet ba bi gwel nson-nlam ikété babod bap, baa (ni balôm) bap, ni ndaae yap; i hikii ñwemel ki, biangel bi ga jubul i boni: ﴾24﴿ Nsañ u ba ni béé inyu nihbe nan; kinje longe-homa liyééne li nsôk! ﴾25﴿ Ndi'i bet ba mbôk makak ba bi yoñ ni **Allah**, ba bôn le b'a yônôs; ba mbagal ki'i yom **Allah** a bi téé le ba ad; ba nlona ki yubda' nkoñ'isi, bon ba gwé biok ni béba-homa liyééne li nsôk. ﴾26﴿ **Allah** a mbulhene masoda méé ni hubhene mo tonje a ngwés. Bo ba nhak (ba nkon masé) ni niñ nkoñ'isi; ndi ki niñ i nkoñ'isi, ibabé kii i mbus-nyemb, i yé ndigi gwom bi malôga bi bi ntagbe. ﴾27﴿ Batjél-hémle ba nkal ki le 'bale ba suhlene to nye yimbne i lôlak yak ***Nwet*** wéé'; kal (bo) le 'ni maliga **Allah** a nyumus' nwet a ngwés, A égga ki i nyeni' nwet a mbad ñwéhél'. ﴾28﴿ I bet ba nhémle ni suhnene miñem ñwap mu' i mbigda'i **Allah**; baa i mbigda i **Allah** bé nyen miñem mi nkuhul hogbe[1]?

---

1 kon'i mahoñol (makon ma miñem) ma yé le mbigda i Nyambe yon i mélés mo…

﴾29﴿ I bet ba nhémle Nyambe ni boñ mam-malam, ba gwé libog li ngwañ ni matémb malam. ﴾30﴿ Hala nyen Di ñom yaga we i ngim litén i matén mape ma bi bôk' bisu bi ngéda, inyuboñle u éñél bo'i yom Di nyeelene we; ndi bo ba nhémle bé ***Ntééda***. Kal (bo) le 'nyen a yé ***Nwet*** wem; nyambe numpe a ta bé ndigi Nyetama; nyen me mbôdôl ñem; nye ki nyen me mbad ñwéhél'. ﴾31﴿ To' bale kur'an i kihga dikôa, to bol hisi, to pôdha bawoga…, ndi **Allah** nyen a gwé ora yosôna. Baa bahémle ba nyi bé le bale **Allah** a gwés, ki a bi éga bôt bobasôna' njel'i téé sép? batjél-hémle, mu' magwelek map, ba ga lehi bé njonok, ndi to le dikumde di waa kwél bo bebee ni mandap map letee mbônga i **Allah** i yon; ni maliga le **Allah** a nset bé' makak méé. ﴾32﴿ Ba bi uge ki baôma' bisu gwoñ bi ngéda; Me ti ni bangihémle ngéda, ndi Me yiga gwel bo; ndi baa ponos yem i béé laa? ﴾33﴿ Baa' Nwet a mbéñge bigwélél bi hikii mut…, ni bo ba nti **Allah** bikolba. Kal (bo) le 'ona gwo môl; ni niiga ni Nye i gwom ni nhoñol le bi nhias Nye' nkoñ'isi? tole bipôdôl gwon bi nyumus béé? ndi ba nlémhene bangihémle magwelek map ni sôñga bo njel-sép. I nwet **Allah** a ntjôô i yimil, a gwé ni bé ñéga. ﴾34﴿ Ba gwé njonok hana i niñ' nkoñ'isi, ndi njiiha i mbus-nyemb i nlôôha be; ba ga bana bé nsôñ nye-kii-nye i solob **Allah**.

﴾35﴿ Hihéga hi loñ-ngi i ba mbôn bakon-Nyambe woñi, isi yé diléléba di kulak; matam méé ni yiige yéé bi bak boga; hala a yé lisuk li i' bet b'a kon Nyambe woñi; ndi lisuk li bangihémle li ga bane i hié. ﴾36﴿ I bet Di bi ti kaat ba nkon ki masé ni i yom i nsuhlana we. Ikété baôô-jimb (baoo) ki, bahogi ba nlep pes-ipe (pes-kaat). Kal (bo) le 'ora i ntina me le me bégés **Allah** ibabé i kolbaha Nye; nyen me nlôndôl, i nyeni ki nyen me ntémb'. ﴾37﴿ Hala nyen Di nsuhul yo (Kur'an) yom'i pék i hop arab. Ibanile u noñ biyômôk gwap' mbus-ngéda yi i nlôl we, u ga bana bé nsôñ to nhôla i solob **Allah**. ﴾38﴿ Di bi om yaga ki baôma' bisu gwoñ bi ngéda, Di ti bo baa ni mbôda. Ñôma nye-kii-nye a bi lona ni bé yimbne to boñ manyaga ni nyemede, ndigi ni sômbôl (ni ngui) i **Allah**. Hikii matéak ma gwé likak. ﴾39﴿ **Allah** a mbôk to yigye' jam a ngwés; i bisu gwé ki nyen nyañ-kaat a yéne. ﴾40﴿ Too Di ñunda we mu' i gwom Di ntine bo mabéhna, tole Di mboñ le u wo, pil woñ i yé ni ndigi le u legel ñwin; ndi Bés bon Di gwé minsoñgi (Bés bon Di nti mbagi). ﴾41﴿ Ba ntehe ni bé le Di ntét hisi ni nyugut ho mu' matuñga méé? **Allah** ki nyen a nti mbagi; mut nye-kii-nye a mpééna bé mbagi yéé. A yé ki ni mahoo i bog minsoñgi. ﴾42﴿ Babôk bap ba bisu ba bi ôd yaga minsoñgi, ndi **Allah** nyen a gwé minsoñgi ñwominsôna; A nyi magwelek ma hikii mut. Bangihémle ba ga yi ki nje a gwé liyééne lilam.

﴿43﴾ Bangihémle ba nkal ki le 'u ta bé ñôma'; kal (bo) le '**Allah** a kôli kii mbog-mbôgi ipôla me ni béé; yag' bet ba gwé yi i kaat'.

PES 14: IBRÂHÎM
(Abraham) – *minlôñ 52*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Alif, lâm, ra; kaat i Di nsuhul yo'i ngi yoñ inyuboñle u pémés bôt i jiibe ni kena bo' mapubi ni ngui'i ***Nwet*** wap, i njel' Nguimomasôna, Nyonok ni bibégés; ﴿2﴾ **Allah** nu a yé Nwet-gwom bi ngi ni hisi. Ngoo ni bangihémle inyu soso njiiha, ﴿3﴾ I bet ba nsiñge niñ'i nkoñ'isi iloo i mbus-nyemb; ba ntimba ki njel-**Allah** ni yéñ kôde yo; bon ba yé nonok ikété yimil. ﴿4﴾ Di bi om ni ndigi ki ñôma ni hilémb hi litén jé[1] inyuboñle a bamblene bo (biniigana). **Allah** a nyumus ni' nwet a ngwés, a ñéga ki' nwet a ngwés; a yé ki Nguimomasôna ni Batupék. ﴿5﴾ Di bi om yaga ki Môsi ni biyimbne gwés (ni kal nye) le 'pémés litén joñ i jiibe ni jubus jo' mapubi. Bigda ki bo dilo di **Allah** (masoda méé)'. Ni maliga le biniigana bi yé mu inyu mut-hônba ni nti-mayéga.

1 i yé longe le hikii nyimam a koblene litén jé lipôdôl li Nyambe (Kur'an) ni hop wé…

﴾6﴿ Ni ingéda Môsi a kal litén jé le 'bigdana longe i **Allah** inyu nan ngéda a bi sôñ béé bôt ba Faraô ba ba bé ti béé njiiha keñi; ba kitik bon banan miño, ba ñwahak bôdaa banan. Hala a béé soso manoodana ma ***Nwet***-nan nunkeñi'. ﴾7﴿ Ni ngéda ***Nwet***-nan a téé le 'ibale ni nti mayéga, Me nkônde béé (masoda mem); ndi ibale ni ntjél hémle, hodo le njiiha yem i yé keñi kiyaga'. ﴾8﴿ Ni Môsi a kal le 'to ibale ni ntjél hémle, béé ni ba bobasôna ba yé'i nkoñ'isi, ngo hodo le **Allah** a yé Ngwañ, Nyonok ni bibégés'. ﴾9﴿ Le miñañ mi babôk banan ba bisu' litén li Nôa, lôk âd ni i tamûd, ni' bet ba bi lo' mbus yap ba ba yé le **Allah** nyetama nyen a nyi mi bi lôl bé béé? baôma bap ba bi lona bo biyimbne, ndi ba bi témbna moo'i nyo ni kal le 'di ntjél hémle'i yom ba ñômôl béé; di yé ki ikété pééna mu'i yom ni nséblene bés'. ﴾10﴿ Baôma bap ba kal (bo) le 'pééna i yé ni inyu **Allah**? Nhek ngi ni hisi, nu a nsébél béé inyu ñwéhél béé mu' bibéba binan ni ti béé ngéda letee ni' likak li li yé ntéébaga'. Ba kal le 'ni yé ndigi bôt ba binam kii bés; ni ngwés bagal bés ni'i gwom basôgôl bés ba bé bégés; lonana ni le bés soso-ndémbél'.

﴿11﴾ Baôma bap ba kal bo le 'di yé yaga ni bôt ba binam kii béé, ndi **Allah** a mpohol' nwet a ngwés ikété babôñôl-béé; di gwé ni bé i ti béé ndémbél yo-kii-yo ibabé ni kunde i **Allah**. **Allah** ki nyen bahémle ba nlama bôdôl ñem, ﴿12﴾ Lelaa di nla ni bé bôdôl **Allah** ñem ki i yé le a ñéga bés mu' dinjela tjés? di nhônba bibômôl ni mbômôl bés. **Allah** ni ki nyen babod-ñem ba nlama bôdôl ñem'. ﴿13﴾ Bangihémle ba kal baôma bap le 'di nluhul béé munu'i nkoñ wés, he bes le ni témb i njel yés' hémle. ***Nwet*** wap a yeelene ni bo (ni kal) le 'Di ga tjé yaga bôt ba nkoda'; ﴿14﴾ Di ga yis ki béé mu' nkoñ'i mbus yap; hala inyu tonje a nkon telep yem ni mbônga (wem) woñi'. ﴿15﴾ Ni bo ba yéñ komol; hikii ntét-bôt ki, a wo nyu; ﴿16﴾ I mbus-yéé, jahannama; a ga nyo ki malép-mabe, ﴿17﴾ Ma a ga yéñ mil ndék-ndék, ndi a la bé to (mil mo); nyemb i lôlak nye bipes gwobisôna, ndi a la ha bé wo; i mbus-yé ki, soso njiiha. ﴿18﴾ Minson mi bangihémle mi yé weengoñle libu li mbuk-mbebi i nsand'i kel i nhôñ bañga lihôñôk. Ba ga kôs bé nseñ wo-kii-wo mu' bigwélél gwap; hala a yé yimil nonok.

﴾19﴿ U ntehe bé le **Allah** a bi hek ngi ni hisi ni maliga? bale a gwéhék ni, ki a ntjé béé ni lona bihékél bi yondo. ﴾20﴿ Hala a nlédél ni bé to **Allah**. ﴾21﴿ Bobasôna ba ga kééhana' bisu bi **Allah**. Minhoya mi ga kal' bet ba bé ngôkôp[1] le 'di béé yaga banoñ-béé' mbus; ni nla ni hôla bés ni ngim jam inyu semba njiiha i **Allah**?' ba ga timbhe le 'bale **Allah** a éga bés, ki yak bés di bi éga béé. Di ntjelel to di nihbe, hala a yé bés nlélém-jam; di gwé bé lisembna (likil li ngwé) jo-kii-jo'. ﴾22﴿ Ingéda ora i ga tiba (mam momasôna ma ma yon), satan a ga kal le 'hodo, **Allah** a bi kak béé likak li maliga; ndi me me bi kak béé ni yumus béé. Me béénа béme ngim énél (ngim nyéksa) i ngi nan; ndigi le me bi sébél béé, ni kôble me; ni noñ ni bañ me, ndi noña béé-bomede. Me nla béme hôla béé jam, to béé ni nla bé hôla me jam (len). Me ntañba béé inyu kéda ni bi kéda me ni Nyambe' bisu bi ngéda'. Ni maliga le bôt ba nkoda ba gwé njiiha keñi. ﴾23﴿ Di ga jubus ki' bet ba nhémle Nyambe ni gwel mam-malam'i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, inyu yén mu mba ni mba ni kunde i *Nwet* wap; mayéga map mu ma ga ba le 'salâm' (nsañ). ﴾24﴿ U ntehe ni bé kii **Allah** a bi om hihéga ni bibuk-bilam, bi pônga e-lam i i gwé bañga'i balôm ba minkañ, mintjep ki mi bedek'i ngi?

---

1 bakena-mintôñ mi banimlaga, batelep ba bisu ba lôk kristô, lôk yuda, ni ngadak ipe…

﴾25﴿ I tinak matam ngéda yosôna ni kunde i *Nwet* wéé. **Allah** a nyoñ ni ki dihéga inyu bôt ba binam inyuboñle ba bigda (ba hoñol); ﴾26﴿ Lôñni dihéga ni bibuk-bibe, bi pônga béba-e i i ñandal'isi; ibabé to i gwééba. ﴾27﴿ **Allah** a nlétés' bet ba nhémle (Nye) ni bibuk bi nyét, inyu niñ i nkoñ'isi ni i mbus-nyemb; **Allah** a nyumus ki bôt ba nkoda. Ni **Allah** a mboñ'i yom a ngwés. ﴾28﴿ U ntehe ni bé'i bet ba ntjél hémle masoda ma **Allah** ni ôdna matén map i ndap (i homa) yimil? ﴾29﴿ Jahannama i homa ba ga kôs lék; kinje béba-homa liyééne! ﴾30﴿ Ba nti ki **Allah** bambala (bikolba) inyu yumus (bôt) njel yéé. Kal (bo) le 'kona masé ndék-ngéda, inyule lisuk linan li ga bane i hié'. ﴾31﴿ Kal babôñôl bem ba ba nhémle le ba boñ masoohe, ni pémés mu'i gwom Di nti bo' lisol ni'i mbamba ilole kel i nyuñga to ngama ba ga yiñba i mbaambe. ﴾32﴿ **Allah** nyen a bi hek ngi ni hisi. A nsuhul ki malép mu' i ngi ni puhlene matam mu kikii makébél inyu nan. A bi téénc ki béé bikuñga le bi leñel i ngi tuye ni ora yéé. A tééne ki béé malép (balom ni diléléba), ﴾33﴿ A bi tééne ki béé hiangaa ni sôñ ni ngim liké (ni ngim nhiômôk). A tééne ki béé u ni binjâmuha.

﴾34﴿ A bi ti ki béé mu'i gwom gwobisôna ni bi bad Nye. Bale ni gwéhék ki ton (tôb) masoda ma **Allah**, ki ni ga la bé soñgol mo; ndi hodo le mut-binam a yé nkoda ni ntjél-hémle. ﴾35﴿ Ni ngéda Abraham a kal le 'a ***Nwet***, yilha nkoñ ini homa-hogbe; tat ki me ni bon bem le di bégés bañ bisat, ﴾36﴿ A ***Nwet***, hodo le bi nimis ngandak'bôt; i nwet a ga noñ ni me, wee nyen a yé ni me; ndi' nwet a ga ndogbene me…, We ni nyen U yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***, ﴾37﴿ A ***Nwet***, me nyis mbôda yem ihogi mu' i nsôsôhgô i ngi-bibebela, bebee ni ndap-yoñ'bisai ipubi a ***Nwet*** le ba boñ masoohe, boñ le miñem mi ngim-bôt mi sôs'i ngi yap (mi tômbôl bo). Ti ki bo makébél ni (ngandak) matam inyuboñle ba ti mayéga, ﴾38﴿ A ***Nwet***, ni maliga le U nyi'i yom di nsôô ni i di nyelel. Yom yo-kii-yo ki i nsolob bé **Allah**' isi to' i ngi; ﴾39﴿ bibégés bi yé ni **Allah** nu to hala kii bimañ gwem, a nti me Ismaïl lôñni Isac; hodo le ***Nwet*** wem a yé Nnok-masoohe, ﴾40﴿ A ***Nwet***, yilha me mboñ-masoohe, yak ni libim li mbôda yem; a ***Nwet***, leege ki nsébla wem (leege ki masoohe mem), ﴾41﴿ A ***Nwet***, ñwéhél me, lôñni bagwal bem; yak ni bahémle' i kel minsoñgi mi ga telep (i mbamba)'. ﴾42﴿ U hoñol bañ to le **Allah** a nek magwelek ma bôt ba nkoda; ndi a nti bo ngéda letee ni' i kel ba ga nuna mbemel,

﴾43﴿ Ba yehmege, ntéak-miño; ndi njômbi yap i ga yônôl bé bo; miñem ñwap ki, mi bak hôlô. ﴾44﴿ Béhe ki bôt ba binam inyu kel i njiiha i ga lôl bo (i ga kwél bo); i bet ba bi kodop ba kalak ni le 'a ***Nwet***, ti bés ndék-ngéda, di ga neebe nsébla woñ ni noñ biniigana bi baôma'. Ndi baa ni bi téé bé hiwie' bisu bi ngéda le ni ga tagbe bé? ﴾45﴿ Ni yééne ki mu' minkoñ mi' i bet ba bi kodbene bomede; ni kôsna yaga ki biniigana bi bémbi lelaa Di bi boñ bo; Di yôñôl ki béé dihéga. ﴾46﴿ Ba bi ôd ni minsoñgi (mimbe), ndi minsoñgi ñwap mi bé yiba'i bisu bi **Allah**, to bale mi bana ngui i i nyôyôs dikôa. ﴾47﴿ U hoñol ni bañ le **Allah** a nset' makak méé inyu baôma béé. Ni maliga le **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Ntja-mapil. ﴾48﴿ Kel hisi hi ga pôna ha bé hisi, nlélém ni ngingi; (bôt) ba ga kééhana' i bisu bi **Allah**, Pom-Nkômbe; ﴾49﴿ Yokela u ga tehe bôt-babe nkañak ni minsañ (mi bikei); ﴾50﴿ Ditôt tjap di ga ba ni njoñ; hié ki, nhôk bo masu. ﴾51﴿ Inyuboñle **Allah** a saa hikii mut kiingéda nson a bi gwel. Hodo le **Allah** a yé ni mahoo i bog minsoñgi. ﴾52﴿ Ini (Kur'an) i yé likalô inyu bôt ba binam, inyuboñle ba kôsna mabéhna mu; ni le ba yi ntiik le a yé Pombe-Nyambe; ni le bayimam ba bigda.

PES 15: AL HIJR
minlôñ 99

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ **(27)** Alif, lâm, ra; mini mi yé minlôñ mi kaat ni ñéña' i ndoñol ﴾2﴿ I nla pam le bangihémle ba tam (i kel-bitugne) le ki ba bi ba to bon ba islâma; ﴾3﴿ Ñwas bo ba je, ba hak, ba lenda mu' i bod-ñem i yañga; ndi ba ga yi (i mbus-ngéda). ﴾4﴿ Di ntjé ni bé nkoñ wo-kii-wo le u bôk bé bana ngim kaat (ngim' biniigana) bi bi nyiba. ﴾5﴿ Loñ yo-kii-yo i mbugus bé likak jé (li tjiba), ndi to sugus (jo). ﴾6﴿ Ba nkal ki le 'a we nu mbigda i nsuhul' i ngi, ngo u yé nkona-njék; ﴾7﴿ Bale u lôl to bés lôñ ni biangel ibale wee u yé maliga'. ﴾8﴿ Di nsuhul ni ndigi biangel ni maliga (ni makitik); ba ta ba tinak bé to ngéda (ba mbemb bé). ﴾9﴿ Ni maliga le Bés bon Di nsuhul Mbigda (kur'an), Bés ki bon Di ntat yo. ﴾10﴿ Di bi om yaga ki (bapôdôl)' bisu gwoñ bi ngéda mu' matén ma bôt ba kwañ; ﴾11﴿ Ndi ñôma nye-kii-nye a bi lôl bé bo le ba yahal bé nye. ﴾12﴿ Hala nyen Di njubus yo (ndok) ikété miñem mi bôt-babe; ﴾13﴿ Ba nhémle bé nye (ñôma tole kur'an), to lakii likak li bi yônôl yaga bôt ba kôba. ﴾14﴿ To ibale Di yiblene bo ñwemel mu' i ngi inyuboñle ba la bet, ﴾15﴿ Ki ba bi kal le 'mis ma nlém bés, tole ngwei yon ba njo bés'.

﴾16﴿ Di bi ha yaga tjôdôt mu' i ngi ni lémés yo inyu' bet ba memle. ﴾17﴿ Di kéñ ki yo hikii mbû-mbe; ﴾18﴿ He nduk le wada wap a la emble ndék, bañga-nsôñ-hié a nkad ni nye. ﴾19﴿ Hisi ki, Di bi bambal hio; Di téé ki dikôa mu; Di pémés ki mintén mi bibebela ñwominsôna mu ni hihéga. ﴾20﴿ Di bi ha ki bijek mu inyu nan, ni gwom (bihékél) bi ni njés bé. ﴾21﴿ Yom yo-kii-yo i ta bé le Di gwééne bé yo lisôô li gwom; Di nsuhul ni ndigi ki gwo ni ngim hihéga i i yé ntéébaga. ﴾22﴿ Di ñom ki mbebi i i numus, Di omok ni ki malép ma lôlak'i ngi ma Di ntine béé binyon, ni ma ni nla bé tééda. ﴾23﴿ Bés ni ki bon Di nti niñ, Di tinak ki nyemb; Bés ki bon Di yé Nkôdôl (Nkôdôl gwom gwobisô). ﴾24﴿ Di nyi yaga ki' i bet ba bi bôk ikété nan; Di yik ki ntiik' i bet ba nsôk. ﴾25﴿ Ni maliga ki le ***Nwet*** woñ a ga kod bo. ntiik le nyen a yé Batupék ni Nyimam nunkeñi. ﴾26﴿ Di bi hek yaga ki mut-binam ni lingénd li ték, li pémlak' liboo li ba ma. ﴾27﴿ Nyoñ ki, Di bi hek wo' bisu bi ngéda ni hié hi hi nlék koi-koi. ﴾28﴿ Ni ngéda ***Nwet*** woñ a kal biangel le 'Me nke i hek mut-binam ni lingénd li ték, li pémlak' liboo li ba ma'. ﴾29﴿ Ingéda Me ñuñgus nye ni hue nye mbû wem mu' ikété yéé, ôôbana ni' bisu gwé ni ôm mbom' isi'. ﴾30﴿ Biangel gwobisôna ntôñ bi ôm ni mbom' isi, ﴾31﴿ He bes iblis, a tjél ba lôñ ni baôm-mbom' isi.

﴾32﴿ A kal le 'a iblis, kii i ntuga we i ba lôñ ni baôm-mbom' isi'? ﴾33﴿ A kal (a timbhe) le 'me nla béme ôm mbom'isi' bisu bi mut-binam nu U bi hek ni lipum li biték, li pémlak' liboo li ba ma'. ﴾34﴿ A kal (nye) le 'pam mu (i wom' binunuma)! u nyila yaga ni yom ba mpii, ﴾35﴿ Biok bi kahap yaga ki' i ngi yoñ letee ni i kel-base'. ﴾36﴿ A kal le 'a *Nwet*, ti me ngéda letee ni i kel (bôt) ba ga tuge' ﴾37﴿ A kal (nye) le 'u yé wada mu' i bet ngéda i ntina, ﴾38﴿ Ikepam' kel ngeñ i i nyiba'. ﴾39﴿ A kal le 'a *Nwet*, lakii u nyumus me, hodo le me ga lémhene bo niñ (i nkoñ'isi), me yumus yaga ki bobasôna, ﴾40﴿ He bes ndolok ikété yap mu' babôñôl boñ'. ﴾41﴿ A kal le 'njel' téé sép ini i nlo' i Meeni, ﴾42﴿ Hodo le babôñôl bem, u ga bana bé kômbe' i ngi yap, he nduk' nwet a ga noñ we ikété minyômôk; ﴾43﴿ Ni maliga ki le jahannama a yé libomna jap bobasôna, ﴾44﴿ A gwé mañwemel masâmbok; hikii ñwemel mu, i gwé wé ntut-jam'. ﴾45﴿ Ni maliga le bakon-Nyambe woñi ba ga bane ikété ñwom mi binunuma ni mangen: ﴾46﴿ Jôba ni yén mu ni hogbe-nsañ! ﴾47﴿ Di ga héa ki'i yom i yé bo' miñem kii bibà, ba témb linyañ, ntôômaga-moo' i ngi binoine. ﴾48﴿ Waa i ga gwel ha bé bo; ni bo ba ga pam ha bé to mu kekiikel. ﴾49﴿ Legel babôñôl bem le Me nyen Me yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***, ﴾50﴿ Ni le njiiha yem yon i yé njiiha keñi. ﴾51﴿ Kwélés ki bo inyu bakén ba Abraham,

﴾52﴿ Ingéda ba jôb' i nyeni ni kal le 'salâm'; a kal (bo) le 'di nkon yaga béé woñi'. ﴾53﴿ Ba kal le 'u kon bañ woñi; di yé i legel we ligwéé li man, nyi-jam' ﴾54﴿ A kal le 'ni nlegel me hala ki i yé le biun bi ngwel me, kiyoyo béé ni nlegel me'? ﴾55﴿ Ba kal le 'di nlegel yaga we (hala) ni maliga, u ba ni bañ ikété balehel-ñem'. ﴾56﴿ A kal le 'baa bonje ba nlehel ñem ni masoda ma ***Nwet*** wap (ni tohi i Nwet wap) he nduk banimlaga'? ﴾57﴿ A kal (bo) le 'kinje-jam ni gwé i boñ a baôma? ﴾58﴿ Ba kal (ba timbhe) le 'ngo ba ñom bés' litén li baboñ-mam mabe, ﴾59﴿ He bes bôt ba ndap' Lôt ba di ga sôñ bobasô, ﴾60﴿ He bes ñwaa wé nu Di bi téé le a ga ba ikété bôt ba tjiba'. ﴾61﴿ Ingéda baôma ba bi nyek ni Lôt, ﴾62﴿ A kal (bo) le 'ni yé litén li li nyiba bé (bôt ba ba nyiba bé)'. ﴾63﴿ Ba kal le 'heeni! di nlôl yaga we ni yo (njiiha) i ba bi pééna, ﴾64﴿ Di nlôl ki we ni maliga; di yé ki bapot-maliga, ﴾65﴿ Nyodi ni we ni bôt ba ndap yoñ ni ke ngwé' mayé-ma-kel, u noñok bo'i mbus; to wada ikété nan a témb bañ ni mbus; ni ke ki i homa ni ga kuhul ora'. ﴾66﴿ Di yeelene ni nye' i ora yés ini le bana-bape ba nke i tjiba to nkot-hié (a yégle bé). ﴾67﴿ Bôt ba libôñ (libôñ li sôdôm) ba lo ni masé (i nyeni); ﴾68﴿ A kal (bo) le 'bana ba yé bakén bem, ni sôhla ni bañ me, ﴾69﴿ Kona ki **Allah** woñi, ni wéha bañ to me nyu'. ﴾70﴿ Ba kal le 'baa di bi sôñga bé we le u leege limut (mamut ma bôt)?

﴾71﴿ A kal (bo) le 'bingond gwem bini, ibale ni ngwés boñ ngimjam'. ﴾72﴿ Wee nom yoñ, ba bi lenda mu' masé map (ba noga bé). ﴾73﴿ Nkôndôk (mbamga) i gwel ni bo' mapémél ma hiangaa, ﴾74﴿ Di kwés ni (i nkoñ i)' manjel momasôna; Di nôhne ki bo nop' dibañngok di sijjîl; ﴾75﴿ Ntiik le biyimbne bi ndémbél bi yé mu inyu' bet ba ntibil tehna (i bet ba ntibil yoñ ngéda). ﴾76﴿ (Sôdôm) a yé yaga ki mu' i njel-litagbene. ﴾77﴿ Ni maliga le yimbne-ndémbél i yé mu inyu bahémle-Nyambe. ﴾78﴿ Bôt ba aïka ki, ba béé yaga minkoda; ﴾79﴿ Di tuhne ni bo liyot; ñwo' imaa ki (minkoñ) mi yé mbôgi i i bémbi. ﴾80﴿ Bôt ba Hijr[1] ba bi pénda yaga ki baôma ba Nyambe, ﴾81﴿ Di ti ni bo biyimbne bi manyaga gwés, ndi ba bi yahal gwo. ﴾82﴿ Ba bé bog mandap mu' dikôa, ba niñik mu ni hogbe. ﴾83﴿ Nkôndôk i gwel ni bo (i puhe ni gwel bo) kekela. ﴾84﴿ Lihat ba bééna ni, li bi bane bé bo nseñ. ﴾85﴿ Di bi hek ni bé to ngi ni hisi ni' i gwom bi yé ipôla yap he nduk inyu ngim njom; ngeñ ki, i ga baambe ntiik; lagse ni longe-lilagsege. ﴾86﴿ Ni maliga le ***Nwet*** woñ a yé Nhékél ni Nyimam nunkeñi. ﴾87﴿ Hodo le Di nti we gwom bisâmbok ngaba ibaa (fâtiha) lôñni soso-ñéña. ﴾88﴿ U hiel bañ mis moñ i siñge' gwom Di nti ngim'i mabii ikété yap kikii lihat inyu ndék-ngéda; u tjelel bañ to inyu yap. Suhul ki pabai yoñ inyu bahémle-Nyambe. ﴾89﴿ Kal ki (bo) le 'me yé yaga bañga-mbéhe'. ﴾90﴿ Nlélém kii (Di bi suhul njiiha) i ngi batéé-hiwie bonibo i ngihemle,

---

1 nkoñ i Soâlihu i i bi yiga yila Madiañ

﴾91﴿ I bet ba bi yilha kur'an yom' mimbaglaga mi bipes. ﴾92﴿ Wee *Nwet* woñ ni! Di ga bad bobasôna mambadga, ﴾93﴿ Inyu' mam ba bi boñ (inyu nson ba bi gwel). ﴾94﴿ Pémés ni i yom u nkuhul ora i mbamba, u tonbana ki babégés-bisat. ﴾95﴿ Di bi sôñ ki we ni pénda bôt ba hiuge, ﴾96﴿ Ba ba mpôda **Allah** ni banyambe bape; ndi ba ga yi. ﴾97﴿ Di ntibil yaga yi le ñem i nkîra we inyu bipôdôl gwap ﴾98﴿ Bégés ni lipém li *Nwet* woñ ni ba wada ikété baôm-mbom' isi. ﴾99﴿ Bégés ki *Nwet* woñ letee maliga ma lôl yaga we (nyemb).

PES 16: AN-NAHL
(Nyôi) – *minlôñ 128*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ora i **Allah** i nlo, ni lôhle ni bañ yo. Lipém li ba ni Nye; a kéhi ki' i ngi' gwom ba nkéda Nye. ﴾2﴿ Ni ora yéé a nsuhul biniigana bi mbû i ngi tonje a ngwés ikété babôñôl béé (ni yis bo le) 'ni béhe (bôt) le nyambe numpe a ta bé ndigi Me; kona ni Me woñi!'. ﴾3﴿ A bi hek ngi ni hisi ni maliga (ni ngim njom); a kéhi' i ngi' gwom ba nkéda Nye. ﴾4﴿ A bi hek mut-binam ni litôi li manum; ndi béñge ni nye kii a nyila soso yom'i péêna. ﴾5﴿ Binuga ki (bilém), Di bi hek gwo; ni gwé gwom bi haba mu, ni minseñ (mimpe); ni jek ki mu. ﴾6﴿ Ni gwé ki bilama mu, kôkôa ingéda ni ntémbna (gwo), ni kekela ingéda bi mpam' maje,

﴾7﴿ Bi mbegee ki mambegee manan ni kena mo i loñ i ni lamga ndigi pam ni ngandak ndun béé-bomede. Ni maliga le *Nwet* woñ a yé Konangoo ni *Ntohol*. ﴾8﴿ Ni bihosi, ni bikamél, ni magas; le ni bet mu, ni inyu eñg'mangand. Ni **Allah** a nhek' i gwom béé ni nyi bé. ﴾9﴿ **Allah** ki nyen a gwé ngui i unda njel, to hala kii ngim-bôt i mbagla yo. Bale a gwéhék ni, ki a ñéga béé-bobasôna'i njel-sép. ﴾10﴿ Nyen a nsuhul malép ma lôlak' i ngi; ni gwé binyon mu; ni mu ki, bikai bi ni njésne bilém; ﴾11﴿ A mpémhene béé bibebela mu: bo bie bi ôlivé, bo maén, bo a'nâb, ni mitén mi matam ñwominsôna. Ni maliga le yimbne (ndémbél) i yé mu inyu litén li bahekpék. ﴾12﴿ A bi tééne ki béé u ni binjâmuha, ni hiangâ ni sôñ. Yag tjôdôt di yé ntéak ni ora yé. Ni maliga le biyimbne (biniigana) bi yé mu inyu litén li bôt ba soñda; ﴾13﴿ I gwom a bi hek ki inyu nan mu' isi bi gwé mintén ndi mintén mi bikôkôô. Ni maliga le yimbne i yé mu inyu litén li' bôt ba mbigda; ﴾14﴿ Nye ki nyen a bi teg tuye inyuboñle ni je minsôn-minsunu mu; ni le ni pémés gwom bi eñg mu, bi ni nhabna mambot. U ntehe ki bikuñga bi nkan malép mu ni minyiñgha inyuboñle ni yéñ mu' masoda méé, ni le ni ti mayéga;

﴾15﴿ A bi bel ki dikôa mu' isi inyuboñle hi kûbana bañ béé, yag diléléba, yag manjel inyuboñle ni tagbene (mu), ﴾16﴿ Ni biyimbne (bipe); ni tjôdôt ki, (bôt) ba noñ njel' maké. ﴾17﴿ Baa' Nwet a nhek a koli ni' nwet a nhek bé (yom)? ni mbigda ni bé? ﴾18﴿ Ibakile béélc ni nsoñgol masoda ma **Allah**, ni ga léba bé nsoñgi wap. Ni maliga le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾19﴿ Ni **Allah** a nyi' mam ni nsôô ni ma ni nyelel. ﴾20﴿ I bet ba nlôndôl (i gwom ba nlôndôl) ibabé **Allah**, bi nhek bé yom yo-kii-yo, gwomede bihékél, ﴾21﴿ Bawoga, ba ta bé' i niñ; ba nyi bé to' i kel (bôt) ba ga tuge. ﴾22﴿ Nyambe nan a yé Pombe-Nyambe; ndi' bet ba nhémle bé niñ' mbus-nyemb, miñem ñwap mi mpééna; ba yé ki nyonok ni ngôk. ﴾23﴿ Pééna i ta bé le **Allah** a nyi' mam ba nsôô ni ma ba nyelel. Ni maliga le a ngwés bé bôt ba ngôk. ﴾24﴿ Ingéda ba nkal ki bo le 'kinje yom ***Nwet*** nan a nsuhul'? ba nkal le 'panapô i bôt ba kôba i'. ﴾25﴿ Ba begee yaga ni mbegee yosôna i magwelek map i kel-bitugne, ni ngaba ki mu' magwelek ma'i bet ba nyumus ba yi bé. Kinje béba-mbegee ba mbegee! ﴾26﴿ Babôk bap ba bisu ba bi ôd minsoñgi mimbe, **Allah** a bôdôl ni ôbhene biôñha gwap i mél, nyôl i kwél bo'i ngi; ni njiiha i puhe lôl bo i homa ba bé bémbél bé.

﴾27﴿ I kel-bitugne ki, A ga kôb bo hison ni kal (bo) le 'hee bakolbaha-Me ba ni bé jôl sañ ba yéne'? i bet yi i bi tina (bayimam) b'a kal le 'ntiik len a yé kel-njiiha ni ndutu kiyaga inyu bangihémle. ﴾28﴿ I bet biangel bi nhéa mimbû ba bak nkodbege bomede, ba ga onbe ni wonyu (ni kal le) 'di bi boñ bé mam-mabe'. Ntiik! **Allah** a yé Nyimam ma ni bé boñ. ﴾29﴿ Jôba ni mu' mañwemel ma bee-hié inyu yén mu koñ ni koñ. Kinje liyééne-libe inyu bôt ba ngôk! ﴾30﴿ I ga kéla ki'i bet ba bi kon Nyambe woñi le 'kii *Nwet* nan a nsuhul'? ba kal (ba timbhe) le 'longe'. Bagwel-nson-nlam ba gwé longe hana'i nkoñ'isi, ndi liyééne li mbus-nyemb li nlôôha lilam. Kinje liyééne-lilam inyu bakon-Nyambe woñi! ﴾31﴿ Ñwom mi éden mu i homa ba ga jôb; isi yap diléléba di kulak; ba ga yônôs ngôñ yap mu. Hala nyen **Allah** a nsaa bakon-Nye woñi. ﴾32﴿ I bet biangel bi nhéa mimbû ñwap ba bak bilonge, (biangel) bi nkal (bo) le 'nsañ u ba ni béé! Jôba' i loñ-ngi inyu nson ni bi gwel'. ﴾33﴿ Ba mbemb ni le biangel bi lôl bo tole ora i *Nwet* woñ i tiba? hala nyen babôk bap ba bisu ba bi boñ. **Allah** ni bé nyen a bi yumus bo, ndi bon ba bi yôm bomede. ﴾34﴿ Dibe-di-mam ba bé boñ di ga koba bo; i yom ba bé uge ki, i kéña bo.

﴾35﴿ Bakolbaha-Nyambe (babégés-bisat) ba nkal le ‘bale **Allah** a gwés, ki di mbégés bé yom’ ipe he nduk Nye, to bés, to basõgõl bés; ki di nsôñga bé to yom yo-kii-yo ibabé i a bi sôñga’. Hala a yé maboñok ma babôk bap ba bisu. Pil i baôma ba Nyambe i yé ni kii, He nduk le ba bambal biniigana (ba legel ñwin)? ﴾36﴿ Di bi om yaga ki ñôma i hikii litén (inyu kal bo) le ‘béghana **Allah**, ni bagla ki ni bisat (ni libégés bisat). **Allah** a bi éga ni bahogi ikété yap; bape ki, ntut-yimil i hihbe bo’i ngi. Hiôma ni mu’ i nkoñ’isi ni tehe lisuk li bôt ba péena (bapéena-baôma bem). ﴾37﴿ Too we u nsômbôl éga yap, ngo **Allah** a ñéga bé’ bet ba nyôm; ba ga bana bé to nsôñ nye-kii-nye. ﴾38﴿ Ba ntéé ki hiwie i jôl li **Allah** bañga-litéak (ni kal le) ‘**Allah** a ga tugul bé bawoga’. Ndi heeni! a yé likak jé li maliga, ndi bôt ngandak ba nyi bé. ﴾39﴿ (a ga tugul bo) inyu yeelene bo maliga mu i yom ba bé péénana, ni le bangihémle ba tibil yi le ba bi ba bôt ba bitembee. ﴾40﴿ Ingéda Di ngwés ngim yom (to ngim jam), buk yés i yé ndigi le ‘ba!’, i mba ki bitéé-bilôñi. ﴾41﴿ Ni maliga le’ bet ba bi bôône i njel’**Allah** ba ma kôs bibômôl, Di ga yis yaga bo longe hana’ i nkoñ’isi, ndi nsaa i mbus-nyemb i nlôôha keñep, bale ba yik, ﴾42﴿ Ba ba bi nihbe ni biine bod-ñem yak *Nwet* wap.

﴾43﴿ Di bi om ni ndigi bôt ba binam (bôôlôm)' bisu gwoñ bi ngéda ba Di bi ti biniigana bi mbû; bada ni bôt ba mbigda (bayimam) ibale ni nyi bé, ﴾44﴿ Ni biniigana bi bémbi lôñni bitilna bipubi. Di nsuhlene yaga ki we mbigda (kur'an) inyuboñle u bamblene bôt'i yom Di nsuhlene bo, ni le ba hek pék. ﴾45﴿ I bet ba ñôd minsoñgi mimbe ba sôli ni le **Allah** a la bé boñ le hisi hi kûbana bo, tole njiiha i la bé lôl bo i homa ba mbémbél bé? ﴾46﴿ Tole a la bé gwel bo ki ba pégi mu' minheña ñwap ni ti bo njiiha? ﴾47﴿ Tole a gwel bo ikété woñi? ndi hodo le *Nwet* woñ a yé Konangoo ni *Ntohol*. ﴾48﴿ Ba ntehe ni bé le bititî bi' gwom **Allah** a bi hek bi ñôdba i waalôm ni i waaé, bi ômôk mbom' isi ni onbe (ni suhul nyu)' bisu bi **Allah**? ﴾49﴿ I bisu bi **Allah** nyen gwom gwobisôna bi bi yé' i ngi ni bihékél bi niñ bi bi yé'i nkoñ'isi bi ñôm mbom' isi; yag ni biangel bi bi ngôkôp bé; ﴾50﴿ Ba nkon *Nwet* wap woñi, i ngi yap; ni boñ' i yom a ntine bo ora*. ﴾51﴿ **(28) Allah** a nkal ki le 'ni yoñok bañ banyambe ibaa; ni maliga le a yé Pombe-Nyambe. Me ni nyen ni nlama yéñbene. ﴾52﴿ Gwom (gwobisôna) bi ngi ni isi bi yé' gwé. Nye ki nyen base i telepsép i yéne; u nkon ni ki nje woñi he nduk **Allah**? ﴾53﴿ Yom yosôna ni gwé kii masoda i nlôl ni **Allah**; ingéda ndutu i ngwel ki béé, nyen ni nlôndôl, ﴾54﴿ Ingéda a nyiga héa béé ndutu, béñge kii bahogi ikété nan ba nkolbaha *Nwet* wap,

﴾55﴿ Ni tjél hémle'i gwom Di nti bo; ni hak ni inyu ndék-ngéda; ndi ni ga yi' mbus ngéda. ﴾56﴿ Ba nigne ki bahogi mu' makébél Di nti bo gwom bi ba nyi bé (bisat). Hiwie'**Allah** mambadga ma ga béda béé inyu' gwom ni bé bônde (ni bé bod). ﴾57﴿ Ba mbébe ki **Allah** bingond, lipém li ba ni Nye! bomede, i gwom ba ngwés (bilok). ﴾58﴿ Ingéda ba nlegel ki wada wap ligwéé li man-mudaa, a nkunus su wé a bak nyotbak; ﴾59﴿ A nkahal solob bôt mu i béba-ngan (i béba-ñwin) a nkôsna; a nlama ni téédа nye ni nihbe hison, tole a huwe nye' biték? kinje béba-mbagi ba nti! ﴾60﴿ I bet ba nhémle bé niñ' mbus-nyemb ba gwé mangédi-mabe (mangû-mabe); ndi **Allah** nyen a gwé mangû malam kiyaga (mangû ma ngingi). A yé ki Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾61﴿ Bale **Allah** a gwéélak bôt inyu biyômôk gwap (inyu maboñok map mabe), ki a ñwas bé to hékél-niñ yada (i koñ'isi); ndi a nti bo ngéda ikepam' likak li li yé ntéébaga; ingéda likak jap li mpam ni, ba nla bé sugus jo ngeñ ndi to bugus. ﴾62﴿ Ba ntjilil **Allah'** gwom ba ñoo; dilémb tjap di mpot ki bitembee le bon ba gwé nsaa-nlam. Ibabé kwo, hié hon ba ga kôsna, ba ba ki bôt ba bisu (i léña mu). ﴾63﴿ Hodo-**Allah**, Di bi ômle yaga ni matén (baôma)' bisu gwoñ bi ngéda; ndi satan a bi lémhene bo minson ñwap, nyen a yé gwa-yap len (nkoñ'isi); ni bo ba ga bana njiiha keñi. ﴾64﴿ Di nsuhlene ndigi ki we kaat le u bamblene bo biniigana mu' i yom ba mpéénana, ni (le i ba) éga ni tohi inyu' bet ba nhémle Nyambe.

﴾65﴿ Ni **Allah** a nsuhul malép ma lôlak' i ngi ni tôdlene hisi mu' i mbus nyemb yéé. Ni maliga le ni gwé yimbne-ndémbél mu inyu' bôt ba ntibil noga. ﴾66﴿ Ntiik ki le ni gwé biniigana mu' bilém. Di nyus béé ni mbôda-gwom bi bi yé bo' mabum bi lôlak i tjibi ni' matjél: méé ma ma yé mapubi, ma nek inyu banyo. ﴾67﴿ Ni mu' bitôñ bi maén ni a'nâb, ni nyoñ (binyon) bi bi nhiûha, ni makébél malam (gwom bi je). Ni maliga le yimbne-ndémbél i yé mu inyu' bôt ba nsoñda. ﴾68﴿ ***Nwet*** woñ a legel ki nyôi le 'yoña (mayééne) mu' dikôa, mu' bie, ni mu' mapoga (bôt) ba mbog, ﴾69﴿ Jena ni mu' mintén mi matam ñwominsôna, noña ki dinjela di ***Nwet*** nan di di néhi (inyu nan)'. Mu' mabum map, binyon bi mpam mu (wéé), bi bi nene ngandak' mintén, bi banga matibla inyu bôt. Ni maliga le yimbne-ndémbél i yé mu inyu' bôt ba nhek pék. ﴾70﴿ Ni **Allah** a bi hek béé, a ga nol yaga ki béé. Numpe ki mu ikété nan, a ga témb' biun bi ngandak' ñwii i nya i yé le a yi ha bé jam' mbus-ngéda a nyik. Ni maliga le **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Nyañal-mam. ﴾71﴿ Ni **Allah** a nyôge bahogi ikété nan ni makébél iloo bape. I bet ba nlôôha ni yogob ba ntob bé bagle' i bet moo map ma ngwel (minlimil ñwap) makébél map le ba kola ngaba[1]. Ba ntéñés ni masoda ma **Allah**? ﴾72﴿ Ni **Allah** a bi hékél béé baa banan mu' manyu manan. Mu ki i baa banan, a ti béé bon ni balal, a ti ki béé gwom-bilam. Ba nhémle ni biyômôk ni tjél hémle masoda ma **Allah**?

---

1 bakolbaha-Nyambe (babégés-bisat) ba ntob bé kola libola li yom yo-kii-yo ni minlimil ñwap, ndi bo ba nkolbaha Nyambe ni' gwom A bi hek (minlimil ñwé)…

﴾73﴿ Ibabé **Allah**, ba mbégés ki gwom bi bi nla bé ti bo makébél mu i gwom bi nlôl i ngi to' isi, bi la bé to boñ jam jo-kii-jo. ﴾74﴿ Ni yôñôl ni bañ **Allah** dihéga (bipôna). Ni maliga le **Allah** a nyi, ndi béé ni nyi bé. ﴾75﴿ Ni **Allah** a bi yoñ hihéga ni nlimil u banga nwet, u bana bé yom; numpe Di ma yôge nye ni makébél malam; a héa mu ni kab' lisol ni' i mbamba; (bo'ibaa) ba kôli ni? bibégés bi yé ni **Allah**, ndi bôt ngandak ba nyi bé. ﴾76﴿ **Allah** a bi yoñ ki hihéga ni bôt' ibaa: wada wap mbuk, a bana bé yom; a bak ki' matééda ma nsañ wé; hikii ngéda nunu a ñom nye ñwin, a nlona bé yom-lam; baa a kôli ni' nwet a ñôdna bôt i sép, a bak ki' njel i té sép? ﴾77﴿ **Allah** ki nyen a gwé minsolbe mi mam mi ngi ni isi. Ora inyu ngeñ i ga ba ndigi likéébana li jis, tole ndék ki. Ni maliga le **Allah** a gwé ngui i boñ hikii jam. ﴾78﴿ Ni **Allah** a bi pémés béé mu' mabum ma banyuñ banan, ni yi bé jam jo-kii-jo; a ti ni béé noga, ni tehna, ni soñda inyuboñle ni ti mayéga. ﴾79﴿ Ba ntehe ni bé dinuni di mpûwe mu' manon ma ngi ibabé le yom yo-kii-yo i nit tjo he nduk **Allah**? ni maliga le biniigana bi yé mu inyu' bôt ba nhémle Nyambe.

﴾80﴿ Ni **Allah** a bi boñ le mandap manan ma ba béé maboñbene; a tine ki béé mandap mu' bikôb bi binuga ma ni ntehe minhoya i kel (ingéda)' maké ni ingéda ni mboñbe. Mu i mboga yap (bo binuga), ni' mahû map, ni i ñwôbôk ñwap, ngadak' i gwom bi bi yé nseñ inyu ngim ngéda. ﴾81﴿ **Allah** a ntine ki béé yiige mu' i gwom a bi hek; a ti ki béé masolbene mu' dikôa. A ti ki béé mambot ma ma nsôñ béé lék, ni mambot ma ma nsôñ béé mu' bisañ binan. Hala nyen a nyôhnene béé masoda mé inyuboñle ni ti béé-bomede sesema' matéak mé[1]. ﴾82﴿ Ibanile ba ntonba…, u gwé ndigi (pil) le u bambal biniigana (u legel ñwin). ﴾83﴿ Ba nyi yaga masoda ma **Allah** ndi ba ntañ mo; ngandak ikété yap ki, i yé batjél-hémle. ﴾84﴿ Ni kel Di ga nup mbog-mbôgi mu i hikii litén, ba ga emble ha bé' i bet ba bi tjél hémle; ni bo ba ga la ha bé to témb ni mbus. ﴾85﴿ Ni ngéda balel-mbén ba ga tehe njiiha, ba ga kôsna ni ha bé nduña ndi to noi. ﴾86﴿ Ni ngéda babégés-bisat ba ga tehe bisat gwap, b'a kal le 'a ***Nwet***, bisat bini gwon di bé lôndôl ibabé We'; bi ga leñ ni bo buk (ni kal) le 'hodo ni yé bôt ba bitembee'; ﴾87﴿ Ba ga ti ni bomede sesema' matéak ma **Allah** yokel, ndi'i gwom ba bi bodok, bi ga nimis bo.

---

1 inyuboñle ni nôgôl Nye ni yila bon ba islâma

﴾88﴿ I bet ba bi tjél hémle ni timba njel' **Allah**, Di ga kônde bo njiiba i ngi njiiba inyu mpuñgu ba bi lona (i nkoñ'isi). ﴾89﴿ Ni kel Di ga nup mbog-mbôgi i hikii litén, a pémlak' i boni, nu a ga yelel bo; Di lona ki we (Muhammad) kikii mbog-mbôgi' i ngi bana bape; Di nsuhul yaga ki kaat' i ngi yoñ i i yé biniigana bi bémbi inyu hikii jam[1], ni éga, ni tohi, ni ñwin-nlam inyu bon ba islâma. ﴾90﴿ Hodo le **Allah** a ntine ora i telepsép ni i boñ mam-malam, ni i kébél bôt ba litén; a nsôñga ki bijôñ ni mpuñgu ni mandegle. A nkoome yaga béé inyuboñle ni bigda. ﴾91﴿ Yôsnana ki mbônga nan inyu **Allah** ingéda ni mbôn; ni bôk bañ to makak ni nyoñ ni téak hiwie (le ni ga yônôs), ni ma bôk ki ni yoñ **Allah** mbôgi mu' mahoñol manan malam. Ni maliga le **Allah** a nyi' mam ni mboñ. ﴾92﴿ Ni boñ bañ kii' nwet a bé hohol (a bé tiñil) mandoga mé matiñ-matiñ, a ma bôk a téñ mo, ni yoñ makak manan manjel ma malôga béé-ni-béé inyule ni mboma soso-ntôñ iloo ini ntôñ. **Allah** a noodene ni béé mu; i kel-bitugne ki, a ga yeelene béé' mam ni bé péénana.. ﴾93﴿ Bale **Allah** a gwés ki, ki a bi ñwas[2] béé (bobasô) ntôñ wada; ndi a nyumus' nwet a ngwés, a ñéga ki' nwet a ngwés. Mambadga ki ma ga béda béé inyu' mam ni bi boñ.

---

1 hikii jam : mam ma niñ' i mbû (mam ma base), ni mam ma niñ' i minsôn (ndap-libii, ngaba-bum, litééda-masañgô, likena-bôt, njômbi yi…)

2 ñwas : inyule bôt bobasô ba béé ntôñ wada ni kôsna biniigana inyu telepsép' bisu bi ngéda (pes 7 :172) ; i nlôñ ini i mpénda bé biniigana bi pes 2 : 213 to pes 10 : 19, …

﴾94﴿ Ni yoñ bañ makak manan manjel ma malôga béé-ni-béé, tiga le makôô manan ma sendi (ma yoba njel), ma ma bôk ma let, ni boma libe inyule ni nkéñ njel'**Allah**; ni le ni kôs soso njiiha. ﴾95﴿ Ni luga bañ to matiñ ma **Allah** ni ndék nkus; ni maliga le'i yom i yé' bisu bi **Allah** i yé béé longe kiyaga, bale ni yik. ﴾96﴿ I gwom ni gwé, bi ga mal (bi ga tagbe); ndi' i gwom bi yé' bisu bi **Allah**, bi yé boga. Di ga tine yaga ki bôt ba hônba nsaa wap mu' i ndolok yap i magwelek-malam. ﴾97﴿ Tonje a mboñ longe, mûnlôm to mudaa, a bak ki nhémle-Nyambe, Di ga ti nye niñ-lam (i nkoñ'isi); Di tine yaga ki bo nsaa wap mu' i ndolok yap i magwelek-malam. ﴾98﴿ Ingéda u nsoñgol ni kur'an, yéñ lisolbene yak **Allah** i solob nsohob le satan; ﴾99﴿ Hodo le a gwé bé kômbe yo-kii-yo i ngi' bet ba nhémle **Allah** ni bod ñem ni *Nwet* wap. ﴾100﴿ A gwééne ndigi kômbe i ngi' bet ba nyoñ nye liwanda ni yila babégés-bisat mu' biniigana gwé. ﴾101﴿ Ni ngéda Di nhéñha nlôñ ni nlôñ'impe, ki **Allah** a nyi yaga' i yom a nsuhul, ba nkal le 'u yé mut-bitembee'; ndi heeni! ngandak ikété yap, i nyi bé. ﴾102﴿ Kal (bo) le 'mbû-mpubi (Gabriel) nyen a nsôhna yo, i lôlak yak *Nwet* woñ ni maliga; inyu létés' bet ba nhémle Nyambe miñem, ni éga, lôñni ñwin-nlam inyu bon ba islâma.

﴾103﴿ Di ntibil yaga yi le ba nkal le 'mut-binam nyen a niiga nye yo (kur'an)'. Hilémb (hop) i' nwet ba nhégda i yé nkén; ndi ini i yé ntiik-hop'arab. ﴾104﴿ I bet ba nhémle bé biniigana bi **Allah**, **Allah** a ñéga bé bo; ba gwé ki njiiha keñi. ﴾105﴿ I bet ba nhémle bé biniigana bi **Allah** bon ba mbod bitembee; bo ki bon ba yé bôt ba bitembee. ﴾106﴿ Tonje a ntañba **Allah** a ma bôk a hémle Nye, he nduk le ba hélés nye (ba nyéksa nye) ndi ñem wé u bak u tiñi ni hémle; ndi' bet ba nyibil miñem ñwap ni ntjeñ i ngihémle, hiun hi **Allah** hi nkahap ni' i ngi yap, ba gwé ki soso-njiiha. ﴾107﴿ Hala ndigi inyule ba nlôôha siñge niñ i nkoñ'isi iloo i mbus-nyemb, ni le **Allah** a ñéga bé litén li batjél-hémle Nye; ﴾108﴿ Bo ni bon **Allah** a bi yib miñwem ñwap, ni nogna yap, ni tehnana yap; bo ki bon ba yé bôt ba ngeñel (bangiyoñ-ngéda). ﴾109﴿ Ibabé kwo, ba ga ba banimlaga' i mbus nyemb. ﴾110﴿ Ndi' bet ba mbôô ba ma kôs bibômôl, ba jo ki sañ (i njel'Nyambe), ba nihbe ki, ni maliga le ***Nwet*** woñ, i mbus' mam ma, a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***.

﴾111﴿ I kel hikii mut a ga kôb tjé (a ga lo), a timbhege inyu mbombom yéé nyemede; hikii mut ki, a ga kôs nsaa kiingéda bigwélél gwé; ni bo ba ga lôl bé matam ma nson wap. ﴾112﴿ **Allah** a bi yoñ ki hihéga ni ngim-nkoñ i i bééna hogbe, ñwee; makébél mé (bijek gwé) ma bak ngandak, ma lôlak ki mambok momasôna; u tjél ni hémle masoda ma **Allah**; **Allah** a nôôdaha ni wo ndutu i njal ni woñi inyu' mam ba bé boñ. ﴾113﴿ Ñôma nu a bé pémél i boni a lôl yaga ki bo, ni bo ba pééna nye; njiiha i gwel ni bo inyule ba béé minkoda. ﴾114﴿ Jena ni mu' makébél-malam **Allah** a nti béé kunde. Tina ki mayéga inyu masoda ma **Allah** ibale nyen ni mbégés. ﴾115﴿ Ngo bi nke béé i kila (i mbak): nuga i i mwo titige, ni matjél, ni minsôn mi ngôi (ni ngôi), ni yom i ba nôlôl' i jôl li yom'ipe he bes li **Allah**; ndi tonje a yé nyéksaga (i je), a ba bé mbôk-mbén, ni maliga le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾116﴿ Ni kalak bañ ni bitembee ni mpémés mu' dilémb dinan le 'ini i yé kunde, ini i bak kila'; inyu' bébe **Allah** bitembee. Hodo le' bet ba mbébe **Allah** bitembee ba mbumbul bé masoda; ﴾117﴿ Ndék' masé, ni bo ba gwé yaga njiiha keñi. ﴾118﴿ Inyu' bet ba bi yila lôk yuda, Di bi sôñga yaga bo' i yom Di ñañle we' bisu bi ngéda. Bés bé bon Di bi kôde bo, ndi bon ba bi kodbene bomede.

﴾119﴿ Ndi ***Nwet*** woñ inyu' bet ba bi boñ béba ba yi bé, ba yiga ni bad ñwéhél ni boñ longe; hodo le ***Nwet*** woñ' mbus' i mam ma, a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾120﴿ Ni maliga le Abraham a béé ngim loñ, nkon-**Allah** woñi, ntelep-sép; a bi ba bé to wada ikété babégés-bisat; ﴾121﴿ Nti-mayéga inyu masoda mé. (Nyambe) a bi tol yaga nye ni éga nye i njel' téé sép; ﴾122﴿ Di bi ti ki nye ngaba-lam' i nkoñ'isi; ni maliga ki le' i mbus nyemb, a ga ba ikété bôt-balam. ﴾123﴿ Di nti yaga ki we biniigana bi mbû le u noñ njel-hémle i Abraham, ntelep-sép, a béé bé to wada ikété bakolbaha-Nyambe (babégés-bisat). ﴾124﴿ Sabat i bi téébana ndigi inyu' bet ba bé péénana mu; ndi ***Nwet*** woñ a ga ti mbagi ipôla yap i kel-bitugne inyu' yom ba bé péénana. ﴾125﴿ Ni pék lôñni bibuk-bilam, sébél (bôt) i njel' ***Nwet*** woñ; pééna ki bo ni manjel-malam. Hodo le ***Nwet*** woñ nyen a ntibil yi nje a nimil njel yéé; nye ki nyen a ntibil yi batelep-sép. ﴾126﴿ Ibakile ni nti kogse, tina kogse nlélém kii ni nkôs ndutu (bibômôl) mu; ndi ibale ni nihbe (ni ñwéhél), hodo le hala a yé longe kiyaga inyu bôt ba nihbe. ﴾127﴿ Nihbe ki; ndi nihbe yoñ i ga lo ndigi ni hôla i **Allah**. U siira bañ to inyu yap; u ba bañ to ikété woñi inyu minsoñgi ñwap mimbe. ﴾128﴿ Ni maliga le **Allah** a yé ni' i bet ba nkon Nye woñi, ni' i bet ba ngwel nson-nlam.

PES 17: AL ISRA'I
(Liké li jû) – *minlôñ 111*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ **(29)** Lipém li ba ni' Nwet a bi kiha mbôñôl wé jû, i nyodi i ndap-masoohe i Harâm (i Mek) ni ke' i ndap-masoohe i Aksa (i Yérusalem) i Di bi sayap mapañ mé, inyu unda nye mu' biyimbne gwés. Ni maliga le nyen a yé Nnok ni Ntehe-mam. ﴾2﴿ Di bi ti ki Môsi kaat, Di boñ ki yo le i ba éga inyu bon ba lôk israél (ni téé le) 'ni yoñok bañ ntat nye-kii-nye ibabé Me'. ﴾3﴿ Ndaae i' bet Di bi begee lôñni Nôa (i nkû); hodo le a béé mbôñôl nu a bé ti mayéga. ﴾4﴿ Di tééne ki bon ba lôk israél mu ikété kaat le 'ni nke i puñgul nkoñ'isi ngélé ibaa ni lel mbén bañga lilelek'. ﴾5﴿ Ingéda ndak i bi yon ni i jam li bisu mu' i mam mo'imaa, Di ômle bo (Di tjékle bo) bilôs gwés bi minlimil[1]; ni bo ba tjam minlondok mu ikété' mandap; likak ki, li yon; ﴾6﴿ Di yiga ni ti béé yémbél' i ngi yap; Di hogol ki béé ni bigwelmoo ni bon; Di boñ ki le ni ba litén li mbôl; ﴾7﴿ Ibale ni mboñ longe, ni mboñ longe inyu nan; ndi ibale ni mboñ béba,, njom' nan. Ingéda ndak i bi yon ni mu i jam li nsôk, a béé inyuboñle (baoo banan) ba kunus béé masu, ni le ba jôb mu' i ndap' masoohe kikii ba bi bôk jôb i ngélé' bisu, ni le ba nyugut' i yom ba nkadal béé[2].

---

1 Nébukadnézar (kiñe'i Babilôn) ni mintôñ ñwé (605-562)

2 Titus ni mintôñ ñwé ba bi bôk témpel i lôk yuda (ñwii 70)

﴾8﴿ I nla pam le *Nwet* nan a tohol béé, ibale ni ntiimba (ndogop), yag Bés Di ntiimba (ponos). Di ntéé ki jahannama kii mok mi nsem inyu bangihémle. ﴾9﴿ Ni maliga le i kur'an ini i ñéga nyoo i yom i yé sép; i nlegel ki bahémle-Nyambe ba ba mboñ mam malam le ba ga bana soso-nsaa, ﴾10﴿ Ni le' i bet ba nhémle bé niñ' mbus-nyemb, Di nkôôbana bo njiiha keñi. ﴾11﴿ Mut-binam ki, a nsép ndutu nlélém kii a nsép masé; ni mut-binam a nlôôha pabla. ﴾12﴿ Di bi boñ ki le u ni binjâmuha ba ba biyimbne bibaa; Di sôô ni yimbne i u ni bambal (ni yelel) yimbne i binjâmuha, inyuboñle ni la yéñ masoda ma *Nwet* nan, ni le ni yi nsoñgi i mañwii ni ñañga. Hikii jam ki, Di bi kobol jo manoñ-manoñ; ﴾13﴿ Hikii mut ki, Di ntéñ nye bigwélél gwé mu' i joo jé; Di ga pémhene ki nye kôntô i kel-bitugne i a ga koba nyiblak (mbudlak): ﴾14﴿ Añ ni kaat yoñ ini! len, u kôli ni wemede kii mpahal-minsoñgi (ñwoñ). ﴾15﴿ Tonje a ntelep sép, a ntelbene nyemede sép; ndi tonje a nyôm, a nyumul nyemede. Mut nye-kii-nye a ga begee bé mbegee i numpe. Di bak ngi-kogse litén (jo-kii-jo) Bés ngi ômle (jo) ñôma. ﴾16﴿ Ingéda Di ngwés ki tjé ngim nkoñ, Di nti bôt béé bakeñi ora (le ba nôgôl Bés), ba pénda yo; ndi lipôdôl (li mbagi-nôgôs) li yônôl ni bo, Di tee bo yege-yege. ﴾17﴿ Tjai ndi tjai le Di bi tjé' i mbus Nôa; ni *Nwet* woñ a kôli kii Ntehe-mam ni Ntibil-yi maboñok-mabe ma minlimil ñwé.

﴾18﴿ Tonje a nsiñge (niñ i) len-len, Di mpala ti' nwet Di ngwés' i yom Di ngwés; ndi Di yiga kôôbana nye jahannama mu'i homa a ga kôs lék, nyaagege ni bibômôl; ﴾19﴿ Ndi tonje a nsiñge (niñ)' mbus-nyemb, a liiga ki i jôb mu, ndi a bak ki nhémle-Nyambe; ba hala, bilia gwap bi ga yiba (bi ga bana nseñ). ﴾20﴿ Bobasôna, Di nti bana, Di tinak ki bana-bape mu' matééda (makébél ma nkoñ'isi) ma *Nwet* woñ. Matééda ma *Nwet* woñ ma nimna ni bé mut nye-kii-nye (ma nyiñbana bé mut nye-kii-nye). ﴾21﴿ Béñge ni kii Di mbédés bahogi' i ngi bape (i nkoñ'isi); ndi hodo le' i mbus nyemb nyen bitel-bikeñi ni libak-likeñi ba yéne. ﴾22﴿ U kolbaha bañ **Allah** ni banyambe bape, tiga le u kôs bipuyui ni liyuya. ﴾23﴿ Ni *Nwet* woñ a bi kit le: u béghak bañ yom' ipe yo-kii-yo ndigi Nye; ni magwelek-malam inyu bagwal; ibale wada wap tole bo' ibaa ba ñunul we ipañ; u kalak ni bañ bo le 'uff' (nyodi me ha!); u bômôl bañ bo; pôdôs ki bo ni bibuk bi suhul-nyu. ﴾24﴿ Suhlene ki bo pabai yoñ (bitû gwoñ) ni tômba-ñem ni kal le 'a *Nwet*, tohol bo lakii ba bi hôlôs me, me mange'. ﴾25﴿ *Nwet* nan nyen a ntibil yi' i yom i yé béé ikété (ikété' miñem). Ibale ni yé baboñ-longe, nyen a yé ni Nti-ñwéhél inyu batémbna-bisoohene. ﴾26﴿ Ti (kébél) ki mut woñ' litén (mut woñ' libôk)' i yom i kôli ni nye; yag mut-ngoo, ni nloo-njel; ndi u ôbôs bañ gwom. ﴾27﴿ Hodo le baôbôs-gwom ba yé lôk-nyañ i basatan (i mimbû-mimbe); satan ki, a yéne *Nwet* wé ntjél-hémle.

﴾28﴿ To ibale u mbagla ni bo (bagwal) inyu yéñ masoda ma *Nwet* woñ ma u gwééne bod-ñem, u nlama kwélés bo ni bibuk-bilam (bibuk bi nsañ). ﴾29﴿ U hôt bañ woo woñ i joo joñ (ni wim), to lôôha sambal wo (ni likab); tiga le u sôk tjelel ni kôs mbamga. ﴾30﴿ Ni maliga le *Nwet* woñ a ñwand masoda mé inyu tonje a ngwés, a hégék ki (mo); hodo le a yéne minlimil ñwé Ntibil-yi ni Ntehe-mam. ﴾31﴿ Ni nol bañ bon banan inyule ni nkon liyeb woñi; Bés bon Di nti bo makébél, yag ni béé-bomede. Hodo le linol bo li yé soso béba-jam. ﴾32﴿ Ni tiigege bañ ndéñg bebee; ni maliga le hala a yé bijôñ ni béba-njel. ﴾33﴿ Ni kitik bañ nhébék'i mut-binam i **Allah** a bi sôñga, he nduk ni mbagi-sép; tonje a nôla ngi njom i i kôli, Di nti yiha yéé kunde (le a bad nsaa); a yamb ni bañ moyoo ikété manola (le a sas litén li mut-manola). Ntiik le mbén i nsôñ nye. ﴾34﴿ Ni tiige bañ gwom bi man-nyu bebee, he nduk ni mahoñol malam; letee a hôlôl. Ni yônôs ki likak (mbônga). Mambadga ma ga béda (ma ga béda bôt ba binam) inyu makak. ﴾35﴿ Ni yônôs hihéga ingéda ni nhek; ni bôñôl ki likobo li li yé sép; hala a yé longe (inyu nan), a gwé ki libumbul lilam. ﴾36﴿ U noñ bañ jam li u gwééne bé yi yo-kii-yo. Ni maliga le nogna (ôô), ni tehnana (jis), ni soñdana (ñem) bi ga kôs mambadga. ﴾37﴿ U kenek bañ to ni bikim bi ngôk mu'i nkoñ'isi; u ga la bé bol hisi, ndi to koba dikôa ntel. ﴾38﴿ Hala nyensôna a yé yaga béba-jam' bisu bi *Nwet* woñ.

﴾39﴿ A yé mahogi mu'i mam *Nwet* woñ a nyeelene we ikété pék (kur'an). U pôda bañ to **Allah** ni banyambe bape, tiga le u léña ikété jahannama ni nyega lôñni bibômôl. ﴾40﴿ *Nwet* nan nye a nti ni béé bilok, nyemede a yoñ biangel kii bingond? ngo ni mpot soso bébabuk. ﴾41﴿ Di mbulus ki (dihéga) munu ikété kur'an ini inyuboñle (bôt) ba hek pék, ndi hala nye a nkônde ndigi bo ndok. ﴾42﴿ Kal le 'bale banyambe bape ba bak ni lôñni Nye kii ba nkal, ki ba yé nyéñék njel i pam yak *Nwet*-Arch (Nwet-yééne-ane i lipémba)'. ﴾43﴿ Lipém li ba ni Nye; a nkahap ki' i ngi bipôdôl gwap ni lôôha lel gwo. ﴾44﴿ Ngi yo' isâmbok ni hisi, ni' i gwom bi yé mu ikété ba nti Nye lipém. Yom yo-kii-yo i ta bé le i mbégés bé lipém jé, ndi béé ni nok bé bibégés gwap (ni nok bé tjémbi tjap di bibégés). Ni maliga le nyen a yé Konangoo ni Nti-ñwéhél. ﴾45﴿ Ingéda u ñañ ki kur'an, Di nsék ngaa ipôla we ni' i bet ba nhémle bé niñ' mbus-nyemb ni nteendi i i nehna bé, ﴾46﴿ Di nhô ki bikôb mu' miñem ñwap le ba soñda bañ yo; ni ndok mu' maôô map. Ingéda u mbigda ki Pom yoñ *Nwet* mu' i kur'an, ba ntonba ni diyana. ﴾47﴿ Di ntibil yaga yi' i yom ba ñemble mu; ingéda ba ñemble we ni soogana bo-ni-bo, bôt ba nkoda ba nkal le 'ngo mut-hu nyen ni noñ'; ﴾48﴿ Béñge ni' i yom ba nyôñôl we kii hihéga; ba nyôm ni, ba la bé tehe njel (njel' sép). ﴾49﴿ Ba nkal ki le 'baa ingéda di nyila bihés ni lipum li biték, di ga tuge ki ni yila bihékél bi yondo'?

﴾50﴿ Kal (bo) le 'yilnana yaga ngok tole kei, ﴾51﴿ Tole hékél ipe i béé ni nla hégda mu' miñem minan'. Ba ga kal ni le 'nje a ga timbis bés'? kal (bo) le 'i Nwet a bi hék béé' i ngélé' bisu'. Ba ga sihgene ni we miño ñwap ni kal le 'kekii'? kal (bo) le 'i nla pam le hala a ba bebee'. ﴾52﴿ Kel a ga sébél béé, ni timbhe Nye ni bibégés; ni ga hoñol ni le ni nyén ndigi mu' i nkoñ'isi ndék ngéda. ﴾53﴿ Kal ki babôñôl bem le ba pot bibuk-bilam; hodo le satan a njubus mbagla ipôla yap. Ni maliga le satan a yéne mut-binam ñoo nunkeñi. ﴾54﴿ *Nwet* nan a ntibil yaga yi béé. Ibale a ngwés, a ga tohol béé; ndi ibale a ngwés ki, a ga kogse béé. Di bi om ni bé to we i boni le u tat bo. ﴾55﴿ *Nwet* woñ ki, a ntibil yaga yi' i bet ba yé i ngi ni' isi. Ikété bapôdôl ki, Di bi bédés bahogi' i ngi bape. Di bi ti ki David Zabûr. ﴾56﴿ Kal le 'lonana' i bet ni nyéñbene ibabé Nye'; ba gwé ni bé njel i hôyôs ndutu, ndi to i kéñ yo. ﴾57﴿ I bet ba nlôndôl ni, bomede ba nyéñ njel i kôôge bebee ni Nye, ba bodok ki ñem ni tohi yéé, ba konok ki njiiha yéé woñi. Hodo le njiiha i *Nwet* woñ i nkôsna woñi. ﴾58﴿ Ngim nkoñ i ta bé le Di ntjé bé' bisu bi kel-bitugne, tole Di nti bé soso kogse. Hala a yé magge ikété ngim kaat.

﴾59﴿ Yom i nkéñ bé Bés le Di om biyimbne bi manyaga, to hala kii bôt ba bisu ba bi pénda gwo. Di bi ti ki lôk tamûd ñin-kamél i i béé yimbne' manyaga i i nene, ndi ba bi boñ yo béba-jam. Di ñom ni ndigi biyimbne bi manyaga kikii mabéhna. ﴾60﴿ Ingéda Di nkal ki we le ***Nwet*** woñ a nkéña bôt (bobasô); Di mboñ ni ndigi eem le i ba yom' i ngi-manôgla ikété bôt, nlélém ni e' i mbom-be (zakûm) i i yé magge ikété kur'an. Di nti bo biyisne, ndi hala nye a nkônde ndigi yûû bo' biyômôk gwap bikeñi. ﴾61﴿ Ni ngéda Di kal biangel le 'ôma mbom' isi' bisu bi Adam', ni bo ba ôm mbom' isi; he bes iblis; a kal le 'lelaa me nla ôm mbom' isi' bisu bi mut-binam nu U bi hek ni lipum li biték?'. ﴾62﴿ (iblis) a kal le 'u ntehe ni' nwet u mbédés' i ngi yem? ibale U nti me ngéda ikepam i kel-bitugne, me ga léndél mbôda yéé, he bes ndék'. ﴾63﴿ (Nyambe) a kal le 'kôs liké! ndi' nwet a ga noñ we' mbus ikété yap, hodo le jahannama a yé kogse nan, kogse' i bilim, ﴾64﴿ Nyuñgû' bet u ga la mu ikété yap ni kiñ yoñ, leñ bo ni bijôl gwoñ bi gwét, yag ni bisônda gwoñ; jôb bo' i nyu mu' bigwelmoo ni i bon, ni kak bo (ni bôn bo)'; ndi satan a nti ndigi bo makak ma bitembee. ﴾65﴿ Hodo le babôñôl bem, u gwé bé kômbe'i ngi yap. Ni ***Nwet*** woñ a kôli kii Ntat. ﴾66﴿ ***Nwet*** nan nyen a nlel kuñga' i ngi tuye inyu nan inyuboñle ni yéñ mu' masoda mé; ni maliga le a yéne béé ***Ntohol***.

﴾67﴿ Ibakile libe li ngwel béé mu' i tuye, i bet ni lôndlak ibabé Nye ba nyiñba; ndi ingéda a ntémbna béé' i nkoñ-ngi (i ngwañ), ni ntonba; mut-binam ki, a nlenda i ngihémle. ﴾68﴿ Ni sôli ni le a la bé boñ le libap li biték li kûbana béé, tole a tjékle béé mbuk-mbebi ni la bé léba nsôñ nye-kii-nye? ﴾69﴿ Tole ni sôli le a la bé témbna béé mu (i tuye) ngélé' ipe, i tjékle béé mbuk-mbebi ni luu béé inyu ngihémle nan? ni la ni bé tehe nsôñ i pénda Bés. ﴾70﴿ Di nhogol ni ki bon ba Adam; Di begee bo ni kena bo mu' hisi ni i ngi' tuye; Di ti ki bo makébél ni gwom-bilam; Di todol ki bo ikété ngandak yés i bihékél. ﴾71﴿ Kel Di ga sébél hikii litén li bôt ni nkena-wap[1]; i bet kaat yap i ga tina bo' i woo waalôm, ba hala, ba ga añ ni kaat yap (ni masé); ba ga lôl bé to yom (yo-kii-yo), ﴾72﴿ Ndi tonje a mba ndim munu' nkoñ'isi, a ga ba ndim' i mbus nyemb ni nimlak njel. ﴾73﴿ Ba bi hee yumus we ni' i yom Di bi ti we kii biniigana bi mbû, ni mahoñol le u ga bônde yom' ipe; ha, ki ba bi yoñ we liwanda. ﴾74﴿ Bale Di létés ni bé we nyu, ngo u bé lama yôôbe ndék i boni; ﴾75﴿ Ha ni, ki Di bi kogse we ngélé' ibaa i niñ, ni ngélé' ibaa i nyemb; i mbus ngéda, u la bé to tehe nsôñ i pénda Bés.

1 nkena-wap: ñôma, kiñe, tole kaat

﴿76﴾ Ba bi hee boñ we le u tjôô loñ yoñ (le u ke loñ yoñ ngwé) ni jôb' i kwak; ndi bale i pam hala, ki ba bi yén ndigi mu ndék ngéda. ﴿77﴾ (hala) a yé matéak Di bi om inyu baôma bés' bisu gwoñ bi ngéda. U ga léba ni bé mahéñha mu' matéak més. ﴿78﴾ Boñ masoohe' makwél ma hiangaa letee ni' masudne ma u; yag ni lisoñgol kur'an' mayé-ma-kel. Ntiik le lisoñgol (kur'an)' mayé-ma-kel li gwé babog-mbôgi. ﴿79﴾ I ngembe-u ki, lia mu (létés nyu mu) ni boñ masoohe ma sômbôl yoñ (ma ma ta bé we nyéksaga), i nla pam le *Nwet* woñ a tuglene we' libak li ntôô. ﴿80﴾ Kal ki le 'a *Nwet*, jubhene me' lijubul li maliga, U pémhene ki me' lipémél li maliga; ti ki me kômbe i i nlôl i weeni, mbôda ni hôla yoñ'. ﴿81﴾ Kal ki le 'maliga (islâma) ma nlo, bitembee ki (biyômôk) bi nke (bi mal tole bi nlém); inyule bitembee bi gwé ndigi le bi mal'[1]. ﴿82﴾ Mu i kur'an ki, Di nsuhul yom i i yé matibla lôñni tohi inyu bahémle-Nyambe; ndi hala a nkônde bé bôt ba nkoda yom' ipe he nduk yimil. ﴿83﴾ Ingéda Di nyôge ki mut-binam ni gwom-bilam, a ntonba ni bindil hikû; ndi ingéda libe li ngwel nye, a nlehel ñem. ﴿84﴾ Kal le ' hikii mut a gwel nson' jé ligwelek; ndi *Nwet* woñ nyen a ntibil yi' nwet a noñ njel-lam'. ﴿85﴾ Ba mbad ki we mambadga inyu mbû; kal (bo) le 'jam inyu mbû li mbéñge ora i *Nwet* wem; ndék yi ni ndigi yon i ntina béé. ﴿86﴾ Ibale Di ngwés ni, Di nkena (Di nyôyôs)' yom Di nti we kii biniigana bi mbû, u la bé to tehe nsôñga-bés;

1 bibuk bini gwon ñôma nu Nyambe a bé pot ingéda a bé nyugut' bisat bi béé i Ka'aba i ñwii 630 nu a bémle nkoñ' i Mek nye ni ntôñ i bon ba islâma ba lôlak i Médina

﴾87﴿ He nduk le masoda ma *Nwet* woñ; inyule ntiik tohi yéé (gwéha yéé)' i ngi yoñ i yé keñi kiyaga. ﴾88﴿ Kal (bo) le 'to bale bôt ba binam ni bayoñ ba kodbaga i lona (i bañ) nlélém yom kii' kur'an ini, ki ba ga la bé bañ nlélém; to bale ba nitna bana ni bana-bape'. ﴾89﴿ Di nyôñôl yaga ki bôt ba binam mintén mi dihéga ñwominsôna munu' i kur'an ini, ndi to hala bôt ngandak ba nlenda ndigi i ngihémle, ﴾90﴿ Ndi ba kalak ki le 'di nla bé hémle we letee u pémhene bés lingen mu'isi, ﴾91﴿ Tole u bana (u kôsna) wom i maén ni a'nâb; u pémés ki minyonok mi diléléba mu ipôla yap, ﴾92﴿ Tole u kwésne bés bipes bi ngi' i ngi yés kii u mpot, tole u lona **Allah** ni biangel' bisu gwés, ﴾93﴿ Tole u bana (u kôsna) ndap ñeñgek ni dikomb, tole u bet' i ngi; di nla ni bé to hémle mabet moñ ma ngi letee u sôhna bés kaat, di añ yo'. Kal (bo) le 'lipém li ba ni *Nwet* wem! me yé kii ipe? he nduk mut-binam, ñôma nu Nyambe'. ﴾94﴿ Yom yo-kii-yo i tuga ni bé bôt le ba hémle ingéda éga i lôl bo; ndigi le ba bé kal le 'mut-binam nyen **Allah** a ñom kii ñôma'? ﴾95﴿ Kal (bo) le 'to bale biangel gwon bi ba munu' i nkoñ'isi, bi kenek mayembe, ki Di bi ômle ndigi bo angel kii ñôma, a lôlak' i ngi'. ﴾96﴿ Kal (bo) le '**Allah** a kôli kii Mbog-mbôgi ipôla me ni béé; ni maliga le a yéne babôñôl-béé (minlimil ñwé) Nyi ni Ntehe-mam.

﴾97﴿ I nwet **Allah** a ñéga ki, nyen a téé sép; ndi' bet a nyumus, u ga lébna ni bé bo nhôla numpe he nduk Nye, Di ga kod yaga ki bo ni nimblene bo mu' masu map'i kel bitugne: ndim, mbuk, ni ndok, liyééne jap li ga ba jahannama; hikii ngéda a mboñ wee a nhoi, Di ga kônde kodna bo sa-îr. ﴾98﴿ Hala a ga ba nsaa wap inyule ba bi tjél hémle biniigana gwés ni kal le 'baa ingéda di nyila bihés ni lipum li biték, di ga tuge ki ni yila bihékél bi yondo?' ﴾99﴿ **(30)** Ba ntehe ni bé le' **Allah** nu a bi hek ngi ni hisi a gwé ngui i hek nlélém? A bi téénc ki bo likak li pééna i ta bé mu (li li ta bé bapééna); ndi bôt ba nkoda ba nlenda ndigi i ngihémle. ﴾100﴿ Kal (bo) le 'bale béé bon ni banga lisôô li masoda ma ***Nwet*** wem, ki ni nhék ni kon woñi i pémés mu. Mut-binam ki, a nima'. ﴾101﴿ Di bi ti yaga ki Môsi biyimbne bi manyaga bôô. Bad ni bon ba lôk israél, ingéda a lôl bo; Faraô a kal ni nye le 'a Môsi, me nhoñol le u gwé hu'. ﴾102﴿ A kal (nye) le 'u nyi yaga le' Nwet a nsuhul bini (biyimbne) kii ndémbél a yé ndigi ***Nwet*** ngingi ni hisi. Me nhoñol yaa le u yé nimlak a Faraô'. ﴾103﴿ (Faraô) a bi gwés ni tjam bo mu' nkoñ; Di luu ni nye ni' bôt ba béé ni nye bobasôna. ﴾104﴿ Di kal ki bon ba lôk israél' mbus yéé (nye Môsi) le 'yéna mu' nkoñ; ndi ingéda likak li niñ' mbus-nyemb li ga baambe, Di ga lona béé litûûk (limut ndi limut).

﴾105﴿ Ni maliga nyen Di bi suhul yo (kur'an), ni maliga ki nyen i bi sôs. Di bi om ni ndigi ki we kikii nlegel-ñwin-nlam ni mbéhe. ﴾106﴿ Kur'an i Di nkab (bipes ni minlôñ) inyuboñle u éñél yo bôt ba binam mbeñel; di nsuhul ki yo maboñ-maboñ. ﴾107﴿ Kal (bo) le 'ni nhémle yo to ni nhémle bé; i bet yi i bi tina' bisu gwé bi ngéda, ba nyiibe ni ôm mbom' isi ingéda i ñéñna bo; ﴾108﴿ Ba kalak ki le: lipém li ba ni *Nwet* wés! Likak li *Nwet* wés li nyon toi'. ﴾109﴿ Ba nyogya ki, ni masu' isi ba eeg; hala a nkônde yaga bo nol-nyu' bisu bi Nyambe*. ﴾110﴿ Kal (bo) le 'lôndlana **Allah** tole lôndlana *Ntééda*; to limbe jôl ni nséblene Nye, nyen a gwé maséblene-malam kiyaga. U lôôha ni bañ bédés kiñ yoñ' masoohe, ndi to lôôha suhul yo; yéñ le u ba ha' ñemkété'. ﴾111﴿ Kal ki le 'bibégés bi yé ni **Allah** nu a ma bana bé man, nu a gwé bé kolbaha yo-kii-yo mu' i nkok-liane; nu a gwé bé to ngôñ ni nhôla i kéñ hison. Tjam ki lipém li keñep yéé.

PES 18: AL KAHF
(Hôk) *minlôñ 110*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé *Ntééda* ni *Ntohol*

﴾1﴿ Bibégés bi yé ni **Allah** nu a nsuhul kaat'i ngi mbôñôl wé (Muhamad), a ha bé to litode mu, ﴾2﴿ Yom'i telepsép, inyuboñle a béhe inyu soso njiiha nu a nlôl i nyeni, ni le a legel bahémle ba ba ngwel mam malam le ba ga bana nsaa-nlam; ﴾3﴿ Mu i homa ba ga yén i boga ni boga; ﴾4﴿ Ni le a béhe' bet ba nkal le '**Allah** a bi kôsna man';

﴾5﴿ Ba gwé bé yi yo-kii-yo mu; to basôgôl bap. Kinje béba-buk (buk-be) i i mpam mu' manyo map! Ngo' yom ba mpot i yé ndigi bitembee. ﴾6﴿ U nla wo liyot mu' bigwélél gwap le ba ntonba ni tjél hémle' miñañ (minlam) mini. ﴾7﴿ Di bi bii yaga'i gwom bi yé mu' isi kii biéñgba inyu noode bo ni bagal' bet ba ngwel nson-nlam ikété yap. ﴾8﴿ Di ga yilha ni ki i gwom bi yé mu gwañga bi gwom. ﴾9﴿ U nhoñol le bôt ba hôk ni ba rakîm ba béé mu' biyimbne gwés bi hélha? ﴾10﴿ Ingéda bioñg bi bonge bi solob' i hôk ni kal le 'a *Nwet* wés, ti bés mu' masoda moñ; U ti ki bés telepsép mu' i mam més'. ﴾11﴿ Di ha ni bo ndok' maôô map (Di kis ni bo hilo) inyu mbôgôl ndi mbôgôl' i ñwii. ﴾12﴿ Di yiga tôdôl ni bo ni béñge ikété mintôñ mi pééna ñwo'imaa imbe i ga tibil yi soñgol' ngéda ba ntégbaha. ﴾13﴿ Di ñañle ni we ñañ wap ni maliga. A yé njohok i bonge i i bé hémle *Nwet* wap; Di kônde ni ti bo telepsép (éga). ﴾14﴿ Di bi létés bo miñem ingéda ba telep ni kal le '*Nwe*t wés a yé *Nwet* ngi ni hisi, kekiikel di ga lôndôl bé nyambe numpe ibabé Nye, tiga le di hôs mu' bipôdôl gwés; ﴾15﴿ Nunki lôk-ké yés i nyoñ banyambe bape ibabé Nye; bale ba lona to longe'i ndémbél mu i boni; kinje biyômôk ni mut nu a mbod bitembee ni bébe gwo **Allah**!'

﴾16﴿ Ingéda ni ga bagla ni ni bo lôñni i yom ba mbégés ibabé **Allah**, ni solob' i hôk; ***Nwet*** nan a ga kôb béé mu' masoda mé ni ti béé noye mu'i ngweege nan (mu' minson minan). ﴾17﴿ U bé lama tehe hiangaa hi mbagla ni hôk ni ke ipes' waalôm ingéda hi mpam, ipes' waaé ingéda hi nañal; bo ba bak mu ikété soso-nahap'i homa. Hala a yé yimbne mu' biyimbne bi manyaga bi **Allah**; i nwet **Allah** a ñéga, nye ni nyen a téé sép; ndi tonje A nyumus, u ga lébna bé nye nhôla nu a ñéga nye i njel' sép. ﴾18﴿ U béé le u hoñol le ba yé péé ndi ki ba yé' hilo; Di helek bo i waalôm ni i waaé; ngwo yap ha' lijubul, nsamblak makôô (mabo). Bale u tehe bo, ki u bi kôm bo mbus ni ke ngwé; ki u bi kon bo woñi kiyaga. ﴾19﴿ Hala ni ki nyen Di bi tôdôl bo inyuboñle (bôt) ba badna bo-ni-bo; wada wap a kal (bo) le 'ngéda imbe ni ntégbaha'? ba timbhe le 'hilo hiada tole pes'. (bape) ba kal le '*Nwet*-nan nyen a ntibil yi' ngéda ni ntégbaha; oma ni wada-nan ni i moni minan mini inyu béñge bijek bi bi yé béé mapubi ni lona béé makébél mu; a yoñ ki yihe, a yeelene bañ mut nye-kii-nye jam inyu nan; ﴾20﴿ Ibale ba ngwel béé, ba ga nol béé tole ba témbna béé i njel yap' hémle; ha, ki ni ga bumbul ha bé masoda kekiikel'.

﴾21﴿ Hala ni ki nyen Di bi yelel bo (Di bi solol bo), inyuboñle (bôt) ba yi le likak li **Allah** li yé maliga; ni le pééna i ba ha bañ inyu ngeñ. Ba kahal ni pééna bo-ni-bo ni kal le 'ôñlana bo ndap (ha), *Nwet* wap nyen a ntibil yi jam inyu yap; ndi' bet ba bi yémbél mu i mam map ba kal le 'di ôñôl bo ndap-masoohe ha'. ﴾22﴿ Ba ga yôgôô (ba ga kal) le 'ba béé baaa, ngwo yap i yôsnege bana'. Ba kalak ki ni hoñol yi minsolbe mi mam le 'ba béé batan, ngwo yap i yôsnege basamal'. Ba kalak yaga ki le 'ba béé basâmbok, ngwo yap i yôsnege juem'. Kal (bo) le '*Nwet* wap nyen a ntibil yi nsoñgi wap; ndék ndigi ikété yap yon i nyi jam mu'. U lôôha ni bañ pééna inyu yap, wee ni njel' mapubi; u bad bañ to mut nye-kii-nye mahôla ma yi mu inyu yap. ﴾23﴿ U kalak bañ inyu jam jo-kii-jo le 'me mboñ jo yaani', ﴾24﴿ Le u kônde bé le 'ibale **Allah** a ngwés'. Bigda ki **Allah** ingéda u nhôya ni kal le 'me nsoohe le *Nwet* wem a éga me inyuboñle me kôôge bebee ni'i yom i yé sép'. ﴾25﴿ Ndi ba bi yén mu ikété hôk yap mbôgôl' ñwii iaa, ba kônde (ñwii) bôô. ﴾26﴿ Kal le '**Allah** nyen a ntibil yi' ngéda ba ntégbaha; nyen a gwé minsolbe mi mam mi ngi ni hisi; a ntehe ñwo ni nok (ñwo); ba gwé bé nigbene' ipe he nduk Nye; ni Nye a mpôda bé mut nye-kii-nye mu' makitik mé'. ﴾27﴿ Soñgol ki biniigana bi mbû bi bi ntina we mu' i kaat i *Nwet* woñ; tjenda i ta bé' bipôdôl gwé (bipôdôl gwé bi nhéñha bé); u ga léba bé lisolbene lipe he nduk i nyeni;

﴾28﴿ Nihbe ki yén lôñni' i bet ba nlôndôl *Nwet* wap kekela ni kôkôô ni bod ñem le ba ga tehe Mbom yéé (Su wéé); u séhlaha bañ mis moñ i boni inyu yéñ (inyu noñ) biéñgba bi nkoñ'isi. U nôgôl bañ to' nwet Di ntuñgul ñem (nwet Di mpuñgul ñem) inyu mbigda yés, nu a noñ ki hégda yéé, magwelek mé ki, ma bak ni ngôk. ﴾29﴿ Kal ki (bo) le 'maliga ma ma nlôl yak *Nwet* woñ; i nwet a ngwés ni, a hémle; i nwet a ngwés ki, a tjél hémle. Di nkôôbana yaga bôt ba nkoda hié hi lindômbô jé li ga kéña bo bipes gwobisôna; ibakile ba mbad binyon, ba ga kôsna malép (ma nlék) ma pônga mbômôk' i éña i i nligis masu. Kinje bibéba bi binyon! ni kinje béba'homa-liyééne! ﴾30﴿ I bet ba nhémle Nyambe ni boñ mam malam, hodo le Di ga hubus bé nsaa i mut nu a ngwel nson-nlam; ﴾31﴿ Ba bon ba gwé ñwom mi éden; isi yap diléléba di kulnege bo. Ba ga haba minkôm mi gôl mu; ba haba ki mambot ma nenge kwem-kwem ni istabrak. Ntôômaga-moo mu' i ngi binoine. Kinje longe-nsaa! ni kinje longe'i homa liyééne! ﴾32﴿ Yôñôl ki bo hihéga hi bôôlôm ibaa; Di ma ti wada wap ñwom' imaa mi a'nâb nkiiñaga ni i maén; Di bôñgôl ki nsalak' wom ipôla ñwo'imaa; ﴾33﴿ Ñwom ñwo'imaa mi tinak matam, yom i yiñba bé mu; Di kundus ki hiléléba ipôla ñwo'imaa; ﴾34﴿ A banga matam kiyaga; ni nye a kal ngwa-yé nu bona nye ba bé kwel le 'me gwé bigwelmoo iloo we, yag ni ngui' libak li ngwélés (mu' litén jem)'.

﴾35﴿ A jôb ki mu' i wom wé nyumhak nyemede, a kal le 'me nhoñol béme le bini bi nla tjé kekiikel; ﴾36﴿ Me nhoñol béme to le ngeñ i ga baambe; ibakile me ntémb yak *Nwet* wem, me ga koba longe' i libog-li-ngwañ iloo lini (iloo' wom ini)'. ﴾37﴿ Ngwa-yéé a kal nye, ki a nkwélés nye le 'baa u ntjél hémle' Nwet a bi hek we ni lipum li biték, ni litôi li manum, a yiga ti we maôñg ma mûnlôm? ﴾38﴿ Inyu yem (yem pes), nyen a yé **Allah**, *Nwet* wem; me nkolbaha béme to *Nwet* wem ni mut nye-kii-nye (to ni yom yo-kii-yo); ﴾39﴿ Ingéda u njôb'i wom woñ, inyukii u yé u kal bé le 'hala a yé sômbôl'i **Allah**, ngui (pawa) yosôna i yéne ndigi yak **Allah**'? ibale u ntehe me me yé liyep li bigwelmoo ni li bon iloo we, ﴾40﴿ I nla ni pam le *Nwet* wem a ti me yom'ilam iloo wom woñ; a suhlene hikumde mu' i ngi (i ngi wom woñ) ni yilha wo nso-isi, ﴾41﴿ Tole malép mé ma sa kééda, nya i yé le u la ha bé léba mo'. ﴾42﴿ Matam mé ma ôbi ni, ni nye a kahal bôk dikoa inyu' gwom a bi pémés mu; ngap yéé ki, malak (mbai yéé ki, ntombok). Ni nye a kal ki le 'ngoo yem! ki me bi kolbaha béme to *Nwet* wem ni mut nye-kii-nye'. ﴾43﴿ Ntôñ wo-kii-wo i bi la ni bé hôla nye ibabé **Allah**, ndi to nyemede a la bé tiba mahôla. ﴾44﴿ Hala ni nyen matééda malam ma yéne yak **Allah**, Maliga (ma sôk-bôk). Nyen a nti nsaa-nlam ni lisuk-lilam. ﴾45﴿ Yôñôl ki bo hihéga mu'i niñ i nkoñ'isi i i mpôna malép ma Di nsuhul'i ngi, bibebela bi hisi bi gwañnaga ni mo; bi nyiga yila minkôt mi bikai, mbuk-mbebi i baa ñwo. Ni **Allah** a gwé ngui i boñ hikii jam.

﴾46﴿ Ngo lihat ni lingwañ bi yé biéñgba bi niñ nkoñ'isi; ndi mingwà (mimbogbe) mi magwelek malam mi gwé nsaa-nlam' bisu bi *Nwet* woñ, mi nti yaga ki bod-ñem. ﴾47﴿ Ni kel di ga kiha dikôa, u tehge hisi (hosôna) tegep' homa; Di ga kod yaga bo ibabé i hôya to wada. ﴾48﴿ Ba ga telep mintôñ' bisu bi *Nwet* woñ: 'béé ni bana ni nlo' bisu gwés nlélém kii Di bi hek béé i ngélé'i bisu; ni hoñlak ni le Di ga yônôs bé likak jés'. ﴾49﴿ Ba ga bii ki kaat (kôntô); u tehe ni baboñ-mam-mabe ni woñi inyu' mam ma yé mu; ba kalak le 'ngoo yés! imbe ini kaat i i ntodol bé hipéda to soso jam le i yelel bé jo? (yokela) ba ga tehe' i mam ba bi boñ kôba. *Nwet* woñ ki, a nkodbene bé mut (a mponos bé mut ngi-njom). ﴾50﴿ Ni ngéda Di kal biangel le 'ôma mbom' isi' bisu bi Adam; ni bo ba ôm mbom' isi, he bes iblis nu a béé wada ikété bayoñ; a pénda ni ora i *Nwet* wé. Ni nyoñ ni nye ni mbôda yéé mawanda he nduk Me? ki i yé le ba yé baoo banan? kinje bibéba bi malugna inyu bôt ba nkoda! ﴾51﴿ Me bi yoñ béme bo mbôgi inyu héka i ngi to hisi, to inyu héka yap bomede. Me bi yoñ béme to bayumus-bôt kii bahôla. ﴾52﴿ Ni kel a ga kal bo le 'séblana' i bet ni bé kéda Me'; ba ga lôndôl ni bo, ndi ba ga timbhe bé bo. Di ma bii mpuge ipôla yap. ﴾53﴿ Baboñ-mam mabe ba ga tehe yaga ki hié, ba léba ni le ba nke' i léña mu, ba bana bé lipéyéi (likil li ngwé).

﴿54﴾ Di nyôñôl yaga bôt ba binam mitén mi dihéga ñwominsôna munu i kur'an ini; ndi ikété bihékél (gwobisôna), mut-binam a nlôôha péèna. ﴿55﴾ Kii i ntuga ni bôt ba binam le ba hémle ingéda ñéga a nlôl bo, ni le ba bad ***Nwet*** wap ñwéhél? he nduk le ba ngwés kôs kogse i bôt ba bisu (i bôt ba kôba)? tole ba boma njiiha mbom-ni-mbom. ﴿56﴾ Di ñom ni ndigi baôma kii balegel-ñwin-nlam ni babéhe. Batjél-hémle ba mpééna ni lôñni bibuk bi liyuma (bibuk bi biyômôk) inyu kôdne maliga mu; ba nyoñ ki biniigana gwem ni' i yom ba ntine bo mabéhna gwom bi minjôha. ﴿57﴾ Kinje biyômôk ni' nwet ba mbigdaha bibañga bi **Allah** ndi a kômôk gwo mbus ni hôya' mam moo mé ma mbugus! ngo Di nha libunda' miñem ñwap le ba soñda bañ yo; yag ni jegi' maôô map. To lakii u nsébél bo i njel-sép, ba ga telep bé sép kekiikel. ﴿58﴾ ***Nwet*** woñ ki, a yé Nti-ñwéhél, Ñwet-tohi; bale a pablaga ni gwel bo inyu nson ba ngwel, ki a yé ntinak bo njiiha; ndi ba gwé likak ntéébaga li ba ga lébna bé lisembna (likil li ngwé). ﴿59﴾ Béñge ni minkoñ Di bi tjé lakii mi bi yôm, Di téé ki likak inyu tjiba yap. ﴿60﴾ Ni ngéda Môsi a kal mbôñôl wé le 'me ga telep béme letee me pam' masulna ma balom (libomna li balom), to bale me ntégbaha mañwii'. ﴿61﴾ Ingéda ba bi pam ni' masulna, ba hôya hiobi hap; hi gwel ni njel, kunde mu ikété lom.

﴾62﴿ Ingéda ba bi tagbe (ha), a kal mbôñôl wé le 'lona bés bijek gwés bi kose, ngo di mboma tomb (waa) munu' liké jés lini'. ﴾63﴿ (mbôñôl wéé) a kal (nye) le 'nunki, ngo ingéda di bak di boñbe bebee ni mamb-ngok, me nhôya hiobi; ndi satan nyen a mboñ me le me hôya bigda hio, hi yoñ ni njel yéé mu' i lom (i tuye), hélha-jam'. ﴾64﴿ (Môsi) a kal le 'i homa nu nyen di yéñék; ni bo ba témb ni mbus mu' litagbene jap (ni bo ba kahal timbis njañ). ﴾65﴿ Ba koba ni mbôñôl mu' babôñôl Bés nu Di bi ti masoda ma lôlak i Bésni, Di ti yaga ki nye yi i i nlôl i Bésni[1]. ﴾66﴿ Môsi a kal nye le 'baa me nla noñ we' mbus le u niiga me mu' biniigana u nkôsna inyu telepsép'? ﴾67﴿ (El kédir)) a kal (nye) le 'hodo u ga la bé nihbe lôñ ni me, ﴾68﴿ lelaa u nla ni nihbe mam ma u gwééne bé yi yo-kii-yo'? ﴾69﴿ A kal nye le 'u ga léba me mut-hônba ibale **Allah** a ngwés, me ga pééna béme to ora yoñ'. ﴾70﴿ A kal (nye) le 'ibale wee u noñ ni me' mbus, u bad bañ me jam jo-kii-jo, letee me nyen me bigda (me koble) we jo'. ﴾71﴿ Ba gwel ni njel letee ba bet (ba jôb)' i môñgô, (El kédir) a tôb wo; (Môsi) a kal le 'u ntôb wo le bôt béé ba yin' malép? ngo u mboñ soso béba-jam'. ﴾72﴿ A kal le 'baa me bi kal bé ntiik le u ga la bé nihbe lôñ ni me?' ﴾73﴿ (Môsi) a kal le 'u noñ bañ me inyu njom le me nhôya; u ti bañ to me manoodana ma ngui mu' i jam jem (mu' liké jem lôñni we). ﴾74﴿ Ba gwel ni ki njel letee ba boma mange, a nol nye; a kal (a bad nye) le 'u nol mut ngi-njom nu a mbôk bé le a nol? ngo u mboñ soso béba-jam'.

---

1 Nyimam (toi) a ta ni bé nu a nigil suglu i bôt ba binam, ndi nu a gwé biniigana bi Nyambe…

﴾75﴿ **(31)** A kal le 'baa me bi kal bé we ntiik le u ga la bé nihbe lôñ ni me?' ﴾76﴿ A kal le 'ibale me mbad ki we mbadga inyu jam jo-kii-jo, u ke ha bañ lôñ ni me; u ga bana bé njom i bagla ni me'. ﴾77﴿ Ba kônde ke' bisu letee ba pam i ngim mbai; ba bad bôt ba mbai matééda, ni bo ba tjél. Ba koba libap li nsômbôl kwo, a téé jo; (Môsi) a kal nye le 'bale u gwés ki u mbad nsaa mu'; ﴾78﴿ A kal nye le mbagla i mal nene ipôla bésna-we; me nke i ti we ngobol i' mam u nla bé hônba: ﴾79﴿ Inyu kuñga, i béé i diyeba-di-bôt di di bé sal mu'i tuye; me bi gwés ôbôs yo inyule' bisu gwap, ngim kaisa i bé kadal hikii kunga ni lôs; ﴾80﴿ Inyu mange, bagwal béé ba béé bahémle-Nyambe; di bi kon woñi le a tiga ôdna bo i ndok ni i ngihémle; ﴾81﴿ Di sômbôl ni le *Nwet* wap a héñha bo nye ni numpe, numpubi, ni ñem-ngoo. ﴾82﴿ Inyu libap ni, li béé li bon ba nyu ibaa mu' libôñ; ba banga lisôô li nkus mu'isi yéé; nsañ wap a ma ba longe-mut' bisu bi ngéda. *Nwet* woñ ni kona yéé ngoo, a gwés ni le ba hôlôl, ba hulul nkus wap (bomede); me bi boñ ni béme hala ni kunde yem; hala a yé ngobol i' mam u nla bé hônba. ﴾83﴿ Ba mbad ki we mambadga inyu Zul-karnain; kal (bo) le 'me nkwélés béé nkwel-mbigda inyu yéé;

﴾84﴿ Ni maliga le Di bi ti nye kômbe' nkoñ'isi, Di néhne ki nye njel i hikii jam; ﴾85﴿ A noñ ni ngim njel, ﴾86﴿ Letee a pam' linañle li hiangaa, a koba hio hi niñne' lingen li nkundul ni lék; a koba ki ngim litén ha bebee. Di kal (nye) le 'a Zul-karnain, u nla kogse bo tole u bane bo ni longe-ñem' ﴾87﴿ A kal le 'i nwet a yé nkoda, di ga kogse nye; a témb ki' bisu bi *Nwet* wé, A kogse nye bañga-likogsege, ﴾88﴿ Ndi' nwet a nhémle ni boñ mam malam, a gwé nsaa-nlam; di ga tine ki nye ora inyu' mam ma nhoi. ﴾89﴿ A noñ ki ngim njel (njel' ipe), ﴾90﴿ Letee a pam' lipémél li hiangaa ni koba le hi mpémél'i ngi ngim litén i Di bi ti bé hôbna yo-kii-yo i solob hio. ﴾91﴿ Hala nyen yi yés i milba'i yom a bééna. ﴾92﴿ A noñ ki ngim njel (njel' ipe) ﴾93﴿ Letee a pam ipôla mapénd imaa (dikôa dibaa) ni koba ngim litén' mbus yap i i nok bé hop wo-kii-wo. ﴾94﴿ Ba kal (nye) le 'a Zul-karnain, ngo ya'jûj ni ma'jûj[1] ba mpuñgul (ba nyubda) nkoñ'isi; di nla ni ti ki we inyuboñle u sék ngaa ipôla bés ni bo?' ﴾95﴿ A kal (bo) le 'i yom *Nwet* wem a nti me yon i yé me nseñ. Hôlnana ni ndigi me ni ngui-minsôn, me oñ libap ipôla béé ni bo; ﴾96﴿ Lonana me matut ma bikei'. Kii ba nyônôs pola-dikôa tjodibaa, a kal (bo) le 'ni hue. kii a nhiel ni yo hié, a kal (bo) le 'lonana me kôyôb'i éña me kôb mu'. ﴾97﴿ Ba la ni ha bé lel jo (libap) ndi to tôb jo.

1 ya'jûj ni ma'jûj ba yé matén-mabe ma Zul-karnain a bi ôñôl libap li ngui inyu kéñ bo le ba tjam nyagda'i nkoñ' isi; ba ga baambe ni timba mam bebee ni lisuk li hisi, ingéda libap li ga nyugda; Yésu, a ma tiimba lo inyu yigye biniigana bi islâma, a tjé ni bo; i mbus'i mam ma ni nyen Yésu a ga wo, ki ngéda i gwé ni moo (i yé bebee)

﴾98﴿ A kal (bo) le 'hala a yé masoda ma *Nwet* wem. Ndi ingéda likak li *Nwet* wem i ga baambe (kel-nsôk), a ga nyugut jo; ni likak li *Nwet* wem li yé yaga maliga. ﴾99﴿ Di ga ñwas bo yokel, bana ba tagbege'i ngi bana-bape. Ba ga hem toñ, Di kod ni bobasôna ntôñ. ﴾100﴿ Yokel ki, Di ga kôôgaha jahannama (bee-hié) bebee ni bangihémle, ﴾101﴿ Ba ba yé le nteendi i bi kéñ bo mis' i mbigda yem (i biyimbne gwem), ndi to noga ba la bé noga. ﴾102﴿ Baa bangihémle ba nhoñol le ba nla yoñ babôñôl bem kii biben (bahôla) he nduk Me? ni maliga le Di nkôôba jahannama kikii lipimbne li bangihémle. ﴾103﴿ Kal (bo) le 'baa me niiga béé bonje ba nlôôha nimis ikété' magwelek?' ﴾104﴿ I bet minheña ñwap i nkoñ'isi mi nyumus, ba honlak le ba nsal longe; ﴾105﴿ Ba bon ba ntjél hémle biniigana bi *Nwet* wap ni liboma jé. Minson ñwap mi yé ni yañga. Di ga yidhene ni bé bo likobo i kel-bitugne. ﴾106﴿ Hala wee nsaa wap u ga ba jahannama inyu njom le ba bi pénda ni yoñ biniigana gwem ni bi baôma bem gwom bi hiuge (gwom bi minjôha). ﴾107﴿ Ni maliga le' bet ba nhémle Nyambe ni boñ mam malam, ba ga bana ñwom mi binunuma mi Paradis kikii linoine. ﴾108﴿ Mba ni mba, ba ga yén mu; ba bana bé ngôñ ni héñha niñ. ﴾109﴿ Kal le 'bale malép ma tuye ma bak tiñti inyu (tila) bibañga bi *Nwet* wem (lipôdôl li nwet wem), ki tuye a nsa ilole lipôdôl li *Nwet* wem li mal tilba, to'ibale ba nkônde ki tuye numpe hala'. ﴾110﴿ Kal (bo) le 'me yé ntiik mut-binam kii béé; biniigana bi mbû bi ntina me ntiik le Nyambe nan a yé Pombe Nyambe; i nwet a gwé ni bot-ñem ni liboma li *Nwet* wé, a gwel ni nson-nlam; a pôdga bañ to mut nye-kii-nye, ndi to yom yo-kii-yo mu' bibégés bi *Nwet* wé.

PES 19: MARIAM
(Maria) – *minlôñ 98*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Kâf, Ha, Yaï, Aïn, Soâd; ﴾2﴿ Mbigda i mahôla i ***Nwet*** woñ inyu mbôñôl wé Sakaria, ﴾3﴿ Ingéda a lôndôl ***Nwet*** wé ni nlondok lisol, ﴾4﴿ A kal le «a ***Nwet***, ntiik le bihés bi ntomb me, yak ño u mpum me ni mbu; me yé ngi lôndôl We a ***Nwet***, ndi U kénés me»; ﴾5﴿ Me nkon woñi inyu magwelek ma bayiha-me'mbus yem, ñwaa wem ki, a yé kom, ti ni me yiha[1] Wemede, ﴾6﴿ Nu a ga yiha me, a yiha ki litén li Yakôb; U boñ ki a ***Nwet*** le a ba longe. ﴾7﴿ Eé a Sakaria, ntiik le Di mbôn we man nu a ga séblana le Yahya (Yôhanes), Di bi ti bé nye mbômbô[2] bisu bi ngéda ﴾8﴿ (Sakaria) a kal le «a ***Nwet*** lelaa me nla bana man ki i yé le ñwaa wem a yé kom, yak me me ñun ngandak?», ﴾9﴿ A kal le «hala nyen i yé», ***Nwet*** woñ a kal le 'hala a ntômbôl Me, Me bi hek ki we' bisu bi ngéda ki i yé le u béé bé yom'; ﴾10﴿ A kal le 'a ***Nwet***, ti me yimbne'; (Nyambe) a kal le 'yimbne yoñ i yé le u ga la bé pôdôs bôt mau maaa, u bak mbôô'. ﴾11﴿ A nyodi ni' lipoga jé, a ke i bôt bé, ni nik bo le ba bégés (Nyambe) kekela ni kôkôô.

---

1 Yiha: nu a ga ba ñôma nu Nyambe kikii me…

2 mbômbô: pôna-jôi

﴾12﴿ «a Yôhanes, gwel kaat ni ngui»; Di ti ki nye pék, nye mange, ﴾13﴿ Ni tômba-ñem, ni ngaba i lôlak i bésni; a béé ki nkon-Nyambe woñi, ﴾14﴿ Ni manôgla' bisu bi bagwal béé; a béé bé mut-mindañ, to mut-ndok; ﴾15﴿ Nsañ u ba ki ni nye i kel ligwéé jé, ni i kel nyemb yéé, ni i kel a ga témb'i niñ (kel bitugne gwé). ﴾16﴿ Bigda ki Maria ikété kaat (Kur'an), ingéda a yék bôt béé (ni ke homa)'njel lipémél li hiangaa[1] (ñwel-mbok), ﴾17﴿ A kéñ nteendi ipôla yap; Di ômle ni nye mbû wés (angel Gabriel); a pémél nye ni maôñg ma mut-binam, ﴾18﴿ (Maria) a kal (nye) le 'ni maliga me nyéñ lisolbene yak ***Ntééda*** (Nyambe) i solob we; ibale u nkon Nyambe woñi (u tisba bañ me)'. ﴾19﴿ A kal le 'ntiik me yé ñôma nu ***Nwet*** woñ inyu ti we man numpubi'. ﴾20﴿ A kal le 'lelaa me nla gwal man ki i yé le mûnlôm nye-kii-nye a ntisba bé me, me ta béme to mudaa-libambe?', ﴾21﴿ A kal le 'hala nyen i yé'; ***Nwet*** woñ a kal le 'hala a ntômbôl Me, Di ga boñ le a ba yimbne inyu bôt, ni gwéha yés. Hala a yé mimbogok mi matéak'. ﴾22﴿ A yoñ ni jém jé, a kônde ki tôôa ni jo nonok; ﴾23﴿ Njôhge-nkôôga i bôdôl bañ nye, a kôôge' isi lién, a kal le 'i bak longe le me wo, me hôina'; ﴾24﴿ A[2] séblene ni nye' isi yéé (ni kal nye le) 'u kon bañ woñi, ***Nwet*** won a nteg lingen' isi yoñ'i makôô, ﴾25﴿ Sukde, nimbil tén-lién i weeni, li ga kwéhne we minhôôlak mi matam, mi sunge.

---

1 hala nyen Kur'an i nsima bé jôl li Bétléhém kii ligwééne li Yésu inyule' nkoñ i i bé séblana bé hala ha'i ngéda i… Yésu a bi gwééne ni bé' i Bétléhém kii biniigana bi bibel i lôk kristô ikété kaat Matéô 2: 1-6 …

2 A séblene nye : libim li nkal le angel Gabriel nyen a bi sébél Maria ; bape ba kalak le Yésu nyen a bi sébél nyañ (Maria)…

﴾26﴿ Je ni ni nyo, jis joñ ki li kon masé; ibale u mboma tonje-mut, kal (nye) le: ntiik me mboñ saôman[1] inyu ***Ntééda***; me mpôdôs ni bé mut nye-kii-nye len'. ﴾27﴿ A témb ni'i bôt béé, a béége nye (nkéñéé man); ba kal le «éé a Maria, ngo u mboñ soso béba-jam»; ﴾28﴿ Eé a manyañ Haruna (Aron)[2], nsoñ a béé bé béba-mut; to nyuñ a béé bé mudaa-libambe; ﴾29﴿ A nik nye (a nik man); ni bo ba kal le «lelaa di nla pôdôs nkéñéé man' i nañ-ligwééne»? ﴾30﴿ (Man) a kal le «ntiik le me yé mbôñôl nu **Allah**; a nti me kaat, a téé ki me ñôma[3], ﴾31﴿ A sayap ki me tohee me yéne, a béhe ki me (le me boñ) masoohe ni (le me ti) zakat, niñ-yem yosôna, ﴾32﴿ ni matééda malam inyu ngwal wem; a ntéé bé me mut-mindañ, to mut-liyep, ﴾33﴿ Nsañ ki u ba ni me i kel ligwéé jem, ni i kel nyemb yem, ni i kel me ga témb i niñ. ﴾34﴿ Hala nyen Yésu man Maria a yé; lipôdôl li maliga li ba mpéénana. ﴾35﴿ **Allah** a gwé bé njômbi i gwal man; lipém li yé ni Nye; ingéda a nyoñ makitik (inyu hek ngim yom) a nkal ndigi le «Ba!», i mba ki bitéé-bilôñi. ﴾36﴿ Ntiik ki le **Allah** a yé ***Nwet*** wem ni ***Nwet***' nan, béghana ni Nye, hala a yé njel'telepsép. ﴾37﴿ Mbagla i bi yiga ni gwéé ikété yap[4]; ndi tiihe-tiihe a yé ni bangihémle'matehe ma soso kel[5]. ﴾38﴿ Hala nyen ba ga noga ni tehna i kel ba ga témb' i bésni. Ndi to hala bôt ba nkoda ba yé len ikété biyômôk bikeñi.

---

1 saôman : li-yén njal tole lijôp likooñga…

2 manyañ Aron : hala wee Maria a bé pôna Aron magwelek-malam, a béé ki' litén li Aron

3 hala nyen Yésu a bi kal le a yé mbôñôl-Nyambe ni ñôma wé, ki a yii ñkéñéé-man ; ndi a bi kal bé mut nye kii nye le a yé Nyambe, ndi to pom yé man ; inyule Nyambe a bi gwal bé man, to gwéé a bi gwéé bé…

4 bet ba kal le ba noñ biniigana bi Yésu…

5 soso kel : kel'nsôk

﴾39﴿ Béhe ki bo inyu kel-ntamga, ingéda ora i ga tiba; ndi ba yé (hana'isi) ikété ngeñel, ba hémle bé. ﴾40﴿ Ntiik le Bés bon Di ga kôdôl hisi ni' yom i yé mu; i bésni ki nyen ba ga témb. ﴾41﴿ Bigda ki Abraham ikété kaat, ntiik le a béé mpôdôl nu Nyambe ni maliga, ﴾42﴿ Ingéda a kal nsañ le 'a ta, inyukii u mbégés yom i i noga bé to tehna, ndi to hôla we jam? ﴾43﴿ A ta, hodo le me nkôsna yi i i bi tina bé we; noñ ni me, me ga éga we'i njel-sép. ﴾44﴿ Eé a ta, u bôñôl bañ basatan; ntiik le satan a bi ndogbene *Ntééda* (a bi ndogbene Nyambe) ﴾45﴿ Eé a ta, me nkon yaga woñi le njiiha i *Ntééda* i tiga gwel we; ni le u tiga ba liwanda li satan'. ﴾46﴿ (nsañ) a kal le 'a Abraham, baa u nyan banyambe bem? Ibanile u nsôk bé ha, me nluhul we; nyodi yak me' mbom inyu ngandak ngéda'. ﴾47﴿ (Abraham) a kal le 'nsañ u ba ni we, me ga bad *Nwet* wem ñwéhél inyu yoñ; ntiik le a yéne me ni longe-ñem, ﴾48﴿ Me mbagla ki ni béé lôñni' i gwom ni nlôndôl ibabé **Allah**; me ga lôndôl (me ga soohe) ki *Nwet* wem, ni bot-ñem le me ga hel béme'masoohe ma *Nwet* wem'. ﴾49﴿ Ingéda a bagla ni ni bo, lôñni'i gwom ba bé bégés ibabé **Allah**, Di ti nye Isac bona Yakôb; Di téé ki bo bapôdôl ba Nyambe; ﴾50﴿ Di ti ki bo mu' masoda més, Di ti yaga ki bo hilémb-hilam hi maliga. ﴾51﴿ Bigda ki Môsi ikété kaat, ntiik le a béé peles, a béé ki ñôma ni mpôdôl nu Nyambe.

﴾52﴿ Di séblene ki nye' i pes waalôm i hikôa (Sinai), Di kôôgaha ki nye (ni Bés), ﴾53﴿ Di ti ki nye manyañ Aron kikii mpôdôl ni gwéha yés. ﴾54﴿ Bigda ki Ismael ikété kaat, ntiik le a béé nyônôs-makak, a béé ki ñôma ni mpôdôl nu Nyambe; ﴾55﴿ A bé ôdna bôt béé (i boñ) masoohe, ni (i ti) zakat; a bééna ki maleege' bisu bi ***Nwet*** wé. ﴾56﴿ Bigda ki Idris (Enok) ikété kaat, ntiik le a béé mpôdôl nu Nyambe ni maliga, ﴾57﴿ Di bi bédés yaga ki nye tel. ﴾58﴿ Bana, **Allah** a bi yôge bo ikété baôma'i ndaae i Adam; ni' bet Di bi begee lôñni Nôa, ni' mbôda i Abraham, ni Ismael; ni' bet Di bi éga ni pohol. Ba béé ba éñél bo bibañga bi ***Ntééda***, ba ôm mbom'isi, ba eeg[1]*. ﴾59﴿ I mbus yap, i tjai di bi yiha bo, di bi yôi masoohe, ba noñ biyômôk; ba ga boma ni ndutu kiyaga'i mbus ngéda, ﴾60﴿ He bes' nwet a ga tam béba yéé, ni hémle Nyambe, ni boñ mam-malam; ba ni bon ba ga jôb'i loñ-ngi; ba ga kôsna bé kogse inyu jam jo-kii-jo. ﴾61﴿ Ñwom mi binunuma mi éden mi ***Ntééda*** a bi bôn babôñôl-béé' lisol. Hodo le makak mé ma nyon ndigi; ﴾62﴿ Ba ga nok bé mpuñgu nyoo, ndigi «Salâm» (nsañ); ba ga bana ki makébél mu kekela ni kôkôô. ﴾63﴿ Hala a yé wom'binunuma i Di ga boñ le babôñôl-Bés ba ba nkon (Bés) woñi, ba kôdôl. ﴾64﴿ «Di nsôs ndigi ni kunde i ***Nwet*** woñ[2]. Gwom gwobisôna bi bi yé bés' bisu, ni bi bi yé bés' mbus, yak ni bi bi yé ipôla (yap). ***Nwet*** woñ a nhôya bé jam.

1 ingéda mut a ñañ nlôñ unu, a nlama ôm mbom'isi ni soohe Nyambe…
2 ñôma nu Nyambe a bé gwés le hikii ngéda ba mbad nye ngim mbadga, angel Gabriel a pala lona nye ndimbhe mu ; ndi ora yosôna i yéne yak Nyambe, Pom-Ñane.

﴾65﴿ ***Nwet*** ngingi ni hisi, ni' gwom bi yé ipôla yap; bégés ni Nye ni hônba gwélél Nye ngéda yosôna. Baa u nla lébna Nye mbômbô (to pôna)?». ﴾66﴿ Mut-binam a nkal ki le 'baa kii me nwo, me ga témb ki i niñ?', ﴾67﴿ Ndi baa mut-binam a mbigda bé le Di bi hek nye' bisu bi ngéda ki a béé bé yom? ﴾68﴿ Wee ***Nwet*** woñ! Di ga pôdna yaga bo ni basatan. Di ga bii ki bo nkiiñaga bee-hié, maboñ'isi; ﴾69﴿ I hikii ntôñ, Di ga nup ki balôôha ndogbene ***Ntééda***[1]; ﴾70﴿ Bés ki bon Di ntibil yi bonje ba nlama lôôha kogsana. ﴾71﴿ Mut nye-kii-nye a ta bé ikété nan le a ga tagbene bé mu[2]; hala a yé makitik ***Nwet*** woñ a mal yoñ; ﴾72﴿ Di ga péyés ni bakon-Nyambe woñi, Di luhul ki bôt ba nkoda mu, maboñ'isi. ﴾73﴿ Ingéda biniigana gwés bi bémbi bi ñéñna ki bo (bi ntina ki bo), bangihémle ba nkal bahémle le 'baa bonje (ipôla bés ni béé) ba téé longe, ba banga ki bakena balam?'. ﴾74﴿ Baa tjai tjañen Di bi tjé' bisu gwap bi ngéda, di di bé loo bo libak ni maôñg? ﴾75﴿ Kal (bo) le 'tonje a yé ikété yimil, ***Ntééda*** a kônde yaga nye dilo di nom letee a tehe' yom ba mpééna, njiiha tole ngeñ[3]. Ha nyen ba ga tibil yi nje a yé i béba-homa, ni' i nhoya-ntôñ. ﴾76﴿ Ni **Allah** a nkônde yaga éga' bet ba téé sép. Miñgwà mi magwelek malam ki mi yé longe kiyaga' bisu bi ***Nwet*** woñ; mi gwé ki longe nsaa, ni lisuk lilam.

---

1 i kel'sôk, banimlaga ba ga kodba mintôñ-mintôñ, bo ni bakena-bap ; ndi ngimanôgla a ga nene yokel ipôla yap (pes 2 : 166-167)…

2 mu : hala a yé liyañ li SIRAT, li li ntagbe'i ngi bee-hié. Bôt bape ba ga tagbe mu ngwé, bape mbeñel ; bape ki ba ga la bé tagbe jo, ndi ba ga luhlana mu, ba kwo ikété bee-hié. Liyañ li SIRAT li yé inyu segel bilos…

3 ngeñ manyodi hana nkoñ'isi, tole ngeñ nsébla u bôt bobasôna' bisu bi Nyambe…

﴾77﴿ U ntehge bé mut nu a ntjél hémle biniigana gwés, ni kal le 'lihat ni lingwañ bi ga tina me'? ﴾78﴿ Baa a nyi mam ma ma sôli, tole a bi yoñ ngim'i makak ni ***Ntééda***? ﴾79﴿ Heeni! Di ga tila bipôdôl gwé, Di bédhene ki nye njiiha, bañga libédhak. ﴾80﴿ Bés bon Di ga kôdôl' gwom a nkal (lihat ni lingwañ), ndi nye a ga lo (a ga témb) pom[1] i Bésni. ﴾81﴿ Ba nyoñ ki biôñgba (bisat) le bi ba basôñ-bo ibabé **Allah**, ﴾82﴿ Ndi heeni! bi ga tañba bibégés gwap, bi ba (bi yila) yaga ki bajôs-bo. ﴾83﴿ U ntehge bé kii Di bi kéhe (Di bi tjékle) bangihémle basatan ba ba ñôdna bo ni lôs i ndok (i yimil)? ﴾84﴿ U yéñ ni bañ kogse i len-len inyu yap; ntiik le Di nyôñôl bo minsoñgi mi mi kôli. ﴾85﴿ Kel Di ga kod bakon-Nyambe woñi ni masé' bisu bi ***Ntééda***, ﴾86﴿ Di nyuge ki baboñ-béba i jahannama[2] kikii bilém, ﴾87﴿ Mahôla ma ga ba bé, he nduk inyu mut nu a gwé mbônga' bisu bi ***Ntééda***. ﴾88﴿ Ba bi kal ki le '***Ntééda*** a bi kôsna man'; ﴾89﴿ Kiyaga béba-jam ni nlona! ﴾90﴿ I yé i yégle ndék le ngingi i yibla inyu bipôdôl bi, ni le hisi hi bôô, ni le dikôa di nyugda, ﴾91﴿ Mu liboñok li le ba mbébe ***Ntééda*** man; ﴾92﴿ Libana man (ligwal man) li kôli ni bé ni ***Ntééda***! ﴾93﴿ Ni maliga le bobasôna ba ba yé' i ngingi ni' isi ba ga lo (ba ga témb) ndigi' bisu bi ***Ntééda*** kikii minlimil; ﴾94﴿ A bi soñgol yaga bo ni bôgôl bo minsoñgi mi mi kôli; ﴾95﴿ Bobasôna ki, i kel minkaa mi nsôk, ba ga lo i nyeni wada wada[3].

---

1 a ga témb pom : a ga témb nso-ni-nso, a bana bé mut ndi to yom yo kii yo

2 jahannama : ñwemel wada u bee-hié

3 a bana ba bé yom yo-kii-yo to mut nye-kii-nye mu' lihat to lingwañ li nkoñ'isi

﴾96﴿ Ntiik le' bet ba nhémle Nyambe, ba boñok ki bilonge bi mam, ***Ntééda*** a ga yônôs bo ni gwéha yéé. ﴾97﴿ Di nyilha ni yo[1] tômba' hilémb hioñ, inyuboñle u leglene yo bakon-Nyambe woñi ñwin'nlam; ni le u béhne yo litén li ndok (bôt ba ndok). ﴾98﴿ Ndi baa tjai tjañen Di bi tjé' bisu gwap bi ngéda? Baa u nla ki léba wada wap? Ndi to nok minyiñgha ñwap?

PES 20: **TA-HA**
minlôñ 135

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ **(32)** Ta-ha ﴾2﴿ Di bi suhul yaga bé kur'an'i ngi yoñ le u tjelel (le u ba mahel); ﴾3﴿ He nduk kii mbigda inyu tonje a nkon Nyambe woñi, ﴾4﴿ I i nlôl yak Nhek hisi ni ngingi ilam, ﴾5﴿ ***Ntééda*** nu a hielba' i ngi Arch (yééne-ane i lipémba) "alal Arch-istawâ"; ﴾6﴿ I gwom bi yé' i ngi ni' isi, ni bi bi yé ipôla yap, yak ni bi bi yé' isi-hisi bi yé' gwé. ﴾7﴿ Too u mbédés ni kiñ…, hodo le a nyi ndip' i minsolbe mi mam. ﴾8﴿ **Allah**, nyambe numpe a ta bé ndigi Nye; nyen a gwé mintôô mi mangû (maséblene malam kiyaga). ﴾9﴿ Baa miñañ inyu Môsi mi ma tina to we? ﴾10﴿ Ingéda a tehe nsôñ-hié, a kal ni bôt béé le 'yéna hana, hié hii me ntehe; i nla pam le me lona béé hititiñ, tole me lébna éga mu i hié'. ﴾11﴿ Kii a mpam ni ha, a nok nsébla le 'a Môsi, ﴾12﴿ Ntiik le Me yé ***Nwet*** woñ (Nyambe woñ), héa ni bitamb gwoñ inyule u yé ikété nsôsôsgô-mpubi i tuwâ,

1 yo: kur'an (ñéña).

﴾13﴿ Me ntol ki we, emble ni' biniigana bi mbû bi nke i lo; ﴾14﴿ Hodo le Men Me yé **Allah**; nyambe numpe a ta bé ndigi Me; bégés ni Me, ni boñ masoohe inyu bigda Me; ﴾15﴿ Ngeñ i ga baambe ntiik. Me nsôô ni yo inyuboñle hikii mut a bumbul'i yom a ga sal. ﴾16﴿ I nwet a nhémle ni bé yo ni noñ mahoñol mé a yumus bañ we, tiga le u nimil hies; ﴾17﴿ Kii i yé ni we i woo'waalôm, a Môsi?' ﴾18﴿ A kal (a timbhe) le 'ntoñgo wem i, me nitbana wo; u nhôla ki me i pad mabui inyu mintômba ñwem; u banga ki me minseñ mimpe'. ﴾19﴿ (Nyambe) a kal (nye) le 'leñ wo'isi a Môsi' ﴾20﴿ A leñ ni wo; kunda yada u yila nyoo, u kahal ke. ﴾21﴿ (Nyambe) a kal (nye) le 'gwel yo, u kon bañ to woñi; Di ga timbis yo' libak jé li bisu; ﴾22﴿ Bamda ki woo woñ i nya-mbégdé yoñ, u ga pam puba-pum ibabé njôghe; yimbne ipe ki i, ﴾23﴿ Inyu unda we mu' biyimbne gwés bikeñi (mu'manyaga més makeñi). ﴾24﴿ Ke ni yak Faraô; hodo le a nlôôha ngôk (a nyamb mayoo)' ﴾25﴿ (Môsi) a kal le 'a ***Nwet***, yibil me tôl yem, ﴾26﴿ Hôihene ki me nson wem; ﴾27﴿ Hohol ki litiñ mu' hilémb hiem, ﴾28﴿ (Inyuboñle) ba nok bipôdôl gwem, ﴾29﴿ Ti ki me nhôla (nke-lôñ) mu'litén jem, ﴾30﴿ Aron man-ké; ﴾31﴿ Kônde me ngui (létés me nyu) ni nye, ﴾32﴿ Gwaña ki nye mu'i nson wem, ﴾33﴿ Inyuboñle di ti we lipém ngandak, ﴾34﴿ Ni le di bigda we ngandak, ﴾35﴿ Ni maliga le U mbéñge bés'. ﴾36﴿ (Nyambe) a kal le 'mbadga yoñ i neebana a Môsi; ﴾37﴿ Ngo Di bi hogol ki we ngélé'ipe (i ngélé' i bisu),

﴾38﴿ Ingéda Di legel nyuñ'i yom i leglana (nye): ﴾39﴿ Ha nye ikété nkû ni leñ wo' i lom. Lom a ga suha ni nye' i ngwañ. Ñoo Me-ni-nye a bada nye; Me bi suhul ni gwéha yem' i ngi yoñ le u néñél i jis jem (i matééda mem). ﴾40﴿ Nunki manyuñ nu mudaa a ke a kal le 'me unda béé' nwet a nla lel nye?'. hala ni nyen Di bi kôôgaha we bebee ni nyuñ inyuboñle jis jé li kon masé, ni le a kon ha bañ woñi. U bi nol ki mut; Di sôñ we soso njiiha; Di tééne ki we ngandak'i manoodana. U bi yén ki ngandak'i ñwii yak bôt ba madian, ndi u lo; hala a béé mbogok-jam, a Môsi. ﴾41﴿ Me bi bañ ni we inyu yem. ﴾42﴿ Kenek we ni manyuñ, ni biyimbne gwem; ni hôiga bañ lôndôl Me. ﴾43﴿ Kena yak Faraô, hodo le a nlôôha ngôk; ﴾44﴿ Pôdhana ki nye ni suhul-nyu, ibale a nla bigda to kon woñi. ﴾45﴿ Ba kal le 'a *Nwet*, di nkon woñi le a tiga tjam bés tole a kônde nai (a yamb mayoo)'. ﴾46﴿ (Nyambe) a kal (bo-ibaa) le 'ni kon bañ woñi, Me yé ni béé; Me nok, Me tehnaga', ﴾47﴿ Kena ni i nyeni ni kal (nye) le 'di yé ñomok ni *Nwet* woñ; om ni (timbis ni) bon ba lôk israél lôñ ni bés, u kogse bañ to bo. Di nlona yaga we biyimbne bi *Nwet* woñ. Nsañ ki, u ba ni tonje a noñ njel-telep-sép! ﴾48﴿ Biniigana bi mbû bi ntina ki bés le njiiha (i yé nkôôbaga) inyu tonje a mpénda ni tonba'. ﴾49﴿ (Faraô) a kal le 'nje nye a yé *Nwet*-nan a Môsi?' ﴾50﴿ (Môsi) a kal le '*Nwet* wés a yé Nu a bi ti hikii yom jé-libak, a éga ki'. ﴾51﴿ A kal le 'inyu tjai di bisu ni…?'

﴾52﴿ (Môsi) a kal le 'tel yap i nyibna' bisu bi *Nwet* wem, mbogok ikété ngim kaat. *Nwet* wem a nhôs bé ndi to hôya, ﴾53﴿ Nyen a bi ti béé hisi kii nañ-ligwééne, a téndél ki béé manjel mu, a om ki malép ma lôlak'i ngi. Di mpémhene ki mintén mi bibebela ñwominsôna mu, nlôm ni ñin; ﴾54﴿ Jena ni jés bilém binan; ni maliga le biyimbne bi yé mu inyu bayimam. ﴾55﴿ Mu (isi) nyen Di bi hékél béé; mu ki nyen Di ntimbis béé; mu ki nyen Di ga pémhene béé ngélé'ipe. ﴾56﴿ Di bi unda ni nye biyimbne gwés mintén ñwominsôna, ndi a bi pénda ni tonba; ﴾57﴿ A kal le 'u nlôl yaa bés inyu pémés bés mu'i nkoñ wés ni makañ moñ a Môsi? ﴾58﴿ Di nlona ni we makañ nlélém; téé ni libomna ipôla bés ni we, li to bés to we, mut a ga tôl bé, i longe-homa'. ﴾59﴿ (Môsi) a kal le 'libomna linan li yéne i kel-ngand; bôt ba kodba ni' makandne ma kel. ﴾60﴿ Faraô a nyodi ni, a kod bangangañ béé ndi a lo. ﴾61﴿ Môsi a kal bo le 'ngoo nan (yoña yihe), ni bod bañ bitembee inyu **Allah**, tiga le a tjihe béé ni njiiha; i nwet a mbod bitembee a nimil (a nyôm). ﴾62﴿ Mu ni, ba kahal tina mahoñol bo-ni-bo mu' i jam jap, ndi ba sôôg (nditi). ﴾63﴿ Ba kal le 'bana ba yé bôt ba makañ ibaa ba ba ngwés pémés béé mu' i nkoñ nan ni makañ map, ni héa béé mu'i ntôô-njel-nan; ﴾64﴿ Koda ni mingé minan ni lo ntôñ; i nwet a' bum len, wee nyen a mal yémbél'.

﴾65﴿ Ba kal le 'a Môsi, u mbôdôl leñ tole bés bon di bôdôl leñ?' ﴾66﴿ Nye bo le 'leña'; béñge ni kii minkôô ñwap ni mintoñgo ñwap mi mboñ wee mi ñandal mu'i makañ map. ﴾67﴿ Ni Môsi a nôgda woñi ikété yéé; ﴾68﴿ Di kal (nye) le 'u kon bañ woñi; we nyen u ga kahap'i ngi (u ga yémbél)'. ﴾69﴿ Leñ ni'i yom u gwé' woo-waalôm, i ga milba' gwom ba mbônde; i gwom ba mbônde bi yé ndigi bitembee bi mut-makañ (bi bôt ba makañ); mut-makañ a nkôdôl ni bé (a nyémbél ni bé) homa nye-kii-nye. ﴾70﴿ Bôt ba makañ ba ôm ni mbom'isi ni kal le 'di nhémle *Nwet* (Nyambe) nu Aron bona Môsi'. ﴾71﴿ (Faraô) a kal le 'ni nhémle nye me ngi ti béé kunde? Hala wee a yé ñôdna-béé nu a niiga béé makañ. Me nke ni i kit béé (hikii wada-nan) woo ni kôô mpage, me péne yaga ki béé i tén'maén; hala nyen ni ga tibil yi nje ikété yés a gwé soso-nko'njiiha'. ﴾72﴿ Ba kal le 'di nla bé pohol we (tep we) ni yék biyimbne bi bémbi bi bi nlôl bés to' Nwet a bi hek bés; yoñ ni' makitik u nyoñ, ndi maliga le makitik moñ ma yéne ndigi inyu niñ'i nkoñ'isi (i i ntagbe). ﴾73﴿ Di nhémle ni *Nwet* wes inyuboñle a ñwéhél bés dihôha tjés ni' i mam u mbôñha bés mu' makañ. Ni **Allah** a nlôôha Longe, a yé ki Boga'. ﴾74﴿ Hodo le' nwet a nlo' bisu bi *Nwet* wé a bak mboñ-mam mabe a gwé jahannama; mu a ga wo ha bé ndi to niñ a ga niñ ha bé, ﴾75﴿ Ndi' bet ba nlo' bisu gwé bahémle, ba ma boñok mam-malam, ba bon ba ga bana bitel bi ngi, ﴾76﴿ Ñwom mi éden, isi yap diléléba di kulak, inyu yén mu mba ni mba; hala a yé ni nsaa i' bet ba mpubus bomede.

﴾77﴿ Di bi yeelene yaga ki Môsi ni biniigana bi mbû (ni kal) le 'nyodi jû we ni babôñôl bem; yiblene (sañlene) ki bo numuk-njel mu' i tuye (i lom-nkôibaga); u kon bañ manoña (map) woñi, u hoi bañ to ñem'. ﴾78﴿ Faraô a noñ ni bo (a ubne ni bo) ni mintôñ ñwé mi gwét; lép i kubne ni bo bañga-likubnege. ﴾79﴿ Faraô a bi yumus ni litén jé; ndi a bi éga bé bo' i njel-sép. ﴾80﴿ Eé a bon ba lôk israél, nunki Di bi péyés béé i moo ma baoo banan; Di tééne ki béé libomna'i mayoo ma waalôm ma hikôa; Di suhlene ki béé mana ni bilémbha; ﴾81﴿ Jena mu'i gwom-bilam Di nti béé, ni tañ bañ gwo, tiga le hiun hiem hi kwélne béé. Tonje ki hiun hiem hi nkwél'i ngi, a nyin kééda. ﴾82﴿ Me yé ki Nti-ñwéhél inyu tonje a mbad ñwéhél, a hémle ki, a gwel ki nson-nlam, ni telep' i njel' téé sép. ﴾83﴿ Inyukii u bi pala yék litén joñ a Môsi? ﴾84﴿ A kal le 'ba yé mu'mabal mem; ndi me bi pala lo i weeni a *Nwet* le U kon masé'. ﴾85﴿ A kal le 'Di noode litén joñ'mbus yoñ; sâmirî (man samaria) a yumus ki bo' ﴾86﴿ Môsi a témb ni bebee ni litén jé ñunbak, ni kon-mahoñol; a kal le 'a bôt bem, baa *Nwet*-nan a bi kak bé béé likak-lilam? ngéda-bemb yon i ñébél ni béé tole gwés-nan ndigi i le hiun hi *Nwet*-nan hi kwél béé, jon ni mbôk likak ni bi kak me?'. ﴾87﴿ Ba kal le 'di mbôk bé makak ni we ni sômbôl yés; ndi di bak di bééga mambegee ma dikomb di di nlôl' i ngim-litén (litén li Faraô); di nligis ni tjo, ha ni nyen man samaria a mbôm (tjo).

﴾88﴿ (man samaria) a pémhene ni bo man nyaga, yom-nyu i i nyiñgha; ni bo ba kal le 'nyambe nan nunu ni nyambe nu Môsi nu a bi hôya'; ﴾89﴿ Ba bi tehe ni bé le a bé timbhe bé bo buk yo-kii-yo, ni le a bééna bé ngim ngui i boñ bo jam-libe to lilam? ﴾90﴿ Aron ki, a kal bo' bisu bi ngéda le 'a bôt bem, ni nkwo manoodana (inyu man nyaga); ndi ntiik le ***Ntééda*** nyen a yé ***Nwet***-nan; noña ni me' mbus ni nôgôl ora yem'; ﴾91﴿ Ba kal le 'di nla bé ñwas ti yo bés-bomede letee Môsi a témb i bésni'. ﴾92﴿ (Môsi) a kal le 'kii i ntuga we a Aron ingéda u ntehe bo ba nyôm, ﴾93﴿ Le u noñ me? U mpénda ora yem?' ﴾94﴿ (Aron) a kal le 'a man-ni, ñwas le gwélél me' liyéé jem ni'i ño wem; ngo me konok woñi le u nlo i kal le: u mbagal bon ba lôk israél, ni pénda bipôdôl gwem'. ﴾95﴿ (Môsi) a kal le 'njômbi yoñ i yé ni kii (u nyéñ ni kii) a man samaria?' ﴾96﴿ A kal le 'me bak me tehe' i yom bo ba ntehe bé; me bada ni biték mu'libal li ñôma[1] ni leñ jo (mu i hié); hala ni nyen ñem wem u bak u sooga me'. ﴾97﴿ (Môsi) a kal le 'kôs liké! u gwé ntel-niñ yoñ yosôna i kal bôt le «u tisba bañ me»; u gwé ki likak li u ga semba bé. Béñge ni ki nyambe woñ nu u tinak wemede; di nligis nye'. Ni nye a ñwand libu jé ikété lép. ﴾98﴿ Ni maliga le **Allah** a yé Nyambe-nan nu nyambe numpe a ta bé ndigi Nye; yi yéé ki i milba gwom gwobisôna ni mam momasôna.

1 Ñôma : angel Gabriel

﴾99﴿ Hala nyen Di ñañle we mu'i mam ma bi tagbe. Di nti ki we mbigda i i nlôl i Bésni, ﴾100﴿ Tonje a mbagla yo[1], ni maliga le a ga begee mbegee' i kel-bitugne; ﴾101﴿ A ga yén mu' (libak li) koñ ni koñ; kinje béba-mbegee inyu yap i kel-bitugne! ﴾102﴿ Kel ba ga hem toñ, Di ga kod ni baboñ-mam mabe yokel, ba bak ndii (ni woñi). ﴾103﴿ Ba soogaga bo-ni-bo (ni kal) le 'ngo ni nyén ndigi mu jôm li dilo'. ﴾104﴿ Di ntibil yaga yi bipôdôl gwap, ingéda mut wap yi a ga kal le 'ni nyén ndigi mu hilo hiada'. ﴾105﴿ Ba mbad ki we mambadga inyu dikôa. Kal ni bo le '*Nwet* wem a ga nyugut tjo kikii muli', ﴾106﴿ Ni ñwas tjo (ni yehge tjo) weengoñle nso i tegep-mbok; ﴾107﴿ U la bé tehe mbôga mu, ndi to likus. ﴾108﴿ Yokela ba ga noñ nsébél ibabé i sela Nye; makiñ ki, ma ga sôs'isi' bisu bi *Ntééda*, u lak ndigi ki nok minsooga. ﴾109﴿ Yokela ngama i ga bana ndigi nseñ inyu mut nu *Ntééda* a ga tine kunde, nu a ga leegene ki bibuk (bi njoohe). ﴾110﴿ A nyi' yom i yé bo' bisu, ni i i yé bo' mbus; ndi bo ba nla bé kéña Nye ni yi (yap). ﴾111﴿ Masu ma ga ôôb ki' bisu bi Nuniñ, Mba ni Mba; ndi ngoo ni' nwet a ga ba a béëga ntut-yimil. ﴾112﴿ I nwet a bi gwel nson-nlam, a bak ki nhémle-Nyambe, a ga kon ha bé nkoda-mbagi to bibômôl woñi. ﴾113﴿ Hala ni nyen Di nsuhul yo, kur'an i hop arab; Di bulus ki mabéhna mu, inyuboñle ba kon woñi tole (kur'an) i bigdaha bo.

1 Kur'an

﴾114﴿ Lipém ni bibégés ba yé ni **Allah** nu a yé Kiñe ni maliga. U pabla ni bañ soñgol minlôñ mi kur'an ilole mi mal suhlana we. Kal ki le 'a *Nwet*, kônde me yi'. ﴾115﴿ Di bi béhe yaga ki Adam' bisu bi ngéda, a hôya; Di bi koba ni bé nye mut-makitik. ﴾116﴿ Ni ngéda Di kal biangel le 'ôma mbom'isi' bisu bi Adam, ni bo ba ôm mbom'isi; he bes iblis, a tjél. ﴾117﴿ Di kal ni le 'a Adam, hodo le nunu a yé ñoo-woñ we ni ñwaa woñ; a pémha ni bañ béé mu' i wom, tiga le u yila mahel (u kwo-ngoo). ﴾118﴿ Hodo le u ga kon bé njal mu (i wom), ndi to yén nso-nyu, ﴾119﴿ U ga kon bé to nyus mu, ndi to nok lék i hiangaa'. ﴾120﴿ Satan a bi noode ni nye ni kal le 'a Adam, me unda ni we e i niñ-boga ni énél i i mal bé?' ﴾121﴿ Bo'ibaa ba je ni jo (litam); nso wap i neene ni bo, ni bo ba kahal haba mu i tjai di wom. Adam a ndogbene ni *Nwet* wé, a yoba njel; ﴾122﴿ *Nwet* wé a yiga pohol nye; a ñwéhél ni nye ni éga nye (i njel-sép); ﴾123﴿ A kal le 'sôha munu béé-bobasôna, ni ga oona béé-ni-béé; ibanile éga yem i nlôl béé, tonje a ga noñ éga yem, a ga nimil ha bé ndi to kwo ngoo; ﴾124﴿ Ndi tonje a ga yahal mbigda yem, hodo le a gwé niñ'mandutu (i nkoñ'isi), Di ga lona ki nye ndim' likoda li kel-bitugne; ﴾125﴿ A' kal ni le 'a *Nwet*, inyukii u nlona me ndim ki i yé le me bé tehna?'

﴾126﴿ (Nyambe) a' kal (nye) le 'nlélém-jam le biniigana gwem bi bi lôl we, u yôi gwo; hala nyen yak we nlélém, u nyuya len'. ﴾127﴿ Hala ni ki nyen di nkogse' nwet a mbédés nyemede ni tjél hémle biniigana bi ***Nwet*** wé. Ntiik ki le njiiha i mbus-nyemb i yé soso kiyaga ni boga. ﴾128﴿ Hala a ta ni bé bo biniigana bi telepsép le tjai tjañen Di bi tjé' bisu gwap bi ngéda mu'i bahoma ba ntagbene? ni maliga le hala a yé biniigana inyu bayimam (bahek-pék). ﴾129﴿ He nduk le mimbogok mi matéak mi ***Nwet*** woñ' bisu bi ngéda ni likak li li yé ntéébaga, ki (njiiha i nkwél bo)' bitéé-bilôñi. ﴾130﴿ Nihbe ni bipôdôl gwap ni bégés lipém li ***Nwet*** woñ' bisu bi mapémél ma hiangaa ni' bisu bi manañle mé. I ngembe-u ki, ti Nye lipém; nlélém ni' masuk ma kel, inyuboñle u kon masé[1]. ﴾131﴿ U nimbil bañ to mis moñ mu' i gwom Di nti ngim'i maboga ma bôt ikété yap (ngim'i mabii) kikii biéñgba bi niñ'i nkoñ'isi inyu noodene bo mu. Likébél li ***Nwet*** woñ li yé ki-lama ni boga. ﴾132﴿ énél ki (ôdna ki) bôt boñ' i boñ masoohe, u bogbe ki mu; Di mbad bé we makébél, Bés bon Di nti we makébél[2]. Lisuk-lilam ki, li yéne inyu likon-Nyambe woñi. ﴾133﴿ Ba nkal ki le 'bale a lona to bés yimbne i ***Nwet*** wé', ndi baa ndémbél (kur'an) i i gwé' yom i yé' bitilna bi bisu i nlôl bé bo? ﴾134﴿ Bale Di tjék ni bo ni ngim njiiha' bisu gwé bi ngéda (nye Muhammad), ki ba bi kal le 'a ***Nwet***, bale u ômle to bés ñôma ndi di tjél noñ biniigana gwoñ ilole di nkon hison ni luhlana'. ﴾135﴿ Kal (bo) le 'hikii mut a bômle, bômlana ni; ni ga yi' i mbus ngéda bonje ba yé bôt ba njel-sép, bonje ki ba yé ñégga'.

---

1 masé ma niñ-boga

2 babégés-bisat ba bé kébél bisat gwap inyu kôsna gwo masé kii hoñol yap, Nyambe a gwé ni bé ngôñ ni makébél…

PES 21: AL ANBIYÂ'
(Bapôdôl ba Nyambe) – *minlõñ 112*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ **(33)** Ngéda i yé i kôôgene bôt ba binam inyu minsoñgi ñwap; ndi mu' diyana (tjap), ba ntonba ﴾2﴿ Mbigda'i yondo yo-kii-yo i nlôl bé bo ni ***Nwet*** wap le ba nok bé yo (ba yoñ bé yo) kii minjôha; ﴾3﴿ Miñem ñwap nléndlak. Bôt ba nkoda ba mpot ki' lisol ni kal le 'baa nunu a ta bé mut-binam kii béé? ni nti ni béé-bomede' makañ ni tehnaga?' ﴾4﴿ A kal le '***Nwet*** wem a nyi nok bipôdôl' i ngi ni' isi; a yé ki Nnok ni Nyimam nunkeñi'. ﴾5﴿ Ndi ba bi kal le 'a yé ntut-bieem (jomb li bieem); tole a mbod gwo; to yaga le a yé ntôb-tjémbi; a lona ni le bés yimbne kikii baôma ba bisu'. ﴾6﴿ To nkoñ wada mu' minkoñ Di bi tjé' bisu gwap bi ngéda i bi hémle bé; bon ba ga hémle ni? ﴾7﴿ Di bi om ni ndigi ki bôt ba binam' bisu gwoñ bi ngéda ba Di bi ti biniigana bi mbû; bada ni bôt ba mbigda (basoñgol-bitilna) ibale ni nyi bé. ﴾8﴿ Di bi ti bé bo manyû ma ma nje bé bijek; ba bé nom bé to boga. ﴾9﴿ Di yônôs ki mbônga wés inyu yap ni sôñ bo ni' i bet Di bi gwés sôñ. Di tjé ki baboñ-dibe di mam (balel-mbén). ﴾10﴿ Di nsuhul yaga kaat i i gwé mbigda inyu nan. Ni nhek ni bé pék?

﴾11﴿ Minkoñ ñwañen Di bi tjé, mi mi bé yôm. Di yiga ni pémés matén mape' i mbus ngéda; ﴾12﴿ Ingéda ba bi nôgda mbimba yés, béñge ni bo ba ntjôô ñwo ni ke ngwé. ﴾13﴿ Ni ke ni ha bañ ngwé, ndi témba mu' i gwom ni hadbege ni' biyale binan, inyuboñle ni kééhana. ﴾14﴿ Ba kal le 'ngoo yés, di bak toi bôt ba nkoda', ﴾15﴿ Hala a béé manjelek map letee Di luhul bo ni tjé yaga bo. ﴾16﴿ Di bi hek bé to ngi ni hisi ni' i gwom bi yé ipôla yap inyu minjôha. ﴾17﴿ Bale Di gwés ni boñ jam li minjôha, ki Di bi boñ jo ni Bés-bomede, bale Di gwés toi boñ hala. ﴾18﴿ Ndi heeni! Di ntjékle bitembee maliga ma ma nluhul gwo[1], ni gwo bi nyoi. Tiihe-tiihe a ba ki ni béé inyu' gwom ni mbébe Nyambe. ﴾19﴿ Bobasôna ba ba yé' i ngi ni' isi ba yé'i béé. Yag' bet ba yé ipañ yéé (biangel) ba nhoñol bé ngôk i tjél bégés Nye, ndi to tomb ba tomb bé, ﴾20﴿ Ba nti Nye lipém jû ni binjâmuha ba waa bé. ﴾21﴿ Ba nyoñ ni, ni bégés bisat mu' i nkoñ'isi le bi nla tugul bawoga? ﴾22﴿ Bale nyambe numpe a bak ni mu' i ngi to' isi he bes **Allah** Nyemede, ki gwobibaa (isi bo ngi) ba yé ikété mpuñgu. Lipém li ba ni ni **Allah**, ***Nwet***-Arch (Nwet-yééne ane i lipémba) nu a kéhi' ngi' gwom ba mbônde. ﴾23﴿ A gwé bé i timbhe mambadga inyu' yom a mboñ, ndi bo ba ga kééhana. ﴾24﴿ Ba nyoñ ni banyambe bape ibabé Nye. Kal (bo) le 'lonana ndémbél nan; ini i yé mbigda inyu' bet ba yé ni me; lôñni mbigda inyu' bet ba bi bôk me' bisu bi ngéda. Bôt ngandak ni ba nyi bé maliga ndi ba nsemba mo'.

1 Di ñom islâma mu' minkoñ inyu luhul mimbodok mi (bibase) bi bôt ba binam ni béyés mapubi Més…

﴾25﴿ Di bi om ni bé ñôma nye-kii-nye' bisu gwoñ bi ngéda le Di niiga bé nye le 'nyambe numpe a ta bé ndigi Metama, béghana ni Me'. ﴾26﴿ Ba bi kal ki le '***Ntééda*** a bi kôsna man', lipém li ba ni Nye. Ndi heeni! ba béé ndigi minsaibak mi babôñôl, ﴾27﴿ Ba nlel bé lipôdôl jé, ba ngwel ki nson kii-ngéda ora yéé. ﴾28﴿ A nyi' yom i yé bo' mbus ni i i yé bo' bisu. Ba nla ni ndigi nit' bet A nleege, ba bak ki nyonok ni woñi wé. ﴾29﴿ Tonje ikété yap nu a nkadba ni le a yé nyambe[1] he nduk Nye **Allah**, nu hala, Di ga saa nye ni jahannama; hala nyen Di nsaa bôt ba nkoda. ﴾30﴿ Batjél-hémle ba ntehe ni bé le ngi ni hisi ba béé maag-yom-yada?, Di yiga ni bagal gwo'bibaa? Di pémhene ki mu' malép hikii yom i i niñ. Ba nhémle ni bé? ﴾31﴿ Di bi hek ki minooñga mi dikôa mu' isi le hi nitbana ñwo. Di hek ki mambôkpôô mu kii dinjela inyuboñle ba ke longe, ﴾32﴿ Di hek ki ngi kikii nyôl-matééda; ndi bo ba ntonbana biyimbne gwé. ﴾33﴿ Nye ki nyen a bi hek u ni binjâmuha; yag hiangaa ni sôñ; hikii wada wap a hiômôk mu' i yale (yéé). ﴾34﴿ Di bi ti ni bé to mut nye-kii-nye nom-boga' bisu gwoñ bi ngéda. Baa ibale we u mwo, bo ba ga ba mingwà? ﴾35﴿ Hikii mut a ga tagbene' i nyemb. Di ga noode ki béé ni mam-mabe ni malam[2], gwom bi manoodana; i Bésni ki nyen ni ga témb.

1 bisop to para, nu a nkal le a mbañ mabe ni pubus bôt…
2 mandutu ni masé ba yé gwom bi manoodana, ndi mbigda'i Nyambe i yé nseñ kiyaga inyu tégbaha manoodana (pes 13 : 28)

﴾36﴿ Ingéda bangihémle ba ntehe ki we, ba nyoñ ndigi we ni hiuge, (ba kalak le) 'baa bééle nunu nyen a nsol (a nyahal) banyambe banan?'; ba tjélék ki hémle mbigda i ***Ntééda.*** ﴾37﴿ Mut-binam a bi héka ni ngim' matéak. Me ga unda yaga béé biyimbne gwem, ni lôhle ni bañ Me. ﴾38﴿ Ba nkal ki le 'baa likak li li yé keekii? ibale bééle ni yé maliga'. ﴾39﴿ Bale batjél-hémle ba yik ni ingéda ba ga la bé kéñ masu map to mbus yap mbimba i hié; ndi ba kôsna bé to mahôla. ﴾40﴿ Heeni! hala a ga puhe ni bo, ni bo ba egep; ba ga la ni bé kéñ yo; ni bo ba ga bana bé hogbe. ﴾41﴿ Ba bi uge ni baôma' bisu gwoñ bi ngéda. Ndi' bet ba bé uge bo ba bi kuhul njonok mu' i mam ba bé ugne (bo). ﴾42﴿ Kal (bo) le 'baa nje a ntat béé jû ni binjâmuha, ni sôñ béé njiiha i ***Ntééda***? ndi to hala yaa ba ntonbana mbigda i ***Nwet*** wap. ﴾43﴿ Ba gwé ni banyambe bape he nduk Bés, ba ba nyadbene? ba nla ni bé to tiba mahôla bomede; ba ga solob bé to njiiha yés. ﴾44﴿ Ndi heeni! ba hala, Di bi ti bo bigwelmoo, bo ni basôgôl bap letee ba un. Ba ntehe ni bé le Di nlo mu' isi ni nyugut hio bahoma-bahoma (matuñga-matuñga)? Bo ni bon ba ga yémbél?

﴾45﴿ Kal (bo) le 'me mbéhe yaga béé ni biniigana bi mbû; ndi bôt ba ndok ba nok bé nsébla ingéda ba mbéhe bo. ﴾46﴿ Ibale manon ma njiiha i *Nwet* woñ ma tisba ki bo, ki ba nkal le 'ngoo yés, di bak toi bôt ba nkoda'. ﴾47﴿ Di ga téé ki makobo ma sép i kel-bitugne (i kel minkaa mi nsôk). Mut nye-kii-nye a ga lôl bé matam ma nson wé; to i yé yaga titigi kii jis li mbôô, Di ga lona yo. Bés ki bon Di kôli yoñ minsoñgi. ﴾48﴿ Di bi ti yaga ki Môsi bona Aron soñdana (kaat-soñda) ni bai'mapubi, ni mbigda inyu bakon-Nyambe woñi; ﴾49﴿ Ba ba nkon *Nwet* wap woñi, ba tehe bé Nye; ba nyoñ ki yihe ni ngeñ (ngéda-nyemb ni i bitugne). ﴾50﴿ Ini i yé ki nsaibak'i mbigda i Di nsuhul. Ni mpénda ni yo? ﴾51﴿ Di bi ti yaga ki Abraham telepsép i a bi bana' bisu bi ngéda; Di banga ki bañga yi mu. ﴾52﴿ Ingéda a kal nsañ ni litén jé le 'mimbee mini mintjok mi gwom ni ntéñbe?' ﴾53﴿ Ba kal (ba timbhe) le 'di bi koba basôgôl-sôgôl ba mbégés ñwo'. ﴾54﴿ A kal (bo) le 'ndi ngo béé ni basôgôl banan ni bak ikété biyômôk bikeñi'. ﴾55﴿ Ba kal (nye) le 'u nlona bés maliga tole u mboñ minjôha?' ﴾56﴿ A kal (bo) le 'ngo *Nwet* nan a yé *Nwet*-ngi ni hisi; nyen a bi hek gwo; me yé ki wada mu ikété babog-mbôgi, ﴾57﴿ Hodo-**Allah** ki le me ga udul bisat binan minsoñgi ni ma ke' liké'.

﴾58﴿ A bi sañde ni gwo dikét-dikét he bes nunkeñi wap, inyuboñle ba témb le i nyeni. ﴾59﴿ Ba kal (ba bad) le 'nje a mboñ banyambe bés haana? nu hala, a yé nyômôk'. ﴾60﴿ (Bahogi) ba kal le 'di bi nok mange wada a mbigda gwo béba; ba nsébél nye le Ibrârîm'. ﴾61﴿ Ba kal le 'lonana le nye i mis ma bôt inyuboñle a bog mbôgi'. ﴾62﴿ Ba kal le 'we nyen u mboñ banyambe bés haana a Abraham?' ﴾63﴿ A kal le 'nunkeñi wap nunu nyen a mboñ hala; bada ni bo ibale ba mpot (ibale ba nla timbhe)' ﴾64﴿ Ba hielba ni bomede ni kalna le 'ngo béé bon ni nyôm'. ﴾65﴿ Ba pehge miño ñwap (ni kal le) 'u nyi yaga le bana ba mpot bé'. ﴾66﴿ A kal (bo) le 'lelaa ni mbégés gwom bipe ibabé **Allah**, bi bi nla bé hôla béé jam jo-kii-jo, ndi to tééñga béé? ﴾67﴿ Bagbana me ha, béé ni' i gwom ni mbégés ibabé **Allah**; ni nhek ni bé pék?' ﴾68﴿ Ba kal le 'lighana nye ni kam banyambe banan ibale ni ngwés boñ jam (li li nti bo manuk). ﴾69﴿ Di kal le 'a hié, yila lisuni ni hogbe-nsañ mu' i nyu Abraham'. ﴾70﴿ Ba bi gwés udul nye minsoñgi; ndi Bés Di yilha bo bôt ba yimis. ﴾71﴿ Di sôñ ki nye, yak ni Lôt (bebee ni) nyoo' hisi hi Di bi sayap inyu minkoñ ñwominsôna. ﴾72﴿ Di ti ni ki nye Isac bona Yakôb, ni yilha bo baboñ-mam malam.

﴾73﴿ Di yilha ki bo bakena-bôt; ba kenga (bo) ni ora yés. Di niiga ki bo liboñ mam-malam, ni liboñ masoohe, ni liti zakat. Ba bééne ki Bés babôñôl. ﴾74﴿ Yak ni Lôt, Di bi ti nye pék ni yi; Di sôñ ki nye mu' nkoñ i matjang ma bé bôña. Ni maliga le ba béé litén li li bé lôôha dibe-di-mam. ﴾75﴿ Di jubus ki nye ikété tohi yés. Ni maliga le a béé wada ikété baboñ-longe. ﴾76﴿ Yak ni Nôa ingéda a lond' bisu bi ngéda, Di timbhe ni nye ni sôñ nye lôñni bôt béé soso-hikumde. ﴾77﴿ Di sôñ ki nye ni nub nye mu' litén li li bi pénda biniigana gwés. Ntiik le ba béé litén li li bé lôôha matjang; Di luu ni bobasôna; ﴾78﴿ Yak David bona Salômô ingéda ba bé kéés hop inyu wom i bilém bi bôt bi bé je. Di bi ba ki mbôgi mu' bikééhene gwap; ﴾79﴿ Di nôgha ni wo Salômô. Di bi ti ki hikii wada wap pék ni yi. Di ti ki Salômô dikôa ni dinuni kii babôñôl ba ba nti Bés lipém. Bés ni bon Di bi boñ hala. ﴾80﴿ Di niiga ki nye (David) libañ mambot ma gwét inyu nan i sôñ béé mambaaba manan (i ngéda gwét); ni nla ni bé ti mayéga? ﴾81﴿ Inyu Salômô mbuk-mbebi, i hôñôk ni ora yéé ni ke nyoo' hisi hi Di bi sayap. Di bak ki Nyi-mam momasôna.

﴿82﴾ Ikété mimbû-mimbe ki (basatan), mihogi mi kilak nye mañwin letee ni' isi-malép; ba gwelek ki minson mimpe ibabé mi. Ni Bés-bomede Di tatak bo. ﴿83﴾ Yak ni Hiôb ingéda a lôndôl *Nwet* wé (ni kal le) 'makon (mandutu) ma gwé me; We ni nyen u yé *Ntohol* nu batohol'. ﴿84﴾ Di timbhe ni nye, ni mélés' mandutu a bana. Di timbhe ki nye bôt béé, ni bape ki nlélém kii bo, ni gwéha yés; ni boñ ki le hala a ba mbigda inyu babôñôl bem; ﴿85﴾ Yak Ismael ni Idris (Enok), ni Zul-kifl; bobasôna ba béé bôt ba nihbe. ﴿86﴾ Di jubus ki bo ikété tohi yés; ni maliga le ba béé baboñ-mam malam. ﴿87﴾ Yak mut-njok-hiobi (Yôna) ingéda a kee (a bôô) ni liyot, a hoñlak le Di ga noode bé nye. A lond ni ikété jiibe (ni kal) le 'nyambe numpe a ta bé ndigi Wetama; lipém li ba ni We; hodo le me bak ikété bôt ba nkoda' ﴿88﴾ Di timbhe ni nye ni sôñ nye mu' malép. Hala ni ki nyen Di nsôñ bahémle-Nyambe. ﴿89﴾ Yak Sakaria ingéda a bégle *Nwet* wé (ni kal le) 'a *Nwet*, u ñwas bañ me pom. We ki nyen U yé Longe i Nyiha. ﴿90﴾ Di timbhe ni nye ni ti nye Yôhanes. Di tiblene ki nye ñwaa wé. Ni maliga le (bo baôma) ba bé boñ pémsan i gwel mam-malam; ba béglege ki Me ni woñi i bibégés; ba bééne ki Bés ni suhul-nyu.

﴾91﴿ Yak ni' i nwet a tééda libak jé li konji (Maria); Di hue ni nye mbû u lôlak i Bésni. Di boñ ki nye ni man wé le ba ba yimbne'i manyaga inyu minkoñ ñwominsôna. ﴾92﴿ Hodo le ntôñ-nan ini, i yé pom-ntôñ[1]; Me ki, me yé *Nwet* nan (Nyambe nan); béghana ni Me. ﴾93﴿ Ba mbagla ni mintjep bo-ni-bo; ndi bobasôna ba ga témb i Bésni. ﴾94﴿ Tonje a mboñ ni mam-malam ndi a bak nhémle-Nyambe, minheña ñwé mi ga lula bé; Di yé yaga ki batila-ñwo. ﴾95﴿ I yé mbén le litén li Di bi tjé i ngim nkoñ li témb ki i niñ (hana'i nkoñ'isi), ﴾96﴿ Letee Di tiñil ya'jûj ni ma'jûj[2], ba lôlak hikii homa-ngéñgéhi, ﴾97﴿ Hala ni wee likak li maliga li yé bebee. Bangihémle ba kahal ni nuna mbemel (ni kal le) 'ngoo yés, di bi yoñ bé yihe munu; ndi tén-tén le di bi kida minyômôk. ﴾98﴿ Béé ni' i gwom ni bé bégés ibabé **Allah**, ni ga ba bikéhnala bi jahannama (bee-hié); ni ga léña yaga mu ntôñ; ﴾99﴿ Bale bi hala bi banga libak li Nyambe, ki bi nléña bé mu. Bobasôna ba ga yén mu, koñ ni koñ. ﴾100﴿ Ba ga bana minlénd ni je-masoñ mu; ni bo ba noga bé to mu' ikété. ﴾101﴿ Ni maliga le' bet ba bi kôsna mbônga wés-nlam, bon ba ga semba yo (bee-hié),

---

1 Me bi ti ndigi béé base yada le islâma ; ntôñ-nan i, i yé pom-ntôñ, ni béghene Me mu…

2 béñge ndoñol i pes 18 : 94…

﴾102﴿ Ba ga ba ba nok bé nkôndôk wé, ba banga ki' i gwom ba nsômbôl ikété niñ-boga. ﴾103﴿ Bibômôl-bikeñi bi ga kôsna ha bé bo woñi. Biangel bi ga leege ki bo (ni kal bo le) 'kel-nan ini, yon ba bi bôn béé'. ﴾104﴿ Kel Di ga hôt ngi, i yila kii minhôôk mi bikaat (minhôôk mi mapep); i pônga weengoñle Di ntiimba bôdôl héga i gwom kikii héga i bisu; i mbônga i, i yé Bés pil. Ni maliga le Di ga boñ hala (Di ga yônôs wo). ﴾105﴿ Di bi mage yaga ikété Zabûr' mbus kaat-mbigda (lôhin mahfûz) ntiik le babôñôl bem ba ba ngwel nson-nlam, bon ba ga kôdôl hisi. ﴾106﴿ Hodo le biniigana bi bémbi bi yé mu inyu litén li babégés-Nyambe. ﴾107﴿ Di ñom ni ndigi ki we kikii tohi inyu minkoñ ñwominsôna. ﴾108﴿ Kal (bo) le 'ñwin-mbû u nlôl me le Nyambe-nan a yé Pombe-Nyambe. Ni yé ni bon ba islâma? (ni nyila ni bé bon ba Islâma)?' ﴾109﴿ Ibanile ba ntonba, kal (bo) le 'me mbéhe béé nlélém, bale me yik ni too' i yom ba mbôn béé i yé bebee tole nonok'. ﴾110﴿ Nye ni nyen a nyi nok bipôdôl (binan); a nyi yaga ki' i yom ni nsôô. ﴾111﴿ Bale me yik ni ki too ini (ini ngéda) i yé yom-manoodana inyu nan ni mane ma nkoñ'isi inyu ngim ngéda. ﴾112﴿ A kal le 'a ***Nwet***, ti mbagi ni maliga; ***Nwet*** wés ki, ***Ntééda***, nyen a yé Nti-mahôla inyu pénda bipôdôl binan.

PES 22: **AL HADJ**
(Nleñ'i Mek) – *minlôñ 78*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ **(34)** A bôt ba binam, kona *Nwet*-nan woñi; ni maliga le nyiñgha'isi-nsôk i yé (i ga ba) jam li bilim. ﴾2﴿ Kel ni ga tehe wo, i nwet a nyuñus a ga yôi'i yom a nyuñus; nu ki a yé jém, a ga pémés'i yom a béége; u ga tehe ki bôt ba binam nhiôôk, ki ba ta bé nhiôôk; ndi kogse i **Allah** i yé ndutu kiyaga. ﴾3﴿ Ikété bôt ki, bahogi ba mpééna inyu **Allah** ba bana bé yi; ba noñ ki hikii ngot-mbû-mbe. ﴾4﴿ I bi téébana le' nwet a ga hielba i nyeni, ni nye a ga yumus nye, ni éga nye' i njiiha i sa-îr. ﴾5﴿ Éé a bôt ba binam, ibanile ni yé ikété pééna inyu bitugne…, Bés ni bon Di bi hek béé ni lipum li biték, ni litôi li manum, ni yom i i ñadbe; i mbus-ngéda ni litjee li banga tole li bana bé maôñg, inyu yeelene béé (libak jés li Ngui-momasôna). Di mbii ki mu ikété' mabum i yom Di ngwés letee ni' i ngéda i i yé ntéébaga; Di mpémés ki béé bon, inyuboñle ni yiga hôlôl. Mu ikété nan ki, bahogi ba mpala wo; bape ba mpamna libim li biun nya yada i i yé le ba yi ha bé tojam. U ntehe ki hisi numuk, ndi ingéda Di suhlene hio malép, hi ntôde ni hûmba; ni pémés ki mintén mi bibebela ñwominsôna nlôm ni ñin;

﴾6﴿ Hala ndigi inyule **Allah** a yé Maliga, ni le nyen a ntugul bawoga, ni le nyen a kéhi'i ngi mam momasôna ni gwom gwobisôna; ﴾7﴿ Ni le ngeñ i ga lo (i ga koode) ibabé pééna mu; ni le **Allah** a ga tugul' bet ba yé ikété' i bisoñ. ﴾8﴿ Ikété bôt ki, bahogi ba mpééna inyu **Allah** ba bana bé yi, to éga, ndi to bitilna bi bi ñéba njel, ﴾9﴿ Ni mahoñol ma ngôk inyu yumus bôt njel'**Allah**; (nu hala) a gwé hison hana' i nkoñ'isi; i kel-bitugne ki, Di ga nôôdaha nye njiiha i lék: ﴾10﴿ Haana inyu mam moo moñ ma bi bugus; ni le **Allah** a ta bé nkoda inyu babôñôl (inyu minlimil). ﴾11﴿ Ikété bôt ki, bahogi ba mbéghene **Allah**' bipôdôl (ba mbégés Nyambe ni mandon); ingéda lilam li ngwel nye, a nuk; ndi ingéda libe li ngwel nye, a nkép su wé ni nimis nkoñ'isi ni mbus-nyemb; hala ni nyen a yé yimis i sôk-bôk; ﴾12﴿ Ibabé **Allah**, ba nlôndôl gwom bi bi nla bé tééñga bo ndi to hôla bo jam; hala ni nyen a yé yimil-nonok. ﴾13﴿ Ba nlôndôl yom i i yé bebee ni ndutu iloo ni masé; kinje béba-liwanda ni kinje béba i nke-lôñ! ﴾14﴿ Ni maliga le **Allah** a ga jubus' bet ba nhémle ni gwel mam-malam' i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak. Hodo le **Allah** a mboñ' yom a ngwés. ﴾15﴿ I nwet a nhoñol le **Allah** a ga kam bé nye (nye Muhammad), a téñ ni nkôô (i joo) letee ni' i ngi (i ngi-ndap); a yiga kit wo ni tehe ibale minsômba ñwé mimbe mi ga lém'i yom i ñunbaha nye.

﴾16﴿ Hala ni ki nyen Di nsuhul yo (kur'an) ni biniigana bi bémbi; ni le **Allah** a ñéga' nwet a ngwés. ﴾17﴿ Hodo le' bet ba bi hémle Nyambe, ni ba ba bi yila lôk yuda, ni basaabi-în, ni bon ba nasarét, ni bayi-tjôdôt, ni' bet ba bi kolbaha Nyambe; ni maliga le **Allah** a ga ti mbagi ipôla yap i kel-bitugne. Ni maliga le **Allah** a yé Mbôgi i mam momasôna. ﴾18﴿ U ntehe ni bé le' bisu bi **Allah** nyen i gwom bi yé' i ngingi ni bi bi yé' isi bi ñôm mbom'isi? ni hiangâ, ni sôñ, ni tjôdôt, ni dikôa, ni bie, ni binuga, ni ngadak'bôt; ngandak ki, i kôli ni njiiha. Tonje **Allah** a mwéha ni nyu, a gwé bé nkandal-nyu. Ni maliga le **Allah** a mboñ' yom a ngwés*. ﴾19﴿ Matén imaa ni mana ma mpééna inyu *Nwet* wap; i bet ba ntjél hémle, ba ga kitil bo mambot ma hié; i ngi yap'i miño ni, ba kôbõk malép ma nlék, ﴾20﴿ Ma ma ga bôm' i yom i yé bo ikété' mabum ni bikoo, ﴾21﴿ Ba banga ki minsañ mi bikei. ﴾22﴿ Hikii ngéda ba ga gwés pam mu, ba ga timbis bo mu (ni kal bo le) noodana ni njiiha i hié'. ﴾23﴿ Ni maliga le **Allah** a njubus' bet ba nhémle ni boñ mam-malam'i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak; ba ga haba minkôm mi gôl ni silba mu; mambot map ki mu, ma ga ba ni harîr (mboga);

﴿24﴾ Ba bi égna ni bibuk-bilam; ba égna'i njel i Nyonok-ni-bibégés. ﴿25﴾ Hodo le' bet ba ntjél hémle ni timba njel-**Allah**, ni ndap-masoohe'i bisai i Di bi tééne bôt ba binam, bet-nkoñ to baloo-njel[1]; tonje a ngwés ni nyûnda yo ni biyômôk, Di ga nôôdaha nye mu'i njiiha keñi. ﴿26﴾ Ni ngéda Di unda Abraham homa-ndap (ni kal nye) le 'u kolbaha bañ Me ni yom yo-kii-yo; pubus ki ndap yem inyu' bet ba nkiiña yo, ni' bet ba ntelep mu, ni' bet ba ñôôb mu ni ôm mbom'isi. ﴿27﴾ Sébél ki bôt inyu haj (nleñ); ba ga lo i weeni ni makôô, ni mintén mi bikil ñwominsôna; ba lôlak i hikii njel' liké li nonok. ﴿28﴾ Inyu yoñ ngaba mu'i mam ma ntina bo, ni le ba bigda jôl li **Allah** mu' dilo di di nyiba (dilo di tachrik), mu i nuga'bémba i Di nti bo; jena ni mu béé-bomede, ni jés ki hiyeyeba hi hi gwé ngôñ. ﴿29﴾ Ni le ba ñwas' gwom bi yé bo i kila, ba yônôs ki ngôñ yap, ba kiiña ki ndap-ngéda-kwañ'. ﴿30﴾ Hala ni, i nwet a ntibil ni yoñ ngéda ni matéak ma **Allah**, hala a yé nye longe' bisu bi ***Nwet*** wé. Binuga bi ntina béé kunde, he bes bi ba nton ni sôñga béé. Kena mahindi ma bisat ngwé; kena ki bitembee ngwé.

1 bôt ba hâj tole umra, hala a yé le bôt ba nleñ tole mayûga

﴾31﴿ (ni bane) ndigi inyu **Allah**, ni bak bañ bakolbaha-Nye; i nwet a nkolbaha **Allah** a yé weengoñle a yé a kwok'i ngi, hinuni hi milbaga nye; tole mbuk-mbebi i nyugge nye' i njôôñ-homa (i njôôñ-mpuge). ﴾32﴿ Hala ni, tonje (mu' bigwélél gwé) a nyelel matéak ma *Nwet* wé, hala a yé ni mahoñol ma miñem mi mi nkon **Allah** woñi. ﴾33﴿ Ni gwé ngandak' minseñ mu' (binuga binan bi sesema) ntel-ngéda i i yé ntéébaga. Ha ki i homa wé litine li sesema, (ni hielba) i ndap-ngéda-kwañ ﴾34﴿ Di bi tééne ki hikii loñ ngim'makékél (inyu sesema) inyuboñle ba bigda jôl li **Allah** mu i yom Di nti bo' likébél kikii lém. Nyambe-nan a yé ni Pombe-Nyambe, ni nôgôl Nye; legel ki basuhul-nyu ñwin-nlam: ﴾35﴿ I bet miñem mi nsehla ingéda jôl li **Allah** li mbigdana; bôt ba nihbe ki mu' i mam ma ngwel bo; baboñ-masoohe, ba ki ba mpémés mu i gwom Di nti bo. ﴾36﴿ Yag bikamél Di ntééne béé gwo inyu ngim'makékél i i yé ntéébaga ni **Allah**; ni gwé bilonge bi mam mu. Bigdana ni jôl li **Allah**'i ngi yap ingéda ba yé nkañak (inyu sesema). Ingéda ba niñ mbai yap (ingéda ba mwo), jena ni mu, ni jés yag bakon-ngôñ, ni babad-mahôla. Hala nyen Di bi tééne béé gwo inyuboñle ni ti mayéga. ﴾37﴿ Minsôn ñwap to matjél map bi mpam bé yak **Allah**, ndi hémle-nan yon i mpam' i nyeni. Hala nyen a bi tééne béé gwo inyuboñle ni bigda keñep i **Allah** inyu éga a ñéga béé. Legel ki baboñ-mam malam ñwin-nlam. ﴾38﴿ **Allah** a ntémb-pes ni sôñ' bet ba nhémle Nye. Hodo le **Allah** a ngwés bé mut-nliba, ntjél-hémle.

﴾39﴿ Kunde i ntina' bet baoo ba nleñ gwét (le ba sôñ nyu) lakii ba nkôs bipuyui (bibômôl); ni **Allah** a gwé yaga ngui i ti bo mahôla (i ti bo yémbél); ﴾40﴿ I bet ba nluhul' mandap map ngi-njom, ndigi le ba nkal le '*Nwet* wés le **Allah**'. Bale **Allah** a suhlak bé bôt bahogi ni bape, ki biôñha bikeñi bi ma nyugda, ni mandap ma lôk kristô, ni ma masoohe ma lôk yuda, ni maumul ma mbom'isi[1] mu i homa jôl li **Allah** li mbigdana ngandak. Ndi **Allah** a nkam (a nit)' nwet a nkam Nye[2]. Ni maliga le **Allah** a yé Lôs, Ngui-Momasôna; ﴾41﴿ I bet ba yé le ibale Di nti bo komol (ane)'i nkoñ'isi, ba ntelep' masoohe (ba mboñ masoohe), ba ti ki zakat; ba ôdna ki bôt i boñ mam-malam, ni sôñga mam-mabe. Ndi sôk-mam i gwom gwobisôna i yéne yak **Allah**. ﴾42﴿ Ibanile ba mpénda we, ngo litén li Nôa, ni lôk âd ni i tamûd ba bi pénda' bisu gwap bi ngéda; ﴾43﴿ Yak ni litén li Abraham, ni litén li Lôt; ﴾44﴿ Ni bôt ba madian; Môsi ki, a yôña kii mut-bitembee. Me ti ni bangihémle ngéda, ndi Me yiga gwel bo; ndi baa kogse yem i béé laa? ﴾45﴿ Minkoñ ndi minkoñ ni le Di bi tjé inyu biyômôk gwap: mandap nkûbaga-minyôl, bitjôô bi mañgen, bipû bi mandap. ﴾46﴿ Ba nhiôm ni bé mu' i nkoñ'isi inyu bana miñem mi nhek pék? Tole maôô ma ba nognana? Mis ni bé mon ma yé ndim, ndi miñem mi mi yé ikété tôl ñwon mi yé ndim[3].

1 mandap ma masoohe ma bon ba islâma.
2 I nwet a njo sañ inyu bambal base yéé
3 ba ntehe yaga biyimbne bi Nyambe ni mis map ndi ba nsoñda bé

﴾47﴿ Ba nlôhle ni we le u pala lona njiiha, ndi kekiikel **Allah** a ga set bé' likak jé. Hodo le hilo hiada' bisu bi **Allah** hi kôli ni hikôô hi ñwii kii hek-nan. ﴾48﴿ Minkoñ ndi minkoñ ki le Me bi ti ngéda ndi ki mi bé yôm; Me yiga ni gwel ñwo; i meeni ki nyen matémb ma yéne. ﴾49﴿ Kal (bo) le 'éé a bôt ba binam, ngo me yéne yaga béé mbéhe nu a mbambal biniigana: ﴾50﴿ I bet ba nhémle ni Nyambe ni gwel mam-malam, ba ga bana ñwéhél ni minsaibak mi makébél; ﴾51﴿ Ndi'i bet ba nlia ni yahal bibañga gwés, bon ba yé bôt ba jahîm. ﴾52﴿ Di bi om ni bé ñôma to mpôdôl' bisu gwoñ bi ngéda, a soñglak (i yom i nsuhlana nye) le satan a yéñ bé njel i séhlaha yom mu' lisoñgol jé. **Allah** a nsas ni'i yom satan a nlona; ni **Allah** a yigye yaga bibañga gwé. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék[1]; ﴾53﴿ Inyuboñle a yilha' gwom satan a nleñ gwom bi manoodana inyu' bet ba gwé kon'miñem, ni ba miñem mi nlet. Ni maliga ki le bôt ba nkoda ba yé nonok ikété mambagla, ﴾54﴿ Ni le' bet yi i ntina ba tibil yi le maliga ma ma nlôl yak *Nwet* woñ, ba hémle mo, miñem ñwap ki mi téñbe mu. Ni maliga ki le **Allah** a ñéga' bet ba nhémle' i njel' téé sép. ﴾55﴿ Ndi' bet ba ntjél hémle, ba ga waa bé bana pééna mu letee ngeñ (nyemb) i puhe bo, tole njiiha i kel-ndutu i lôl bo (i kgwel bo).

1 béñge ndoñol i pes 53: 19…

﴾56﴿ Yokela nkok-liane i yé i **Allah** nu a ga ti mbagi ipôla yap; i bet ba ga hémle ni, ni gwel mam-malam, ba ga ba ikété ñwom mi binene; ﴾57﴿ Ndi' bet ba ga tjél hémle ni pénda biniigana gwés, bo ni bon ba ga bana njiiha i bibômôl. ﴾58﴿ I bet ba mbôône i njel-**Allah** ndi ba wo (yañga-nyemb) tole ba nôla, **Allah** a ga kébél yaga bo likébél lilam. Ni maliga ki le **Allah** a yé Longe-i-Nti-makébél; ﴾59﴿ A ga jubus yaga bo'i homa nu a ga lémél bo. Ni maliga ki le **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Konangoo. ﴾60﴿ Hala ni, tonje a ntjimis nlélém kii a ntjimhana (ibabé le a lel hihéga) ndi ba yiga leñ ki nye gwét, **Allah** a ga kam nye. Hodo le **Allah** a yé Nkonangoo ni Nti-ñwéhél. ﴾61﴿ Hala ni nyen **Allah** a nôñha u ni binjâmuha, a nôñhaga ki binjâmuha ni u; ni le **Allah** a yé Nnok ni Ntehe-mam. ﴾62﴿ Hala ni nyen **Allah** a yé Maliga; ni le' i gwom ba nlôndôl ibabé Nye, bi yé gwom bi malôga; ni le **Allah** a yé Nungingi ni Nunkeñi. ﴾63﴿ U ntehe ni bé le **Allah** a nsuhul malép ma lôlak'i ngi, hisi ni hi yilga kwem-kwem? ni maliga le **Allah** a yé Litob-li-ñem ni Ntibil-yi. ﴾64﴿ Gwom gwobisôna bi ngi ni hisi bi yé' gwé. Ni maliga ki le **Allah** a yé Nhat-Ngwañ, Nyonok ni bibégés.

﴾65﴿ U ntehe ni bé le **Allah** a bi ti béé' i gwom bi yé' nkoñ'isi? yag ni kuñga i i nleñel'i ngi tuye ni kunde yéé. A nit ki ngi le i kwél bañ hisi, he bes' i kel A ga ti kunde. Ni maliga le **Allah** A yéne bôt ba binam ni litob li ñem ni ***Ntohol***. ﴾66﴿ Nye ki nyen a nti béé niñ, a tinak ki béé nyemb, a ga timbis ki béé'i niñ (a ga tugul ki béé). Ndi mut-binam a yé yaga ntjél-hémle (ndok). ﴾67﴿ I hikii hiai hi bôt Di bi ti ngim'makékél ma mam ba nôñôl; ba pééna ni bañ ni we inyu ora (i i ntiba we). Sébél ki (bo) yak ***Nwet*** woñ; hodo le u yé yaga'i njel' téé sép. ﴾68﴿ Ibakile ba mpénda we, kal ni (bo) le '**Allah** nyen a ntibil yi' i mam ni mboñ'. ﴾69﴿ **Allah** a ga ti mbagi ipôla nan i kel-bitugne inyu' mam ni bé péénana. ﴾70﴿ Baa u nyi bé le **Allah** a nyi' mam ma yé' i ngi ni' isi? hala a yé yaga magge ikété ngim kaat. Hala a ntômbôl yaga **Allah**. ﴾71﴿ Ibabé **Allah**, ba mbégés ki gwom bi a nsuhlene bé ndémbél yo-kii-yo, ni bi ba gwééne bé yi yo-kii-yo. Bôt ba nkoda ki, ba ga bana bé nsôñ. ﴾72﴿ Ingéda u ñéñél ki bo bibañga gwés bi bémbi, u ntehe liyot mu' masu ma' i bet ba ntjél hémle; i yé i yégle ndék le ba pude' i bet ba ñéñél bo bibañga gwés. Kal (bo) le 'me yeelene ni béé béba-jam iloo i? hié hi **Allah** a bi bôn batjél-hémle; kinje lisuk-libe ni!

﴾73﴿ A bôt ba binam, nkwel-soñda i ntina béé, emblana wo: Me nhomb béé hodo le' bet ni nlôndôl ibabé **Allah** ba nla bé hek to hibuñg to ibale ba nkodbana mu; ibakile hibuñg hi nkadal bo yom, ba ga la bé témbna yo. Nlond ni' i nwet a nlôdôl ba yé yaga mimbomba. ﴾74﴿ Ba nyoñ ni bé **Allah** kikii a yé; ngo ni maliga le **Allah** a yé Lôs, Ngui-Momasôna. ﴾75﴿ **Allah** a ntol baôma ikété biangel ni ikété bôt ba binam. Ni maliga le **Allah** a yé Nnok ni Ntchemam. ﴾76﴿ A nyi yaga' yom i yé bo' bisu ni i i yé bo' mbus; i bisu bi **Allah** ki nyen gwom gwobisôna bi ntémb. ﴾77﴿ Eé a béé ba ni nhémle, ôôbana, ôma ki mbom'isi, béghana ki ***Nwet***-nan (Nyambe-nan), gwela ki nson-nlam; inyuboñle ni mumbul masoda (ni kôdôl niñ)*; ﴾78﴿ Jona ki sañ inyu **Allah**[1] ni ngui yosôna i i kôli inyu Yéé; Nyen A bi tol béé, A ti bé to béé njôô ikété base, njel-hémle i nsoñ-nan Abraham; Nyen a bi ti béé jôl li 'Muslimîn' (bon ba islâma)' i bisu bi ngéda ni munu (i kaat ini); inyuboñle ñôma nu Nyambe a ba mbôgi' i ngi nan; béé ki, ni ba mbôgi' i ngi bôt ba binam. Boña ni masoohe; ni ti ki zakat; ni téñbe ki ni **Allah** nu A yé béé Ben. Kinje Longe'i Ben ni, ni kinje Longe'i Nhôla ni Nsôñ!

1 sañ inyu Nyambe : a yé bilia inyu libambal njel'Nyambe ni lémél Nye…

PES 23: **Al MU'MINÛN**
(Bahémle-Nyambe) – *minlôñ 118*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ **(35)** Bahémle-Nyambe ba mbumbul yaga masoda: ﴾2﴿ I bet ba yé ni suhul-nyu' masoohe map, ﴾3﴿ Ba ki ba nyoñ bé ngéda ni gwañga bi mam, ﴾4﴿ Ba ki ba nti zakat; ﴾5﴿ Ba ki ba ntééda libak jap li konji, ﴾6﴿ Ndigi inyu baa bap, ni minlimil ñwap mi mi ta bé bo i kila; ﴾7﴿ Ndi' bet ba nlel' matéak ma, bo ni bon ba yé balel-mbén; ﴾8﴿ Ba ki ba ntibil tat' gwom ba nitis bo, ni yônôs mbônga wap; ﴾9﴿ Ba ki ba ntibil yônôs masoohe map, ﴾10﴿ Ba bon ba yé bakôdôl-niñ; ﴾11﴿ Bon ba ga kôdôl loñ-ngi inyu yén mu, mba ni mba. ﴾12﴿ Di bi hek yaga ki mut-binam ni lingénd li ték; ﴾13﴿ Di yiga yilha jo manum ikété longe i kôhlene; ﴾14﴿ Di yiga ni ki yilha manum yom i i ñadbe; ni yom i i ñadbe, Di hek litjee; mu' litjee Di hek bihés; Di hô ni bihés ni minsôn; ndi Di yiga ni yilha jo hékél'ipe. Lipém li ba ni ni **Allah** (nu a yé) Lôôha-longe i Nhékél. ﴾15﴿ I mbus i ha, ni nyiga wo. ﴾16﴿ I kel' biugne, ni ga tuge. ﴾17﴿ Di bi hek yaga ki ngi isâmbok'i ngi-nan. Di nek bé to yom yo-kii-yo mu' bihékél.

﴾18﴿ Di nsuhul ki malép' ngi ni hihéga (ni ora), Di yihak ki mo mu'isi; ni maliga le maké mé ma yé ki ni ngui Yés[1]. ﴾19﴿ Di mpémhene ki béé ñwom mi maén ni a'nâb mu, bi bi nti béé ngandak' matam ma ni nje. ﴾20﴿ Ni ngim e i i ño mu' hikôa-sinai (e ôlivé), i banga môô ma baje ba nyube. ﴾21﴿ Ni gwé soñdana mu' bilém binan; Di nti béé binyon mu' yom i yé bo' mabum; bi banga ki béé ngandak' minseñ, bihogi ki ni nje. ﴾22﴿ I ngi yap ni i ngi bikuñga, ni mbeegana. ﴾23﴿ Di bi om yaga ki Nôa' litén jé, ni nye a kal (bo) le 'a bôt bem, béghana **Allah**, ni gwé bé Nyambe numpe ndigi Nye; ni nkon bé nye woñi?' ﴾24﴿ Balôm ba bôt ba ba tjél hémle mu' litén jé ba kal ni le 'nunu a yé ndigi mut-binam kii béé, nu a ngwés kômbe béé; bale **Allah** a gwéhék ni, ki a nsuhul biangel; di bi nok bé' ntén-jam ini mu' basôgôl-sôgôl bés ba bisu; ﴾25﴿ A yé ni ndigi mut nu a nkônd njék, béñgnana ni le nye ipam ha'. ﴾26﴿ A kal le 'a ***Nwet***, hôla me (sôñ me), lakii ba mpénda me'. ﴾27﴿ Di legel ni nye le 'bañ nkû Di tehge, kiingéda matéak Més. Ingéda ora yés i ga lo ni, jañ li ma kahal ke hié, jubus hikii yom nlôm ni ñin mu'ikété; ni bôt boñ ba ndap, he bes' nwet bibuk bi ponos bi mal kahap'i ngi mu ikété yap; u lôndôl bañ to Me inyu' bet ba nyôm; ntiik le ba ga yin.

1 Nyambe a mboñ le malép ma ke ni manjel maa: mahogi ma nkundi; mape ma nyin' isi; mape ki, ma nyoi ni yila ond; ndi hala a mbôña ndigi ni sômbôl' i Nyambe

﴾28﴿ Ingéda u ga yén ni mu' nkû, we lôñni' bet ba yé ni we, kal ni le 'bibégés bi yé ni **Allah** (mayéga ni Nyambe) nu a nsôñ bés (ni péyés bés) mu' litén li bôt ba nkoda'. ﴾29﴿ Kal ki le 'a *Nwet*, suha me suha i masoda; We ki nyen U yé Longe'i Nsuha. ﴾30﴿ Ntiik le biyimbne bi manyaga (biniigana) bi yé mu, Bés yaga ki bon Di yé Nnoode. ﴾31﴿ I mbus yap ni, Di yiga pémés tjai dipe, ﴾32﴿ Di ômle ni ki tjo ñôma a pémlak' i boni (ni kal bo le) 'béghana **Allah**; ni gwé bé (ni bana bañ) nyambe numpe he nduk Nye. Ni nkon ni bé nye woñi?' ﴾33﴿ Balôm ba bôt ba loñ yéé ba ba tjél hémle ni pénda liboma li kel-nsôk, ba Di yôge ki ni bigwelmoo hana'isi ba kal le 'nunu a yé ndigi mut-binam kii béé; a nje mu'minlélém mi gwom ni nje, a nyok ki minlélém mi gwom ni nyo, ﴾34﴿ Ibanile ni nôgôl mut-binam kii béé wee ni nyôm, ﴾35﴿ A nkal béé le ingéda ni nwo, ni nyila bitèk ni bihés, ni ga pam ki' soñ (ni ga tuge ki)? ﴾36﴿ Yañga yañga' yom ba mbôn béé, ﴾37﴿ Yom'ipe i ta bé ndigi niñ yés hana' isi; di nwo, di niñik ki; ndi di ga tuge bé, ﴾38﴿ A yé ndigi mut-binam nu a mbod bitembee inyu **Allah**, bés di nla ni bé hémle nye'. ﴾39﴿ A kal le 'a *Nwet*, sôñ me (hôla me) lakii ba mpénda me' ﴾40﴿ (Nyambe) a kal le 'ndék ngéda wee ba ntam'[1]. ﴾41﴿ Mbamga i gwel ni bo ni maliga. Di yilha bo weengoñle binan. Litén li bôt ba nkoda li tjiba ni! ﴾42﴿ I mbus yap ni, Di yiga pémés tjai dipe.

1 wee ba ntam maboñok map ni bipôdôl gwap

﴾43﴿ Litén jo-kii-jo li nla bé bugus ndi to sugus ngéda yéé (i tjiba). ﴾44﴿ Di om yaga ki baôma bés wada ni wada. Hikii ngéda ñôma a béé a lôl ngim litén, ba béé ba pénda nye; Di tjé ni mo jada ni jada, ni yék miñañ inyu yap. Matén ma bangihémle ma tjiba ni! ﴾45﴿ Di bi om yaga ki Môsi bona manyañ Aron ni biniigana lôñni soso ndémbél, ﴾46﴿ Yak Faraô ni baûûm béé; ndi ba bi bédés bomede ni yila litén li bôt ba ngôk. ﴾47﴿ Ba kal ni le 'di hémle bôt ba binam'ibaa kii bés, litén jap bo'ibaa li bak bés minlimil (minkol)? ﴾48﴿ Ba pénda ni bo'ibaa, ba jôp ikété bôt ba tjiba. ﴾49﴿ Di bi ti yaga ki Môsi kaat inyuboñle ba noñ njel'sép. ﴾50﴿ Di boñ ki le man Maria bona nyañ ba ba yimbne. Di ti ki bo'ibaa homa' hikôa nu lingen kikii linoine. ﴾51﴿ A baôma (bem), jena mu' i gwom-bilam, ni gwel ki nson-nlam. Ni maliga le Me ntibil yi' mam ni mboñ. ﴾52﴿ ntôñ'nan ni ini, i yé pom-ntôñ[1] (base'nan ni ini, i yé pom-base); Me ki, Me yé *Nwet*-nan; kona ni Me woñi. ﴾53﴿ Ba bi kabna ni mintôñ (mintjep) bo-ni-bo; hikii ntjep i puglege ni' yom i gwé (biniigana gwé). ﴾54﴿ Ñwas ni bo' biyômôk gwap inyu ngim ngéda. ﴾55﴿ Baa ba nhoñol le gwom Di nti bo kii bigwelmoo ni bon i nkoñ'isi, ﴾56﴿ Bi yé bibééé inyu gwom bilam ba nke'i bana (i mbus nyemb)? heeni! ba nyi ni bé. ﴾57﴿ Ntiik le' bet ba yé nyonok ni woñi i *Nwet* wap, ﴾58﴿ Ni' bet ba nhémle bibañga bi *Nwet* wap, ﴾59﴿ Ni' bet ba nkolbaha bé *Nwet* wap,

1 base'nan ni ini le islâma yotama yon Me nti béé

﴾60﴿ Ni' bet ba nti'i yom ba nti, miñem ñwap ki mi sehlaga (ingéda ba nhoñol) le ba ga témb yak *Nwet* wap, ﴾61﴿ Bon ba mboñ pémsan i gwel mam-malam, ba bak ki bôt ba bisu i gwel mo. ﴾62﴿ Di mbééga bé to mut mbegee, ndigi i a nla begee. Di gwé ki kôntô i Bésni i i mpot maliga. (bôt) ba ga lôl bé to matam ma nson wap. ﴾63﴿ Ndi miñem ñwap mi nyoba inyu yo (kur'an). Ba gwé ni minson mimpe ibabé mi (biniigana bi kur'an), mi ba nsal; ﴾64﴿ Letee Di gwel bañga-yap'bôt ni njiiha, ndi ba kahal lond. ﴾65﴿ Ni lond ni bañ len! Ni gwé ni bé nsôñ nye-kii-nye i kéñ Bés (i kéñ njiiha yés), ﴾66﴿ Bibañga gwem bi bi éñna yaga béé' (bisu bi ngéda), ndi ni bi yan, ni kida' biyômôk binan, ﴾67﴿ Mbedek ni ngôk mu, ni yanak gwo' bipôdôl binan. ﴾68﴿ Ba nhek ni bé pék inyu lipôdôl (li Nyambe)? tole kiile' yom i nlôl bo i bi tina bé basôgôl bap ba bisu? ﴾69﴿ Tole ba nyi bé ñôma wap jon ba ntañba nye? ﴾70﴿ Jon ba nsébél nye mut-njék? heeni! a nlona yaga bo maliga, ndi ngandak ikété yap i ñoo maliga. ﴾71﴿ Bale maliga ma noñ ni biyômôk gwap, ki mpuñgu (nyagda) i nai'i ngi ni' isi ni i' gwom bi yé mu' ikété. Heeni! mbigda yap (i telepsép) yon Di nti bo; ndi ba ntonbana mbigda yap. ﴾72﴿ Tole u mbad ni bo nsaa? nsaa i *Nwet* woñ i yé ni longe kiyaga; a yé ki Longe-i-Nti-makébél[1]. ﴾73﴿ Ntiik ki le u nsébél bo' njel'i téé sép; ﴾74﴿ Ntiik ki le' bet ba nhémle bé niñ'mbus-nyemb, ba yé mbaglaga njel.

---

1 ñôma nu Nyambe ni bahémle, inyu bilia gwap' i njel'Nyambe ba nlama ni ndigi bemb nsaa i i nlôl yak Nyambe wap, won u yé bo longe kiyaga…

﴾75﴿ To'ibale Di nkon bo ngoo ni sôñ bo ndutu, ba nkida ndigi mu' biyômôk gwap ni lenda. ﴾76﴿ Di bi gwel yaga bo ni njiiha, ba bi nôgôl ni bé *Nwet* wap, ndi to soohe Nye, ﴾77﴿ Letee ni kel Di ga yiblene bo ñwemel i soso njiiha, ni bo ba lehel ñem mu. ﴾78﴿ Nye ki nyen a bi hékél béé noga, ni tehna, ni soñda; ndi ndék ikété nan yon i nti mayéga. ﴾79﴿ Nye ki nyen a bi ñwand béé mu' isi; i nyeni ki nyen ni ga kodbana. ﴾80﴿ Nye ki nyen a nti niñ, a tinak ki nyemb, mahéñhana ma u ni binjâmuha ma yé ki ni Nye, ni nhek ni bé pék? ﴾81﴿ Ndi ba bi pot minlélém mi bipôdôl mi bôt ba bisu; ﴾82﴿ Ba bi kal le 'baa kii di nwo, di nyila lipum li biték ni bihés, di ga tuge ki?', ﴾83﴿ Ba bi bôn yaga bés hala, bés ni basôgôl-sôgôl bés' bisu bi ngéda; mini (miñañ) mi yé ndigi panapô i bôt ba kwañ (bôt ba bisu)'. ﴾84﴿ Kal (bad bo) le 'nje a yé *Nwet*' isi ni' bet ba yé mu, ibale bééle ni nyi?' ﴾85﴿ Ba ga timbhe (we) le '**Allah**'; kal (bad ni ki bo) le 'ni mbigda ni bé?'. ﴾86﴿ Kal (bad bo) le 'nje a yé *Nwet*-ngi yo-isâmbok, ni *Nwet*-Arch (Nwet-soso-yééne' ane i lipémba)?' ﴾87﴿ Ba ga timbhe (we) le '**Allah**'; kal (bad ni ki bo) le 'ni nkon ni bé Nye woñi?' ﴾88﴿ Kal (bad bo) le 'nje a gwé nkok-liane i gwom gwobisôna i woo wé; nu a ntat, ndi nyemede a téda bé ibale ni nyi?' ﴾89﴿ Ba ga timbhe (we) le '**Allah**'; kal (bad ni ki bo) le 'lelaa ni ñembep ni?'.

﴾90﴿ Di nti yaga bo maliga, ndi hodo le ba yé bôt ba bitembee. ﴾91﴿ **Allah** a bi tiba bé man, nyambe numpe a ta bé to ni Nye; ki hikii nyambe a nkena (a ntémbna)' yom a bi hek; ki bahogi ba mbémle ki bape. Lipém li ba ni **Allah** nu a kéhi'i ngi gwom ba nhégda! ﴾92﴿ Nyimam ma ma sôli ni ma ma bémbi, a kéhi ni'i ngi gwom ba nkéda Nye. ﴾93﴿ Kal le 'a *Nwet*, to'ibale U nlama unda me' yom U nkôôbana bo, ﴾94﴿ A *Nwet*, U ha bañ me' tôñ' i bôt ba nkoda'. ﴾95﴿ Di gwé yaga ki ngui i unda we' yom di nkôôbana bo. ﴾96﴿ Sôñga mam-mabe ni mam-malam; Di ntibil yaga nyi' mam ba nhégda. ﴾97﴿ Kal ki le 'a *Nwet*, me nyéñ solob'i weeni i semba manoodana ma basatan, ﴾98﴿ Me nyéñ ki solob'i weeni a *Nwet*, le ba bai bañ me'. ﴾99﴿ Nyemb i yé i lôl wada-wap, a kal le ' a *Nwet*, timbis me, ﴾100﴿ Inyuboñle me boñ longe mu' mam me nyék'. Ndi heeni! Hala a yé ndigi bipopoda bi a mpot; i mbus-yéé, lipénd li barzag[1] letee ni' i kel ba ga tuge. ﴾101﴿ Ingéda ba ga hem ni toñ, lihaa li ga ba ha bé yokel ipôla yap; ba ga bad ha bé to mambadga. ﴾102﴿ I bet minson mi ga yét' likobo, bo ni bon ba ga bumbul masoda (ba ga kôdôl niñboga); ﴾103﴿ Ndi' bet minson mi ga hoi' likobo, wee bon ba nimis mbû wap i jahannama (i bee-hié), inyu yén mu koñ ni koñ. ﴾104﴿ Hié hi ga ligis bo masu map; ba ga ba ki nkiak mu.

1 barzag a y ngim lipénd i i nkéñ mut-binam nu a mwo le a la ki témb' i nkoñ' isi, ni nyéksa nye le a bemb kel-bitugne…

﴾105﴿ 'Baa bibañga gwem bi bi éñna bé béé? Ndi ni bi pénda gwo'. ﴾106﴿ Ba ga kal (ba ga timbhe) le 'a *Nwet*, mbom-be yés i nimis bés; di béé yaga ki bôt ba yimil, ﴾107﴿ A *Nwet*, pémés bés mu; ibale di ndogop ki, wee di nyôm yaga ni kééda'. ﴾108﴿ A' kal le 'yéna mu! ni pôdôs bañ to Me'. ﴾109﴿ Bahogi ikété babôñôl bem ba bi kal le ' a *Nwet*, di nhémle, ñwéhél ni bés ni tohol bés; We ki nyen U yé Bañga-*Ntohol*; ﴾110﴿ Ndi ni bi yoñ bo ni diyana letee ni hôya mbigda yem; ni yila ki ba-uge-bo; ﴾111﴿ Me nsaa yaga ni bo len inyu' mam (inyu' mandutu) ba bi nihbe, ni bo ba nyila babumbul-masoda (bakôdôl-niñ-boga)'. ﴾112﴿ A ga kal (a ga bad bo) le 'ñwii ñwañen ni niñ i nkoñ'isi?', ﴾113﴿ Ba ga timbhe le 'hilo hiada tole pes; bad ni baôd-minsoñgi'. ﴾114﴿ A ga kal (bo) le 'ni nyén ni ndigi ndék ngéda i nkoñ'isi, bale ni yik; ﴾115﴿ Ni hoñlak ni le Di bi hek béé ngi-njom? ni le ni ga témb bé i Bésni? ﴾116﴿ Jôl li **Allah** (nu a yé) Kiñe ni maliga li tééba ni lipubi! nyambe numpe a ta bé ndigi Nyetama, *Nwet*-ntôô-Arch (Nwet-ntôô-yééne'ane i lipémba). ﴾117﴿ Tonje ki a nlôndôl **Allah** mbôda ni banyambe bape a bana bé ndémbél mu, a ga kééhana yaga' bisu bi *Nwet* wé (minsongi ñwé mi yéne yaga' bisu bi nwet wé); ni maliga le bangihémle ba ga bumbul bé masoda (ba ga kôdôl bé niñ-boga). ﴾118﴿ Kal ki le 'a *Nwet*, ñwéhél ni tohol; We yaga ki nyen U yé Bañga-*Ntohol*.

PES 24: AN-NÛR
(Mapubi) – *minlôñ 64*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Pes ini, Di nsuhul yo ni yôge yo. Di nsuhul ki bibañga (biniigana) bi bémbi mu, inyuboñle ni bigda ﴾2﴿ Mudaa-ndéng to mut-ndéng, ni bép yaga hikii wada wap mbôgôl'i disôô; ni kônôl bañ to bo ngoo i yônôs litiñ li **Allah** ibale ni nhémle toi **Allah** ni kel' nsôk. Libim li bahémle li yoñ ki ngaba mu i kogse yap. ﴾3﴿ Mut-ndéng a kôli ndigi biiba ni mudaa-ndéng, to ni nkolbaha-Nyambe; yag mudaa-ndéng a kôli ndigi biiba ni mut-ndéng, to ni nkolbaha-Nyambe. Hala a yé yaga ki bahémle-Nyambe kila. ﴾4﴿ I bet ba ñôm ki bôdaa ba ngi-litode minsohi, ndi ba lona bé mbôgi-bôt ina; béba yaga ni bo môm juem ma disôô; ni leege ha bañ to mbôgi yap (bipôdôl gwap) kekiikel; bo ki bon ba yé baboñ-béba; ﴾5﴿ He bes' bet ma mbad ñwéhél' mbus'mam ma, ni hiel miñem; inyule **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***; ﴾6﴿ Yag ni' bet ba ñôm baa bap minsohi ndi ba bana bé mbôgi-bôt ipe he nduk bomede; hikii wada wap a nlama ni téé hiwie ngélé ina i jôl li **Allah** le a yé wada ikété bôt ba maliga (le a mpot maliga); ﴾7﴿ Ngélé i nyônôs itan, a nlama lômbôl ni sébél biok bi **Allah**' i ngi yéé ibale a yé wada ikété bôt ba bitembee (ibale a ntembee). ﴾8﴿ Yag nye (mudaa) a ga lehi njiiha (i nyemb-kéna) ibale a mbog mbôgi ngélé ina ni jôl li **Allah** le nlôm a yé mut-bitembee, ﴾9﴿ Ngélé i nyônôs itan, a nlama lômbôl ni sébél hiun hi **Allah**' i ngi yéé ibale nlôm a yé maliga; ﴾10﴿ He nduk le gwéha i **Allah** ni kona yéé ngoo inyu nan…, ni le **Allah** a yé yaga Nleege-babadñwéhél ni Batupék.

﴾11﴿ Ntiik le' bet ba nlona minsohi ba yé ngim-bôt ikété nan. Ni hoñol bañ le hala a yé béé béba-jam, ndi hala a yé béé longe. Hikii wada wap a bééga mbegee i béba. I nwet a ntonba ni ni soso béba ikété yap, a ga bana soso njiiha. ﴾12﴿ Ingéda bahémle bôôlôm ni bôdaa ba nok minsohi mi, inyukii ba ntibil bé yoñ mahoñol bo-ni-bo ni kal le 'minsohi yaga ni mini'? ﴾13﴿ Inyukii (bôt ba minsohi) ba nlona bé mbôgi-bôt ina? Ibanile ba nlona bé mbôgi-bôt, wee ba yé yaga ni bôt ba bitembee' bisu bi **Allah**. ﴾14﴿ Bale gwéha i **Allah** ni kona yéé ngoo bé inyu nan hana' i nkoñ'isi ni'i mbus nyemb, soso-njiiha a lamga tisba béé inyu' yom ni nleñbana ikété, ﴾15﴿ Ingéda ni bé tôô ñwo ni dilémb dinan, ni podok ni manyo manan mam ma ni bé tibil bé yi; ni yoñ bé hala bañga-jam, ndi ki hala a yé soso (béba-jam)' bisu bi **Allah**. ﴾16﴿ Inyukii ingéda ni bé nok ñwo (minsohi), ni béé ni kal bé le 'di kôli bé tôô ñwo? lipém li ba ni We (a Nyambe)! Haana a yé minsohi minkeñi'. ﴾17﴿ **Allah** a nkoome béé le ni témbék ha bañ mu' mitén mi mam mi kekiikel ibale ni yé toi bahémle; ﴾18﴿ **Allah** a mbamblene ki béé biniigana. Ni **Allah** a yé Nyimam Nunkeñi ni Batupék. ﴾19﴿ Ntiik le' bet ba ngwés jubus ni tjam mpuñgu (ngi-manôgla) ikété bahémle, ba gwé njiiha keñi hana' i nkoñ'isi ni'i mbus nyemb. Ni **Allah** a nyi, ndi béé ni nyi bé. ﴾20﴿ He nduk le gwéha i **Allah** ni kona yéé ngoo inyu nan…, ni le **Allah** a yé Litob-li-ñem ni ***Ntohol***.

﴿21﴾ **(36)** A béé ba ni nhémle, ni nôñôl bañ' mabal ma satan; i nwet a nôñôl ni' mabal ma satan nyen a ñôdna' bijôñ ni' i mam mabe. Bale gwéha i **Allah** ni kona yéé ngoo bé inyu nan, ki to wada ikété nan a ga ba bé numpubi ke-kii-kel; ndi **Allah** a mpubus' nwet a ngwés. Ni **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴿22﴾ Bôt ba lihat ikété nan to ba ba yôgi ba téék bañ hiwie le ba nkébél ha bé bôt ba litén, to bôt ba ngoo, to babôône'i njel-**Allah**; ba ñwéhél ni, ni hôyôs miñem (ni lagse). Baa béé ni ngwés bé le **Allah** a ñwéhél béé? ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴿23﴾ Hodo le' bet ba mbébe bôdaa mam (ikété) baboñ-mam malam, batééda libak li konji, bahémle-Nyambe; ba yé ñogok hana' i nkoñ'isi ni'i mbus-nyemb; ba ga bana ki soso njiiha. ﴿24﴾ Kel dilémb tjap, ni moo map, ni makôô map bi ga telbene bo mbôgi mu' i mam ba bé boñ. ﴿25﴾ Yokela-té, **Allah** a ga ti bo bibom bi base yap ni maliga, ba yi ki ntiik le **Allah** nyen a yé Kiyelel-Maliga. ﴿26﴾ Bibéba bi bôdaa inyu bibéba bi bôôlôm; yag bibéba bi bôôlôm inyu bibéba bi bôdaa. Bilonge bi bôdaa ki inyu bilonge bi bôôlôm; yag bilonge bi bôôlôm inyu bilonge bi bôdaa; ba bon ba yé peles mu' i mam (bôt) ba mpot; ba gwé ñwéhél ni minsaibak mi makébél. ﴿27﴾ A béé ba ni nhémle, ni jôbôk bañ' mandap ma ma ta bé mandap manan letee ni bad kunde ni yéga bôt bap; hala a yé béé longe kiyaga, inyuboñle ni bigda.

﴾28﴿ Ibanile ni nkoba bé mut mu, ni jôb ni bañ, letee kunde i tina béé. Ibakile i nkéla béé le ni témb ni mbus, témba ni mbus; hala a yéne béé mapubi. Ni **Allah** a yé Nyimam ma ni mboñ. ﴾29﴿ Ni gwé bé njom i jôb' mandap ma mut a ta bé ikété; ma banga yom-lam inyu nan. Ni **Allah** a nyi' i mam ni nyelel ni ma ni nsôô. ﴾30﴿ Kal bahémle-Nyambe le ba suhul manuna map; ba tééda ki libak jap li konji; hala a yé yaga bo mapubi. Ni maliga le **Allah** a yé Ntibil-yi' mam ba mbônde. ﴾31﴿ Kal ki bôdaa ba ba nhémle Nyambe le ba suhul manuna map; ba tééda ki libak jap li konji. Ba néhna bañ to manyu map, ndigi' bahoma ba bémbi mu. Ba lépba ki mabadô map ipam i tôl. Ba nla ndigi unda manyu map balôm bap; tole basañ (bagwal bap); tole basañ ba balôm bap; tole bilog gwap; tole bilog bi balôm bap; tole lôk-nyañ (i bôôlôm); tole bon ba lôk-nyañ (i bôôlôm); tole bon ba lôk-nyañ (i bôdaa); tole bôdaa bap (bo-ni-bo bôdaa ba ba yé bahémle-Nyambe); tole minlimil mi moo map ma ngwel; tole babôñôl bap ba bôôlôm ba ba yé wéa; tole bon-bôôlôm batitigi ba ba yé ngi-yi jam inyu nso i mudaa. Ba koodege bañ to makôô map' isi inyu unda (bôt)'i gwom ba héba. Bada ki **Allah** ñwéhél a béé-bobasôna ba ni nhémle, iyuboñle ni bumbul masoda.

﴾32﴿ Bia ki minkol ikété nan, lôñni baboñ-longe ikété minlimil minan mi bôôlôm ni mi bôdaa. Ibale ba yé liyep, **Allah** a ga yôge bo ni gwéha yéé. Ni **Allah** a yé Mmil-nkéñgé ni Nyimam nunkeñi. ﴾33﴿ I bet ba gwé ni bé bigwelmoo inyu libii ba tééda libak li konji letee **Allah** a ti bo bigwelmoo ni gwéha yéé. Mu ki' minlimil minan mi mi nsômbôl mayèga inyu kôs kunde, yègnana ni bo ibale ni nyil bo longe. Tina ki bo mu' lihat li **Allah** li a nti béé. Ni nyéksa bañ to minlimil minan mi bôdaa le mi boñ libambe inyule ni nyéñ lihat li nkoñ'isi. Tonje a nyéksa ni bo (a yi) ntiik le' i mbus ngéda ba nhélhana i boñ hala, **Allah** a nti bo ñwéhél ni tohi. ﴾34﴿ Di nsuhul yaga ki biniigana bi bémbi' i ngi nan ni ndémbél mu' i bet ba bi bôk béé' bisu bi ngéda; lôñni ngim mbigda inyu bakon-Nyambe woñi. ﴾35﴿ **Allah** a yé Mapubi ma ngi ni hisi. Mapubi mé ma yé weengoñle lipoga (jumbul) li li gwé tungeñ; tungeñ i bak' i ngi tégne; tégne i pônga mbaya-hiôdôt. Kuine yéé i lôlak' i nsaibak-e, e-ôlivé i i nlôl bé' lipémél to' linañle li hiangaa; ndi môô mé ma baiyak ibabé le hié hi tisba mo. Mapubi' i ngi mapubi. **Allah** a ñéga nyoo' mapubi méé' nwet a ngwés. **Allah** a nti ki bôt ba binam dihéga. Ni **Allah** a yé Nyimam momasôna. ﴾36﴿ Mu' mandap ma **Allah** a bi ti kunde le ma bet (le ma ôña), ni le jôl jé li bigdana mu, a tina lipém mu kekela ni kôkôô,

﴿37﴾ Balôm ba bôt ba ba yé le sômba to nyuñga yo-kii-yo bi ntuga bé bo mbigda i **Allah**, to masoohe, to liti zakat; ba konok kel woñi i i yé le miñem ni manuna ba ga luhlana; ﴿38﴾ Inyuboñle **Allah** a ti bo nsaa mu' i mam (malam) ba bi boñ, ni kônde ki bo mu' i gwéha yéé. Ni **Allah** a nyôge' nwet a ngwés ibabé nsoñgi. ﴿39﴾ Ndi' bet ba ntjél ni hémle Nyambe, magwelek map (malam) ma yé weengoñle liñge-liñge i lép' ñoñ; mut-nyus a tehge yo nonok le malép ma, letee a pam ha, ndi a tehe le yom bé i; a koba ki **Allah** ha, nu a nti nye nsaa wé. **Allah** a yé ki ni mahoo i yoñ minsoñgi, ﴿40﴾ Tole ngangañ-jiibe i ngi-tuye, i mangudga ndi mangudga ma nhô; momede (mangudga) nhôk ni ond. Jiibe ikété jiibe; to mut nyen a nand woo wé, a nla bé tehe wo. I nwet **Allah** a nim ni mapubi, a gwé bé mapubi (a nla bé bana mapubi). ﴿41﴾ U ntehe ni bé le' i gwom gwobisôna bi yé' i ngi ni' isi bi nti **Allah** lipém? yak ni dinuni ingéda di mpugle bipabai? hikii wada wap a yik ni soohe Nye ni ti Nye lipém. Ni **Allah** a ntibil yaga yi' i yom ni' i mam ba mboñ. ﴿42﴾ **Allah** ki nyen a gwé nkok-liane i ngi ni hisi, i bisu bi **Allah** ki nyen matémb ma yéne. ﴿43﴾ Baa u ntehe bé le **Allah** a nyuge ond? a nkot ki yo ni ma yo; u ntehe ni nop a mpémél mu' manon mé. A nsuhul ki lihep li lôlak' i ngi mu' dikôa tjé (dikôa di ond) li a ngwélél' nwet a ngwés ni todol' nwet a ngwés; i yé i yégle ndék le ñwek-ñwek wé a lém bo mis (a kwés bo ndim).

﴾44﴿ **Allah** a nlugna u ni binjâmuha, hala a yé yaga yimbne inyu' bet ba ntehna. ﴾45﴿ **Allah** ki nyen a bi hek hikii nuga ni malép (ni litôi li manum); bihogi ni mu bi nke ni libum jap, bipe bi nke ni makôô' imaa, bipe ki bi nke ni makôô mana; **Allah** a nhek' i yom a ngwés. Ntiik le **Allah** a nla boñ hikii jam. ﴾46﴿ Di nsuhul yaga ni biniigana bi bémbi. Ni **Allah** a ñéga' nwet a ngwés' i njel' téé sép. ﴾47﴿ Ba mpot ki le 'di nhémle **Allah** ni ñôma, di nôgôl ki'. Ndi' mbus ngéda, bahogi ikété yap ba nyiga tonba; ba hala ni, ba ta bé bahémle, ﴾48﴿ Ingéda ba nséblana ki yak **Allah** ni ñôma wé le ba kééhana bo-ni-bo, bape ikété yap ba ntonba; ﴾49﴿ Ndi ibale bon ba gwé binet-bi-nkaa, ba nlo i nyeni ni suhul-nyu. ﴾50﴿ Ba gwé ni ngim kon' miñem tole ba mpénda? tole woñi won ba nkon le **Allah** ni ñôma wé b'a pégdaha bo? ndi heeni! bon ba yé minyômôk. ﴾51﴿ Buk i bahémle, ingéda ba nséblana yak **Allah** ni ñôma wé le ba kééhana bo-ni-bo i yé ndigi le 'di nok, di nôgôl ki'; bon ba yé ki babumbul-masoda (bakôdôl-niñ). ﴾52﴿ Tonje ki a nôgôl **Allah** ni ñôma wé, a konok ki **Allah** woñi ni yoñ Nye tat…, ba hala ni bon ba yé bôt ba nyadla (babumbul-masoda), ﴾53﴿ Ba ntéé ki hiwie i jôl li **Allah** longe litéak le ibale u nti bo ora, ba mpam (i jo sañ'i njel-Nyambe). Kal (bo) le 'ni téé bañ hiwie; manôgla manan ma nyiba; hodo le **Allah** a yé Ntehe-mam ni mboñ'.

﴾54﴿ Kal (bo) le 'nôglana **Allah**, ni nôgôl ki ñôma'. Ibanile ba ntonba, (ñôma) a ga begee ni ndigi mbegee yéé, yag béé ni begee mbegee nan. Ibanile ni nôgôl nye, ba wee ni ntelep sép. I yé ni ndigi ñôma pil le a bambal biniigana (a legel ñwin). ﴾55﴿ **Allah** a bi bôn yaga' bet ba nhémle ni boñ mam malam ikété nan le a ga ti bo kômbe'i nkoñ' isi kikii a bi ti' bet ba bi bôk bo' bisu (i hémle). A ga ti ki base yap (Islâma) i i bi lémél Nye i ti bo yémbél[1]. I mbus-ngéda a ga héñha ki bo woñi wap ni hogbe' miñem. Ba bégés ni Me ibabé i kolbaha Me ni yom yo-kii-yo. I bet b'a yiga tjél hémle' mbus i ha, bo ni bon ba yé bôt ba nkoda. ﴾56﴿ Boña ki masoohe, ni ti ki zakat; ni nôgôl ki ñôma inyuboñle ni kôs tohi. ﴾57﴿ Ni hoñol bañ to le batjél-hémle ba nla yañal (le ba nla tuga sômbôl' Nyambe) i nkoñ'isi; lisuk jap ki li ga bane i hié; kinje lisuk libe yaga ni! ﴾58﴿ A béé ba ni nhémle, mangéda ma yé maaa le minlimil minan mi moo manan ma bi gwel, ni' bet ba yé ngi-hôlôl ikété nan, ba nlama bad béé kunde: i bisu bi ngéda-masoohe ma kekela, ni ingéda ni nhéa mambot manan inyu noi-kosè, lôñni' i mbus-masoohe ma manañle; mangéda ma noi maaa inyu nan. I héa mangéda ma, ni gwé bé njom, to bo ba gwé bé njom i léñlana béé-ni-béé. Hala nyen **Allah** a mbamblene béé biniigana. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék;

1 i hikii nkoñ tole loñ, islâma i mbéna kôs bibômôl ingéda i nyek, yag ni' bet ba mbôdôl jôb mu ; ndi ibale bañga'i bon ba islâma i yé mu (bahémle-Nyambe siñ-siñ), Nyambe a nti ndigi bo yémbél ni buk'i nsôk ; nlélém kii A bi bôn le A ga kés islâma'i ngi 'base' yosôna (pes 61 : 9)

﴾59﴿ Ingéda bonge ikété nan ba nhôlôl ni, ba bad kunde kikii babôk bap ba bisu; hala nyen **Allah** a mbamblene béé biniigana gwé. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾60﴿ Bôdaa ki ba ba nla ha bé gwal, ndi ba bana bé to bot-ñem le ba nla ki biiba, ba gwé ni bé njom i haba mambot map ma nhoi ibabé le ba unda maôñg; ndi haba-lam i i ntééda maôñg i yé bo longe kiyaga. Ni **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾61﴿ Njom i tane bé mut-ndim, to bôk-mut, to nkokon, to béé-bomede le ni je mu' mandap manan; to' mandap ma basoñ banan; to' mandap ma banyuñ banan, to' mandap ma lôk-nyuñ nan i bôôlôm; to' mandap ma lôk-nyuñ nan i bôdaa; to' mandap ma banyandôm banan ba bôôlôm i pes basoñ; to' mandap ma banyandôm banan ba bôdaa i pes basoñ; to' mandap ma banyandôm banan ba bôôlôm i pes banyuñ; to' mandap ma banyandôm banan ba bôdaa i pes banyuñ; to ma ni ntéédana diliba; to ma mawanda manan. Ni gwé bé njom i je ntôñ tole béé-botama. Ingéda ni njôb ni' mandap, ni nlama kôbna nsañ béé-ni-béé ni minsaibak mi mayéga malam ma ma nlôl yak **Allah**. Hala nyen **Allah** a mbamblene béé biniigana inyuboñle ni hek pék.

﴿62﴾ Ni maliga le bahémle ba yé' i bet ba nhémle toi **Allah** ni ñôma wé. Ingéda ba yé ki ni nye inyu jam li li nkot bo, ba nke bé homa bo ngi bad nye kunde. Hodo le' bet ba mbad we kunde, ba hala bon ba nhémle yaga **Allah** ni ñôma wé. Ingéda ba mbad we kunde inyu ngim yap' mam i i mbéñge mut-nyemede, ti ni' nwet u ngwés ikété yap kunde ni bédél bo **Allah** ñwéhél. Ni maliga le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni *Ntohol*. ﴿63﴾ Ni yoñ bañ nsébla i ñôma ikété nan kikii nsébla'nan béé-ni-béé. **Allah** a nyi' bet ba nke' minsolbe mi maké. I bet ba mpénda ora yéé ba yoñ ni yihe le manoodana ma tiga gwel bo tole njiiha keñi. ﴿64﴾ Hodo! Ntiik le gwom gwobisôna bi ngi ni hisi bi yé bi **Allah**. A ntibil yaga ki yi libak linan. Kel ba ga témb ni i nyeni, a ga yeelene bo' i mam ba bi boñ. Ni **Allah** a yé Nyimam momasôna.

PES 25: **AL FURKÂN**
(Mbagal) – *minlôñ 77*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé *Ntééda* ni *Ntohol*

﴿1﴾ Lipém ni bibégés ba ba ni Nu a bi suhul Soñda' i ngi mbôñôl wé, inyuboñle a ba mbéhe inyu minkoñ ñwominsôna, ﴿2﴾ Nu a gwé nkok-liane i ngi ni hisi; a bi tiba yaga bé man; a gwé bé to kolbaha yo-kii-yo i ane (yéé), a bi hek ki hikii yom ni ti yo maôñg ma kôli.

﴿3﴾ Ndi ba bi yoñ banyambe bape ibabé Nye, ba ba nla bé hek yom yo-kii-yo, bomede ki bihékél, bi bi nla bé semba ndutu ndi to boñba longe (ndi to tiba masé); ba ki ba nla bé ti niñ to semba nyemb, ndi to bitugne. ﴿4﴾ Bangihémle ba nkal ki le 'bini bi yé ndigi bitembee bi a mbod, bôt bape ba hôla ki nye'. Ba nlona yaga ni biyômôk ni bitembee; ﴿5﴾ ba nkal ki le 'panapô i bôt ba kôba yon a ntila, i ba ñéñél nye kekela ni kôkôô'. ﴿6﴾ Kal (bo) le 'i Nwet a nyi minsolbe mi mam mi ngi ni hisi nyen a nsuhul ñwo (miñañ-minlam). Ni maliga le a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***'. ﴿7﴾ Ba nkal ki le 'imbe ini ntén' i ñôma le i nje bijek, i kenek' bibôm? Bale ba suhlene to nye angel i i mbéhe lôñ ni nye, ﴿8﴾ Tole ba ômle nye lisôô li nkus, tole a bana wom' i binunuma i a nje'. Bôt ba nkoda ba nkal ki le 'ngo ñemb nyen ni noñ' mbus'. ﴿9﴾ Béñge ni dihéga ba nyôñôl we. Ba nyôm ni' i nya i yé le ba nla ha bé tehe njel. ﴿10﴾ Lipém ni bibégés ba ba ni' i Nwet, ibale a ngwés, a nti we gwom-bilam iloo bi; ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak; a ti yaga ki we mintôô mi mandap. ﴿11﴾ Ndi ba bi pénda ngeñ. Di nkôôbana yaga ni bapénda-ngeñ sa-îr;

﴾12﴿ Ingéda (sa-îr) a ga tehe bo ki ba yé nonok, ba ga nok liyot jé ni kundul yéé. ﴾13﴿ Ingéda ba ga léña ki mu'i hipogdo hi homa, nkañak; ba ga lond ni sômbôl tjiba (yap). ﴾14﴿ (i ga kéla bo le) 'ni lond ndigi bañ inyu tjiba-nan len, ni lond yaga ngandak'. ﴾15﴿ Kal (bo) le 'baa hala nyen a yé longe tole paradis i boga i ba bi bôn bakon-Nyambe woñi le i ba bo nsaa ni mbai-mahû (mbai-matémb ma nsôk)?' ﴾16﴿ Mu ba ga bana' i gwom ba nsômbôl ikété niñ-boga. Hala a yé soso-mbônga nu a mbéñge *Nwet* woñ. ﴾17﴿ Ni kel a ga kod bo ni' i gwom ba bé bégés ibabé **Allah** ni bad (gwo) le 'béé bon ni bi yumus babôñôl bem tole bomede bon ba bi nimil njel?' ﴾18﴿ Bi ga kal le 'lipém li ba ni We. I béé bé bés longe-jam le di yoñ biben bipe he nduk We'; ndi U bi yôge bo ni basôgôl bap'i nya i yé le ba bi hôya (ba bi yôi) mbigda ni yila bôt ba yimil. ﴾19﴿ Ba mpénda yaga ni béé mu' i mam ni mpot. Ni ga la ni bé bana likil li ngwé ndi to nsôñ. Tonje ki a nyôm ikété nan, Di nkôôbana yaga nye njiiha keñi. ﴾20﴿ I bisu gwoñ bi ngéda Di bi om ni ndigi bôt ba binam kii baôma ba ba bé je bijek ni hiôm mu' bibôm; Di mboñ ki le bahogi ikété nan ba bane bape gwom bi manoodana; ni nihbe ni bé? ni *Nwet* woñ a yé Ntehe-mam.

﴾21﴿ **(37)** I bet ba gwé bé bot-ñem ni liboma jés ba nkal le 'bale biangel gwon bi suhlana to bés, tole di tehe ***Nwet*** wés (Nyambe) nyemede'; ni maliga le ba nyoñ ngôk, ba ngôkôp ki iloo hihéga. ﴾22﴿ Kel ba ga tehe biangel, ñwin-nlam u ta bé yokel inyu baboñ-mam mabe. Ba ga kal ki (bo) le 'ngaa i nsiga'. ﴾23﴿ Di mbéñge ni minson ba ngwel ni yilha ñwo kikii muli mi mi nyoi. ﴾24﴿ Bakôdôl ane-ngi ba ga ba yokel' matééda malam, ni i longe' i homa-hogbe. ﴾25﴿ Kel ngi i ga bégi ni ni ond, Di suhlak biangel, ﴾26﴿ Yokel nkok-liane i maliga i yéne' i moo ma ***Ntééda***. I ga ba ki kel-ndutu inyu bangihémle. ﴾27﴿ Kel mut-biyômôk a ga nyambaa moo mé a kalak le 'ngoo yem, ki me bi gwel to njel lôñ ni ñôma nu Nyambe, ﴾28﴿ Eé ngoo yem, ki me bi yoñ béme to «isém» kikii liwanda, ﴾29﴿ A bi yumus yaga me ni hôhya me mbigda, i ma lôl me'. Satan ki, a ntjôô mut-binam a ma mal noode nye. ﴾30﴿ Ñôma a kal ki le 'a ***Nwet*** wem, ntiik le litén jem li nyoñ' i kur'an ini yañga-yom'. ﴾31﴿ Hala nyen Di bi tééne hikii ñôma ñoo ikété baboñ-mam mabe; ndi ***Nwet*** woñ a kôli we kikii Ñéga ni Nhôla. ﴾32﴿ Batjél-hémle ba nkal ki le 'bale Di suhlene to we kur'an ngélé yada; Di nsuhul yo hala inyu yidis we ñem. Di nsongol ki yo maboñ-maboñ.

﴾33﴿ Ba ga lona bé to we hihéga ho-kii-ho le Bés Di lona bé we maliga ni longe' i ndoñol. ﴾34﴿ I bet ba ga nimblene mintôñ mu' masu map ni kena i jahannama, bon ba ga ba' i béba-homa ni minimlak njel-sép. ﴾35﴿ Di bi ti yaga ki Môsi kaat, Di nôñha ki nye manyañ Aron kikii nhôla (nke-lôñ); ﴾36﴿ Di kal ni bo le 'kena nyoo' litén li li mpénda biniigana gwés. Di bi yehge yaga ni bo yehge-yehge. ﴾37﴿ Yag ni litén li Nôa kii ba mpénda baôma, Di lû bo ni yilha bo yimbne (i kogse) inyu bôt. Di kôôbana ki bôt ba nkoda njiiha keñi. ﴾38﴿ Lôñni lôk Âad, ni lôk Tamûd, ni bôt ba Rassi; ni ngandak'i tjai ipôla yap. ﴾39﴿ Bobasôna ki, Di bi ti bo biyimbne; bobasôna ki, Di tjé bo ni lôs. ﴾40﴿ Ba ntagbene yaga ki mu' nkoñ i nop-mandutu a bi nôl[1]. Ba ntehe ni bé wo? ndi heeni! Ba gwé bé bod-ñem ni bitugne. ﴾41﴿ Ingéda ba ntehe ki we, ba nyoñ ndigi we yom-minjôha (ba ñuge we ni badna bo-ni-bo le) 'baa béèle nunu nyen **Allah** a ñom kikii ñôma? ﴾42﴿ A nhee yumus bés ni bagal bés ni banyambe bés, bale di hônba bé bo'. Ndi ba ga yi' i mbus ngéda, ba ma tehe njiiha, njee a yé ni toi nimlak njel. ﴾43﴿ U ntehge bé' nwet a nyilna sat yé mbôñôl? u nhoñol ni le u nla kal ki nye?

1 nkoñ i Lôt

﴾44﴿ U nhoñol ni le libim ikété yap li noga tole li nhek pék? ngo ba yé nlélém kii bilém (binuga). Hodo le ba yé yaga nimlak njel. ﴾45﴿ U ntehe ni bé kii *Nwet* woñ a nsambal titii? bale a gwés ni, ki a bi mége yo (i heñ bé); a mboñ ni ki hiangaa le hi bane yo mbôn (ndémbél); ﴾46﴿ Di ntémbna ni ki nye (yo) i bésni ibabé njôô. ﴾47﴿ Nye ki nyen a bi hékél béé u kikii mbot, ni hilo kikii noi; a hek ki jus (binjâmuha) kikii ngéda-ngweege. ﴾48﴿ Nye ki nyen a bi om mbuk-mbebi kii biyisne bi masoda mé. Di nsuhul ki malép ma mpôp ma lôlak'i ngi, ﴾49﴿ Inyu tôdlene minkoñ minwoga mu, ni nyus ngandak yés i bihékél ikété binuga ni bôt ba binam; ﴾50﴿ Di nkab yaga ki nye (nop) matuñga ikété yap inyuboñle ba bigda; ndi bôt ngandak ba ntjôô mam, he bes litjél-hémle. ﴾51﴿ Bale Di gwés ki, ki Di bi om mbéhe i hikii nkoñ. ﴾52﴿ U nôgôl ni bañ batjél-hémle; ni mu ki (i kur'an), jôs bo soso sañ. ﴾53﴿ Nye ki nyen a bi bagal balom bo'ibaa: nunu wada ni minso mi malép, nunu numpe a nek bas; a sék ki ngaa ipôla yap, ni ki-handap jegi. ﴾54﴿ Nye ki nyen a bi hek bôt ba binam ni malép, ni ad bo ni matjél ma lihaa ni libii. Ni *Nwet* woñ a gwé ngui i boñ hikii jam. ﴾55﴿ Ibabé **Allah**, ba mbégés ki gwom bi bi nhôla bé bo jam, ndi to tééñga bo. Ntjél-hémle a yé ki liada ni baoo-*Nwet* wé.

﴿56﴾ Di bi om ni ndigi ki we kikii nlegel-ñwin ni mbéhe. ﴿57﴾ Kal (bo) le 'me mbad béme béé nsaa wo-kii-wo mu, he nduk' nwet a ngwés gwel njel ***Nwet*** wé (nyen a nla pémés mu). ﴿58﴾ Bot ki ñem ni Nu-niñ, Nu a nwo bé; bégés ki lipém jé. Nye ki nyen a ntibil yi maboñok mabe ma minlimil ñwé. ﴿59﴾ Nyen a bi hek ngingi ni hisi ni' gwom bi yé ipôla yap' dilo disamal, ndi a hielba' i ngi Arch (yééne-ane i lipémba) "istawâ alal Arch"; ***Ntééda***; bad ni' nwet a ntibil yi Nye. ﴿60﴾ Ingéda ba nkal bo le 'ôma mbom' isi bisu bi ***Ntééda***', ba mbad le 'njee nye a yé ***Ntééda***? di ôm mbom' isi bisu bi' yom u ñôdna bés?'; hala nye a nkônde ki bo ndok*. ﴿61﴾ Lipém ni bibégés ba ba ni nu a bi hek tjôdôt'i ngi, a hek ki tungeñ mu (hiangaa) ni mbaya-sôñ. ﴿62﴾ Nye ki nyen a bi ti u ni binjâmuha malugna ma ngéda inyu tonje-mut nu a ngwés bigda to ti mayéga. ﴿63﴾ Babôñôl ba ***Ntééda*** (babégés-Nyambe) ba yé ki ba ba nke mbeñel mu'i nkoñ'isi. Bon, ingéda bongiyi ba ñôm bo buk, ba nkal (ba timbhe) le «salâm» (nsañ); ﴿64﴾ Bo ki bon ba ntégbaha mau mbom'isi ni bitétéé' bisu bi ***Nwet*** wap; ﴿65﴾ Bo ki bon ba nkal le 'a ***Nwet***, sôñ bés njiiha i jahannama (bee-hié)'. Ntiik le njiiha yéé i yé koñ ni koñ, ﴿66﴾ Ntiik le a yé matémb-mabe ni béba-homa-liyééne; ﴿67﴾ Bo ki bon ingéda ba mpémés bigwelmoo, ba ñôbôs bé; ndi to let ba nlet bé; ba yé ha' ñemkété;

﴿68﴾ Bo ki bon ba mbégés bé banyambe bape mbôda ni **Allah**. Ba nkit bé to mut nhébék i **Allah** a bi téé kila, he nduk ni njel-sép; ba nke bé to' i ndéñg. Ndi tonje a mboñ hala, a nsambla ponos, ﴿69﴾ Njiiha i ga bédhana nye i kel-bitugne; a ga bana ki wonyu mu koñ ni koñ, ﴿70﴾ He bes' nwet a nhiel ñem, ni hémle **Allah**, ni gwel nson-nlam; ba hala ni, **Allah** a ga tjenda magwelek map mabe ni yilha mo malam. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴿71﴾ Tonje a nhiel ni ñem ni gwel nson-nlam, ni maliga le ñwéhél yéé i nleegana yak **Allah**; ﴿72﴾ Bo ki bon ba ntelep bé mbôgi-bitembee; ingéda ba ntagbe ki gwom bi manoodana ipañ, ba ntibil bamble gwo; ﴿73﴾ Bo ki bon, ingéda bibañga bi ***Nwet*** wap bi mbigdana bo, ba ndogop bé mu, ndi to kwo ndim; ﴿74﴾ Bo ki bon ba mpot le 'a ***Nwet***, ti bés mu i baa bés ni mbôda yés, balam i mis; téé ki bés ñéga inyu bakon-we woñi (bahémle-we). ﴿75﴾ Ba hala, ba ga kôsna biyale bi nsaa (i loñngi) inyu nihbe yap; ba ga leegana ki mu ni mayéga, lôñni bibuk bi nsañ, ﴿76﴾ Mba ni mba, Ba ga yén mu; kinje matémb malam ni linoine lilam! ﴿77﴾ Kal (bo) le '***Nwet*** wem a ga kônôl bé béé ngoo, to yaga ni bisoohene binan. Ni bi pénda ni; ni ga boma ni njiiha i boga.

PES 26: ACH-CHUARÂ'
(Batôb-tjémbi) – *minlôñ 227*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ta-sîn-mîm ﴾2﴿ Mini mi yé miñañ mi kaat-ndoñol ﴾3﴿ I nla pam le u wo liyot inyule ba ntop bé hémle ﴾4﴿ Bale Di gwés, ki Di nsuhlene bo yimbne-ndémbél i lôlak'i ngi, i i mboñ ni ndigi le bobasô ba ôôb' bisu gwé (bisu bi' ndémbél i). ﴾5﴿ Mbigda yo-kii-yo i nlôl bé bo ni ***Ntééda*** le ba tonbana bé yo ﴾6﴿ Ba mpénda yaga ni; ndi ba ga kôsna mañwin inyu' yom ba bé uge ﴾7﴿ Ba ntehe ni bé hisi, libim li bikai Di bi pémés mu, bi bi nôgla nlôm ni ñin? ﴾8﴿ Ntiik le yimbne-ndémbél i yé mu (biniigana bi yé mu), ndi ngandak ikété yap i nhémle bé. ﴾9﴿ ***Nwet*** woñ ki, a yé yaga Ngui-momasôna ni ***Ntohol***. ﴾10﴿ Ni ngéda ***Nwet*** woñ a séblene Môsi ni om nye' litén li bôt ba nkoda, ﴾11﴿ Litén li Faraô. Ba nkon ni bé **Allah** woñi? ﴾12﴿ A kal le 'a ***Nwet***, me nkon woñi le ba ga pénda me' ﴾13﴿ Mbai ki i ntomb me; to hilémb hi ñadla bé me; om ni yag Aron (ni me) ﴾14﴿ Ba gwééne ki me bibà (hiun); me nkon ni woñi le ba tiga nol me. ﴾15﴿ (Nyambe) A kal le 'heeni! kena béé-bo'ibaa ni biyimbne gwés; Di ga ba lôñ ni béé, Di emblege; ﴾16﴿ kena ni yak Faraô, ni kal nye le: ntiik di yé ñôma nu ***Nwet***-minkoñ ñwominsôna, ﴾17﴿ Inyuboñle u timbis bon ba lôk israél lôñ ni bés'. ﴾18﴿ (Faraô) a kal Môsi le 'baa i ta bé maliga le di bi hôlôs we' i bésni we mange, u yén ki ni bés ngandak' ñwii?, ﴾19﴿ U boñ ki' jam joñ u bi boñ, ni yila ngi-hémle-(longe yés)'.

﴾20﴿ (Môsi) a kal le 'me bi boñ jo, njom le me béé me ngi yii' ntôñ'i minyômôk, ﴾21﴿ Me ke ni béé ngwé, ni kon béé woñi; ndi ***Nwet*** wem a nti me pék, ni jubus me' ntôñ i baôma (baôma béé), ﴾22﴿ Baa hala a yé jam lilam li u nlama ag me (li u nlama bigda me), ki i yé le u bi gwel bon ba lôk israél' minkôm?'. ﴾23﴿ Faraô a bad nye le 'nje a yé ***Nwet***-minkoñ ñwominsôna?'. ﴾24﴿ (Môsi) a timbhe le 'a yé ***Nwet*** ngi ni hisi, ni'gwom bi yé ipôla yap, ibale ni nla soñda'. ﴾25﴿ A bad' bôt ba béé nkéñga nye le 'baa ni nok?' ﴾26﴿ (Môsi) a kal le ' a yé ***Nwet***-nan, ni ***Nwet*** basôgôl-sôgôl banan ba bisu'. ﴾27﴿ (Faraô) a kal le 'ñôma nan nu a ñom béé a yé yaga nkona-njék'. ﴾28﴿ (Môsi) a kal le '***Nwet***-lipémél ni linañle li hiangaa, ni' yom i yé ipôla yap, bale ni hegek pék'. ﴾29﴿ (Faraô) a kal le 'ibale u nyoñ Nyambe numpe he bes me, me nha yaga we ikété bôt ba mok'. ﴾30﴿ A bad (nye) le 'to'ibale me nlona we yom'i ndémbél?' ﴾31﴿ A timbhe (nye) le 'lona le yo ibale u yé wada ikété bapot-maliga' ﴾32﴿ A leñ ni ntoñgo wé, kunda yada u hielba nyoo. ﴾33﴿ A pémés ki woo wé, u ma yila puba pum inyu' babéñge. ﴾34﴿ (Faraô) a kal baûûm béé ba ba béé nye nkéñga le: 'nunu a yé ntiik mut-makañ nu a nyi, ﴾35﴿ A nsômbôl luhul béé mu'i nkoñ nan ni makañ mé; ni mboñ ni kii?' ﴾36﴿ Ba kal le 'boñ le bona manyañ ba bômle; u om ki banaña-bôt mu' mabôñ, ﴾37﴿ Ba lona we hikii ngangañ nu a nyi' ﴾38﴿ Bangangañ ba kodba ni' kel i i bé yiba. ﴾39﴿ Likalô li tina ni bôt le 'baa ni nla kodba,

﴾40﴿ Inyu noñ bôt ba makañ'i mbus, too bon ba nyémbél?' ﴾41﴿ Kii bôt ba makañ ba nlo ni, ba bad Faraô le 'baa ngim nsaa i yé mu, ibale bés bon di nyémbél?' ﴾42﴿ A timbhe (bo) le 'ñ, ngo ni ga ba ikété bayén-me bebee'. ﴾43﴿ Môsi a kal bo le 'leña' yom ni gwé i leñ'. ﴾44﴿ Ba leñ ni minkôô ñwap ni mintoñgo ñwap, ni kal le 'ni ngui Faraô, bés bon di nyémbél'. ﴾45﴿ Môsi nyek a leñ ni ntongo wé, ni wo u milba'i gwom ba bi pémés. ﴾46﴿ Wee bôt ba makañ ba bi ôôb ni ôm mbom'isi, ﴾47﴿ Ba kal le 'di nhémle *Nwet*-minkoñ ñwominsôna, ﴾48﴿ *Nwet* (Nyambe) nu Môsi bona Aron' ﴾49﴿ (Faraô) a kal (bo) le 'ni nhémle nye me ngi ti béé kunde? Hala wee a yé ñôdna-béé nu a bi niiga béé makañ; n'a yi! me nke ni i kit béé (hikii wada-nan) woo ni kôô mpage; me péne yaga ki béé-bobasô'. ﴾50﴿ Ba kal le 'béba i ta bé! i bisu bi *Nwet* wés nyen di ntémb' ﴾51﴿ Di mbot yaga ñem le *Nwet* wés a ga ñwéhél bés dihôha tjés, inyu liyilga di nyila bahémle ba bisu'. ﴾52﴿ Di legel ni Môsi le 'nyodi, we ni babôñôl bem, ndi ntiik le ni ga nôña'. ﴾53﴿ Faraô a om ni banaña-bôt mu'mabôñ (i legel likalô ni kal le): ﴾54﴿ 'ngo ba yé ndigi ndék jumbul li bôt, ﴾55﴿ Ndi ba ñunbaha bés, ﴾56﴿ Bés bobasôna ki di yén péé'. ﴾57﴿ Di pémha ni bo (Faraô ni bôt béé) mu'i ñwom-minlam ni'mangen, ﴾58﴿ Ni mu'masôô ma minkus, ni' homa hogbe. ﴾59﴿ Hala nyen Di bi yigle gwo bon ba lôk israél; ﴾60﴿ Ba noñ ni bo' lipémél li hiangaa.

﴾61﴿ Kii mintôñ ñwo'imaa mi ntehna ni, bôt ba Môsi ba kal le 'di ngwéla'. ﴾62﴿ A kal le 'heeni! ***Nwet*** wem a yé ni me, a ga éga me' ﴾63﴿ Di legel ni Môsi le 'bép ntoñgo woñ'i tuye'. Ni nye (tuye) a bégi; hikii pes i yila kii soso libap. ﴾64﴿ Di tiigaha ki balo-mbus (Faraô ni bôt béé) ﴾65﴿ Di sôñ ki Môsi ni' bôt bobasô ba béé ni nye. ﴾66﴿ Ndi Di lû ni bana bape. ﴾67﴿ Ntiik le yimbne-ndémbél i yé mu (biniigana bi yé mu), ndi ngandak ikété yap i nhémle bé. ﴾68﴿ ***Nwet*** woñ ki, a yé yaga Ngui-momasôna ni ***Ntohol***. ﴾69﴿ Añle ki bo ñañ i Abraham, ﴾70﴿ Ingéda a kal nsañ ni litén jé le 'kii ni mbégés?', ﴾71﴿ Ba kal (ba timbhe) le 'di mbégés bisat, di gwééne ki gwo bot-ñem kiyaga. ﴾72﴿ A kal (bo) le 'baa bi nok béé, ingéda ni nlôndôl gwo? ﴾73﴿ Tole bi nla hôla béé jam, ndi to tééñga béé?' ﴾74﴿ Ba kal le 'heeni. Ndi di bi koba basôgôl bés ba mboñ hala'. ﴾75﴿ A kal (bo) le 'baa ni ntibil béñge' gwom ni bak ni mbégés? ﴾76﴿ Béé ni basôgôl-sôgôl banan ba kôba? ﴾77﴿ Ba yé yaga ni baoo bem, he bes ***Nwet***-minkoñ ñwominsôna, ﴾78﴿ Nu a bi hek me, nye ni nyen a ñéga me, ﴾79﴿ Nye ki nyen a njés me ni nyus me, ﴾80﴿ Ingéda me nkon ki, nyen a nti me mbôô ﴾81﴿ Nye ki nyen a ga yoñ mbû wem, ni tugul me, ﴾82﴿ Nye ki nyen me gwééne bot-ñem le a ga ñwéhél me bibéba gwem i kel-base'. ﴾83﴿ A ***Nwet***, ti me (yi ni) pék, ni jubus me' ntôñ'i baboñ-mam malam,

﴾84﴿ Ti ki me jôl lilam mu' hilémb hi basôk-lo, ﴾85﴿ Boñ ki me le me ba wada ikété bakôdôl wom' binene, ﴾86﴿ Ñwéhél ki ta, ntiik le a béé wada ikété minyômôk, ﴾87﴿ U kôb bañ to me hison'i kel ba ga tuge, ﴾88﴿ Kel i lihat to lingwañ bi ga bana ha bé nseñ, ﴾89﴿ Ndigi' nwet a ga lo yak **Allah** ni ñem-mpubi. ﴾90﴿ Ba ga kôôgaha ki loñngi bebee ni bakon-Nyambe woñi, ﴾91﴿ Ba bambal ki bee-hié inyu minyéglé (bôt-babe). ﴾92﴿ I ga kéla ki bo le 'i gwom ni bé bégés bi yé hee?, ﴾93﴿ He nduk **Allah**, baa bi nhôla béé, tole bi nhôla gwomede?' ﴾94﴿ (bisat) bi ga léña ni mu'ikété (bee-hié) ibabé nduña, gwo ni minyéglé (bôt-babe), ﴾95﴿ Yag ni mintôñ mi Iblís (satan) ñwominsôna; ﴾96﴿ Ba ga kal, ki ba yé mu' mindañ bo-ni-bo le: ﴾97﴿ Hodo-**Allah**, di bak yaga ikété biyômôk bikeñi, ﴾98﴿ Ngéda di kédga béé ni *Nwet*-minkoñ ñwominsôna, ﴾99﴿ Ndi bibéba bi bôt gwon bi bi yumus bés; ﴾100﴿ Di gwé ni ha bé nsôñ, ﴾101﴿ Ndi to bañga liwanda, ﴾102﴿ Bale di banga njel i témb, ki di nyila bahémle-Nyambe. ﴾103﴿ Ntiik le yimbne-ndémbél i yé mu (biniigana bi yé mu), ndi ngandak ikété yap i nhémle bé. ﴾104﴿ ***Nwet*** woñ ki, a yé yaga Ngui-momasôna ni ***Ntohol***. ﴾105﴿ Litén li Nôa li bi pénda baôma ba Nyambe; ﴾106﴿ Ingéda manyañ wap Nôa a kal bo le 'ni nkon bé Nyambe woñi? ﴾107﴿ Me yéne yaga béé ñôma nu bot-ñem, ﴾108﴿ Kona ni **Allah** woñi, ni nôgôl ki me; ﴾109﴿ Me mbad béme to béé nsaa mu, ngo nsaa wem i mbéñge ndigi *Nwet*-minkoñ ñwominsôna. ﴾110﴿ Kona ni **Allah** woñi, ni nôgôl ki me.' ﴾111﴿ **(38)** Ba kal le 'di hémle we, ki i yé le bôt ba dimama-dibe bon ba noñ we' mbus'?

﴾112﴿ A kal (bo) le 'me gwé béme yi inyu' mam ba bi boñ, ﴾113﴿ Ngo nsoñgi (nsaa) wap u mbéñge ni ndigi ***Nwet*** wem, bale ni yik, ﴾114﴿ Me ta béme to mpii-bahémle-Nyambe, ﴾115﴿ Me yé yaga ndigi bañga-mbéhe'. ﴾116﴿ Ba kal le 'ibale u nsôk bé ha, a Nôa, u ga ba yaga wada ikété bawona-njonok. ﴾117﴿ A kal le 'a ***Nwet***, litén jem li mpénda yaga me, ﴾118﴿ Yoñ ni makitik ipôla me ni bo; sôñ ki me, lôñni bahémle ba ba yé ni me'. ﴾119﴿ Di sôñ ni nye, lôñni' bet ba béé ni nye mu'i yida-nkû. ﴾120﴿ Di yiga ni lû bana bape. ﴾121﴿ Ntiik le yimbne-ndémbél i yé mu (biniigana bi yé mu), ndi ngandak ikété yap i nhémle bé. ﴾122﴿ ***Nwet*** woñ ki, a yé yaga Ngui-momasôna ni ***Ntohol***. ﴾123﴿ Lôk âd i bi pénda baôma ba Nyambe, ﴾124﴿ Ingéda manyañ wap Hûd a kal bo le 'ni nkon bé Nyambe woñi? ﴾125﴿ Me yéne yaga béé ñôma nu bot-ñem, ﴾126﴿ Kona ni **Allah** woñi, ni nôgôl ki me; ﴾127﴿ Me mbad béme to béé nsaa mu, ngo nsaa wem i mbéñge ndigi ***Nwet***-minkoñ ñwominsôna, ﴾128﴿ Ni ntéé ni biôñgba hikii homa kii yimbne'i biéñgba? ﴾129﴿ Ni ñoñ ki mandap ma ngok weengoñle ni yé mingwà? ﴾130﴿ Ingéda ni mponos ki, ni mponos ibabé ngôô, ﴾131﴿ Kona ni **Allah** woñi, ni nôgôl ki me, ﴾132﴿ Kona ki' Nwet a bi yôge béé ni' gwom ni nyi woñi. ﴾133﴿ A bi yôge béé ni bilém, lôñni bon (ni mbôda), ﴾134﴿ Ni ñwom yag ni mangen. ﴾135﴿ Ngo me nkônôl yaga béé njiiha i soso-kel woñi'. ﴾136﴿ Ba kal le 'u mbéhe bés, to u mbéhe bé bés, nlélém-jam inyu yés;

﴿137﴾ Hala a yé yaga ndigi maboñok ma bôt ba bisu, ﴿138﴾ Bés di ga kogsana bé to'. ﴿139﴾ Ba pénda ni nye; Di tjé ni bo. Ntiik le yimbne-ndémbél i yé mu (biniigana bi yé mu), ndi ngandak ikété yap i nhémle bé. ﴿140﴾ ***Nwet*** woñ ki, a yé yaga Ngui-momasôna ni ***Ntohol***. ﴿141﴾ Lôk tamûd i bi pénda baôma ba Nyambe, ﴿142﴾ Ingéda manyañ wap Soâlihu a kal bo le 'ni nkon bé Nyambe woñi?, ﴿143﴾ Me yéne yaga béé ñôma nu bot-ñem, ﴿144﴾ Kona ni **Allah** woñi, ni nôgôl ki me, ﴿145﴾ Me mbad béme to béé nsaa mu, ngo nsaa wem i mbéñge ndigi *Nwet*-minkoñ ñwominsôna. ﴿146﴾ Wee ni ga kida mu' libak li ni ñem'i hogbe? ﴿147﴾ Mu' i ñwom-minlam ni mangen? ﴿148﴾ Ni bibebela ni maén, matam map ma bak malam? ﴿149﴾ Ni bogok ki mandap longe'i libogok mu' dikôa? ﴿150﴾ Kona ni **Allah** woñi, ni nôgôl ki me'. ﴿151﴾ Ni nôgôl bañ to ora i bôt ba ngôk, ﴿152﴾ Ba ba nlona mpuñgu hana'isi, ba boñ bé longe'. ﴿153﴾ Ba kal le 'u yé yaga mut-liemb, ﴿154﴾ He nduk mut-binam kii bés; lona ni le yimbne ibale u yé wada ikété bapot-maliga'. ﴿155﴾ A kal le 'kamél ini; i gwé yéé ngim kel i nyo (i nyue); yag béé nan ngim kel i i nyiba, ﴿156﴾ Ni boñ bañ to yo béba; tiga le njiiha i soso-kel i gwel béé. ﴿157﴾ Ba bi nol ni yo; ndi ba bi yiga tam; ﴿158﴾ Njiiha i gwel ni bo. Ntiik le yimbne-ndémbél i yé mu (biniigana bi yé mu), ndi ngandak ikété yap i nhémle bé. ﴿159﴾ ***Nwet*** woñ ki, a yé yaga Ngui-momasôna ni ***Ntohol***.

﴾160﴿ Litén li Lôt li bi pénda baôma ba Nyambe, ﴾161﴿ Ingéda manyañ wap Lôt a kal bo le 'ni nkon bé Nyambe woñi?, ﴾162﴿ Me yéne yaga béé ñôma nu bot-ñem; ﴾163﴿ Kona ni **Allah** woñi, ni nôgol ki me. ﴾164﴿ Me mbad béme to béé nsaa mu, ngo nsaa wem u mbéñge ndigi ***Nwet***-minkoñ ñwominsôna. ﴾165﴿ Lelaa ni nyééna ni bôôlôm ba nkoñ' isi? ﴾166﴿ Ni ñwahak bôdaa banan ba **Allah** a bi hek inyu nan? ngo ni yé bôt ba ba nlel mbén'. ﴾167﴿ Ba kal le 'ibale u nsôk bé ha, a Lôt, u nluhlana. ﴾168﴿ (Lôt) a kal le hodo me ñoo ligwelek linan; ﴾169﴿ A ***Nwet***, sôñ me ni bôt bem magwelek map'. ﴾170﴿ Di sôñ ni nye ni bôt béé bobasô, ﴾171﴿ He bes mañ-mudaa wada mu ikété bôt ba tjiba; ﴾172﴿ Di tjé yaga bana bape. ﴾173﴿ Di nôhne ki bo nop. kinje béba' nop, inyu' bet ba kôsna mabéhna! ﴾174﴿ Ntiik le yimbne-ndémbél i yé mu (biniigana bi yé mu), ndi ngandak ikété yap i nhémle bé. ﴾175﴿ ***Nwet*** woñ ki, a yé yaga Ngui-momasôna ni ***Ntohol***. ﴾176﴿ Bôt ba aïka ba bi pénda baôma ba Nyambe, ﴾177﴿ Ingéda Chu-aïb a kal bo le 'ni nkon bé Nyambe woñi? ﴾178﴿ Me yéne yaga béé ñôma nu bot-ñem, ﴾179﴿ Kona ni **Allah** woñi, ni nôgôl ki me; ﴾180﴿ Me mbad béme to béé nsaa mu, ngo nsaa wem i mbéñge ndigi ***Nwet***-minkôñ ñwominsôna. ﴾181﴿ Ni yônôs likobo (hega longe'lihegek), ni ba bañ to bahubus; ﴾182﴿ Hega yaga ki ni likobo li li yé sép. ﴾183﴿ Ni boñ bañ le bôt ba nimis gwom gwap, ni yila bañ to bapuñgul-nkoñ' isi.

﴾184﴿ Kona ki' Nwet a bi hek béé woñi, béé ni tjai di bisu. ﴾185﴿ Ba kal (nye) le 'u yé ntiik mut-liemb, ﴾186﴿ U yé ndigi mut-binam kii bés; di nôgda yaga ki le u yé wada ikété bôt ba bitembee; ﴾187﴿ Boñ ni le bipes bi ngi bi kwél bés ibale u yé wada ikété bapot-maliga'. ﴾188﴿ (Chu-aïb) a kal le '*Nwet* wem a ntibil yi' mam ni mboñ'. ﴾189﴿ Ba pénda ni nye, njiiha i kel-jiibe i gwel ni bo. Ntiik le i béé njiiha i soso kel. ﴾190﴿ Ntiik le yimbne-ndémbél i yé mu (biniigana bi yé mu), ndi ngandak ikété yap, i nhémle bé. ﴾191﴿ *Nwet* woñ ki, a yé yaga Ngui-momasôna ni *Ntohol*. ﴾192﴿ Ni maliga ki le (kur'an) i nsuhlana ni *Nwet*-minkoñ ñwominsôna; ﴾193﴿ Mbû-maliga (Gabriel) won u bi sôhna yo, ﴾194﴿ I ñem woñ, inyuboñle u ba wada ikété babéhe, ﴾195﴿ Ni nsañglak' i hop'arab; ﴾196﴿ A yé yaga ki magge mu ikété bitilna bi bôt ba bisu; ﴾197﴿ Baa hala a tane bé bo yimbne le bayimam ba bon ba lôk israél ba nyi nye? ﴾198﴿ To' ibale Di suhlene yo' i ngi man litén lipe he bes arab, ﴾199﴿ Ndi a éñél bo yo, ki ba bi hémle bé yo. ﴾200﴿ Hala nyen Di nha yo (pééna) mu' miñem mi baboñ-mam mabe; ﴾201﴿ Ba ga hémle yaga bé yo letee ba tehe njiiha keñi, ﴾202﴿ I i ga puhe ni bo, ba bemb bé, ﴾203﴿ Ba ga kal ni le 'baa ba nla ti bés ngéda?' ﴾204﴿ Baa kogse yés yon ba nsép? ﴾205﴿ U ntehe ni bé le to'ibale Di nti bo ngandak nom'i nkoñ'isi, ﴾206﴿ Ndi' i yom ba mbéhe bo (njiiha keñi) i yiga lôl bo,

﴾207﴿ Gwom ba bi kôsnaga bi ga bane ha bé bo nseñ? ﴾208﴿ Di ntjé bé to nkoñ wo-kii-wo i i nkôsnaga bé mbéhe, ﴾209﴿ Kii mbigda; Di ta bé to nkoda (mu' makitik Més). ﴾210﴿ Basatan bé to bon ba nsôhna yo (kur'an); ﴾211﴿ Hala a kôli bé bo, ba bak bé to le ba la. ﴾212﴿ Ba yé yaga mbaglak i emble (ñwin'i Nyambe). ﴾213﴿ U lôndlak ni bañ nyambe numpe ibabé **Allah** (u kolbaha bañ Nyambe), tiga le u yila wada ikété bakôs-njiiha. ﴾214﴿ Béhe ki bôt boñ ba litén (bôt boñ ba libôk), ﴾215﴿ Ni suhul pabaï yoñ' i ngi bahémle ba ba noñ we' mbus. ﴾216﴿ Ndi ibale ba ndogbene we, kal ni (bo) le 'me me ntañba magwelek manan'. ﴾217﴿ Bot ki ñem ni Ngui-momasôna, ***Ntohol***, ﴾218﴿ Nu a ntehe yaga we tohee u tééne (ingéda u ntelep), ﴾219﴿ Ni magwelek moñ mu' ikété baôm-mbom'isi. ﴾220﴿ Ntiik le nyen a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾221﴿ Me yeelene ni we' i ngi yen basatan ba nsôs? ﴾222﴿ Ba nsôs'i ngi hikii mut-minsoga, mboñ-béba; ﴾223﴿ Ba nsét ôô, ngandak ikété yap ki, i bak bôt ba bitembee, ﴾224﴿ Batôb-tjémbi ki, minyéglé (bôt ba bindéé) bon ba noñ bo' mbus. ﴾225﴿ Baa u ntehe bé le ba ndeñg ikété hikii nsôsôhgô? ﴾226﴿ Ni le ba mpot' mam ba mboñ bé? ﴾227﴿ He nduk' bet ba nhémle Nyambe, ba boñok ki bilonge bi mam, ba bigdaga ki **Allah** ngandak, ba sôñôk ki nyu mu'i mam ba mboñ bo. Ndék ngéda ni, bôt ba nkoda ba ga yi ni tehe mahéñhana ma mam.

PES 27: AN-NAML
(Dison) – *minlôñ 93*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Tâ-sîn; bini bi yé bibañga bi Kur'an ni kaat-ndoñol, ﴾2﴿ Éga ni ñwin-nlam inyu bahémle-Nyambe, ﴾3﴿ Ba ba mboñ masoohe, ba tinak ki zakat; ba hémlege yaga ki mbus-nyemb. ﴾4﴿ Ntiik le' bet ba nhémle bé mbus-nyemb, Di nlémhene bo minson ñwap; ni bo ba nlenda, ﴾5﴿ Bon ba ga bana soso njiiha; i mbus nyemb ki, ba ga ba minimlak. ﴾6﴿ We yaga ki nyen u nkôsna kur'an, i lôlak yak Batupék, Nyimam Nunkeñi. ﴾7﴿ Ingéda Môsi a kal bôt béé le 'ntiik me ntehe hié, me nke ni i lona béé miñañ mu; tole i lona béé hititiñ inyuboñle ni nohop'. ﴾8﴿ Kii a mpam ha, likalô li tiba le 'bisai bi ba ni we nu u yé mu' i hié, yak ni' nwet a yé hio ipañ. Lipém li ba ki ni **Allah**, ***Nwet***-minkoñ ñwominsôna'. ﴾9﴿ A Môsi! Me nyen Me yé **Allah**, Ngui-Momasôna ni Batupék; ﴾10﴿ Leñ ki ntongo woñ. Kii a ntehe wo u ngooña kikii nyoo, a kôm mbus ni ôd ngwé ibabé i témb ni mbus. A Môsi, u kon bañ woñi; baôma ba konok bañ woñi ipañ yem. ﴾11﴿ He nduk le' nwet a mboñ béba-jam ndi a yiga yiha yo ni longe..., ntiik le Me yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾12﴿ Ha ki woo'i mpék, u ga pam puba pum, ibabé mahindi; hala a yé yimbne yada ikété biyimbne bôô inyu Faraô ni litén jé. Ntiik le ba yé litén li baboñ-mam-mabe. ﴾13﴿ Kii biyimbne gwés bi bémbi bi nlôl ni bo, ba kal le 'makañ yaga ni mana'.

﴾14﴿ Ba pénda ki gwo, ndi ki ba bé nôgda gwo ndip ni maliga. Béñge ni kii lisuk li baboñ-mam mabe li bi ba. ﴾15﴿ Di bi ti yaga ki David bona Salômô yi; ni bo ba kal le 'bibégés bi yé ni **Allah** nu a nkés bés'i ngi ngandak i babôñôl-béé bahémle'. ﴾16﴿ Di yiha ki David ni Salômô, ni nye a kal le 'a bôt ba binam, yi i hop'i-dinuni i ntina bés; ba ti ki bés mu' i gwom gwobisôna. Ntiik le hala a yé masoda makeñi. ﴾17﴿ Ni mintôñ ñwé mi gwét mi kodba inyu Salômô, ikété bayoñ ni bôt ba binam ni dinuni; ni bo ba telep ntôñ, ﴾18﴿ Letee ba pam' lipoga li dison, hiada (hison) hi kal le 'éé a dison, jôba' mañwii manan, tiga le Salômô ni mintôñ ñwé ba nyagad béé ngi-kôôba'; ﴾19﴿ A ñwemla ni mu' bipôdôl gwé ni kal le 'a ***Nwet***, boñ me le me laa ti we mayéga inyu masoda moñ U nti me, ni bagwal bem; ni le me gwel nson-nlam i i nlémél We; jubus ki me, ni gwéha yoñ, ikété babôñôl boñ ba ba ngwel nson-nlam'. ﴾20﴿ A béñge ki bañ dinuni, a kal le 'inyukii me ntehe béme 'hud-hud'? le a ta bé mu' i bet ba ntôl? ﴾21﴿ Me ga kogse ni nye bañga-likogsege; tole me kit yaga nye joo; tole a lona longe'i ndémbél (longe'i bebbana). ﴾22﴿ Ndi a bi sôk bé lôôha; a kal ni le 'me nigil' yom u bi nigil bé; me nlona ki we ñwin-maliga mu' nkoñ i Saba[1].

1 Saba: a yé nkoñ i kaisa Balkis

﴾23﴿ Me nkoba le mudaa nyen a yé bo kaisa, le gwom gwobisôna bi ntina nye, ni le a gwé soso yééne-ane; ﴾24﴿ Me koba ki le nye ni litén jé ba ñôm mbom'isi' bisu bi hiangaa he bes bi **Allah**; ni le satan a nlémhene bo maboñok map, ni yôbôs bo njel; ni bo ba téé bé sép; ﴾25﴿ Le ba ñôm bé mbom'isi' bisu bi **Allah** nu a nyelel mam ma ngi ni isi, a nyi ki' mam ni nsôô ni ma ni nyelel, ﴾26﴿ **Allah**, numpe a ta bé ndigi Nye; ***Nwet***-soso-Arch (Nwet soso-yééne-ane i lipémba)'*. ﴾27﴿ (Salômô) a kal le 'd'a tehe ibale u mpot maliga tole u ntembee; ﴾28﴿ Kena' i kaat yem ini ni leñ bo yo; u bamble yaga bo ni tehe' yom ba ga timbhe'. ﴾29﴿ (Balkis) a kal le 'a bakena-loñ, ngo ntôô-kaat u nkwél me; ﴾30﴿ Ni maliga le i nlôl yak Salômô; ni maliga ki le i yéne i jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***', ﴾31﴿ 'Ni ngôkbene bañ me; témba ki (lona ki) banôgôl' i meeni (bon ba islâma)', ﴾32﴿ A kal le 'éé a bakena-loñ, tina me maéba mu'i jam li; me nla béme yoñ makitik mu letee ni telep mbôgi'. ﴾33﴿ Ba kal le 'di gwé yaga ni lôs ni jôga li ngui; ndi we nyen u gwé makitik. Béñge ni' yom u nla tine ora'. ﴾34﴿ A kal (bo) le 'i yé ntiik le ingéda bikaisa bi njôb'i ngim nkoñ, bi mpuñgul wo ni puyui bôt béé; ni hala nyen ba mboñ. ﴾35﴿ Me ñômle ni bo likébél (hipôda) ni tehe' yom baôma ba ga témbna'.

﴾36﴿ Kii ba mpam yak Salômô, ni nye a kal le 'dipôda tjon ni nhôlna me ki i yé le' gwom **Allah** a nti me bi yé longe iloo bi a nti béé? ngo béé bon dipôda di nkôsna masé. ﴾37﴿ Témb i boni; di ga lona ni mintôñ mi gwét mi ba ga la bé jôs; di pémés ki bo mu ni wonyu'; ﴾38﴿ A kal (ki bo) le 'a baûûm, nje ikété nan a nla lona me yééne yéé-i-ane ilole ba ntémb bon ba islâma' i meeni?'. ﴾39﴿ Ifrit, lôs-nyoñ yada, a kal le 'me nla lona we yo ilole u nyodi mu'i yééne yoñ; inyu hala me yé lôs, me nyônôs ki makak'. ﴾40﴿ I nwet a bééna yi mu ikété bitilna a kal le 'me me nlona we yo ilole u nkééba'. Ingéda (Salômô) a bi tehe ni yo (yééne-ane i Balkis) i tégi nye' bisu, a kal le 'haana a yé masoda ma *Nwet* wem inyu noode me, le me nti mayéga tole me ntjél hémle. Tonje a nti mayéga, a ntine nyemede mayéga; ndi tonje a ngôkôp (a ntjél hémle), ni maliga yaga le *Nwet* wem a yé Nhat, ni Nkôb-bisai'. ﴾41﴿ A kal ki le 'timbhana nye yééne yéé nhéñhaga; di tehe le too a ntelep sép tole a nlenda ikété batjél-telep-sép'. ﴾42﴿ Kii (Balkis) a nlo, ba kal nye le 'baa yééne yoñ ini?'; a kal le 'i mpôna yo'; (salômô) a kal le 'yi i bi bôk tina bés' bisu gwé bi ngéda, di bak yaga ki bon ba islâma'. ﴾43﴿ I yom a bé bégés ibabé **Allah** i bé tuga nye hémle; ntiik le a béé' litén li bangihémle. ﴾44﴿ Ba kal nye le 'jôb i yale'. Kii a ntehe yo, a hoñol le ndip-lép i; (a hôt mbot) a hulul makôô mé. (Salômô) a kal (nye) le 'ini yale i yé magge ni kawârîr'. (Balkis) a kal le 'a *Nwet* wem, me bak me kodbene memede, ndi (hanaano) me nti memede sesema, me ni Salômô yak **Allah** *Nwet*-minkoñ ñwominsôna'[1].

---

1 kaisa Balkis a nti nyemede sesema' matéak ma Nyambe, a njôb' i base i islâma

﴾45﴿ Di bi ômle yaga ki lôk tamûd manyañ wap Soâlihu. (ni nye a kal bo) le 'béghana **Allah**'. Ndi ba bi kabna ni bilôñ bi pééna bibaa. ﴾46﴿ A kal (bo) le 'inyukii ni nhôlôs béba iloo longe? ibale ni mbad ni **Allah** ñwéhél, i nla pam le ni tohlana'. ﴾47﴿ Ba kal (nye) le 'di ntehe we ni' bet ba yé ni we balona-bisimba'. A kal (bo) le 'nsaa nan u mbéñge **Allah**; ndi ni yé yaga bôt ba manoodana'. ﴾48﴿ Mintonba bôô mi béé ki mu' libôñ, mi mi bé puñgul nkoñ'isi, mi boñ bé jamlilam, ﴾49﴿ (mi yoñ mahoñol) mi kal le ' loga di téé hiwie i jôl li **Allah** le di ntjé nye ni bôt béé; di yiga ni téñél' nwet a' bad nye, ni kal le: di bak bé mu' batjé bôt béé, di yé maliga'. ﴾50﴿ Ba bi ôô ki jimb, yak Bés Di ôô jimb, ni bo ba yi bé. ﴾51﴿ Béñge ni lisuk li jimb jap. Di bi tjé yaga bo ni litén jap jolisô, ﴾52﴿ Mandap map ni mana ma yé hôlô inyu magwelek map. Ntiik le biniigana bi yé mu (mabéhna ma yé mu) inyu' bôt ba nyi; ﴾53﴿ Di sôñ ki' bet ba bi hémle ni kon Nyambe woñi. ﴾54﴿ Yag Lôt ingéda a kal litén jé le 'ni ntiba béébomede'i bijôñ ni tehnaga? ﴾55﴿ Ni nyoña bôôlôm inyu malal he bes bôdaa; ngo ni yé litén li bongiyi'.

﴾56﴿ **(39)** Ndi ndimbhe i litén jé i béé ndigi le 'kada (pémhana) bôt ba ndap' Lot mu' nkoñ-nan; hala kii bo yagi ba yé bapubi' ﴾57﴿ Di sôñ ni nye ni bôt béé, he bes ñwaa wé nu Di bi kit le a ba ikété bôt ba tjiba. ﴾58﴿ Di nôhne ki bo nop; kinje béba nop inyu bôt ba ba bi kôsna mabéhna. ﴾59﴿ Yôgôô le 'bibégés bi yé ni **Allah**; nsañ ki i ba ni babôñôl-béé ba a mpohol. Baa **Allah** tole' i gwom ba nkéda Nye, nje a yé longe?' ﴾60﴿ Baa Nye bé nyen a bi hek ngi ni hisi? Ni suhlene béé malép mu' i ngi? mu ni nyen Di mpuhlene ñwom-minlam (ñwom mi mi nuk). Ni bak bé le ni la ôs bie (bibebela) gwap. Baa nyambe numpe a yé ni mbôda ni **Allah**? ndi ba yé litén li nlel mbén. ﴾61﴿ Baa Nye bé nyen a bi hek hisi ni yilha ho homa-liboñbene? a nôñhe ki malép mu' mambôkpôô mé (mu' minsôsôhgô ñwé); a ha ki dikôa mu' i nseñgi-si; ni sék ngaa ipôla balom bo'ibaa. Baa nyambe numpe a yé ni mbôda ni **Allah**? ndi ngandak ikété yap i nyi bé. ﴾62﴿ Baa Nye bé nyen a ntimbhe nkon-woñi ingéda a nlôndôl Nye, ni mélés makon? ni téé béé bikalifa bi nkoñ'isi. Baa nyambe numpe a yé ni mbôda ni **Allah**? ndi ndék ikété nan yon i mbigda. ﴾63﴿ Baa Nye bé nyen a ñéga béé ikété jiibe li hisi ni li balom? ni om mbuk-mbebi kii biyisne-bilam inyu masoda mé. Baa nyambe numpe a yé ni mbôda ni **Allah**? **Allah** a kéhi ni' i ngi' gwom ba nkéda Nye.

﴾64﴿ Baa Nye bé nyen a mbod hékél ni uñgus yo? A nti ki béé makébél ma lôlak' i ngi ni' isi. Baa nyambe numpe a yé ni mbôda ni **Allah**? kal (bo) le 'lonana ndémbél-nan ibale ni yé maliga'. ﴾65﴿ Kal (bo) le 'to wada mu' i bet ba yé' i ngi ni' isi a nyi bé minsolbe mi mam, ndigi **Allah** nyetama; ba nyi bé to i kel ba ga témb i niñ (i kel ba ga tuge). ﴾66﴿ Ndi yi yap i nyumus bo inyu niñ-mbus-nyemb; ngo ba yé ikété pééna mu, ba yé yaga ndim mu. ﴾67﴿ Bangihémle ba nkal ki le 'baa kii di nyila lipum li biték, bés ni basôgôl bés, di ga pam ki (i soñ)? ﴾68﴿ Ba bi bôn yaga bés hala, bés ni basôgôl bés' bisu bi ngéda; a yé ni ndigi panapô i bôt ba kôba (i bôt ba kwañ)'. ﴾69﴿ Kal (bo) le 'hiôma ni mu'i nkoñ'isi ni tehe lisuk li baboñ-mam-mabe. ﴾70﴿ U siira bañ inyu yap; u kon bañ to woñi inyu minsoñgi-mimbe ba ñôd. ﴾71﴿ Ba nkal ki le 'likak li li ga yon kekii? ibale ni yé maliga'. ﴾72﴿ Kal (bo) le 'i nla pam le mahogi mu' i mam ni nsép ma ba yaga béé' i mbus bitiindi'. ﴾73﴿ Ni maliga ki le *Nwet*-nan a yé Nti-masoda inyu bôt, ndi ngandak ikété yap i nti bé mayéga. ﴾74﴿ Ni maliga ki le *Nwet* woñ a nyi' i yom matihil map ma miñem ma nsôô ni' i yom ma nyelel. ﴾75﴿ Jam jo-kii-jo li nsolob bé' i ngi to' isi le li ba bé ntilbaga (magge) ikété kaat-masoola (mayelel-kaat). ﴾76﴿ Ntiik le' i Kur'an ini i ñañle (i nyeelene) bon ba lôk israél ngandak-mam i ba mpéénana,

﴾77﴿ I yé yaga ki éga ni tohi inyu bahémle-Nyambe; ﴾78﴿ Hodo le ***Nwet*** woñ, mu' bikééhene gwé, a ga ti mbagi ipôla yap. A yé ki Ngui-momasôna ni Nyimam nunkeñi. ﴾79﴿ Bot ni ñem ni **Allah**; hodo le u téénе' maliga ma ma nene. ﴾80﴿ We u nla ni bé nôgha bawoga, ndi to nôgha mut-ndok nsébla ingéda a nkôm mbus. ﴾81﴿ U ta bé to le u éga bôt ba ndim ni pémés bo mu' i yimil yap. U ga nôgha ndigi' bet ba nhémle biniigana gwés, ba bak ki bon ba islâma. ﴾82﴿ Ingéda lipôdôl li ga yon ni' i ngi yap, Di ga pémhene bo nuga mu' isi, i i ga kal bo le bôt ba bi hémle bé maliga ma biniigana gwés (ba bi kwél bé bibañga gwés liholge). ﴾83﴿ Ni kel Di ga kod' bet ba bé pénda biniigana gwés mu' i hikii litén, ni bo ba telep'nlôñ. ﴾84﴿ Letee ba pam; (Nyambe) a kal bo le 'ni bi pénda ni biniigana gwem, béé ngi kéña gwo ni yi? tole ni bé gwel kii? ﴾85﴿ Lipôdôl (li mbagi-nôgôs) li ga yônôl ni bo inyule ba bi kodop; ni bo ba ga la bé pot jam. ﴾86﴿ Ba ntehe ni bé le Di bi hek u inyu noi mu, ni binjâmuha yom' matehna? biyimbne bi ndémbél bi yé yaga mu inyu' bet ba nhémle Nyambe. ﴾87﴿ Ni kel ba ga hem toñ, i bet ba yé'i ngi ni' i bet ba yé'isi ba ga kon ni woñi; he bes' nwet **Allah** a' gwés. Bobasôna ki, ba ga lo' i Nyeni ni nol-nyu. ﴾88﴿ U ga tehe ki dikôa weengoñle di ñegep, ndi ki di ntagbe kii ond. Hala a yé minson mi **Allah** nu a bi bog mam momasôna. Ni maliga le a yé Ntibil yi' i mam ni mboñ.

﴿89﴾ Tonje a ga lona longe, a ga kôsna longe iloo ha; ni bo ba ga ba yokel ikété hogbe; ﴿90﴾ Ndi' i nwet a ga lona béba…, ba ga kunus ni bo masu map i hié, (ni bad bo le) 'baa le ni nkôs bé ndigi nsaa kii-ngéda bigwélél binan?'. ﴿91﴾ Ora i ntina yaga me le me bégés *Nwet*'libôñ lini, nu a bi sayap jo. Gwom gwobisôna ki bi yé gwé. Ora i ntina ki me le me ba man base i islâma, ﴿92﴾ Ni le me soñgol (me añ) kur'an. Tonje a ntelep ni sép, a ntelbene nyemede sép. Ndi tonje a nyôm…, kal ni (bo) le 'me yé ndigi wada ikété babéhe. ﴿93﴾ Kal ki le 'bibégés bi yé ni **Allah**! a ga unda béé biyimbne gwé, ni yi yaga ki gwo'. Ni *Nwet* woñ a nek bé' i mam ni mboñ.

PES 28: AL KASAS
(Ñañ) – *minlôñ 88*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Ta, sîn, mîm. ﴿2﴾ Mini mi yé minlôñ mi kaat-ndoñol. ﴿3﴾ Di ñañle we mu' miñañ mi Môsi bona Faraô ni maliga, inyu' bet ba nhémle Nyambe. ﴿4﴾ Hodo le Faraô a béé mut-ngôk' i nkoñ'isi; a kab ki bôt ba loñ yéé matén-matén inyu tibil kômbe bo, ni tééñga mahogi ikété yap; a bé nol bilok gwap, a ñwahak bôdaa bap. Ni maliga le a béé wada ikété baboñ-mpuñgu. ﴿5﴾ Di bi gwés ni hogol' bet ba béé minhoya mu' nkoñ[1], ni yilha bo bakena-bôt, ni téé ki bo bayiha,

1 I bet ba bé kôs bibômôl mu' I nkoñ

﴾6﴿ Ni yis bo longe-liyihak mu' nkoñ; ni unda Faraô bona Haman ni mintôñ ñwap' i yom ba bé yan. ﴾7﴿ Di legel ki nyañ'môsi le 'lel nye[1]; ingéda u ga kônôl ni nye woñi, u leñ nye' i lép; u kon bañ woñi ndi to tjelel. Hodo le Di ga timbhe we nye, ni téé nye wada ikété baôma'. ﴾8﴿ Bôt ba Faraô ba léba ni nye. Inyuboñle a bane bo ñoo (yom-manoodana). Hodo le Faraô ni Haman, ni mintôñ ñwap ba béé bikwéha. ﴾9﴿ Ni ñwaa Faraô a kal le 'nunu a ga sañgal me ni we mis, ni nol bañ nye; i nla pam le a hôla bés jam, tole di yoñ nye kii man (wés)'. Ni bo ba bé yi bé ni bisu. ﴾10﴿ Ni ñem i nyañ Môsi i hemlana; i yégle ndigi ndék le a kubul; bale Di létés bé nye ñem le a kida mu' ntôñ' i bahémle-Nyambe; ﴾11﴿ A kal manyañ nu mudaa[2] le 'noñ nye'; a bééñgege ni nye nonok, ni bo ba yi bé. ﴾12﴿ Di bôk ni sôñga nye libéé li baléba. (manyañ nu mudaa) a kal ni le 'me unda béé bôt ba ngim ndap ba ba ga lélél béé nye ni kôhle nye longe?' ﴾13﴿ Di timbhe ni nye nyañ inyuboñle jis jé li kon masé; le a waa siira, ni le a yi le likak li **Allah** li yé maliga ndi ngandak ikété yap i nyi bé.

1 nye: man woñ
2 manyañ' Môsi

﴾14﴿ Kii a nañ, a hôlôl; Di ti ni nye yi ni pék. Hala ki nyen Di nsaa baboñ-mam malam. ﴾15﴿ A jôb ki' i tison, bayén-mu ba yi bé; a koba bôôlôm ibaa ba njo: nunu, mut-wé; nunu-numpe, ñoo-wé. Mut-wé a bégle nye i jôs ñoo-wé; Môsi a ôm ni nye kut, a pendel nye. (Môsi) a kal le 'haana a yé minson mi satan; hodo le a yé ñoo ni bañga-nyumus'. ﴾16﴿ A kal le 'a ***Nwet***, me nkodbene memede; ndi ñwéhél me'. Ni Nye a ñwéhél nye. Ni maliga le nyen a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾17﴿ A kal le 'a ***Nwet***, inyu longe U mbôñôl me, kekiikel me ga kam ha béme baboñ-mam mabe. ﴾18﴿ Nye nunu a nkiiña mu'i tison ni woñi' ñem, kel i ma tagbe; a bééñgege ini pes ni ini; i nwet a bi bégle nye ni bad nye mahôla ma sañ a bégle ni ki nye (ni nlondok). Môsi a kal nye le 'u yé yaga mut-mindañ'; ﴾19﴿ Kii (Môsi) a nsômbôl ôm ñoo wap bo'ibaa kut, a kal nye le 'a Môsi, u ngwés nol me kii u nol mut yaani? hala wee u nsômbôl yila nyagap-yom' i nkoñ'isi; u ngwés bé to ba ngwel-mam-malam'. ﴾20﴿ Mut wada a lôl ni' lisuk li tison a kal le 'a Môsi, ngo baûûm ba yé i yoñ mahoñol inyu nol we; pam ni (nyodi ni munu); maéba mon me nti we'. ﴾21﴿ A pam ni mu ni woñi; a bééñgege ini pes ni ini. A kalak le 'a ***Nwet***, sôñ me (maboñok ma) litén li bôt ba nkoda'.

﴾22﴿ Kii a nyoñ njel'i Madiañ, a kal le 'i nla pam le *Nwet* wem a éga me i njel' téé sép'. ﴾23﴿ Kii a mpam' lingen li Madiañ, a koba liuñ li bôt li nyus (bilém gwap); a koba ki bôdaa ibaa mbagbaga ni' i gwap; a bad bo le 'kii ni nsômbôl'? ba timbhe le 'di nla bé nyus letee batééda-bilém ba ke; tata wés ki, a yé ñunuk ngandak'. ﴾24﴿ A nyusne ni bo (bilém gwap), a témb i yiige ni kal le 'a *Nwet*, me gwé yaga ngôñ ni masoda U ga suhlene me'. ﴾25﴿ Wada mu' i bôdaa bo'ibaa a lo ni' i nyeni (a témb ni i nyeni), a kenek ni suhul-nyu, ni kal nye le 'ta a nsébél we inyu ti we mayéga lakii u nyusne bés. Kii a mpam' i nyeni ni añle nye ñañ (i liké jé), a kal (nye) le 'u kon ha bañ woñi; u mpei yaga litén li bôt ba nkoda'. ﴾26﴿ Wada mu' bingond gwo-bibaa a kal le 'a ta, yoñ nye' i bôlô; ngo' nwet u nyoñ' i bôlô a nlama bana ngui-minsôn, a bak ki babôdôl ñem'. ﴾27﴿ A kal (nye) le 'me ngwés le u biiba ni ngond yem yada munu' bingond bini ibale u nla sélél me ñwii juem; u gwés le u nyônôs jôm, hala a mbéñge we; ndi me nsômbôl béme lôôha yidhene we mbegee. Ibale **Allah** a ngwés, u ga léba me wada ikété bilonge bi bôt'. ﴾28﴿ (Môsi) a kal le 'di nôgla bésna-we, to imbe ngéda mu' mangéda ma mo'imaa, njom i ta bé inyu yem. Ni **Allah** a yé Mbôgi mu' bipôdôl gwés'.

﴿29﴾ Kii Môsi a mal ni yônôs ngéda, a jôb' i njel ni bôt béé (lihaa jé); a tehe hié' i pes i hikôa; a kal bôt béé le 'yéna hana; me ntehe hié; i nla pam le me lona béé ngim ñwin mu (ngim ñañ mu), tole hikaha hi hié (hitítiñ) inyuboñle ni nohop'. ﴿30﴾ Kii a mpam ni ha, Di séblene nye' i e, i pes' waalôm i nsôsôhgô, i nsaibak' i tegep-homa (ni kal nye) le 'a Môsi, Me nyen Me yé **Allah**, ***Nwet***-minkoñ ñwominsôna; ﴿31﴾ Leñ ki ntoñgo woñ' isi'. Kii a ntehe ni wo i ngooña kikii nyoo, a kôm mbus ibabé le a hielba: a Môsi, kôôge, u kon bañ woñi; ngo u yé' matééda malam; ﴿32﴾ Ha woo woñ mu' mpék woñ; u ga pam puba-pum ibabé njohge. Band ki woo woñ mu' i nyu yoñ le u lém (le u mélés) woñi; hala a yé ni biyimbne bi manyaga bi ***Nwet*** woñ bibaa inyu Faraô ni baûûm-béé; hodo le ba yé bibéba bi bôt. ﴿33﴾ A kal le 'a ***Nwet***, ngo me bi nol mut wap wada; me nkon ni woñi le ba tiga nol me; ﴿34﴾ Yag Aron man-ké a gwé hilémb hilam iloo me; om ni nye lôñni me kikii nhôla inyu pôdôl me; ngo me nkon woñi le ba tiga pénda me'. ﴿35﴾ (Nyambe) a kal le 'Di ga létés we ni manyuñ; Di ti ki béé kômbe le ba la bé tisba béé. Ni biyimbne gwés bi manyaga, béé-bo'ibaa lôñni' nwet a ga noñ béé' mbus, ni ga yémbél'.

﴾36﴿ Kii Môsi a nlona ni bo biyimbne gwés bi bémbi, ba kal le 'haana a yé likañ li pémés gwom; di ma nok bé' ntén ini to mu' basôgôl-sôgôl bés ba bisu'. ﴾37﴿ Ni Môsi a kal le '***Nwet*** wem nyen a ntibil yi nje a nlona telepsép i i nlôl' i nyeni, ni nje a gwé linoine li nsôk. Ni maliga le bôt ba nkoda ba mbumbul bé masoda'. ﴾38﴿ Ni Faraô a kal le 'a baûûm, me nyil béme béé nyambe numpe ibabé me. Bôm me biték a Haman, u bédés me mbôñgô`ndap inyuboñle me bet ikepam yak Nyambe nu Môsi. Me nhoñol yaa le a yé wada ikété bapot-bitembee'. ﴾39﴿ A ngôgôp ki, nye ni mintôñ ñwé mu' i nkoñ'isi ngi-kunde; ba bé hoñol ni le ba ga témb bé' i Bésni. ﴾40﴿ Di gwel ni nye ni mintôñ ñwé, Di lû bo' i lép; béñge ni kii lisuk li bôt ba nkoda li bi ba. ﴾41﴿ Di téé ki bo bakena-bôt, ba ba nsébél bôt (ba ba ñôdna bôt)' i hié; i kel-bitugne ki, ba ga bana bé nsôñ. ﴾42﴿ Di boñ ki le biok bi noñ bo hana' i nkoñ'isi. I kel-bitugne ki, ba ga ba ikété minluhlak. ﴾43﴿ Di bi ti yaga ki Môsi kaat kikii ndémbél i i nene inyu bôt ba binam' i mbus-ngéda Di bi tjé tjai di bisu, ni éga, lôñni tohi, inyuboñle ba bigda.

﴾44﴿ U béé bé to' mayoo ma waaé (i sinai) ingéda Di bé tine Môsi mambén; u béé yaga bé ikété babog-mbôgi. ﴾45﴿ Bés bon Di bi pémés tjai ndi tjai di di yé le ntel-nom i bé kônde ab. U bi niñ bé to ni bôt ba Madiañ le u éñlak bo bibañga gwés; ndi Bés bon di bé om baôma. ﴾46﴿ U béé bé to' mayoo ma hikôa ingéda Di bi sébél. Ndi (hala) a yé ndigi masoda ma *Nwet* woñ inyuboñle u béhe litén li li bi kôsna bé mbéhe' bisu bi ngéda; le ni hala, ba bigda. ﴾47﴿ Ibakile libe li ngwel bo mu' magwelek ma moo map, ba ga kal le 'a *Nwet*, bale U ômle to bés ñôma, ki di noñ biniigana gwoñ ni ba bahémle'; ﴾48﴿ Kii maliga ma nlôl ni bo i Bésni, ba kal le 'bale a kôsna to nlélém-yom kii Môsi'. Ndi baa ba bi pénda bé' yom i bi tina Môsi' bisu bi ngéda? ba kal le 'makañ imaa ma ma nlelna'; ba kalak ki le 'di nhémle bé to jada'. ﴾49﴿ Kal (bo) le 'lonona ni kaat i lôlak yak **Allah** i i ntibil éga iloo bini bibaa; me ga noñ yo ibale ni yé maliga'. ﴾50﴿ Ibanile ba ntimbhe bé we, yi le biyômôk gwap ndigi gwon ba noñ. Nje numpe a yé ni nimlak iloo mut nu a noñ biyômôk gwé nyemede ibabé éga i i nlôl yak **Allah**? ni maliga le **Allah** a ñéga bé litén li bôt ba nkoda.

﴾51﴿ **(40)** Di bi ômle yaga ki bo lipôdôl inyuboñle ba bigda ﴾52﴿ I bet Di bi ti kaat' bisu gwé bi ngéda (nye kur'an), ba nhémle yo[1], ﴾53﴿ Ingéda i ñéñna ki bo, ba nkal le 'di nhémle yo; maliga ma, ma nlôl yak ***Nwet*** wés; bés di bak yag bon ba islâma' bisu bi malo mé'. ﴾54﴿ Ba bon ba nkôs nsaa wap ngélé ibaa inyule ba bi hônba; ba timbhe ki béba ni longe; ba ti ki makébél ni' i gwom Di bi ti bo. ﴾55﴿ Ingéda ba nok ki gwañga bi mam bi mpôda, ba nkôm gwo mbus ni kal le 'minson ñwés mi mbéñge bés, yag béé minan mi mbéñge béé. Nsañ i ba ni béé; bongiyi bé bon di nyéñ'. ﴾56﴿ We yaga bé nyen u ñéga' nwet u ngwés, ndi **Allah** nyen a ñéga' nwet a ngwés. Nye ki nyen a ntibil yi' batelep-sép. ﴾57﴿ Ba nkal ki le 'ibale di noñ njel' i téé sép lôñni we, di ga luhlana munu'i nkoñ wés'. Baa Bés bé bon Di bi yis bo' i homa bisai ni hogbe? matam mintén ñwominsôna ma lôlak nye kikii makébél' litinak jés? ndi ngandak ikété yap i nyi bé. ﴾58﴿ Minkoñ ñwañen le Di bi tjé, niñ i bak mbombol mu? hala ni nyen mandap map' i mbus yap ma gwé ndigi ndék' bôt. Bés ki bon Di bi yiga yila bayiha (bayégla). ﴾59﴿ ***Nwet*** woñ ki, a ntjé bé nkoñ wo-kii-wo letee a ômle bôt béé ñôma nu a ñéñél bo bibañga gwés. Di ntjé ni ndigi nkoñ wo-kii-wo ingéda bôt béé ba yé minkoda.

---

1 a yé bon ba lôk yuda ni lôk kristô ba ba bi pala jôb' i islâma, kuda yada nu ba bi nok biniigana bi Kur'an

﴾60﴿ I gwom bi ntina béé bi yé ndigi gwom bi nkoñ'isi bi bi ntagbe ni biéñgba gwé; ndi bi bi yé' bisu bi **Allah** gwon bi yé longe kiyaga ni boga. Ni nhek ni bé pék? ﴾61﴿ Baa' nwet Di nkak likak lilam li li ga yônôl nye a kôli ni' nwet Di nti ndék' gwom bi ndôn i niñ'i nkoñ'isi, nu a ga kééhana ki'i kel-bitugne? ﴾62﴿ Ni kel a ga sébél bo, a ga kal ni le (a ga bad ni bo le) 'i bet ni bé kéda Me ba yé hee?' ﴾63﴿ I bet mbagi-nôgôs i ga kwél' i ngi b'a kal le 'a ***Nwet***, bana bon di bi yumus; di bi yumus bo nlélém kii bés-bomede di bi yôm; di ntañba bo' bisu gwoñ; bés bé bon ba bé bégés'. ﴾64﴿ I ga kéla ki bo le 'lôndlana bisat binan!'; ba ga lôndôl gwo, ndi bi ga timbhe bé bo. Ba ga tehe ki njiiha ni tam le ki ba bi telep to sép. ﴾65﴿ Ni kel a ga sébél bo ni kal bo le (ni bad bo le) 'kii ni bi timbhe baôma'? ﴾66﴿ Ba ga tehe jiibe mu' mahoñol map yokel i nya i yé le ba badba ha bé to mambadga. ﴾67﴿ Ndi tonje a bi bad ñwéhél, a hémle **Allah** ni gwel nson-nlam, i nla pam le a ba mu ikété babumbul-masoda (bakôdôl-niñ'boga). ﴾68﴿ ***Nwet*** woñ ki, a nhek' yom a ngwés ni pohol; bo bé bon ba gwé lipohol. Lipém li ba ni **Allah**. A kéhi ki' i ngi' gwom ba nkéda Nye. ﴾69﴿ ***Nwet*** woñ ki, a nyi' i yom tôl yap (miñem ñwap) mi nsôô ni i mi nyelel; ﴾70﴿ Nye ki nyen a yé **Allah**; nyambe numpe a ta bé ndigi Nye. Bibégés bi yé' gwé hana' i nkoñ'isi ni' i mbus-nyemb. Nye ki nyen a gwé bikééhene. I nyeni ki nyen ni ga témb.

﴾71﴿ Kal (bo) le 'ni ntehe ni le ibale **Allah** a ñébhene béé u ikepam i kel-bitugne, numbe nyambe a ga lona béé mapubi ma kel ibabé **Allah**? ni noga ni bé'? ﴾72﴿ Kal (bo) le 'ni ntehe ni le ibale **Allah** a ñébhene béé jus ikepam i kel-bitugne, numbe nyambe a ga lona béé u ibabé **Allah** inyuboñle ni noye mu? ni ntehna ni bé'? ﴾73﴿ Mu ki' masoda mé, a bi ti béé u ni binjâmuha inyuboñle ni noye mu, ni le ni yéñ mu' masoda mé; ni inyuboñle le ni ti mayéga. ﴾74﴿ Ni kel a ga sébél bo ni kal (bo) le 'bisat ni bé kéda Me bi yé hee'? ﴾75﴿ Di ga nup ni ki babog-mbôgi mu i hikii loñ, ndi Di kal (bo) le 'lonana yimbne-ndémbél' i nan!'; ha nyen ba ga yi ntiik le maliga ma yéne **Allah**; ni le' i gwom ba bi bodok, bi ntjôô bo. ﴾76﴿ Hodo le Kârûn a béé mu' litén li Môsi; a tééñgaga bo ngandak. Di ti ni nye masôô ma nkus ma ma yé le diliba di bé yét ni yañal jimb li bilôs bi bôt; (bôt béé) ba kal ni nye le 'u hak bañ, inyule **Allah** a ngwés bé bahoñol-ngôk; ﴾77﴿ Ni mu ki i yom **Allah** a nti we, yéñ liyééne li nsôk; u hôya bañ to ngaba yoñ hana' i nkoñ' isi; boñ ki longe kii **Allah** nyek a mboñ we longe; u yéñ bañ to boñ mpuñgu' i nkoñ' isi, inyule **Allah** a ngwés bé baboñ-mpuñgu'.

﴾78﴿ A kal le 'yi yem yon i mboñ le me bana' i gwom me gwé'; a yi ni bé le' bisu gwé bi ngéda, **Allah** a bi tjé tjai di bôt ba ba bé loo nye ngui-minsôn ni bigwelmoo? mambadga ma ga béda ha bé to baboñ-mam mabe inyu magwelek map mabe. ﴾79﴿ A pémhene ni litén jé biéñgba gwé; i bet ba bé siñge ni niñ' i nkoñ' isi ba kal le 'ki yag bés di gwé to lihat kii li li ntina Kârûn; a gwé yaga gwom ngandak'; ﴾80﴿ Ndi' bet yi i bi tina ba kal le 'ngoo nan; nsaa i **Allah** (masoda ma Nyambe) ma yé longe kiyaga inyu' nwet a nhémle ni boñ mam-malam, ndi bôt ba hônba ndigi bon ba ga kôs mo'. ﴾81﴿ Di boñ ni le hisi hi kûbana nye ni ndap yéé; ntôñ wo-kii-wo u bi neene ni bé nye i hôla nye ibabé **Allah**; ndi to nyemede a la bé tiba mahôla. ﴾82﴿ I bet ba bé tam ni bana tel yéé yaani ba kahal pot le 'ñ, i yé toi maliga le **Allah** a mbulhene masoda (mé) tonje a ngwés ikété minlimil ñwé ni hubus. Bale **Allah** a hogol bé bés, ki a nkudul bés. Ñ, i yé maliga le batjél-hémle ba mbumbul bé masoda'. ﴾83﴿ Hala nyen linoine li mbus-nyemb, Di nkôôbana jo' i bet ba ngwés bé bédés bomede'i nkoñ' isi ndi to puñgul wo. Sôk-mam ilam ki, i yéne bakon-Nyambe woñi. ﴾84﴿ Tonje a ga lona longe, a ga kôsna longe iloo i; ndi tonje a ga lona béba…, baboñ-mam mabe ba ga kôs ni ndigi nsaa kiingéda bigwélél gwap.

﴿85﴾ Ni maliga le' Nwet a ntééne we kur'an, a ga témbna we' i homa u gwé ngôñ. Kal (bo) le '*Nwet* wem nyen a ntibil yi' nwet a nlona telepsép ni' nwet a yé ikété biyômôk bikeñi'. ﴿86﴾ U bé hégda bé to le kaat i nla suhlana we; a yé ni ndigi masoda ma *Nwet* woñ; u bak ni bañ nkam-bangihémle. ﴿87﴾ Ba yumus bañ to we mu' bibañga (mu' biniigana) bi **Allah**' mbus-ngéda bi nsuhlana we; sébél ki bôt' i njel' *Nwet* woñ; u bak bañ to ikété bakolbaha-Nyambe (babégés-bisat). ﴿88﴾ U lôndlak bañ to **Allah** mbôda ni banyambe bape; nyambe numpe a ta bé ndigi Nye. Gwom gwobisôna bi ntagbe, he bes Mbom yéé (he bes Su wéé). Nyen a gwé bikééhene (bi nsôk). I nyeni ki nyen ni ga témb.

PES 29: **Al ANKBÛT**
(Libôbôl) – *minlôñ 69*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé *Ntééda* ni *Ntohol*

﴿1﴾ Alif, lâ, mîm. ﴿2﴾ Bôt ba binam ba nhoñol le ba ga ñwas bo ba mpot le 'di nhémle', ni bo ba noodana bé?[1] ﴿3﴾ Di bi noode yaga' bet ba bi bôk bo' bisu bi ngéda; **Allah** a ntibil yaga ni yi' bet ba mpot toi maliga, a tiblak yaga ki yi bapot-bitembee. ﴿4﴾ Tole' bet ba mboñ dibe-di-mam (mam-mabe) ba nhoñol le ba ga bunda Bés? Kinje béba-mbagi ba nti! ﴿5﴾ Tonje a mbod ñem ni liboma li **Allah**, likak li **Allah** li ga set yaga ni bé. Nyen a yé ki Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴿6﴾ Tonje ki a njo sañ (i njel'Nyambe), a njôl nyemede sañ; inyule **Allah**, mu' lihat jé, a nyan (a nlel) yaga minkoñ ñwominsôna

1 bahémle-Nyambe ba gwé ndigi le ba kôs manoodana...

﴾7﴿ I bet ba nhémle ni boñ mam-malam, di ga sas bo dihôha tjap. Di ga tine yaga ki bo nsaa mu' i ndolok yap i magwelek malam (mu' magwelek map malam kiyaga). ﴾8﴿ Di bi tééne ki mut-binam le a bôñôl bagwal-bé longe; ndi ibale ba nyéksa we (ba ñôdna we) i kolbaha Me ni yom i u gwééne bé yi yo-kii-yo, u nôgôl bañ bo; i meeni nyen matémb manan ma yéne, Me ga yeelene ni ki béé' i mam ni bé boñ ﴾9﴿ I bet ba nhémle ki ni gwel mam-malam, hodo le Di ga jubus bo' ntôñ i bilonge bi bôt. ﴾10﴿ Ikété bôt ki, bahogi ba nkal le 'di nhémle **Allah**'; ibanile ba nkôs ndutu mu' i njel' **Allah**, ba nyoñ bibôñôl bi bôt ba binam kii kogse i **Allah**; ndi ibale hôla i **Allah** i nlo, ba mpot le 'di bak yaga lôñ ni béé'; ndi baa **Allah** bé nyen a ntibil yi matihil ma miñem mi bôt bobasô? ﴾11﴿ Ni **Allah** a ntibil yaga yi' bet ba nhémle siñ-siñ, a tiblak yaga ki yi bôt ba mandon. ﴾12﴿ I bet ba ntjél hémle ba nkal ki' i bet ba nhémle le 'noña njel yés, di ga begee dihôha dinan; ndi ba ga begee bé yom yo-kii-yo mu' dihôha tjap. Ni maliga le ba yé bôt ba bitembee. ﴾13﴿ Hodo le ba ga begee mambegee map, ni mambegee mape mbôda ni mambegee map. I kel-bitugne ki, mambadga ma ga béda bo inyu' mam ba bi bônde. ﴾14﴿ Di bi om yaga ki Nôa' litén jé, a yén ni bo hikôô hi ñwii héa môm matan ma ñwii; ntida'i nyemb-malép i gwel ni bo ki ba yé minkoda.

﴿15﴾ Di sôñ ni nye ni bôt ba nkû; Di boñ ki le hala a ba yimbne inyu minkoñ ñwominsôna. ﴿16﴾ Ni Abraham ingéda a kal litén jé le 'béghana **Allah** ni kon Nye woñi; hala a yé béé longe kiyaga bale ni yik'. ﴿17﴾ Ibabé **Allah**, ni mbégés ndigi bisat ni bod bitembee; i bet ni mbégés ibabé **Allah** ba gwé bé yom i kébél béé. Yéña ni makébél (manan) yak **Allah**, ni bégés ki Nye ni ti Nye mayéga. I nyeni nyen ni ga témb. ﴿18﴾ Ibanile ni mpénda, ngo maloñ ma bi pénda' bisu binan bi ngéda. Ñôma ki, a gwé ndigi le a bambal biniigana (a legel ñwin). ﴿19﴾ Ba ntehe ni bé kii **Allah** a ñuñgus hékél ni heñel yo? hala a ntômbôl yaga **Allah**. ﴿20﴾ Kal (bo) le 'hiôma ni mu'i nkoñ'isi ni tehe lelaa a ñuñgus bihékél ni lelaa **Allah** a nsugus' tjai di nsôk. Ni maliga le **Allah** a gwé ngui i boñ hikii jam. ﴿21﴾ A nkose' nwet a ngwés, a tohlak ki' nwet a ngwés. I nyeni ki nyen ni ga témb. ﴿22﴾ Ni nla bé to kéñ nye (jam jo-kii-jo)' i nkoñ'isi to' i ngi. Ibabé **Allah**, ni gwé bé to nsôñ ndi to nhôla numpe. ﴿23﴾ I bet ba ntjél hémle bibañga (biniigana) bi **Allah** ni liboma jé, bon ba nlehel ñem ni tohi yem; bo ki bon ba ga bana njiiha keñi.

﴿24﴾ Ndimbhe i litén jé i béé ni ndigi le 'nola nye, tole lighana nye'; ndi **Allah** a bi sôñ nye hié. Ni maliga le hala a yé biyimbne (biniigana) inyu litén li bahémle-Nyambe. ﴿25﴾ (Abraham) a kal ki le 'mu' libégés bisat ni nyoñ ibabé **Allah** nyen ni ñadbana béé-ni-béé hana' i nkoñ' isi; ndi' i kel-bitugne, bana ba ga ba ba ntañba bana-bape; bana ki, ba kumhak bana-bape; ndi lisuk linan li ga bane' i hié; ni ga bana bé to nsôñ'. ﴿26﴾ Lôt a hémle ni nye. A kal le 'me me ntiib yak *Nwet* wem; ni maliga le nyen a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴿27﴾ Di ti ki nye Isac bona Yakôb. Di ti ki nye biniigana bi mbû ni kaat mu' i ndaae yéé (mu i mbôda yéé). Di ti ki nye nsaa wé hana' i nkoñ' isi; ni maliga ki le' i mbus-nyemb, a ga ba ikété bilonge bi bôt. ﴿28﴾ Yag Lôt ngéda a kal litén jé le 'ngo ni mboñ bijôñ bi bi yé le mut nye-kii-nye'i nkoñ' isi a mboñ bé' bisu binan bi ngéda; ﴿29﴾ Ni nyééna bôôlôm, ni kitik manjel, ni boñnaga dibe-di-mam mu' makoda manan'? ndi ndimbhe i litén jé i béé ndigi le ba kal le 'lona ni le bés njiiha i **Allah** ibale wee u yé wada ikété bapot-maliga'. ﴿30﴾ A kal le 'a *Nwet*, sôñ me ni ti me yémbél' i ngi litén li baboñ-mpuñgu'.

﴾31﴿ Kii baôma bés ba nlona Abraham ñwin-nlam, ba kal (nye) le 'di nlo i sas (i tjé)' nkoñ ini, inyule bôt béé ba yé minkoda'. ﴾32﴿ A kal (bo) le 'ngo Lôt a yé mu' ikété'. Ba kal nye le 'di ntibil yi' i bet ba yé mu; hodo le di ga sôñ nye ni bôt béé, he bes ñwaa wé nu a ga ba ikété bôt ba tjiba'. ﴾33﴿ Kii baôma bés ba nyek ni Lôt, a kônôl bo ngoo, a nôgda ki le a nla bé sôñ bo; ni bo ba kal nye le 'u kon bañ woñi ndi to siira; hodo le di ga sôñ we ni bôt boñ; he bes ñwaa woñ nu a ga ba ikété bôt ba tjiba; ﴾34﴿ Di nke i kwéhne bôt ba' nkoñ ini hikumde hi lôlak' i ngi inyu mpuñgu wap'. ﴾35﴿ Di bi yék yaga ki yimbne (i mabéhna) mu, inyu litén li bahekpék. ﴾36﴿ Yag i (bôt ba) Madiañ manyañ wap Chuaïbu, a kal ni (bo) le 'a bôt bem, béghana **Allah** ni bod ñem inyu kel i nsôk; ni yila bañ bapuñgul-nkoñ' isi'. ﴾37﴿ Ndi ba bi pénda nye; njiiha i gwel ni bo, ni bo ba nimbla minkémbé mu' mandap map. ﴾38﴿ Yag lôk âd, ni lôk tamûd (Di bi tjé bo); ni ntéhél ndigi bo' bibum gwap; ni satan a bi lémhene bo magwelek map, ni pimbe bo nonok ni njel, ndi ki ba bé tehna.

﴾39﴿ Yag Kârûn ni Faraô, ni Hâmân; ni Môsi a lôl yaga bo ni biyimbne, ndi ba bi ngôkôp' i nkoñ' isi, ndi ba bi la bé pei. ﴾40﴿ Hikii wada Di bi gwélél nye' i béba yéé. Bahogi ikété yap, Di bi ômle bo (Di bi tjékle bo) mbuk-mbebi; bape nlondok i gwel bo; bape hisi hi kûbana bo; bape ki, Di lû bo. **Allah** ni bé nyen a bi kôde bo, ndi bon ba bi kodbene bomede. ﴾41﴿ I bet ba bi yoñok biben (binigbene) ibabé **Allah** ba yé weengoñle libôbôl li li ñoñ ndap (ndee); ndi hodo le ndap yo-kii-yo i ta bé hinyeñge kii ndee-libôbôl; bale ba yik[1]. ﴾42﴿ Ni maliga le **Allah** a nyi' i gwom ba nlôndôl ibabé Nye. A yé ki Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾43﴿ Hala ni ki nyen Di nyôñôl bôt ba binam dihéga; ndi bonje ba nhek pék mu, he nduk bayimam? ﴾44﴿ **Allah** a bi hek ngi ni hisi ni maliga. Ni maliga le yimbne-ndémbél i yé mu inyu bahémle-Nyambe. ﴾45﴿ Añ' i yom i nsuhlana we kii biniigana bi mbû mu' i kaat, u boñ ki masoohe; hodo le masoohe ma ntuga bijôñ ni mpuñgu; mbigda i **Allah** i yé ki soso-jam kiyaga. Ni **Allah** a nyi yaga' i mam ni mboñ.

1 hala wee tonje a nigbene' lihat, to lingwañ, to lipém li nkoñ' isi ndi a bagla njel'Nyambe (islâma), a yi ntiik le ndee-libôbôl yon a nigbene; ndi baa ndee-libôbôl i gwééba ni ?...

﴾46﴿ **(41)** Ni pééna ni ndigi ki ni batila-bikaat ni bibuk-bilam, he bes' bet ba yé minkoda ikété yap. Ni kal ki le 'di nhémle' yom i nsuhlana bés, i suhlana yag béé; Nyambe-wés ki ni Nyambe-nan, a yé Pombe; mu' i matéak mé ki nyen di ntiba sesema[1]. ﴾47﴿ Hala ki nyen Di nsuhlene we kaat; i bet Di bi ti ni kaat, ba nhémle yo. Bahogi ki munu ikété bana, ba nhémle yo. Ndi bonje ba ntañba biniigana gwem, he nduk batjél-hémle? ﴾48﴿ U bak bé u ñañ kaat yo-kii-yo' bisu gwé bi ngéda, to teende yo ni woo woñ' i waalôm, ki bôt ba pééna ba neebe bé le libodok joñ bé li (ki ba mbébe we yo); ﴾49﴿ Ndi a yé biniigana bi bémbi ikété miñem mi bayimam; ndi bonje ba mpénda biniigana gwés, he nduk bôt ba nkoda? ﴾50﴿ Ba bi kal ki le 'bale biyimbne bi manyaga bi *Nwet* wé bi suhlana to nye'. Kal (bo) le 'biyimbne bi manyaga bi yéne yak **Allah**; me me yé ndigi kiyelel-mbéhe'. ﴾51﴿ Hala a kôli ni bé bo (kikii yimbne-manyaga) le Di nsuhul kaat' i ngi yoñ i i ñéñna bo? a yé ni ngim' masoda ni ngim mbigda inyu litén li bahémle-Nyambe. ﴾52﴿ Kal (bo) le '**Allah** a kôli kii Mbog-mbôgi ipôla me ni béé. A nyi' i yom i yé'i ngi ni' isi. I bet ba nhémle ki biyômôk ni tjél hémle **Allah**, bon ba yé banimlaga.

1 mu'matéak mé nyen di ntine bés-bomede sesema ni yila bon ba islâma

﴾53﴿ Ba nlôhle (ba ñuge) ki we le u pala lona njiiha; bale likak li bak bé ntéébaga mu, ki njiiha i yé nlôlak bo; ndi i ga puhe bo, ba bemb bé. ﴾54﴿ Ba ñuge we le u pala lona njiiha; ni maliga le jahannama a yé nkéña bangihémle. ﴾55﴿ Kel njiiha i ga kubla bo i ngi ni' isi yap' i makôô, ba ga kal (bo) le 'noodana ni maboñok manan'. ﴾56﴿ Eé a babôñôl bem ba ni nhémle, ngo hisi hiem hi yé hikeñi kiyaga; Me ni nyen ni nlama bégés (béghana ni Me). ﴾57﴿ Hikii mut a ga tagbene' i nyemb; ndi i Bésni nyen ni ga témb. ﴾58﴿ I bet ba nhémle ki **Allah** ni boñ mam-malam, Di ga yis bo mu' i ndek' i ngi i wom-binunuma, isi yéé, diléléba di kulak, inyu yén mu, mba ni mba. Kinje longe-nsaa inyu bagwel-nson-nlam! ﴾59﴿ Ba ba bi nihbe ni bod ñem ni *Nwet* wap. ﴾60﴿ Binuga gwañen bi yé le bi nsal bé ñwom inyu bumbul bijek gwap? **Allah** nyen a nti gwo makébél, yag béé-bomede. Nye ki nyen a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾61﴿ Ibakile u mbad bo le 'nje a bi hek ngi ni hisi, ni tééne hiangaa ni sôñ ngim' mam'? ba nkal yaga (we) le '**Allah**'; lelaa ba ntonba ni? ﴾62﴿ **Allah** nyen a mbulus makébél inyu tonje a ngwés ikété minlimil ñwé, a hubhak ki mo. Hodo le **Allah** a yé Nyimam-momasôna. ﴾63﴿ Ibakile u mbad bo le 'nje a nsuhul malép ma lôlak' i ngi ni tuglene hisi mu' i mbus nyemb yéé'? ba nkal yaga le '**Allah**'; kal (bo) le 'bibégés bi yé ni **Allah**', ndi ngandak ikété yap, i nhek bé pék.

﴾64﴿ I niñ' nkoñ' isi ini i yé ndigi mintuk ni bindééé; ndi hodo le mbus-nyemb yon i yé bañga-niñ, bale ba yik. ﴾65﴿ Ingéda ba mbet' i kuñga, ba nlôndôl **Allah** ni bégés ndigi Nyetama; ndi ingéda a nsôñ bo (nyemb)' lép, béñge kii ba nkolbaha Nye. ﴾66﴿ Ba tjél yaga ni hémle' i gwom Di nti bo ni hak ndék-ngéda; ndi ba ga yi' mbus ngéda. ﴾67﴿ Ba ntehe ni bé le Di bi téé (inyu yap) homa bisai ni hogbe, ki i yé le ba ntjam bôt ini pes ni ini? biyômôk ni gwon ba nhémle ni tjél hémle masoda ma **Allah**? ﴾68﴿ Kinje biyômôk ni mut nu a mbod bitembee ni bébe gwo **Allah**, tole nu a mpénda maliga ma ma nlôl i nyeni? Baa i jahannama bé nyen liyééne li bangihémle-Nyambe li yéne? ﴾69﴿ Ndi' i bet ba njo sañ inyu Yés, hodo le Di ga éga bo' dinjela tjés. Ni maliga ki le **Allah** a yé ni baboñ-mam malam.

PES 30: **AR-RÛM**
(Lôk Rôma) – *minlôñ 60*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Alif, lâm, mîm, ﴾2﴿ Lôk rôma i mbiba gwét, ﴾3﴿ Loñ di nôôñga; ndi' i mbus ndôm yap, ba ga yémbél. ﴾4﴿ Ndék' ñwii ni ndigi; **Allah** nyen a gwé ora'i bisu ni i mbus-ngéda. Yokela ni, bahémle-Nyambe ba ga kon masé; ﴾5﴿ Ni hôla i **Allah**, a nhôla tonje a ngwés. A yé ki Ngui-momasôna ni ***Ntohol***.

﴾6﴿ A yé likak li **Allah**; **Allah** a nset bé' likak jé, ndi bôt ngandak, ba nyi bé. ﴾7﴿ Ba nyi ngim' mam (ma bindééé) mu i niñ'i nkoñ' isi, ndi inyu niñ' mbus-nyemb, ba nyoñ bé ngéda. ﴾8﴿ Ba nhek ni bé pék mu' libak jap bomede? **Allah** a bi hek ni ndigi ngi ni hisi ni' gwom bi yé ipôla yap inyu ngim njom, ni inyu ngim ngéda; ndi ngandak ikété bôt, i ntjél yaga hémle liboma ni ***Nwet*** wap. ﴾9﴿ Ba nhiôm ni bé mu' i nkoñ' isi ni tehe lisuk li' bet ba bi bôk bo' bisu bi ngéda? ba bééna ngui iloo bo; ba bi sal ki hisi ni bôl mu iloo bo. Baôma ba bi lona ki bo biyimbne bi bémbi. **Allah** ni bé nyen a bi kôde bo, ndi bon ba bi kodbene bomede. ﴾10﴿ Ndi lisuk li' bet ba bi boñ dibe-di-mam li béé libe, inyule ba bi pénda biniigana bi **Allah** ni yahal gwo. ﴾11﴿ **Allah** nyen a ñuñgus hékél ni hôlôs yo. I nyeni ki nyen ni ga témb. ﴾12﴿ Ni kel ngeñ i ga baambe, baboñ-mam mabe ba ga lehel ñem. ﴾13﴿ Ba ga bana ni bé nkam nye-kii-nye mu' i bet ba bé kéda Nyambe; ba ga tañba yag bisat gwap. ﴾14﴿ Ni kel ngeñ i ga baambe, yokela ba ga bagla bo-ni-bo; ﴾15﴿ I bet ba bi hémle ni Nyambe ni boñ mam-malam, ba ga ba ni masé ikété Raôda[1];

1 ngim gârin i loñ-ngi

﴾16﴿ Ndi' bet ba bi tjél hémle ni pénda biniigana gwés lôñni liboma li nsôk; ba ni bon ba ga séma ikété njiiha. ﴾17﴿ Lipém li ba ni ni **Allah** (tina ni Nyambe lipém) ingéda ni nkwo kôkôô ni ingéda ni nye kel; ﴾18﴿ Bibégés ki bi yé ni Nye (tina ki Nye bibégés)' i ngingi ni' isi; i mbus, ni ingéda ni nkwo kose. ﴾19﴿ A mpémhene nu-yômi mu'i nwoga; a pémhege ki nwoga mu'i nu-yômi; a ntôdôl ki hisi' mbus nyemb yéé; hala ni ki nyen ni ga pam' i soñ (ni ga tuge). ﴾20﴿ Mu ki' biyimbne gwé, a bi hek béé ni lipum li biték; béñge ni béé bôt ba binam kii ni ñwanda (i nkoñ' isi)! ﴾21﴿ Mu ki' biyimbne gwé, a bi hékél béé baa mu' manyu manan inyuboñle ni boñbene i boni; a ha ki gwéha ni nduña ipôla nan. Ni maliga le biyimbne bi yé mu inyu litén li bahek-pék. ﴾22﴿ Mu ki' biyimbne gwé, héka i ngi ni i hisi; ni bôl i dilémb dinan ni i bikôkôô binan. Hodo le biyimbne bi yé mu inyu minkoñ ñwominsôna. ﴾23﴿ Mu ki' biyimbe gwé hilo hinan jû ni njâmuha, ni njômbi nan i masoda mé. Hodo le biyimbne bi yé mu inyu' bôt ba noga. ﴾24﴿ Mu ki' biyimbne gwé a ñunda béé ñwekñwek ni woñi lôñni bod-ñem; a nsuhul ki malép mu' i ngi ni tôdôl hisi' mbus nyemb yéé. Hodo le biyimbne bi yé mu inyu litén li bôt ba soñda.

﴾25﴿ Mu ki' biyimbne gwé ngi ni hisi ba gwééba ni ora yéé. Ingéda a ga sébél ni béé ni nsébla, béñge kii ni ga pam (ni ga puhul)' isi. ﴾26﴿ Bobasôna ki ba ba yé' i ngi ni' isi ba yé' béé; nyen bobasôna ba ñonbene. ﴾27﴿ Nye ki nyen a ñuñgus hékél ni hôlôs yo; hala a ntômbôl yaga Nye. Nye ki nyen a gwé mangédi ma ngingi' i ngi ni' isi. Nyen a yé ki Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾28﴿ A nyôñôl yaga béé hihéga ni béé-bomede: ni nla neebe le ni pôdna' i gwom Di nti béé ni jôb' libola ni minlimil minan, ni kola ngaba? ni nkon bo woñi nlélém kii ni nkoona woñi béé-ni-béé? hala ni nyen Di mbambal biniigana inyu litén li bôt ba soñda. ﴾29﴿ Ndi bôt ba nkoda ba bi noñ biyômôk gwap ba bana bé yi yo-kii-yo. Nje a nla ni éga' nwet **Allah** a nyumus? ba ga bana bé to nsôñ. ﴾30﴿ Hiel ni su woñ (hielba ni) nyono' i base i i yé peles (i i yé ngi-litode); a yé litéak li **Allah** li a bi téénc bôt ba binam (ibôdôl' bibôdle). Tjenda i ta bé' lihegek li **Allah**. A yé base i telepsép, ndi bôt ngandak ba nyi bé. ﴾31﴿ Témba ni bisoohene' i nyeni ni kon Nye woñi; boña ki masoohe. Ni bak bañ lôñ kekiikel ni bakolbaha-Nye, ﴾32﴿ Mu' i bet ba bi kab base yap mintjep ni yila mintôñ mi pééna-kiñ; hikii ntjep (mu), u puglege ni' yom a gwé (ni biniigana gwé).

﴾33﴿ Ingéda libe li ngwel ki bôt ba binam, ba nlôndôl *Nwet* wap ni témbna bisoohene' i nyeni; ndi ingéda A nôôdaha bo mu' masoda mé, béñgi kii bahogi mu ikété yap ba nkolbaha *Nwet* wap, ﴾34﴿ Ni tjél hémle' i yom Di nti bo: kona ni masé ndék-ngéda; ndi ni ga yi' mbus ngéda. ﴾35﴿ Di nsuhlene ni bo ndémbél (ngim kaat) ndi wee i mpôdôl' i gwom ba nkéda Nye? ﴾36﴿ Ingéda Di nôôdaha ki bôt ba binam masoda, ba nkônôl masé mu; ndi ibale libe li ngwel bo mu' i mam moo map ma mbugus, béñge kii ba nlehel ñem. ﴾37﴿ Ba ntehe ni bé le **Allah** a mbulhene makébél tonje a ngwés ni hubus? Hodo le biniigana (biyimbne bi ndémbél) bi yé mu inyu litén li bahémle-Nyambe. ﴾38﴿ Ti ni mut-litén (tole mut-libôk) ngaba yéé, yag ni mut-ngoo, ni nloo-njel; hala a yé longe kiyaga inyu' nwet a nyéñ Mbom' **Allah**; ba yaga ki bon ba yé babumbul-masoda. ﴾39﴿ Gwom ki bi ni nti inyu bulus nseñ-nan ni hubus bigwelmoo bi bôt, bi nuk bé' bisu bi **Allah**; ndi' i gwom ni nti kii zakat, ni yéñék Mbom' **Allah**…, ba hala ki, nsaa i ga bulul yaga bo. ﴾40﴿ **Allah** nyen a bi hek béé, Nye ki nyen a nti béé makébél, Nye ki nyen a ga témbna béé' i nyemb, Nye ki nyen a ga tugul béé. Nje mu ikété bisat binan a nla boñ nlélém-jam mu? Lipém li ba ni Nye! A kéhi ki' i ngi' gwom ba nkéda Nye. ﴾41﴿ Mpuñgu u mbambap' i nkoñ-ngi ni' i tuye (ikété' malép), ndigi inyu magwelek ma moo ma bôt ba binam; inyuboñle a nôôdaha bo mu' i nson ba ngwel le ba témb (le ba témb' i nyeni ni bisoohene).

﴾42﴿ Kal (bo) le 'hiôma mu' i nkoñ' isi ni tehe lisuk li' bet ba bi bôk; ngandak ikété yap i béé bakolbaha-Nyambe. ﴾43﴿ Hiel ni su woñ nyono' i base i telepsép ilole kel i manôgla ma ga ba ha bé i nlo ni **Allah**; yokela (bôt) ba ga ba mbaglaga. ﴾44﴿ Tonje a ntjél hémle, a ntjilil nyemede hémle; ndi tonje a ngwel nson-nlam..., inyu bomede ni nyen ba nkôôbana niñ. ﴾45﴿ Inyuboñle a saa' bet ba nhémle ni boñ mam-malam ni gwéha yéé. Ni maliga le a ngwés bé batjél-hémle. ﴾46﴿ Mu ki' biyimbne gwé, a ñom mbuk-mbebi kikii nlegel-ñwin, ni nôôdaha béé mu' masoda mé, inyuboñle kuñga i leñel ni ora yéé, ni le ni yéñ mu' masoda mé, ni inyuboñle ni ti mayéga. ﴾47﴿ Di bi om yaga ki baôma mu' matén map' bisu gwoñ bi ngéda; ba lona ni bo biyimbne bi ndémbél. Di luhul ni' bet ba bi boñ béba (i pééna biniigana gwés). I béé (i bi yila) yaga Bés nyéksaga le Di sôñ ni ti bahémle-Nyambe yémbél. ﴾48﴿ **Allah** nyen a ñom mbuk-mbebi i i mbédés ond ni ñwand yo mu' i ngi kii a ngwés; a nyilha ki yo bipes, u tehge ni banop ba mpémél mu' manon mé; ingéda ni mu, a ntisba tonje a ngwés ikété minlimil ñwé, béñge kii ba nhak (ba nkon masé), ﴾49﴿ To ibale ba bak nlehlak ñem' bisu bi masôs mé (masôs ma nop)' i ngi yap. ﴾50﴿ Béñge ni biyimbne bi masoda ma **Allah** lelaa a ntôdôl hisi' mbus nyemb yéé; hala yaga nyen a ga tugul bawoga; a gwé ki ngui i boñ hikii jam.

﴾51﴿ Ibakile Di ñom mbuk-mbebi ndi ba tehe gwo (bibebela gwap) bi nkôyôb, i mbus i ha, ba nlenda i ngihémle. ﴾52﴿ We ni bé nyen u nla nôgha bawoga, ndi to nôgha ndok'i bôt nsébla ingéda ba nkôm mbus ni ti mabéga. ﴾53﴿ We bé to nyen u gwé le u éga bôt ba ndim (ni pémés bo) mu' i yimil yap; u ñéga ni ndigi' bet ba nhémle **Allah**, ba bak ki bon ba islâma. ﴾54﴿ **Allah** nyen a bi hek béé minhoya, i mbus hoi, a ti béé ngui; i mbus ngui ki, a ti béé hoi ni biun. A nhek' yom a ngwés. A yé ki Nyimam nunkeñi ni Ngui-momasôna. ﴾55﴿ Ni kel ngeñ i ga baambe; baboñ-mam-mabe ba ga téé hiwie le ba ntégbaha ndigi ngeñ yada (i nkoñ' isi tole' ikété soñ); hala ni nyen ba bi lenda' biyômôk. ﴾56﴿ Ndi' i bet yi ni hémle bi bi tina b'a kal le 'ni bi yén mu kiingéda matéak ma **Allah** ikepam' i kel-bitugne; kel-bitugne ni ini, ndi béé ni yik bé'. ﴾57﴿ Yokela ni, bisoohene bi bôt ba nkoda bi ga bana ha bé nseñ; ba ga ti bé to bo ngéda' bitek. ﴾58﴿ Di nyôñôl yaga ki bôt ba binam mintén mi dihéga ñwominsôna munu' i kur'an ini; ndi ingéda u nlona bo yimbne'i manyaga, batjél-hémle ba nkal le 'ni yé ndigi babod-bitembee'. ﴾59﴿ Hala nyen **Allah** a mboñde (a nyib) miñem mi' bet ba nyi bé. ﴾60﴿ Nihbe ni, inyule likak li **Allah** li yé maliga; i bet ba nhémle ni bé siñ-siñ ba sôgôs bañ we.

PES 31: LUKMAN
minlôñ 34

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Alif, lâm, mîm ﴾2﴿ Mini mi yé minlôñ mi kaat'i pék, ﴾3﴿ éga ni tohi inyu baboñ-mam malam, ﴾4﴿ ba ba mboñ masoohe, ba tinak ki zakat, ni bo ba tiblak ki hémle niñ' mbus-nyemb; ﴾5﴿ ba bon ba tééné' i njel' ***Nwet*** wap, bo ki bon ba yé babumbul-masoda. ﴾6﴿ Ikété bôt ki, bahogi ba nsomb minkwel mi binôhla[1] ba bana bé yi yo-kii-yo, inyu yumus bôt njel' **Allah**; ba yoñok ki yo yom'i minjôha; ba bon ba ga bana njiiha i wonyu; ﴾7﴿ Ingéda bibañga gwés bi ñéñna ki nye, a nkôm mbus ni ngôk weengoñle a nok bé gwo; weengoñle maôô ma yé nye nlegek; legel ni nye le a bômle njiiha keñi. ﴾8﴿ Ni maliga le' bet ba nhémle Nyambe ni boñ mam-malam, ba ga bana ñwom mi binene, ﴾9﴿ Ba ga yén mu, mba ni mba; likak li **Allah** li yé maliga; a yé ki Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾10﴿ A bi hek ngi, i bana bé mél ma ni nla tehe. A bel ki dikôa mu' isi inyuboñle hi seebe bañ lôñni béé; a ñwand ki mintén mi binuga ñwominsôna mu. Di nsuhul ki malép ma lôlak' i ngi ni hôlhene bibebela bi bi nti matam mu mintén ñwominsôna nlôm ni ñin. ﴾11﴿ Hala a yé lihekek li **Allah**; unda ni me' i yom bape ba bi hek ibabé Nye. Ndi (to hala) bôt ba nkoda ba yé ikété biyômôk bikeñi.

1 gwom bi binôhla

﴾12﴿ Di bi ti yaga ki Lukman pék (ni kal nye) le 'ti **Allah** mayéga; tonje a nti mayéga a ntine nyemede mayéga; ndi tonje a ntjél hémle…, hodo le **Allah** a yé Nhat, Nyonok ni bibégés'. ﴾13﴿ Ni ngéda Lukman a bé séble man wé (a bé éba man wé) ni kal nye le 'a man wem, u kolbaha bañ **Allah** kekiikel; hodo le likolbaha Nyambe li yé biyômôk bikeñi'. ﴾14﴿ Di bi ti ki mut-binam maéba (le a kôhle) bagwal béé; nyañ a bi begee nye, a kôhôk mandutu ndi mandutu, ni tjilis nye méé' mbus ñwii' imaa: 'ti ni Me mayéga, yag ni bagwal boñ. I meeni nyen matémb ma yéne. ﴾15﴿ Ibanile ba ngwés ôdna we i kolbaha Me ni yom i u gwééne bé yi yo-kii-yo, u nôgôl bañ bo; yén ni nsañ we ni bo hana' i nkoñ'isi, ndi u noñ njel i' nwet a nhielba ni bisoohene' i Meeni. Matémb manan ki, ma yéne' i Meeni; Me ni nyen Me ga yeelene béé' i mam ni bé boñ'. ﴾16﴿ A man wem, too jam li yé lititigi kii jis li gardal, too li yé ikété liaa, i ngi to' isi, **Allah** a ga lona jo. Ni maliga le **Allah** a yé Litob-li-ñem ni Ntibil-yi mam. ﴾17﴿ A man wem, boñ masoohe, ôdna ki (bôt) i boñ mam-malam, ni sôñga mam-mabe; nihbe ki' mam ma ngwel we; hala a yé makitik u nlama yoñ inyu hikii jam. ﴾18﴿ U tjôô bañ bôt ba binam; u kenek bañ to ni bikim bi ngôk mu' i nkoñ'isi; hodo le **Allah** a ngwés bé mut-ngôk nu a ngañgal nkak. ﴾19﴿ Ba ni suhul-nyu mu' likenek joñ ni suhul kiñ yoñ; inyule lôôha-béba-kiñ a yé kiñ' i magas'.

﴾20﴿ Ni ntehe ni bé le **Allah** a bi tééne béé' gwom bi yé' i ngi ni' gwom bi yé' isi? a yôge ki béé ni masoda mé ma ma nene ni ma ma sôli. Ndi ikété bôt, bahogi ba mpééna inyu **Allah**, ba bana bé yi yo-kii-yo, to éga, ndi to mbaya-kaat[1]. ﴾21﴿ Ingéda ba nkal ki bo le 'noña' yom **Allah** a nsuhul', ba nkal le 'heeni! di noñ' yom di nkobna basôgôl bés. (hala wee) to bale satan ni nyen a nsébél bo' i njiiha i sa'îr? ﴾22﴿ **(42)** Tonje a nsem nyu yé yak **Allah**, a bak ki mboñ-longe, a ngwelba ni' nsôñ i i mpédi bé. Lisuk li mam momasôna ki, li yéne yak **Allah**. ﴾23﴿ Tonje a ntjél ni hémle, ndok yéé i tééñga bañ we; i bésni nyen matémb map ma yéne; Di ga yeelene ni bo' i mam ba bi boñ. Ntiik le **Allah** a yé Nyi-matihil ma miñem; ﴾24﴿ Di nti bo ndék' gwom bi ndôn; ndi Di yiga pimbe bo' i soso-njiiha. ﴾25﴿ Ibakile u mbad bo le 'nje a bi hek ngi ni hisi'? hodo le ba ga kal le '**Allah**'; kal (bo) le 'bibégés bi yé ni **Allah**'; ndi ngandak ikété yap i nyi bé. ﴾26﴿ **Allah** nyen a yé Nwet-gwom bi ngi ni hisi. Ni maliga le **Allah** a yé Nhat, Nyonok ni bibégés. ﴾27﴿ To' bale bikék gwobisona (bie ni bikai) bi yilga bisaô, tuye a yilga tiñti, ni kônde hala batuye basâmbok, bibañga bi **Allah** bi nla bé mal (tilba). Ni maliga le **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾28﴿ Héka' nan ni bitugne binan bi yé ndigi kii jam li mut-wada. Ni maliga le **Allah** a yé Nnok ni Ntehe-mam.

1 kaat i i ñunda njel

﴾29﴿ U ntehe ni bé le **Allah** a nôñha u ni binjâmuha, a nôñhaga binjâmuha ni u? ni le a bi tééne hiangaa ni sôñ ngim' mam, hikii wada wap a kenek ni' yéé ngéda i i yé ntéébaga? ni **Allah** a yé Ntibil-yi' mam ni mboñ. ﴾30﴿ Hala ndigi inyule **Allah** a yé Maliga, ni le' gwom ba nlôndôl ibabé Nye bi yé bitembee; ni ki le **Allah** a yé Nungingi ni Nunkeñi. ﴾31﴿ U ntehe ni bé le ni masoda ma **Allah** (ni gwéha i Nyambe) nyen kuñga i nleñel' i ngi tuye? inyuboñle a unda béé mu' manyaga mé; hodo le biyimbne (biniigana) bi yé mu inyu mut-hônba ni nti-mayéga. ﴾32﴿ Ingéda mangudga ma nkôb bo jiibe, ba nlôndôl **Allah** ni bégés ndigi nyetama; ndi ingéda a nsôñ bo ni pamna bo' i ngwañ, bahogi ikété yap ba nyila mintonba; ndi bonje ba nyahal biyimbne (biniigana) gwés he nduk ditéégé-di-bôt ni batjél-hémle? ﴾33﴿ Eé a bôt ba binam, kona ***Nwet***-nan woñi; ni kon ki kel woñi i i yé le nsañ a ga hôla ha bé man tojam; ndi to man a ga la ha bé hôla nsañ jam jo-kii-jo. Hodo le likak li **Allah** li yé maliga. Niñ' i nkoñ' isi i yumus ni bañ béé, to nyumus (satan) a yumus bañ béé inyu **Allah**. ﴾34﴿ Mayi ma ngeñ ma yéne yak **Allah**; Nye ki nyen a nsuhul (a nôs) nop-masoda; Nye ki nyen a nyi' yom i yé ikété' mabum ma bôdaa; mut nye-kii-nye a nyi bé' yom a ga kôs yaani; mut nye-kii-nye a nyi bé to himbe hisi a ga wél. Hodo le **Allah** a yé Ntibil-yi ni Ntibil-tehe mam.

PES 32: AS-SAJDA
(Liôm-mbom' isi) – *minlôñ 30*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé *Ntééda* ni *Ntohol*

﴾1﴿ Alif, lâm, mîm ﴾2﴿ Masôs ma kaat, ibabé péena mu, ma yé ni *Nwet*-minkoñ ñwominsôna; ﴾3﴿ To lakii ba nkal le 'a mbod yo'; ndi heeni! a yé maliga ma ma nlôl yak *Nwet* woñ, inyuboñle u béhe litén li li bi kôsna bé mbéhe' bisu gwoñ bi ngéda, le ba telep sép. ﴾4﴿ **Allah** nyen a bi hek ngi ni hisi, ni' gwom bi yé ipôla yap' dilo disamal, ndi a hielba' i ngi Arch (yééne-ane i lipémba) «istawâ alal Arch»; ni gwé bé nhôla to nsôñ numpe ibabé Nye. Ni mbigda ni bé? ﴾5﴿ I ngi nyen a ntine ora i hikii jam mu' i nkoñ' isi, li li mbet' i nyeni'i kel i i kôli ni hikôô hi ñwii kii ñañga'nan; ﴾6﴿ Hala nyen a yé Nyimam ma ma sôli ni ma ma bémbi, Ngui-momasôna ni *Ntohol*, ﴾7﴿ Nu a bi lémés hikii hékél yéé; a bôdôl ki hékél mut-binam' lipum li biték, ﴾8﴿ A yiga ni pémhene mbôda yéé mu' litôi li malép (litôi li manum); ﴾9﴿ A yiga ni ki ti nye maôñg ni hue nye mu' mbû wé. A ti ki béé noga, ni tehna, ni soñda; ndi ndék ikété nan yon i nti mayéga. ﴾10﴿ Ba nkal ki le 'baa kii di nyiñba munu' isi, di ga yila ki bihékél bi yondo'? ndi heeni! ba nhémle bé liboma ni *Nwet* wap. ﴾11﴿ Kal (bo) le 'angel'nyemb i i gwé ndak inyu nan i ga témbna béé' i nyemb; ndi' bisu bi **Allah** nyen ni ga témb'.

﴾12﴿ Bale u tehge ni kii baboñ-mam mabe ba ga uwe miño' bisu bi ***Nwet*** wap (ndi ba kalak le) 'a ***Nwet***, di ntehe, di nok ki; timbis ni bés inyuboñle di gwel mam-malam; hodo le di nhémle ni maliga'. ﴾13﴿ Bale Di gwés ki, ki Di nlona hikii mut éga yéé; ndi lipôdôl jem li nlama yon le 'hodo le Me ga yônôs jahannama ni bayoñ lôñni bôt ba binam mpôdnaga'. ﴾14﴿ Noodana ni, inyule ni bi hôya liboma li' kel ini len; yag Bés Di ntjôô (Di nyôi) béé. Noodana ki njiiha i koñ ni koñ inyu' mam ni bi gwel. ﴾15﴿ I bôt ba nhémle bibañga gwés ba yé ndigi' bet ba ñôôb mbom' isi, ni bégés lipém li ***Nwet*** wap ingéda bi mbigdana bo; ni bo ba nhûmba bé to ni ngôk*. ﴾16﴿ Ba ñadal mbai yap mu' binañ inyu lôndôl ***Nwet*** wap ni woñi lôñni bod-ñem; ba nti ki makébél (zakat) ni gwom Di nti bo. ﴾17﴿ Mut to wada a nyi bé' yom Di nkôôbana bo mu' i gwom bi matehe-malam kikii nsaa inyu nson ba bi gwel. ﴾18﴿ Wee nhémle-Nyambe a yé ni nlélém kii béba-mut? ba kôli bé. ﴾19﴿ Inyu' bet ba nhémle Nyambe ni boñ mam-malam, ba ga bana wom i Ma'wâ kii nsaa inyu nson ba bi gwel; ﴾20﴿ Ndi inyu' bet ba bi bep sal, liyééne jap li ga ba hié; hikii ngéda ba ga gwés pam mu, ba ga timbis bo mu ni kal bo le 'noodana njiiha i hié i ni bé péénana'.

﴾21﴿ Di ga nôôdaha yaga ki bo mu' i njiiha i nkoñ' isi he bes nduk njiiha keñi inyuboñle ba témb ni mbus. ﴾22﴿ Baa nje a yé nkoda iloo mut nu ba mbigdaha bibañga bi *Nwet* wé ndi a kômôk gwo mbus? hodo le Di ga timbhe bibéba bi bôt magwelek map. ﴾23﴿ Di bi ti yaga ki Môsi kaat; u ba ni bañ ikété pééna mu' liboma jé (ingéda liké li jû); Di bi boñ ki yo le i ba éga inyu bon ba lôk israél. ﴾24﴿ Di téé ki bakena-bôt mu ikété yap ba ba bé éga ni ora yés ntel' ngéda nu ba bé hônba ni tibil hémle biniigana gwés. ﴾25﴿ Hodo le *Nwet* woñ a ga ti mbagi ipôla yap' i kel-bitugne inyu' mam ba bé péénana. ﴾26﴿ I ta ni bé bo yimbne le tjai tjañen Di bi tjé' bisu gwap bi ngéda mu' bibum gwap ba ntagbene? ntiik le biyimbne (biniigana) bi yé mu; ba noga ni bé? ﴾27﴿ Ba ntehe ni bé le Di nyuge malép nyoo' i numuk i hisi ni puhlene bibebela mu, bi bilém gwap ni bomede ba nje? ba ntehna ni bé? ﴾28﴿ Ba mpot ki le 'i yémbél i i ga lo keekii ibale ni yé maliga'? ﴾29﴿ Kal (bo) le 'kel' yémbél, hémle i' bet ba bi tjél hémle i ga hôla ha bé tojam; ngéda yo-kii-yo i ga tina ha bé to bo'. ﴾30﴿ Bagla ni ni bo, u bômle ki; yag bo ba mbômle.

PES 33: AL AHZÂB
(Bajo-sañ' libut) – *minlôñ 73*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ A mpôdôl, kon **Allah** woñi; u nôgôl bañ batjél-hémle, ndi to bôt ba mandon. Hodo le **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾2﴿ Noñ ki' biniigana bi mbû bi nsuhlana we ni ***Nwet*** woñ. Ni maliga le **Allah** a yé Ntibil-yi' mam ni mboñ. ﴾3﴿ Bod ki ñem ni **Allah**; ni **Allah** a kôli kii Ntat. ﴾4﴿ **Allah** a bi ha bé mut miñem' imaa mu ikété tôl yéé; a bi boñ bé to le baa banan ba ba banyuñ banan ba ni nkéda bo ingéda ni mbos bo; a bi boñ bé to ki le bon ni ntééda ba ba bon banan; hala a yé bipopoda binan mu' manyo manan. Ni **Allah** a mpot maliga; Nye ki nyen a ñéga' i njel' sép. ﴾5﴿ Séblana bo ni môl ma basañ bap, hala a yé sép' bisu bi **Allah**; ibanile ni nyi bé basañ bap, ngo ba yé lôkinsoñ-nan ikété base (ikété hémle), tole bake-lôñ ni béé. Ni gwé bé njom inyu mam ma ni mboñ ni yi bé, ndi ndigi inyu' mam ni mboñ ni miñem minan. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾6﴿ Mpôdôl nu Nyambe a gwé kiñ mu' bahémle iloo (bahémle) bomede; baa béé ki, ba yé banyañ bap. Lihaa li matjél li gwé ngui' i ngaba'bum iloo lini-lipe ipôla bahémle (ansâr) ni baloolo (muhâjirûn) kikii i yé magge ikété kaat' **Allah**; he bes le ni yék lilagle li li kôli inyu lôkinsoñ-nan i ikété hémle. Hala a yé magge ikété kaat.

﴾7﴿ Ni ngéda Di yoñ mu' bapôdôl mbônga wap, i woñ, ni i Nôa, ni i Abraham, ni i Môsi, ni i Yésu man Maria; Di yôñôl ni bo mbônga-keñi; ﴾8﴿ Inyuboñle a bad bapot-maliga mambadga inyu maliga map; a bi kôôbana ki batjél-hémle njiiha keñi. ﴾9﴿ Éé a béé ba ni nhémle, hoñlana longe i **Allah** inyu nan ingéda mintôñ mi gwét mi leñ béé, Di tjékle ni bo mbuk-mbebi ni mintôñ mi gwét mi ni bé tehe bé. Ni **Allah** a yé Ntehe-mam ni mboñ. ﴾10﴿ Ingéda ba bé lôl béé' i ngi'nan ni' isi'nan; manuna ma bak (béé) mbemel; miñem ki, mbedek' i tôl; ni hoñlege **Allah** mintén mi mahoñol ñwominsôna. ﴾11﴿ Bahémle-Nyambe ba bi kôs ni manoodana ha, ba nyeñg ki bañga-linyeñgek. ﴾12﴿ Ni ngéda bôt ba mandon lôñni' bet ba gwé kon' miñem ba bé kal le '**Allah** ni ñôma wé ba bi kak ndigi bés likak li bitembee'; ﴾13﴿ Ha ki nyen bahogi ikété yap ba bé kal le 'a bôt ba Yatrib, ni kida bañ hana; témba ni mbus'; bahogi ikété yap ba bé bad ni mpôdôl kunde ba kalak le 'mandap més ma yé nso', ndi ki ma béé bé nso; ba bé gwés ni ndigi see sañ ni ke ngwé. ﴾14﴿ Bale ba sagal ni bo mu' i ngim' bahoma ni bad bo le ba tañba hémle, ki ba bi neebe, ba tiira bé; ﴾15﴿ Ndi ki ba bi bôk ba bôn **Allah** le ba ga tonba bé (le ba ga kôm bé mbus); mambadga ki, ma ga béda (bôt) inyu makak ma ba bi yoñ ni **Allah**.

﴾16﴿ Kal (bo) le 'kekiikel ngwé u ga bane bé béé nseñ wo-kii-wo ibale nyemb yon ni nke ngwé tole manola; ha yaga ni, ki ni ga bak ndigi ndék ngéda. ﴾17﴿ Kal (bo) le 'baa nje a nla kéñ béé **Allah** ibale a ngwés ti béé ndutu to ti béé masoda'? ba nla ni bé to tehe nsôñ to nhôla numpe ibabé **Allah**. ﴾18﴿ **Allah** a ntibil yaga yi bôt ba yeñgi ikété nan; ni' bet ba nkal lôkinsañ le: lona' i bésni, ndi ba pémhak ndigi ndék ngap; ﴾19﴿ Bôt ba wim inyu nan; ingéda woñi i nlo (i nlôl bo), tehe bo ba mbéñge we; ba nhembel mis weengoñle mut nu a nkon nyemb woñi. Ndi ingéda woñi i mal (i ntagbe), ba ntonda we ni dilémb tjap ndi ki ba yé bôt ba wim i boñ longe; ba hala, ba bak ngi hémle; **Allah** a nsôyôi ni minson ñwap; ni hala a ntômbôl **Allah**; ﴾20﴿ Ba nhoñol le bajo-sañ' libut ba nkenek bé. Ibanile bajo-sañ' libut ba ntiimba lo, ba nyéñ njel i yila bâdûna (mimbôbôô) ikété bôt ba mbai mu' i bon ba a-rab, yom ba badak ndigi mambadga inyu nan; ndi to bale ba bak ni béé, ki ba njo ndigi ndék. ﴾21﴿ Ni gwé yaga hihéga hilam mu yak ñôma nu **Allah** inyu tonje a mbod ñem ni **Allah** ni' i kel i nsôk; a bigdaga ki **Allah** ngandak. ﴾22﴿ Ndi ingéda bahémle-Nyambe ba bi tehe bajo-sañ' libut, ba kal le 'i yom **Allah** ni ñôma wé ba bi bôn bés yo ini; ni **Allah** lôñni ñôma wé ba bi pot maliga'; hala nye a kônde ni ndigi ki bo hémle ni linôgôl (ni liti bomede sesema' matéak ma Nyambe).

﴾23﴿ Bahogi mu ikété bahémle ba bi ba maliga mu' i mbônga wap ba bi bôn **Allah**; bape ni mu, ba yônôs wo ikepam' lisuk; bape ki, ba ngi bômlege ibabé le ba heñel mahoñol. ﴾24﴿ Inyuboñle **Allah** a saa bapot-maliga inyu maliga map; ni le a kogse bôt ba mandon ibale a ngwés, tole a neebene bo bisoohene. Ni maliga le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾25﴿ Ni **Allah** a bi buñga' bet ba bi tjél hémle ni liyot jap ibabé le ba kôs yom-lam yo-kii-yo; ni **Allah** a kéñ (a tuga) bahémle lijo-gwét. Hodo le **Allah** a yé Lôs, Ngui-momasôna. ﴾26﴿ A suhul ki (a sand ki)' bet ba bi kam bo (bajo-sañ' libut) ikété batila-bikaat mu' mandap map ma ngui, ni ha bo woñi' miñem; bahogi ni nolok, bape ni gwelek minkôma; ﴾27﴿ A boñ ki le ni kôdol nkoñ wap, ni mandap map, ni lihat jap, ni nkoñ i ni bak ngi téé kôô (Kaibâr). Ni **Allah** a gwé ngui i boñ hikii jam. ﴾28﴿ A mpôdôl nu Nyambe, kal baa boñ le 'ibale niñ' i nkoñ'isi yon ni nsiñge ni biéñgba gwé, lona me ti béé gwom, me bagla ni béé longe-libaglaga (me bos béé ni nsañ), ﴾29﴿ Ndi ibale **Allah** ni ñôma wé bon ni nsiñge, lôñni linoine li mbus-nyemb, ngo **Allah** a nkôôbana bagwel-mam malam ikété nan soso-nsaa; ﴾30﴿ A bôdaa ba mpôdôl, tonje ikété nan nu a ga boñ jôñ-jam i i nene, njiiha i ga kôndbana nye ngélé' ibaa; hala a ntômbôl ki **Allah**;

﴿31﴾ **(43)** Ndi tonje a ntibil yaga nôgôl **Allah** ni ñôma wé ikété nan ndi a gwel ki nson-nlam. Di ga bulhene nye nsaa wé ngélé' ibaa; Di nkôôbana ki nye minsaibak mi makébél; ﴿32﴾ A bôdaa ba mpôdôl, ni ta bé kii bôdaa bape[1]; ibale ni nkon ni Nyambe woñi, ni lôôha bañ suhul libak linan mu' bipôdôl (binan), tiga le' nwet a gwé kon' mahoñol a kahal lôhbe béé; ni podok ki bibuk bi bi kôli. ﴿33﴾ Yéna ki mu' mandap manan; ni pambla bañ lipamblaga li ngéda' i ndim (jâhiliyya). Boña ki masoohe, ni ti ki zakat, ni nôgôl ki **Allah** ni ñôma wé. Ngo **Allah** a ngwés ndigi héa béé mahindi a bôt ba ndap (ndap'ñôma) ni pubus béé pum. ﴿34﴾ Bigdana ki' yom i ñéña mu' mandap manan kii bibañga bi **Allah** ni yom'i pék. Ni maliga le **Allah** a yé Litob-li-ñem ni Ntibil-yi mam. ﴿35﴾ Hodo le bon ba islâma bôôlôm to bôdaa, ni bahémle-Nyambe bôôlôm to bôdaa, ni basuhul-nyu bôôlôm to bôdaa, ni bapot-maliga bôôlôm to bôdaa, ni banihbe bôôlôm to bôdaa, ni bakon-Nyambe woñi bôôlôm to bôdaa, ni bakébél-diyeyeba bôôlôm to bôdaa, ni batééda-dilo di njal bôôlôm to bôdaa, ni batééda libak jap li konji bôôlôm to bôdaa, ni balôôha bigda **Allah** bôôlôm to bôdaa; **Allah** a nkôôbana bo ñwéhél ni soso-nsaa'.

1 ni nigle bañ bôdaa bape mu magwelek manan to' bipôdôl binan

﴿36﴾ I ta bé to nhémle nye-kii-nye kunde mûnlôm to mudaa, ingéda **Allah** ni ñôma wé ba nyoñ makitik inyu ngim-jam le ba heñel ora yap. Tonje a ndokbene **Allah** ni ñôma wé, a nimil bañga-linimlak. ﴿37﴾ Ni ngéda u bé kal' nwet **Allah** a bi yôge ni masoda mé, yag we u yôge nye le 'kôhle ñwaa woñ ni kon **Allah** woñi, u sôak'i yom i béé we ikété i **Allah** a nke' i bambal; u konok bôt ba binam woñi ndi ki **Allah** nyen a kôli kôna woñi; kii Zaid a ntéé ni mbôda'niñ ni nye (Zainab), Di biibaha we nye inyuboñle nduña yo-kii-yo i ba ha bañ bahémle-Nyambe le ba biiba ni baa ba' i bonge ba néñés ingéda ba mwaa pôdna niñ ni bo. Ni ora i **Allah** i nlama bôñlana. ﴿38﴾ Mpôdôl a gwé bé bisol inyu' yom (inyu' jam) **Allah** a nyéksa nye (a ntine nye ora). (hala) a yé matéak ma **Allah** inyu' bet ba bi bôk' bisu bi ngéda. Ni ora i **Allah** i yé kiyonok-makitik. ﴿39﴾ I bet ba bé tjam (ba bé bambal) mañwin ma **Allah**, ba konok ki Nye woñi, ba kon bé to mut nye-kii-nye woñi he nduk **Allah**…, ni **Allah** a kôli i bog minsoñgi. ﴿40﴾ Muhammad a ta bé nsañ wada-mûnlôm ikété nan, ndi (a yé) ñôma nu **Allah** ni Masôk-mpôdôl. Ni **Allah** a yé Nyimam momasôna. ﴿41﴾ Éé a béé ba ni nhémle, bigdana **Allah** ni ngandak mbigda; ﴿42﴾ Tina ki Nye lipém kekela ni kôkôô; ﴿43﴾ Nyen a nsayap béé, yag ni biangel gwé, inyuboñle a pémés béé' i jiibe ni jubus béé' mapubi. Ni Nye a yéne bahémle ***Ntohol***.

﴾44﴿ Kel ba ga boma Nye, mayéga map ma ga ba le 'salâm'. A nkôôbana ki bo mayôgbe-nsaa. ﴾45﴿ A mpôdôl, Di ñom yaga we kii mbog-mbôgi, ni nlegel-ñwin, ni mbéhe, ﴾46﴿ Ni nsébél-(bôt) yak **Allah** ni ora yéé, ni mbaya'i tuñgeñ. ﴾47﴿ Legel ki bahémle le ba ga bana masoda makeñi' litinak li **Allah**. ﴾48﴿ U nôgôl bañ to batjél-hémle, ndi to bôt ba mandon; yan ki ora yap, u bod ki ñem ni **Allah**. Ni **Allah** a kôli kii Ntat. ﴾49﴿ A béé ba ni nhémle, ingéda ni mbiiba ni bahémle (bôdaa); ndi ni kahal bos bo béé ngi tisba bo, ni nlama bé nyéksa bo le ba tégbaha ngéda-nihbe (idda). Tina ni bo yom-lam, ni bagla ni bo longe' libaglaga. ﴾50﴿ A ñôma, Di nti we kunde ni baa boñ ba u bi ti nkak wap' likil, ni minlimil moñ (mi bôdaa) mu' bet **Allah** a nti we, ni bingond bi nyandôm woñ nu mûnlôm ipes' insoñ; ni bingond bi banyandôm boñ ba bôdaa ipes' insoñ; ni bingond bi nyandôm woñ nu mûnlôm ipes' nyuñ, ni bingond bi banyandôm boñ ba bôdaa ipes' nyuñ ba ba bi bôô lôñ ni we; ni nhémle-Nyambe (mudaa) nu a nti nyu yéé mpôdôl ibale mpôdôl a neebe biiba ni nye. A yé we tel-ndodla ibabé inyu bahémle-bape. Di nyi ntiik' i yom Di nhihe bo inyu baa bap ni' bet ba gwé (minlimil); inyuboñle u bana bañ mbamga. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***.

﴾51﴿ I nwet u ngwés, u mboñ le a bemb, u téédaga ki' i weeni' nwet u ngwés; u gwé bé to njom ibale u nsébél' nwet u bi bag i weeni; hala a yé ni le a kôsna bo masé, ni boñ le ba tjelel bañ (ni kéñ bo kon-mahoñol), ni le ba neebe' yom u nti bobasôna (ni mahoñol malam). Ni **Allah** a nyi' yom i yé béé' miñem. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Konangoo. ﴾52﴿ I ta ni ha bé we kunde le u yoñ ki bôdaa bape, tole u héñha baa, to ibale bilama gwap bi nyoña we; ndigi' minlimil u gwé. Ni **Allah** a yé Mabéñge ma gwom gwobisôna. ﴾53﴿ A béé ba ni nhémle, ni jôbôk bañ' mandap ma mpôdôl ni yén i bemb le bijek bi bel, he bes le ba naña béé je; ndi ibale ba naña béé, ni jôb; ingéda ni mal ni je, ni sanda ibabé le ni kida (ha)' miñañ. Hala a tééñgaga ñôma, ndi a wok nyu inyu nan; ni **Allah** a mwo bé nyu i pot maliga. Ingéda ni mbad ki bo (baa béé) ngim-jam, ni bédél bo jo' i mbus nteendi. Hala a yé mapubi inyu miñem minan ni miñem ñwap. I ta bé béé longe le ni tééñga ñôma nu **Allah**, ndi to kunde le ni biiba ni baa béé' mbus yéé kekiikel; inyule hala a yé soso béba-jam' bisu bi **Allah**. ﴾54﴿ Too ni nyelel ngim-jam, too ni nsôô jo, ni maliga le **Allah** a yé Nyimam momasôna.

﴾55﴿ Njom i ta bé bo inyu basañ bap[1], to inyu bon bap, to inyu lôk-nyañ yap i bôôlôm, to bon ba lôk-nyañ yap i bôôlôm, to bon ba lôk-nyañ yap i bôdaa, to bôdaa bap (bôdaa ba lôñ yap), to minlimil ba gwé; kona ki **Allah** woñi. Ni maliga le **Allah** a yé Mbôgi' i hikii jam. ﴾56﴿ Hodo le **Allah** ni biangel gwé ba nsoohe inyu mpôdôl (ba nsayap mpôdôl); a béé ba ni nhémle, soohana inyu yéé ni om (nye) mayéga. ﴾57﴿ Hodo le' bet ba ñunbaha **Allah** ni ñôma wé, **Allah** a nti bo biok hana' i nkoñ' isi ni' i mbus nyemb. A nkôôbana ki bo njiiha i wonyu. ﴾58﴿ Ni' bet ba ñunbaha bahémle bôôlôm to bôdaa ngi njom, ba mbegee yaga ni minsohi ni soso-béba. ﴾59﴿ A mpôdôl, kal baa boñ, ni bingond gwoñ, ni baa ba bahémle le ba tibil yaga lébba basoso ba biyañsi. Hala a yé sép, a ntodol ki bo le ba tééñgana bé. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾60﴿ Hodo le ibale bôt ba mandon, ni' bet ba gwé kon' miñem, ni bôt ba nyagda ba Madina ba nsôk bé ha, Di ga tjékle bo we, ba yén ndigi ndék ngéda ipañ yoñ; ﴾61﴿ Miñogok; tohee ba nkobna bo, ba ga gwéla ni nôla ibabé ngôô; ﴾62﴿ Hala a yé matéak ma **Allah** inyu' bet ba bi niñ' ingéda kwañ; u ga léba ni bé mahéñha mu' matéak ma **Allah** kekiikel.

---

1 njom i ta bé bo inyu mini mintén mi bôt le ba ba bé nkôôbaga mabadô

﴾63﴿ Bôt ba mbad we mambadga inyu ngeñ; kal (bo) le 'mayi mé ma yéne yak **Allah**'. We u nyi ni kii mu? ndi i nla pam le ngeñ i ba bebee. ﴾64﴿ Ni maliga le **Allah** a bi ok batjél-hémle, ni kôôbana bo sa'îr, ﴾65﴿ Inyu yén mu koñ ni koñ, ba bana bé to nhôla ndi to nsôñ mu. ﴾66﴿ Kel masu ma ga ba ma nkébba bo mu ikété hié; ba kalak le 'ngoo yés, ki di bi nôgôl to **Allah** ni nôgôl ñôma'. ﴾67﴿ Ba ga kal le 'a ***Nwet***, di bi nôgôl bikiñe gwés ni bôt bés bakeñi; bo ni bon ba bi nimlaha bés njel; ﴾68﴿ A ***Nwet***, nôbne bo njiiha ngélé' ibaa, U ok ki bo ni biok bikeñi'. ﴾69﴿ A béé ba ni nhémle, ni nigle bañ' bet ba bi téééga Môsi; **Allah** a téé ni nye peles mu' bipôdôl gwap. Ni nye a béêna lipém' bisu bi **Allah**. ﴾70﴿ A béé ba ni nhémle, kona **Allah** woñi; ni pot ki bibuk-bilam, ﴾71﴿ A ga tiblene béé magwelek manan, ni ñwéhél béé dihôha dinan. Tonje a nôgôl **Allah** ni ñôma wé, a mbumbul yaga ni masoda bañga libumblak. ﴾72﴿ Di bi kal ngi ni hisi ni dikôa le ba neebe begee mbegee (i liboñ longe ni lisemba béba), ba kon ni woñi ni tjél begee yo; ndi mut-binam a bi neebe begee yo; hodo le a yéne nyemede nkoda ni jôñ (ngi-yi). ﴾73﴿ Inyuboñle **Allah** a kogse bôt ba mandon bôôlôm ni bôdaa, ni bakolbaha-Nyambe bôôlôm ni bôdaa. Ni **Allah** a nleege bisoohene bi bahémle bôôlôm ni bôdaa. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***.

PES 34: SABA'
(Ñkoñ'i Saba') – *minlôñ 54*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Bibégés bi yé ni **Allah** nu a yé Nwet-gwom gwobisôna bi ngingi ni gwom gwobisôna bi hisi. Nyen a gwé ki bibégés' i mbus nyemb. A yé ki Batupék ni Ntehe-mam. ﴾2﴿ A nyi' i yom i njôb ikété hisi ni' i yom i mpam mu; ni' i yom i nsôs' i ngi ni' i yom i mbet mu. Nyen a yé ki ***Ntohol*** ni Nti-ñwéhél. ﴾3﴿ Bangihémle ba nkal ki le 'ngeñ i ga lôl bé bés'. Kal (bo) le 'i ga lôl yaga ni béé; hodo wee ***Nwet*** wem, Nyi-minsolbe mi mam, jam jo-kii-jo li nhias bé Nye' i ngi to' isi; to li yé lititigi kii jis li nsege. Yom yo-kii-yo ititigi to ikeñi i ta bé to le i bi tilbana bé ikété kaat-masoola (mayelel-kaat). ﴾4﴿ Inyuboñle a saa' bet ba nhémle ni boñ mam-malam; ba hala, bon ba gwé ñwéhél ni minsaibak mi makébél. ﴾5﴿ Ndi' bet ba njo sañ inyu yahal biniigana gwés, ba hala bon ba gwé soso-njiiha i wonyu. ﴾6﴿ Bayimam ba ntehe ki' i yom i nsuhlana we le maliga ma, ma ñéga' i njel i nke yak Ngui-momasôna, Nyonok ni bibégés. ﴾7﴿ Bangihémle ba bi kal ki le 'baa di unda béé mut nu a mbôn béé le ingéda ni nyila lipum li biték, ni ga yiga témb ki bihékél bi yondo'?

﴿8﴾ A mbod ni bitembee ni bébe gwo **Allah** tole a nkon njék? ndi' bet ba nhémle bé niñ'i mbus-nyemb, ba yé ikété njiiha ni yimil-nonok. ﴿9﴾ Ba ntehe ni bé' i gwom bi yé bo' bisu ni' i mbus kii ngi ni hisi? bale Di gwéhék ni, ki Di mboñ le hisi hi kûbana bo, tole bipes bi ngi bi kwél bo. Hala a yé biyimbne inyu tonje-mbôñôl, mbad-ñwéhél. ﴿10﴾ Di bi ti yaga ki David ngaba mu' masoda més: 'a dikôa ni dinuni, béghana Me lôñ ni nye (mu i tjémbi di bibégés a ntubul Me). Di tômbhene ki nye éña (kei). ﴿11﴾ (Di kal nye le) 'bañ mambot ma gwét ni tibil yoñ dihéga. Gwel ki nson-nlam. Ni maliga le Me yé Ntehe-mam ni mboñ'. ﴿12﴾ Inyu Salômô ki, (Di bi ti nye) mbuk-mbebi i i bé hôñ ni ke liké li ngim sôñ kekela; i témbék ki kôkôô, liké li ngim sôñ. Di pémhene ki nye lingen li malép-ma-éña (lingen li njoñ-éña). Ikété bayoñ ki, bape ba bé sélél nye ni kunde i *Nwet* wé; ndi' nwet a béé a tonbana ni ora yés, Di béé Di nôôdaha nye njiiha' i sa-îr. ﴿13﴾ Ba bé béñél nye' i gwom a bé gwés, (kii bo): mandap ma masoohe, bo biôñgba (bikeñi), bo biséa bi pônga mimpuge, bo dibee dikeñi ni matégne. Gwela nson a bon ba ndap' David; ni tinak Me mayéga. Ndi ndék ikété babôñôl bem yon i nti mayéga. ﴿14﴾ Ingéda Di bi yoñ ni makitik inyu nyemb yéé, to wada wap (bo bayoñ) a bi yi bé nyemb yéé; ndigi hibagaa hi yom hi hi mpémél' isi (bid tole maselek); yon i koñ ntoñ wé. Ingéda a kwo ni, i yeli' i mis ma bayoñ le bale ba bé yi minsolbe mi mam, ki ba bi kida (ki ba bi lenda) bé ikété ndutu'i bikol.

﴾15﴿ Yimbne i béénе yaga bôt ba saba' mu' mayééne map; ñwom mi binunuma imaa; wada i waalôm, impe i waaé. (i kéla ni bo le) 'jena makébél ma *Nwet* nan, ni ti ki Nye mayéga; (ni gwé) nkoñ-nlam, ni *Nwet*: Nti ñwéhél'; ﴾16﴿ Ba tonba ni; ndi Bés Di kuble ni bo jegi ni tjékle bo malép; Di héñha ki bo ñwom-minlam ni bibebela bi gwom bi nlol, ni aslin, ni ndék-gwom bi sidr. ﴾17﴿ Hala nyen Di bi kogse bo inyu ngihémle wap. Wee Di nkogse ni mut numpe he nduk ntjél-hémle? ﴾18﴿ Di hek ki minkoñ mimpe ipôla yap ni minkoñ mi Di bi sayap. Di téé ni ki maboñbene mu. Hiôma mu jû to njâmuha ni ñem'hogbe. ﴾19﴿ Ba kal ki le 'a *Nwet*, ébés maboñ més ma liké; ndi ba bi kodbene bomede. Di yilha ki miñañ inyu yap kikii panapô. Di sand ki bo sand i kééda. Ntiik le biniigana bi mabéhna bi yé mu inyu mut-hônba nu a nti mayéga. ﴾20﴿ Iblis a bi boñ yaga ki le hégda yap i neene bo maliga; ba noñ ni nye, he bes bôt bahogi ikété bahémle-Nyambe, ﴾21﴿ A béénа yaga bé to kômbe yo-kii-yo' i ngi yap, ndigi le Di bi gwés yelel ni bagal' bet ba bé hémle niñ'mbus-nyemb ni' bet ba bé pénda yo. Ni *Nwet* woñ a yé Ntééda hikii jam. ﴾22﴿ Kal (bo) le 'lôndlana ni' bet ni yèñbene ibabé **Allah**; ba gwé bé to jis li nsege' i ngi to' isi. Ba bi yoñ bé ngaba mu i héga i gwom, ndi tole wada wap a ti Nye mahôla'.

﴾23﴿ Ngama' bisu gwé i gwééne ndigi nseñ inyu' nwet A ntine kunde. Ingéda woñi i ga nyodi ni bo' miñem, b'a kal le '*Nwet* nan a mpot laa?' ba timbhe (bo) le 'maliga'. A yé ki Nungingi ni Nunkeñi. ﴾24﴿ **(44)** Kal (bo) le 'baa nje a njés béé ni gwom bi bi nlôl'i ngi ni' isi?' kal le '**Allah**; bés ki tole béé, bonje ba téé sép tole ba yé ikété biyômôk bikeñi'? ﴾25﴿ Kal (bo) le 'ni ga kééhana bé inyu bibôñôl gwés; to bés ki di ga kééhana bé inyu magwelek manan'. ﴾26﴿ Kal (bo) le '*Nwet* wés a ga kod bés, a ti ki mbagi ipôla yés ni maliga; inyule nyen a yé Nti-mbagi ni Nyimam nunkeñi' ﴾27﴿ Kal (bo) le 'undnana me' nwet ni nkéda Nye. Heeni! Ntiik le nye ni nyen a yé **Allah**, Ngui-momasôna ni Batupék'. ﴾28﴿ Di ñom ndigi ki we yak bôt ba binam bobasôna kikii nlegel-ñwin-nlam ni mbéhe[1]; ndi bôt ngandak ba nyi bé. ﴾29﴿ Ba mpot ki le 'baa likak li, li yé kekii, ibale ni yé maliga?' ﴾30﴿ Kal (bo) le 'likak li yéne béé ntéébaga' i kel i ni ga la bé hubus ngeñ ndi to kônde'. ﴾31﴿ Batjél-hémle ba bi kal le 'bés di nla bé hémle'i Kur'an ini, ndi to' yom i bi bôk yo' bisu bi ngéda'. Bale u bak ni le u tehe ingéda bôt ba nkoda ba ga telep' bisu bi *Nwet* wap, ba leñnaga bibuk bo-ni-bo; i bet ba bé nene minhoya ba kalak' bet ba bé hoñol ngôk le 'bale he béé bé, ki di bi ba bahémle-Nyambe';

1 hala wee Muhammad a ta ni bé kii baôma bape ba ba bi bôk lo (Yésu, Môsi, …); ba béé baôma inyu ngim' matén; ndi masôk-ñôma (Muhammad) a bi lo inyu bôt bobasôna ni minkoñ ñwominsôna…

﴾32﴿ I bet ba bé ngôkôb ba kalak' bet ba béé minhoya le 'baa bés bon di bi tuga béé i noñ njel-sép i ma lôl béé? ni béé yaga bibéba bi bôt'. ﴾33﴿ I bet ba béé minhoya ba kalak ki' bet ba bé ngôkôb le 'minsômba minan jû ni binjâmuha ñwon mi bé ôdna bés i tjél hémle **Allah** ni i ti Nye bikolba'. Ba ga sôô ni ntamga wap ingéda ba ga tehe njiiha. Di ga ha ni ki'i bet ba bi tjél hémle dikéñ' joo. Wee Di ga saa ni bo nya'ipe he nduk kiingéda bigwélél gwap? ﴾34﴿ Di bi om bé to mbéhe nye-kii-nye i ngim nkoñ le minhat ñwé mi bôt mi kal bé le 'bés di ntjél hémle' yom ba ñômôl béé'. ﴾35﴿ Ba kalak ki le 'di gwé ngandak nkus ni bon; di nla bé kogsana' ﴾36﴿ Kal (bo) le 'ni maliga *Nwet* wem a mbulhene to hubhene masoda mé tonje a ngwés; ndi bôt ngandak ba nyi bé'. ﴾37﴿ Bigwelmoo binan to bon banan ba nla bé kôôgaha béé bebee ni Bés; ndigi' bet ba nhémle ni boñ mam-malam; bo ni bon nsaa u ga bulul ngélé ibaa inyu nson ba bi gwel; ba ga ba ki mu i ndek' i ngi ikété hogbe (i loñ-ngi); ﴾38﴿ Ndi' bet ba nheñ ni jo sañ inyu yahal biniigana gwés, ba hala ba ga bambap'i njiiha. ﴾39﴿ Kal (bo) le 'ni maliga *Nwet* wem a mbulhene masoda (mé) tonje a ngwés ikété babôñôl-béé, a nhubhene ki (mo tonje a ngwés). Hikii yom-lam ni mpémés ki, Nye a nyiha yo. A yé ki Longe i Nti-makébél.

﴾40﴿ Ni kel a ga kod bobasôna; a bad ni biangel le 'baa béé bon ba bé bégés?', ﴾41﴿ Ba ga kal (ba ga timbhe) le 'lipém li ba ni We, U yé bés Ben he bes bo; yom ba bé bégés bayoñ; ngandak ikété yap i béé bahémle-bo'. ﴾42﴿ Yokela ni, bana ba ga bana ha bé njel i hôla bana-bape, ndi to tééñga bo. Di ga kal ki' bet ba bi kodob le 'noodana ni bee-hié i ni bé péénana'. ﴾43﴿ Ingéda biniigana gwés bi bémbi bi ñéñna ki bo, ba nkal le 'nunu a yé ndigi mut nu a ngwés héa béé mu' i gwom basôgôl-sôgôl banan ba bé bégés'. Ba nkal ki le 'ini (Kur'an) i yé ndigi mimbodok mi bitembee'. Bangihémle ba mpôdôl ki maliga ingéda ma nlôl bo ni kal le 'makañ yaga ni mana'; ﴾44﴿ Ndi ki Di ma ti bé bo kaat i ba niglene; Di bi ômle bé to bo mbéhe' bisu gwoñ bi ngéda. ﴾45﴿ Babôk bap ba bisu ba bi pénda. (bon ba Mek) ba bi kôsna bé to ngaba yada ikété jôm mu' i gwom Di bi ti bo, ndi ba bi pénda baôma bem. Ndi baa ponos yem i béé laa? ﴾46﴿ Kal (bo) le 'jam jada jon me nkoomene béé: le ni telep inyu **Allah** ibaa-ibaa, to yaga le wada-wada; ni hek ni pék. Nke-lôñ ni béé (Muhammad) a ta bé nkona-njék; a yéne ni ndigi béé mbéhe nu a nti béé biyisne inyu njiiha keñi'. ﴾47﴿ Kal (bo) le 'i yom me mbad béé kii nsaa i yéne inyu nan; inyule nsaa wem u mbéñge ndigi **Allah**; a yé ki Mbôgi i mam momasôna'. ﴾48﴿ Kal (bo) le '*Nwet* wem, Nyi minsolbe mi mam, a nkoome yaga ni maliga'.

﴿49﴾ Kal (bo) le 'maliga (Islâma) ma mbaambe; biyômôk bi nla ni ha bé tiimba bôdôl, ndi to héñha libak'. ﴿50﴾ Kal (bo) le 'ibale me nyôm, me nyumul memede; ndi ibale me ntelep sép, hala a yé ni i yom ***Nwet*** wem a niiga me. Ntiik le a yé Nnok ni Mbaï (Bebee)'. ﴿51﴾ Bale u bak le u tehe ingéda woñi i ga gwel bo; likil li ngwé li ga ba ni ha bé; ba ga gwélna ki ha bebee. ﴿52﴾ Ba ga kal ni le 'di nhémle Nye'; ndi lelaa ba nla ki koba hémle i ma ke bo nonok? ﴿53﴾ Ba bi pénda yaga ki yo[1]' bisu bi ngéda; ba téak ki hiwie inyu mam ma ma sôli (bitugne), ba bak mo nonok. ﴿54﴾ Ba ga sék ngaa ipôla yap ni' i yom ba nsômbôl, kikii i bé bôña ni bipôna gwap' bisu bi ngéda; inyule ba béé ikété soso pééna.

PES 35: **FÂTIR**
(Nhek) – *minlôñ 45*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Bibégés bi yé ni **Allah**, Nhek ngi ni hisi, Nyilha biangel baôma ba banga bipabai bibaa, baaa tole bina; a nkônde i yom a ngwés mu'i hékél. Ntiik le **Allah** a gwé ngui i boñ hikii jam. ﴿2﴾ I yom **Allah** a nti bôt kikii masoda, nkéñ-yo (nsôñga-yo) a ta bé. I ki a nsôñga, nti-yo a ta bé' mbus yéé. A yé ki Ngui-momasôna ni Batupék. ﴿3﴾ A bôt ba binam, hoñlana longe i **Allah** inyu nan; baa nhek numpe a yé ibabé **Allah** nu a njés béé ni gwom bi lôlak'i ngi? nyambe numpe a ta bé ndigi Nyetama. Lelaa ni ntonba ni?

1 kaat'Nyambe

﴾4﴿ Ibale ba mpénda we, ngo ba bi pénda baôma'bisu gwoñ bi ngéda; i bisu bi **Allah** ki nyen gwom gwobisôna bi ntémb. ﴾5﴿ A bôt ba binam, ntiik le likak li **Allah** li yé maliga. Niñ'i nkoñ'isi i yumus ni bañ béé; to nyumus (satan) a yumus bañ béé inyu **Allah**. ﴾6﴿ Ntiik le satan a yé ñoo-nan; yoña nye ñoo. Ngo a nsébél ndigi bake-lôñ ni nye inyuboñle ba ba bôt ba sa-îr. ﴾7﴿ I bet ba ntjél hémle, ba ga bana njiiha keñi; ndi' bet ba nhémle ni boñ mam malam, ba ga bana ñwéhél ni soso-nsaa. ﴾8﴿ Heeni! Baa i nwet ba nlémhene bigwélél gwé bibe, ndi nye a tehge gwo bilam…, ni maliga ni le **Allah** a nimis' nwet a ngwés, a égga' nwet a ngwés. Ñem woñ u lôôha ni bañ kon ngoo inyu yap. Ntiik le **Allah** a yé Nyimam ba mbônde. ﴾9﴿ **Allah** ki nyen a ñom mbuk-mbebi i bédhak ond i Di nyugne nkoñ-mwoga ni tuglene hisi mu' mbus nyemb yéé. Hala nyen bitugne bi ga ba. ﴾10﴿ Tonje a nsômbôl bana ngui, ngo ngui yosôna i yéne yak **Allah**. I nyeni nyen bibuk-bilam bi mbet; a nhôlôs ki nson-nlam. I bet ba ñôd ki minsoñgi inyu mam-mabe, ba ga bana njiiha keñi; minsoñgi mi ba hala ni, mi nkwo ndigi. ﴾11﴿ Ni **Allah** a bi hek béé ni lipum li biték, i mbus ngéda ni litôi li manum; a yiga téé béé ñwaa ni nlôm. Mudaa nye-kii-nye a nembee bé ndi to gwal ibabé ni yi yéé. Nom yo-kii-yo i ñab bé ndi to kitib ibabé le hala a ba ntilbaga (magge) ikété kôntô; hala a ntômbôl yaga **Allah**.

﴾12﴿ Balom bo'ibaa ba ta bé nya yada. Nunu wada malép mé ma mpôp, ma sunge ni malam i nyo; mana mape ma ne-bas, ma lolok. Ndi mu i hikii wada wap ni nje gwom bi minsôn-minlam; ni hééga ki gwom bi eñg bi ni ñengbene. U ntehe ki kuñga i nkan malép mu inyuboñle ni yéñ mu' masoda mé, ni le ni ti mayéga. ﴾13﴿ A nôñha u ni binjâmuha, a nôñhaga binjâmuha ni u. A bi tééne ki hiangaa ni sôñ (ngim'mam); hikii wada wap a nhiôm i ngim ngéda i i yé ntéébaga. Hala nyen **Allah** a yé *Nwet*-nan, nyen a gwé nkok-liane. I bet ni nlôndôl ki ibabé Nye ba gwé bé to laakôb i nso-mañ. ﴾14﴿ Too béé ni nlôndôl bo, ba nok bé béé; ndi to bale ba nogok, ki ba nla bé timbhe béé. I kel bitugne ki, ba ga tañba ngola-nan. Numpe a nla ni bé añle we miñañ kii Nyimam nunkeñi. ﴾15﴿ A bôt ba binam, ngo béé bon ni yé diyeyeba di di gwé ngôñ ni **Allah**. Ni **Allah** a yé Nhat, Nyonok ni bibégés; ﴾16﴿ Bale a gwéhék ni, ki a ntjé béé ni lona bihékél bi yondo, ﴾17﴿ Hala a nlétél ni bé **Allah**. ﴾18﴿ Mut nye-kii-nye a ga begee bé to mbegee i numpe. Ibale mut nu mambegee ma bibéba ma nyûû a mbad mahôla, mbegee yo-kii-yo i ga hôlna bé nye ni mut nye-kii-nye, to a yé yaga lihaa. U mbéhe ni ntiik' nwet a nkon *Nwet* wé woñi' lisol ni telep' masoohe. Tonje ki a pubus nyemede, ni maliga le a mpubhene nyu yéé, i bisu bi **Allah** ki nyen matémb ma yéne.

﴾19﴿ Mut-ndim ni nu a ntehna ba kôli yaga bé, ﴾20﴿ To jiibe ni mapubi, ﴾21﴿ To lisuni li yiige ni bañga-lék, ﴾22﴿ To bayômi ba kôli bé ni bawoga. Ni maliga le **Allah** a nôgha' nwet a ngwés; ndi we (Muhammad) u nla bé nôgha' bet ba yé ikété'i bisoñ, ﴾23﴿ U yé ni ndigi mbéhe; ﴾24﴿ Hodo le Di bi om we ni maliga kikii nlegel-ñwin ni mbéhe. Litén jo-kii-jo li ta bé le mbéhe a nlôôak bé. ﴾25﴿ Ibanile ba mpénda we, ngo ba bi pénda' i bet ba bi bôk bo' bisu bi ngéda. Baôma ba bi lona bo biyimbne bi bémbi, ni bitilna, lôñni mbaya-kaat. ﴾26﴿ Me gwel ni' i bet ba bi tjél hémle; ndi baa ponos yem i béé laa? ﴾27﴿ U ntehe ni bé le **Allah** a ñom malép ma lôlak' i ngi? Di mpémhene ni matam mu ni ngandak' mintén mi bikôkgôô. Mu ki' dikôa, bipuba ni bikôyôb bi gwom, ni ngandak' mintén mi bikôgôô; lôñni bihinda bi ngok. ﴾28﴿ Ikété bôt ki, ni binuga, ni bilém, ngandak'i mintén mi bikôgôô hala. Ni maliga le bayimam ikété bahémle bon ba nkon (toi) **Allah** woñi. Ntiik le **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Nti-ñwéhél. ﴾29﴿ Ntiik le' bet ba nsoñgol kaat-i-**Allah**, ba boñok ki masoohe, ba pémhak ki mu' i gwom Di nti bo' lisol to' mbamba, ba mbot ñem ni nyuñga i i nsot bé kekiikel, ﴾30﴿ Le (Nyambe) a' ti bo nsaa wap, ni kônde bo mu' masoda mé; ni maliga le a yé Nti-ñwéhél ni Nti-mayéga.

﴾31﴿ I yom Di nyelene ki we mu' i kaat i yé maliga ma ma nkoome' i yom i bi bôk bo' bisu bi ngéda. Ni maliga le **Allah** a yé Ntibil-yi ni Ntibil-tehe babôñôl-béé; ﴾32﴿ Di nitis ki Kaat' bet Di bi pohol ikété minlimil ñwés. Ikété yap ni: bakodbene-bomede; bape ni likenek li li yé ha; bape ki, ni sômbôl'i **Allah**, baboñ-pémsan ni magwelek-malam; hala a yé ni masoda makeñi kiyaga; ﴾33﴿ Ñwom mi binunuma mi éden, mu nyen ba ga jôb, ñeñgek ni gôl ni lu'lu' (silba); haba yap (mambot map) ki mu, ma ga ba ni harîr (mboga). ﴾34﴿ Ba ga kal ki le 'bibégés bi yé ni **Allah** nu a mbagal bés ni njiiha; ntiik le ***Nwet*** wés nyen a yé Nti-ñwéhél ni Nti-mayéga', ﴾35﴿ Nyen a nyôge bés ni gwéha yéé' linoine li boga; mu i homa tomb to waa ba ngwel bé bés. ﴾36﴿ I bet ba bi tjél hémle, ba ga bana hié hi jahannama; ba pendel bé bo le ba wo kééda, ndi to hôhyene-bo njiiha yéé. Hala ni nyen Di nsaa ntjél-hémle nyensôna. ﴾37﴿ Ba ga lond ni mu (ni kal) le 'a ***Nwet***, pémés bés, di ga gwel nson-nlam, he kii i di bi bôk bé gwel'; ndi baa Di bi ti bé béé nom (i nkoñ'isi) inyuboñle' nwet a nhek pék a hek pék? mbéhe a lôl bé ki béé? sona ni njonok inyule bôt ba nkoda ba gwé bé nsôñ. ﴾38﴿ Ntiik le **Allah** a yé Nyi-minsolbe mi mam mi ngi ni hisi; ntiik le a yé Nyi-matihil ma miñem.

﴾39﴿ Nyen a bi téé béé bayiha'i nkoñ'isi. Tonje a ntjél ni hémle, a ntjilil nyemede. Litjél hémle li nkônde ndigi ki bangihémle wonyu' bisu bi ***Nwet*** wap; litjél hémle li nkônde ndigi ki bangihémle yimil. ﴾40﴿ Kal (bo) le 'ni ntehe ni biôñgba binan ni nlôndôl ibabé **Allah**? ni unda ni me' i yom bi bi hek ni lipum li biték; bi bi lona ni kinje mahôla i héga i ngingi? kaat yon Di bi ti ni bo ndi wee ba gwé ndémbél mu? heeni! ndi makak ma bitembee mon bôt ba nkoda ba ntina bo-ni-bo. ﴾41﴿ Ntiik **Allah** nyen a nit ngi ni hisi le ba kwo bañ; bale ba kwok ni, numpe nye-kii-nye' mbus yéé a bak bé le a nit bo. Ni maliga le a yé Konangoo ni Nti-ñwéhél. ﴾42﴿ Ba bi téé ki hiwie i jôl li **Allah** longe litéak le ibale mbéhe a nlôl bo, ba ga telep sép iloo hikii litén lipe; ndi ingéda mbéhe (Muhammad) a bi lôl bo, hala nye a bi kônde ndigi bo biyômôk, ﴾43﴿ Ni ngôk mu' i nkoñ'isi ni bilem-bibe; ndi bilem-bibe bi ntimbil ndigi baboñ-gwo. Ba mbemb ni ntén ponos impe he nduk i bôt ba bisu? u nla ni bé léba mahéñha' matéak ma **Allah** kekiikel; u nla bé léba hiyoba' matéak ma **Allah** kekiikel. ﴾44﴿ Ba nhiômôk ni bé mu'i nkoñ'isi ni tehe lisuk li' i bet ba bi bôk bo' bisu bi ngéda ba banga ngui iloo bo? yom yo-kii-yo ni i ngi to' isi i nla bé bôk makak ma **Allah**. Ni maliga le a yé Nyimam nunkeñi ni Ngui-momasôsa.

﴾45﴿ Bale **Allah** a pablaga ni gwel bôt ba binam inyu bigwélél gwap, ki a ñwas bé nuga yo-kii-yo munu i yemel'i hisi; ndi a nti bo ngéda ikepam'likak li li yé ntéébaga. Ingéda likak jap ngéda i nkola ni…, ni maliga ni le **Allah** a yéne babôñôl-béé Ntehe-mam.

PES 36: **YA-SÎN**
minlôñ 83

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ya-sîn. ﴾2﴿ Wee Kur'an, yom'i pék, ﴾3﴿ Ntiik le u[1] yé wada ikété baôma ba Nyambe, ﴾4﴿ Mu'i njel' téé sép, ﴾5﴿ Nsuhlak ni Ngui-momasôna, ***Ntohol***, ﴾6﴿ inyuboñle u béhe litén li basôgôl-sôgôl ba bi kôsna bé mabéhna, ba yé ni minléndlak. ﴾7﴿ Lipôdôl li nyon yaga inyu libim ikété yap; ni bo ba nhémle bé. ﴾8﴿ Di ga téñ bo minsañ mu'joo letee ni'jas, ni bo ba téé miño. ﴾9﴿ Di ga kéñ bo lipénd' bisu gwap, ni lipénd' mbus yap, ni hô bo nteendi; ni bo ba tehna ha bé; ﴾10﴿ Nlélém-jam inyu yap ki, u mbéhe bo to u mbéhe bé bo, ba nhémle bé. ﴾11﴿ Ngo u mbéhe ndigi' nwet a noñ mbigda (kur'an), ni kon ***Ntééda*** woñi, to lakii a ntehe bé Nye; legel ni ki nye le a bômle ñwéhél ni longe-nsaa. ﴾12﴿ Ntiik le Bés bon Di ntugul bawoga ni tila'gwom ba mbugus[2], yag ni bibôgôl gwap bi mbôgi; hikii jam ki, Di bi bok jo ikété mayelel-kôntô.

1 u: we Muhammad
2 bigwélél gwap inyu niñ' mbus-nyemb

﴿13﴾ Yoñôl ki bo hihéga mu' bayén'i nkoñ[1] ingéda baôma ba lôl bo, ﴿14﴾ Ingéda Di ômle bo baôma'ibaa, ba pénda bo'ibaa; Di kônde létés bo nyu ni ba nyônôs baaa; ba kal ni bo ntiik le 'di yé baôma i bééni' ﴿15﴾ (bôt) ba timbhe le 'yag béé ni yé ndigi bôt ba binam kii bés, ***Ntééda*** a nsuhul bé yom, ni yé ndigi bôt ba bitembee' ﴿16﴾ ba kal le '***Nwet*** wés a nyi ntiik le di yé baôma i bééni', ﴿17﴾ Pil wés i yé ni ndigi le di legel ñwin' mbamba (di bambal biniigana). ﴿18﴾ (bôt) ba kal le 'di ntehe bé béé longe; ibanile ni nsôk bé ha, di ga tjam béé ni ti béé njiiha keñi' ﴿19﴾ Ba kal le 'matehe manan mabe ma yéne béé-bomede; baa ibale ba mbéhe béé..., ni yé yaga bôt ba ngôk'. ﴿20﴾ Ni mut wada a lôl ngwé' lisuk li mbai, a kal bo le 'a lôk-ké, noña (emblana) baôma'; ﴿21﴾ Noña' bet ba mbad bé béé nsaa wo-kii-wo, ni bo ba téé sép; ﴿22﴾ Lelaa me nla ni béme bégés' Nwet a bi hek me? i nyeni ki nyen ni ga témb, ﴿23﴾ Me yoñ, to bégés banyambe bape he nduk Nye? ibanile ***Ntééda*** a ngwés boñ me béba, ba nla bé hôla me jam ndi to sôñ me, ﴿24﴾ Ha wee me yé yaga ikété biyômôk bikeñi ﴿25﴾ Hodo le ***Nwet***-nan (Nyambe nan) nyen me nhémle, emblana ni me. ﴿26﴾ I kéla (nye) le 'jôb'i loñ-ngi'. A kal le 'éé, bale bôt bem ba yik' ﴿27﴾ Inyukii ***Nwet*** wem a ntine me ñwéhél, ni jubus me' ntôñ'i mintôô mi bôt.

1 bape ba nhoñol le a yé nkoñ i Antiôkia, ingéda banigil ba Yésu ba lôl bo.

﴾28﴿ **(45)** Di bi suhul bé to ntôñ-gwét wo-kii-wo'i ngi litén jé' mbus yéé u lôlak'i ngi; Di bi gwés yaga bé to suhul. ﴾29﴿ A béé yaga ndigi pom nlondok; bo ni bana ba bi tjé; ﴾30﴿ Ndi béñge ni minlimil (bôt ba binam)! ñôma nye-kii-nye a nlôl bé bo le ba yahal bé nye ﴾31﴿ Ba ntehe bé libim li tjai di bi tjé' bisu gwap bi ngéda? Di di nla ha bé témb ni bo? ﴾32﴿ Ndi bobasôna nkodbaga ba ga kééhana yaga' bisu gwés. ﴾33﴿ Ndémbél inyu yap i yé ki mu' nkoñ mwoga i Di ntugul, Di mpémhene ki matam mu, ma ba nje ﴾34﴿ Di bi bod ki ñwom mi maén ni a'naab mu; Di pémhene ki mangen mu, ﴾35﴿ Inyuboñle ba je mu' matam mé, ni libumbul li moo map; ba nla ni bé ti mayéga? ﴾36﴿ Lipém li ba ni Nu a bi hek nlôm ni ñin mu ikété gwom gwobisôna bi hisi hi mpémés, ikété yap bomede, ni ikété gwom bi ba nyi bé. ﴾37﴿ U u yé bo ndémbél, Di nhéa wo mapubi, ba yéglege i jiibe; ﴾38﴿ Hiangaa ki hi nke ngwé' linañle jé, hala a yé ora i Ngui-momasôna, Nyimam nunkeñi. ﴾39﴿ Sôñ ki Di bi téénc yo maboñ, letee i yila kii nlômbi' lisee. ﴾40﴿ Hiangaa hi nla bé koba sôñ. To u i nla bé hias kel; hikii wada wap a nleñel' i ngim kuñga (i ngim yale).

﴾41﴿ Ndémbél i yéne ki bo le Di mbegee mbôda yap' i ngim' biyale bi mbegee ﴾42﴿ Di bi hékél ki bo mu' bipôna, gwom bi ba mbet'i ngi; ﴾43﴿ Ibale Di ngwés ki, Di nlû bo (Di nluhul bo), ba bana bé ligwelbana, ni bo ba la bé pei, ﴾44﴿ He nduk ni hôla yés, ni inyu ngim ngéda. ﴾45﴿ Ingéda ba nkal ki bo le 'kona' yom i yé béé' bisu woñi, ni i i yé béé' mbus inyuboñle ni kôs tohi...' ﴾46﴿ Ndi yimbne yo-kii-yo ikété biyimbne bi ***Nwet*** wap i nlôl bé bo, le ba tonbana bé yo (le ba yahal bé yo). ﴾47﴿ Ingéda ba nkal ki bo le 'pémhana mu'i gwom **Allah** a nti béé' makébél', i bet ba ntjél hémle ba mbad' bet ba hémle le 'ni nhoñol le bés bon di jés' bet **Allah** a lamga jés Nyemede bale a gwéhék? ni yé yaga ndigi ikété biyômôk bikeñi'. ﴾48﴿ Ba kalak ki le 'baa'i mbônga i w'a yon keekii? ibale ni yé maliga' ﴾49﴿ Ba bemb ni ndigi pom-nlondok i i ga gwel bo (i i ga sés bo), ki ba yé' i pééna; ﴾50﴿ Ba ga la ni bé lagle yokel, ndi to témb i bôt bap; ﴾51﴿ Ba ga hem ki toñ, béñge ni kii ba ga pam'i soñ ni ke ngwé' bisu bi ***Nwet*** wap, ﴾52﴿ Ba kalak le 'ngoo yés! nje a ntugul bés ni héa bés i homa di bange?', hala a yé mbônga u ***Ntééda*** (Nyambe); baôma ki ba bi pot maliga'. ﴾53﴿ Nlondok wada ndigi, bobasôna ba ga telep' bisu gwés; ﴾54﴿ Len ni (yokel), mut nye-kii-nye a ga lôl bé yom (libumbul); ni ga kôs ni ndigi ki nsaa kii-ngéda nson ni bi gwel (bigwélél bi hikii wada nan).

﴾55﴿ Ni maliga le bakôdôl loñ-ngi ba ga ba ba pégi yokel ni masé, ﴾56﴿ Bo ni baa bap ba ga ba i yiye (i hogbe), ntôômaga moo'i ngi binoine; ﴾57﴿ Ba ga bana matam (malam) mu, lôñni bikii yom ba nsômbôl; ﴾58﴿ Buk' i *Nwet* ni *Ntohol* i ga kéla (bo) le 'salâm' (nsañ), ﴾59﴿ Ni le bagbana len, a béé-bangitelep-sép, ﴾60﴿ Baa Me bi béhe bé béé, a bon ba Adam le ni bégés bañ satan? le a yé ñoo-nan nunkeñi? ﴾61﴿ Ni le ni bégés (ndigi) Me? le hala nyen a yé njel' téé sép? ﴾62﴿ A nyumus yaga ki ngandak (tjai) ikété nan, ni bé hek ni bé pék? ﴾63﴿ Jahannama (bee-hié) ni ini, yon ni bi kuhul mabéhna, ﴾64﴿ Ni lighana mu len inyu litjélék ni bi tjél hémle; ﴾65﴿ Len (yokel) Di nyib bo manyo; moo map ni mon ma mpot; makôô map ki ma bogok mbôgi' i mam ba bé boñ. ﴾66﴿ Ibale Di ngwés ki, Di nlém bo mis, ba ôd-ngwé'i ngim njel, ndi ba tehna bé, ﴾67﴿ Ibale Di ngwés ki, Di nhieñel bo maôñg bitéé-bilôñi, ba la ha bé ke ni bisu, ndi to témb ni mbus. ﴾68﴿ I nwet Di nti ngandak dilo di nom, Di ñungus nye; ba nhek ni bé pék? ﴾69﴿ maloñge bé mon (ntuba'tjémbi bé won) Di niiga nye (Muhammad); hala a kôli bé to ni nye; a yé yaga ndigi mbigda ni bañga-ñéña, ﴾70﴿ inyuboñle a béhe mut-ngi, ni le lipôdôl li yon inyu bangihémle- Nyambe.

﴾71﴿ Ba ntehe ni bé le mu' magwelek ma moo més, Di bi hékél bo binuga bi ba mbôñôl? ﴾72﴿ Di bi nitis ki bo gwo, bihogi ni, ba mbet'i ngi; bipe ki ba nje. ﴾73﴿ Ba gwé ki minseñ mimpe mu, bo binyon; ba nti ni bé mayéga? ﴾74﴿ Ba bi yoñ banyambe bape ibabé **Allah** Nyemede, ni mahoñol le ba ga sôñ bo, ﴾75﴿ Ba ga la bé sôñ bo; ndi ba ga yilna bo ntôñ'gwét inyu jôs bo. ﴾76﴿ Bipôdôl gwap bi tééñga ni bañ we; Di nyi ntiik' mam ba nsôô, ni ma ba nyelel. ﴾77﴿ Baa mut-binam a ntehe bé le Di bi hek nye ni litôi li manum? ndi a yiga yila ñoo (wés)' mbamba; ﴾78﴿ A nyôñôl Bés bihéga, a hôiga héka yéé, ni kal le 'baa nje a ga tugul bihés bi ma yila lipum li biték?'. ﴾79﴿ Kal (nye) le' Nwet a bi hek gwo'i ngélé bisu a ga timbis gwo' i niñ (a ga tugul gwo); a yé ki Nyimam inyu hékél yosôna, ﴾80﴿ Nyen a bi yôñôl béé hié mu'i e-yômi, yon ni nkuine gwom. ﴾81﴿ Baa (ni nhoñol le)' Nwet a bi hek ngi ni hisi a gwé bé ngui i hek nlélém? ntiik! A yé Nhékél ni Nyimam nunkeñi ﴾82﴿ Ora yéé i yé ni le ingéda a nsômbôl ngim yom, a nkal ndigi le 'ba!' i mba ki bitéé-bilôñi. ﴾83﴿ Lipém li ba ni ni Nu a gwé nkok-liane i gwom gwobisôna i Woo wé; i nyeni ki nyen ni ga témb.

PES 37: AS-SÂFFÂT
(Batelep-nlôñ) – *minlôñ 182*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Wee batelep-nlôñ' minlôñ ﴿2﴾ Wee banyuge-ond ﴿3﴾ Wee batjam mbigda. ﴿4﴾ Ntiik, Nyambe nan a yé yaga Pom; ﴿5﴾ ***Nwet*** ngingi ni hisi ni' gwom bi yé ipôla yap; ni ***Nwet***' mapémél ma hiangaa. ﴿6﴾ Ntiik Di bi eñg ngi i i yé bebee ni bieñg bi bi yé bakawâkibu, ﴿7﴾ Di soñga ki (yo) hikii satan, nsohob. ﴿8﴾ Ba ga la ni bé emble mitôô mi bihékél bi ngi (biangel), ba ga luhlana ki bipes gwobisô, ﴿9﴾ Nhémbék, ba ga bana ki njiiha i boga; ﴿10﴾ He nduk le' nwet a nok ndék' mañwin, ba luhul ni nye ni diboon di di mbai. ﴿11﴾ Bad ni bo, ibale ba yé ndutu i hek iloo' gwom Di bi hek. Di bi hek yaga bo ni libot li ték li li ñadbe. ﴿12﴾ We u ntimbhe yaga, ndi bo ba nyan. ﴿13﴾ Ingéda ba mbigdaha ki bo, ba nhoñol bé; ﴿14﴾ Ingéda ba ntehe ki ngim yimbne, ba nyan, ﴿15﴾ Ni kal le 'makañ yaga ni mana, ﴿16﴾ Baa ingéda di mwo, di nyila biték ni bihés, di ga tuge ki? ﴿17﴾ Yag basôgôl-sôgôl bés ba bisu?' ﴿18﴾ Kal (bo) le ' ñ, ni kon ki hison'. ﴿19﴾ Nlondok w'a ba ni ndigi wada, bo bana ba mbéñge, ﴿20﴾ Ba kalak le 'ngoo yés! kel'base ini'. ﴿21﴾ 'i kel makitik ma nsôk ini yon ni bé pénda. ﴿22﴾ Koda yaga' bet ba bi kodop, bo ni baa bap, ni' gwom ba bé bégés ﴿23﴾ Ibabé **Allah**, ni kena bo i njél' jahîm, ﴿24﴾ Gwela ki bo, inyule ba nlama kééhana'.

﴿25﴾ Inyukii ni nhôlna bé béé-ni-béé? ﴿26﴾ Ndi yokel, ba ga ba manôgla; ﴿27﴾ Bahogi ba ga hielba ni yak bape, ba kahal badna bo-ni-bo, ﴿28﴾ Ni kal le 'béé bon ni bé lôl bés i pes'waalôm (ni yumus bés)'. ﴿29﴾ (bakena-bo) ba kalak le 'heeni! ni bi ba yaga bé bahémle, ﴿30﴾ Di bééna bé ngim kômbe'i ngi nan, ni béé yaga balel-mbén. ﴿31﴾ Lipôdôl li ***Nwet*** wés li nyon ni inyu yés; di nke toi i njiiha; ﴿32﴾ Di nkena ni béé i yimil, ntiik le bés-bomede di béé minimlak; ﴿33﴾ Ba ga adna ni yokel ikété njiiha, ﴿34﴾ Hala yaga nyen Di mboñ ni bôt-babe; ﴿35﴾ Bon, ingéda ba béé ba kal bo le 'nyambe numpe a ta bé ndigi **Allah**', ba béé ba ngôkôp. ﴿36﴾ Ba kalak ki le 'baa di tjôô banyambe bés inyu nkona-njék nu a ntôb tjémbi?' ﴿37﴾ Ndi heeni! a bi lo yaga ni maliga, a yigye ki biniigana bi baôma (ba bisu). ﴿38﴾ Ntiik le ni nke i nôgda njiiha keñi, ﴿39﴾ Ni ga kôs ni ndigi ki nsaa kiingéda nson ni bi gwel. ﴿40﴾ He bes ndolok i babôñôl ba **Allah**, ﴿41﴾ Bon ba gwé nsaa u u nyiba: ﴿42﴾ Matam, ba ga ba ki ni lipém, ﴿43﴾ Ikété ñwom mi binene, ﴿44﴾ I ngi' binañ, ntôômaga moo, ﴿45﴾ Ba lôôhak bo mabôndô ma lingen: ﴿46﴾ Puba, lilam inyu banyo, ﴿47﴾ Li mpuñgul bé baboña ndi to hiûs bo. ﴿48﴾ Ba ga bana ki (baa) balam ni manuna ma konji, ﴿49﴾ Ba pônga puba i litjee; ﴿50﴾ Ba ga bogna-mis ni badna bo-ni-bo. ﴿51﴾ Wada wap a kalak le 'me bééna nke-lôñ

﴾52﴿ Nu a bé kal (a bé bad me) le: baa yak we u yé pon wada ikété bahémle-bitugne? ﴾53﴿ Baa ingéda di mwo, di nyila lipum li biték ni bihés; di ga kééhana ki?' ﴾54﴿ A ga kal le 'baa ni ntehe?' ﴾55﴿ A ga béñge ni, ni tehe nye ikété mpôm-jû li jahîm; ﴾56﴿ Ni kal (nye) le 'hodo-**Allah** u bi hee nimis me! ﴾57﴿ Bale gwéha i ***Nwet*** wem ni bé, ki me yé wada ikété bôt ba mpii. ﴾58﴿ Baa di nla ni ki wo, ﴾59﴿ He nduk nyemb yés i bisu? di ga kogsana ni bé to'. ﴾60﴿ Hala ni nyen a yé libumbul li sôk-bôk. ﴾61﴿ Inyu hala nyen basal-nson ba nlama sal; ﴾62﴿ Baa hala a ta bé bilonge bi maleege iloo ma e i zakûm? ﴾63﴿ I Di ntééne bôt ba nkoda kii yom'manoodana (yom'njiiha); ﴾64﴿ A yé e i i mpémél isi-si jahîm (bee-hié), ﴾65﴿ Matam mé ma yé kii miño mi basatan, ﴾66﴿ Ba nlama ni je mu, ni yônôs mo'mabum; ﴾67﴿ Ba ga bana ni ki mbôda'gwom ni malép ma nlék, ﴾68﴿ Matémb map ma yéne ni ndigi i jahîm. ﴾69﴿ Ntiik le ba bi koba basôgôl bap i yimil, ﴾70﴿ Ni bo ba noñ makenek map; ﴾71﴿ Ngandak'bôt ba bisu i bi nimil yaga ki' bisu gwap bi ngéda; ﴾72﴿ Di bi om yaga ki babéhe ikété yap; ﴾73﴿ Béñge ni kii lisuk li' bet ba bi kôsna mabéhna li bi ba. ﴾74﴿ He bes ndolok i babôñôl ba **Allah**. ﴾75﴿ Nôa a bi lôndôl ki Bés ba Di yé Longe-i-Nkôble, ﴾76﴿ Di sôñ ki nye ni bôt béé soso hikumde (soso njonok)

﴾77﴿ Di boñ ki le mbôda yéé yon i yégle, ﴾78﴿ Di yék ki nye jôl-lilam mu'i tjai di nlo'mbus, ﴾79﴿ Nsañ u ba ni Nôa mu' minkoñ ñwominsôna, ﴾80﴿ Hala nyen Di nsaa baboñ-longe, ﴾81﴿ Ntiik le a béé mbôñôl wés ikété bahémle. ﴾82﴿ Di yiga tjé bana bape. ﴾83﴿ Ikété banoñ-njel yéé, Abraham, ﴾84﴿ Ingéda a lo yak ***Nwet*** wé ni ñem-nsañ (ñem mpubi); ﴾85﴿ Ingéda a kal nsañ ni litén jé le 'kii ni mbégés mu? ﴾86﴿ Bisat, ibabé **Allah** gwon ni mbégés? ﴾87﴿ Ni nhoñol ni laa ni ***Nwet***-minkoñ ñwominsôna?' ﴾88﴿ A leñ ni mis ni béñge tjôdôt, ﴾89﴿ Ni kal le 'me nkon'. ﴾90﴿ Ba kôm ni nye mbus ni kôs liké. ﴾91﴿ A tiige ni bebee ni banyambe bap ni kal (ni bad) le 'baa ni nje? ﴾92﴿ Inyukii ni mpot bé?' ﴾93﴿ A kahal ni bép bo ni woo-waalôm. ﴾94﴿ Bôt ba lo ni ngwé'i nyeni, ﴾95﴿ A kal bo le 'lelaa ni mbégés' gwom ni ntjo? ﴾96﴿ Ndi ki **Allah** nyen a bi hek béé, yak ni' gwom ni mbañ'. ﴾97﴿ Ba kal le 'kodnana lisaaga, ni leñ nye mu' lindômbô li hié'. ﴾98﴿ Ba gwés ni tugus nye mintuk-mimbe, ndi Bés Di bii bo' isi. ﴾99﴿ (Abraham) a kal ki le 'me nke yak ***Nwet*** wem, a ga éga me. ﴾100﴿ A ***Nwet***, ti me mbôda ikété baboñ-longe'. ﴾101﴿ Di bôn ni nye man ñem-ngoo (Ismael). ﴾102﴿ Ingéda a pam i la yéga nye, (Abraham) a kal nye le 'éé a man wem, me ntehe me me yé i ti we sesema i eem; béñge ni, u ntehe laa?'; (Ismael) a kal le 'a ta, boñ' yom i ntina we kii ora; ibale **Allah** a ngwés, u ga koba me ikété bôt ba nihbe'.

﴾103﴿ Ingéda bo'ibaa ba nôgôl ni ora i **Allah**, a ma sémbe nye (inyu kit nye joo), ﴾104﴿ Nunki Di bi sébél nye ni kal le 'a Abraham!, ﴾105﴿ U nhémle toi eem (yoñ); hala nyen Di nsaa (ni sôñ) baboñ-longe. ﴾106﴿ Hala a béé ni manoodana makeñi; ﴾107﴿ Di yiha (Di luga) ni nye (Ismael) ni soso likébél li sesema; ﴾108﴿ Di yék ki nye jôl-lilam inyu basôk-lo; ﴾109﴿ Nsañ i ba ni Abraham. ﴾110﴿ Hala nyen Di nsaa baboñ-longe; ﴾111﴿ Ntiik le a béé mbôñôl wés ikété bahémle. ﴾112﴿ Di bôn ki nye Isac kii mpôdôl[1] ikété baboñ-longe; ﴾113﴿ Di sayap ki nye, nlélém ni Isac. I mbôda yap ki, (u nléba) mboñ-longe, ni mut nu a nkodbene yaga nyemede. ﴾114﴿ Di bi hogol yaga ki Môsi bona Aron; ﴾115﴿ Di sôñ yaga ki bo'ibaa ni bôt bap soso hikumde (soso njonok), ﴾116﴿ Di hôla ki bo, ni bo ba yémbél; ﴾117﴿ Di ti ki bo'ibaa bitilna bipubi (kaat ipubi), ﴾118﴿ Di éga ki bo'ibaa i njel`téé sép, ﴾119﴿ Di yék ki bo jôl-lilam mu'i tjai di nlo' mbus ﴾120﴿ Nsañ u ba ni Môsi bona Aron. ﴾121﴿ Hala nyen Di nsaa baboñ-longe; ﴾122﴿ Ntiik le bo'ibaa ba béé babôñôl bés ikété bahémle. ﴾123﴿ Ni maliga ki le Elias a béé wada ikété baôma bés; ﴾124﴿ Ingéda a kal litén jé le 'ni nkon bé Nyambe woñi? ﴾125﴿ Ni nlôndôl baal, ni ñwahak Lôôha-Longe-i-Nhékél? ﴾126﴿ **Allah** (nu a yé) ***Nwet***-nan, ni ***Nwet***-basôgôl-sôgôl banan ba bisu?

---

1 Di bôn ki nye Isac kii ñôma: hala wee man' bisu nu Abraham, nu a bi bôk kuhul ora i nwet wé le a ti nye sesema, nu Nyambe a mbôk tine bés biniigana (pes 37: 101-107) a bééna bé jôl li Isac, ndi a bé séblana le Ismael…

﴾127﴿ Ba pénda ni nye, ndi ba ga ke i njiiha. ﴾128﴿ He bes ndolok i babôñôl ba **Allah**; ﴾129﴿ Di yék ki nye jôl-lilam mu'i tjai di nlo' mbus ﴾130﴿ Nsañ u ba ni Elias, ni banoñ-hémle yéé. ﴾131﴿ Hala nyen Di nsaa baboñ-longe; ﴾132﴿ Ntiik le a béé mbôñôl wés ikété bahémle. ﴾133﴿ Ni maliga ki le Lôt a béé wada ikété baôma bés; ﴾134﴿ Ingéda Di sôñ nye, ni bôt béé bobasô, ﴾135﴿ He bes mañ-mudaa u u béé wada ikété minluhlak. ﴾136﴿ Di yiga tjé bana bape. ﴾137﴿ Béé ni ntagbene ki mu' dinjela tjap njâmuha ﴾138﴿ Ni jû; baa ni nhek bé pék? ﴾139﴿ Ni maliga ki le Yôna a béé wada ikété baôma bés. ﴾140﴿ Ingéda a ke ngwé i nyonok-môñgô; ﴾141﴿ A kenek i leñ mbam, i nene le a luhlana (ba leñ nye'lép), ﴾142﴿ Njok-hiobi i mil nye ki a yé ni litode, ﴾143﴿ Bale a ba bé ikété babégés-Nyambe, ﴾144﴿ Ki a bi yén mu' libum jé letee ni' i kel-bitugne; ﴾145﴿ **(46)** Di leñ ni nye (Di suha ni nye)' i ngwañ-lép, a bak ntombok kiyaga, ﴾146﴿ Di néñhene ki nye e i lalañ'i ngi, ﴾147﴿ Di om ki nye kikii ñôma yak mbôgôl-dikôô i bôt ni mbôk; ﴾148﴿ Ni bo ba hémle; Di ti ni bo niñ-lam inyu ngim ngéda. ﴾149﴿ Bad ni bo le '***Nwet*** woñ a gwé bingond, bo ba banga bilok? ﴾150﴿ Tole Di bi hek biangel bôdaa, ndi bo ba bak mbôgi?' ﴾151﴿ Ba mpot ni bitembee ni kal le: ﴾152﴿ **Allah** a bi gwal (man); ndi ntiik le ba yé bôt ba bitembee; ﴾153﴿ A bi tep ni le a bana bingond iloo bilok?

﴿154﴾ Lelaa ni mbagal ntén i? ﴿155﴾ Baa ni nhek bé pék? ﴿156﴾ Tole ni gwé longe i ndémbél? ﴿157﴾ Lonana ni kaat nan ibale ni yé maliga. ﴿158﴾ Ba bi tek lihaa ipôla Nye (Nyambe) ni bayoñ; ndi ki bayoñ ba ntibil yi le (bangihémle) ba ga luhlana; ﴿159﴾ Lipém li ba ni **Allah** (nu) a kéhi'i ngi gwom ba nhégda. ﴿160﴾ He bes ndolok i babôñôl ba **Allah**, ﴿161﴾ Béé ni' gwom ni mbégés ni, ﴿162﴾ Ni ga la bé noode (yumus) tonje-mut, ﴿163﴾ Ndigi' nwet a yé mut-jahîm. ﴿164﴾ To wada ikété yés a gwé bé ngim mboga-litelbene, ﴿165﴾ Ndi ntiik le di yé batelep-nlôñ; ﴿166﴾ Ntiik ki le di yé bati-Nyambe lipém. ﴿167﴾ To lakii ba bi kal le: ﴿168﴾ 'Bale di banga mbigda i lôlak i tjai di bisu, ﴿169﴾ Ki di yé ndolok i babôñôl ba **Allah**'. ﴿170﴾ Ba bi pénda ni yo; ndi ba ga yi. ﴿171﴾ Ntiik! Buk yés i bi tina ni babôñôl-Bés, baôma, ﴿172﴾ Le bon ba ga kôsna mahôla, ﴿173﴾ Ni le bisônda gwés bi ga yémbél. ﴿174﴾ Bagla ni ni bo inyu ngim ngéda, ﴿175﴾ Béñge ki bo, ba ga tehe ni. ﴿176﴾ Baa kogse yés yon ba nsép? ﴿177﴾ Kel i ga kwél ni bo, kinje béba' kekela (kinje béba'kel) inyu' bet ba bi kôs mabéhna! ﴿178﴾ Kôm ki bo mbus inyu ngim ngéda; ﴿179﴾ Béñge ki, ba ga tehe ni; ﴿180﴾ Lipém li ba ni *Nwet* woñ, *Nwet* ngui yosôna nu a kéhi' ngi gwon ba nhégda. ﴿181﴾ Nsañ i ba ki ni baôma. ﴿182﴾ Bibégés ki bi yé ni **Allah**, *Nwet*-minkoñ ñwominsôna.

PES 38: **SOÂD**

minlôñ 88

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Soâd; wee Kur'an, yom'i mbigda. ﴾2﴿ Ndi bangihémle ba yé ikété ngôk ni mambagla; ﴾3﴿ Baa tjai tjañen Di bi tjé' bisu gwap bi ngéda? di bi lond, ndi ngéda i ma tagbe le ba pei, ﴾4﴿ Ba bi hel ni le mbéhe a nlôl bo i boni; bangihémle ba kal ki le 'a yé ngangañ, mut-bitembee, ﴾5﴿ A ga yilha ni banyambe Nyambe wada? hala a yé jam li hélha'. ﴾6﴿ Balôm bap ba bôt ba ke ba mpot le 'bogbana ni nihbe banyambe banan; ntiik le hala nyen i nsômbla; ﴾7﴿ Di bak ngi nok haana (le Pombe-Nyambe), to i njel i basôk-lo[1]; hala a yé ndigi mbodok-jam. ﴾8﴿ Hala wee ikété yés, nye ndigi nyen mbigda i nsuhlana?'. Ndi ba yé ikété pééna inyu mbigda yem, hala kii ba yé ngi-nôgda njiiha (yem). ﴾9﴿ Ndi too ba gwé ni masô ma tohi i *Nwet* woñ Nu a yé Ngui-momasôna ni Nti (Nti-hogbe); ﴾10﴿ Tole bon ba gwé nkok-liane i ngi ni hisi ni i' gwom bi yé ipôla yap, ba bedek ni mu' i ndek; ﴾11﴿ Ntôñ-gwét i i yé le to hana i nluhlana ni bajo-sañ-libut. ﴾12﴿ I bisu gwap bi ngéda, litén li Nôa ni lôk âd, ni Faraô mut-biôñha bikeñi ba bi pénda, ﴾13﴿ Yag lôk tamûd; ni litén li Lôt; ni bôt ba aïka; bon ba yé bajo-sañ-libut; ﴾14﴿ He nduk le hikii wada wap a bi pénda baôma, ndi ponos i kwél ni bo. ﴾15﴿ Bana ba mbemb ni ndigi nlondok wada, ibabé tiimba. ﴾16﴿ Ba nkal ki le 'a ***Nwet***, pala ti bés' yés-ngaba ilole kel-minsoñgi i mbaambe'.

---

1 lôk kristô i i nkal le 'bana baa ba yé nyambe wada', hala wee nu nyambe a ta bé pom…

﴾17﴿ Nihbe bipôdôl gwap ni bigda mbôñôl wés David, lôs-mut; ntiik le a béé nnôgôl (mbad-ñwéhél), ﴾18﴿ Di bi béñe yaga dikôa lôñ ni nye le ba bégés lipém jés kekela ni kôkôô. ﴾19﴿ Yag ni dinuni nkodbaga-mimb; bobasôna ba nôglak Nye. ﴾20﴿ Di ti ki ane yéé ngui; Di ti ki nye pék ni mbagi-sép. ﴾21﴿ Baa ñañ i basôñna-yi ingéda ba bé bet' libap li ndap-masoohe i bi lôl we? ﴾22﴿ Ingéda ba jôb yak David, a kon bo woñi; ba kal (nye) le ' u kon bañ woñi, di yé ikété ngi-manôgla; wada-wés a ñunbaha nunu-numpe; ti ni mbagi-sép ipôla yés; u kodop bañ; éga ki bés' i njel' sép. ﴾23﴿ Man-ké nunu, a gwé môm bôô ma baa ni bôô, me me gwé ndigi ñwaa wada; a nkal ni me ni nyéksa me le me ti nye nye'. ﴾24﴿ (David) a kal le 'a nhuhul yaga we mu' libadak a mbad we ñwaa woñ i kônde mu' baa béé'. Bôt ngandak ki ba mpuyui lôkinsañ ni pagbe gwañan gwom; he bes' bet ba nhémle Nyambe ni boñ mam-malam to hala kii ba yé ndék. Ni David a nôgda le Di noode nye, a bad ni ***Nwet*** wé ñwéhél; a ôôb ki ni bisoohene*. ﴾25﴿ Di ti ni nye ñwéhél mu. Ni maliga ki le a gwé nyadla' bisu gwés, ni longe'i homa-linoine. ﴾26﴿ A David, hodo le Di ntéé we kalifa' i nkoñ'isi; bagal ni sép ipôla bôt ba binam; u noñ bañ to biyômôk, tiga le bi yumus we njel-**Allah**. Ni maliga le' bet ba nyoba njel'**Allah** ba gwé soso-njiiha inyu lihôiga ba nhôya kel-minsoñgi.

﴾27﴿ Di bi hek bé to ngi ni hisi ni' i gwom bi yé ipôla yap inyu yañga-jam, hala a yé hégda i' bet ba ntjél hémle; ndi ngoo ni' bet ba ntjél hémle Nyambe inyu hié (hi hi mbemb bo). ﴾28﴿ Wee Di ga boñ' bet ba nhémle Nyambe ni gwel mam malam nlélém kii bapuñgul-nkoñ'isi? tole Di ga boñ bakon-Nyambe woñi nlélém kii baboñ-mam mabe? ﴾29﴿ Nsaibak-kaat (ini) i i yé le Di nsuhul'i ngi yoñ inyuboñle (bôt) ba yoñ mahoñol mu' minlôñ ñwé, ni le bayimam ba hek pék. ﴾30﴿ Di ti ki David Salômô, longe i mbôñôl; hodo le a bééna ñwéhél. ﴾31﴿ Ingéda ba bi unda nye bihosi bi pémsan-ngwé kôkôa yada, ﴾32﴿ A kal ni le 'me nkida i singe gwom bi nkoñ'isi (ni hôya) mbigda i *Nwet* wem letee job li hôba nteendi; ﴾33﴿ Lonana me gwo (bilém gwem)'. A kahal ni kit gwo makôô ni miño. ﴾34﴿ Di bi noode yaga ki Salômô ni bii ngim nyu[1] (i maôñg-mabe) mu i yééne yéé, ni nye a bad ñwéhél. ﴾35﴿ A kal le 'a *Nwet*, ñwéhél me; ti ki me énél i U ga ti ha bé mut nye-kii-nye' mbus yem, inyule we nyen U yé Nti' ﴾36﴿ Di ti ni nye mbuk-mbebi; i hôñôk ni ora yéé' i homa a bé gwés; ﴾37﴿ Ni basatan (mimbû-mimbe), baoñ ni bajôb'i ndip, ﴾38﴿ Ni bape ki, ñadbaga ni minsañ. ﴾39﴿ Litinak jés li; kab ni (mu) to kod ibabé le minsoñgi mi udlana we mu. ﴾40﴿ Ni maliga ki le a gwé nyadla' bisu gwés ni liyééne-lilam ﴾41﴿ Bigda ki mbôñôl wés Hiôb, ingéda a lôndôl *Nwet* wé ni kal le 'ngo satan a mbôble me ni ti me ndutu ni njiiha'. ﴾42﴿ ôm kôô woñ'isi; malép-masuni ni mana inyu jogop ni nyo.

---

1 kii Salômô a nyôgôô le a ngwés gwal bon bôôlôm, a hôya kal le 'ibale Nyambe A ngwés' ; Nyambe A ti ni nye man maôñg-mabe…

﴾43﴿ Di timbhe ki nye mbôda yéé mbôk'ibaa (kikii) masoda Més ni mbigda inyu bayimam (bahek-pék). ﴾44﴿ Gwel ki njak-mbamba ni bép (ñwaa woñ) ibabé le u lel mbén. Hodo le Di bi tehe nye mut-hônba; kinje longe'i mbôñôl! ntiik le a béé ntémbna-bisoohene. ﴾45﴿ Bigda ki babôñôl bés Abraham, ni Isac bona Yakôb; bôt ba ñem-ngui ni matehna malam. ﴾46﴿ Di todol yaga bo (inyu) mbigda i niñ' mbus-nyemb. ﴾47﴿ Ni maliga ki le ba yé bilonge bi mimpohlak'i bisu gwés. ﴾48﴿ Bigda ki Ismael, ni Elia, ni Zal-kifl; bobasôna ba yé mu ikété ndolok. ﴾49﴿ Hala a yé mbigda. Ni maliga ki le bakon-Nyambe woñi bon ba gwé matémb-malam. ﴾50﴿ Ñwom mi éden mi mañwemel mé ma néhne bo; ﴾51﴿ Mu, ntôômaga-moo, ba ga ba ba mbad ngandak'i bitatam ni binyon; ﴾52﴿ Ipañ yap ki, balam ni sega yada; ﴾53﴿ Hala a yé' i gwom ba mbôn béé i kel-minsoñgi. ﴾54﴿ A yé yaga makébla més ma ma mal bé. ﴾55﴿ Hala ni; ndi ntiik le bôt-babe ba gwé matémb-mabe, ﴾56﴿ Jahannama, mu' i homa ba ga kôs lék; kinje liyééne-libe! ﴾57﴿ Hala nyen ba ga ba ba ntob malép ma nlék ni bôô'i njiñ; ﴾58﴿ Ni bipe mu' minlélém mi bi ponos. ﴾59﴿ Ntôñ wada ni ini i njôb ngwé nlélém-ngéda ni béé, ba gwé bé maleega-malam; ntiik le ba yé bôt ba hié, ﴾60﴿ (Bana bape) b'a kal le 'to béé ni gwé bé maleege-malam; béé bon ni bi kôôbana bés yo (ni bi léñha bés mu); kinje béba-homa liyééne!' ﴾61﴿ B'a kal le 'a *Nwet*, i nwet a bi kôôbana bés i yom ini, kônde nye njiiha ngélé ibaa ikété hié'.

﴾62﴿ B'a kal ki le 'inyukii di ntehe bé' bet di bi hoñol le ba yé ikété baboñ-béba? ﴾63﴿ Di bi uge ni bo yañga tole di bi tibil bé tehe bo?'. ﴾64﴿ Ni maliga le hala a ga ba mimpééna mi bôt ba hié (bôt ba bee-hié). ﴾65﴿ Kal (bo) le 'me yé ndigi mbéhe; nyambe numpe a ta bé to, ndigi **Allah**, Pom-Nkômbe; ﴾66﴿ ***Nwet*** ngingi ni hisi, ni' i gwom bi yé ipôla yap, Ngui-momasôna ni Nti-ñwéhél'. ﴾67﴿ Kal (bo) le (kur'an) i yé ñwin-nkeñi, ﴾68﴿ Ndi béé ni mbamble wo. ﴾69﴿ Me bééna béme yi yo-kii-yo inyu ntôô-ntôñ[1] ingéda ba bé péénana. ﴾70﴿ Biniigana bi mbû bi ntina ndigi me le 'me yé ki-koomege-mbéhe'. ﴾71﴿ Ingéda ***Nwet*** woñ a kal biangel le 'me nke i hek mut-binam ni biték, nu a ga ba yom i i ntagbene' i nyemb[2], ﴾72﴿ Ingéda Me ga ma nye ni hue nye mu'i mbû wem, ni ôm ni mbom'isi' bisu gwé'. ﴾73﴿ Biangel gwobisôna ntôñ bi ôm ni mbom'isi, ﴾74﴿ He bes iblis, a ngôkôp ni yila wada ikété bangihémle-Nyambe. ﴾75﴿ A kal le 'a iblis, kii i ntuga we le u ôm mbom'isi' bisu bi' i yom Me nhek ni moo mem? U ngôkôp tole u nhoñol bikeñi?'. ﴾76﴿ (iblis) a kal le 'me nloo nye libak; U bi hek me ni hié (lindômbô li hié), U hek nye ni lipum li biték'. ﴾77﴿ A kal le 'pam munu; u nyila yaga yom ba mpii; ﴾78﴿ biok gwem bi nkahap ki' i ngi yoñ letee ni' i kel-base'. ﴾79﴿ A kal le 'a ***Nwet***, ti ni me ngéda ikepam' i kel ba ga tuge'. ﴾80﴿ A kal le ' u yé wada mu i bet ngéda i ntina, ﴾81﴿ Letee ni' i kel ngeñ i i nyiba'. ﴾82﴿ (iblis) a kal le 'ni ngui yoñ, me ga noode bobasôna, ﴾83﴿ He bes ndolok mu' babôñol boñ ikété yap'.

---

1 ntôñ'i biangel ni' nwet a bi pénda ilole bana ba ñôm mbom' isi' bisu bi Adam…

2 nyemb i ta bé kogse inyule ilole Nyambe a nhek mut-binam, A bi yoñ makitik ni kal biangel le mut-binama a ga ba yom i i mwo…

﴿84﴾ A kal le ‘ni maliga le maliga mon Me mpot le: ﴿85﴾ Me ga yônôs yaga jahannama ni we lôñni’ i bôt bobasôna ba ga noñ we’i mbus ikété yap’. ﴿86﴾ Kal (bo) le ‘me mbad béme béé nsaa mu; me ta béme to mu’ bapot-bipopoda; ﴿87﴾ A yé yaga ndigi mbigda inyu minkoñ ñwominsôna; ﴿88﴾ Ni maliga ki le ndék-ngéda wee ni nkôs nsébla mu’.

PES 39: **AZ-ZUMAR**
(Makoda, Mintôñ) – *minlôñ 75*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Masôs ma kaat ma yé ni **Allah**, Ngui-momasôna ni Batupék. ﴿2﴾ Di nsuhlene yaga we kaat ni maliga; gwel ni nson’ **Allah** ni bégés ndigi Nyetama. ﴿3﴾ Ntiik! base ipubi i yéne **Allah**. I bet ba nyoñ ni biben (biyadbene) ibabé Nye, (ba nkal le) ‘di mbéghene ndigi bo le ba kôôgaha bés ni **Allah**’; ndi hodo le **Allah** a ga ti mbagi ipôla yap inyu’ yom ba mpéénana. Ni maliga le **Allah** a ñéga bé mut-bitembee ni ntjél-hémle. ﴿4﴾ Bale **Allah** a gwés ni bana man, ki a bi tol mu’ bihékél gwé i yom a ngwés. Lipém li ba ni Nye; a yé **Allah**, Pom-Nkômbe; ﴿5﴾ A bi hek ngi ni hisi ni maliga. A nhô jus ni u, a hôk ki u ni jus. A bi téé ki hiangaa ni sôñ; hikii wada wap a nhiôm i ngim ngéda i i yé ntéébaga. Ntiik! Nyen a yé Ngui-momasôna ni Nti-ñwéhél.

﴾6﴿ A bi hek béé ni pémhene béé yak mut wada; a yiga pémhene ki ñwaa wé mu' i nyu yéé; a pémhene ki béé nya i binuga juem nlôm ni ñin. A nti béé maôñg mu ikété' mabum ma banyuñ banan, maôñg ndi maôñg; mu ikété ndek i jiibe iaa. Hala nyen **Allah** a yé ***Nwet*** nan; nyen a gwé nkok-liane; nyambe numpe a ta bé ndigi Nyetama. Lelaa ni ntonba ni? ﴾7﴿ Ibale ni ntjél ni hémle, **Allah** a nlel yaga béé ni magwelek manan; a ngwés bé to ndok i bôt ba ba lamga hémle Nye. Ibanile ni nti mayéga, a nti béé maleege (mé). Mut nye-kii-nye a ga begee bé to mbegee i numpe. Matémb manan ki, ma yéne' bisu bi ***Nwet*** nan nu a ga yeelene béé' i mam ni bé boñ; ni maliga le a yé Nyi-matihil ma miñem. ﴾8﴿ Ingéda libe li ngwel ni mut-binam, a nhielba yak ***Nwet*** wé ni lôndôl Nye; ndi ingéda a nti nye masoda mé, a nhôya i jam a béglege Nye' i bisu bi ngéda; a nti ki **Allah** bikolba inyu timba njel yéé. Kal (nye) le 'kon masé ndék ngéda ni ndok yoñ; hodo le u yé wada ikété bôt ba bee-hié'. ﴾9﴿ Baa wee nkon-Nyambe woñi nu a ñôm mbom'isi ni telep i ngembe-u, a yoñok tat ni niñ'mbus-nyemb, a bodok ki ñem ni tohi i Nwet wé..., kal (bad bo) le 'baa bayimam ni bongiyi ba kôli?', ni maliga le bayimam bon ba mbigda. ﴾10﴿ Kal le 'a babôñôl ba ni nhémle, kona ***Nwet*** nan woñi'; i bet ba ngwel nson-nlam hana'i nkoñ'isi ba ga bana nsaa-nlam. Hisi hi **Allah** hi yé hikeñi. Ni maliga le bôt ba nihbe ba ga kôs nsaa ibabé nsoñgi (nsaa i ngi-ñwaa).

﴾11﴿ Kal (bo) le 'ora i ntina yaga me le me bégés ndigi **Allah** nyetama, ﴾12﴿ Ora i ntina ki me le me ba man base'i islâma nu bisu' ﴾13﴿ Kal (bo) le 'me nkon njiiha i soso-kel woñi ibale me ndogbene ***Nwet*** wem. ﴾14﴿ Kal le '**Allah** nyen me mbégés ni base yem i i yéne inyu yéé nyetama'. ﴾15﴿ Béghana ni i yom ni ngwés ibabé Nye. Kal (bo) le 'banimlaga ba yé ntiik' i bet ba nimis bomede ni bôt bap' i kel-bitugne; hala ni nyen a yé yimis i sôk-bôk. ﴾16﴿ Ba ga bana ndek'i hié i ngi yap, isi yap ki ndek; mu nyen **Allah** a mbéhne minlimil: 'a minlimil ñwem, kona ni Me woñi'. ﴾17﴿ I bet ba mbagla bisat ni tjél bégés gwo, ba témbék ki ni bisoohene yak **Allah**, ba gwé ñwin-nlam. Legel ni babégés-Me ñwin-nlam. ﴾18﴿ I bet ba ñemble lipôdôl ni noñ biniigana gwé bilam, bo ni bon **Allah** a ñéga; bo ki bon ba yé bayimam. ﴾19﴿ Ndi baa'i nwet mbagi nôgôs i ga kwél i ngi…, wee u nla ni sôñ' nwet a yé ikété bee-hié? ﴾20﴿ Ndi' bet ba ga kon ***Nwet*** wap woñi ba ga bana ndek ñoñok'i ngi ndek (inyu niñ-boga); mbônga' i **Allah** (i); **Allah** a nset bé' makak mé. ﴾21﴿ U ntehe bé le **Allah** a nsuhul malép ma lôlak i ngi ni kena mo mu' mategbene ikété hisi? mu nyen a mpuhlene bibebela ngandak'i mintén; bi bi nyiga uñg, u tehge gwo maôô-maôô. A nyiga nyugut gwo; ni maliga le mbigda i yé mu inyu bayimam.

﴿22﴾ Ndi baa' nwet **Allah** a nyibil ñem wé i leege islâma, a bange ni' mapubi ma ma nlôl yak *Nwet* wé…, ngoo ni bôt ba miñem mi nlet inyu mbigda i **Allah**; ba bon ba yé ikété soso-yimil. ﴿23﴾ **Allah** a nsuhul kilama-nkwel; kaat i i yé le minlôñ mihogi mi mpôônana ni tiimbana. Manyû ma bakon-*Nwet*-wap woñi ma nsehla (ma nkôb disuhu) mu (ingéda ba ñemble yo). Manyû map ki, ni miñem ñwap ba nkôs hogbe mu' i mbigda'i **Allah**; i yé éga i **Allah** i a ñégna' nwet a ngwés; ndi' nwet **Allah** a nyumus, a gwé bé ñéga. ﴿24﴾ Ndi baa' nwet a ga sôô su wé soso njiiha i kel-bitugne…, i ga kéla ki bôt ba nkoda le 'noodana' yom ni bi sép'. ﴿25﴾ Babôk bap ba bisu ba bi pénda; kogse i lôl ni bo i homa ba bé bémbél bé; ﴿26﴾ **Allah** a nôôdaha ni bo njonok (hana) i niñ'i nkoñ'isi; ndi njiiha i mbus-nyemb i yé keñi kiyaga, bale ba yik. ﴿27﴾ Di nyôñôl yaga bôt ba binam mintén mi dihéga ñwominsôna munu i kur'an ini inyuboñle ba bigda (ba hek pék). ﴿28﴾ Kur'an i hop arab, i bana bé litode, inyuboñle ba kon **Allah** woñi. ﴿29﴾ **Allah** a nyoñ hihéga ni mut nu a yé'i nsôñna ikété bisat bi bi mpééna-kiñ; ni hihéga ni mut nu a gwé pom-nwet; baa bo'ibaa ba yé nlélém? bibégés bi yé ni **Allah**, ndi ngandak ikété yap i nyi bé jam. ﴿30﴾ Ni maliga yaga ki le u ga wo; ni maliga ki le yag bo (bôt ni bisat) ba ga wo; ﴿31﴾ Ni maliga ki le i kel-bitugne, ni ga péénana' bisu bi *Nwet* nan.

﴿32﴾ **(47)** Kinje biyômôk ni mut nu a ntembee inyu **Allah** ni pénda maliga ingéda ma nlôl nye! baa i géhéna[1] bé nyen lisuk li bangihémle li yéne? ﴿33﴾ Ndi'i nwet a nlona maliga ni'i nwet a nhémle mo; ba hala, ba yé bakon-Nyambe woñi, ﴿34﴾ Ba ga bana' i gwom bi ga ba bo ngôñ' bisu bi ***Nwet*** wap; hala a yé nsaa i baboñ-mam malam. ﴿35﴾ Inyuboñle **Allah** a ñwéhél bo dibe-di-mam ba bi boñ, ni tinc bo nsaa wap mu' i ndolok yap' i magwelek malam. ﴿36﴾ Baa **Allah** a kôli bé mbôñôl wéé kii Ben? ba nkôsna ni we woñi ni gwom bi bi ta bé Nye; i nwet **Allah** a nyumus ni, a gwé bé ñéga; ﴿37﴾ I nwet **Allah** a ñéga ki, nyumus-nye a ta bé. Baa **Allah** a ta bé Ngui-momasôna ni Nti-mbagi? ﴿38﴾ Ibakile u mbad bo le 'nje a bi hek ngi ni hisi?' ba nkal le '**Allah**'. Kal (bo) le 'ni ntehe ni' i gwom ni nlôndôl ibabé **Allah**? baa ibale **Allah** a ngwés ti béé ndutu, bi nla kéñ béé ndutu yéé? tole ibale a ngwés ti béé masoda, bi nla kéñ béé masoda mé?'. kal (bo) le '**Allah** a yé Ben yem; nyen babod-ñem ba nlama bôdôl ñem'. ﴿39﴾ Kal (bo) le 'a bôt bem, gwela nson kii tehe`nan, yag me me ngwel. Ndi ni ga yi'i mbus ngéda, ﴿40﴾ Nje njiiha i ga kwél ni wéha nyu, ni nje a ga ba a kôli ni njiiha i boga.

1 géhéna: jahannama tole bee-hié

﴾41﴿ Hodo le Di nsuhlene we kaat ni maliga inyu bôt ba binam. I nwet a ntelep ni sép, a ntelbene nyemede; i nwet a nyôm ki, a nyumul nyemede. U gwé bé njom ni magwelek map. ﴾42﴿ **Allah** a nleege mimbû ingéda nyemb ni ingéda hilo hiap inyu mi mi mbomga bé nyemb; a ngwel ni mi nyemb i nkuhul ora, ni timbis mini mimpe letee ni' i ngéda i i yé ntéébaga. Ntiik le biyimbne (biniigana) bi yé mu inyu litén li bahek-pék. ﴾43﴿ Lelaa ba nyoñ ni bakam ibabé **Allah**? Kal (bad bo) le 'to hala kii ba nla bé bana yom yo-kii-yo ndi to hek pék?' ﴾44﴿ Kal (bo) le 'ngama yosôna i yéne yak **Allah**. Nyen a gwé nkok-liane i ngi ni hisi; i nyeni ki nyen ni ga témb. ﴾45﴿ Ingéda **Allah** a mbigdana Pom, miñem mi'i bet ba nhémle bé niñ'mbus-nyemb mi nkiira; ndi ingéda gwom bi bi ta bé Nye bi mbigdana, béñge kii ba nhak (ba nkon masé)! ﴾46﴿ Kal le 'a **Allah**, Nhek ngi ni hisi, Nyimam ma ma sôli ni ma ma bémbi, We nyen U ga ti mbagi ipôla minlimil ñwoñ mu' i mam ba bé péénana'. ﴾47﴿ To bale bôt ba nkoda ba banga'i gwom gwobisôna bi yé'i nkoñ'isi mbôk ibaa, ndi ba gwéhék ti gwo' bitek inyu semba soso njiiha i kel-bitugne, ki biyémban bi mam bi ga pémél bo ni **Allah**, bi ba ma hégda bé;

﴾48﴿ Mam-mabe ba bi boñ ma ga pémél ki bo. I yom ba bé yahal ki (njiiha keñi), i ga kéña bo. ﴾49﴿ Ingéda ndutu i ngwel ni mut-binam, a nlôndôl Bés; ndi ingéda Di nti nye mu' masoda més, a nkal le 'yi yem i'; hala a yé yaga ni manoodana, ndi ngandak ikété yap i nyi bé. ﴾50﴿ Hala nyen babôk bap ba bisu ba bé pot; ndi' i gwom ba bi kôsna, bi bi hôla bé bo tojam. ﴾51﴿ Ba bi son ni njonok mu' magwelek map. I bet ba ga yôm ki mu' ikété yap (bon ba Mek), ba ga son njonok mu' magwelek map; ba ga la bé to kéñ ponos (i Nyambe). ﴾52﴿ Baa ba nyi bé le **Allah** a mbulhene ni hubhene masoda (mé) tonje a ngwés? ntiik le biyimbne (biniigana) bi yé mu inyu litén li bahémle-Nyambe. ﴾53﴿ Kal (bo) le 'éé a babégés-Me ba ni bi bôk kodbene béé-bomede, ni lehel bañ ñem inyu kôsna tohi i **Allah**; hodo le **Allah** a ñwéhél bibéba gwobisôna. Ni maliga le nyen a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***[1]. ﴾54﴿ Témba ki i nyeni ni bad ñwéhél, ni jôb ki i islâma, i nôgôl Nye; ilole njiiha i nlôl béé, ni la bé kôsna mahôla; ﴾55﴿ Noña ki biniigana bilam (Kur'an) bi bi nsuhlana béé ni ***Nwet*** nan ilole njiiha i mpuhe béé, ni bemb bé; ﴾56﴿ Ilole mut-binam a mpot le 'ngoo yem inyu ndok yem me ndogbene **Allah**; inyule me béé yaga ikété bôt ba hiuge',

---

1 ingéda ñôma nu Nyambe a kôsna biniigana bi mbû ni nwet wé le 'Nyambe a ñwéhél bé mut nu a nkolbaha Nye…', bahémle ba ba bé yi le ba bi bôk bégés bisat' bisu bi malo ma Muhammad ba bi nyeñg ni kon woñi kiyaga; ndi Nyambe a suhul bibuk bini inyu létés bo nyû ni hôgbaha bo miñem.

﴾57﴿ To kal le 'bale **Allah** a éga me, ki me mba ikété bakon-Nye woñi', ﴾58﴿ To kal, a ma tehe njiiha le 'éé, bale me banga njel i témb ni mbus'i nkoñ'isi, ki me mba ikété baboñ-mam malam'. ﴾59﴿ Ntiik! biniigana gwem bi bi lôl yaga we, ndi u bi pénda gwo ni ngôkôp, ni yila wada ikété bangihémle-Nyambe. ﴾60﴿ I kel-bitugne ki, u ga tehe masu ma' i bet ba bi tembee inyu **Allah** nkônôk. Ndi baa i jahannama bé nyen liyééne li bôt ba ngôk li yéne? ﴾61﴿ **Allah** a ga sôñ ki' i bet ba bi kon Nye woñi, ni ti bo libumbul jap; jam-libe jo-kii-jo li ga gwel ha bé bo; ba ga tjelel bé to. ﴾62﴿ **Allah** a yé Nhek-gwom gwobisôna, a yé ki Ntat-gwom gwobisôna. ﴾63﴿ Nyen a gwé diliba di ngi ni hisi. I bet ba ntjél ni hémle bibañga (biniigana) bi **Allah** bon ba yé banimlaga; ﴾64﴿ Kal (bo) le 'ni ñôdna ni me i bégés yom'ipe ibabé **Allah**, a bongiyi?' ﴾65﴿ I nleglana yaga ki we ni' i bet ba bi bôk we' bisu bi ngéda le 'hodo le ibale u nkolbaha **Allah**, nson woñ u ga bana bé nseñ; u ga ba ki, ibabé pééna mu'i ntôñ i banimlaga. ﴾66﴿ Ndi heeni! bégés ni ndigi **Allah** nyetama ni jôb'ntôñ i bati-mayéga'. ﴾67﴿ Ba bi yoñ bé to **Allah** ni maliga kikii a yé, ndi ki a ga yilha hisi hosôna litam i kel-bitugne; ngingi ki, ñwodok ni Woo wéé' waalôm. Lipém li ba ni Nye; a kéhi ki'i ngi gwom ba nkéda Nye.

﴾68﴿ Ba ga hem ki toñ; i bet ba yé'i ngi ni' bet ba yé' isi ba ga luhlana ni; he bes' bet **Allah** a ga gwés sôñ. Ba ga hem ki yo ngélé'ipe; ba nyaa ndik bo ba téé, ba nunga mbemel (ba ma egep). ﴾69﴿ Hisi hi ga bai ki ni mapubi ma ***Nwet*** wé. Kôntô i ga biibana (i ga budlana); bapôdôl ba Nyambe ki, ni babog-mbôgi, ba baambege. Mbagi-sép i ga tiba ki ipôla yap. Ni bo ba ga lôl bé matam ma nson wap. ﴾70﴿ Hikii mut a ga kôs nsaa kiingéda nson a bi gwel; ni Nye (Nyambe) a ntibil yaga yi'i mam ba mboñ. ﴾71﴿ I bet ba bi tjél ni hémle, ba ga nimblana yaga mintôñ' i bee-hié, letee ba pam mu, mañwemel mé ma yibla; batat-yo ba kal ki bo le 'baa baôma ba ba bi pémél i bééni ba bi lôl bé béé? Ba éñlak béé bibañga bi ***Nwet***-nan ni béhe béé inyu liboma li' i kel ini?' Ba ga kal le 'tôs, ntiik! Ndi likak li njiiha li nyon toi inyu bangihémle'. ﴾72﴿ I ga kéla (bo) le 'jôba mu' mañwemel ma bee-hié, inyu yén mu koñ ni koñ'. Kinje lisuk-libe inyu bôt ba ngôk! ﴾73﴿ Bakon-***Nwet*** wap woñi ba ga nimblana yaga mintôñ' i loñ-ngi, letee ba pam mu, mañwemel mé ma yibla ki; batat-yo ba kal ki bo le 'nsañ i ba ni béé, ni bi ba bilonge. Jôba ni mu (inyu yén mu) mba ni mba'. ﴾74﴿ Ba ga kal ki le 'bibégés ni mayéga ba yé ni **Allah** nu a nyôhnene bés likak jé ni boñ bés le di kôdôl hisi[1]. Di nyogop i homa di ngwés mu'i loñ-ngi'. Kinje longe-nsaa inyu baboñ-mam malam!

---

1 hisi hi loñ-ngi

﴾75﴿ U ga tehe ki biangel bi nkiiña arch[1]; ba béghak lipém li *Nwet* wap. Ora i ga tiba ki ni sép ipôla yap. I ga kéla yaga ki le ‘bibégés bi yé ni **Allah,** *Nwet*-minkoñ ñwominsôna’.

PES 40: GÂFIR
(Nti-ñwéhél) – *minlôñ 85*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ha, mîm ﴾2﴿ Masôs ma kaat ma yé ni **Allah**, Ngui-momasôna ni Nyimam nunkeñi, ﴾3﴿ Ñwéhél-bibéba ni Nleege-bisoohene, Nti-kogse nunkeñi, Nwet-yogbag; nyambe numpe a ta bé ndigi Nye. I nyeni ki nyen sôk-mam i yéne. ﴾4﴿ Batjél-hémle ndigi bon ba mpénda bibañga bi **Allah**; bipaasen gwap mu’ minkoñ bi luhga ni bañ we (bi yumus ni bañ we). ﴾5﴿ Litén li Nôa li bi pénda’ bisu gwap bi ngéda, yag ni bajo-sañ’ libut’ i mbus yap; hikii ntôñ i yoñ ni mahoñol inyu gwel ñôma wap. Ba bi pénda ki ni bibuk bi biyômôk inyu tugna maliga mu. Me gwel ni bo; ndi baa kogse yem i béé laa? ﴾6﴿ Hala ki nyen lipôdôl (li mbagi-nôgôs) li *Nwet* woñ li bi yon inyu bangihémle le ba ga ba bôt ba hié. ﴾7﴿ I bet ba béégа arch ni’ bet ba nkiiña yo ba mbégés lipém li *Nwet* wap, ba hémlege ki Nye, ni bad ñwéhél inyu’ bet ba nhémle Nyambe (ni kal) le ‘a *Nwet*, U nhôgbe hikii yom ni masoda lôññi yi; ñwéhél ni’ bet ba ntémbna bisoohene ni noñ njel yoñ; sôñ ki bo njiiha i jahîm;

1 Arch : mpémba-yééne’i ane i Nyambe

﴾8﴿ A *Nwet*, jubus ki bo' i ñwom mi éden mi U bi bôn bo, yag ni baboñ-longe mu ikété basôgôl bap, ni baa bap, ni mbôda yap. Ntiik le We nyen U yé Ngui-momasôna ni Batupék, ﴾9﴿ Sôñ ki bo (njiiha) i maboñok-mabe; tonje U ga sôñ (njiiha) i maboñok-mabe yokel, U ntohol yaga ni nye. Hala ni ki nyen a yé libumbul li sôk-bôk'. ﴾10﴿ Ntiik' bet ba bi tjél hémle, ba ga kôs likalô le 'ngo bibômôl bi **Allah** bi yé yaga bikéñi iloo bibômôl binan béé-ni-béé; ingéda ni béé nséblaga i hémle ndi ni tjélék'. ﴾11﴿ B'a kal le 'a *Nwet*, U bi nol bés ngélé ibaa; u tugul ki bés ngélé ibaa[1]; di nyi ni dihôha tjés; baa njel i yé ni i pamba mu'? ﴾12﴿ Hala ni nyen i yé, inyule ingéda **Allah** a béé a bigdana Pom, ni béé ni tjél hémle; ndi ba béé ba kolbaha Nye, ni hémle. Bikééhene bi yéne ni **Allah**, Nungingi ni Nunkeñi; ﴾13﴿ Nyen a ñuda béé biyimbne gwé, a nsuhlene ki béé makébél ma lôlak' i ngi; ndi ndigi batémbna-bisoohene bon ba mbigda. ﴾14﴿ Lôndôl ni **Allah** ni bégés ndigi Nyetama; njom i batjél-hémle. ﴾15﴿ Mbedek' bitel bi ngi, *Nwet*-Arch (Nwet-yééne'ane i lipémba); a ñom mbû ni ora yéé' i ngi tonje a ngwés ikété babôñôl-béé inyuboñle a béhe inyu kel-liboma; ﴾16﴿ Kel ba ga kééhana ibabé le jam jap jo-kii-jo li solob **Allah**: «nje a gwé nkok-liane len? i yé i **Allah**, Pom-Nkômbe».

1 manyemb més mo'ima ma yé' bisu bi ligwéé jés ni manyodi més hana' i nkoñ' isi; matuge més mo'ima ma bag ligwéé jés hana' i nkoñ' isi ni bitugne gwés' i mbus-nyemb

﴾17﴿ Len, hikii mut a nkôs nsaa kiingéda nson a bi gwel; nkoda-mbagi i ta bé len. Ni maliga le **Allah** a yé ni mahoo i yoñ minsoñgi. ﴾18﴿ Béhe ki bo inyu kel i i nkôôge; ingéda miñem mi ga bet' i tôl ni woñi, bôt ba nkoda ba ga bana ha bé liwanda ndi to loya li ba ñemble. ﴾19﴿ A nyi mabéñge ma mis ni' i yom tôl (miñem) mi nsôô. ﴾20﴿ Ni **Allah** a mbagal sép (a nti mbagi ni maliga); ndi' gwom ba nlôndôl ibabé Nye bi nti bé mbagi i jam jo-kii-jo. Ni maliga le **Allah** a yé Nnok ni Ntehe-mam. ﴾21﴿ Ba nhiôm ni bé mu' i nkoñ' isi ni tehe lisuk li' bet ba bi bôk bo' bisu bi ngéda? ba bééna ngui iloo bo; ba bi yék ki bitigil bi gwom mu' i nkoñ' isi, ndi **Allah** a bi gwel bo inyu maboñok map mabe, ba bana bé nsôñ nye-kii-nye i kéñ **Allah**; ﴾22﴿ Hala ndigi inyule baôma bap ba bi lona bo biyimbne, ndi ba bi pénda; **Allah** a gwel ni bo. Ni maliga le a yé Lôs ni Nti-kogse nunkeñi. ﴾23﴿ Di bi om yaga ki Môsi ni biyimbne gwés lôñni bañga-ndémbél, ﴾24﴿ Yak Faraô ni Hâmân ni Kârûn, ndi ba bi kal (ba bi sébél nye) le 'mut-makañ, mut-bitembee'. ﴾25﴿ Kii a nlona ni bo maliga ma ma nlôl i Bésni, ba kal le 'nola bon-bôôlôm ba' bet ba nhémle lôñni nye, ni ñwas bôdâ bap'; ndi minsômba-mimbe mi bangihémle mi nke ndigi i yimil.

﴾26﴿ Ni Faraô a kal le 'ñwaha me me nol Môsi; a lôndôl yaga ni *Nwet* wéé; ngo me nkon woñi le a tiga héñha base'nan, tole a tjam mpuñgu' i nkoñ' isi'. ﴾27﴿ Ni Môsi a kal le 'me me nyéñ lisolbene yak *Nwet* wem ni *Nwet* nan i solob hikii mut-ngôk nu a nhémle bé kel-minsoñgi'. ﴾28﴿ Ni nhémle-Nyambe wada mu' litén li Faraô nu a bé sôô hémle yéé a kal le 'ni nol mut (mûnlôm) inyule a nkal le «*Nwet* wem le **Allah**»? ki i yé le a nlona yaga béé ndémbél (biyimbne bi manyaga) bi *Nwet* nan. Ibanile a yé mut-bitembee, bitembee gwéé bi mbéñge nye; ndi ibale a yé mut-maliga, mahogi mu' mandutu a mbôn béé ma ga kwél béé. Hodo le **Allah** a ñéga bé mut nu a yé ngôk' i bitembee; ﴾29﴿ A bôt bem (ba litén), ni gwé nkok-liane len i nkoñ' isi i i nene; ndi baa nje a ga sôñ bés ni kéñ bés kogse i **Allah** ibale i nlôl bés'? Faraô a kal (bo) le 'me ñôdna ndigi béé i yom me ntehe longe; me ñéga ni ndigi ki béé i njel' téé sép'. ﴾30﴿ I nwet a bi hémle a kal ki (bo) le 'a bôt bem, hodo le me nkônôl béé nlémém' i kel-njiiha i bajo-sañ' libut woñi; ﴾31﴿ Nlélém kogse kikii i litén li Nôa, i lôk âd ni i tamûd; ni i' bet ba bi lo' mbus yap. Ni **Allah** a ngwés bé nkoda-mbagi inyu babôñôl; ﴾32﴿ A bôt bem, ni maliga ki le me nkônôl béé kel-nsébla' i mahel[1] woñi, ﴾33﴿ Kel ni ga kôm mbus, nluhlak; ibabé le ni bana nhôla i pénda **Allah**'. Ndi' nwet **Allah** a nimis, a gwé bé ñéga.

1 bôt ba bee-hié ba ga sébél bôt ba loñ-ngi ni yagal bo malép, ndi hala a ga ba nsébla' i mahel (pes 7: 50)

﴾34﴿ Yôsep a bi lôl yaga ki béé' bisu bi ngéda ni ndémbél (ni biyimbne), ndi ni waa bé pééna mu' i gwom a bi lona béé; letee kii a nwo, ni kahal pot le '**Allah** a ga om ha bé ñôma' mbus yéé; hala nyen **Allah** a nyumus mut-ngôk ni mpénda-maliga. ﴾35﴿ I bet ba mpénda biniigana bi **Allah** ibabé le ndémbél yo-kii-yo i tina bo, hala a yé soso-béba-jam' bisu bi **Allah** ni' bisu bi' bet ba nhémle. Hala nyen **Allah** a nyib (a mboñde) ñem i hikii mut-ngôk nu a yé ngot-ñénél. ﴾36﴿ Ni Faraô a kal le 'a Hâmân, oñ me mbôñgô'i ndap inyuboñle me léba manjel, ﴾37﴿ Manjel ma ngingi ni tehe Nyambe nu Môsi, ndi me nhoñôl yaa le a yé mut-bitembee'. Hala ki nyen maboñok-mabe ma Faraô ma bi neene nye malam, ni nye a nimil njel. Minsômba-mimbe mi Faraô ki, mi béé ndigi le mi kwo. ﴾38﴿ I nwet a bi hémle a kal ki le: a bôt bem, noña me; me ga éga béé' i njel-sép; ﴾39﴿ A bôt bem, ngo' niñ i nkoñ'isi ini i yé ndigi gwom bi malôga bi bi ntagbe; ndi hodo le niñ' i mbus-nyemb yon i yé mbai-linoine li nsañ; ﴾40﴿ Tonje a ngwel nson-mbe, a ga kôs ndigi nsaa nlélém; ndi tonje a ngwel nson-nlam, mûnlôm to mudaa, a bak ki nhémle-Nyambe, ba hala bon ba ga jôb' i loñ-ngi ni kôsna makébél ibabé nsoñgi;

﴾41﴿ **(48)** A bôt bem, kii i yé le me séblak béé i tohi, béé ni séblak me i hié? ﴾42﴿ Ni nsébél me i tjél hémle **Allah** ni i kolbaha Nye ni gwom bi me gwééne béme yi yo-kii-yo; ndi ki me me nsébél béé yak Ngui-momasôna ni Nti-ñwéhél. ﴾43﴿ Pééna i ta bé le' i yom ni nséblene me i nla bé timbhe nlondok hana' i nkoñ' isi ndi to' i mbus-nyemb; ni le matémb més ma yéne yak **Allah**; ni le balel-mbén ba ga ba bôt ba hié. ﴾44﴿ Ni ga hoñol' i yom me nkal béé (len). Me nigne mam mem yak **Allah**. Ni maliga le **Allah** a yé Ntehe-babôñôl (Ntehe-minlimil ñwé)'. ﴾45﴿ **Allah** a bi kéñ ni nye mandutu ma minsoñgi ñwap mimbe; ni soso-njiiha a kéña bôt ba Faraô. ﴾46﴿ Hié hi ba bémbi mu kekela ni kôkôô. Ni i kel ngeñ i ga baambe, (i ga kéla le) «jubhana bôt ba Faraô i soso njiiha». ﴾47﴿ Ingéda ba ga ba ba mpééna bo-ni-bo mu' i hié, minhoya mi kalak' bet ba bé hoñol ngôk le 'di béé banoñ-béé' mbus; ni nla ni hôyôs bés ngim' mandutu mu i hié'? ﴾48﴿ I bet ba bé hoñol ngôk ba kalak le 'ngo bés-bobasô di yé mu ikété'. Ni maliga le **Allah** a mal ti mbagi ipôla minlimil (ñwé), ﴾49﴿ I bet ba ga ba ikété hié ba kalak batat-bee-hié le 'soohana *Nwet*-nan a hôihene bés to hilo hi njiiha hiada'.

﴾50﴿ Ba ga kal le 'baa baôma banan ba bi lona bé béé biyimbne bi ndémbél'? ba timbhe le 'tôs, ntiik!'; ba kal le 'soohaga ni'! ndi nlondok (masoohe) ma bangihémle-Nyambe ma yé ndigi ikété yimil. ﴾51﴿ Ni maliga le Bés bon di nsôñ baôma bés lôñni' bet ba nhémle munu' i niñ-nkoñ' isi, ni i kel babog-mbôgi ba ga telep, ﴾52﴿ Kel bisoohene bi ga hôla ha bé bôt ba nkoda tojam, ba ga bana ki biok, ba banga ki béba' i homa-liyééne. ﴾53﴿ Di bi ti yaga ki Môsi éga ni yigle bon ba lôk israél kaat, ﴾54﴿ (kikii) éga ni mbigda inyu bayimam, ﴾55﴿ Ni nihbe ni, hodo le likak li **Allah** li yé maliga; bad ki ñwéhél inyu béba yoñ, ni bégés lipém li ***Nwet*** woñ kekela ni kôkôô. ﴾56﴿ I bet ba mpééna inyu bibañga bi **Allah** ibabé le ndémbél yo-kii-yo i ba bo ntinak, ba gwé ndigi ndok ikété yap' i miñem; ndi ba ga kôs bé' i yom ba nsômbôl; bad ni mahôla ma **Allah** (yéñ ni lisolbene yak Nyambe). Ni maliga le nyen a yé Nnok ni Ntehe-mam. ﴾57﴿ Hodo le héka i ngingi ni i hisi i yé soso-jam iloo héka i bôt ba binam, ndi bôt ngandak ba nyi bé. ﴾58﴿ Mut-ndim ni nu a ntehna ba kôli bé; to' i bet ba nhémle **Allah** ni boñ mam-malam ni mboñ-mam-mabe; ndi ndék ikété nan yon i mbigda.

﴾59﴿ Ni maliga le ngeñ i ga baambe, pééna i ta bé mu; ndi bôt ngandak ba nhémle bé. ﴾60﴿ Ni *Nwet* nan a nkal le 'lôndlana Me, Me ga timbhe béé; hodo le' bet ba ngôkôp inyu bibégés gwem, ba ga jôb i jahannama ni wonyu. ﴾61﴿ **Allah** nyen a bi ti béé u le ni noye mu, ni binjâmuha inyu matehna. Ni maliga le **Allah** a yé Nwet-masoda inyu bôt, ndi bôt ngandak ba nti bé mayéga. ﴾62﴿ Hala ni nyen **Allah**, *Nwet*-nan a yé, Nhek-gwom gwobisôna; nyambe numpe a ta bé ndigi Nye. Lelaa ni ntonba ni? ﴾63﴿ Hala nyen' bet ba mpénda biniigana bi **Allah** ba ntonba. ﴾64﴿ **Allah** nyen a bi ti béé hisi kii liboñbene, ni ngi kii nyôl; a ti ki béé maôñg; kinje maôñg malam a bi ti béé! a ti ki béé makébél ni gwom-bilam. Hala nyen **Allah** a yé, *Nwet*-nan. Lipém li ba ni ni **Allah** *Nwet*-minkoñ ñwominsôna. ﴾65﴿ A yé Nu-niñ; nyambe numpe a ta bé ndigi Nye. Lôndlana ni Nye ni bégés ndigi Nyetama. Bibégés bi yé ni **Allah**, *Nwet*-minkoñ ñwominsôna. ﴾66﴿ Kal (bo) le 'mbén i ntéébana me le me bégés' gwom ni nlôndôl ibabé **Allah** kunda yada nu biyimbne bi ndémbél bi nlôl me ni *Nwet* wem. Ora i ntina ki me le me ti memede sesema' matéak ma *Nwet*-minkoñ ñwominsôna'.

﴾67﴿ Nyen a bi hek béé ni lipum li biték, ni litôi li manum, ni yom i i ñadbe; a mpémés ki béé minkéñéé inyuboñle ni yiga hôlôl ni yila mimañ mi bôt; bahogi ikété nan ba nwo' bisu ni ngéda; ni le ni pam' ngéda i i yé ntéébaga inyuboñle ni hek pék. ﴾68﴿ Nyen a nti niñ, a tinak ki nyemb; ingéda a nti ni ora, a nkal ndigi le 'ba'! i mba ki bitéé-bilôñi. ﴾69﴿ U ntehe ni bé' bet ba mpénda bibañga bi **Allah** lelaa ba nlenda? ﴾70﴿ I bet ba mpénda kaat ni' i yom Di ñômôl baôma bés, ndi ba ga yi' mbus ngéda; ﴾71﴿ Ingéda ba ga bindlana, ni dikéñ i joo jap ni minsañ mi bikei, ﴾72﴿ Ikété malép ma nlék, ndi ba yiga buma ikété hié. ﴾73﴿ I kéla ki bo le 'i bet ni bé kéda ba yé hee, ﴾74﴿ He nduk **Allah**?'; ba kal le 'ba mbagla ni bés, heeni! Di bi lôndôl bé yom yo-kii-yo' bisu bi ngéda'. Hala nyen **Allah** a nimis batjél-hémle. ﴾75﴿ Hala a yé ni nsaa inyu mahak manan ma yañga' i nkoñ' isi, ni inyu' gwom ni bé lôôha kônôl masé: ﴾76﴿ Jôba ni mu' mañwemel ma jahannama inyu yén mu koñ ni koñ. Kinje liyéénelibe inyu bôt ba ngôk! ﴾77﴿ Nihbe ni, hodo le likak li **Allah** li yé maliga. Too Di ñunda we mahogi mu' i mam Di ntine bo mabéhna, too Di nti we nyemb' (bisu bi ngéda), i Bésni ni nyen ba ga témb.

﴾78﴿ Di bi om yaga ki baôma' bisu gwoñ bi ngéda. Di ñañle we miñañ inyu bahogi ikété yap, bape Di tjél añle we. Ni ñôma a kôli bé lona yimbne yo-kii-yo (biniigana gwo-kii-gwo) he nduk ni kunde i **Allah**. Ingéda ora i **Allah** i ga lo ni, mbagi sép i ga tiba; babod-bitembee ni, ba ga nimil hies. ﴾79﴿ **Allah** nyen a bi ti béé binuga inyuboñle ni bet bihogi' i ngi; bihogi ki, ni je. ﴾80﴿ Ni gwé ki minseñ (mimpe) mu; ni inyuboñle ni kôsna ngim yom i i yé béé' miñem[1]. Ni mu ki' i ngi yap, ni' i ngi' bikuñga, ni mbeegana. ﴾81﴿ A ñunda ki béé biyimbne gwé; imbe yimbne i **Allah** ni nla ni tañba? ﴾82﴿ Ba nhiôm ni bé mu' i nkoñ' isi ni tehe lisuk li' bet ba bi bôk bo' bisu bi ngéda? ba bé bôl iloo bo, ba bééna ki ngui ngandak; ba yék ki bitigil bi gwom mu' i nkoñ' isi; ndi' i gwom ba bi kôsna bi bi bane bé bo nseñ. ﴾83﴿ Baôma bap ba béé ba lôl ni bo ni biyimbne bi ndémbél, ba kahal pugle ni masé ni' yom ba bééna kikii yi; ndi' i yom ba bé uge, i bi kwél bo. ﴾84﴿ Kii ba ntehe ni kogse yés, ba kal le 'di nhémle **Allah** nyetama, di ntañba ki' gwom di bé kéda Nye'; ﴾85﴿ Ndi hémle yap, ba ma tehe kogse yés, i bi hôla bé bo tojam. Hala a yé matéak ma **Allah** inyu minlimil ñwé' bisu bi ngéda. Hala ni nyen batjél-hémle ba bi nimil hies.

---

1 lihat

PES 41: FUSSUILAT
(Mintoñlak mi bibañga) – *minlôn 54*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ha, mîm ﴾2﴿ Masôs ma biniigana bi mbû ma yé ni ***Ntééda*** ni ***Ntohol***, ﴾3﴿ Kaat i minlôñ mi yé ntoñlak; Kur'an i hop'arab, inyu litén li bayimam, ﴾4﴿ Nlegel-ñwin-nlam ni mbéhe; ndi ngandak ikété yap i ntonba; ni bo ba noga bé. ﴾5﴿ Ba kal le 'miñem ñwés mi yé nyibik mu' i yom u nséblene bés, maôô més ki nlegek; ngaa i yé ki nségék ipôla bés ni we; gwel ni nson, yag bés di ngwel'. ﴾6﴿ Kal (bo) le 'me yé ndigi mut-binam kii béé; biniigana bi mbû bi ntina me le Nyambe nan a yé Pombe-Nyambe; telbana sép i ke i nyeni ni bad Nye ñwéhél'. Ndi ngoo ni bakolbaha-Nyambe, ﴾7﴿ Ba ba nti bé zakat, ni bo ba tjélék hémle niñ' i mbus-nyemb. ﴾8﴿ Ni maliga le' bet ba nhémle Nyambe ni gwel mam-malam, ba ga bana nsaa i ngi-ñwaa. ﴾9﴿ Kal (bo) le 'ni ntjél hémle' Nwet a bi hek hisi' dilo dibaa ni ti Nye bikolba? Nyen a yé *Nwet*-minkoñ ñwominsôna, ﴾10﴿ A bi bel ki dikôa mu' i ngi yéé, a sayap ho; a tééne ki ho makébél méé' dilo dina di di kôli ntel-ngéda'; (a yé ndimbhe) inyu babad-mambadga; ﴾11﴿ A hielba' i ngi i bak ond ni kal yo, yag ni hisi le 'lona béé bo'ibaa ni ngwés to ni ngwés bé'; ba kal le 'di nlo ni manôgla'.

﴾12﴿ A yoñ ni makitik i hek ngi isâmbok' dilo dibaa, ni yeelene hikii ngi nson (nseñ) wé. Di eñg ki' ngi i i yé' isi ni bitûngeñ (tjôdôt) ni tat yo. Hala a yé ora i Ngui-momasôna ni Nyimam nunkeñi. ﴾13﴿ Ibanile ba ntonba, kal (bo) le 'me mbéhe béé inyu mbambat' ntén i bi kwél lôk âd ni i tamûd'; ﴾14﴿ Ingéda baôma ba lôl bo' bisu ni' i mbus yap (ni kal bo) le 'ni bégés ndigi **Allah** nyetama'. Ba kal le 'bale *Nwet* wés a gwés ki a nsuhul biangel; bés di yé ni batjél-hémle' i yom ni ñômna'. ﴾15﴿ Inyu lôk âd ni, ba bi ngôkôp' i nkoñ' isi ngi-njom ni kal le 'bonje ba nloo bés ngui'? ba bi tehe ni bé le **Allah** nu a bi hek bo a bi loo bo ngui? ba bi pénda ki (ba bi yahal ki) biyimbne gwés. ﴾16﴿ Di tjékle ni bo suna' i mbuk-mbebi' dilo-dibe inyu nôôdaha bo njiiha i wonyu hana i niñ' i nkoñ' isi; ndi njiiha i mbus-nyemb i nloo ha; ni bo ba ga bana bé mahôla. ﴾17﴿ Inyu lôk tamûd ni ki, Di bi nand bo éga; ndi ba bi siñge libak li ndim iloo éga; mbamga' njiiha i wonyu i gwel ni bo inyu nson ba bi gwel. ﴾18﴿ Di sôñ ki' bet ba bi hémle ni kon Nyambe woñi. ﴾19﴿ Ni kel baoo ba **Allah** ba ga kodba ni ke i hié, ni bo ba nyugna ki mu (ni bo ba umbba ki mu); ﴾20﴿ Letee ba pam mu, maôô map, ni mis map, ni bikôkôô gwap ba telbene bo mbôgi inyu' mam ba bi boñ.

﴾21﴿ Ba ga kal ki bikôkôô gwap le 'lelaa ni ntelbene bés mbôgi'? bi kal (bi timbhe) le '**Allah** nyen a mpôdha bés, Nye nu a mpôdha hikii yom; Nye ki nyen a bi hek bés' ngélé' i bisu, i Nyeni ki nyen ni ntémb'. ﴾22﴿ Ni bak bé le ni semba le maôô manan, ni mis manan, ni bikôkôô binan ba telbene bé béé mbôgi; ndi ni hoñlak ni ki le **Allah** a nyi bé jôga li mam mu' bigwélél binan. ﴾23﴿ 'Mahoñol ma mon ni banga inyu *Nwet* nan nu a nkot béé, i nya i yé le ni njôb' ntôñ' i banimlaga. ﴾24﴿ Too ba nihbe, hié hon hi ga ba bo homa-liyééne; ndi to ibale ba nyéñ ñwéhél, ba nla ni ha bé ba ikété bakôsna-ñwéhél; ﴾25﴿ Di bi tééne ki bo bake-lôñ (mimbû-mimbe) ba ba bi lémhene bo' yom i béé bo' bisu ni' i mbus yap; lipôdôl li mbagi-nôgôs li kwél ni bo' i ngi nlélém kii mintôñ mi bayoñ ni mi bôt ba binam mi mi bi bôk bo' bisu bi ngéda; ni maliga le ba béé banimlaga. ﴾26﴿ Batjél-hémle ba bi kal ki le 'ni emble bañ' i Kur' an i, ni yôhga ki yo inyuboñle ni yémbél'. ﴾27﴿ Di ga nôôdaha ni bangihémle soso njiiha; Di tine ki bo nsaa mu' magwelek map mabe kiyaga. ﴾28﴿ Hala ni nyen nsaa i baoo ba **Allah** i ga ba hié, ba ga bana liyééne li boga mu, (kikii) nsaa inyu lipéndga ba bi pénda bibañga gwés. ﴾29﴿ Bangihémle ba ga kal ki le 'a *Nwet*, unda bés' bet ba bi yumus bés ikété bayoñ ni bôt ba binam, di bii bo' isi-yés i makôô inyuboñle ba ba bôt ba si-si'.

﴾30﴿ I bet ba nkal yaga le '*Nwet* wés le **Allah**', ndi ba telbak ki (sép' i njel-Nyambe), biangel bi nsôs' i ngi yap[1] (ni kal bo) le 'ni kon bañ woñi, ni tjelel bañ to; ndi leegana ñwin-nlam i loñ-ngi i ba bi bôn béé, ﴾31﴿ Di yé mawanda manan hana i niñ' i nkoñ' isi ni' i mbus-nyemb; nyoo ni ga bana' i yom ni nsômbôl, ni banga ki' i yom ni mbad mu: ﴾32﴿ Maleege ma Nti-ñwéhél ni *Ntohol*'. ﴾33﴿ Ndi baa nje a mpot bibuk-bilam iloo' nwet a nsébél (bôt) yak **Allah**, a gwelek ki nson-nlam, ni kal le 'me yé yaga man base' i islâma'. ﴾34﴿ Longe ni béba ba kôli bé (ba ta bé nlélém). Sôñga béba ni mam-malam; u béñge ni le' nwet we-ni-nye ni banga ôa a nyiga yila we líwanda li ñem-gwéha, ﴾35﴿ Ndi hala a ntina ndigi' bet ba nihbe; a ntina ndigi ki' nwet a gwé masoda makeñi; ﴾36﴿ Ndi ibale satan a ntinde we i boñ ntén-impe, yéñ lisolbene yak **Allah**; ni maliga le nyen a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴾37﴿ Ikété biyimbne gwé ki: u ni binjâmuha, lôñni hiangâ ni sôñ; ni ôôbak bañ' bisu bi hiangâ to bi sôñ; ndi ôôbana' bisu bi **Allah** nu a bi hek gwo, ibale nyen ni mbégés. ﴾38﴿ Ndi ibale ba nhûmba ni ngôk…, ngo' bet ba yé' bisu bi *Nwet* woñ ba nti Nye lipém jû ni binjâmuha, ba waa bé*.

1 ingéda manyodi map hana' i nkoñ' isi (ingéda yap' nyemb)

﴾39﴿ Mu ki ikété biyimbne gwé, u ntehe hisi hi nyoode; ndi kunda yada Di nsuhlene ho malép' i ngi, hi ntôde ni hûmba; i Nwet a nti ni ho niñ, nyen a ga tugul bawoga. Ni maliga le a gwé ngui i boñ hikii jam. ﴾40﴿ I bet ba nheñel ngobol i bibañga gwés (to yahal gwo), ba ga bunda bé Bés (ba ga solob bé bés). Wee' nwet a ga léña i hié a ga ba ni longe iloo' nwet a ga lo ni hogbe'i mahoñol i kel-bitugne? boña ni' i yom ni ngwés; hodo le a ntibil yi' i mam ni mboñ. ﴾41﴿ Hodo le' bet ba ntjél hémle mbigda i ma lôl bo…, ni maliga le a yé kaat i ngui (bitilna bi ngui). ﴾42﴿ To' bisu gwé, ndi to' i mbus yéé, biyômôk (bitembee) bi nlôl bé yo le bi ntisba yo; i yé nsuhlak ni Batupék, Nyonok ni bibégés. ﴾43﴿ I mam ma mpôda we, mon ma bi pôda yaga baôma' bisu gwoñ bi ngéda. Ni maliga le *Nwet* woñ nyen a yé Nwet-ñwéhél ni Nwet-kogse-keñi. ﴾44﴿ Bale Di pémhene' Kur'an ini' i nkén-hop, ki ba bi kal le 'ki bibañga gwé bi yé to ntoñlak longe; nkén-hop ni man'arab (ñôma)'. Kal (bo) le 'inyu' bet ba nhémle Nyambe, i yé éga ni matibla (mbom' matibla)'; ndi' bet ba nhémle bé ba gwé ndok' maôô map, ba bak ki ndim mu; ba bon ba nséblene nonok. ﴾45﴿ Di bi ti yaga ki Môsi kaat, ndi ngi-manôgla a pam mu; bale buk i *Nwet* woñ i bôk bé pôda, ki mbagi i bi tiba ipôla yap; ni maliga le ba yé ikété soso-pééna mu. ﴾46﴿ Tonje a nsal nson-nlam, a nsélél nyu yéé; ndi tonje a mboñ béba, a mbôñôl nyemede. Ni *Nwet* woñ a tane bé minlimil ñwé nkoda.

﴾47﴿ **(49)** Mayi ma ngeñ ma ntémb ndigi' i nyeni; tatam yo-kii-yo i mpam bé mu' i lâkôb yéé, to ñin wo-kii-wo u nembee bé ndi to gwal ibabé ni yi yéé. Ni kel a ga sébél bo (ni bad bo le) 'bikolba gwem bi yé hee'? b'a kal le 'di mpahlene we le to wada wés a nla bé telep mbôgi mu'. ﴾48﴿ I yom ba bé bégés' bisu bi ngéda i ga tjôô ki bo, ba léba ki le ba gwé bé likil li ngwé. ﴾49﴿ Mut-binam a nwaa bé sômbôl yom-lam (gwom-bilam); ndi ibale ndutu i ngwel nye, a nlehel ni ñem ni sôhga. ﴾50﴿ Ibanile Di nôôdaha nye mu' masoda ma ma nlôl i bésni' mbus-ngéda ndutu i ngwel nye, a nyôgôô le 'bini bi yé' i gwem; me nhoñol béme to le ngeñ i ga baambe; ibakile me ntémb yak *Nwet* wem, ni maliga le me gwé lôôha-longe' bisu gwé'. Di ga yeelene ni batjél-hémle' i mam ba bi boñ, Di nôôdaha ki bo mu' i soso-njiiha. ﴾51﴿ Ingéda di nyôge ki mut-binam ni gwom-bilam, a mbagba ni témb' i yéé pes; ndi ingéda ndutu i ngwel nye, a nyila mboñ-minténdéé mi mayagal. ﴾52﴿ Kal (bo) le 'ni ntehe ni? ibale (kur'an) i nlôl yak **Allah** ndi béé ni yiga pénda yo, nje a yé nyômôk iloo' nwet a ntjama nonok ikété litjél-hémle'? ﴾53﴿ Di ga unda bo biyimbne gwés mu' mambok ni mu' manyu map bomede letee i yeelana bo le (Kur'an) i yé toi maliga. Baa hala a kôli ni bé le *Nwet* woñ a telep Mbôgi i hikii jam? ﴾54﴿ Baa i'tabé maliga le ba yé ikété pééna mu' liboma ni *Nwet* wap; ntiik! Nye ni nyen a yé Nkéña gwom gwobisôna ni mam momasôna.

PES 42: ACH-CHÛRÂ
(Libad-mahoñol) – *minlôñ 53*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ha, mîm ﴾2﴿ Aïn, sîn, kâf, ﴾3﴿ Hala nyen **Allah**, Nguimomasôna ni Batupék a nsuhlene we biniigana bi mbû nlélém kii' bet ba bi bôk we' bisu bi ngéda. ﴾4﴿ Gwom (gwobisôna) bi ngingi ni bi hisi bi yé' gwé; a yé ki Nungingi ni Nunkeñi. ﴾5﴿ I yé i yégle ndék le ngi i bôô ibôdôl' hitôt; biangel ki, bi béghak lipém li *Nwet* wap ni bad nye ñwéhél inyu' bet ba yé' i nkoñ'isi. Ntiik! Ni maliga le **Allah** nyen a yé Nti-ñwéhél ni *Ntohol*. ﴾6﴿ Inyu' bet ba nyoñ binigbene ibabé Nye, **Allah** a ntééda maboñok map; u tane ni bé bo ntat. ﴾7﴿ Hala ki nyen Di nsuhlene we kur'an i hop arab inyuboñle u béhe nyañ-minkoñ ni' bet ba yé wo ipañ; ni le u béhe inyu kellikoda i pééna i ta bé mu; bahogi (ba ga ba) i loñ-ngi, bape' i bee-hié. ﴾8﴿ Bale **Allah** a gwés ki, ki a bi boñ le ba ba ntôñ wada (le ba kida ntôñ wada); ndi a njubus' nwet a ngwés ikété tohi yéé; bôt ba nkoda ki, ba ga bana bé nhôla ndi to nsôñ. ﴾9﴿ Too ba nyoñ ni bahôla ibabé Nye; **Allah** ki nyen a yé Nhôla, nye ki nyen a ntugul bawoga, nye ki nyen a gwé ngui i boñ hikii jam. ﴾10﴿ Mu ki' i mam ni gwééne ngimanôgla, mbagi yap i yéne ni yak **Allah**; hala ni nyen **Allah** a yé, *Nwet* wem; nyen me mbôdôl ñem, i nyeni ki nyen me ntémbna bisoohene;

﴾11﴿ Nhek ngi ni hisi, a bi tine béé baa mu' manyu manan, yag ni binuga nlôm ni ñin; a mbulhene béé mu; yom yo-kii-yo i mpôna bé Nye. Nyen a yé ki Nnok ni Ntehe-mam. ﴾12﴿ Nyen a gwé masôô ma gwom bi ngingi ni bi hisi; a mbulhene makébél (masoda méé) tonje a ngwés ni hubus. Ni maliga le a yé Nyimam momasôna. ﴾13﴿ Inyu base, a ntééne béé nlélém-yom a bi tééne Nôa. I yom Di nti ki we kii biniigana bi mbû ni' yom Di bi ti Abraham, ni Môsi, ni Yésu (nlélém) le «ni tjam base ndi ni baglaga bañ mintjep mu». i yom u nséblene babégés-bisat i neene bo mbuge-jam. **Allah** a mpohol ni kôôgaha' nwet a ngwés bebee ni Nye, ni éga' nwet a ntémbna bisoohene' i Nyeni. ﴾14﴿ Ndi ba bi bagla ndigi mu i pééna-kiñ bo-ni-bo yi i ma lôl bo (biniigana bi ma lôl bo). Bale buk i *Nwet* woñ i bôk bé pôda' bisu bi ngéda inyu likak li li yé ntéébaga, ki mbagi i yé ntibga ipôla yap; ndi' bet ba bi yégla kaat' i mbus yap ba yé (len) ikété pééna mu. ﴾15﴿ Sébél ni bôt mu (i njel i); telep ki sép kii ora i ntina we; u noñ bañ to biyômôk gwap. Kal ki le 'me nhémle' yom **Allah** a nsuhul kii kaat; ora i ntina ki me le me ba sép ipôla nan; **Allah** a yé *Nwet*-wés ni *Nwet*-nan; magwelek més ma mbéñge bés, yag béé magwelek manan ma mbéñge béé; nseñ i ta bé i pééna bés ni béé; **Allah** a ga kot bés-bobasô; i nyeni ki nyen matémb ma yéne;

﴾16﴿ Ndi' bet ba mpééna iynu **Allah**' i mbus-ngéda nsébla wéé i neebana, pééna yap i gwé bé nseñ wo-kii-wo' bisu bi *Nwet* wap; hiun hi ga kwél ki bo' i ngi; ba ga bana ki soso-njiiha'. ﴾17﴿ **Allah** nyen a bi suhul kaat (bitilna) ni maliga lôñni likobo li bikééhene; we u nyi ni laa? ngo i nla pam le ngeñ i ba bebee; ﴾18﴿ I bet ba nhémle bé yo, ba nsép yo: ndi' bet ba nhémle, ba nkon yo woñi, ba nyi ki le i yé maliga. Ntiik! i bet ba mpééna inyu ngeñ ba yé nonok ikété yimil. ﴾19﴿ **Allah** a yé Litob-li-ñem inyu minlimil ñwé (inyu babôñôl-béé); a nkébél' nwet a ngwés. A yé ki Lôs ni Ngui-momasôna. ﴾20﴿ Tonje a nsiñge sal wom inyu libumbul li mbus-nyemb, Di ga bulhene nye libumbul jé; ndi tonje a nsiñge sal wom inyu libumbul li nkoñ'isi, Di ga ti nye mu, ndi a ga bana bé ngaba' i mbus-nyemb. ﴾21﴿ Wee ba gwé ni bikolba bi bi ntééne bo mambén ma base ma **Allah** a bak ngi tine kunde? bale he buk i makitik ma nsôk bé, ki mbagi i yé ntinak ipôla yap. Ni maliga ki le bôt ba nkoda ba ga bana njiiha keñi. ﴾22﴿ U ga tehe bôt ba nkoda ni woñi mu' i mam ba bi boñok, njiiha ki i kwélak bo'i ngi. I bet ba bi hémle Nyambe ni boñ mam-malam ba bak ikété Raôda (bahoma ba mbônji) i ñwom mi binunuma; ba ga bana' i gwom ba ga sômbôl' bisu bi *Nwet* wap. Hala a yé yaga masoda makeñi.

﴿23﴾ Hala a yé ñwin-nlam **Allah** a nlegel babôñôl-béé ba ba nhémle ni boñ mam-malam. Kal (bo) le 'me mbad béme béé nsaa mu, he nduk gwéha i lihaa'. Tonje a mboñ longe-jam, Di ga kônde nye lôôha-longe mu. Ni maliga le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni Nti-mayéga. ﴿24﴾ To lakii ba mpot le 'a mbod bitembee ni bébe gwo **Allah**'. Bale **Allah** a gwés ni, ki a nyib ñem woñ. Ni **Allah** a nsôyôi (a nsas) bitembee ni yigye maliga ni bibuk gwé. Ni maliga le a yé Nyi-matihil ma miñem. ﴿25﴾ Nye ki nyen a nleege bisoohene bi babôñôl-béé ni sas dihôha. A nyi ki' mam ni mboñ. ﴿26﴾ A nyônôs ki njômbi i' bet ba nhémle ni gwel mam-malam ni kônde bo mu' masoda mé; ndi bangihémle ba gwé soso-njiiha. ﴿27﴾ Bale **Allah** a yôgge ni babôñôl-béé (bobasôna) ni makébél' i nkoñ' isi, ki ba yé nyubdaga wo[1]; ndi a nsuhul' yom a ngwés ni hihéga. Ni maliga le a yéne babôñôl-béé Ntibil-yi ni Ntehe-mam. ﴿28﴾ Nye ki nyen a nsuhul nop-masoda ni ñwand masoda mé, ba ma lehel ñem. A yé ki Nhôla, Nyonok ni bibégés. ﴿29﴾ Mu ki' biyimbne gwé héka i ngi ni hisi, ni` gwom a bi ñwand mu kii bihékél bi niñ; a gwé ki ngui i kod gwo ingéda a ga gwés. ﴿30﴾ Jo-kii-jo jam-libe li li ngwel béé, li yé ni ligwelek li moo-manan. A ñwéhél ki ngandak' mam. ﴿31﴾ Ni ga la ni bé pei' i nkoñ' isi; ni ga bana bé to nhôla ndi to nsôñ ibabé **Allah**.

1 liyeb li nkus ni li bon li nla bane mut-binam masoda ma ma nlôl yak Nyambe, inyule lihat ni lingwañ ba yé gwom bi manoodana, bi nla yumus mut-binam ni kena nye' i njel-yimil

﴾32﴿ Mu ki' biyimbne gwé, bikuñga' i ngi' tuye weengoñle dikôa; ﴾33﴿ Ibale a ngwés, a mômôs mbuk-mbebi; gwo ni bini bi ntegep ñwee' i ngi yéé (i ngi tuye). Hodo le biyimbne bi ndémbél bi yé mu inyu tonje-mut-hônba ni nti-mayéga; ﴾34﴿ Tole a nluhul gwo (bikuñga) inyu magwelek map mabe; ndi a ñwéhél yaga ngandak. ﴾35﴿ I bet ba mpééna ki inyu biyimbne (biniigana) gwés, ba ntibil yaga yi le ba gwé bé lisembna (likil li ngwé). ﴾36﴿ I gwom bi ntina ni béé (lihat to lingwañ) bi yé ndigi gwom bi malôga bi nkoñ' isi bi bi ntagbe; ndi' gwom bi yé' bisu bi Nyambe, bi yé longe kiyaga ni boga inyu' bet ba nhémle **Allah** ni bod ñem ni *Nwet* wap; ﴾37﴿ Ba ki ba nsemba bibéba-bikeñi ni bijôñ (bipôm); i mbus-ngéda ba nyodop ki, ba nyiga ñwéhél; ﴾38﴿ Ba ki ba neebe nsébla' i *Nwet* wap, ni boñ masoohe, ni badna mahoñol bo-ni-bo mu' i mam map[1], ni pémés ki mu' i gwom Di nti bo; ﴾39﴿ Ba ki, ingéda ba nkôs bibômôl, ba nyi timbhe, ﴾40﴿ Ndi nsaa (ndimbhe) i jam-libe i yé jam-libe nlélém. Tonje a ñwéhél ni pubus ñem, nsaa wé u mbéñge **Allah**. Ni maliga le a ngwés bé bôt ba nkoda. ﴾41﴿ Inyu' bet ba ntimbhe mam, ba ma kôs bipuyui, njel' bisoman i ta bé; ﴾42﴿ Ndi njel' bisoman i yéne ndigi inyu' bet ba ntééñga bôt ni lona mpuñgu' i nkoñ'isi ngi-njom; ba bon ba ga bana njiiha keñi. ﴾43﴿ Ndi' nwet a nihbe ni ti ñwéhél, ni maliga le hala a yé yaga mu' makitik (ni nlama yoñ) inyu hikii jam. ﴾44﴿ Tonje **Allah** a nimis ki, a gwé ni bé nhôla' i mbus Yéé; u ga tehe ni bôt ba nkoda ba nkal, ba ma tehe njiiha le 'baa njel i yé i tiimba bôdôl (niñ)?'

---

1 ane' i makiñ i yé longe-jam, ndi hikii loñ, hikii nkena-bôt a nlama bana ora; ora i Nyambe ni ñôma wé i nlama bôñlana…

﴾45﴿ U ga tehe ki bo, mbambbak mu' i bee-hié, ni woñi ikété njiiha, ba nunga mbemel; i bet ba bi hémle ba kalak le 'hodo le banimlaga ba yé' bet ba nimis bomede ni bôt bap' i kel-bitugne'. Ntiik! hodo le bôt ba nkoda ba ga ba ikété nko-njiiha. ﴾46﴿ Ba ga bana bé to nhôla nye-kii-nye i sôñ bo ibabé **Allah**; i nwet **Allah** a nimis ni, a gwé bé njel yo-kii-yo. ﴾47﴿ Timbhana nsébla i *Nwet*-nan ilole kel i **Allah** a ga bugus bé likak i mbaambe; yokela ni ga bana bé lisolbene jo-kii-jo ndi to litéñél. ﴾48﴿ Ibanile ba ntonba..., Di bi om bé we' i boni le u tat bo; u gwé ndigi (pil) le u bambal (biniigana). Ingéda Di nôôdaha mut-binam mu' masoda més, a nkônôl masé mu; ndi ibale libe li ngwel bo inyu magwelek ma moo map..., mut-binam a yé yaga ni ntjél-hémle. ﴾49﴿ **Allah** nyen a gwé nkok-liane i ngi ni hisi; a nhek' yom a ngwés; i nwet a ngwés, a nti nye bingond; a tinak bilok' nwet a ngwés; ﴾50﴿ To yaga le a nti bilok ni bingond; a nyilha ki kom' nwet a ngwés. Ni maliga le a yé Nyimam nunkeñi ni Ngui-momasôna. ﴾51﴿ Mut-binam a gwé bé le **Allah** a pôdôs nye nya' ipe he nduk ni biniigana bi mbû, tole' i mbus nteendi, tole a om ñôma (angel) nu a nti biniigana bi mbû ni kunde yéé inyu' yom a ngwés. Ni maliga le a yé Nungingi ni Batupék.

﴾52﴿ Hala ki nyen Di nsuhlene we mbû, i lôlak mu' i ora yés; u banga ni bé yi yo-kii-yo inyu kaat (bitilna), to inyu hémle; ndi Di mboñ yo le i ba mapubi ma Di ñégna' nwet Di ngwés ikété minlimil ñwés. Ni maliga le u ñéga' i njel' téé sép, ﴾53﴿ Njel' **Allah** nu a yé Nwet-gwom bi ngi ni hisi. Baa yak **Allah** (baa'bisu bi Nyambe) bé nyen gwom gwbisôna ni mam momasôna ba ntémb?

PES 43: **AZ-ZUGHRÛF**
(Bieñg) – *minlôñ 89*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ha, mîm ﴾2﴿ Wee kaat-ndoñol, ﴾3﴿ Di bi suhul (Di bi boñ) yaga yo, kur'an' i hop-arab, inyuboñle ni hek pék; ﴾4﴿ Ni maliga le i yé mu ikété nyañ-kaat, bebee ni Bés, mbédhak' i ngi ni nyonok ni pék. ﴾5﴿ Wee Di ga todol ni béé ni tjél ti béé mbigda inyule ni yé litén li bôt ba ngôk? ﴾6﴿ Bapôdôl ndi bapôdôl le Di bi om mu' i tjai di bisu; ﴾7﴿ Ndi mpôdôl nye-kii-nye a lôl bé bo le ba uge bé nye (le ba yahal bé nye). ﴾8﴿ Di bi tjé ki' bet ba bé loo bo libak; Di yoñ ki dihéga mu' i tjai di bisu. ﴾9﴿ Ibakile u mbad bo le 'nje a bi hek ngi ni hisi?', ba nkal yaga we le 'Ngui-momasôna ni Nyimam nyen a bi hek gwo', ﴾10﴿ Nyen a bi ti béé hisi kikii nañ-ligwééne, a sañglene ki béé dinjela inyuboñle ni nôñôl (mu).

﴾11﴿ Nye ki nyen a nsuhul malép ma lôlak' i ngi ni ora yéé (nop), ni tôdlene minkoñ-minwoga mu; hala nyen ni ga pam (ni ga tuge). ﴾12﴿ A bi hek gwom gwobisôna nlôm ni ñin, a ti ki béé bikuñga ni binuga bi ni mbet' i ngi, ﴾13﴿ Inyuboñle ni yogop mu' mbus yap, ni bigda ni masoda ma ***Nwet***-nan ni ma bet gwo' i ngi, ni pot le 'lipém li ba ni' Nwet a nti bés' i gwom bini, ki i yé le di bak bé di gwé ngui i bémbe gwo, ﴾14﴿ Ni maliga ki le yak ***Nwet*** wés nyen di ntémb'[1]. ﴾15﴿ Ba bi yilha ki minlimil ñwé (bihékél gwé) bijô gwé bi nyu. Hodo le mut-binam a yé yaga soso ntjél-hémle. ﴾16﴿ Tole a bi yoñba ni bingond mu' i gwom a nhek, a tébél béé bilok? ﴾17﴿ Ingéda ba nlegel ki wada-wap ligwéé li nlélém-yom ba nhoñlene ***Ntééda***, su wéé u nkôb jiibe ni ndudu' mahoñol, a bak ki nyodbak; ﴾18﴿ Kii i yé le' nwet a néñél ikété biéñgba (mudaa), ndi a la bé pot bibuk bi bi nôga ingéda pééna? ﴾19﴿ Ba bi yoñ ki biangel bi bi yé babôñôl ba ***Ntééda*** le ba yé bôdaa, ba béé ni mbôgi mu' i héka yap? mbôgi yap i ga tilba, mambadga ma béda ki bo. ﴾20﴿ Ba bi kal ki le 'bale ***Ntééda*** a gwés, ki di bi bégés bé bo'; ba gwé bé yi yo-kii-yo mu; ba noñ ndigi mayôñgô. ﴾21﴿ Wee Di bi ti ni bo kaat' bisu gwé bi ngéda ndi wee ba kébra yo? ﴾22﴿ Ndi yom ba mpot le 'di bi koba basôgôl bés' i ngim-ntôñ (i ngim njel-hémle), di noñ ndigi ki mabal map'.

---

1 minlôñ mini ñwo'ima mi yé mu' masoohe mut-binam a nlama boñ ingéda a ntelep' maké

﴾23﴿ Hala ki nyen Di ma om bé mbéhe nye-kii-nye' i ngim nkoñ le minhat ñwé mi bôt mi kal bé le 'di bi koba basôgôl bés' i ngim ntôñ, di noñ yaga ndigi ki mabal map'. ﴾24﴿ **(50)** A kal (bo) le 'to bale me nlona béé njel-lam iloo i ni bi kobna basôgôl banan?', ba kal le 'bés di yé batjél-hémle' i yom ni ñômna'. ﴾25﴿ Di bi timbhe ni bo maboñok map; béñge ni kii lisuk li bôt ba pééna li bi ba. ﴾26﴿ Ni ngéda Abraham a kal nsañ ni litén jé le 'me nyan yaga' i gwom béé ni mbégés, ﴾27﴿ He bes' Nwet a bi hek me. Ni maliga le nyen a ga éga me'. ﴾28﴿ A yilha yo tigil-buk mu' i ndaae yéé inyuboñle ba témb (yak Nyambe). ﴾29﴿ Ndi Di bi yôge ba bôt, yag ni basôgôl bap letee maliga ma lôl bo, lôñni bañga-ñôma. ﴾30﴿ Ndi kii mapubi ma nlôl bo, ba kal le 'makañ mana, bés di nhémle bé to mo'. ﴾31﴿ Ba kal ki le 'bale i kur'an ini i suhul to' i ngi mut-nkeñi[1] munu' mabôñ mo'imaa'; ﴾32﴿ Baa bon ba nkab masoda ma *Nwet* woñ? Bés bon Di nkab makébél ipôla yap hana' i nkoñ' isi, Di bédhak ki bahogi bitel' i ngi bape inyuboñle bahogi ba yoñ bape bilébla. Masoda ma ***Nwet*** woñ ki, ma yé longe kiyaga iloo' gwom ba nkot. ﴾33﴿ To bale bôt ba binam ba ba bé ntôñ wada, ki Di bi boñ ndigi le batjél-hémle ***Ntééda*** ba bana mandap ma minyôl mi moni ni makala i bet mu,

1 bôt ba nkus: Al walid ibn al mugira mu' libôñ li Mek, tole Urwa ibn masûd mu' libôñ li Taif

﴾34﴿ Ni le mandap map ma bana mañwemel, ni makôndô ba ntôômana moo' i ngi, ﴾35﴿ Ni bieñg. Bi gwobisôna bi bak ni ndigi gwom bi malôga bi niñ' i nkoñ' isi bi bi ntagbe; ndi niñ'i mbus-nyemb, bisu bi *Nwet* woñ, i bak inyu bakon-Nyambe woñi. ﴾36﴿ Ndi tonje a nkwo ndim mu' i mbigda i *Ntééda*, Di nitis nye satan (mbû-mbe) u u nyila nye koo-bo-toñ (libal-bo-isi). ﴾37﴿ Ni ñwo (mimbû-mimbe) mi nimis bo njel; bo (bôt) ba hoñlak le ba téé sép. ﴾38﴿ Letee a lo' i bésni, a kal le 'ki mbagla i yé to ipôla bésna-we ntel' liké li mapémél ma hiangaa mo'imaa; kinje béba' i nke-lôñ!'; ﴾39﴿ (i njelek i) i ga bane bé béé nseñ yokel, ni ma kwo nkaa le ni kodba ikété njiiha. ﴾40﴿ Baa we nyen u nôgha bôt ba ndok, ndi to éga bôt ba ndim' i njel, to ba ba yé ikété biyômôk bikeñi? ﴾41﴿ Bés ni bon Di ga kiha we (Di ga ti we nyemb); Bés ni ki bon Di ga tja mapil map. ﴾42﴿ Too Di ñunda we' i yom Di mbôn bo (njiiha)…, Di gwé ni ngui' i ngi yap. ﴾43﴿ Ôm ni siñ mu' i yom i nsuhlana we kii biniigana bi mbû; ni maliga le u tééne' i njel' téé sép. ﴾44﴿ A yé yaga ki mbigda inyu yoñ ni inyu litén joñ; mambadga ki, ma ga béda béé' i mbus-ngéda. ﴾45﴿ Bad ki' bet Di bi om' bisu gwoñ bi ngéda ibale Di bi téé banyambe bape le ba béghana he nduk *Ntééda*. ﴾46﴿ Di bi om yaga ki Môsi ni biyimbne gwés yak Faraô ni baûûm béé; ni nye a kal (bo) le 'me yé ñôma nu *Nwet*-minkoñ ñwominsôna'. ﴾47﴿ Kii a nlona ni bo biyimbne gwés, bo ni bana ba bi keglene gwo hiol.

﴾48﴿ Hikii yimbne Di béé Di unda bo, i béé manyaga iloo ma ma bi tagbe; Di gwel ki bo ni njiiha inyuboñle ba témb (i bésni). ﴾49﴿ Ba kal ki le 'a mut-makañ, séblene bés ***Nwet*** woñ inyu mbônga i a bi yoñ' bisu gwoñ; hodo le di ga noñ njel-sép'. ﴾50﴿ Kii Di mal ni ndigi péyés bo njiiha, bo bana ba bi bôk litiñ. ﴾51﴿ Ni Faraô a sébél litén jé ni kal le 'a bôt bem, baa me bé nyen me gwé nkok-liane i Misr (i égiptô), ni' malép ma kundi me mu' isi-makôô? ni ntehe bé? ﴾52﴿ Baa me ta bé longe iloo hiyeba hi mut hini hi nla bé to tibil pahal bibuk? ﴾53﴿ Bale minkôm mi gôl mi kwél to nye, tole a lo ni biangel inyu yéga nye'. ﴾54﴿ Hala ni nyen a bé yéñ yumus litén jé, hala ki nyen ba bé nôgôl nye; ni maliga le ba béé litén li bibéba bi bôt. ﴾55﴿ Kii ba ñunbaha ni Bés, Di luhul bo ni lû bobasôna. ﴾56﴿ Di bi boñ ni bo le ba ba lisendne ni ndémbél inyu basôk-lo. ﴾57﴿ Ingéda ba nyôñôl bo hihéga inyu man Maria (Yésu), nunki litén joñ li ntonba; ﴾58﴿ Ba nkal ki le 'baa banyambe bés tole Nye, nje a yé longe'? ba nyôñôl ni ndigi we' hihéga hi inyu pééna; ndi ba yé yaga bôt ba pééna. ﴾59﴿ (Yésu) a béé yaga ndigi mbôñôl nu Di bi ti masoda ni boñ le a ba ndémbél inyu bon ba lôk israél. ﴾60﴿ Bale Di gwés ki, ki Di bi boñ bahogi ikété nan le ba ba biangel bi bi nyiha béé' i nkoñ' isi;

﴾61﴿ A ga ba ki biyisne inyu ngeñ; ni péénа ni bañ mu, noña ki me; hala a yé njel' telep-sép. ﴾62﴿ Satan a yumus bañ to béé; ni maliga le a yé ñoo-nan nunkeñi. ﴾63﴿ Kii Yésu a nlona ki bo biyimbne a kal le 'me nlôl yaga béé ni pék, ni inyu koble béé mahogi mu' i mam ni gwééne ngi-manôgla; kona ni **Allah** woñi, ni nôgôl ki me; ﴾64﴿ Ni maliga le **Allah** a yé *Nwet*-wem ni *Nwet*-nan, béghana ni Nye; hala a yé njel' telep-sép'. ﴾65﴿ Ndi mintôñ mi bi bagla mintjep ipôla yap[1]; ndi ngoo ni' bet ba nyôm inyu njiiha i kel-ndutu. ﴾66﴿ Ba mbômle ndigi ngeñ le i puhe bo, ba bemb bé? ﴾67﴿ Yokela-té mawanda ma ga yila baoo bo-ni-bo, he bes bakon-Nyambe woñi. ﴾68﴿ «a babôñôl bem, ni kon ha bañ woñi len; ni béé ni siira bañ to, ﴾69﴿ I bet ba bi hémle biyimbne (bibañga) gwés, ba bak bon ba islâma, ﴾70﴿ Jôba' i loñ-ngi, béé ni baa banan, ni leegana (mu)». ﴾71﴿ Ba ga ba ba ntégbaha bo biséa bi gôl ni mabôndô; mu ki, ba ga bana' i yom (yosôna) miñem ñwap mi nsômbôl ni i i nlémél mis. «ni ga yén ki mu, mba ni mba, ﴾72﴿ Hala a yé ni loñ-ngi i Di mboñ le ni kôdôl inyu nson ni bi gwel, ﴾73﴿ Ni gwé ngandak' i matam mu, ma ni ga ba ni nje».

1 I bet ba bi yoñba jôl li lôk kristô, ba bi bagla mintjep ni tjél noñ biniigana bi Yésu man Maria…

﴾74﴿ Ni maliga le baboñ-mam mabe ba ga ba koñ ni koñ ikété njiiha i jahannama, ﴾75﴿ I i ga hôyôi bé bo; ba ga bana ki lehel-ñem mu. ﴾76﴿ Bés ni bé bon Di bi yumus bo, ndi bomede bon ba béé minyômôk (ba bi gwés ba minyômôk). ﴾77﴿ Ba ga lond ki (ni kal le) 'éé a Mâlik[1], ngo ***Nwet*** woñ a pendel bés (kééra)'; a kal (a timbhe) le 'ngo ni yé mu koñ ni koñ'. ﴾78﴿ Di bi lona yaga béé maliga; ndi ngandak ikété nan i bé oo maliga; ﴾79﴿ Bo yagi ba bé yoñ makitik; ndi Bés bon Di gwé makitik. ﴾80﴿ Tole ba nhoñol le Di nok bé mam map ma nditi to minsooga ñwap. Ntiik! wee baôma bés ba ba yé ni bo, ba ntila. ﴾81﴿ Kal (bo) le 'bale ***Ntééda*** a banga man, ki me yé mut-bisu i bégés nye'; ﴾82﴿ Lipém li ba ni ***Nwet***-ngingi ni hisi, ***Nwet***-arch; a kéhi' i ngi' gwom ba mbônde. ﴾83﴿ Ñwas ni bo ba sôôbe' (biyômôk), ba tuk yaga ki, letee ba boma' i kel ba mbôn bo. ﴾84﴿ Nye ki nyen a yé **Allah**' i ngi, ni **Allah**' i nkoñ' isi; a yé ki Batupék ni Nyimam nunkeñi. ﴾85﴿ Lipém ni bibégés ba ba ki ni Nu a gwé nkok-liane i ngi ni hisi ni i' gwom bi yé ipôla yap; a banga ki mayi ma ngeñ; i nyeni ki nyen ni ga témb. ﴾86﴿ I bet (i gwom) ba nlôndôl ibabé Nye ba gwé bé kiñ-bisoohene, he bes' bet ba bi telep mbôgi mu' maliga ba yik njom. ﴾87﴿ Ibakile u mbad bo le nje a bi hek bo, ba nkal yaga le '**Allah**'; lelaa ba ntonba ni? ﴾88﴿ Buk yéé (njelek ñôma) ki le 'a ***Nwet***, hodo le bana ba yé bôt ba ba nhémle bé'. ﴾89﴿ Bagla ni ni bo, ni kal le 'salâm' (nsañ!); ba ga yi ni' i mbus ngéda.

1 angel yada mu' batat bee-hié

PES 44: AD-DUGHÂN
(Hida) – *minlôñ 59*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ha, mîm ﴾2﴿ Wee kaat-ndoñol, ﴾3﴿ Di bi suhul yaga yo i nsaibak-u; ni maliga le Di bi ba Mbéhe, ﴾4﴿ Mu ikété i nyen makitik ma pék momasôna ma nkuhul ora; ﴾5﴿ Ora i i nlôl i Bésni. Hodo le Bés bon Di ñom baôma. ﴾6﴿ (kikii) masoda ma ma nlôl yak ***Nwet*** woñ. Ni maliga le nyen a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi; ﴾7﴿ ***Nwet***-ngingi ni hisi, ni' gwom bi yé ipôla yap; ibale ni nla toi hémle. ﴾8﴿ nyambe numpe a ta bé ndigi Nye; nyen a nti niñ, a tinak ki nyemb; ***Nwet***-nan ni ***Nwet***-basôgôl-sôgôl banan ba bisu. ﴾9﴿ Ndi ba yé ikété pééna, ba njôha (ba ntuk). ﴾10﴿ Bemb ni, ingéda ngi i ga lo ni hida hi hi nene, ﴾11﴿ Hi hi ga kôb bôt ba binam, hala a ga ba soso-njiiha. ﴾12﴿ A ***Nwet*** wés, bagal bés ni njiiha; hodo le di yé bahémle. ﴾13﴿ Hee mbigda (soñda) i ga lôl ni (ki) bo, ki i yé le ki-toñol-ñôma a bi lôl yaga bo, ﴾14﴿ Ndi ba bi tonbana nye ni kal le 'a yé nnigil-mam ni nkona-njék'. ﴾15﴿ Di yé yaga bahôyôs-njiiha ndék-ngéda; ndi béé ni yé batiimba-ndok. ﴾16﴿ Kel Di ga kogse ni soso-kogse. Bés yaga bon Di yé Ntja-mapil. ﴾17﴿ Di bi noode yaga ki litén li Faraô (bôt ba Faraô)' bisu gwap bi ngéda; ni nsaibak' i ñôma i lôl bo. ﴾18﴿ (ni kal bo) le 'tina me babôñôl ba **Allah**; me yéne béé ñôma nu bod-ñem;

﴾19﴿ Ni le ni ngôkbene bañ (ni ndokbene bañ) **Allah**. Hodo le me nlona béé biyimbne bi bi nene. ﴾20﴿ Me nyéñ ki lisolbene yak *Nwet*-wem ni *Nwet*-nan, tiga le ni tjam me. ﴾21﴿ Ibanile ni ntob bé hémle me, ñwaha ni me'. ﴾22﴿ A bégle ni *Nwet* wé (ni kal) le 'bana ba yé litén li baboñ-mam mabe'. ﴾23﴿ «gwel njel jû we ni babôñôl bem; ndi hodo le ni ga nôña, ﴾24﴿ Ñwas ki lom ñwee; mintôñ ñwap mi gwét ñwon mi ga yin". ﴾25﴿ Ñwom ndi ñwom ni mangen le ba bi yék, ﴾26﴿ Ni bibebela ni mayééne-malam, ﴾27﴿ Ni gwom-bilam mu' i homa ba bé kônôl masé; ﴾28﴿ Hala ni, Di boñ ki le litén lipe jon li kôdôl gwo. ﴾29﴿ Hisi to ngi ba bi ee ni bé bo; ngéda i bi tina bé to bo. ﴾30﴿ Di bi sôñ yaga ki bon ba lôk israél njiiha i wonyu, ﴾31﴿ i Faraô; ni maliga le a béé mbetna-ngôk ikété balel-mbén. ﴾32﴿ Di bi pohol yaga ki bo ni ngim njom' ikété minkoñ ñwominsôna. ﴾33﴿ Di lona ki bo biyimbne bi bi béêna manoodana makeñi ﴾34﴿ Bana ni (bon ba Mek), ba mpot yaga le: ﴾35﴿ 'Nyemb yés i yé ndigi ngélé yada, ndi di ga tuge bé, ﴾36﴿ Lonana ni le basôgôl-sôgôl bés ibale ni yé maliga' ﴾37﴿ Wee ba yé ni longe iloo litén li Tubba? tole' bet ba bi bôk bo' bisu bi ngéda? Di bi tjé (ni) bo, inyule ba béé yaga baboñ-mam mabe. ﴾38﴿ Di bi hek bé to ngi ni hisi ni' gwom bi yé ipôla yap kii jam li mintuk (inyu minjôha tole yañga-jam); ﴾39﴿ Di bi hek ndigi gwo ni maliga (inyu ngim njom), ndi ngandak ikété yap i nyi bé.

﴾40﴿ Ni maliga le kel' makitik ma nsôk i yé libomna jap bobasôna; ﴾41﴿ Kel liwanda li ga hôla ha bé liwanda tojam; ba ga kôsna bé to mahôla; ﴾42﴿ He bes' nwet **Allah** a ga tohol; ni maliga le nyen a yé Ngui-momasôna ni ***Ntohol***. ﴾43﴿ Hodo le e i zakûm, ﴾44﴿ I yé bijek bi mut-mbe; ﴾45﴿ Kikii liga-kei, i ga ba i nkundul ikété' i mabum, ﴾46﴿ Weengoñle malép ma nlék. ﴾47﴿ «Gwela nye, ni ôd nye i ngembe' jahîm, ﴾48﴿ Kôba ki nye malép ma njiiha i hamîm' i ngi`ño. ﴾49﴿ Noode ni, a mut-ngui ni ntôô-mut; ﴾50﴿ Ntiik le ini (njiiha) yon ni bé pééna». ﴾51﴿ Ni maliga le bakon-Nyambe woñi ba ga ba ikété homa-hogbe, ﴾52﴿ Ikété ñwom mi binunuma ni mangen; ﴾53﴿ Ba ga bana mambot ma mboga ni istabrak, mbomnaga. ﴾54﴿ Hala ni, Di ga biibaha ki bo ni bihûr bi banga manuna ma konji; ﴾55﴿ Mu, ba ga ba ba mbad mintén mi matam ñwominsôna ni hogbe' miñem. ﴾56﴿ Ba ga bômda ha bé (ba ga boma ha bé) nyemb mu, ndigi nyemb yap' i bisu; ni Nye a ga kéñ bo njiiha i jahîm. ﴾57﴿ Hala a yé masoda ma ***Nwet*** woñ; hala nyen a yé libumbul li sôk-bôk. ﴾58﴿ Di ntômbôs ni yo[1] mu' hilémb hioñ inyuboñle ba bigda. ﴾59﴿ Bômle ni, yag bo ba mbômle.

PES 45: AL-JÂTSIYA
(Maboñ' isi) – *minlôñ 37*

1 Kur'an

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ha, mîm ﴾2﴿ Masôs ma kaat ma yé ni **Allah**, Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾3﴿ Ni maliga le ngingi ni hisi ba yé biyimbne inyu bahémle-Nyambe. ﴾4﴿ Mu ki i héka nan ni i' gwom a bi bulus ikété binuga, biyimbne bi yé mu inyu' bôt ba nhémle siñ-siñ. ﴾5﴿ Ni mu' malugna ma u ni binjâmuha, ni' i yom **Allah** a nsuhul' i ngi kikii likébél (nop) ni tuglene hisi mu' i mbus nyemb yéé, ni' likabak li mbuk-mbebi, biyimbne bi yé mu inyu' bôt ba nsoñda. ﴾6﴿ Hala a yé bibañga bi **Allah** bi Di ñéñél we ni maliga; mimbe miñañ ba nlama ni hémle' i mbus lipôdôl li **Allah** ni biyimbne gwé? ﴾7﴿ Hibôman ni tonje mut-mbe nu a ntembee, ﴾8﴿ A nok bibañga bi **Allah** bi ñéñna nye, ndi a nlenda' i ngôk weengoñle a nok bé gwo; legel ni nye le a bômle soso-njiiha. ﴾9﴿ Ingéda i mpam le a nyi ndék jam mu' biniigana gwés, a nyoñ gwo gwom bi minjôha; ba bon ba ga bana njiiha i wonyu; ﴾10﴿ I mbus yap, jahannama (a mbemb bo); i yom ba bi kôs i ga hôla bé bo tojam, ndi to' gwom ba bé yoñ kii biben ibabé **Allah**. Ba ga bana ki njiiha keñi. ﴾11﴿ Njel ini[1]; ndi' bet ba ntjél hémle bibañga bi ***Nwet*** wap, ba ga bana njonok i soso-njiiha. ﴾12﴿ **Allah** nyen a bi ti béé tuye inyuboñle bikuñga bi leñel mu' i ngi ni kunde yéé, ni le ni yéñ mu' masoda mé; ni inyuboñle ni ti mayéga; ﴾13﴿ A bi tééne ki béé' gwom bi yé' i ngingi ni' i gwom gwobisôna bi yé' isi, bi lôlak' i nyeni; hodo le biyimbne bi yé mu inyu litén li bahekpék.

1 Kur'an tole islâma

﴾14﴿ Kal' bet ba nhémle **Allah** le ba ñwéhél' bet ba gwé bé bod-ñem ni dilo di Nyambe di a ga tine hikii litén nsaa kiingéda nson ba bi gwel. ﴾15﴿ Tonje a ngwel nson-nlam, a ngwélél nyu yéé; ndi tonje a mboñ béba, njom yéé. Ni ga yiga témb yak *Nwet* nan. ﴾16﴿ Di bi ti yaga ki bon ba lôk israél kaat ni pék, ni biniigana bi mbû; Di ti ki bo makébél ni gwom-bilam; Di pohol ki bo ikété matén ma minkoñ ñwominsôna[1]. ﴾17﴿ Di bi ti ki bo biniigana mu' i ora[2]; ndi ba bi yiga kabna mintjep' i mbus-ngéda yi i bi lôl bo[3] inyu pééna-kiñ bo-ni-bo. Ni maliga le *Nwet* woñ a ga ti mbagi ipôla yap' i kel-bitugne inyu' yom ba bé péénana. ﴾18﴿ Di nyiga ni téé we' i njel-ora, noñ ni yo; ndi u noñ bañ biyômôk bi' bet ba nyi bé. ﴾19﴿ Ba ga hôla ni bé we jam jo-kii-jo' bisu bi **Allah**; hodo le bôt ba nkoda ba yé mawanda bo-ni-bo. Ni **Allah** a yé liwanda li bakon-Nye woñi. ﴾20﴿ Ini (kur'an) i yé kék'mapubi inyu bôt ba binam, ni éga, ni tohi inyu' bôt ba nhémle siñ-siñ. ﴾21﴿ I bet ba mboñ dibe-di-mam ba nhoñol le Di ga boñ bo (le Di ga kôhle bo) nlélém kii' bet ba nhémle ni boñ mam-malam mu' i niñ yap, to ingéda nyemb yap? kinje béba-mbagi ba nti! ﴾22﴿ Ni **Allah** a bi hek ngi ni hisi ni maliga; ni inyuboñle hikii mut a kôs nsaa kiingéda bigwélél gwé. Ba ga lôl bé to matam ma nson wap.

---

1 pohol i lôk israél i yé le Nyambe a bi om baôma, ngandak i pémlak' i boni, ndi ba nlama yoñ yihe inyule hié yaga hon baôma bap ba bi kôdôl bo' i ngi ño; i ta bé le ba yé litén li Nyambe, inyule matén momasôna tole bôt bobasôna ba yé nlélém' bisu bi Nyambe, bigwélél gwés mu' likon-Nyambe woñi gwon bi mbédés bahogi ikété yés ni suhul bape (pes 49: 13)

2 ora le ba emble biniigana bi' ñôma nu a nlo a pélak ikété lôkinsañ yap bon ba arab (ndimmba-mbén 18:18-19)

3 yi i bi lôl bo ni Yésu mu' biniigana gwé inyu malo ma Muhammad, yag ni mu' biniigana bi Muhammad…

﴿23﴾ U ntehe ni le' nwet a nyoñ mam mé kii nyambe wé, ndi **Allah** a yumus nye a ma kôsna biniigana, a yib nye maôô ni ñem wé, a kéñ ki nye nteendi' i mis; nje (numpe) a ga éga ni nye' i mbus **Allah** (ibabé Nyambe)? ni mbigda ni bé? ﴿24﴾ Ba nkal ki le 'kii ipe i yé? he nduk le niñ yés hana' i nkoñ' isi: di mwo, di niñ ki, ngéda yon i nkena bés'. Ba gwé ni bé yi yo-kii-yo mu, ba nhégda ndigi. ﴿25﴾ Ingéda bibañga gwés bi bémbi bi ñéñna ki bo, buk yap' i pééna i yé ndigi le 'lonana le bés basôgôl-sôgôl bés ibale ni yé maliga'. ﴿26﴾ Kal (bo) le '**Allah** nyen a nti béé niñ, a tinak ki béé nyemb, a ga kod ki béé i kel-bitugne, pééna i ta bé mu'; ndi bôt ngandak ba nyi bé. ﴿27﴾ **Allah** ki nyen a gwé nkok-liane i ngi ni hisi; i kel ngeñ i ga baambe ki, yokela babod-bitembee ba ga nimil hies. ﴿28﴾ U ga tehe ki hikii ntôñ maboñ' isi. Hikii ntôñ nséblaga mu' i kôntô yéé: "len, ni nkôs nsaa kiingéda nson ni bi gwel, ﴿29﴾ Ini i yé kôntô yés, i mpôdôl béé maliga; inyule Di bé mage yom yosôna ni bé boñ". ﴿30﴾ Inyu' bet ba bi hémle ni Nyambe ni gwel mam-malam, ***Nwet*** wap a ga jubus bo ikété tohi yéé; hala a yé mayôgbe-libumbul (libumbul li li nene). ﴿31﴾ Ndi inyu' bet ba bi tjél hémle, (i ga kéla bo le) 'baa bibañga gwem bi bi éñna bé béé? Ndi ni bi ngôkôp, ni yila bibéba bi bôt'. ﴿32﴾ I béé i kéla le 'likak li **Allah** li yé maliga, pééna i ta bé to inyu ngeñ', ni béé ni kal le 'bés di nyi bé kii i yé ngeñ; di nhégda ndigi nhégdaga; di ntibil bé to hémle (malo mé)'.

﴿33﴾ Be i magwelek map i ga neene ki bo; i yom ba bé uge ki, i kéña bo. ﴿34﴾ I ga kéla ki (bo) le 'len Di nyôi béé, lakii ni bi hôya (ni bi nyaage) liboma li' i kel ini; liyééne linan li yé yaga bee-hié; ni gwé ha bé to nsôñ; ﴿35﴾ Hala ndigi inyule ni bi yoñ bibañga bi **Allah** gwom bi minjôha, ni le niñ i nkoñ' isi i bi lôg béé'. Yokela ni, ba ga pam ha bé mu; ni bo ba ga bana ha bé to liyehmene. ﴿36﴾ Bibégés bi yé ni ni **Allah**, ***Nwet***-ngingi ni ***Nwet***-hisi; ***Nwet***-minkoñ ñwominsôna. ﴿37﴾ Nyen a gwé ki libak-likeñi i ngingi ni' isi. Nye ki nyen a yé Ngui-momasôna ni Batupék.

PES 46: **AL AHKÂF**
(Nkôga'i lisege) – *minlôñ 35*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ **(51)** Ha, mîm ﴿2﴾ Masôs ma kaat ma yé ni **Allah**, Ngui-momasôna ni Batupék. ﴿3﴾ Di bi hek ndigi ngingi ni hisi ni' gwom bi yé ipôla yap ni maliga ni inyu ngim ngéda i i yé ntéébaga; batjél-hémle ki, ba nyoñ bé ngéda ni' i yom ba nkuhul mabéhna. ﴿4﴾ Kal (bo) le 'ni ntehe ni' i gwom ni nlôndôl ibabé **Allah**? ni unda le me' i yom bi bi hek mu' isi, tole' mapañga ba bi bana (ba bi lona) mu (i héka) i ngingi; ni lona le me kaat i i mbôk ini' bisu bi ngéda (i pôdlak' bisat bi longe), tole tigil-yom' i yi ibale ni yé maliga'. ﴿5﴾ Baa nje a yé nyômôk iloo' nwet a nlôndôl gwom bipe ibabé **Allah**, bi bi ga kôble bé nye ikepam i kel-bitugne? ni gwo bi nyiñgha bé to mu' i nlondok wap;

﴾6﴿ Ingéda bôt ba binam ba ga kodba ki, bi ga ba baoo bap, bi tañba ki bibégés gwap. ﴾7﴿ Ingéda bibañga gwés bi ñéñna bo, bangihémle-Nyambe ba mpôdôl ki maliga ma ma lôl bo ni kal le 'makañ yaga ni mana'. ﴾8﴿ To lakii ba nkal le 'a mbod yo'; kal (bo) le 'ibanile me mbod yo…, ngo ni nla bé kéñ me hiun hi **Allah** ni jam jo-kii-jo. A ntibil yi' bibuk-bibe ni mpot yo (minsohi ni ñôm kur'an). A kôli kii Mbog-mbôgi ipôla me ni béé. A yé ki Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***'. ﴾9﴿ Kal (bo) le 'me ta béme nkén-mut ikété baôma; me nyi béme to' i yom i ga bôña ni me, to ni béé; me noñ ni ndigi' biniigana bi mbû bi nsuhlana me; me yé ni ndigi ki bañga-mbéhe. ﴾10﴿ Kal (bo) le 'ni ntehe ni le ibale (kur'an) i nlôl yak **Allah** ndi béé ni péénaga yo, mbog-mbôgi ikété bon ba lôk israél a bog mbôgi le i yé nlélém mu' biniigana (kikii tôra ni zabûr ni injîl), a hémle yo, ki béé ni ngôkôp[1] (i tjél hémle yo)…, hodo le **Allah** a ñéga bé bôt ba nkoda. ﴾11﴿ I bet ba bi tjél hémle ba bi kal ki inyu' bet ba bi hémle le 'bale a bak longe-jam ki ba mbôk bé bés' bisu mu'. (hala) kii ba ga top ni bé égna mu (i kur'an), ba ga kal ndigi le 'a yé minlômbi mi bitembee'. ﴾12﴿ Kaat-Môsi i bi bôk ki yo' bisu bi ngéda kii éga ni tohi; ini ki, i yé kaat i i nyigye (maliga) ni hop' arab inyu béhe' bet ba nyôm, ni ñwin-nlam inyu baboñ-mam malam, ﴾13﴿ I bet ba nkal le '***Nwet*** wés le **Allah**', ndi ba telbak ki (sép' i njel-Nyambe); woñi i ta ni ha bé inyu yap, ni bo ba siira bañ to; ﴾14﴿ Ba bon ba yé bakôdôl loñ-ngi inyu yén mu mba ni mba kikii nsaa inyu nson ba bi gwel.

1 ingéda prisi i lôk yuda yada i bi tjôô base yéé ni jôb i islâma, hala a béé yaga ni ndémbél inyu bon ba lôk yuda ni lôk kristô ba ba bé yéñ telep-sép…

﴾15﴿ Di nti ki mut-binam maéba le a bôñôl bagwal-béé longe; nyañ a bi begee nye ni ndutu, a gwal ki nye ni ndutu; jém jé ni liléla jé bi nom môm-maaa ma sôñ; letee a hôlôl, a pamna môm mana ma ñwii ni kal le 'a *Nwet*, boñ me le me la ti we mayéga inyu masoda moñ u nti me, lôñni bagwal bem; ni le me gwel nson-nlam i i nlémél We; ni bôñglene ki me mbôda yem (le ba ba baboñ-longe); me ntémbna bisoohene' i weene; me yé ki wada ikété bon ba islâma'[1]; ﴾16﴿ Ba bon Di nleegene ndolok yap' i magwelek-malam, ni yan dihôha tjap; (ba ga ba) ikété bôt ba loñ-ngi; (hala a yé) likak li maliga li ba bi kôsna (mbônga' i maliga i ba bi kôsna). ﴾17﴿ Ndi' nwet a nkal bagwal-béé le 'uff (nyoda me ha!), ni mbôn me le ba ga pémés me (ba ga tugul me) ki i yé le tjai ndi tjai di bi bôk me' bisu bi ngéda'? bo'ibaa (bagwal) ba lôndlak **Allah** (ni kal man le) 'ngoo yoñ, hémle! inyule likak li **Allah** li yé maliga'; ndi nye a kalak le 'hala a yé ndigi panapô i bôt ba kwañ', ﴾18﴿ Ba bon lipôdôl li mbagi-nôgôs li bi yônôl mu' matén ma ma bi bôk bo' bisu bi ngéda ikété bayoñ ni bôt ba binam; ni maliga le ba béé banimlaga. ﴾19﴿ Ba gwé ki bitel, hikii wada-wap inyu' mam ba bi boñ; inyuboñle **Allah** a saa bo magwelek map, ni bo ba lôl bé matam ma nson wap. ﴾20﴿ Ni kel bangihémle-Nyambe ba ga bambap' i hié, (i ga kéla bo le) 'ni bi sôyôi bilonge binan bi bigwelmoo mu i niñ-nan' i nkoñ' isi, ni kônôl ki gwo ndék'masé; len ni, ni gwé njiiha i wonyu kii nsaa inyu ngôk' i yañga i ni bi betna' i nkoñ' isi, ni inyu dibe-di-mam ni bi boñok.

1 Abubakar a bi jôb' i islâma a bak bimañ bi môm-mana ma ñwii…

﴾21﴿ Bigda ki manyañ lôk'âd (Hûd) ngéda a bé béhe litén jé' i nkoñ i Ahkâf i i yé le babéhe ba bi tagbene' bisu ni' i mbus yéé (ni kal bo) le 'ni bégés ndigi **Allah** (nyetama); hodo le me nkônôl béé njiiha i soso-kel woñi'. ﴾22﴿ Ba kal (nye) le 'we u nlo i bagal bés ni banyambe bés? longa ni bés' yom u mbôn bés ibale wee u yé wada ikété bapot-maliga'. ﴾23﴿ A kal (bo) le 'yi (yosôna) i yéne' bisu bi **Allah** (yak Nyambe); me mbamblene ki béé' i yom me ñômna, ndi me ntehe béé le ni yé litén li bongiyi. ﴾24﴿ Kii ba ntehe ond i ntiige nyoo' i nsôsôhgô wap, ba kal le 'ini ond i nlona bés nop', ndi heeni! a yé yaga ni' i yom ni sébék: a yé mbuk-mbebi i i gwé njiiha keñi, ﴾25﴿ I nyugut hikii yom ni ora i *Nwet* wé; i kekela i bé noñ ha, bibum gwap ndigi gwon bi bé nene; hala nyen Di nsaa bibéba bi bôt. ﴾26﴿ Di bi yis ki bo longe'liyihak i nya Di nyis bé béé; Di ti ki bo noga, ni tehna, ni soñda; ndi noga yap, ni tehna yap, ni soñda yap bi bi hôla bé bo tojam ingéda (inyule) ba bi pénda biniigana (biyimbne) bi **Allah**; i yom ba bé uge ki (njiiha) i kéña bo. ﴾27﴿ Di bi tjé yaga ki minkoñ mi mi yé béé nkéñga. Di bulus ki biyimbne inyuboñle ba témb (i hémle Bés)). ﴾28﴿ Bale' gwom ba bi yoñ kii banyambe ibabé **Allah** i kôôgaha bo ni Nye bi hôla to bo, ndi bi bi tjôô bo; hala a béé ni bitembee gwap ni' mam ba bé bônde.

﴾29﴿ Ni ngéda Di om ntôñ' bayoñ i weeni le ba nok ñéña'i Kur'an; kii ba mpam ha, ba kal le 'emblana'. Kii i mal ni, ba témb babéhe' litén jap. ﴾30﴿ Ba kal le 'a lôk-ké yés, di nok ngim kaat i i nsôs' mbus Môsi, i i nyigye' yom i bi bôk yo' bisu bi ngéda; i ñéga' i njel' maliga ni' i njel' téé sép; ﴾31﴿ A lôk-ké yés, neebana nsébél nu **Allah**, ni hémle ki Nye. A ga ñwéhél béé mu' dihôha dinan, ni sôñ béé njiiha keñi. ﴾32﴿ Tonje a ntjél neebe nsébél nu **Allah** a nla bé pei' i nkoñ' isi; a gwé bé to nhôla numpe ibabé Nye; ba bon ba yé ikété biyômôk bikeñi'. ﴾33﴿ Ba ntehe ni bé le **Allah** nu a bi hek ngingi ni hisi, a tomb bé mu' i héka yap, a gwé ngui i tugul bawoga? ntiik! a gwé ngui i boñ hikii jam. ﴾34﴿ Ni kel bangihémle-Nyambe ba ga bambap' i hié, (i ga kéla bo le) 'baa maliga bé mana'? ba ga kal le 'tôs, ntiik! wee ***Nwet*** wés'. A kal (bo) le 'noodana ni njiiha inyu litjélék ni bi tjél hémle'. ﴾35﴿ Nihbe ni kikii bayidis-bomede ikété baôma; u pabla bañ to inyu yap. Kel ba ga tehe' i yom ba mbôn bo, i ga neene bo le ba niñ ndigi ngeñ yada mu' hilo hiada (i nkoñ' isi); biyisne (bi); bonje ba ga tjiba ni, he nduk litén li baboñ-mam mabe?

PES 47: **MUHAMMAD**

minlôñ 38

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ I bet ba ntjél hémle ni timba njel'**Allah**, a nsôyôi minson ñwap. ﴾2﴿ Ndi' bet ba nhémle ni boñ mam-malam, ni hémle' i yom Di nsuhlene Muhammad…, i bak yaga ki maliga ma ma nlôl yak *Nwet* wap, A nsas bo dihôha tjap, ni pubus libak jap. ﴾3﴿ Hala ndigi inyule' bet ba ntjél hémle ba bi noñ biyômôk, ni le' bet ba bi hémle ba bi noñ maliga ma *Nwet* wap. Hala nyen **Allah** a nyôñôl bôt ba binam dihéga tjap. ﴾4﴿ Ingéda ni mboma ni bangihémle (i sañ), ni bép bo (bañga-libébék) letee ni tômbôs bo, ni gwel bo' minkôm; ha ni, i nla pam le ni ti bo kunde yañga tole ni bad nsaa, letee gwét bi suha mambegee mé (bi mal kééra); hala inyule bale **Allah** a gwéhék, ki a mponos bo (nyemede); ndi a yé inyuboñle a noode béé ni kéhña bana ni bana-bape. I bet ba ga wél (i bet nhébék i ga kitne) ni' i njel' **Allah**, kekiikel A ga sôyôi bé minson ñwap; ﴾5﴿ A ga éga bo, a pubus ki libak jap; ﴾6﴿ A ga jubus ki bo' i loñ-ngì i a bi tine bo biniigana. ﴾7﴿ Eé a béé ba ni nhémle, ibale ni nkam **Allah**, a ga kam béé ni létés makôô manan; ﴾8﴿ Ndi' bet ba ga tjél hémle, ba gwé yaga ni ndutu; a ga sôyôi ki minson ñwap. ﴾9﴿ Hala ndigi inyule ba gwé ôa mu' i yom **Allah** a nsuhul; ni Nye a nsôyôi minson ñwap. ﴾10﴿ Ba nhiôm ni bé mu' i nkoñ' isi ni tehe lisuk li' bet ba bi bôk bo' bisu bi ngéda? **Allah** a bi tjé bo; inyu bangihémle ki, nlélém-jam i yé lisuk jap. ﴾11﴿ Hala inyule **Allah** a yé Ben' i bahémle; ndi bangihémle ba gwé bé ben.

﴾12﴿ Ni maliga le **Allah** a ga jubus' bet ba nhémle ni boñ mammalam' i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak; ndi' bet ba ntjél hémle ba nhak (inyu ndék ngéda), ba jek nlélém kii binuga bi nje; ni hié hi ga ba liyééne jap. ﴾13﴿ Minkoñ ndi minkoñ le Di bi tjé, mi mi bé loo nkoñ woñ u u nluhul we ngui; ba bi bana ni bé nsôñ. ﴾14﴿ Baa' nwet a tééne' biniigana bi bémbi bi ***Nwet*** wé a kôli ni' bet ba nlémhene maboñok map mabe, ndi ba noñok ki biyômôk gwap? ﴾15﴿ Libak li loñ-ngi i ba bi bôn bakon-Nyambe woñi: mu ikété diléléba di malép ma numb bé béba; ni diléléba di milik mi mi ntjenda bé line; ni diléléba di bilam-bilam inyu banyo; ni diléléba di mbaaak'i wéé. Ba ga bana ki mintén mi matam ñwominsôna mu, lôñni ñwéhél i ***Nwet*** wap. (wee ba ga ba ni) nlélém kii' bet ba ga yén koñ ni koñ ikété hié, ba nyok malép ma nlék ma ma nyugut mbai yap? ﴾16﴿ Bahogi ikété yap ba ñemble we; ndi ba yé ba pam ndigi i weeni, ba kahal kal' i bet ba bi kôs biniigana' bisu bi ngéda le 'baa nye a mpot kii?'; ba bon **Allah** a bi yib miñem ñwap; ba noñ (ndigi) ki biyômôk gwap; ﴾17﴿ Ndi' bet ba bi telep sép, a bi kônde bo éga, ni ti bo likonok jap li woñi ba nkon Nyambe. ﴾18﴿ Ba mbômle ni le ngeñ i puhe bo ba bemb bé? ndi ki biyimbne gwé (biyimbne bi ngeñ) bi bi bôk lo; lelaa ba ga bigda ni ki ingéda i ga puhe bo? ﴾19﴿ Yi ni ntiik le nyambe numpe a ta bé ndigi **Allah**; bad ki ñwéhél inyu béba yoñ ni inyu bahémle bôôlôm ni bôdaa. Ni **Allah** a nyi magwelek manan (i nkoñ' isi), ni liyééne linan (i mbus nyemb).

﴾20﴿ I bet ba nhémle ba nkal le 'ki pes-kaat i nsôs to'; ingéda ba nsuhul ni pes-kaat ni bigda sañ mu, u ntehe' bet ba gwé kon' miñem ba nun we ni manuna ma mut nu a nkon nyemb woñi; i yé yaga ni longe-jam inyu yap. ﴾21﴿ Manôgla ni bibuk-bilam; ibale ora i mal ni tina (ibale makitik ma mal ni yôña), ôm-siñ' matéak ma **Allah** i yé longe kiyaga inyu yap. ﴾22﴿ Le ni nsôk bé lona mpuñgu' i nkoñ' isi ni lel matjél manan ma lihaa ingéda ni ntonba? ﴾23﴿ Ba bon **Allah** a bi ok, a kwés ni bo ndok ni lém mis map; ﴾24﴿ Ba nyoñ ni bé mahoñol mu' i kur'an? tole malaye mon ma yé' miñem ñwap. ﴾25﴿ I bet ba bi témb mu' makôô map (i minson-mimbe) njel-sép i ma bamblana bo, satan nyen a bi léndél bo ni luhga bo. ﴾26﴿ Hala ndigi inyule ba bi kal' bet ba ñoo' yom **Allah** a nsuhul le 'di ga nôgôl béé i ngim' mam'. Ni **Allah** a nyi minsolbe ñwap mi mam. ﴾27﴿ Ba ga ba ni lelaa ingéda biangel bi ga ba bi ntjimis bo? ba biblak bo' masu map ni' i mbus yap. ﴾28﴿ Hala ndigi inyule ba bi noñ' gwom bi ñunbaha **Allah**, ba oo ki maleege-mé; ni Nye a sôyôi ni minson ñwap. ﴾29﴿ Tole' bet ba gwé kon' miñem ba nhoñol le **Allah** a ga solol bé ôa yap.

﴾30﴿ Bale Di gwéhék ni, ki Di ñunda we bo; ki u nyil bo mu' bindôndôô gwap, ki u nyil bo mu' lipôdôl. Ni **Allah** a nyi magwelek manan. ﴾31﴿ Di ga noode ki béé letee Di yelel bajo-sañ' i njel-**Allah** ikété nan, ni bôt ba nihbe; Di tjam ki ngan' nan. ﴾32﴿ I bet ba bi tjél hémle ni timba njel-**Allah**, ni pénda ñôma' mbus ngéda njel-éga i bi yeelana bo, ba nla ni bé tééñga **Allah** ni jam jo-kii-jo. A ga sôyôi ki minson ñwap. ﴾33﴿ Eé a béé ba ni nhémle, nôglana **Allah**, ni nôgôl ki ñôma; ni ôbôs bañ (ni sôyôi bañ) to minson minan. ﴾34﴿ Hodo le' bet ba bi tjél hémle ni timba njel-**Allah**, ndi ba wo ba bak bangihémle, kekiikel **Allah** a ga ñwéhél bé bo. ﴾35﴿ Ni tomb ni bañ, ndi to bad (ndi to yéñ) nsañ, ki i yé le béé bon ni kugbe (bo)', ni le **Allah** a yé ni béé, ni le a ga hubus bé libumbul kekiikel mu' minson minan. ﴾36﴿ Niñ' i nkoñ' isi i yé ni ndigi mintuk ni bindééé. Ibale ni nhémle ni, ni kon (Nyambe) woñi, a ga ti béé minsaa minan; a ga bad bé to béé bigwelmoo binan; ﴾37﴿ Bale a badak béé gwo, ki ni nyila bôt ba wim, libak-libe linan li bambap. ﴾38﴿ Béé ni bana ni yé nséblaga i pémés' i njel-**Allah**, ndi bahogi ikété nan, ba nlet; ndi tonje a nlet, a nlétél nyu yéé. Ni **Allah** a yé Nhat, béé ni bak diyeyeba. Ibale ni ntonba ni, a ga hééñha béé ni litén-lipe; ba ga ba ha bé kii béé.

PES 48: AL FATH
(Yémbél) – *minlôñ 29*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ni maliga le Di nti we (Di nkôôbana we) bañga-yémbél; ﴾2﴿ Inyuboñle **Allah** a ñwéhél we' bibéba gwoñ bi bi bôk ni bi bi nsôk, a yônôs masoda mé' i ngi yoñ, ni éga we' i njel' téé sép, ﴾3﴿ Ni le **Allah** a hôla we ni mahôla ma ngui; ﴾4﴿ Nyen a bi suhul hogbe mu' miñem mi bahémle inyu kônde hémle mu' i hémle yap. **Allah** ki nyen a gwé mintôñ mi gwét mi ngi ni hisi. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾5﴿ Inyuboñle a jubus bahémle bôôlôm ni bôdaa' i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, inyu yén mu mba ni mba; ni inyu sas bo dihôha tjap; hala a yé ni ki libumbul li sôk-bôk' bisu bi **Allah**; ﴾6﴿ Ni inyu kogse bôt ba mandon bôôlôm ni bôdaa, ni bakolbaha-Nyambe bôôlôm ni bôdaa, ba ba gwééne **Allah** mahoñol-mabe; ba kôb bo njam (hikumde)! Ni **Allah** a ñunbene bo, a bi ok ki bo, ni kôôbana bo jahannama. Kinje lisuk-libe! ﴾7﴿ **Allah** ki nyen a gwé mintôñ mi gwét mi ngi ni hisi. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾8﴿ Di ñom yaga we kikii mbog-mbôgi, ni nlegel-ñwin, ni mbéhe, ﴾9﴿ Inyuboñle ni hémle **Allah** ni ñôma wé, ni ti Nye libak li li yé ni Nye, ni ti ki Nye libak li li kôli ni Nye, ni ti ki Nye lipém kekela ni kôkôô.

﴾10﴿ I bet ba nyoñ malômbla' bisu gwoñ, ngo' bisu bi **Allah** nyen ba yé' i yoñ malômbla; Woo'i **Allah** i kéhi' i ngi yap' moo. Tonje a mbôk mbén, a mbukul nyemede mbén; ndi tonje a nyônôs likak jé (mbônga wé) a bi bôn **Allah**, a ga ti yaga nye soso-nsaa. ﴾11﴿ Bôt ba yeñgi (basee-sañ) ikété bôt ba mbai mu' i bon ba a-rab (ba ba bi yégle' mbus) ba ga kal we le 'bigwelmoo gwés ni bôt bés bon ba bi kihda bés, bédél ni bés ñwéhél'; ba mpot ni dilémb tjap' i yom i ta bé bo ikété' miñem. Kal (bo) le 'nje a nla ni kéñ béé **Allah** ibale a ngwés ti béé ndutu to boñ béé longe-jam? ndi **Allah** a yé Ntibil-yi' i mam ni mboñ; ﴾12﴿ Ndi ni hoñlak le ñôma ni bahémle ba ga témb ha bé kekiikel' i bôt bap, hala a lémlak béé mu' miñem minan, ni hoñlak ki mahoñol-mabe, ni bak ki ditéégé-di-bôt (bijôñ bi bôt)'. ﴾13﴿ Tonje a nhémle ni bé **Allah** ni ñôma wé…, Di nkôôbana yaga ni bangihémle sa'îr. ﴾14﴿ **Allah** ki nyen a gwé nkok-liane i ngi ni hisi; a ñwéhél' nwet a ngwés, a kogsege ki' nwet a ngwés. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾15﴿ Bôt ba yeñgi (basee-sañ) ba ga kal ki le 'ni kahal ke' libumbul li gwét i yoñ jo, ni ñwas bés di noñ béé'; ba ngwés heñel lipôdôl li **Allah**. Kal (bo) le 'ni noñok bañ bés, hala nyen **Allah** a bi pot' bisu bi ngéda'. Ba ga kal ni le 'ni nke bés njôñ'; ndi ba bé noga ndigi ndék'.

﴾16﴿ Kal bôt ba yeñgi ikété bôt ba mbai mu'i bon ba a-rab le 'ni nke i séblana le ni naña gwét ni lôs-litén, i jôs bo sañ, he bes le ba jôb' i islâma; ibale ni nôgôl ni, **Allah** a ga ti béé longe-nsaa; ndi ibale ni ntonba ki kii ni bi tonba' bisu bi ngéda, a ga kogse béé ni njiiha keñi; ﴾17﴿ Njom i ta bé inyu mut-ndim, to bôk-mut, to nkokon; tonje a nôgôl ni **Allah** ni ñôma wé, a ga jubus nye' i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak; ndi tonje a ntonba, a ga kogse nye ni njiiha keñi. ﴾18﴿ **(52) Allah** a bi leege yaga bahémle ingéda ba bé yôñôl we malômbla' isi e[1], a yik ni' i yom i béé bo ikété' miñem, ni Nye a suhlene bo hogbe' i ngi, a kôôbana ki bo yémbél i i béé bebee, ﴾19﴿ Ni soso libumbul li gwét li ba nke' i kôsna. Ni **Allah** a yé Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾20﴿ **Allah** a nkôôbana béé libumbul likeñi li ni nke' i kôsna; a nlôhlene ni béé lini[2], ni kéñ béé moo ma bôt; inyuboñle hala a ba yimbne inyu bahémle-Nyambe, ni le a éga bo' i njel' téé sép; ﴾21﴿ Ni lipe li ni bak bé le ni la kôsna, ndi **Allah** a nkéña yaga jo. Ni **Allah** a gwé ngui i boñ hikii jam. ﴾22﴿ Ibakile bangihémle-Nyambe ba nleñ béé gwét, ba nyik sôk ba kôm mbus (ba ti mabéga), ba léba bé nhôla ndi to nsôñ; ﴾23﴿ (hala a yé) matéak ma **Allah** inyu tjai di bisu; u ga léba bé to mahéñha mu' matéak ma **Allah** kekiikel.

1 e I Hidaibiyya
2 gwét bi Kaibâr i ñwii 627…

﴾24﴿ Nye ki nyen a bi kobol moo map i bééni, ni moo manan i boni' i mbus-ngéda a bi ti béé yémbél' i ngi yap ha i homa mpuge nu Mek. Ni **Allah** a yé Ntibil-tehe' mam ni mboñ. ﴾25﴿ Ba bon ba bi tjél hémle ni timbna béé njel' ndap-masoohe i bisai; ni (boñ) le nuga' i sesema i pam bañ' i homa wé litine li sesema; he nduk le bahémle-Nyambe bôôlôm ni bôdaa ba ni bé yi bé, ba ki ni bé lama nyagal, ni yi bé…, inyuboñle **Allah** a jubus' nwet a ngwés ikété tohi yéé, ki Di bi kogse' bet ba bi tjél hémle ikété yap ni soso-njiiha. ﴾26﴿ Ingéda bangihémle ba bi ha liyot' miñem ñwap, liyot li ngi-yi (liyot li bijôñ)…; **Allah** ni, a suhul hogbe yéé' i ngi ñôma wé ni' i ngi bahémle; a nyéksa ki bo i pot buk-hémle i bon ba bééna, ba bak ki bôt-béé (bapot-yo). Ni **Allah** a yé Nyimam momasôna. ﴾27﴿ **Allah** a bi yôhnene yaga ñôma wé eem ni maliga (i a leglene nye le) "ni ga jôb' i ndap-masoohe i bisai ni hogbe' miñem ibale **Allah** a ngwés, ni ma kohol miño minan tole hubus tjôñ, ni bana bé woñi; Nye a yik ni' i yom béé ni bé yi bé; ndi he bes hala, a nkôôba nduk yémbél i i yé bebee (inyu nan). ﴾28﴿ Nyen a bi om ñôma wé ni éga, lôñni base i maliga (islâma) inyu bambal yo' i ngi base yosôna. Ni **Allah** a kôli kii Mbog-mbôgi.

﴿29﴾ Muhammad a yé ñôma nu **Allah**; i bet ba yé ki ni nye, ba yé yaga lôs inyu bangihémle, litob-li-ñem bo-ni-bo; u ntehe bo ñôôbak, ñômôk mbom' isi, ba yéñék masoda ni maleege ma **Allah**; yimbne yap, mu' masu map, i yé bindôndôô bi litî mbom' isi; hala a yé yimbne yap ikété Tôra (kaat-Môsi); yimbne yap ki ikété injîl (kaat-Yésu), ba yé weengoñle mbôô i i mpuhul mu' i kôkôp yéé, i nyiga ni yoñ ngui ni hûmba, i nyiga ni ki telep mu' i tén yéé, hala a lémlak basal-ñwom; inyuboñle ni bo, (Nyambe) a kônôs bangihémle liyot. **Allah** a mbôn (a nkôôbana)' bet ba nhémle ni gwel mam-malam ikété yap ñwéhél ni soso-nsaa.

PES 49: **HUJRÂT**
(Biyale) *minlôñ 18*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé *Ntééda* ni *Ntohol*

﴿1﴾ A béé ba ni nhémle, ni bôk bañ **Allah** ni ñôma wé' bisu (mu' mahoñol to makitik manan); kona ki **Allah** woñi. Ni maliga le **Allah** a yé Nnok ni Nyimam nunkeñi. ﴿2﴾ A béé ba ni nhémle, ni bédés bañ makiñ manan' i ngi kiñ' i mpôdôl; ni bédhene bañ to nye kiñ mu' lipodok kii ni mbédés kiñ béé-ni-béé, tiga le ni sôyôi minson minan, ni yi bé ﴿3﴾ Hodo le' bet ba nsuhul kiñ (yap)' bisu bi ñôma nu **Allah** bon **Allah** a nyôge miñem ñwap ni likon Nye woñi; ba ga bana ñwéhél ni soso-nsaa. ﴿4﴾ I bet ba nséblene we' i mbus' mandap, ngandak ikété yap, i nhek bé pék.

﴾5﴿ Bale ba nihbege ni le letee u pam i ke' i boni, hala a bak bo longe-jam kiyaga. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾6﴿ A béé ba ni nhémle, ibale béba-mut i nlona béé ngim ñwin (ngim ñañ), ni tibil nduk wan, tiga le ni boñ bôt mam ni yiga tam' i mam ni mboñ bo. ﴾7﴿ Yina ki le ñôma nu **Allah** a yé ikété nan, bale a nôglak béé i ngandak' mam, ki ni yé' i ndutu; ndi **Allah** a nti béé gwéha i hémle, a lémés ki yo mu' miñem minan; a béhba ki béé ni ngihémle, ni bijôñ, ni ndok; ba bon ba yé batelep-sép. ﴾8﴿ (hala a yé) masoda ma **Allah** ni longe (yéé). Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾9﴿ Ibakile mintôñ mi bahémle' imaa mi njo sañ, sañglana ñwo' imaa; ibale wada i nlumul ki ini-impe, ni jôs i i nlona mindañ letee i onbe ni neebe nôgôl ora i **Allah**. Ibanile i ñonbe, ni sañgal ñwo' imaa ni mbagi-sép, ni ba ki maliga; hodo le **Allah** a ngwés bati-mbagi'maliga. ﴾10﴿ Bahémle-Nyambe ba yé yaga linyañ li bôt; ni teg ni adna-nsañ ipôla lôk-nyuñ nan; kona ki **Allah** woñi inyuboñle ni kôs tohi. ﴾11﴿ A béé ba ni nhémle, bahogi ikété nan ba uge bañ bape, ngo i nla pam le ba-bape ba ba longe iloo bo; to bôdaa ba uge bañ bôdaa-bape, ngo i nla pam le ba-bôdaa-bape ba ba longe iloo bo; ni yanna bañ béé-ni-béé, ndi to leñna môl ma bisol. Kinje béba-jôl le «bijôñ»' i mbus hémle. Tonje a ntémbna ni bé bisoohene…, ba hala bon ba yé bôt ba nkoda.

﴾12﴿ A béé ba ni nhémle, ni lôôha bañ hégdana bôt mam-mabe, inyule hégda-mam ipe i yé béba; ni heh bañ to bôt; ni sogna bañ to béé-ni-béé; baa wada-nan a nla gwés je minsôn mi manyañ a ma wo? ngo ni ga bana manyî mu. Kona ki **Allah** woñi. Ni maliga le **Allah** a yé Nleege-babad-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾13﴿ A bôt ba binam, Bés yaga bon Di bi hékél béé mu' i nlôm ni ñin; Di boñ ki béé le ni ba maloñ ni matén inyuboñle ni la yina béé-ni-béé; hodo le ntôô-mut ikété nan' bisu bi **Allah** u yé nu a nkon Nye woñi. Ni maliga le **Allah** a yé Nyi ni Ntibil-tehe mam. ﴾14﴿ Bôt ba mbai mu'i bon ba a-rab ba bi kal le 'di gwé hémle': kal (bo) le ' ni yé ngi bana hémle, ndi kala le: di nti bés-bomede sesema, inyule hémle i njôbôk bé ikété miñem minan; ibakile ni nôgôl **Allah** ni ñôma wé, a ga nimis bé yom yo-kii-yo mu' minson minan. Ni maliga le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾15﴿ Bañga-bahémle i yé' bet ba nhémle **Allah** ni ñôma wé, ba bana bé péèna yo-kii-yo; ba jok ki sañ ni bigwelmoo gwap lôñni manyu map' i njel'**Allah**; ba bon ba yé toi maliga. ﴾16﴿ Kal (bad bo) le 'béé bon ni niiga **Allah** base nan, ki i yé le **Allah** a nyi' gwom (gwobisôna) bi yé' i ngingi ni' gwom (gwobisôna) bi yé' isi'? ni **Allah** a yé Nyi-gwom gwobisôna ni mam momasôna. ﴾17﴿ Ba mbigda we majôb map i islâma weengoñle jam-lilam li ba mbôñôl we; kal (bo) le 'ni bigda bañ me majôb manan' i islâma weengoñle jam jem, ndi hala a yé jam-lilam **Allah** a mbôñôl béé ingéda a ñéga béé' i hémle, ibale ni yé toi maliga. ﴾18﴿ Ni maliga le **Allah** a nyi minsolbe mi mam mi ngi ni hisi. Ni **Allah** a yé Ntehe-mam ni mboñ.

PES 50: KÂF
minlôñ 45

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Kâf, wee kur'an, yom'i lipém ﴿2﴾ Ndi ba nhel le mbéhe a nlôl bo mu ikété yap. Bangihémle-Nyambe ba nkal ni le 'hala a yé jam li hélha, ﴿3﴾ Baa kii di mwo, di nyila lipum li biték..., hala a yé matémb ma nonok. ﴿4﴾ Di nyi yaga i yom hisi hi ga koñ mu' manyu map. Di gwé ki kôntô i matééda. ﴿5﴾ Ndi ba mpénda maliga ma ma nlôl bo. Ba yé ni ikété ki-ége-jam. ﴿6﴾ Ba ntehe ni bé ngi i ngi yap kii Di bi oñ yo, ni lémés yo, i bana bé to minkégi? ﴿7﴾ Ni hisi (kii) Di bi teg hio, ni bel dikôa mu; Di pémés ki mintén mi bibebela ñwominsôna mu, nlôm ni ñin? ﴿8﴾ Kikii soñda ni mbigda inyu tonje-mbôñôl nu a ntémbna bisoohene. ﴿9﴾ Di bi suhul ki minsaibak mi malép ma lôlak'i ngi ni puhlene ñwom mu, ni gwom bi mañ, ﴿10﴾ Ni diliñ di maén ni ngééha i bitôñ; ﴿11﴾ Makébél inyu babôñôl (inyu minlimil); Di ntuglene ki minkoñ-mimwoga mu. Hala nyen mapam-soñ ma ga ba (bitugne bi ga ba). ﴿12﴾ I bisu gwap bi ngéda, litén li Nôa ni bôt ba rass ni lôk' tamûd ba bi pénda, ﴿13﴾ Lôñni lôk' âd, ni Faraô, ni lôkinsañ i Lôt; ﴿14﴾ Lôñni bôt ba aïka, ni litén li tubba; bobasôna ba bi pénda baôma; njom i kogse (yem) ni i. ﴿15﴾ Wee Di bi tomb ni inyu héka i bisu? Ndi ba yé ikété pééna inyu héka i yondo (bitugne).

﴾16﴿ Di bi hek yaga ki mut-binam, Di nyi ki'i yom ñem wéé u nsooga nye; Di yé ki bebee ni nye iloo yag nlôm-wéé-nkañ. ﴾17﴿ Ingéda bamage bo'ibaa, nu waalôm ni nu waaé ba mage, ﴾18﴿ A mpot bé buk yo-kii-yo le ntétés a ba bé nye bebee i tila. ﴾19﴿ Biwéwél (bi mut-binam) bi nyelel yaga maliga: 'i yom ini yon u bé bamble'. ﴾20﴿ Ba ga hem ki toñ; hala (yokel) a yé kel-mabéhna. ﴾21﴿ Hikii mut a ga lo ki ni nkena lôñni mbog-mbôgi. ﴾22﴿ U bi yoñ ni bé ngéda mu; Di nhulul ni we nteendi woñ; tehna yoñ ki len: kei yomede. ﴾23﴿ Nkena-wéé (angel) a ga kal ki le 'ini yon i yé me bebee (nunu nyen a yé me bebee i kôs mbagi-nôgôs)'. ﴾24﴿ Béé-bo'ibaa leña hikii ntjél-hémle, mut-ndok ikété jahannama: ﴾25﴿ Ntuga-mam malam, nlel-mbén, mut-pénda. ﴾26﴿ Nu a bé pôda **Allah** ni banyambe bape; leña ni nye ikété njiiha keñi. ﴾27﴿ Nke-lôñ wéé (satan) a ga kal le 'a ***Nwet***, me béme nyen me bi yumus nye; ndi a béé yaga nonok ikété yimil'. ﴾28﴿ (Nyambe) a ga kal le 'ni péénana bañ' bisu gwem, ki i yé le Me bi ômle béé mabéhna, ﴾29﴿ Lipôdôl li nheñla bé i meeni; Me ta béme to nkodbene-babôñôl…' ﴾30﴿ Kel Di ga kal (Di ga bad) jahannama le 'baa u nyon?' a kal (a timbhe) le 'baa yom'i kônde i yé?'. ﴾31﴿ Nkôôgege bebee ni bakon-Nyambe woñi, loñngi i ga ba ha bé bo nonok. ﴾32﴿ Hala a yé yom ba mbôn béé, inyu tonje-mbad-ñwéhél nu a ntééda matiñ, ﴾33﴿ Nu a nkon ***Ntééda*** woñi' lisol, ni lona ñem-manôgla, ﴾34﴿ Jôba mu ni nsañ. Len a yé kel-niñ-boga. ﴾35﴿ Mu ba ga bana i gwom gwobisôna ba nsômbôl; i Bésni ki, mbuga'gwom i kônde.

﴿36﴾ Matén mañen ki Di bi tjé' bisu gwap bi ngéda, ma ma bé loo bo ngui; ba tjama ni mu' minkoñ, ndi baa ba bééna likil li ngwé? ﴿37﴾ Ntiik le mbigda i yé mu inyu tonje a gwé ñem; tole a nsét ôô, ni bog mbôgi. ﴿38﴾ Di bi hek yaga ki ngi ni hisi ni'i gwom bi yé ipôla yap' dilo disamal ibabé le Di nôgda tomb (waa). ﴿39﴾ Nihbe ni i mam ba mpot ni bégés lipém li *Nwet* woñ' bisu bi mapémél ma hiangaa ni' bisu bi manañle. ﴿40﴾ Ti ki Nye lipém i ngembe-u, ni'i mbus masoohe (liôm-mbom'isi). ﴿41﴾ Yén péé i kel nsébél a ga séblene homa-bebee. ﴿42﴾ Kel ba ga nok nlondok ni maliga; hala (yokel) a yé kel-mapam (kel-bitugne). ﴿43﴾ Ni maliga le Bés bon Di nti niñ, Di tinak ki nyemb; i Bésni ki nyen sôk-mam i yéne. ﴿44﴾ Kel hisi hi ga bôô ni pémés bo ni mahoo, hala a ga ba likoda li li ntômbôl Bés. ﴿45﴾ Di ntibil yaga yi'i mam ba mpot. U gwé bé to le u nyéksa bo. Bigdaha ni ndigi ni Kur'an' i nwet a nkon mabéhna (mem) woñi.

PES 51: AD-DZÂRIYÂT
(Basand) – *minlôñ 60*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Wee mbuk-mbebi i i nsand, ﴿2﴾ Wee babegee-mambegee ﴿3﴾ Wee baleñel-mbombol ﴿4﴾ Wee bakab ni ora ﴿5﴾ Hodo le' i yom ba mbôn béé i yé maliga. ﴿6﴾ Ni maliga ki le kel-base i ga baambe.

﴾7﴿ Wee ngi, yom' i mintandak mi manjel ﴾8﴿ Ntiik le ni nselna' bipôdôl. ﴾9﴿ A mbagla ni nye[1], nwet a mbagla ni hémle. ﴾10﴿ Hibôman ni bôt ba bitembee, ﴾11﴿ Ba ba yé ikété bipôm, ba yoñ bé ngéda, ﴾12﴿ Ba mbad le 'keekii kel-base?' ﴾13﴿ Kel ba ga bambap i hié: ﴾14﴿ Noodana njonok i magwelek manan; i yom ini yon ni bi sép. ﴾15﴿ Ni maliga le bakon-Nyambe woñi ba ga ba ikété ñwom mi binunuma ni mangen. ﴾16﴿ Ba kôsnaga'i gwom *Nwet* wap a ga ti bo; inyule ba béé' bisu bi ngéda ikété baboñ-mam malam: ﴾17﴿ Ba bé ke (ndigi) hilo ndék-ngéda jû ﴾18﴿ I mamélél ma u ki, ba bé bad ñwéhél. ﴾19﴿ Mu' bigwelmoo gwap ki, ngaba i babad-mahôla ni bôt ba ngoo; ﴾20﴿ Mu' isi ki, biyimbne bi ndémbél inyu bahémle siñ-siñ; ﴾21﴿ Mu' manyu manan ki; baa ni ntehna bé?[2] ﴾22﴿ Mu' i ngi ki, makébél inyu nan ni'i yom ba mbôn béé. ﴾23﴿ Wee *Nwet* ngi ni hisi! ntiik le ini i yé yaga maliga, nlélém kikii pot ni mpot. ﴾24﴿ Baa miñañ mi mintôô mi bakén mi Abraham mi ma tina we? ﴾25﴿ Ingéda ba jôb i nyeni ni kal (nye) le 'nsañ!', a kal (bo) le 'nsañ, a béé bakén ba ni nyiba bé'. ﴾26﴿ A hielba ni i bôt béé ni lona bomb i man nyaga. ﴾27﴿ A tiigaha bo yo bebee ni kal le 'ni nje bé?' ﴾28﴿ A kon ni bo woñi; ni bo ba kal le 'u kon bañ woñi'. Ba legel ki nye ligwéé li man, nyonok ni yi; ﴾29﴿ Ñwaa a tagbe a mbégél, nhôk moo i su wéé ni kal le 'kom i mañ-mudaa!'. ﴾30﴿ Ba kal le 'hala nyen *Nwet* woñ a nkal; nyen a yé Batupék ni Nyimam nunkeñi.

1 ñôma tole Kur'an
2 mu' mabaa ma moo ma hikii mut, nomba 99 kikii yimbne inyu maséblene ma Nyambe 99, ...ni biyimbne bipe

﴾31﴿ **(53)** (Abraham) a kal (bo) le 'bôlô nan i yé ni le kii a baôma?' ﴾32﴿ Ba kal le 'di ñôma' litén li baboñ-mam mabe, ﴾33﴿ Inyu leñ bo ngok i lingénd li ték, ﴾34﴿ Mimagge' bisu bi ***Nwet*** woñ inyu balelmbén; ﴾35﴿ Di mpémés ni' i bet ba bak bahémle mu; ﴾36﴿ Ndi di nkoba ndigi ndap i bon ba islâma yada mu; ﴾37﴿ Di nyék ki yimbne mu inyu' bet ba nkon njiiha keñi woñi. ﴾38﴿ Nlélém kii Môsi ingéda Di om nye yak Faraô ni biyimbne bi bémbi, ﴾39﴿ Ndi a bi tonba ni ngôk wéé ni kal le 'mut-makañ nu tole nkona-njék'; ﴾40﴿ Di gwel ni nye ni mintôñ ñwé, Di luu ki bo' malép inyu libak jé libe. ﴾41﴿ Nlélém ni lôk âd ingéda Di tjékle bo mbuk-mbebi; ﴾42﴿ I todol bé yom yo-kii-yo; i kwél yo' i ngi ni yilha bo muli. ﴾43﴿ Nlélém ni lôk tamûd ingéda i kéla bo le 'kona masé inyu ngim ngéda'; ﴾44﴿ Ba pénda ora i ***Nwet*** wap; mbamga i gwel ni bo ba tehge; ﴾45﴿ Ba la ni ha bé telep ndi to kôsna mahôla. ﴾46﴿ Yag ni litén li Nôa' bisu bi ngéda; ntiik le ba béé litén li baboñ-mam mabe. ﴾47﴿ Ngi ki, Bés bon Di bi oñ yo ni ngui (yés), Bés ki bon Di mbambal yo. ﴾48﴿ Hisi ki, Bés bon Di bi teg hio; kinje longe' i liyehgege! ﴾49﴿ Hikii yom ki, Di bi hek yo nlôm ni ñin, inyuboñle ni bigda. ﴾50﴿ Kena ni ngwé' bisu bi **Allah**; hodo le me yéne béé bañga yéé mbéhe; ﴾51﴿ Ni pôda bañ to **Allah** ni nyambe numpe; hodo le me yéne béé bañga yéé mbéhe.

﴾52﴿ Hala nyen ñôma nye-kii-nye a lôl bé babôk bap ba bisu le ba sébél bé nye mut-makañ tole nkona-njék; ﴾53﴿ Ba bi tine ni bitigil bi maéba mu? ndi heeni! ba yé litén li balel-mbén; ﴾54﴿ Bagla ni ni bo! u ga bana bé njom. ﴾55﴿ Bigda ki; ni maliga le mbigda i nhogol bahémle-Nyambe. ﴾56﴿ Me bi hek ndigi ki nyoñ ni mut-binam inyu njom le ba bégés Me; ﴾57﴿ Me gwé béme ngôñ ni likébél (jap), Me gwé béme to ngôñ le ba jés Me. ﴾58﴿ Ni maliga le **Allah** nyen a yé Nti-makébél, Nwet-ngui yosôna, Nkomol. ﴾59﴿ Ndi ntiik le'i bet ba nyôm, ba ga kogsana nlélém kii' i bet ba bi noñ njel yap, ba pabla ni bañ. ﴾60﴿ Ngoo ni' bet ba ntjél hémle, inyu kel yap i ba nkuhul mabéhna.

PES 52: AT-TÛR
minlôñ 49

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Wee at-tur (hikôa-sinai) ﴾2﴿ Wee ñodga'i kaat, ﴾3﴿ Mu i tilna i i mbog ﴾4﴿ Wee ndap-lindondom[1] ﴾5﴿ Wee mbédhak'i likus ﴾6﴿ Wee nkundlak'i tuye ﴾7﴿ Hodo le njiiha i *Nwet* woñ i ga yon, ﴾8﴿ Nkéñ-yo a ta bé; ﴾9﴿ Kel ngi i ga nyamda ntén' linyamdaga, ﴾10﴿ Dikôa ki di kenek liké li nkeke; ﴾11﴿ Ngoo kila ni bôt ba pééna yokel, ﴾12﴿ Ba ba nlenda' bipôdôl bi yañga; ﴾13﴿ I kel ba ga léña mpuhge i hié hi jahannama: ﴾14﴿ 'I hié hini hon ni bé pénda,

1 ndap' i ngingi i biangel bi nkiiña ni bégés lipém li Nwet wap…

﴿15﴾ Baa makañ mana tole ni ntibil bé tehe? ﴿16﴾ Léga mu, ni nihbe to ni nihbe bé, hala a yé béé nlélém. Ni nkôs yaga nsaa kiingéda nson ni bi gwel'. ﴿17﴾ Ni maliga le bakon-Nyambe woñi ba ga bane ikété ñwom mi binunuma ni binene, ﴿18﴾ Ni masé inyu' gwom *Nwet* wap a ga ti bo. *Nwet* wap ki, a ga sôñ bo njiiha i jahîm: ﴿19﴾ 'je ni nyo bi lémél béé inyu nson ni bi gwel', ﴿20﴾ ntôômaga-moo'i ngi mimbogok mi binañ; Di ga ad bo libii ni bihûrin-în. ﴿21﴾ I bet ba ga hémle ni **Allah** ndi mbôda yap i noñ ki bo ikété hémle, Di ga nôñha bo mbôda yap i ane-ngi. Di ga héa bé yom yo-kii-yo mu' libumbul li magwelek map; hikii wada wap a bak a kôlne ha' libumbul jé. ﴿22﴾ Di ga yôge ki bo ni matam lôñni minsôn kii ngôñ yap. ﴿23﴾ Ba ga ba ba nlôôhana libôndô bo-ni-bo mu, li li nti bé lihua ndi to njôô. ﴿24﴾ Inyu yap, bioñg bi bonge bi ga ba bi nhiôm ipôla yap, ba pônga mintéédaga mi lu'lu'. ﴿25﴾ Ba ga témb ki bo-ni-bo ba badnaga, ﴿26﴾ Ba kalak le 'di béé bakon-Nyambe woñi' bisu bi ngéda ikété bôt bés (ikété litén jés), ﴿27﴾ **Allah** a nsôñ ni bés ni kéñ bés njiiha i samûm. ﴿28﴾ Ntiik le di bé lôndôl Nye' bisu bi ngéda; ni maliga le nyen a yé Ben ni *Ntohol'*. ﴿29﴾ Bigda ni; ni gwéha i *Nwet* woñ, u ta bé mut-makañ, ndi to nkona-njék, ﴿30﴾ To hala kii ba nkal le 'ntôb-tjémbi nu, di mbemb lisuk jé'; ﴿31﴾ Kal (bo) le 'bembga, yag me me yé ni béé ikété babemb'.

﴾32﴿ Hégda yap yon i ñôdna bo mu, tole ba yé bôt ba ngôk? ﴾33﴿ Tole hala kii ba nkal le ‘a mbod yo (Kur’an); ndi heeni! ba nhémle bé; ﴾34﴿ Ba lona ni ñañ i i mpôna yo[1] ibale ba yé maliga. ﴾35﴿ Ba bi héga ni bé ni ngim yom tole bon ba yé bahek? ﴾36﴿ Bon ba bi hek ni ngi ni hisi? ndi ba gwé yaga bé hémle. ﴾37﴿ Baa bon ba gwé masôô ma nkus ma *Nwet* woñ tole bon ba yé baane? ﴾38﴿ Ba gwé ni emblene i ba nôgôl mam? nnok-mam wap a lona ni ndémbél. ﴾39﴿ Nye (Nyambe) nyen a gwé ni bingond, bomede bilok? ﴾40﴿ U mbad ni bo nsaa ndi wee ba yé’ mapil? ﴾41﴿ Ba nyi ni minsolbe mi mam ndi ba ntila? ﴾42﴿ Tole ba nyéñ lisanda; ndi batjél-hémle Nyambe bon ba nkôs lisanda. ﴾43﴿ Tole ba gwé nyambe numpe he nduk **Allah**; lipém li ba ni **Allah** nu a kéhi’i ngi gwom ba nkéda Nye. ﴾44﴿ Ingéda ba ntehe bipes bi gwom bi nlôl’ i ngi, ba nkal le ‘matanga ma’; ﴾45﴿ Ñwas ni bo letee ba boma kel i ba ga luhlana; ﴾46﴿ Kel i minsômba ñwap mi ga bane bé bo nseñ, ba ga kôsna bé to mahôla. ﴾47﴿ Ni maliga ki le bôt ba nkoda ba gwé nduk njiiha-binoode, ndi ngandak ikété yap i nyi bé. ﴾48﴿ Nihbe ki matéak ma *Nwet* woñ. Ni maliga le u yé’ matehe Més. Bégés ki lipém li *Nwet* woñ ingéda u ntelep; ﴾49﴿ Ti ni ki Nye lipém ngim ngéda jû, ni’ makwél ma tjôdôt.

PES 53: **AN-NAJM**
(Hiôdôt) – *minlôñ 62*

1 kur’an

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé *Ntééda* ni *Ntohol*

﴾1﴿ Wee hiôdôt ngéda hi nlém ﴾2﴿ Nke-lôñ ni béé a nyôm bé ndi to yoba, ﴾3﴿ A mpot bé to ni nyemede, ﴾4﴿ A yé yaga ndigi biniigana bi mbû bi bi ntiba, ﴾5﴿ Bi bi yé le' nwet a gwé jôga li ngui[1] a niiga nye; ﴾6﴿ A gwé yét'i mbom, a bi tambla ki, ﴾7﴿ A bak' lisuk li ngi; ﴾8﴿ A bi yiga kôôge ni kônde sôs, ﴾9﴿ A bane i homa liké li mimpam' imaa tole bebee ki; ﴾10﴿ (Nyambe) a legel ni' mbôñôl wéé' yom a bi legel; ﴾11﴿ Ñem u nlôk bé inyu' yom a bi tehe. ﴾12﴿ Ni mpééna ni nye inyu' yom a bi tehe? ﴾13﴿ A bi tehe yaga ki nye' lisôhôk (jé) lipe, ﴾14﴿ Bebee ni Sidrat-al-muntahâ[2], ﴾15﴿ Bebee ni ha, wom'binunuma i ma'wâ; ﴾16﴿ Ingéda tuk i béé nhôbga ni' i yom i nhô yo. ﴾17﴿ Tehna i bi yob bé, ndi to lel hihéga; ﴾18﴿ A bi tehe yaga ngim' biyimbne bikeñi bi *Nwet* wéé. ﴾19﴿ Baa ni ntehe al-lât ni al-uzza?[3] ﴾20﴿ Ni manât, ba-nyônôs baaa numpe? ﴾21﴿ Béé ni gwé nlôm, Nye (Nyambe) ñin? ﴾22﴿ Hala a yé nkoda' i likaba! ﴾23﴿ A yé ndigi môl ni nséblene' gwom béé ni basôgôl banan ni mbônde, bi **Allah** a nsuhlene bé ndémbél yo-kii-yo. Ba noñ ndigi mayôñgô ni mahoñol map (ni hégda i miñem ñwap), ndi ki éga i nlôl bo ni *Nwet* wap. ﴾24﴿ Mut-binam a ga kôsna ni' i yom yosôna a nsômbôl? ﴾25﴿ **Allah** ni nyen a gwé niñ' mbus-nyemb ni i nkoñ'isi. ﴾26﴿ Biangel ndi biangel bi yé ki' i ngi le ngama yap i nhôla bé yom ndigi ni kunde i **Allah** inyu mut nu (Nyambe) a ngwés ni leege.

---

1 angel Gabriel

2 tuk'i ñwaa-njel, i homa ñôma nu Nyambe a bi sôk ingéda liké li jû nu Nyambe a bi sébél nye' i ngi

3 munu' minlôñ 19 ni 20, a yé môl ma bisat bi bon ba arab ba bé bégés; Nyambe A bi boñ le satan a yéñ séhlaha lisoñgol li ñôma inyu unda bôt le ñôma wé a yé ni libak li mut-binam, ndi Nye Nyambe A nsas' i yom satan a nlona ni yigye bibañga gwé, Nye Nyimam nunkeñi ni Batupék (pes 22: 52-54)

﴾27﴿ I bet ba nhémle bé niñ' mbus-nyemb ba nti biangel môl ma bôdaa, ﴾28﴿ Ndi ki ba gwé bé yi yo-kii-yo mu, ba noñ ndigi mayôñgô (bindééé). Hodo ni le bindéé bi mboñ bé maliga tojam. ﴾29﴿ Bagla ni ni' nwet a ntonbana mbigda yés ni gwés ndigi niñ' i nkoñ'isi; ﴾30﴿ Yi yap yosôna i. Ni maliga le *Nwet* woñ a ntibil yi' nwet a nimil njel yéé; A ntibil ki yi' nwet a téé sép. ﴾31﴿ **Allah** ki nyen a yé nwet-gwom bi ngi ni hisi; inyu saa baboñ-mam mabe kiingéda bigwélél gwap; ni saa baboñ-mam malam kiingéda balôm bap ba magweek-malam, ﴾32﴿ I bet ba nsemba bibéba bikeñi ni bijôñ, he nduk bon ba dihôha…, hodo le *Nwet* woñ a yé Mmil-nkéñgé mu'i ñwéhél. Nyen a ntibil yi béé ngéda a bi tjam béé mu' nkoñ'isi; ni ingéda ni béé matjee mu' mabum ma banyuñ banan. Ni kadba ni bañ béé-bomede le ni yé bapubi; (Nye Nyambe) nyen a ntibil yi' bet ba nkon Nye woñi. ﴾33﴿ U ntehge bé' nwet a ntonba? ﴾34﴿ A ti ki ndék a sôk ha, ﴾35﴿ A gwé yi i minsolbe mi mam, ni nye a tehnaga? ﴾36﴿ A nkôsnaga bé mañwin (biniigana) mu' bitilna bi Môsi? ﴾37﴿ To bi Abraham nu a bi yônôs nyo wéé? ﴾38﴿ Le mut nye-kii-nye a ga begee bé mbegee i numpe, ﴾39﴿ Ni le mut-binam a ga bumbul ndigi' yom a bi sal, ﴾40﴿ Ni le minheña ñwéé (minson ñwéé), a ga tehe ñwo, ﴾41﴿ A kuhul ki nsaa mu, nsaa u u kôli, ﴾42﴿ Ni le yak *Nwet* woñ nyen mam momasôna ma mélél, ﴾43﴿ Ni le nyen a mboñ le ni nol, ni le ni ee, ﴾44﴿ Ni le nyen a nti nyemb, a tinak ki niñ,

﴾45﴿ Ni le nyen a bi hek liada li gwom bibaa, nlôm ni ñin, ﴾46﴿ Ni litôi li manum, ngéda ma mpam, ﴾47﴿ Ni le héga ipe i mbéñge Nye, ﴾48﴿ Ni le nyen a nti lingwañ ni lihat, ﴾49﴿ Ni le nyen a yé *Nwet*-si'râ[1], ﴾50﴿ Ni le nyen a bi tjé lôk âd' bisu bi ngéda, ﴾51﴿ Ni lôk tamûd ibabé nyégle (to nkot-hié), ﴾52﴿ Ni litén li Nôa' bisu bi ngéda; ntiik le ba bé lôôha biyômôk ni libak-libe, ﴾53﴿ Ni minluhlak mi minkoñ[2] ﴾54﴿ A kôb ni bo' i yom a bi kôb. ﴾55﴿ Imbe longe i *Nwet* woñ u nla ni téñés? ﴾56﴿ Mbéhe nunu (mu)' i kokok i babéhe ba bisu; ﴾57﴿ Ngéda lisuk li hisi i gwé ni moo. ﴾58﴿ Mut nye-kii-nye he bes **Allah** a nla bé yelel yo. ﴾59﴿ Inyukii' miñañ mini (kur'an) mi nhélés béé? ﴾60﴿ Béé ni nol ki, ndi ki ni lamga ee; ﴾61﴿ Ni yé ki minléndlak; ﴾62﴿ ôma ni mbom' isi' bisu bi **Allah**, ni bégés ki Nye*.

PES 54: AL KAMAR
(Sôñ) – *minlôñ 55*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé *Ntééda* ni *Ntohol*

﴾1﴿ Ngeñ i nkoode, yag sôñ i mbôô; ﴾2﴿ Ibale ba ntehe ndémbél, ba ntonba ni kal le 'makañ mana!'. ﴾3﴿ Ba mpénda ki ni noñ biyômôk gwap; hikii jam ki, li ga yon. ﴾4﴿ Ndi ki mañwin ma bi lôl yaga bo inyu kéñ bo njonok, ﴾5﴿ Pék i sôk-bôk; ndi mabéhna ma nhôla bé bo tojam. ﴾6﴿ Bagla ni ni bo. Kel Nsébél a ga sébél' i jam li bilim,

---

1 ngim hiôdôt i babégés-bisat bahogi ba bé bégés

2 minkoñ mi Lôt (Sôdôm ni Gômora)

﴾7﴿ Masu' isi; ba ga pam' i soñ weengoñle mintjamak mi bandééñga; ﴾8﴿ Ngwé yak Nsébél; bangihémle-Nyambe ba ga kal le ini i yé yaga kel-be. ﴾9﴿ Litén li Nôa li bi pénda' bisu bi ngéda, ba pénda ni mbôñôl wés, ba kal le 'nkona-njék nunu'; a piiana ki. ﴾10﴿ A lôndôl ni ***Nwet*** wéé (ni kal le) 'me ntomb, ti ni mahôla'; ﴾11﴿ Di yibil ni mañwemel ma ngi inyu masôble ma malép; ﴾12﴿ Di kubul ki hisi ni mangen, ndi malép ma bomna ni ni ngim ora i i béé ntéébaga. ﴾13﴿ Di begee ki nye' i ngi yom'mabam ni batone (nkû), ﴾14﴿ I leñlak, Di bééñgege; nsaa u mut nu ba bi tjél hémle. ﴾15﴿ Di yék yaga ki hala kii yimbne; nhek-pék a yé ni mu? ﴾16﴿ Ndi baa njiiha yem ni mabéhna mem ba béé laa? ﴾17﴿ Di bi yilha yaga ki Kur'an tômba-yom inyu mbigda; nhek-pék a yé ni mu? ﴾18﴿ Lôk âd i bi pénda (ñôma). Ndi baa njiiha yem ni mabéhna mem ba béé laa? ﴾19﴿ Ntiik le Di bi tjékle bo suna i mbuk-mbebi i soso béba-kel, ﴾20﴿ I baag bôt weengoñle minubuk mi tén-maén. ﴾21﴿ Ndi baa njiiha yem ni mabéhna mem ba béé laa? ﴾22﴿ Di bi yilha yaga ki Kur'an tômba-yom inyu mbigda; nhek-pék a yé ni mu? ﴾23﴿ Lôk tamûd i bi pénda mabéhna, ﴾24﴿ Ni kal le 'baa mut wada kii bés, nu a mpémél i bésni (Soâlihu) nyen di noñ' mbus? ha wee di yé yaga ni ntiik ikété biyômôk ni kon'njék, ﴾25﴿ Nye ndigi nyen mbigda i nlama suhul ikété yés? heeni! a yé mut-bitembee ni ngôk'. ﴾26﴿ Ndi ba ga yi yaani nje a yé mut-bitembee ni ngôk. ﴾27﴿ Bés ni bon Di bi om kamél inyu noode bo. Yoñ-tat ni bo, ni nihbe,

﴾28﴿ Ni legel bo le malép ma nke i ba' likaba (libola) ipôla yap (bo ni kamél). Hikii pes i nyok' i yéé ngéda. ﴾29﴿ Ba sébél ni nke-lôñ wap; ni nye a yoñ pasoñ, a nol. ﴾30﴿ Ndi baa njiiha yem ni mabéhna mem ba béé laa? ﴾31﴿ Ntiik le Di bi tjékle bo mbamga wada. Béñge ni kii ba bi lém kii ñwai. ﴾32﴿ Di bi yilha yaga ki Kur'an tômba-yom inyu mbigda; nhek-pék a yé ni mu? ﴾33﴿ Litén li Lôt li bi pénda mabéhna; ﴾34﴿ Di tjékle ki bo soso nop; he bes bôt ba ndap' Lôt; Di sôñ bo ni hindim. ﴾35﴿ Masoda ma ma nlôl i Bésni. Hala nyen Di nsaa mut nu a nti mayéga. ﴾36﴿ A bi béhe yaga ki bo inyu ponos yés, ndi ba bi yan mabéhna; ﴾37﴿ Ba bé sômbôl yaga ki bunda bakén béé; Di lém bo mis (ni kal bo le) 'neembana ni njiiha yem ni mabéhna'. ﴾38﴿ Mbogbe'i njiiha i puhe yaga ki bo kekela tutu. ﴾39﴿ 'neembana ni njiiha yem ni mabéhna'. ﴾40﴿ Di bi yilha yaga ki Kur'an tômba-yom inyu mbigda; nhek-pék a yé ni mu? ﴾41﴿ Mabéhna ma bi lôl ki bôt ba Faraô; ﴾42﴿ Ba pénda biyimbne gwés gwobisô. Di gwel ni bo ligwelek li Ngui-momasôna, Nkomol. ﴾43﴿ Batjél-hémle banan ba nloo ni bo? tole ni gwé mbabi-nom ikété bitilna? ﴾44﴿ To lakii ba nkal le 'di yé ntôñ u u ga yémbél' ﴾45﴿ Ntôñ (wap) u nke i luhlana; ba kahal ni ke ngwé. ﴾46﴿ Ndi ngeñ libomna jap i yé ngeñ-ndutu ni lilôli. ﴾47﴿ Hodo le baboñ-mam mabe ba yé ikété yimil ni biyômôk. ﴾48﴿ Kel ba ga nimblene bo' masu map ni kena bo i hié; (ni kal bo le) 'neembana ni lék i sakar'. ﴾49﴿ Ni maliga le Di bi hek hikii yom ni ngim hihéga.

﴾50﴿ Ora yés i yé ni ndigi ki buk yada, likéébana li jis. ﴾51﴿ Di bi tjé yaga ki matén i pôna nan; nhek-pék a yé ni mu? ﴾52﴿ Yom yosôna ki i ba bi boñ i yé (ntilbaga) ikété bikôntô; ﴾53﴿ Hikii jam ki, lititigi to likeñi, li yé magge. ﴾54﴿ Ni maliga le bakon-Nyambe woñi ba ga bane ikété ñwom mi binunuma ni mangen, ﴾55﴿ Ikété linôyôi li maliga, bebee ni Kiñe i ngui-momasôna.

PES 55: AR-RAHMÂN
(Ntééda) – *minlôñ 78*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ **(54)** ***Ntééda***, ﴾2﴿ A bi niiga kur'an ﴾3﴿ A bi hek mut-binam[1] ﴾4﴿ A bi niiga nye ndoñol. ﴾5﴿ Hiangaa ni sôñ ba nke ni ngim' minsoñgi ﴾6﴿ Hiôdôt ki ni bie ba ñôm mbom'isi, ﴾7﴿ Ngi ki, a bi bédés yo ni téé likobo. ﴾8﴿ Ni yôbôs yaga bañ lihegek mu' likobo ﴾9﴿ Hega yaga ki ni sép ibabé kwéha' likobo ﴾10﴿ Hisi ki, a tek hio inyu gwom bi bi niñ (mu) ﴾11﴿ Matam ma yé mu, ni maén ma banga minhôk mi bitôñ, ﴾12﴿ Ni bo minso-mi-mañ mi mi yé ntéédaga ikété dibas, ni bikule ﴾13﴿ Imbe longe i ***Nwet*** nan ni nla ni tañba? ﴾14﴿ A bi hek mut-binam ni lingénd li ték weengoñle hibôgôô, ﴾15﴿ A bi hek ki bayoñ ni lindômbô li hié ﴾16﴿ Imbe longe i ***Nwet*** nan ni nla ni tañba? ﴾17﴿ ***Nwet***-mapémél ma hiangaa mo'imaa ni ***Nwet***-manañle ma hiangaa mo'imaa ﴾18﴿ Imbe longe i ***Nwet*** nan ni nla ni tañba?

1 hala wee Ntééda (Nyambe) a bi bôk niiga Kur'an ilole A nhek mut-binam…

﴾19﴿ A bi bagal balom bo'ibaa le ba gwañna bañ, ﴾20﴿ Ipôla bo'ibaa, ngaa i ba nlel bé; ﴾21﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾22﴿ Lu'-lu' ni marjân (maduma ni maôñ) ba mpémél mu ﴾23﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾24﴿ Yag bikuñga bi bi nleñel' ngi tuye kii dikôa bi yé' gwéé ﴾25﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾26﴿ Hikii mut a yé mu (isi) a ga tagbe, ﴾27﴿ Ndi ndigi Mbom' *Nwet* woñ yon i ga nom mba ni mba, nyonok ni lipém li ane lôñni bibégés ﴾28﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾29﴿ I bet ba yé'ngi ni'isi ba nlôndôl Nye. Hikii kel a ngwel jam li yondo ﴾30﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla tañba? ﴾31﴿ Di ga yoñ ngéda ni béé, a béé mambegee' imaa[1] ﴾32﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾33﴿ A makoda ma bayoñ ni ma bôt ba binam, ibale ni nla pam mu'i ngi ni'isi, boña hala; ndi ni ga la ndigi pam mu ni ngim ngui ﴾34﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾35﴿ Ntet hié ni hida u ga léña béé bo'ibaa, ni ga bana ni bé nsôñ ﴾36﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾37﴿ Ingéda ngi i ga bôô ni, ni unda miñkégi kikii kôp (i nuga) ﴾38﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾39﴿ Yokela ni, ba ga bad ha bé bôt ba binam to bayoñ mambadga inyu bibéba gwap, ﴾40﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾41﴿ Bibéba bi bôt bi ga yibna mu' biyimbne gwap, ba ga gwélél yaga ni bo mu' hitat hi mbom ni' makôô.

1 bayoñ ni bôt ba binam

﴾42﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾43﴿ Jahannama ni ini, i baboñ-mam mabe ba bé péénana, ﴾44﴿ Ba ga ba ba ndeng ipôla yéé ni liga i hamîm, ﴾45﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾46﴿ I nwet a nkon liboma ni *Nwet* wéé woñi, a ga bana yaga ñwom mi binunuma'imaa, ﴾47﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾48﴿ Ni minyonok mi mintjep, ﴾49﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾50﴿ Ikété ñwo'imaa mangen'imaa, ma kundak ﴾51﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾52﴿ Ikété ñwo'imaa hikii tatam i bak mintén'imaa ﴾53﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾54﴿ Ntôômaga moo' i ngi bibuñga, nhôk ni istabrak; matam ma ñwom ñwo'imaa ki, ma bak (bo) bebee ﴾55﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾56﴿ Mu, ba ga koba' bet ba gwé manuna ma konji, ba mut-binam to nyoñ ba mbôk bé nahal' bisu gwap bi ngéda, ﴾57﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾58﴿ Ba bayak weengoñle yâkût ni marjân ﴾59﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾60﴿ Baa nsaa i longe i yé yom'ipe he nduk longe? ﴾61﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾62﴿ He bes mini'imaa, ñwom mi binunuma mimpe'imaa ki, ﴾63﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾64﴿ Nkôbôk jiibe ni manuk ﴾65﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾66﴿ Mu'ikété, minyonok mi mangen'imaa ﴾67﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾68﴿ Mu'ikété (u ga koba) bitatam, ni maén, ni rummân ﴾69﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba?

﴾70﴿ Mu'ikété, bilonge ni balam ba bôdaa ﴾71﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾72﴿ Bihûr (bôdaa ba ba mbai), ntéédaga ikété' biyale bi hogbe, ﴾73﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾74﴿ Ba mut-binam to nyoñ, ba mbôk bé nahal' bisu gwap bi ngéda ﴾75﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾76﴿ Ntôômaga-moo (baa ni balôm)'i ngi mimbôñga, mi nenge kwem-kwem, ni bibuñga bilam ﴾77﴿ Imbe longe i *Nwet* nan ni nla ni tañba? ﴾78﴿ Jôl li *Nwet* woñ li tééba lipubi, nyonok ni lipém li ane, lôñni bibégés.

PES 56: **AL WÂQI'A**
(mbuge-jam) – *minlôñ 96*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ingéda mbuge-jam i ga kwo, ﴾2﴿ Mpénda-yo nye-kii-nye a ga ba bé; ﴾3﴿ Nsuhul bahogi, Mbédés bape; ﴾4﴿ Ingéda hisi hi ga sehla bañga lisehlaga, ﴾5﴿ Dikôa ki, di ga nyugda dikét-dikét, ﴾6﴿ Ni yila minyehgege mi biték, ﴾7﴿ Ni ga bagla yaga ki matuñga maaa: ﴾8﴿ Bôt ba lisuk li waalôm ni; ndi bonje ba yé bôt ba lisuk li waalôm? ﴾9﴿ Ni bôt ba lisuk li waaé; ndi bonje ba yé bôt ba lisuk li waaé? ﴾10﴿ Batelep ba bisu (inyu bégés Nyambe) bon ba ga ba yaga ki batelep ba bisu (i kôdôl ane-ngi), ﴾11﴿ Bon ba yé yaga bakôôge-Nyambe bebee: ﴾12﴿ Ikété ñwom mi binene, ﴾13﴿ Ngandak i lôlak i bôt ba bisu (i tjai di bisu); ﴾14﴿ Ndék ki, i lôlak i bôt ba mbus (i tjai di nsôk); ﴾15﴿ I ngi miñeñgek mi binañ, ﴾16﴿ Ntôômaga moo mu, ba ma bomna,

﴾17﴿ Bonge ba wanda ba hiômôk ipôla yap (kii babôñôl), ﴾18﴿ Ni mabôndô, ni binyôl, ni bilas (nyonok) ni binyon bikeñi, ﴾19﴿ Bi bi nti bé bo ño-sii, ndi to lihiua, ﴾20﴿ Ni bitatam bi bomede ba ga ba ba mpohol, ﴾21﴿ Ni minsôn mi dinuni mi ba ga ba ba nsômbôl, ﴾22﴿ Ni bihûr, bi banga manuna ma liyômba, ﴾23﴿ weengoñle lu'lu' nhabga dikomb, ﴾24﴿ Kikii nsaa inyu nson ba bi gwel. ﴾25﴿ Nyoo ba ga nok bé mpuñgu, ndi to bibuk-bibe, ﴾26﴿ Ndigi lipôdôl lini le: 'salâm, salâm!' (nsañ, nsañ). ﴾27﴿ Bôt ba waalôm ki, ndi bonje ba yé bôt ba waalôm? ﴾28﴿ Mu mintolok mi sidr, ﴾29﴿ Ni minlandak mi talh ﴾30﴿ Ni mbamblak'i yiige, ﴾31﴿ Ni malép ma ma nkundi, ﴾32﴿ Ni ngandak' matam, ﴾33﴿ Ma ma nyiñba bé, ndi to sônga ba nsônga bé mo, ﴾34﴿ Ni mimbôñglak mi binañ. ﴾35﴿ Bés yaga bon Di bi hek bo (bihûr)' nya i ﴾36﴿ Di téé ni bo bikonji, ﴾37﴿ Mabog, ni hiai hiada, ﴾38﴿ (nkôôbaga) inyu bôt ba waalôm; ﴾39﴿ Ngandak i lôlak i bôt ba bisu (i tjai di bisu) ﴾40﴿ Ngandak ki, i lôlak i bôt ba mbus (i tjai di mbus). ﴾41﴿ Bôt ba waaé ki; ndi bonje ba yé bôt ba waaé? ﴾42﴿ (ba ga ba) ikété samûm ni hamîm ﴾43﴿ Ni jiibe li yahmûm (ntum'hida) ﴾44﴿ Lisuni to hogbe bi ta bé (nyoo), ﴾45﴿ Ba béé yaga' bisu bi ngéda (nkoñ'isi) ikété lihat, ﴾46﴿ Ba bi lenda yaga ki ikété béba-keñi[1], ﴾47﴿ Ba kalak ki le 'ingéda di nwo, di nyila bihés ni lipum li biték, baa di ga tuge ki?, ﴾48﴿ Yag basôgôl-sôgôl bés ba bisu?' ﴾49﴿ Kal (bo) 'ntiik le ba bisu ni ba mbus, ﴾50﴿ Ba ga kodba yaga inyu liboma li kel i i nyiba (i i yé ntéébaga).

1 likolbaha Nyambe

﴾51﴿ A béé banimlaga ba ni bé pénda (bitugne), ﴾52﴿ Ni ga je yaga mu'i e i zakûm[1], ﴾53﴿ Ni ga yônôs ni yo' mabum, ﴾54﴿ Ni ga nyo ni ki malép ma nlék (i kônde mu), ﴾55﴿ Ni ga nyo mo weengoñle bitihôñ ﴾56﴿ (i gwom ni bi) gwon bi ga suhlana bo (bi ga tina bo) i kel'base. ﴾57﴿ Bés bon Di bi hek béé; lelaa ni nhémle ni bé (bitugne)? ﴾58﴿ Béñgnana le' yom ni mpémés (manum ni mpémés), ﴾59﴿ Baa béé bon ni nhek mo, tole Bés? ﴾60﴿ Bés bon Di bi téénc béé nyemb, Di ga set yaga bé mu, ﴾61﴿ I yiha béé ni bapôna-béé, tole i ti béé maôñg ma ni nyi bé. ﴾62﴿ Ni ntibil yaga yi le ni bi héka' ngélé bisu; baa ni nhoñol bé? ﴾63﴿ Baa ni mbéñge' i gwom ni mbel? ﴾64﴿ Béé bon ni nsal gwo, tole Bés bon Di yé Nsal? ﴾65﴿ Bale Di gwéhék ni, ki Di nkuibaha gwo, ni kida' i njelek; ﴾66﴿ (ni kal le): 'di njôb yaga' mapil ﴾67﴿ Hodo le di yé liyep' ﴾68﴿ Baa ni ntehe malép ni nyo? ﴾69﴿ Béé bon ni nsuhul mo ma lôlak i ond, tole Bés bon Di yé Nsuhul? ﴾70﴿ Bale Di gwéhék, ki Di mbéyés mo; inyukii ni nti bé mayéga? ﴾71﴿ Baa ni ntehe' hié ni nkuye? ﴾72﴿ Baa béé bon ni bi hek e yéé, tole bés bon di yé Nhek? ﴾73﴿ Di boñ hio le hi ba biyihne[2] ni yom'mahôla inyu' bet ba gwé ngôñ. ﴾74﴿ Bégés ni jôl li *Nwet* woñ Nunkeñi. ﴾75﴿ Ndi heeni! me ntéé hiwie i matelbene ma tjôdôt; ﴾76﴿ Ntiik yaga ki le mini mi yé miñañ minlam, bale ni yik

---

1 e i i nlébna' ikété bee-hié

2 biyihne bi bee-hié

﴾77﴿ Ntiik le ini (kur'an) i yé nsaibak i ñéña, ﴾78﴿ Ikété kaat-matééda (tilna tole libam li matééda), ﴾79﴿ Bapubi ndigi bon ba ntisba yo, ﴾80﴿ I yé nsuhlak ni *Nwet*-minkoñ ñwominsôna. ﴾81﴿ Baa' miñañ (minlam) mini ñwon ni mpénda? ﴾82﴿ Baa kôs' nan i nlama ôdna béé i pééna? ﴾83﴿ Ndi ingéda mbû u nkahal soa mut, ﴾84﴿ Béé ki, ha' ngéda i, ni bééñgege (nye), ﴾85﴿ Bés ki Di bak bebee ni nye iloo béé, ndi ni tehna bé. ﴾86﴿ Inyukii ni, ibale ni nhoñol le ni ga kééhana bé, ﴾87﴿ (inyukii) ni nla bé timbis wo ibale ni yé maliga? ﴾88﴿ Ibanile a yé wada ikété bakôôge-Nyambe bebee, ﴾89﴿ A ga kôsna hogbe, ni masé, ni wom' i binene; ﴾90﴿ Ibakile a yé wada ikété bôt ba waalôm, ﴾91﴿ Bôt ba waalôm ba ga leege nye ni bibuk bini le 'nsañ u ba ni we'. ﴾92﴿ Ndi ibale a yé wada ikété bôt ba pééna, ni banimlaga, ﴾93﴿ A ga léña' malép ma nlék, ﴾94﴿ Ni njonok'i bee-hié; ﴾95﴿ Ntiik, hala a yé yaga ki-yonok-maliga; ﴾96﴿ Bégés ni jôl li *Nwet* woñ Nunkeñi.

PES 57: AL HADÎD
(éña) – *minlôñ 29*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ I gwom (gwobisôna) bi yé'i ngingi ni' isi bi nti **Allah** lipém; nyen a yé ki Ngui-momasôna ni Batupék; ﴾2﴿ Nyen a gwé nkok-liane i ngi ni hisi; nyen a nti niñ, a tinak ki nyemb; a gwé ki ngui i boñ hikii jam. ﴾3﴿ A yé Mbôk ni Nsôk, ni Mbémbi ni Nsolbe; a yé ki Nyimam momasôna.

﴾4﴿ Nyen a bi hek ngi ni hisi' dilo disamal; ndi a hielba' i ngi Arch (yééne-ane i lipémba) "istawâ alal Arch". A nyi' yom i njôb' isi ni' yom i mpam mu; ni' yom i nsôs' ngi, ni' yom i mbet mu; a yé ki ni béé tohee ni yéne. Ni **Allah** a ntibil yaga tehe' mam ni mboñ. ﴾5﴿ Nyen a gwé nkok-liane i ngi ni hisi; i bisu bi **Allah** ki nyen gwom gwobisôna bi ntémb. ﴾6﴿ A nôñha u ni binjâmuha, a nôñhaga ki binjâmuha ni u. A yé ki Nyi-matihil ma miñem. ﴾7﴿ Hémlana **Allah** ni ñôma wéé, ni pémés ki mu'i gwom a nti béé le ni kôhle. I bet ba nhémle ni, ni pémés (i njel'Nyambe) ikété nan, ba ga bana nsaa-nkeñi. ﴾8﴿ Inyukii ni nhémle bé **Allah**, ki i yé le ñôma a nsébél béé i hémle *Nwet*-nan nu a bi yoñ mbônga nan ibale ni yé toi bahémle[1]. ﴾9﴿ Nyen a nsuhul biniigana bi bémbi'i ngi mbôñôl wéé inyuboñle a pémés béé i jiibe, ni jubus béé' mapubi. Ntiik ki le **Allah** a yé Konangoo inyu nan, ni ***Ntohol***. ﴾10﴿ Inyukii ni nla bé pémés (bigwelmoo binan)' i njel'**Allah**, ki **Allah** nyen a yé Nkôdôl ngi ni hisi? ikété nan, i bet ba bi pémés (i njel'Nyambe) ni jo sañ' bisu bi ngéda ilole ni mbana yémbél, ba kôli bé ni bape; ba gwé tel'keñi (bisu bi Nyambe) iloo' bet ba bi pémés ni jo sañ' mbus ngéda. Ndi mbônga i **Allah** i yé longe (inyu bobasô). Ni **Allah** a ntibil yaga yi' mam ni mboñ. ﴾11﴿ Tonje a mpôôs **Allah** yom-lam, Nye a mbulhene nye yo, a yiga kôsna ni lôôha longe-nsaa.

1 mbônga nan' bisu bi ngéda ... (pes 7: 172)

﴾12﴿ Kel u ga tehe bahémle bôôlôm ni bôdaa, mapubi map ma béiyak bo' bisu ni i waalôm wap, (i ga kéla bo le) 'ñwin-nlam inyu nan len le ni gwé ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, inyu yén mu mba ni mba'. Hala nyen a yé libumbul li sôk-bôk. ﴾13﴿ Kel (yokel) bôt ba mandon, bôôlôm ni bôdaa ba ga kal' bet ba bi hémle le 'bemba bés, di gwop mu'mapubi manan'; i ga kéla bo le 'témba ni mbus! le ni nyéñ mapubi'. Hala ni nyen ba ga sék ngaa ni libap ipôla yap, li banga ñwemel; i mbus yéé[1]: hogbe i niñ boga, ndi bisu gwéé mbambak mu'i njiiha i bee-hié. ﴾14﴿ (bangihémle) ba ga lôndôl bo ni kal le 'baa di béé bé ntôñ ni béé'? (bahémle) ba timbhe le 'ntiik! ndi ni bi neebe le ba yumus béé; ni bi ôd minsoñgi-mimbe, ni pénda, ni bot ñem yañga; letee ora i **Allah** i lo (nyemb). Nyumus a bi yumus yaga ki béé inyu **Allah**'. ﴾15﴿ Len ni, ba nyôñôl bé béé bitek binan, to bi bangihémle; liyééne linan li yé hié, hon hi yé lôñ ni béé. Kinje lisuk libe! ﴾16﴿ Baa ngéda bé ini inyu bahémle-Nyambe le miñem mi sehla bo mu'i mbigda i **Allah**, ni' yom i bi sôs ni maliga (kur'an)? ni le ba nigle bañ' bet ba bi kôsna kaat' bisu bi ngéda, ba tehe ni le ngéda i yé nténdéé, miñem mi let bo. Ngandak ikété yap i bi ba yaga bibéba bi bôt. ﴾17﴿ Yina le **Allah** a niñis hisi' mbus nyemb yéé. Hala yaga nyen a mbamblene béé biniigana inyuboñle ni hek pék. ﴾18﴿ Ntiik le bati-makébél bôôlôm to bôdaa ni' bet ba mpôôs **Allah** longe lipôôhak, ndimbhe i ga bulul bo, ba ga bana ki nsaa-nlam.

---

1 i bisu gwé : i pes i libap yada…

﴿19﴾ Yag ni' bet ba nhémle **Allah** ni baôma béé, bon ba yé toi maliga, ni ndémbél (ni mbôgi)' bisu bi *Nwet* wap; ba gwé nsaa wap ni mapubi map; ndi' bet ba bi tjél hémle, ni pénda biniigana gwés, bon ba yé bôt ba jahîm. ﴿20﴾ Yina le niñ'i nkoñ'isi i yé ndigi mintuk ni bindééé ni biéñgba; lôñni pééna-kiñ béé-ni-béé; ni pééna lihat ni lingwañ. I yé weengoñle wom u u nôl nop; bibebela gwéé bi nuk ni lôg basal-ñwom, ndi bi yiga uñg (bi yiga lék). Ndi' mbus nyemb, njiiha keñi (i yé nkôôbaga) lôñni ñwéhél i **Allah** ni maleege. Niñ nkoñ'isi i yé ni ndigi gwom bi malôga bi bi ntagbe. ﴿21﴾ Yéña ni ñwéhél i *Nwet*-nan ni mahoo, ni loñ-ngi i i milba ngi ni hisi; i yé nkôôbaga inyu' bet ba hémle **Allah** ni baôma béé. Hala a yé masoda ma **Allah** ma a nti tonje a ngwés. Ni **Allah** a yé Kék-masoda makeñi (Nti-masoda nunkeñi). ﴿22﴾ Jam li manoodana jo-kii-jo (lilam to libe) li ngwel bé hisi to béé-bomede li ba bé magge ikété kôntô ilole Di nhek jo; hala a ntômbôl yaga **Allah**. ﴿23﴾ Inyuboñle ni tééñga bañ nyû inyu'mam ma nhias béé, ndi to lôôha kon masé inyu' gwom bi ntina béé. Ni **Allah** a ngwés bé mut ngôk nu a ngangal nkak, ﴿24﴾ Ba ba nima ni ôdna bôt i wim. Tonje a ntonba ki, (a yi) yaga ni le **Allah** a yé Nhat, Nyonok ni bibégés.

﴾25﴿ Di bi om yaga baôma bés ni ndémbél. Di suhlene ki bo kaat (bitilna) ni likobo, inyu telepsép i bôt ba binam. Di om ki kee (éña) i i gwé lôs ni mahôla mape inyu bôt, ni inyuboñle **Allah** a segel' nwet a njo sañ'i njel yéé, ni sôñ baôma béé nditi (i lisol). Ntiik le **Allah** nyen a yé Lôs ni Ngui-momasôna. ﴾26﴿ Di bi om yaga ki Nôa, ni Abraham; Di ti ki biniigana bi mbû ni bitilna mu'i ndaae yap. Bahogi ni mu ba bi telep sép, ndi libim ikété yap, baboñ-dibe-di-mam. ﴾27﴿ Di bi nôñha yaga ki baôma bés bape mu'i njañ yap; Di nôñha ki bo Yésu man Maria, Di ti ki nye injîl, Di ti ki banoñ-nye'mbus hogbe ni nsañ' miñem. Niñ-nsolbe ki i ba bi bod, Bés bé bon di bi tééne bo yo[1], ndigi le ba yéñ i lémél **Allah**; ndi ba bi niñ bé to yo kikii i bé sômbla; i bet ba bi hémle ni ikété yap, Di bi ti bo nsaa wap; ndi libim ikété yap, baboñ-dibe-di-mam. ﴾28﴿ A béé ba ni nhémle, kona **Allah** woñi ni hémle (ni nôgôl) ñôma wéé, a ga ti béé masoda méé ni manjel'imaa: a ga béiyene béé mapubi méé inyuboñle ni ke ndelel, a ñwéhél ki béé. Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***, ﴾29﴿ Inyuboñle batila-bikaat ba tibil yi le ba gwé bé ngaba mu' masoda ma **Allah**, ni le masoda ma yéne ntiik i moo ma **Allah**, a nti mo tonje a ngwés. Ni **Allah** a yé Kék-masoda makeñi (Nti-masoda nunkeñi).

1 Nyambe bé nyen A bi tééne bipara le ba niñ nsolbe, ni le ba biiba bañ; ndi baa ba bi tééda toi libak li konji?

PES 58: AL MUDJÂDALAH
(Mpééna) – *minlôñ 22*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ **(55) Allah** a nok bipodôl bi' nwet a péénaga ni we i kolbaha ni nlô-wéé, a béglege ki **Allah**. Ni **Allah** a nok yaga minkwel minan. Ntiik le **Allah** a yé Nnok ni Ntehe-mam. ﴾2﴿ I bet ba mpot ikété nan le baa bap ba yé kii banyañ bap, inyu pémés bo; ndi ki ba ta bé bo banyañ. Inyule banyañ bap ba yé ndigi' bet ba bi gwal bo. Ba mpot yaga ki bibuk bibe bi bi yé ki bitembee. Ntiik ni le **Allah** a yé Konangoo ni Nti-ñwéhél. ﴾3﴿ I bet ba nkéda ni baa bap ni banyañ bap ndi ba témbék ni mbus i heñel manyo (ba ma pémés bo), ba nlama nduk ti nlimil kunde ilole ba ntisba ki baa bap. Hala nyen ba ntééne béé. Ni **Allah** a ntibil yi' mam ni mboñ. ﴾4﴿ I nwet a gwé ni bé njel (bigwelmoo), a nlama tééda dilo di yén-njal sôñ ibaa ibabé i lel to hilo hiada ilole a nañlana ñwaa. I nwet a nla ni bé to boñ hala, a jés môm masamal ma diyeyeba; hala inyuboñle ni hémle **Allah** ni ñôma wéé. Matéak ma **Allah** ni ma. Ndi inyu bangihémle, njiiha keñi (i yé nkôôbaga). ﴾5﴿ Me nhomb we hodo le' bet ba ntelbene **Allah** ni ñôma wéé telep-pééna, ba ga luhlana nlélém kikii babôk-bap ba bisu ba bi luhlana. Di bi suhul yaga ki biniigana bi bémbi. Ndi inyu bangihémle, njiiha i wonyu (i yé nkôôbaga). ﴾6﴿ Kel **Allah** a ga tugul bobasô, a ga yeelene ni bo' mam ba bi boñ; **Allah** a bi mage mo ki bo ba ma hôya mo. Ni **Allah** a yé Mbôgi i mam momasô.

﴾7﴿ Baa u ntehe bé le **Allah** a nyi' gwom gwobisôna bi yé'ngi ni' gwom gwobisôna bi yé'isi? nkwel-nditi wo-kii-wo u ntagbe bé ipôla bôt baaa le a ba bé ba nyônôs bana; to ipôla bôt batan le a ba bé ba nyônôs basamal; ngandak tole ndék iloo libim lini ibabé le a ba ni bo tohee ba yéne. A ga soolene yaga bo' mam ba bi boñok i kel' minkaa mi nsôk. Ntiik le **Allah** a yé Nyimam momasôna. ﴾8﴿ Baa u ntehe bé' bet ba bi sôñga minkwel mi nditi, ba yiga témb ki mu'i yom ba sôñga bo? ba ôô ni pék inyu boñ béba, ni lel mbén, ni ndogbene ñôma. Ingéda ba nlo ni i weeni, ba nyéga we nya i **Allah** a ma yéga bé we; ndi ba badbaga bomede le 'inyukii ni **Allah** a nkogse bé bés inyu bipôdôl gwés?'; jahannama a kôli bo, mu nyen ba ga kôs lék, kinje lisuk libe ni! ﴾9﴿ A béé ba ni nhémle, ingéda ni nkwel nditi, ni ôô bañ pék inyu boñ béba, to i lel mbén, ndi to i ndogbene ñôma (nu Nyambe); ôa ni pék i boñ longe, ni i kon Nyambe woñi; kona ki **Allah** woñi, nu ni ga kodbana' bisu gwéé. ﴾10﴿ Minkwel mi nditi mi yé ni ndigi minson mi satan inyu unbaha bahémle-Nyambe. Ba nla ni ndigi ki boñ bo jam ni sômbôl'**Allah**. **Allah** ni nyen bahémle ba nlama bôdôl ñem. ﴾11﴿ A béé ba ni nhémle, ingéda ba nkal béé le 'tiigana' mu' makoda, ni tiige ni; **Allah** a ga kôôbana béé liyééne (i loñ-ngi). Ingéda ba nkal ki béé le «telbana!» ni telep ni; **Allah** a mbédés bahémle ni bayimam bitel ikété nan. Ni **Allah** a ntibil yi'mam ni mboñ.

﴾12﴿ A béé ba ni nhémle, ingéda ni gwé nkwel-nditi ni ñôma (nu Nyambe), bôga ni ndugi ni ti sadka (likébél li diyeyeba), hala a yé longe ni mapubi inyu nan; ndi ibale ni nla bé tehe (yom), **Allah** a yé ni Nti-ñwéhél, ni ***Ntohol***. ﴾13﴿ Liyeb jon ni nkon woñi ni tjél ti sadka ilole ni nkwel nditi? ibale ni mboñ ni bé hala, ndi **Allah** Nye a ñwéhél béé, boña ni to masoohe (kikii i nsômbla), ni ti ki zakat, ni nôgôl ki **Allah** ni ñôma wéé. Ni **Allah** a yé Ntibil-yi' mam ni mboñ. ﴾14﴿ Baa u ntehe bé' bet ba ñadna ni litén li **Allah** a gwééne hiun? ba ta ni bé ni béé, ndi to ni bo, ba ta bé; ba ntéé hiwie ni bitembee ndi ki ba nyi. ﴾15﴿ **Allah** a nkôôbana (ni) bo njiiha keñi, inyule' mam ba bé boñ ma béé mabe kiyaga. ﴾16﴿ Ba yé ba yoñok bipôdôl gwap kikii bikéé (bi bi nsôñ bo), ba timbga njel'**Allah**. Ba ga bana ni njiiha i wonyu. ﴾17﴿ Lihat jap to lingwañ jap bi ga hôla bé bo i sôñga kogse i **Allah**. Ba ga ba bôt ba bee-hié, ba ga yén mu koñ ni koñ. ﴾18﴿ Kel **Allah** a ga tugul bobasô, ba ga tééne Nye hiwie kikii ba ntééne béé hiwie, ba hoñlak le ba gwé ngim bebbana; ndi heeni! Ni maliga le ba yé bôt ba bitembee. ﴾19﴿ Satan a bi kômbe bo ni hôhya bo mbigda i **Allah**; bon ba yé i nlôñ'satan; ndi hodo le bake-lôñ ni satan ba yé banimlaga. ﴾20﴿ Ni maliga le' bet ba mbédél **Allah** ni ñôma wéé, bon ba ga ba ikété hison hikeñi; ﴾21﴿ **Allah** a bi mage le 'Me ga yémbél yaga, Me ni baôma bem'. ntiik le **Allah** a yé Lôs ni Ngui-momasôna.

﴿22﴾ Ikété' bôt ba nhémle **Allah** ni kel-nsôk, u ga koba bé mut nu a nyoñ babédél-**Allah** ni ñôma wéé mawanda[1]; to ba yé yaga basañ bap, ndi to bon bap, to lôkinsañ, to bôt bap ba litén; ba hala **Allah** a bi mage bo hémle ikété'miñem; a létés ki bo ni mbû u u nlôl' i nyeni (angel Gabriel); a ga jubus ki bo'i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, inyu yén mu mba ni mba. Ba nlémél **Allah**, yag Nye a nlémél bo; ba bon ba yé'i nlôñ'**Allah**. Ntiik! ni maliga le bajôb'i nlôñ'**Allah** bon ba yé babumbul-masoda (bakôdôl niñ-boga).

PES 59: **AL HACHR**
(Manyodi) – *minlôñ 24*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ I gwom (gwobisôna) bi yé'i ngingi, ni bi bi yé' isi, bi nti **Allah** lipém; nyen a yé ki Ngui-momasôna ni Batupék. ﴿2﴾ Nyen a bi pémés' bet ba tjél hémle ikété batila-bikaat' mandap map' manyodi ma bisu. Ni bé hoñol bé le ba nla nyodi; bomede bok ba hoñlak le mandap map ma ngok ma ga kéñ bo hiun hi **Allah**. **Allah** a pémél ni bo i homa ba bé bémbél bé; a kôb ki bo woñi' miñem. Ba kahal bôk mandap map ni moo map, nlélém kii moo ma bahémle. Yoña ni biniigana mu, a béé ba ni ntehna. ﴿3﴾ Bale **Allah** a nyéksa ni bé bo' mabôô, ki a bi kogse yaga bo hana i nkoñ'isi. Ba ga bana ki njiiha'i bee-hié' mbus nyemb.

1 I ta bé bahémle-Nyambe kunde le ba yoñ baoo ba Nyambe mawanda…

﴾4﴿ Hala ndigi inyule ba bi telbene **Allah** ni ñôma wéé. Tonje a ntelbene ni **Allah**…, **Allah** a yé Ndutu kiyaga ikété kogse. ﴾5﴿ Lién ni nkit, to li ni ñwas li téé mu'tén yéé, hala a yé ni sômbôl'i **Allah**; ni inyuboñle a kôb baboñ-béba hison, ﴾6﴿ Libumbul li gwét ki li **Allah** a bi ti ñôma wéé, li lôlak mu'bigwelmoo gwap ibabé le ni bôñôl bihosi ndi to bikamél. Ndi **Allah** a nti baôma béé kômbe (yémbél)'i ngi tonje a ngwés. Ni **Allah** a gwé ngui i boñ hikii jam. ﴾7﴿ Libumbul li gwét li **Allah** a bi ti ñôma wéé, li lôlak yak bayén-mabôñ (bayén-matison) li yé ni inyu **Allah**, ni inyu ñôma wéé, ni inyu bôt ba litén, ni bon ba nyu, ni diyeyeba, ni baloo-njel; inyuboñle li kabna ndigi bañ ipôla bôt ba lihat ikété nan. I yom ñôma a nti ni béé, yoña! I a nsôñga béé, ni ñwas! Kona ki **Allah** woñi; ntiik le ponos i **Allah** i yé ndutu kiyaga, ﴾8﴿ (yag) Inyu bôt ba ngoo ba ba yé mimbôak; ba bôt ba bi luhul' mandap map, ni' bigwelmoo gwap ndigi inyule ba bé yéñ tohi ni lémél **Allah** (muhâjirûn). Ba hôlga ki **Allah** ni ñôma wéé (ba jok sañ'i njel'Nyambe), ba bon ba yé toi maliga, ﴾9﴿ Lôñni' bet ba bi bôk ôm-siñ ha'nkoñ, ni i hémle' bisu gwap bi ngéda (ansâr); ba gwéhék' bet ba bi bôône bo; ba ke bé to njôñ ni'yom i bi tina babôône-bo; ba gwéhék bo iloo bomede to lakii ba béé liyep. Tonje a nsemba ni wim…, ba hala ni, ba yé babumbul-masoda (bakôdôl-niñ),

﴾10﴿ Yag ni' bet ba bi yiga noñ bo' mbus ba kalak le "a *Nwet*, ñwéhél bés, ni bilôk bi ké bi bi mbôk bés' bisu i hémle. U ha bañ to bés ôa'miñem, bés ni bahémle; a *Nwet*, ntiik le U yé Konangoo, ni *Ntohol*". ﴾11﴿ Baa u bi tehe bé bôt ba mandon ba ba kal lôkinsañ ikété batila-bikaat le "ibale ba nluhul béé, di ga ba ni béé; di ga nôgôl bé to mut nye-kii-nye i boñ béé béba; ibakile ba nleñ béé gwét, di ga kam béé?". Ndi **Allah** a mbog mbôgi ntiik le ba yé bôt ba bitembee; ﴾12﴿ Ibale ba mpémés bo, ba ga ke bé ni bo; ibakile ba nleñ bo gwét, ba ga kam bé bo; ndi to'ibale ba mpot le ba nkam bo, ba nyik sôk ba tonba, ba kam bé bo. ﴾13﴿ Ngo ni nkôhna bo woñi (miñem ñwap) iloo yag **Allah**, ndigi inyule ba yé litén li li noga bé. ﴾14﴿ Ba ga ba ba njôs ndigi béé gwét nkodbaga' bahoma ba ngui, tole'i mbus mabap ma ngui. Soso ngi-manôgla a yé ipôla yap. U nla hoñol le ba édi, ndi ki miñem ñwap mi nselna; hala ndigi inyule ba yé litén li li nhek bé pék; ﴾15﴿ Ba yé nlélém kii'bet ba bi tib bôk bo' bisu, ba ba bi nôgda njonok' magwelek map, ba ga bana ki njiiha keñi. ﴾16﴿ Ba yé weengoñle satan nu a kal mut-binam le "tjél hémle!"; ingéda a tjél ni hémle, (satan) a kal le "me ntañbe we, inyule me nkon **Allah**: *Nwet*-minkoñ ñwominsôna woñi";

﴾17﴿ Lisuk jap bo'ibaa li bane ni i hié, inyu yén mu, koñ ni koñ; hala a yé ki nsaa i bôt ba nkoda. ﴾18﴿ Éé a béé ba ni nhémle, kona **Allah** woñi; hikii mut ki, a béñge yaga' yom a mbugus inyu yaani. Kona ki **Allah** woñi. Ni maliga le **Allah** a yé Ntibil-yi' mam ni mboñ. ﴾19﴿ Ni nigle bañ to' bet ba nhôya **Allah**…, ba nhôya ni bomede; bon ba yé banimlaga. ﴾20﴿ Bôt ba bee-hié ni bôt ba loñ-ngi ba kôli bé; bôt ba loñ-ngi ba yé bakôdôl niñ-boga. ﴾21﴿ Bale Di suhlene'i kur'an ini'i ngi hikôa, ki u bi tehe hio hi nsehla ni bôô inyu woñi' **Allah** (inyu woñi hi nkon Nyambe); hala ki nyen Di nyôñôl bôt ba binam dihéga inyuboñle ba hek pék. ﴾22﴿ A yé **Allah** nu nyambe numpe a ta bé ndigi Nyetama; Nyimam ma ma sôli ni ma ma bémbi. Nyen a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***. ﴾23﴿ A yé **Allah** nu nyambe numpe a ta bé ndigi Nyetama. Ñane, Numpubi, Nti-hogbe, Nkôb-nsañ, Nyidis-hémle, Mbémbe, Ngui-momasôna, Ñénél, Nunkeñi. Lipém li ba ni **Allah** (nu a kéhi)'i ngi' gwom ba nkéda Nye. ﴾24﴿ A yé **Allah** Nhek, Mbôdôl, Ñuñgus; Nyen a gwé maséblene malam kiyaga. Gwom gwobisôna bi bi yé'i ngi ni' isi bi nti Nye lipém. Nyen a yé ki Ngui-momasôna ni Batupék.

PES 60: AL MUMTAHANAH
(Manoodana) – *minlôñ 13*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ A béé ba ni nhémle, ni yoñok bañ baoo bem to baoo banan mawanda i ti bo gwéha[1], ki i yé le ba mpénda' yom i nlôl béé ni maliga; ba luhul ñôma ni béé-bomede inyule ni mbégés **Allah** ***Nwet***-nan. Ibale ni bi pémél ni inyu jo sañ'i njel yem, ni yéñ maleege mem (gwéha yem), ni nla ni bé bod bo mawanda' lisol ki i yé le Me ntibil yi' yom ni nsôô ni i ni nyelel; tonje ki a mboñ hala ikété nan…, a nimil yaga ni njel[2]. ﴾2﴿ Ibale ba nyémbél béé, ba ga (kônde) yila baoo banan; ba ga kés ki béé moo ni dilémb di mandegle'i ngi, ba yéñék ki le ni yila bangihémle. ﴾3﴿ Basoñ banan to bon banan ba ga hôla bé béé tojam; (Nyambe) a ga ti mbagi ipôla nan i kel minkaa mi nsôk. Ni **Allah** a ntehe yaga' mam ni mboñ. ﴾4﴿ Ni bi kôsna yaga hihéga hilam yak Abraham lôñni' bet ba béé ni nye, ingéda ba kal litén jap le 'ntiik di ntañba béé ni' yom ni mbégés ibabé **Allah**; mbagla ni ôa bi njôb ipôla yés letee ni hémle **Allah** nu a yé Pom'. Ndodla i yé' bibuk bi Abraham inyu nsañ (ngéda a kal le) 'me ga bad ñwéhél inyu yoñ to hala kii me gwé béme ngui i sôñ we jam jo-kii-jo' bisu bi **Allah**. A ***Nwet*** wés, We nyen di mbôdôl ñem, i weeni ki nyen di ntémbna bisoohene, i weeni yaga ki nyen matémb ma yéne, ﴾5﴿ A ***Nwet***, U yilha bañ bés batéglak ba gwom bi manoodana inyu' bet ba ntjél hémle; a ***Nwet***, ntiik le We nyen U yé Ngui-momasôna ni Batupék'.

1 liwanda to gwéha to libii bi nlama ha bé ba ipôla bahémle-Nyambe ni bangihémle… (pes 58: 22)

2 njel'tohi

﴾6﴿ Ni maliga le ni gwé hihéga hilam mu libak jap, inyu tonje-mut nu a mbot ñem ni **Allah** lôñni i kel-nsôk. Ndi tonje a ntonba…, **Allah** a yé yaga ni Nhat, Nyonok ni bibégés. ﴾7﴿ I nla pam le **Allah** a jubus gwéha ipôla béé ni bahogi mu' bet ba bi oona ni béé. Ni **Allah** a yé Ngui-momasôna, **Allah** a yé ki Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾8﴿ **Allah** a nsôñga bé béé i ba longe ni sép inyu' bet ba bi jôs bé béé sañ inyu base (nan), ndi to luhul béé' mandap manan. Ntiik le **Allah** a ngwés bôt ba sép, ﴾9﴿ Ndi **Allah** a nsôñga yaga béé i ba mawanda ni' bet ba bi jôs béé gwét inyu base, ba pémés ki béé' mandap manan; ba hôla ki i luhul béé; i bet ba ñadna ni ni bo, bon ba yé bôt ba nkoda. ﴾10﴿ A béé ba ni nhémle, ingéda bahémle (bôdaa) ba nlôl béé i ngwé-gwét, noodana ni bo; **Allah** a ntibil yaga yi hémle yap. Ibale ni nléba le ba yé toi bahémle, ni timbis ha bañ bo'i moo ma bangihémle. Ba bôdaa ba kôli bé ni bo, to ba bôôlôm ba kôli bé ni bo. Timbhana bo' yom ba bi pémés (nkak-likil). I ta bé béé kila i biiba ni bo ingéda ni nti bo nkak wap' likil. Ni tééda bañ to libii ni bangihémle[1]. Bada' yom ni bi pémés, yag bo ba bad' yom ba bi pémés. Hala a yé mambén (matéak) ma **Allah**, ma a ga kééhene béé. Ni **Allah** a yé Nyimam nunkeñi, ni Batupék. ﴾11﴿ Ibanile ñwaa nan nyen a nke yak bangihémle, ndi ni leñ bo (ni kadal bo gwom); timbhana' bet baa ba nke nlélém yom ba bi pémés. Kona ki **Allah** nu ni nhémle woñi.

1 Nyambe a nsôñga bon ba islâma le ba tééda libii ni bangihémle…, to yaga le ba ti bo gwéha (pes 60: 1)

﴾12﴿ A mpôdôl, ingéda bahémle (bôdaa) ba nlo i tééne we hiwie le ba ga kolbaha bé **Allah** ni yom yo-kii-yo, le ba ga nib bé, to ke' i ndéñg, to nol bon bap; le ba ga boñ bé jam-libe ni moo map to ni makôô map; le ba ga ndogop bé i gwel mam-malam; leege ni bo, ni bédél bo **Allah** ñwéhél. Ntiik le **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾13﴿ Eé a béé ba ni nhémle, ni adnaga bañ ni litén li **Allah** a gwééne hiun[1]; ba (bôt) ba nlehel yaga ñem ni niñ-boga nlélém kii bangihémle ba nlehel ñem ni' bet ba yé' ikété i bisoñ.

PES 61: **AS-SAFF**
(Nlôñ) – *minlôñ 14*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ I gwom (gwobisôna) bi yé'i ngingi ni bi bi yé' isi bi nti **Allah** lipém; nyen a yé ki Ngui-momasôna, ni Batupék. ﴾2﴿ Éé a béé ba ni nhémle, inyukii ni mpot mam ma ni mboñ bé? ﴾3﴿ Hala a yé soso béba' bisu bi **Allah** le ni mpot mam ma ni mboñ bé. ﴾4﴿ Ni maliga le **Allah** a ngwés' bet ba njo sañ'i njel yéé ntôñ weengoñle mimbañak mi maoñ (minsoobaga mi gwom bi maoñ). ﴾5﴿ Ni ngéda Môsi a kal litén jé le 'a bôt bem, ni ntééngana ki me, ni yik yaga ntiik le me yé ñôma nu **Allah** i bééni?'; kii ba ntonba ni, **Allah** a ton miñem ñwap. Ni **Allah** a ñéga bé baboñ-mam mabe.

1 litén li Nyambe a gwééne hiun: lôk yuda (ni baoo ba Nyambe bape)…

﴾6﴿ Ni ngéda Yésu man Maria a kal le 'éé a bon ba lôk israél, ntiik le me yé ñôma nu **Allah** i bééni, nu a nyigye' yom i bi bôk me' bisu bi ngéda ikété Tôra (biniigana bi Môsi), ni legel béé ñwin-nlam inyu ñôma nu a nlo' mbus yem, jôl jé le Ahmad'. Kii a nyek ni bo ni biyimbne bi ndémbél, ba kal le 'makañ yaga ni mana'. ﴾7﴿ Ndi baa nje a yé nkoda iloo mut nu a mbod bitembee inyu **Allah**, ki a yé nséblaga i Islâma? **Allah** a ñéga ni bé bôt ba nkoda. ﴾8﴿ Ba ngwés lém mapubi ma **Allah** ni manyo map, ndi **Allah** a yé Mbéyés-mapubi méé; njom'i batjél-hémle. ﴾9﴿ Nyen a bi om ñôma wéé ni éga, lôñni base i maliga (islâma), inyu bambal yo' i ngi base yosôna; njom'i bangihémle-Nyambe. ﴾10﴿ A béé ba ni nhémle, me unda ni béé nyuñga i i ga sôñ bé jiiha keñi? ﴾11﴿ Hémlana **Allah** ni ñôma wéé, ni jo ki sañ i njel'**Allah** ni bigwelmoo binan, yag ni manyu manan; hala a yé ni longe kiyaga inyu nan, bale ni yik; ﴾12﴿ A ga ñwéhél béé dihôha dinan; a jubus ki béé'i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak; ni manoine malam'i ñwom mi Eden. Hala nyen a yé libumbul li sôk-bôk; ﴾13﴿ Lôñni gwom bipe bi bi nlémél béé: hôla i i nlôl yak **Allah** ni yémbél i i yé bebee. Legel ki bahémle-Nyambe ñwin-nlam. ﴾14﴿ Éé a béé ba ni nhémle, bana mawanda ma **Allah**, kikii Yésu man Maria a kal banigil (ni bad bo) le "bonje ba yé mawanda mem inyu **Allah**?'; banigil ba kal le "di yé mawanda ma **Allah**'; libim li bon ba lôk israél li hémle ni; libim ki, li tjél hémle[1]; Di hôla ni' bet ba bi hémle ni nit bo'i ngi baoo bap; kunda yada, ba yémbél.

1 lôk yuda i bi bagla mintjep' i mbus malo ma Yésu: bahogi ba noñ biniigana gwé, bape ba sébél nye mut-bitembee; Nyambe A nit ni' bet ba bi noñ biniigana bi ñôma wé…; ndi yak bo ba bi yiga bagla mintjep ni noñ biyômôk…(lôk kristô)

PES 62: AL JUMU'AH
(Ngwa saï) – *minlôñ 11*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ **(56)** i yom (yosôna) i yé'i ngingi ni i i yé' isi i nti **Allah** lipém: Ñane, Numpubi, Ngui-momasôna, ni Batupék. ﴾2﴿ Nyen a bi ômle ummiyyîna[1] ñôma a pémlak' i boni, nu a ñéñél bo bibañga gwéé, ni pubus bo; a niigaga ki bo kaat ni pék; ndi ki ba bak' bisu bi ngéda ikété biyômôk bikeñi. ﴾3﴿ Ni bape mu' bet ba ga noñ bo'i mbus ngéda; a yé ki Ngui-momasôna ni Batupék. ﴾4﴿ Hala a yé masoda ma **Allah**, ma a nti tonje a ngwés. Ni **Allah** a yé Kék-masoda makeñi (Nwet-masoda nunkeñi). ﴾5﴿ I bet ba béégа Tôra ndi ba tjél noñ yo (ba tjél noñ biniigana gwéé) ba yé nlélém kii jagas li li béégа bikaat, kinje béba i hihéga inyu' bet ba mpénda bibañga bi **Allah**. Ni **Allah** a ñéga bé bôt ba nkoda; ﴾6﴿ Kal (bo) le 'a banoñ-njel lôk yuda, ibale ni nhoñol le béé bon ni yé mawanda ma **Allah** (litén li Nyambe) he bes bôt bape, tama ni nyemb ibale ni yé maliga'; ﴾7﴿ Ba ga tam yaga bé yo kekiikel inyu' mam moo map ma mbugus (ma nsal). Ni **Allah** a yé Nyi bôt ba nkoda. ﴾8﴿ Kal (bo) le 'nyemb i ni nke ngwé, ntiik le i ga boma béé, ni yiga témb yak Nyimam ma ma sôli ni ma ma bémbi; a yeelene ni béé' mam ni bé boñ.

---

1 bangibana-kaat

﴾9﴿ A béé ba ni nhémle, ingéda ba nsébél (béé)' masoohe ma kel ngwa-saï, kena ni ngwé i mbigda'i **Allah**, ni ñwas nduk nyuñga, hala a yé béé longe kiyaga, bale ni yik. ﴾10﴿ Ingéda masoohe ma mal ni, ni hiôm mu'i nkoñ'isi ni yéñ mu'masoda ma **Allah**, ni bigdaga ki **Allah** ngandak, inyuboñle ni bumbul masoda (ni kôdôl niñ). ﴾11﴿ Ndi ingéda ba nhoñol makét tole gwom bi bindééé, ba ntjama nyoo ni yék we bitétéé. Kal (bo) le' yom i yé' bisu bi **Allah** i yé longe kiyaga iloo bindééé, iloo yag makét; ni **Allah** a yé Longe-i-Nti-makébél.

PES 63: **AL MUNÂFIKÛN**
(bôt ba mandon) – *minlôñ 11*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ingéda bôt ba mandon ba nlo i weeni ni kal le 'di mbog mbôgi ntiik le u yé ñôma nu **Allah**', ni **Allah** a yik ntiik le u yé ñôma wéé; ni **Allah** a mbog yaga mbôgi le bôt ba mandon ba yé bôt ba bitembee. ﴾2﴿ Ba bé yoñ bipôdôl gwap kii bikéé, ni timba njel'**Allah**; kinje dibe-di-mam ba bé boñ! ﴾3﴿ Hala ndigi inyule ba bi bôk ba hémle, ba yiga tjél hémle; miñem mi yibba ni bo; ni bo ba nhek bé pék. ﴾4﴿ Ingéda u ntehe ki bo maôñg map makeñi, ma nhôyôs we. Ibale ba mpot, u ñemble bibuk gwap. Ba yé weengoñle ngôlôñ (tole bitihôñ); ba nhoñol ni le nlondok wonsôna u yé inyu jôs bo. Ba yé baoo, yoña bo yihe; **Allah** a tjé ni bo! Lakii ba nyôm.

﴾5﴿ Ingéda ba nkal ki bo le 'lona, ñôma nu **Allah** a bédél béé ñwéhél', ba nsihge miño, u tehge bo ba ntonba ni bedna ngôk. ﴾6﴿ Nlélém jam inyu yap; u mbédél bo ñwéhél, to u mbédél bé bo ñwéhél, **Allah** a ga ñwéhél bé bo kekiikel; inyule **Allah** a ñéga bé litén li baboñ-mam mabe. ﴾7﴿ Bon ba mpot le 'ni kéblak bañ'bet ba yé ipañ ñôma nu **Allah** letee ba bagla'. **Allah** ni nyen a gwé masôô ma minkus ma ngi ni hisi, ndi bôt ba mandon ba nsoñda bé. ﴾8﴿ Ba mpot le 'ibale di ntémb i Madina, lôs-mut (ubayy) i ga luhul mbomba-mut (ñôma nu Nyambe)'. **Allah** yaga nyen a gwé lôs, ni ñôma wéé, ni bahémle; ndi bôt ba mandon ba nyi bé. ﴾9﴿ A béé ba ni nhémle, lihat linan to lingwañ linan bi yumus bañ béé to tuga béé mbigda'i **Allah**; tonje ki a mboñ hala…, ba yaga ni bon ba yé banimlaga. ﴾10﴿ Pémhana ki mu'i gwom Di nti béé, ilole nyemb i nlôl hikii wada nan; tiga le a kal ni le 'a ***Nwet***, bale U ti ki me ndék ngéda, ki me nkab sadka, ni yila wada ikété baboñ-longe. ﴾11﴿ **Allah** a mbemb yaga ha bé inyu mut nye-kii-nye nu ngéda yéé i nkola. Ni **Allah** a yé Ntibil-tehe' mam ni mboñ.

PES 64: **AT-TAGÂBUN**
(Yimis i sôk-bôk) – *minlôñ 18*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ I yom (yosôna) i yé'i ngingi ni i i yé' isi, i nti **Allah** lipém; nyen a gwé nkok-liane, Nye ki nyen a kôli ni bibégés. A gwé ki ngui i boñ hikii jam. ﴾2﴿ Nyen a bi hek béé; bahogi ikété nan bahémle, bape bangihémle. Ni **Allah** a ntibil tehe' mam ni mboñ. ﴾3﴿ A bi hek ngingi ni hisi ni maliga; a ti ki béé maôñg manan, kinje maôñg malam! i nyeni ki nyen matémb ma yéne. ﴾4﴿ A nyi' yom i yé'i ngingi ni' isi. A nyi ki' yom ni nsôô ni i ni nyelel. Ni **Allah** a yé Nyi-matihil ma miñem. ﴾5﴿ Ni nkôsnaga bé miñañ mi bôt ba ba tjél hémle Nyambe' bisu bi ngéda? ba noode ni nsaa'i magwelek map; ba ga bana ki njiiha keñi. ﴾6﴿ Hala ndigi inyule baôma ba béé ba lôl bo ni biyimbne bi ndémbél, ba kal le 'baa bôt ba binam bon ba nla éga bés?', ba tjél ni hémle ni tonba. Ni **Allah** a kôli ni Nyemede; **Allah** ki a yé Nhat, Nyonok ni bibégés. ﴾7﴿ Bangihémle-Nyambe ba nhoñol le ba ga tuge bé, kal (bo) le 'ntiik! wee ***Nwet*** wem, ni ga tuge yaga ntiik, ni kôsna ki mbigda inyu' mam ni bi boñ. Hala a ntômbôl yaga **Allah**'. ﴾8﴿ Hémlana ni **Allah**, ni ñôma wéé, ni mapubi (kur'an) ma Di nsuhul. Ni **Allah** a ntibil yaga yi' mam ni mboñ. ﴾9﴿ Kel a ga kod béé, i kel likoda (li nsôk); yokel a yé kel' yimis i sôk-bôk. I nwet a nhémle ni **Allah** ni boñ mam-malam, (Nyambe) a ga ñwéhél nye dihôha tjé, ni jubus nye'i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, inyu yén mu mba ni mba; hala nyen a yé libumbul li sôk-bôk;

﴾10﴿ Ndi' bet ba ntjél hémle ni pénda biniigana gwés, bon ba yé bôt ba bee-hié, ba ga yén mu koñ ni koñ; kinje lisuk libe! ﴾11﴿ Jam li manoodana[1] jo-kii-jo li ngwel bé, ibabé ni kunde'i **Allah**. Tonje ki a nhémle **Allah**, (Nyambe) a ñéga ñem wéé. Ni **Allah** a yé Nyimam momasôna. ﴾12﴿ Nôglana ki **Allah**, ni nôgôl ki ñôma; ibanile ni ntonba…, ñôma wés a gwé ni ndigi (pil) le a bambal biniigana. ﴾13﴿ **Allah**, numpe a ta bé ndigi nyetama. **Allah** ki nyen bahémle ba nlama bôdôl ñem. ﴾14﴿ Eé a béé ba ni nhémle, ni maliga le ni gwé baoo[2] mu' ikété baa banan ni bon banan, yoña ni bo yihe; ibanile ni nhôyôs ñem, ni yan magwelek map, ni ñwéhél (bo)…, **Allah** a yé yaga Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾15﴿ Ntiik le lihat linan ni lingwañ linan ba yé gwom bi manoodana; i bisu bi **Allah** yaga nyen libumbul likeñi li yéne. ﴾16﴿ Kona ni **Allah** woñi kikii ni nla; ni emble ki, ni nôgôl ki, ni pémés yaga ki longe inyu nan. Tonje a njôs ni semba wim…, ba hala ni bon ba yé babumbul-masoda. ﴾17﴿ Ibale ni mpôôs **Allah** longe lipôhak, Nye a ga bulhene béé yo ni ñwéhél béé. Ni **Allah** a yé Nti-mayéga, ni Konangoo, ﴾18﴿ Nyimam ma ma sôli ni ma ma bémbi, Ngui-momasôna ni Batupék.

PES 65: **AT-TALÂK**
(Mabos) – *minlôñ 12*

1 libe tole jam-libe : a yé ndigi jam li manoodana, li li nla yaga ki nene lilam i mis ma bôt ba binam, ndi ki li yé ndigi manoodana (pes 4: 79)
2 gwom bi manoodana

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Eé a mpôdôl, ingéda ni mpémés bôdaa, pémhana bo ni ma yoñ ngéda ni ngéda-yap'nihbe. Ni soñgol yaga ngéda'nihbe; ni kon ki **Allah** woñi ***Nwet*** nan. Ni pémés bañ bo' mandap map, tole ba pam bañ bo ngi boñ béba-jam i i nene; matéak ma **Allah** ma. Tonje ni nu a nlel matéak ma **Allah**, a nimis nyemede (a nimis mbû wéé); u nyi bé too ipam ha, **Allah** a mpémés nkén-jam. ﴿2﴾ Ibale ngéda yap' nihbe i nkola ni, téédana bo ni mahoñol malam; tole pémhana bo ni mahoñol malam. Yoña ki bôt ba sép ikété nan le ba ba mbôgi; ni telep ki mbôgi' bisu bi **Allah**; hala a yé matéak inyu mut nu a nhémle **Allah** ni kel-nsôk. Tonje a nkon yaga **Allah** woñi, (Nyambe) a nyiblene nye manjel' i mam méé, ﴿3﴾ A nyôge ki nye ni manjel ma a hoñlak bé. Tonje ki nu a mbôdôl **Allah** ñem, (Nyambe) a yé yaga ni nye Ben. Ni maliga le **Allah** a yé Nyônôs-sômbôl yéé. **Allah** a bi bog yaga mam momasôna. ﴿4﴾ Ibanile ni nla bé soñgol ngéda'nihbe i bôdaa banan inyule ba ntehe ha bé sôñ, tole ba yé ngi bôdôl tehe sôñ, ngéda yap'nihbe i yé ni sôñ iaa. I bet ba yé mém, ngéda yap'nihbe i mal ingéda ba ngwal. Tonje ki a nkon **Allah** woñi, (Nyambe) a ntômbhene yaga nye mam. ﴿5﴾ Hala a yé ora i **Allah** i a nsuhul'i ngi nan. Tonje ki a nkon **Allah** woñi, (Nyambe) a nsas yaga nye dihôha tjé, ni ti nye soso nsaa.

﴾6﴿ Boña le ba yééne i homa ni yiine, kiingéda bigwelmoo binan. Ni tééñga bañ bo ni yis bo i homa pagda. Ibanile ba nyoñ jém, tina bo gwom (bi bi yé bo ngôñ) letee ba gwal. Ibale ba nyuñus bon banan, tina bo nsaa wap. Yoña ki mahoñol béé-ni-béé kikii i nsômbla. Ibale ni gwé ngi-manôgla, numpe a nla ni nyuñus (man), ﴾7﴿ Inyuboñle' nwet a yôgi, a pémés mu' lihat jé; ni le nu a gwé bé ngandak, a pémés mu' libim **Allah** a nti nye. **Allah** a mbééga ni ndigi mut mbegee i i kôli ni' gwom A nti nye. **Allah** a ga yiha ndutu ni hogbe. ﴾8﴿ Minkoñ ñwañen mi bi tjél nôgôl ora i ***Nwet*** wap ni i ñôma wéé? Di bi udul ni bo minsoñgi bañga liôdôk, Di kogse ki bo ni soso njiiha; ﴾9﴿ Ba bi nôgda ni ndutu'i magwelek map; lisuk li magwelek map ki, li béé ndigi yimil. ﴾10﴿ **Allah** a bi kôôbana bo njiiha keñi. Kona ni **Allah** woñi, a béé bahekpék ba ni nhémle. **Allah** a nsuhlene yaga béé mbigda, ﴾11﴿ Ñôma nu a ñéñél béé bibañga bi **Allah** kii ndémbél, inyu pémés' bet ba nhémle ni boñ mam malam i jiibe ni jubus bo' mapubi. Tonje a nhémle ni **Allah** ni boñ mam malam, (Nyambe) a ga jubus nye i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak; inyu yén mu, mba ni mba. **Allah** a nkôôbana yaga nye likébél lilam. ﴾12﴿ **Allah** nyen a bi hek ngi isâmbok, nlélém kikii disi. A nsuhul ora ipôla yap inyuboñle ni yi ntiik le **Allah** a nla boñ hikii jam, ni le **Allah**, yi yéé i milba gwom gwobisôna ni mam momasôna.

PES 66: AT-TAHRÎM
(Kila) – *minlôñ 12*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Eé a mpôdôl, yom **Allah** a nti we kunde, inyukii u nyoñ yo kila inyu léméł baa boñ? Ni **Allah** a yé Nti-ñwéhél ni ***Ntohol***. ﴾2﴿ **Allah** a ntéénc ni béé le ni la semba' mam ni bi tééne hiwie. Ni **Allah** a yé béé malét; a yé ki Nyimam nunkeñi ni Batupék. ﴾3﴿ Ingéda mpôdôl a nihba ñwaa wéé wada jam, a pémés jo; **Allah** a yis nye (mpôdôl), nyek a yis ñwaa wéé ndék mu, a sôô ki ndék. kii a nyis ni nye' ndék i, (ñwaa) a bad nye le 'nje a nyis we' jam li?'; (mpôdôl) a timbhe nye le 'Nyimam nunkeñi nyen a nyis me'. ﴾4﴿ Ibanile ni mbad **Allah** ñwéhél, ngo miñem minan béé-bo'ibaa (Aïcha ni Hafsa) mi bak mi yoba. Ndi ibale ni njôb jimb i jôs nye (nye mpôdôl), ntiik le **Allah** a yé nye Nhôla, ni Gabriel, ni bañga-bahémle; yag biangel, mu'i kokok i, bi yé (nye) bahôla. ﴾5﴿ Ibale a mbos béé, ngo i nla pam le ***Nwet*** wé a ti nye baa balam iloo béé: bati-bomede sesema yak **Allah**, bahémle-Nyambe, bakon-Nyambe woñi, babad-ñwéhél, babégés-Nyambe, batééda-dilo di yén njal; mimbiibaga' bisu bi ngéda tole bikonji. ﴾6﴿ A béé ba ni nhémle, sôña béé-bomede ni bôt banan (njiiha i) hié, hi hi ga bana bôt ba binam ni ngok kii bikéhlana. Batathio ba yé bilôs ni mimpémba mi biangel, bi bi mpénda bé ora i **Allah** a nti bo kekiikel; bi mboñ yaga ki'yom ba nkuhul ora. ﴾7﴿ A batjélhémle, ni kéba bañ yañga' len-ini; nsaa nan u kôli yaga ndigi ni' nson ni bi gwel.

﴿8﴾ A béé ba ni nhémle, bada **Allah** ñwéhél longe' libadak. ***Nwet***-nan (Nyambe) a nla ni ñwéhél béé dihôba dinan, ni jubus béé i ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak. I kel **Allah** a ga kéñ mpôdôl ni' bet ba bi hémle lôñni nye hison; mapubi map ma yôgbege bo' bisu ni' i waalôm wap; ba kalak le 'a ***Nwet***, kônde béyés mapubi més ni ñwéhél bés, ntiik le U gwé ngui i boñ hikii jam. ﴿9﴾ A mpôdôl nu Nyambe, jôs batjél-hémle ni bôt ba mandon bañga sañ, ni bindil yaga bo; liyééne jap ki, li ga ba jahannama, kinje lisuk libe! ﴿10﴾ **Allah** a bi yoñ hihéga yak ñwaa Nôa ni ñwaa Lôt inyu bangihémle; ba béé isi babôñôl bapubi ibaa ikété babôñôl bés; ba bi kénés bo'ibaa; (balôm) ba la bé kôs mahôla ma **Allah** inyu yap (inyu baa bap). I kéla ki (bo) le 'jôba i hié, mbôda ni ba ba njôb mu'. ﴿11﴾ **Allah** a bi yoñ ki hihéga yak ñwaa Faraô inyu bahémle; ngéda a kal le 'a ***Nwet***, ôñôl me ndap i weeni i loñ-ngi; sôñ ki me mu' libak li Faraô ni magwelek méé; sôñ ki me mu' litén li bôt ba nkoda, ﴿12﴾ Nlélém ni Maria, ngond Imran nu a tééda libak jé li konji; Di hue ni nye mu'i mbû wés; a hémle bibañga bi ***Nwet*** wéé, ni bikaat gwéé: a béé yaga ki wada ikété bakon-Nyambe woñi.

PES 67: AL MULK
(Nkok-liane) – *minlóñ 30*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ **(57)** Lipém ni bibégés ba ba ni nu a gwé nkok-liane i Woo wéé, a gwé yaga ki ngui i boñ hikii jam ﴾2﴿ Nu a bi hek nyemb ni niñ inyu noode béé ni pohol baboñ-longe ikété nan; a yé ki Ngui-momasôna ni Nti-ñwéhél, ﴾3﴿ Nu a bi hek ni bok ngi isâmbok, u ga léba Bé litode jo-kii-jo mu' lihekek li ***Ntééda***. Témbna ni (ñwam ni) manuna; baa u nla léba hihôha? ﴾4﴿ Témbna ni ki manuna ngélé ipe, ma ga timbil we, u ma kon hison ni egep. ﴾5﴿ Di bi lémés yaga ki' ngi i yé masôk-si ni bituñgeñ bi Di bi yilha diboon (makoñ) inyu basatan. Di kôôbana yaga ki bo njiiha i sa-îr (bee-hié). ﴾6﴿ Inyu bangihémle ki, njiiha' i bee-hié; kinje lisuk libe! ﴾7﴿ Ingéda ba ga léña mu, ba ga nok mbamga wéé ki i mpemel ni lék; ﴾8﴿ I pemlak le i nkahal kundul. Hikii ngéda ntôñ-bôt u ga jôb mu, batat-yo ba ga ba ba mbad bo le: 'baa mbéhe a bi lôl bé béé?' ﴾9﴿ Ba timbhe le "maliga! mbéhe a bi lôl yaga bés, ndi di bi pénda, ni kal (nye) le '**Allah** a nsuhul bé yom; ni yé yaga ikété biyomôk bikeñi' ﴾10﴿ Ba kal ki le 'bale di emble tole di hek pék, ki di ta bé (len) ikété bôt ba sa-îr (bôt ba bee-hié)'. ﴾11﴿ Ba tehe ni bihôha hiap; bôt ba bee-hié ba luhlana ni. ﴾12﴿ Ni maliga le' bet ba nkon *Nwet* wap woñi, ba tehe bé Nye; ba ga bana ñwéhél ni soso-nsaa.

﴾13﴿ Too ni nsôô ni bipôdôl binan, too ni nyelel gwo, ntiik le a yé Nyi-matihil ma miñem. ﴾14﴿ Wee a nek bihékél gwéé? a yé ki Konangoo ni Ntibil-yi. ﴾15﴿ Nyen a bi nitis béé hisi, yom-manôgla, hiôma ni mu' matuñga méé, ni je ki mu' makébél méé. I nyeni ki nyen bitugne bi yéne. ﴾16﴿ Baa ni nhoñol le ni sôli' Nwet a yé'i ngi, le hisi hi nla sôô béé? ibanile hi nyiñgha… ﴾17﴿ Tole ni nhoñol le ni sôli' Nwet a yé'i ngi, le a la bé tjékle béé mbuk-mbebi? ni ga yi yaga ni nseñ i mabéhna (mem). ﴾18﴿ Babôk bap ba bisu ba bi pénda yaga ki, ndi baa ponos (yem) i béé laa? ﴾19﴿ Ba ntehe ni bé ndémbél mu' dinuni'i ngi yap, di di mbudul ni bude bipabai? Nnit-tjo numpe a ta bé ndigi ***Ntééda***. Ntiik le a yé Ntehe-gwom gwobsôna. ﴾20﴿ Baa nje numpe a nla jôl béé gwét ni sôñ béé he nduk ***Ntééda***? ni maliga le bangihémle ba yé ikété bihek-jû; ﴾21﴿ Baa nje numpe a nla ti béé makébél ibale a nim (béé) gwom gwéé? ndi to hala ba nlenda'i ngôk ni'i ndok. ﴾22﴿ Baa nje a téé sép, i mut a nke ñuuge su wéé'isi tole nu a nke sép'i njel telepsép? ﴾23﴿ Kal (bo) le 'nyen a bi hek béé, a ti ki béé noga ni tehna ni soñda'; ndi ndék (ikété nan) yon i nti mayéga. ﴾24﴿ Kal (bo) le 'nyen a bi ñwand béé'i nkoñ'isi, i nyeni ki nyen ni ga kodbana'. ﴾25﴿ Ba mpot ki le 'likak li, li yé kekii ibale ni yé maliga?' ﴾26﴿ Kal (bo) le 'mayi méé ma yéne yaga yak **Allah**; me me yé ni ndigi mbambal-mabéhna.'

﴾27﴿ Ingéda ba ga tehe ni yo (njiiha) bebee, masu ma bangihémle ma ga kôn. I ga kéla ki (bo) le 'i yom ini yon ni bi sép'. ﴾28﴿ Kal (bo) le 'ni ntehe laa? to' ibale **Allah** a nluhul me ni bôt bem, ndi tole a ntohol bés; nje a ga sôñ ni bangihémle njiiha keñi?' ﴾29﴿ Kal (bo) le 'nyen a yé ***Ntééda***, di nhémle Nye, Nye ki nyen di mbôdôl ñem. Ni ga yi ni' mbus ngéda nje a yé (len) ikété biyômôk bikeñi'. ﴾30﴿ Kal (bo) le 'ni ntehe ni laa? bale malép manan ma yinge nonok (ikété hisi), nje numpe a bak ni le a pémhene béé mangen?'.

PES 68: **AL KALAM**
(SAÔ) – *minlôñ 52*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Nûn, wee saô, ni' yom ba ñora ﴾2﴿ Ni gwéha i ***Nwet*** woñ (we Muhammad) u ta bé nkona-njék ﴾3﴿ U ga bana yaga nsaa i ngi-ñwaa ﴾4﴿ Ntiik ki le u gwé libak likeñi (u nyét'i mbom) ﴾5﴿ U ga tehe ni, yag bo ba tehe, ﴾6﴿ Nje ikété nan a yé nyômôk ﴾7﴿ ***Nwet*** woñ ni nyen a ntibil yaga yi' bet ba nyoba njel yéé, a tiblak ki yi batelep-sép. ﴾8﴿ U nôgôl ni bañ (u emble bañ) bôt ba pééna, ﴾9﴿ Ba ngwés le u adba ni bo, inyuboñle ba adba ni we ﴾10﴿ U nôgôl ni bañ tonje-mut nu a ntéé hiwie yañga, ﴾11﴿ Nsohob, ñôbôs-môl ﴾12﴿ Ntuga-longe, nlel-mbén, mboñ-mam mabe ﴾13﴿ Ntééñga-bôt, ndi a bak ki man-linyaa ﴾14﴿ To' ibale a yé nhat, ndi to ngwañ, ﴾15﴿ Ingéda bibañga gwés bi ñéñna nye, a nkal le 'miñañ mi bôt ba kôba (mi)'. ﴾16﴿ Di ga yimbne nye i mom (i jôlôl)

﴾17﴿ Ntiik Di ga noode bo nlélém kii Di bi noode basal-wom' bisu bi ngéda; ingéda ba han ni téé hiwie le ba nke i bumbul wo kekela, ﴾18﴿ Ba kal ni bé le 'ibale **Allah** a ngwés', ﴾19﴿ Hikumde hi lôl yak ***Nwet*** woñ hi kwél ni wo, ki ba yé' hilo, ﴾20﴿ U nyoi ni, ni yila kii nkôhôk-homa, ﴾21﴿ Ba kahal ni séblana kekela, ﴾22﴿ (ni kal le) 'palnana ke i wom'nan, ibale ni ngwés bumbul' ﴾23﴿ ba kenek ni ba podok mbeñel (ni kiñ-si), ﴾24﴿ (ni kal le) 'ni ñwas bañ le hiyeyeba ho-kii-ho hi jôb mu len i yagal béé', ﴾25﴿ ni mahoñol ma wim ndi ki ba gwé, ﴾26﴿ kii ba ntehe ni wo, ba pot le 'di nyôm toi' ﴾27﴿ kinje-jam! ngo di nkwo liyep; ﴾28﴿ Ntelep-sép wap a kal bo le 'baa me nkal bé béé le ni lamga ti **Allah** lipém?' ﴾29﴿ Ba pot le 'lipém li ba ni ***Nwet*** wés; di bak yaga minyômôk'. ﴾30﴿ Ba témb ni bo-ni-bo, ba kahal ômna minsohi, ﴾31﴿ Ba kalak le 'ngoo yés, ntiik le di mba ngôk', ﴾32﴿ Di yé le di gwés le ***Nwet*** wés a héñha bés ini (wom) ni i i yé longe; di nsômbôl yaga kôôge bebee ni ***Nwet*** wés. ﴾33﴿ Kogse ni i, ndi kogse i mbus-nyemb i yé keñi (i yé ndutu) kiyaga; bale ba yik. ﴾34﴿ Ni maliga le bakon-Nyambe woñi ba ga bana ñwom mi binene' bisu bi ***Nwet*** wap. ﴾35﴿ Wee Di ga boñ bon ba Islâma (banôgôl-Nyambe) nlélém kii bôt babe (bandogbene-Nyambe)? ﴾36﴿ Lelaa ni nkéés ni li? ﴾37﴿ Baa ni gwé ngim kaat i ni niglene, ﴾38﴿ Le ntiik ni ga kôsna' gwom ni nsômbôl mu? ﴾39﴿ Tole ni gwé mbônga wés letee ni' kel bitugne i i nyéksa Bés i ti béé' yom ni nkit? ﴾40﴿ Bad bo le nje yap a yé mbôgi mu? ﴾41﴿ Ndi tole ba gwé binigbene. Ba lona ni binigbene gwap, ibale ba yé maliga. ﴾42﴿ Kel ba ga boma ndutu'i bikééhene, ni séblana i ôm mbom'isi, ndi ba la bé.

﴾43﴿ Manuna (masu) map ñuuge'isi, hison hi ma kôb bo; ndi ki' bisu bi ngéda, ba bi séblana yaga i ôm mbom'isi, ba bak kwele. ﴾44﴿ Ñwas ni Me ni' nwet a mpénda' miñañ minlam mini; Di ga kena bo tebe-tebe mu' i homa ba nyi bé. ﴾45﴿ Me nti yaga bo ngéda, ndi hodo le ndimbhe yem i nset bé. ﴾46﴿ U mbad ni bo nsaa, ndi wee i nyidil bo? ﴾47﴿ Ba nyi ni' mam ma sôli ndi wee mu nyen ba ntilna bitembee gwap? ﴾48﴿ Nihbe ni matéak ma *Nwet* woñ, u nigle bañ mut-njok-hiobi[1] nu a bégél (a bégle Nyambe) a ma kon woñi; ﴾49﴿ Bale masoda ma *Nwet* wéé ma lôl bé nye, ki a bi yuya ni hison mu'i ñoñ. ﴾50﴿ Ndi *Nwet* wéé a bi pohol yaga nye, ni jubus nye' ntôñ'i baboñ-longe. ﴾51﴿ Bale bangihémle ba banga njel i nyambaa we ni mis map ingéda ba nok mbigda…[2], ba kalak ki le 'nkona-njék yaga nunu'. ﴾52﴿ A yé yaga ndigi ki mbigda inyu minkoñ ñwominsôna.

PES 69: **AL HÂKKAH**
(Mbambal-maliga) – *minlôñ 52*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Mbambal-maliga ﴾2﴿ Kii i yé mbambal-maliga? ﴾3﴿ Nje a ga yis we' yom i yé mbambal-maliga? ﴾4﴿ Lôk tamûd ni lôk âd ba bi pénda mbôk-makia ﴾5﴿ Inyu lôk tamûd ni, i bi tjiba ni ngim nkôndôk. ﴾6﴿ Ndi inyu lôk âd, ba bi tjiba ni mbogbe i lôs-mbuk-mbebi, ﴾7﴿ I (Nyambe) a tjékle bo mau masâmbok noñgaga ni mus juem; u tehge ni bôt ba mbiinge'isi weengoñle ngéñ i tén-maén ﴾8﴿ Baa u nla ni ki tehe yom mu' bindôndôô gwap?

1 Yôna
2 ñéña i kaat Nyambe

﴾9﴿ Ni Faraô, ni' bet ba bi bôk nye' bisu bi ngéda, lôñni minluhlak mi minkoñ[1] ba lo ni dibe-di-mam, ﴾10﴿ Ba ndogbene ni ñôma nu ***Nwet*** wap, ni Nye a gwel bo gwel'i bibômôl. ﴾11﴿ Bés yaga bon, kii malép ma nkundul, Di begee béé'i nkû[2]; ﴾12﴿ Ni yilha hala ngim mbigda inyu nan, ni poñglene yo ôô i i ntibil nok ﴾13﴿ Ingéda ba ga hem ni toñ ngélé yada, ﴾14﴿ Hisi ni dikôa bi paba ni nyugda kunda yada ﴾15﴿ Yokela ni wee ngéda i nkola inyu mbuge jam; ﴾16﴿ Ngi ki i ga bugi ni yila yom'i minkégi yokel ﴾17﴿ Biangel ki, bi bak yo ipañ; juem ba bak ba bééga Arch (yééne' ane i lipémba) i ***Nwet*** woñ. ﴾18﴿ Yokela ni ga ba ni bémbi; yom'nan yo-kii-yo i ga solob bé. ﴾19﴿ Inyu' nwet kaat-mbagi yéé i ga tina ni nye i woo waalôm, a ga kal yaga le 'aña ni kaat yem ini', ﴾20﴿ Me hégdaga yaga le me ga boma minsoñgi minlam mu, ﴾21﴿ A ga ba ni ikété niñ-lam, ﴾22﴿ Ikété wom' binunuma i ngingi; ﴾23﴿ Matam méé nkôôgege bebee: ﴾24﴿ Je ni nyo bi lémél béé inyu' yom ni bi sal' dilo di bi tagbe. ﴾25﴿ Ndi inyu' nwet kaat-mbagi yéé i ga tina nye i woo waaé, a ga kal ni le 'ngoo yem! ki kaat i ntina bé to me', ﴾26﴿ Me nyi béme to nsoñgi wem ﴾27﴿ Eé! Ki me bi wo to ngélé yada inyu yosô, ﴾28﴿ Nkus wem u nhôla bé me tojam, ﴾29﴿ Ane yem i mal tjôô me. ﴾30﴿ Gwela nye, ni ha nye' dikéñ, ﴾31﴿ I bee-hié yaga ki, leña nye! ﴾32﴿ Kaña yaga ki nye ni nsañ-bikee i môm masâmbok ma maboñ ma woo ﴾33﴿ Ni nye a bi hémle yaga bé **Allah** nunkeñi ﴾34﴿ A bé kandal bé to nyu i kébél mut-ngoo ﴾35﴿ A gwé ni ha bé liwanda len i hôla nye,

1 sôdôm ni gômora
2 nkû' i Nôa

﴾36﴿ To bijek bipe he nduk dihéné, ﴾37﴿ Di di yé le ndigi bikwéha bi bôt gwon bi nje. ﴾38﴿ Ntiik! Me ntéé hiwie i' yom ni ntehe, ﴾39﴿ Ni i ni ntehe bé, ﴾40﴿ Le bini bi yé yaga bipôdôl bi nsaibak' i ñôma; ﴾41﴿ A ta bé to bipôdôl bi ntôb-tjémbi, ndi ndék ikété nan yon i nhémle, ﴾42﴿ Ndi to bipôdôl bi ngangañ (mut-makañ), ndi ndék ikété nan yon i mbigda; ﴾43﴿ Nsuhlak ni *Nwet*-minkoñ ñwominsôna. ﴾44﴿ Bale a bod ki ngim' bipôdôl ni bébe Bés gwo, ﴾45﴿ Ki Di bi gwel yaga nye ni Woo waalôm, ﴾46﴿ Ndi Di kit nye nhébék, ﴾47﴿ To wada ikété nan a la ni bé sôñ nye. ﴾48﴿ A yé yaga ki mbigda inyu bakon-Nyambe woñi. ﴾49﴿ Di nyi yaga ki ntiik le bahogi ikété nan ba mpénda yo. ﴾50﴿ Ni maliga yaga ki le bangihémle ba ga tam yo. ﴾51﴿ A yé yaga ki ki-yonok-maliga ﴾52﴿ Bégés ni jôl li *Nwet* woñ Nunkeñi.

PES 70: **AL MA-ÂRIJ**
(Mahédél) – *minlôñ 44*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Mbad a bad inyu njiiha i i yé ntiik, ﴾2﴿ Inyu bangihémle, i ba ntuga bé ﴾3﴿ I lôlak yak **Allah**, *Nwet*-mabédél ﴾4﴿ Biangel ni mbû (Gabriel) bi bedek'i nyeni i kel i i nom môm matan ma dikôô di ñwii. ﴾5﴿ Nihbe ni longe'i linihbege ﴾6﴿ Bo ba ntehe yo nonok, ﴾7﴿ Ndi Bés Di ntehe yaga yo bebee. ﴾8﴿ Kel ngi i ga yila kikii nyimblak i éña (nyimblak i kei) ﴾9﴿ Dikôa ki di yila kikii mboga ﴾10﴿ Liwanda ki li ga yoñ ha bé ngéda ni liwanda (jé),

﴾11﴿ To hala kii ba ga tehna wada ni nû, yokel béba-mut i ga yéñ luga bon béé ni njiiha, ﴾12﴿ Yag ñwaa wéé, yag manyañ, ﴾13﴿ Yag ni litén jé li li bé tééda nye ﴾14﴿ To' ibale bôt ba nkoñ'isi bobasôna inyu sôñ ño wéé. ﴾15﴿ Ndi heeni! lazâ a yé ntiik (inyu yéé), ﴾16﴿ Nkôbôl-koo'ño, ﴾17﴿ A séblak' nwet a bi pénda ni tonba, ﴾18﴿ Ni kod nkus ni biñg (ni hék). ﴾19﴿ Ntiik mut-binam a bi héga le a yé mandon (yom i i nhéñha) ﴾20﴿ Ingéda ndutu i ngwel nye, a nsok, ﴾21﴿ Ndi ingéda masé ma ngwel nye, a ngôkôp (a ntjél hémle), ﴾22﴿ He bes baboñ-masoohe, ﴾23﴿ Ba ba yé péé hikii ngéda (ni suhul-nyu)' masoohe map, ﴾24﴿ Ba ki, mu' bigwelmoo gwap, ngaba i i nyiba longe (Zakat), ﴾25﴿ Inyu mbad-mahôla, ni mut-ngoo; ﴾26﴿ Ba ki ba nhémle yaga kel-base, ﴾27﴿ Ba ki ba nkon njiiha i *Nwet* wap woñi, ﴾28﴿ Inyule njiiha i *Nwet* wap i gwé bé lisembna. ﴾29﴿ Ba ki ba ntééda libak jap li konji, ﴾30﴿ He nduk inyu baa bap, ni minlimil ñwap mi mi ta bé bo i kila. ﴾31﴿ Ndi' bet ba nyéñ mane ni manjel mape, bon ba yé ni balel-mbén. ﴾32﴿ Ba ki ba ntibil tééda' gwom ba nitis bo, ni yônôs mbônga wap. ﴾33﴿ Ba ki ba ntibil telep mu' i mbôgi yap, ﴾34﴿ Ba ki ba ntibil tééda ni yônôs masoohe map, ﴾35﴿ Bon ba ga ba ni lipém i ñwom mi binunuma. ﴾36﴿ Bangihémle ba mbemb ni kii i lo ngwé'i weeni ntéak joo? ﴾37﴿ Ni kéña we mintôñ i waalôm to i waaé? ﴾38﴿ Le hikii wada wap a gwé to ngôñ i jôb'i wom-binene? ﴾39﴿ Heeni! Di bi hékél bo ntiik ni yom i ba nyi[1] ﴾40﴿ Ndi heeni! Me ntéé hiwie i *Nwet* mapémél ma hiangaa ni manañle, ntiik le Di gwé ngui,

1 biték ni manum…

﴾41﴿ I héñha bo ni bilonge (bi bôt) iloo bo, Ntuga-Bés a ba bé to. ﴾42﴿ Ñwas ni bo ba kônde yiibe (ikété yimil) ni boñ ntuk letee ba boma kel yap i ba bi kuhul mabéhna, ﴾43﴿ Kel ba ga pam i soñ ni mahoo weengoñle ba nke (i bégés) bisat, ﴾44﴿ Mis' isi, hison hi ma kôb bo; a yé kel i ba bi kuhul yaga mabéhna.

PES 71: NÛH
(Nôa) – *minlôñ 28*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Di bi om yaga Nôa' litén jé (ni kal nye le) 'béhe litén joñ ilole njiiha keñi i nlôl bo'. ﴾2﴿ A kal (bo) le 'a bôt bem, me yéne yaga béé bañga mbéhe' ﴾3﴿ Béghana ni **Allah** ni kon Nye woñi, ni nôgôl ki me, ﴾4﴿ A ga ñwéhél béé mu dihôha dinan, a ti ki béé ngéda ikepam'i kel i i yé ntéébaga. Ndi ingéda likak li **Allah** li nyon, a mbugus bé ngéda (a nsédés bé jo), bale ni yik. ﴾5﴿ A kal le 'a *Nwet*, me nsébél litén jem jû ni binjâmuha, ﴾6﴿ Ndi nsébla wem wo u nkônde ndigi bo biyômôk; ﴾7﴿ Hikii ngéda nu me nsébél bo le U ñéwéhél bo, ba nlek dinoo' maô map, ba nhôa' mambot map; ba ndogop, ni betna ngôk; ﴾8﴿ Me sôk me bôdôl sébél bo' i mbamba, ﴾9﴿ Me témb me ti bo biniigana' i mbamba; me ti ki bo biyisne' lisol, ﴾10﴿ Me kal ni (bo) le 'bada *Nwet*-nan ñwéhél, ntiik le nyen a yé Nti-ñwéhél';

﴾11﴿ A ga ômle béé banop bakeñi, ba lôlak'i ngi ﴾12﴿ Ni yôge ki béé ni bigwelmoo, ni bon; a ti ki béé ñwom; a ti ki béé malép. ﴾13﴿ Kii i ntuga béé i hémle **Allah** kikii i nsômbla? ﴾14﴿ Ki i yé le a bi hek yaga béé maboñ-maboñ. ﴾15﴿ Baa ni ntehe bé kii **Allah** a bi hek ngi isâmbok, ini' ngi ipe? ﴾16﴿ A ha ki sôñ mu kikii mapubi; a ha ki hiangaa kikii tuñgeñ. ﴾17﴿ Ni **Allah** a hôlôs béé mu'isi kikii bibebela; ﴾18﴿ A ga timbis béé mu, ni pémés yaga ki béé; ﴾19﴿ Ni **Allah** a bi tékél béé hisi kikii buñga ﴾20﴿ Inyuboñle ni hiôm mu' manjel ma bémbi. ﴾21﴿ Nôa a kal le ' a *Nwet*, ba ndogbene yaga me; ba noñ ki' nwet lihat ni lingwañ bi nkônde ndigi yimil, ﴾22﴿ Ba ôô ki soso béba' jimb, ﴾23﴿ Ba kalak ki le: ni baglaga bañ ni banyambe banan, ni baglaga bañ ni waad, to ni sua, to ni yagût, to ni ya'uk, to ni nasr'[1]; ﴾24﴿ (bisat) bi nimis yaga ki ngandak'; kônde ni ndigi ki bôt ba nkoda yimil. ﴾25﴿ Inyu bibéba gwap, ba bi yin' malép; ba jôb ni ki i hié; he bes **Allah**, ba la ni bé léba nsôñ numpe. ﴾26﴿ Nôa a kal ki le 'a *Nwet*, U ñwas bañ to ngihémle wada hana' isi, ﴾27﴿ Ngo ibale U ñwas bo' i niñ, ba ga yumus babégés-We, ba gwal ndigi ki babôk-mbén ba ba ntjél hémle. ﴾28﴿ A *Nwet*, ñwéhél me, ni bagwal bem, ni tonje-nhémle nu a njôb' i ndap yem; yag ni bahémle, bôôlôm ni bôdaa. Kônde ni ndigi ki bôt ba nkoda yimil.

---

1 a yé bisat bi litén li Nôa li bé bégés

PES 72: AL JINN
(Bayoñ) – *minlôñ 28*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ **(58)** Kal le 'biniigana bi mbû bi ntina me le jimb li bayoñ ba nsét-ôô ni pot le: di nok yaga ñéña-nlam kiyaga', ﴾2﴿ I i ñéga'i njel' téé sép, di nhémle ni wo; di ga kolbaha ni ha bé *Nwet* wés (Nyambe) kekiikel ni yom yo-kii-yo, ﴾3﴿ Ni maliga ki le *Nwet* wés, lipém li ba ni Nye, a bi bana bé ñwaa ndi to man. ﴾4﴿ Ki-yumus wés ki (iblis) a bi pot yaga bijôñ bi mam inyu **Allah**; ﴾5﴿ Ndi ki bés di hoñlak bé le mut-binam to nyoñ, ba nla pot bitembee inyu **Allah**. ﴾6﴿ Balôm ikété bôt ki, ba yéñék nigbene yak balôm ikété bayoñ; ni bo ba kôndge bo mandutu. ﴾7﴿ Ba bé hégda nlélém kii yag béé ni nhégda le **Allah** a ga tugul bé mut. ﴾8﴿ Di yé di kôôge bebee ni ngi, di koba ni bilôs bi batat mu, ni makoñ; ﴾9﴿ Di bak di ke di som nyoo inyu emble, ndi tonje a nsét ôô, a nyoñba dikoñgo di di yé nsongok, ﴾10﴿ Di la ni bé yi too ba ngwés boñ bôt ba nkoñ'isi béba, tole *Nwet* wap a ngwés téé bo'i njel' téé sép. ﴾11﴿ Ntiik ki le ikété yés, bahogi ba yé baboñ-longe, bape ba ta bé; di bi bagla ngandak' i mintjep. ﴾12﴿ Di nyi ntiik le di nla bé heñel matéak ma **Allah**'i nkoñ'isi, ndi to heñel mo ni ke Nye ngwé. ﴾13﴿ Lakii di nok ki ñéga[1], di nhémle nye. Tonje a nhémle ni *Nwet* wéé, a kon ni ha bañ liyep to ponos woñi.

1 ñôma nu Nyambe (Muhammad) tole Kur'an

﴾14﴿ Ikété yés ki: bon ba base'i Islâma, bape balel-mbén; i bet ba njôp' base i islâma…, ba mpohol yaga ni njel'telepsép[1]. ﴾15﴿ Inyu balel-mbén, ba ga ba bikéhlana bi bee-hié. ﴾16﴿ Ibanile ba ntéñbe toi ni njel'sép, wee Di nyus yaga bo malép ngandak, ﴾17﴿ Inyu noodene bo mu. Ndi tonje a mbamble mbigda i *Nwet* wéé, Nye a ntinde nye i soso njiiha. ﴾18﴿ Ntiik ki le mandap ma masoohe ma yéne (ndigi) inyu **Allah**, ni lôndôl ni bañ mut nye-kii-nye mbôda ni **Allah**. ﴾19﴿ Kii mbôñôl nu **Allah** (Muhammad) a ntelep i lôndôl Nye, ba kahal yéñ njel i kéña nye. ﴾20﴿ Kal (bo) le 'me nlôndôl yaga *Nwet* wem ibabé i kolbaha Nye ni mut nye-kii-nye'. ﴾21﴿ Kal (bo) le 'me gwé béme ngui i boñ béé béba, ndi to i éga béé'i njel'téé sép. ﴾22﴿ Kal (bo) le 'ni maliga mut nye-kii-nye a nla bé sôñ me hiun hi **Allah**. Me nla béme to léba lisolbene lipe he nduk i nyeni. ﴾23﴿ He nduk libambal biniigana bi **Allah** ni mañwin méé. Tonje ki a ndogbene **Allah** ni ñôma wéé, ntiik le a ga bana hié hi jahannama inyu yén mu koñ ni koñ. ﴾24﴿ Letee ba tehe' yom ba bi bôn bo, ndi ba yi bonje ba gwé minhoya mi basôñ, ni hibagaa hi ntôñ. ﴾25﴿ Kal (bo) le 'bale me yik to le'i yom ba mbôn béé i yé bebee, tole *Nwet* wem a ga téé likak mu; ﴾26﴿ Nyi-minsolbe mi mam, a nyeelene ni bé to mut minsolbe ñwé mi mam, ﴾27﴿ He nduk' nwet a ntol kikii ñôma; a mbughene ni nye ni nôñhene nye batat, ﴾28﴿ Inyuboñle a yelel ibale ba ntibil bambal biniigana bi *Nwet* wap. A nkéña yaga' yom i yé ni bo, ni bog mam momasôna.

---

1 yag bayoñ ba yé mbaglaga mintjep kii bôt ba binam: bahogi bon ba islâma, bape, balel-mbén (pes 72: 11)

PES 73: AL MUZZAMMIL
(Nu a nhôba) – *minlôñ 20*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ A we nu u nhôba, ﴾2﴿ Telep jû (inyu masoohe), he bes ndék ngéda, ﴾3﴿ Ngim pes tole i hubus ndék; ﴾4﴿ U nla kônde ndék mu, ni soñgol kur'an, noñglak. ﴾5﴿ Di nke yaga i suhlene we bibuk bi nyét. ﴾6﴿ Masoohe i ngembe-u, ma gwé yaga ngui, ma yé ki longe' bipôdôl. ﴾7﴿ U gwé yaga ngandak ngéda-ngweege binjâmuha. ﴾8﴿ Bigda ki jôl li ***Nwet*** woñ ni ti wensôna sesema i Nyeni, ﴾9﴿ ***Nwet*** lipémél ni linañle li hiangaa, nyambe numpe a ta bé, ndigi Nyetama; yoñ ni Nye Ntat (Nigbene); ﴾10﴿ Nihbe ki bipôdôl gwap, ni bagla ki ni bo longe' libaglaga. ﴾11﴿ Ñwas ki Me ni bôt ba pééna, bayogol-niñ; ti ki bo ndék ngéda. ﴾12﴿ Di gwé yaga minsañ mi bikei ni jahîm (inyu yap), ﴾13﴿ Ni bijek bi bi mboñ le mut a legda, ni njiiha keñi. ﴾14﴿ I kel hisi ni dikôa ba ga sehla, dikôa di ga yila ni kii minkôga mi lisege. ﴾15﴿ Di ñômle yaga béé ñôma nu a yé mbôgi'i ngi nan, nlélém kii Di bi ômle Faraô ñôma; ﴾16﴿ Ndi faraô a bi ndogbene ni ñôma, Di gwel ni nye gwel-ponos (gwel'i liyot). ﴾17﴿ Ibanile ni ntjél hémle, ni gwé laa ni kel i i ga yilha boñge mimañ mi bôt? ﴾18﴿ Ngi i ga bégi yokel; makak Méé ma nyon ibabé set. ﴾19﴿ Ntiik le mbigda ini, i nwet a ngwés ni, a gwel njel'***Nwet*** wéé.

﴿20﴾ *Nwet* woñ a nyi ntiik le u ntelep jû[1] ngaba ibaa ikété ngaba iaa, tole ngim pes u; to yaga le ngaba yada, lôññi bahogi mu i bet ba yé ni we. **Allah** a mbagal ni u ni binjâmuha; a nyi le ni nla bé tégbaha u wonsôna ikété masoohe, a ñwéhél ni béé. Soñgol ni'yom u nla ikété kur'an. A nyi le bahogi ikété nan ba ga ba bakokon; bape ba bak'maké mu'i nkoñ'isi i njômbi masoda ma **Allah**; bape ki ba jok sañ'i njel'**Allah**. Soñgol ni' yom u nla mu. Boñ ki masoohe, u ti ki zakat. Pôôs ki **Allah** longe lipôôhak. Longe i ni mbugus inyu nan, ni ga koba yo' bisu bi **Allah**, mbôlôk ni bilama kiyaga. Bada ki **Allah** ñwéhél. Ni maliga le **Allah** nyen yé Nti-ñwéhél ni *Ntohol*.

PES 74: **AL MUDDATSIR**
(Nu a héba) – *minlôñ 56*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé *Ntééda* ni *Ntohol*

﴿1﴾ A we nu u héba, ﴿2﴾ Telep, u béhe ni, ﴿3﴾ *Nwet* woñ ki, añal keñep yéé, ﴿4﴾ Mambot moñ ki, pubus mo, ﴿5﴾ Béba ni ki, bagla ni yo ﴿6﴾ U tinak bañ to inyu bulus nseñ ﴿7﴾ Inyu *Nwet* woñ ki, hônba yaga ni. ﴿8﴾ Ingéda ba ga hem ni hisésé, ﴿9﴾ Yokel ni, a ga ba kel-pagda ﴿10﴾ I ga ba bé bun inyu bangihémle-Nyambe ﴿11﴾ Ñwas Me ni' nwet Me bi hek pom[2], ﴿12﴾ Me ti ki nye ngandak' i bigwelmoo, ﴿13﴾ Ni bon kii bake-lôñ, ﴿14﴾ Me hôihene ki nye mbegee (ndutu); ﴿15﴾ Ndi yom a nyéñ le Me kôône (nye) ﴿16﴾ Ndi heeni! inyule a bi pénda bibañga gwés; ﴿17﴾ Me ga bédés nye i tut. ﴿18﴾ A bi hek ni pék ni yoñ makitik,

1 inyu masoohe
2 Walid ibn al mugira (nhat-mut) i Muhammad a bé sébél le a jôb' i islâma, ndi a tjélék ni sébél nye mut-makañ

﴾19﴿ A tjiba ni, hala kii a bi yoñ makitik; ﴾20﴿ A tjiba yaga ki, hala kii a bi yoñ makitik; ﴾21﴿ A bi béñge yaga, ﴾22﴿ Ndi a tonba ni kéb su; ﴾23﴿ A kôm ki mbus, ni ngôkôp; ﴾24﴿ A kal ni le 'niglak-likañ i', ﴾25﴿ Le a yé ndigi bipôdôl bi mut-binam (kur'an). ﴾26﴿ Me ga lighene nye i sakar ﴾27﴿ Kii i ga yis we' yom i yé sakar? ﴾28﴿ A ntodol bé to yék yom yo-kii-yo, ﴾29﴿ Mbôm-bikoo bi bôt, ﴾30﴿ Batat-yo, jôm ni bôô; ﴾31﴿ Biangel gwon Di bi téé kii batat bee-hié; Di bi téé ndigi ki nsoñgi wap inyu yumus mahoñol ma bangihémle; inyu ti' bet kaat i bi tina ndémbél, ni inyu kônde bahémle hémle; lôñni le' bet kaat i bi tina, ni bahémle ba bana bañ pééna; lôñni ki le' bet ba gwé kon'miñem, ni bangihémle ba pot le 'baa kii **Allah** a ngwés kal mu' mintén mi dihéga mi?'. Hala nyen **Allah** a nyumus' nwet a ngwés, a ñéga ki' nwet a ngwés. Mut nye-kii-nye a nyi bé mintôñ (mi gwét) mi ***Nwet*** woñ ndigi Nyemede. A yé ni ndigi mbigda inyu bôt ba binam. ﴾32﴿ Heeni! wee sôñ, ﴾33﴿ Ni u ngéda u nkahal ke, ﴾34﴿ Ni mayé ma kel ngéda ma mbaambe ﴾35﴿ (sakar) a yé wada ikété mandutu makeñi; ﴾36﴿ Mabéhna inyu bôt ba binam, ﴾37﴿ Inyu tonje ikété nan nu a ngwés bôk bisu, to témb ni mbus; ﴾38﴿ Hikii mut a ga begee mbegee yéé, ﴾39﴿ He bes bôt ba waalôm; ﴾40﴿ Ikété ñwom mi binunuma, ba ga ba ba mbadna, ﴾41﴿ Inyu baboñ-mam mabe: ﴾42﴿ Kii i bi kena béé i sakar? ﴾43﴿ Ba ga timbhe le 'di béé bé ikété baboñ-masoohe, ﴾44﴿ Di bé ti bé mut-ngoo yom'je, ﴾45﴿ Di béé ki ntôñ ni bapot gwañga bi mam, ﴾46﴿ Di bé pénda ki kel-base, ﴾47﴿ Letee maliga ma tina bés (nyemb)'

﴾48﴿ Sôñ i basôñ i ga bane ni bé bo nseñ. ﴾49﴿ Inyukii ba mbamble ni mbigda? ﴾50﴿ Ba yé weengoñle bijôñ bi ngôlôñ, ﴾51﴿ Bi bi nke mbondo-njé ngwé. ﴾52﴿ Ndi yom hikii wada wap a ngwés le ba lona mimbamblak mi bitilna; ﴾53﴿ Ndi heeni! ba nkon bé kel-nsôk woñi. ﴾54﴿ Maliga! ini (kur'an) i yé mbigda. ﴾55﴿ I nwet a ngwés ni, a bigda. ﴾56﴿ Ndi ba ga bigda ndigi ibale **Allah** a ngwés. Nyen a kôli kôna woñi, Nye ki nyen a yé Nwet-ñwéhél.

PES 75: AL KIYÂMAH
(Bitugne) – *minlôñ 40*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Heeni! Me ntéé hiwie i kel-bitugne ﴾2﴿ Ndi heeni! Me ntéé hiwie i mbû i i mbamba (ñem u u nkéés mut); ﴾3﴿ Baa mut-binam a nhoñol le Di ga kod bé bihés gwéé? ﴾4﴿ Ntiik! Di gwé ngui i tiimba ad masuk méé ma dinoo; ﴾5﴿ Ndi mut a ngwés kônde niñil i béba; ﴾6﴿ A mbad le 'baa kekii kel-bitugne?' ﴾7﴿ Ingéda mis ma ga kôb ni lisé, ﴾8﴿ Sôñ ki, i kôp jiibe, ﴾9﴿ Hiangaa ki, hi adba ni sôñ; ﴾10﴿ Mut binam a ga bad yokel le 'likil li ngwé li yéne hee?' ﴾11﴿ Ndi heeni! lisolbene jo-kii-jo li ta bé (yokel), ﴾12﴿ Yak *Nwet* woñ nyen matémb ma yéne yokel ﴾13﴿ Mut a ga kôs biniigana yokel inyu' yom a bi bugus ni i a bi sugus; ﴾14﴿ Ndi mut a ga ba mbôgi-yéé'sép nyemede, ﴾15﴿ Bale a banga ni to bisoohene... ﴾16﴿ U hiel bañ hilémb hioñ inyu pala añ yo (kur'an), ﴾17﴿ Bés yaga bon Di nkot yo (Di mbog yo) ni añ yo; ﴾18﴿ Noñ ni ñéña wéé ingéda Di ñañ yo, ﴾19﴿ Ndoñol yéé i mbéñge yaga ki Bés.

﴾20﴿ Heeni! béé ni nsiñge len-len (gwom bi bi ntagbe), ﴾21﴿ Ni ñwahak (niñ) mbus-nyemb; ﴾22﴿ Ngim' masu i ga bai yokel, ﴾23﴿ Mbogok yak *Nwet* wap, ma memlege. ﴾24﴿ Ngim' masu ki i ga kôn yokel, ﴾25﴿ Ma bembek le ma mboma njiiha keñi. ﴾26﴿ Ndi heeni! Ingéda mbû u nkahal pam, ﴾27﴿ Ba badak le 'baa nje a nla tibil?', ﴾28﴿ A hégdaga le nye, maké ma, ﴾29﴿ Kôô ki i bahak kôô, ﴾30﴿ Yak ***Nwet*** woñ nyen maké ma yéne yokel. ﴾31﴿ A bi ti ni bé sadka, ndi to boñ masoohe, ﴾32﴿ Ndi a bi pénda ni tonba, ﴾33﴿ A ke yaga ki i bôt béé ni ngôk ﴾34﴿ Hibôman hioñ! hibôman! ﴾35﴿ Hibôman hioñ yaga ki! hibôman! ﴾36﴿ Baa mut-binam a nhoñol le a ga ñwéha ngi-manoodana? ﴾37﴿ Baa a béé bé litôi li manum li lôlak nkôb i i nkôb? ﴾38﴿ A yila yom i i ñadbe; (Nyambe) a hek ni (nye) ni uñgus (nye), ﴾39﴿ A hek ki mintén ñwo'imaa mu, mûnlôm ni mudaa. ﴾40﴿ Baa nu hala[1] a gwé bé ngui i tugul bawoga?

PES 76: **AL INSÂN**
(Mut-binam) – *minlôñ 31*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ He nduk le mut-binam a bi ntégbaha ngim ngéda a bak yom i ba mbigda bé[2]? ﴾2﴿ Di bi hek yaga mut-binam ni litôi li manum mpôdnaga ni gwom bipe; Di ti ki nye noga ni tehna, ﴾3﴿ Di éga yaga nye'i njel, a nhémle to a nhémle bé. ﴾4﴿ Di bi kôôba yaga minsañ mi bikei, ni dikéñ, ni bee-hié inyu bangihémle-Nyambe. ﴾5﴿ Bapubi ba ga nyo yaga mabôndô ni gwom mpôdnaga ni kâfûr,

1 Nyambe
2 kikii biniigana bi pes 7 : 172, bés bobasôna (bôt ba binam) di bi kôs biniigana bi Nyambe' bisu bi ngéda ilole di nla ba yom i ba mbiga…

﴾6﴿ Lingen li babégés-**Allah** ba ga ba ba nyo kii ngôñ yap. ﴾7﴿ Ba nyônôs ngôñ yap ni kon kel woñi, i i yé le ndutu i ga tjama ni mbok yosô; ﴾8﴿ Ba nkébél ki diyeyeba, ni bon ba nyu, ni bôt ba mok bijek, to hala kii bi nlémél bo; ﴾9﴿ (ba kalak le): 'inyu Mbom'i **Allah** nyen di nkéblene béé, di mbad bé béé nsaa ndi to mayéga. ﴾10﴿ Di nkon yaga ***Nwet*** wés woñi inyu kel-hikumde. ﴾11﴿ **Allah** a ga kéñ ni bo ndutu i' kel i, ni boñ bo le ba boma bilama ni masé, ﴾12﴿ A ga saa ki bo inyu nihbe yap, ni ti bo loñ-ngi lôñni harîr (mambot ma mboga); ﴾13﴿ Ntôômaga-moo mu'i ngi binoine, ba nok bé lôôha lék i hiangaa ndi to lôôha lisuni; ﴾14﴿ Yiige yéé ki, i ga hô bo; matam méé ki, ñôôbak bebee ni bo; ﴾15﴿ Ba ga nand bo biséa bi lihat, ni mabôndô ma bayak kii kawârîr, ﴾16﴿ Kawârîr i lihat, bi banga mbôda'gwom-bilam; ﴾17﴿ Nyoo ba ga bana mabôndô ma banga mbôda'gwom ni zanjabîl, ﴾18﴿ Bi lôlak' lingen li li nséblana le salsabîl. ﴾19﴿ Bioñg bi boñge ki, bi ga ba bi ñkiiña ipôla yap weengoñle minleñ-minleñ mi lu'-lu'. ﴾20﴿ U ba u béñge (nyoo), yom u ntehe ndigi bilama ni likum li ane; ﴾21﴿ Haba yap i ga ba mambot ma nenge kwem-kwem ni istabrak. Ba ga haba ki minkôm mi moni. ***Nwet*** wap a ga kôôbana ki bo binyon bipubi, ﴾22﴿ Hala a ga ba yaga nsaa-nlam inyu nan; minheña minan ki, mi ga leegana. ﴾23﴿ Bés yaga bon Di nsuhul Kur'an i ngi yoñ maboñ-maboñ. ﴾24﴿ Nihbe ni matéak ma ***Nwet*** woñ, u nôgôl bañ mboñ-béba, ndi to ntjél-hémle ikété yap; ﴾25﴿ Bigda ki jôl li ***Nwet*** woñ kekela ni kôkôô;

﴿26﴾ Ôm ki mbom'isi' bisu gwé i ngembe u, ni ti Nye lipém nténdéé ngéda jû; ﴿27﴾ Hodo le ba bôt ba nsiñge len-len (gwom bi bi ntagbe), ba ñwahak yida-kel'i mbus yap; ﴿28﴾ Bés bon Di bi hek bo ni létés bo maôñg. Ingéda Di ngwés ki, Di nhéñha bo ni bapôna-bo. ﴿29﴾ Ini (kur'an) i yé yaga mbigda; tonje a ngwés ni, a gwel njel *Nwet*-wéé; ﴿30﴾ Ndi ni nla ndigi gwés ibale **Allah** a ngwés; ntiik le **Allah** a yé Nyimam nunkeñi, ni Batupék; ﴿31﴾ A njubus tonje a ngwés ikété tohi yéé; ndi inyu bôt ba nkoda, a nkôôbana bo njiiha keñi.

PES 77: AL MURSALÂT
(Baôma ba Nyambe) – *minlôñ 50*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Wee baôma ba ba nlo ni mbebi ﴿2﴾ Ba ba nhuñus ni mbuk-mbebi ﴿3﴾ wee batjama-ngandak'i bahoma, ﴿4﴾ Ba ba mbagal ni (longe ni béba) longe' libaglak ﴿5﴾ Ba ba ñwes ni mbigda, ﴿6﴾ Kikii njel-tohi tole mabéhna; ﴿7﴾ I yom ni nkuhul mbônga, i ga set yaga bé. ﴿8﴾ Ingéda tjôdôt di ga lém ni, ﴿9﴾ Ni ngéda ngi i ga bôô, ﴿10﴾ Ni ngéda dikôa di ga nyugda, ﴿11﴾ Ni ngéda baôma ba Nyambe ba ga kodba, ﴿12﴾ Imbe kel (mana mam) ma bi téébana le ma ga bôña? ﴿13﴾ I kel-makitik (ma nsôk). ﴿14﴾ Ndi kii i ga yis we' yom i yé kel-makitik (ma nsôk)? ﴿15﴾ Ngoo ni bôt ba pééna yokel. ﴿16﴾ Baa Di bi tjé bé tjai di bisu? ﴿17﴾ Di yiga yiha bé tjo ni di di nsôk? ﴿18﴾ Hala nyen Di mboñ ni bôt-babe ﴿19﴾ Ngoo ni bôt ba pééna yokel.

﴾20﴿ Baa Di bi hékél bé béé mu'i ndék' malép? ﴾21﴿ Ma Di bi lôñôl ni ikété ndek-matééda, ﴾22﴿ Inyu ngim ngéda i i nyiba? ﴾23﴿ Di yoñ ni makitik; kinje bilonge bi makitik! ﴾24﴿ Ngoo ni bôt ba pééna yokel. ﴾25﴿ Baa Di bi boñ bé le hisi hi yoñ bobasô? ﴾26﴿ Bayômi ni bawoga? ﴾27﴿ Di bi bédés ki dikôa-dikeñi mu, Di nyus ki béé malép malam. ﴾28﴿ Ngoo ni bôt ba pééna yokel. ﴾29﴿ (i ga kéla bo le): 'kena ni mu'i yom ni bi pénda (hié hi koñ ni koñ)' ﴾30﴿ 'kena mu i jiibe li li gwé mapanda maaa ﴾31﴿ Li li ta bé yiige, li nla bé to sôñ lék, ﴾32﴿ Hi (hié) hi nleñ yaga njanjat, i pônga mandap ma ngi, ﴾33﴿ I pônga bikamél maô-maô ﴾34﴿ Ngoo ni bôt ba pééna yokel. ﴾35﴿ I kel i, ba ga bana bé kiñ-hop, ﴾36﴿ Ba ga ti bé to bo kunde le ba bad ni ñwéhél. ﴾37﴿ Ngoo ni bôt ba pééna yokel. ﴾38﴿ A yé kel-makitik (ma nsôk); i Di ga kod béé ni bôt ba bisu; ﴾39﴿ Ibanile ni gwé lisembna, ni semba ni ﴾40﴿ Ngoo ni bôt ba pééna yokel. ﴾41﴿ Bakon-Nyambe woñi ba ga ba yaga ikété hogbe ni mangen, ﴾42﴿ Ni bitatam kii ngôñ yap ﴾43﴿ (i ga kéla bo le) 'je ni nyo bi lémél béé inyu nson ni bi gwel'; ﴾44﴿ Hala yaga nyen Di nsaa (Di nyôge) baboñ-mam malam. ﴾45﴿ Ngoo ni bôt ba pééna yokel. ﴾46﴿ Jena ni kon ndék masé, a béé baboñ-mam mabe. ﴾47﴿ Ngoo ni bôt ba pééna yokel. ﴾48﴿ Ingéda ba nkal ki bo le 'ôôbana' (bisu bi Nyambe), ba ntjél ôôb, ﴾49﴿ Ngoo ni bôt ba pééna yokel. ﴾50﴿ I mbus mini miñañ ni, mimbee ba nlama ki hémle?

PES 78: AN-NABA'
(Ñwin) – *minlôñ 40*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ **(59)** Inyukii ba mbadna bo-ni-bo? ﴾2﴿ Inyu ñwin-nkeñi, ﴾3﴿ I ba mpéénana; ﴾4﴿ Heeni! ba ga yi, ﴾5﴿ Heeni yaga! Ba ga yi. ﴾6﴿ Baa Di bi boñ bé hisi kikii liyééne (liboñbene)? ﴾7﴿ Ni dikôa kikii mél? ﴾8﴿ Di hek ki béé nlôm ni ñin, ﴾9﴿ Di hek ki hilo hinan kikii ngéda-noi, ﴾10﴿ Di hek ki u kii yom-haba (mbot), ﴾11﴿ Di hek ki binjâmuha (jus) inyu mam ma niñ ﴾12﴿ Di oñ ki ngi isâmbok' i ngi nan kii ngééha-gwom ﴾13﴿ Di ha ki tungeñ ni lék (yéé) ﴾14﴿ Di nsuhul ki malép ngandak, ma lôlak i ond, ﴾15﴿ Inyu puhlene mañ ni bibebela mu, ﴾16﴿ Ni ñwom mi binunuma bi bi nuk. ﴾17﴿ Kel makitik (ma nsôk) i gwé yaga likak, ﴾18﴿ Kel ba ga hem toñ, ni ga lo yaga mintôñ-mintôñ. ﴾19﴿ Ngi ki, i ga yibla mañwemel, ﴾20﴿ Dikôa ki di ga kôs liké ni yila bakeke; ﴾21﴿ Jahannama a yé yaga péé (a mbemb), ﴾22﴿ Lileegene inyu balel-mbén, ﴾23﴿ Ba ga yén mu kééra-kééra, ﴾24﴿ Nyoo ba ga noode bé lisuni to binyon, ﴾25﴿ Ndigi malép ma nlék ni dihéné, ﴾26﴿ Kikii nsaa u u kôli; ﴾27﴿ Ba bé bemb yaga bé le ba ga udul bo minsoñgi (inyu magwelek map), ﴾28﴿ Ba péndga ki biniigana gwés ibabé waa; ﴾29﴿ Hikii jam ki, Di bi bog jo ikété kôntô; ﴾30﴿ Noodana ni! Di ga kônde ni ndigi ki béé njiiha.

﴾31﴿ Inyu bakon-Nyambe woñi, ba ga bana yaga nyadla: ﴾32﴿ Ñwom mi binunuma ni a'nâb, ﴾33﴿ Balam[1] ki, hiai hiada, ﴾34﴿ Ni minyôhnak mi mabôndô; ﴾35﴿ Nyoo ba ga nok bé mpuñgu to bitembee, ﴾36﴿ Kikii nsaa i *Nwet* woñ i i yé likébél li ngi-ñwaa; ﴾37﴿ ***Nwet***-ngi ni hisi, ni' gwom bi yé ipôla yap, ***Ntééda***; nkolbaha-Nye a ta bé (yokel); ﴾38﴿ Kel mbû (angel Gabriel) ni biangel (bipe) bi ga telep nlôñ, mut a ga bana bé kiñ-hop ndigi' nwet ***Ntééda*** a ga ti kunde, a pot ki maliga. ﴾39﴿ I kel i i yé ntéébaga ni maliga; i nwet a ngwés ni, a yoñ linigbene yak *Nwet* wéé. ﴾40﴿ Di mbéhe yaga béé inyu njiiha i i yé bebee; kel mut binam a ga tehe' yom a nkôôba ni moo méé, ntjél-hémle ki a podok (a kalak) le 'ngoo yem! ki me nkida to lipum li biték'.

PES 79: **AN-NÂZI-ÂT**
(Bahéa-mimbû) – *minlôñ 46*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Wee bahéa-mimbû ni lôs ﴾2﴿ Wee bahéa-mimbû ni nduña ﴾3﴿ Wee bahiôm kunde ﴾4﴿ Wee balebla-ngwé ni, ﴾5﴿ Wee babog-mam ni, ﴾6﴿ Kel nyingha i ga nyingis (hisi), ﴾7﴿ Impe i noñok wo, ﴾8﴿ Miñem mihogi mi ga ba mi nyeñg yokel, ﴾9﴿ Manuna map nsôhôk (ma bak ni woñi). ﴾10﴿ Ba mpot le 'baa di nla ki témb i niñ? ﴾11﴿ Di ma bôk di yila bibôô bi bihés?' ﴾12﴿ Ba nkal le 'wee hala a yé yaa matémb ma yimil'; ﴾13﴿ Nsébla i ga léña ni ndigi ngélé yada, ﴾14﴿ Ba nyaa ndigi bo ba yé ntugge. ﴾15﴿ Ba ñañlege bé we ñañ'i Môsi? ﴾16﴿ Ingéda *Nwet* wéé a séblene nye'i nsôsôhgô mpubi i tuwa:

---
1 baa-balam

﴾17﴿ Kenek yak Faraô, ntiik le a ngôgôb! ﴾18﴿ U bad ni nye le 'baa u ngwés hiel ñem, ﴾19﴿ Ni le me éga we yak *Nwet* woñ le u kon Nye woñi?' ﴾20﴿ A éba (a bôñôl) ni nye manyaga makeñi; ﴾21﴿ Ndi a bi pénda ni ndogop, ﴾22﴿ A kôm mbus ni pala ke, ﴾23﴿ A naña likoda ni pot' mbamba, ﴾24﴿ Ni kal le 'me yé ***nwet***-nan nu ngi', ﴾25﴿ **Allah** a gwel ni nye ni ponos-ndémbél i mbus-nyemb ni i nkoñ'isi. ﴾26﴿ Biyisne bi yé yaga mu inyu tonje-mut nu a nkon woñi[1]. ﴾27﴿ Baa béé, tole ngi i a bi oñ, kii i nlet i hek? ﴾28﴿ A bi bédés likus jé ni bog jo; ﴾29﴿ A kôb ki u wéé jiibe, ni béyés kel yéé (jus jé), ﴾30﴿ Hisi ki, i mbus i ha, a teg hio. ﴾31﴿ A pémbene malép méé, ni majél méé ma bilém mu, ﴾32﴿ Yag dikôa, a bel tjo, ﴾33﴿ Gwom bi mahak ma ndék ngéda inyu nan ni bilém binan. ﴾34﴿ Ingéda nyingha i hisi nkeñi i ga lo ni, ﴾35﴿ Kel mut-binam a ga hoñol minheña ñwéé ﴾36﴿ Jahîm (bee-hié) i nenge yaga ki inyu tonje a ntehna. ﴾37﴿ Tonje a ndogob ni, ﴾38﴿ Ni siñge niñ'i nkoñ'isi, ﴾39﴿ Bee-hié i ga ba yaga nye liyééne; ﴾40﴿ Ndi tonje a nkon liboma ni *Nwet* wéé woñi, ni yan gwom bi nkoñ'isi, ﴾41﴿ Loñ-ngi i ga ba yaga nye linoine (liyééne). ﴾42﴿ Ba mbad we mambadga inyu ngeñ 'keekii'? ﴾43﴿ Kinje mbigda (kinje yi) u gwé mu? ﴾44﴿ Yak *Nwet* woñ nyen mayi méé ma yéne; ﴾45﴿ U yé yaga ndigi mbéhe' nwet a nkon yo woñi; ﴾46﴿ I kel ba ga tehe yo, i ga pôôna bo le ba nyén ndigi kôkôa yada tole kekela yada (i nkoñ'isi).

PES 80: ABASA
(a nkéb su) – *minlôñ 42*

1 inyu tonje a nkon Nyambe tole kel-nsôk woñi

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ A nkéb su (a nyan) ni kôm mbus, ﴾2﴿ Inyule mut-ndim nyen a nlo i nyeni; ﴾3﴿ Kii i ga yis ni we too a ngwés hiel ñem (pubhana)? ﴾4﴿ Tole (a ngwés) mbigda inyuboñle mbigda i hôla nye? ﴾5﴿ Inyu nu a nhoñol bañga-libak, ﴾6﴿ U mpala ni ti nye maleege; ﴾7﴿ Hala a ta ni bé jam joñ, le a nhiel bé ñem. ﴾8﴿ Inyu nu a nlo ni ngwé'i weeni, ﴾9﴿ A konok ki **Allah** woñi, ﴾10﴿ U nyôñôl bé nye ngéda; ﴾11﴿ Heeni (u boñ ha bañ hala)! mbigda yaga ini (kur'an); ﴾12﴿ I nwet a ngwés ni, a bigda. ﴾13﴿ (I yé ntilga) mu' mapep ma lipém, ﴾14﴿ Mbédhak'i ngi ni mpubhaga, ﴾15﴿ I moo ma bakeke, ﴾16﴿ Mintôô ni manôgla, ﴾17﴿ Ntjél-hémle a wok ni; ﴾18﴿ Kinje yom a bi hékél nye? ﴾19﴿ Mu' litôi li manum, a bi hek nye ni tééne (nye) njel ﴾20﴿ A nsañlene ki nye njel ﴾21﴿ A nti ki nye nyemb ni jô nye i soñ ﴾22﴿ Ingéda a ga gwés ki, a ga tugul nye. ﴾23﴿ Ndi heeni! (mut) a mboñ bé' jam a ñane nye. ﴾24﴿ Mut-binam a bénge ni bijek gwé, ﴾25﴿ Bés yaga bon Di nsob masôble ma malép, ﴾26﴿ Ni bol ki hisi longe'i libolok ﴾27﴿ Ni pémhene ni mañ mu longe'i lipémhak, ﴾28﴿ Ni gwom bi malép ni bikai, ﴾29﴿ Ni bie bi ôlivé ni maén, ﴾30﴿ Ñwom yaga mi mi nuk, ﴾31﴿ Ni matam lôñni tjai: ﴾32﴿ Gwom bi mahak[1] inyu nan ni bilém binam. ﴾33﴿ Ingéda nkôndôk i ga lo ni, ﴾34﴿ Kel mut-binam a ga ke manyañ ngwé, ﴾35﴿ Yag nyañ bo nsañ, ﴾36﴿ Ni liwanda jé ni bon béé, ﴾37﴿ Hikii wada wap a pégi yokel ni mam méé; ﴾38﴿ Ngim' masu i ga bai (i ga ñwemla) yokel, ﴾39﴿ Ni hiol ni masé. ﴾40﴿ Ngim' masu ki i ga ba yokel ni lipum,

1 gwom bi nkoñ' isi bi bi ntagbe

﴾41﴿ Nkôbôk jiibe, ﴾42﴿ Ba bon ba yé bangihémle ni baboñ-mam mabe.

PES 81: AT-TA KWÎR
(Lém i hiangaa) – *minlôñ 29*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ingéda hiangaa hi ga lém, ﴾2﴿ Ni ngéda tjôdôt di ga kôn, ﴾3﴿ Ni ngéda dikôa di ga kôs liké, ﴾4﴿ Ni ngéda Ichâru[1] i ga yuya, ﴾5﴿ Ni ngéda binuga bi ga kodba, ﴾6﴿ Ni ngéda batuye ba ga kala; ﴾7﴿ Ni ngéda mimbû mi ga adba (ni manyu)[2]; ﴾8﴿ Ni ngéda mambadga ma ga béda hingonda, ﴾9﴿ Inyu njom (inyu béba i) ba bi nôlôl nye; ﴾10﴿ Ni ngéda kôntô i ga budlana; ﴾11﴿ Ni ngéda ngi i ga bégi, ﴾12﴿ Ni ngéda bee-hié i ga kala, ﴾13﴿ Ni ngéda loñ-ngi i ga kôôge; ﴾14﴿ Hikii mut a ga yi yaga' yom i yé (i yom a nlona). ﴾15﴿ Hodo Me ntéé hiwie i tjôdôt (tole minkoñ), ﴾16﴿ Likiiñaga li Kunnas, ﴾17﴿ Ni u ngéda u nkép, ﴾18﴿ Ni mayé-ma-kel ngéda ma mbaambe; ﴾19﴿ A yé yaga bipôdôl bi ñôma nu gwéha, ﴾20﴿ Nu a gwé lipém' bisu bi *Nwet* Arch (Nwet-yééne-ane i lipémba), ﴾21﴿ A nôga, a bak ki babiine bod-ñem (nyônôs-makak). ﴾22﴿ Nke-lôñ ni béé a ta bé to nkona-njék[3], ﴾23﴿ A bi tibil yaga ki tehe nye[4] ni mintiik méé mi maôñg; ﴾24﴿ A ta bé to nsôô yom i i nsoolana nye; ﴾25﴿ A ta bé to lipôdôl li satan (nu a yé) nluhlak. ﴾26﴿ Hee ni nke ni? ﴾27﴿ A yé yaga ndigi mbigda inyu minkoñ ñwominsôna, ﴾28﴿ Inyu tonje ikété nan nu a ngwés telep sép, ﴾29﴿ Ndi ni nla ndigi gwés ibale **Allah**, ***Nwet***-minkoñ ñwominsôna, a ngwés.

---

1 Icharu : kamél i i yé jém li jôm li sôñ, hala wee bebee ni gwal; a yé ngéda i ba nlôôha yoñ-tat ni yo, lôñni kôhle yo…

2 hala a yé bitugne.

3 ñôma nu Nyambe a bé a kahal pot mam ma bôt ba bé yi bé, ba hoñol le a nkônd njék, hala nyen ba bé sébél nye nkona-njék.

4 Angel Gabriel

PES 82: **AL INFITÂR**
(Bugi i ngi) – *minlôñ 19*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ingéda ngi i ga bugi, ﴾2﴿ Ni ngéda bakawâkibu[1] ba ga ñwanda, ﴾3﴿ Ni ngéda batuye ba ga kundul, ﴾4﴿ Ni ngéda bisosoñ bi ga kubi, ﴾5﴿ Mut-binam a ga yi' yom a mbugus ni i a nsugus. ﴾6﴿ Eé a mut-binam, kii i nyumus we inyu (kolbaha) ***Nwet*** woñ nu gwéha? ﴾7﴿ Nu a bi hek we, a uñgus ki we, a téé ki we, ﴾8﴿ Mu' maôñg ma ma bi lémél Nye i ti we. ﴾9﴿ Heeni! Ndi béé ni mpénda base[2]; ﴾10﴿ Ni gwé yaga ki batétés: ﴾11﴿ Kirâman, Kâtibîn[3], ﴾12﴿ Ba nyi' yom ni mboñ. ﴾13﴿ Bapubi ba ga bane yaga ikété Na-îm[4], ﴾14﴿ Babe bog ba ga bane yaga ikété Jahîm[5], ﴾15﴿ Ba ga lighana mu i kel-base, ﴾16﴿ Ni bo ba ga la bé pamba mu. ﴾17﴿ Kii i ga yis we' yom i yé kel-base? ﴾18﴿ Kii i ga yis yaga we' yom i yé kel-base? ﴾19﴿ Kel i mut nye-kii-nye a ga hôla bé numpe tojam; ora ki, i yéne ndigi yokel i moo ma **Allah**.

PES 83: **AL MUTAFFIFÎN**
(Bahek-kwéha) – *minlôñ 36*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ngoo ni bahek-kwéha, ﴾2﴿ Ba, ingéda ba nyoñ yak bôt bape, ba nyéksa bo i yônos hihéga, ﴾3﴿ Ndi ingéda ba nhékél bape, ba nhubus. ﴾4﴿ Baa ba hala, ba nhoñol bé le ba ga tuge,

1 Bakawâkibu : ngim' tjôdôt
2 base i islâma
3 hala a yé môl ma biangel biba bi bi ntila maboñok ma hikii mut.
4 Na-îm : wom-binunuma wada i loñ-ngi
5 jahîm : ñwemel wada u bee-hié.

﴾5﴿ I soso kel? ﴾6﴿ Kel bôt ba binam ba ga telep' bisu bi ***Nwet***-minkoñ ñwominsôna; ﴾7﴿ Ntiik! kaat-mbagi' i bôt-babe i ga bane yaga ikété sijjîn. ﴾8﴿ Ndi kii i ga yis we' yom i yé sijjîn? ﴾9﴿ A yé magge i kôntô; ﴾10﴿ Ngoo ni bôt ba péénа yokel, ﴾11﴿ Ba ba mpééna inyu kel-base; ﴾12﴿ Ndi baa nje a mpénda yo, he nduk nlel-mbén, mboñ-mam-mabe? ﴾13﴿ Ingéda bibañga gwés bi ñéñna nye, a nkal le "miñañ mi bôt ba kôba mi". ﴾14﴿ Heeni! ndi bigwélél gwap bi bé sôô mahoñol map; ﴾15﴿ Heeni! ni maliga le nteendi i ga kéñ bo ***Nwet*** wap yokel, ﴾16﴿ Ba ba yaga ki bôt ba bee-hié; ﴾17﴿ I kéla ki (bo) le 'i yom ini yon ni bé pénda'. ﴾18﴿ Maliga! kaat-mbagi i bapubi i ga bane yaga ikété illiyyîn, ﴾19﴿ Ndi kii i ga yis we' yom i yé illiyûn? ﴾20﴿ A yé magge i kôntô, ﴾21﴿ Bakôôge-Nyambe bebee (biangel) ba mbog yo mbôgi. ﴾22﴿ Bapubi ba ga ba yaga ikété Na-îm[1], ﴾23﴿ I ngi binoine, ba bééñgege (ba memlege), ﴾24﴿ U tehge mañwemla ma masé mu' masu map, ﴾25﴿ Ba nyuuge mu' binyon bikeñi (rahîkim-makhtûm), ﴾26﴿ Line jé 'misk' yomede; inyu hala ki, i bet ba mboñ pémsan mu, ba boñ ni pémsan; ﴾27﴿ Mpôdnaga ni malép ma Tas-nîm[2]; ﴾28﴿ Lingen li bakôôge-Nyambe bebee ba ga ba ba nyo. ﴾29﴿ Ntiik le bôt-babe ba bé uge' bet ba bé hémle, ﴾30﴿ Ba béé ba ntagbe bo, ba nignaga, ﴾31﴿ Ba kahal ki témb i bôt bap, ba témbék ba nolog; ﴾32﴿ Ba béé ba tehe bo, ba kahal pot le: bana ba yé yaga minimlak'; ﴾33﴿ Ndi ki ba bi ôma bé inyu yap kii batat.

1 Na-îm a yé wom wada mu' i ñwom mi binunuma mi éden...
2 lingen jada mu' mangen ma loñ-ngi

﴾34﴿ Len ni, i bet ba bi hémle Nyambe, bon ba nol (ba ñuge) bangihémle, ﴾35﴿ I ngi binoine, ba bééñgege (ba memlege); ﴾36﴿ Baa bangihémle-Nyambe ba nkôs nsaa inyu' mam ba bi boñ?

PES 84: AL INCHIKÂK
(Mapédi) – *minlôñ 25*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ingéda ngi i ga wéhi, ﴾2﴿ Ni nôgôl ***Nwet*** wéé, ni boñ'i yom i nsômbla; ﴾3﴿ Ni ngéda hisi hi ga yeghana, ﴾4﴿ Ni pémés' gwom bi yé hio ikété[1] ni yila hôlô, ﴾5﴿ Ni nôgôl ***Nwet*** wéé, ni boñ'i yom i nsômbla; ﴾6﴿ A mut-binam! we yaga nu u nheñ (u nlia) i ke yak ***Nwet*** woñ, ntiik le u ga boma Nye. ﴾7﴿ i nwet a ga kuhul ni kaat-mbagi yéé i woo wéé'i waalôm, ﴾8﴿ A ga timbhe ni pahal minsoñgi mi ntomb, ﴾9﴿ A témb ki i bôt béé ni masé. ﴾10﴿ Ndi tonje a ga kuhul kaat-mbagi yéé'i mbus yéé, ﴾11﴿ A ga yehme ni sômbôl tjiba yéé; ﴾12﴿ A ga lighana i sa-îr (lindômbô li hié). ﴾13﴿ A béé yaga ni masé ikété bôt-béé (i nkoñ isi), ﴾14﴿ A hoñlak le a ga tuge yaga bé ﴾15﴿ Ndi tôs! ***Nwet*** wéé a bééñgege yaga nye. ﴾16﴿ Ndi heeni! me ntéé hiwie i ond, ﴾17﴿ Ni u, ni' yom i nsôô, ﴾18﴿ Ni sôñ, ngéda i nyon' libôñ, ﴾19﴿ Ni ga bet yaga bahoma ndek-ndek; ﴾20﴿ Inyukii ba nhémle ni bé? ﴾21﴿ To ôm mbom'isi ingéda kur'an i ñéñna bo*? ﴾22﴿ Ndi' bet ba ntjél hémle, ba mpénda; ﴾23﴿ Ni **Allah** a nyi yaga' yom ba nsôô; ﴾24﴿ Legel ni bo mabéhna inyu njiiha keñi,

---

1 bawoga

﴾25﴿ He bes' bet ba nhémle ni boñ mam-malam, bon ba gwé nsaa i ngi-ñwaa.

PES 85: **AL BURÛJ**
minlôñ 22

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Wee ngi, yom'i tjôdôt ﴾2﴿ Wee kel-likak ﴾3﴿ Ni mbog-mbôgi ni' yom a mbôgôl mbôgi ﴾4﴿ Hibôman ni bôt ba ugdûd[1], ﴾5﴿ Ni hié, yom'i bikéhlana, ﴾6﴿ Ingéda ba ga kiiña hio (ba ga téé bo nkiiñaga hio), ﴾7﴿ Ba bag mbôgi mu'i mam ba bé boñ bahémle, ﴾8﴿ Ni kogse bo ndigi inyu njom le ba bé hémle **Allah**, Ngui-momasôna, Nyonok ni bibégés, ﴾9﴿ Nu a gwé nkok-liane i ngi ni hisi; ni **Allah** a yé Mbôgi'i hikii jam ﴾10﴿ I bet ba ntééñga bahémle bôôlôm to bôdaa, ndi ba tam bé béba yap ni témbna bisoohene, ba gwé yaga ni njiiha i jahannama, ba gwé ki njiiha i lék. ﴾11﴿ I bet ba nhémle **Allah**, ba gwelek ki nson-nlam, ba ga bana yaga ñwom mi binunuma, isi yap diléléba di kulak, hala a yé libumbul likeñi ﴾12﴿ Ndimbhe i ***Nwet*** woñ i yé ndutu kiyaga. ﴾13﴿ Ntiik le nyen a mbôdôl (nyen a ñuñgus), nye ki nyen a nhieñel, ﴾14﴿ Nye ki nyen a yé Nti-ñwéhél, ni Konangoo, ﴾15﴿ Nwet-Arch ilam (Nwet longe-yééne'ane i lipémba), ﴾16﴿ Nyônôs ngôñ yéé. ﴾17﴿ Ba ñañlege bé we ñañ i mintôñ mi gwét: ﴾18﴿ Mi Faraô ni lôk tamûd? ﴾19﴿ Ndi' bet ba ntjél hémle, ba yé ikété pééna ﴾20﴿ Ni **Allah**' i mbus yap, a yé Nkéña (bo); ﴾21﴿ Ntiik! Kur'an i lipémba i, ﴾22﴿ Mu i 'lôhim-mahfûz'[2].

1 kaisa Dzu nuwas ni bôt béé' nkoñ' i Najran ba ba ligis limut li bôt inyu base yap...

2 libam li matééda li li gwé biniigana bipubi gwobisôna ibôdôl' bisu bi ngéda...

PES 86: AT-TÂRIK
(Hiôdôt hi jû) – *minlôñ 17*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Wee ngi ni târik (hiôdôt hi jû) ﴾2﴿ Kii i ga yis we' yom i yé târik? ﴾3﴿ Hiôdôt hi hi mbai kiyaga ﴾4﴿ Ngo hikii mut a gwé ntétés; ﴾5﴿ Mut-binam a béñge ni (a yoñ ni tat ni)' yom a bi hékna ﴾6﴿ A bi hékna ni litôi li malép[1] ﴾7﴿ Li pémlak' i mbai ni' ditam. ﴾8﴿ (Nyambe) a gwé yaga ngui i tugul nye (i témbna nye i niñ); ﴾9﴿ Kel matihil ma miñem ma ga yeli, ﴾10﴿ A ga bana ni bé ngui ndi to nsôñ-nye. ﴾11﴿ Wee ngi, yom i matémbna[2], ﴾12﴿ Ni hisi, yom'i mapuhlene, ﴾13﴿ (Kur'an) a yé yaga lipôdôl li makitik. ﴾14﴿ A ta bé jam li minjôha. ﴾15﴿ Ba ñôd yaga ni minsoñgi ﴾16﴿ Yag Me Me ñôd minsoñgi ﴾17﴿ Ti ni bangihémle ngéda, ti bo ndék ngéda.

PES 87: AL A'LÂ
(Nungingi) – *minlôñ 19*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ **(60)** Bégés jôl li *Nwet* woñ Nungingi, ﴾2﴿ Nu a bi hek, a uñgus ni, ﴾3﴿ Nu ki a bi téé mam, a éga ni, ﴾4﴿ Nu ki a bi pémés ñoñ, ﴾5﴿ A yilha ni wo lijél li bilém. ﴾6﴿ Di ga éñha we (Kur'an), u ga hôya ni bé, ﴾7﴿ Ndigi' yom **Allah** a'gwés, inyule nyen a nyi i i bémbi ni i i sôli. ﴾8﴿ Di ga sañlene ki we njel-ndelel. ﴾9﴿ Bigdaha ni, i homa mbigda i yé nseñ; ﴾10﴿ I nwet a nkon Nyambe woñi a ga hek pék;

---
1 manum
2 i i ntémbna malép' isi

﴾11﴿ Ndi mut-ndok a ga yôm, ﴾12﴿ Nyen a ga lighana i hié hikeñi, ﴾13﴿ Mu, a ga wo ha bé, ndi to niñ, a ga niñ ha bé. ﴾14﴿ Nu a ga nyadla, a yé yaga nu a mpubus nyemede, ﴾15﴿ A bigdaga ki jôl li *Nwet* wé, a soohege ni. ﴾16﴿ Béé ni nsiñge niñ'i nkoñ'isi, ﴾17﴿ Ndi ki mbus-nyemb i yé longe kiyaga ni boga. ﴾18﴿ Hodo le bini (biniigana) bi yé mu' bitilna bi bôt ba bisu, ﴾19﴿ Bitilna bi Abraham ni bi Môsi.

PES 88: AL GÂCHIA
(Nkubla) – *minlôñ 26*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Baa miñañ mi Gâchia[1] mi ma tina we? ﴾2﴿ Ngim'i masu yokel, i ga kôn, ﴾3﴿ Mpagdaga ni ndééñga, ﴾4﴿ Ma ga lighana i hié hi hi nlék koi-koi, ﴾5﴿ Ba nyok mu' lingen li nlék; ﴾6﴿ Ba bana bé bijek bipe he nduk gwom bi biloo, ﴾7﴿ Bi bi mpôbha bé ndi to suhul njal. ﴾8﴿ Ngim'i masu yokel, i ga ñwemla, ﴾9﴿ Ni masé inyu bilia gwap (magwelek map), ﴾10﴿ I wom' binunuma i ngi, ﴾11﴿ Ba nok bé mpuñgu mu, ﴾12﴿ Mu'i homa lingen li nkundi, ﴾13﴿ Mu' mimbédhak mi binañ, ﴾14﴿ Ni mintegek mi mabôndô, ﴾15﴿ Ni mimbogok mi mimbôñga, ﴾16﴿ Ni minsamblak mi bibuñga. ﴾17﴿ Baa ba mbéñge bé kikii bikamél bi bi héka? ﴾18﴿ Ni ngi kikii i bi bet? ﴾19﴿ Ni dikôa kikii di bi telep? ﴾20﴿ Ni hisi kikii hi bi tegep? ﴾21﴿ Jon bigdaha ni! Inyule u yé ndigi Mmbigda. ﴾22﴿ U ta bé sônda' i ngi yap,

1 Gâhia (nkubla): a yé kel minkaa mi nsôk i i ga kod bayoñ ni bôt bobasô…

﴾23﴿ He bes' nwet a ntonba ni tjél hémle Nyambe, ﴾24﴿ **Allah** a ga kogse yaga ni nye ni soso kogse (bañga likogsege); ﴾25﴿ Ni maliga le matémb map ma yéne' i Bésni. ﴾26﴿ Ni maliga ki le Bés bon Di gwé minsoñgi ñwap (Di gwé i kéés bo).

PES 89: AL FAJR
(Mayé ma kel) – *minlôñ 30*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Wee mayé-ma-kel, ﴾2﴿ Ni mau mo jôm[1] ﴾3﴿ Ni chaf-i ni watri[2], ﴾4﴿ Ni u ngéda u ntiige. ﴾5﴿ Baa ngoome bé ini inyu nyimam? ﴾6﴿ Baa u bi tehe bé' yom *Nwet* woñ a bi boñ ni bôt ba âd? ﴾7﴿ Irama, magge'i nkoñ? ﴾8﴿ I i mpôna bé impe ikété maloñ? ﴾9﴿ Lôñni lôk tamûd i i bé pom ngok mu' minsôsôhgô? ﴾10﴿ Ni Faraô, mut biôñha bikeñi? ﴾11﴿ Ba ba bé pamal mu' minkoñ; ﴾12﴿ Ba lôôhaga ni lona yubda mu; ﴾13﴿ *Nwet* woñ a kwésne bo hikumde hi njiiha, ﴾14﴿ Inyule *Nwet* woñ a yé péé. ﴾15﴿ Inyu mut-binam ni, ingéda *Nwet* wéé a noode nye, a yôge nye, a ti nye bigwelmoo; a nkal le '*Nwet* wem a nyôge me'; ﴾16﴿ Ndi'i mbus ngéda a ntiimba noode nye, a hubus nye gwom gwé; a nkal le '*Nwet* wem a nkogse me'. ﴾17﴿ Ndi heeni! béé ni ntôñ bé bon ba nyu, ﴾18﴿ Ni nkandal bé to nyu inyu' ti mut-ngoo yom-je, ﴾19﴿ Ni nje ki biyigla biôs, ﴾20﴿ Ni ngwés ki lihat (nkus) lôôha ligwéhék. ﴾21﴿ Yoña yihe! ingéda hisi hi ga nyugda dikét-dikét, ﴾22﴿ *Nwet* woñ ki, a baambege, yag ni biangel, mintôñ-mintôñ,

1 mau mo jôm: mau ma bisu ma sôñ Zul-hija
2 chaf-i: gwom bi bi nla kéba ngélé ibaa ibabé yégle. – watri: gwom bi bi nla bé kéba ngélé ibaa…

﴾23﴿ Yokel ba ga lona ki jahannama[1]; yokel mut a ga hoñol, ndi baa hoñol yéé i ga hôla ki ki nye? ﴾24﴿ A ga kal le 'ki me bi kôôba to inyu niñ yem'! ﴾25﴿ Yokela ni, mut nye-kii-nye a nla bé kogse kii kogse yéé, ﴾26﴿ Mut nye-kii-nye ki, a nla bé kôhle kii kôhle yéé; ﴾27﴿ A we nu u yé ñwee (ñwee' mahoñol), ﴾28﴿ Témb u leegana yak ***Nwet*** woñ, nyonok ni masé; ﴾29﴿ Jôb ni ikété babôñôl bem, ﴾30﴿ Jôb ki i ane-ngi yem.

PES 90: **AL BALAD**
(Nkoñ) – *minlôñ 20*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Heeni! me ntéé hiwie i' nkoñ i![2] ﴾2﴿ Ni we nu u gwé kunde mu' nkoñ i! ﴾3﴿ Ni ngwal, ni'i yom a ngwal, ﴾4﴿ Di bi hek yaga mut-binam le a jo sañ[3]. ﴾5﴿ Baa a nhoñol le mut nye-kii-nye a ga boñ bé nye jam (le a ga noodana bé)? ﴾6﴿ A Nkal le 'me mpémés ngandak nkus', ﴾7﴿ Baa a nhoñol le ba ntehe bé nye? ﴾8﴿ Baa Di bi ti bé nye mis' imaa?[4] ﴾9﴿ Lôñni hilémb, ni bibép bi nyo bibaa? ﴾10﴿ Di bi éga ki nye'i manjel' imaa[5] ﴾11﴿ A nyoñ ni bé njel-bilia (njel nihbe). ﴾12﴿ Kii i a ga yis we' yom i yé njel-bilia? ﴾13﴿ Lihohol-ngata (liti nlimil kunde). ﴾14﴿ Tole liti yom-je i kel (i ngéda) njal: ﴾15﴿ Man-nyu nu a yé lihaa, ﴾16﴿ To mut-ngoo nu a nyend. ﴾17﴿ A yé ki libak ikété bahémle-Nyambe, ni liti maéba ni suhul-nyu, ni liti maéba ni ñem-nlam. ﴾18﴿ Bana bon ba yé bôt ba waalôm (bôt ba lisuk li waalôm);

1 jahannama: ñwemel wada u bee-hié
2 nkoñ u: nkoñ u Mek; ligwééne li Muhammad, ñôma nu Nyambe
3 lijo sañ, hala a yé le bilia tole minheña…
4 mis' ima : jis li nyu, ni jis li mbû…
5 manjel ima : njel'longe ni njel'béba…

﴿19﴾ Ndi' bet ba ntjél hémle minlôñ ñwés (biniigana gwés), bon ba yé bôt ba waaé, ﴿20﴾ I ngi yap, hié hi ga kinde.

PES 91: ACH-CHAMS
(Hiangaa) – *minlôñ 15*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Wee hiangaa ni mapubi méé! ﴿2﴾ Wee sôñ ngéda i noñ hio! ﴿3﴾ Wee kel ngéda i nyél hio! ﴿4﴾ Wee u ngéda i nhô hio! ﴿5﴾ Wee ngi ni' Nwet a bi oñ yo! ﴿6﴾ Wee hisi ni' Nwet a bi teg hio! ﴿7﴾ Wee mbû ni' Nwet a bi uñgus wo! ﴿8﴾ A néhne ni wo njel inyu ndok yéé, to yaga hémle yéé, ﴿9﴾ Tonje a mpubus wo, a nyogop (a mbumbul yaga masoda), ﴿10﴾ Ndi tonje a nyumus wo, a nimil. ﴿11﴾ Lôk Tamûd[1] ni ngôk wap ba bi pénda, ﴿12﴾ Ingéda béba yap mut i telep (inyu nol kamél), ﴿13﴾ Ñôma nu **Allah**[2] a kal ni bo le 'kamél i **Allah**, ñwaha i nyo[3]', ﴿14﴾ Ndi ba bi pénda nye, ba nol yo. ***Nwet*** wap a tjé ni bo inyu béba yap; ﴿15﴾ Ibabé le a kon jam jo-kii-jo woñi (ibabé Nye nduña).

PES 92: AL LAÏL
(U) – *minlôñ 21*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Wee u ngéda i nkép! ﴿2﴾ Wee kel, ngéda i nye! ﴿3﴾ Wee yom i a bi hek, nlôm ni ñin! ﴿4﴾ Minheña[4] minan mi nselna yaga. ﴿5﴾ Tonje a nti ni, ni kon Nyambe woñi, ﴿6﴾ A hémlege ki nsaa-nkeñi, ﴿7﴾ Di ga néhne nye njel-hogbe. ﴿8﴾ Ndi nu a nima ni ngôkbene Nyambe, ﴿9﴾ A hémle bé nsaa-nkeñi,

---

1 tamûd: litén li Saleh, ñôma nu Nyambe
2 Soâlihu
3 i yéé ngéda : ngéda le a nyo malép
4 bilia

﴾10﴿ Di ga néhne nye njel-ndutu; ﴾11﴿ Ndi lihat jé li ga hôla bé nye ingéda a ga luhlana. ﴾12﴿ Bés yaga bon Di ñéga. ﴾13﴿ Bés yaga ki bon Di gwé niñ'i mbus-nyemb, lôñni niñ'i bisu. ﴾14﴿ Me mal ni béhe béé inyu hié hi hi nkundul, ﴾15﴿ Hi ga ligis ndigi nimlak-mut, ﴾16﴿ Nu a mpénda ni tonba. ﴾17﴿ Ndi nkon-Nyambe woñi nyen a ga semba hio, ﴾18﴿ Nu a mpémés lihat jé inyu pubhana (a téé sép), ﴾19﴿ He bes inyu nsaa u mut nye-kii-nye, ﴾20﴿ Ndigi inyu yéñ Mbom'i *Nwet* wéé Nungingi[1]; ﴾21﴿ Ni maliga le a ga kon masé.

PES 93: **AD-DUHÂ**
(Makandne ma kel) – *minlôñ 11*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Wee makandne ma kel! ﴾2﴿ Ni u ngéda i nsude! ﴾3﴿ *Nwet* woñ a nyôi bé we, ndi to kénés we. ﴾4﴿ Ni maliga le niñ'i mbus-nyemb i yé we longe kiyaga iloo i bisu. ﴾5﴿ Hodo le *Nwet* woñ a ga ti we, u kon yaga masé. ﴾6﴿ Baa a bi koba bé we man-nyu, a leege we? ﴾7﴿ A koba ki we u nyôm, a éga we[2]. ﴾8﴿ A koba ki we liyeb, a ngwéñbaha we. ﴾9﴿ I kolbaha man-nyu, u tééñga ni bañ nye. ﴾10﴿ Nu ki a mbad, u pii bañ nye. ﴾11﴿ I kolbaha ki longe i *Nwet* woñ, añal ni yo.

PES 94: **ACH-CHARH**
(Mayibil) – *minlôñ 8*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Baa Di bi yible bé we tôl yoñ? ﴾2﴿ Di suha ki we mbegee yoñ

1 Nungingi : liséblene li Nyambe jada
2 a éga we njel i téé sép

﴾3﴿ I i bé yidil we' mbus yoñ? ﴾4﴿ Di tjam bé ki mbigda[1] yoñ inyu yoñ? ﴾5﴿ Ndutu ni masé ba nkiha yaga ni. ﴾6﴿ Ndutu ni masé ba nkiha yaga. ﴾7﴿ Ingéda u nhôyôs ni mam, telep! ﴾8﴿ Yak *Nwet* woñ ni ki, hielba!

PES 95: AT-TÎN
(E-Faigé) – *minlôñ 8*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé *Ntééda* ni *Ntohol*

﴾1﴿ Wee e faigé, ni e ôlivé! ﴾2﴿ Wee hikôa Sinai! ﴾3﴿ Wee nkoñ i i gwé hogbe[2]! ﴾4﴿ Di bi hek yaga mut-binam ikété maôñg malam, ﴾5﴿ Di yiga suhul nye nonok' isi, ﴾6﴿ He bes' bet ba nhémle Nyambe, ba gwelek mam malam; bon ba ga kôs nsaa i ngi-ñwaa. ﴾7﴿ Kii i mboñ ni we' mbus-ngéda le u pénda base (base tole kel-base)? ﴾8﴿ Baa **Allah** a ta bé Nkéés nu bakéés?

PES 96: AL ALAK
(Ñadbe) – *minlôñ 19*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé *Ntééda* ni *Ntohol*

﴾1﴿ Añ! i jôl li *Nwet* woñ nu a bi hek, ﴾2﴿ A bi hek mut-binam ni yom i i ñadbe. ﴾3﴿ Añ, *Nwet* woñ ki, a yé Nsayab (Ntjal). ﴾4﴿ Nyen a bi niiga lôñni saô. ﴾5﴿ A bi niiga mut-binam' yom a bé yi bé. ﴾6﴿ Ndi heeni! mut-binam a yé yaga ngôk, ﴾7﴿ Ingéda a ntehe le a yé nhat. ﴾8﴿ Ndi ntiik le matémb ma yéne yak *Nwet* woñ. ﴾9﴿ U ntehge bé' nwet a nsônga, ﴾10﴿ Mbôñôl nu Nyambe[3] le a soohe? ﴾11﴿ Baa u ntehe le a téé'i njel' téé sép, ﴾12﴿ Tole a ñôdna i telep sép?

1 jôl-lilam
2 minlôñ mini ñwo-maa mi mpôdôl bahoma ba mintôô mi baôma ba Nyambe mi mi bi sôk lo mi bi tagbene: e-faigé ni e-ôlivé (hikôa ôlivé), Yésu a bi tagbene ha; hikôa Sinai, Môsi a bi tagbene ha; nkoñ u u gwé hogbe (Mek), Muhammad a bi tagbene ha… bibel i lôk kristô (ndiimba-mbén 33: 2) i nyigye biniigana bi Kur'an bini
3 mbôñôl Nyambe : Muhammad, ñôma nu Nyambe

﴾13﴿ U ntehe bé le a ntembee ni tonba? ﴾14﴿ Baa a nyi bé le **Allah** a ntehe? ﴾15﴿ Ndi heeni, ibale a nsôk bé ha, Di ga gwélél nye hitat hi mbom, ﴾16﴿ Hitat hi mbom hi mut-bitembee, mboñ-béba. ﴾17﴿ A sébél yaga ni ntôñ wéé, ﴾18﴿ Di ga sébél batat[1]. ﴾19﴿ Heeni, u nôgôl bañ nye, ndi ôm mbom'isi, ni kôôge[2]*.

PES 97: AL KADR
(Matéak) – *minlôñ 5*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ntiik le Di bi suhul yo[3] i u i kadr; ﴾2﴿ Ndi kii i ga yis we' yom i yé u i kadr? ﴾3﴿ U i kadr u yé longe iloo hikôô hi sôñ. ﴾4﴿ Biangel ni mbû[4] bi nsôs mu ni kunde i *Nwet* wap, ni ora yosôna; ﴾5﴿ U yé nsañ letee ni' manon ma mayé-ma-kel.

PES 98: AL BAYYINAH
(Ndémbél) – *minlôñ 8*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ I bet ba ntjél hémle Nyambe ikété batila-bikaat[5] ni bakolbaha-Nyambe ba ga waa bé ndogop letee ndémbél i neene bo; ﴾2﴿ Ñôma nu **Allah** nu a ñéñél bo bitilna bipubi, ﴾3﴿ Mu' ikété i nyen mambén ma telepsép ma yéne. ﴾4﴿ Ba ki kaat i bi tina, ba bi bagla ndigi' mbus ngéda ndémbél i bi lôl bo; ﴾5﴿ Ora ki, i bi tina ndigi bo le ba bégés **Allah** nyetama ni base i i yéne Nye, ba boñ ki masoohe, ba ti ki zakat; yon i yé base i telepsép.

1 batat : batat bee-hié
2 kôôge : tiige bebee ni Nyambe
3 Kur'an
4 angel Gabriel
5 batila-bikaat : lôk yuda ni lôk kristô

﴾6﴿ I bet ba ntjél yaga hémle ikété batila-bikaat ni bakolbaha-Nyambe ba ga bane ikété hié hi jahannama inyu yén mu koñ ni koñ. Bon ba nlôôha béba ikété bihékél. ﴾7﴿ I bet ba nhémle yaga Nyambe ni ngwel nson-nlam bon ba nlôôha longe ikété bihékél; ﴾8﴿ Nsaa wap, i bisu bi *Nwet* wap i ga ba ñwom mi éden, isi yap diléléba di kulak; ba ga niñ mu i boga ni boga. **Allah** a nleege bo, yag bo ba leege Nye. Hala a ga ba nsaa i mut nu a nkon *Nwet* wéé woñi.

PES 99: AZ-ZALZALAH
(Nyiñgha i hisi nsôk) – *minlôñ 8*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ingéda hisi hi ga nyiñgha bañga yéé linyiñghaga, ﴾2﴿ Hisi ki, hi pémés mambegee mé[1], ﴾3﴿ Mut-binam ki, a badak le «kii i gwé hio?»; ﴾4﴿ Yokel hi ga yelel gwom gwé; ﴾5﴿ Kikii *Nwet* woñ a ga niiga hio; ﴾6﴿ Yokel bôt ba binam ba ga pam wada ni wada inyu tehe minson ñwap. ﴾7﴿ Tonje a mboñ ni longe, i ba yaga titigi kii jis li nsege, a ga tehe yo; ﴾8﴿ Tonje ki a mboñ béba, i ba yaga titigi kii jis li nsege, a ga tehe yo.

PES 100: AL ÂDIYÂT
(Bake-ngwé) – *minlôñ 11*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Wee bake-ngwé ba ba nyuñus, ﴾2﴿ Wee bapémés-njanjat ni, ﴾3﴿ Wee baleñ-gwét kekela ni, ﴾4﴿ Ba bédhak ni lipum li biték, ﴾5﴿ Ba jôbôk ni' i ñemkété'i baoo.

---

1 mambegee méé, hala a yé le bawoga; hisi hi yé hi nyiñgha len, hi kubla gwom, ndi yokela hi ga nyiñgha ni pémés gwom…

﴾6﴿ Mut-binam a yéne yaga *Nwet* wéé nsut; ﴾7﴿ A yé yaga ki mbôgi mu'i mam ma, ﴾8﴿ Ni nye a nlôôha pél ni gwés bana gwom (lihat ni lingwañ). ﴾9﴿ Baa a nyi bé le ingéda gwom bi kété'i bisoñ bi ga luhlana, ﴾10﴿ Matihil ma miñem ki, m'a yeli? ﴾11﴿ Yokela-té, ***Nwet*** wap a yé yaga ni Ntibil-yi bo.

PES 101: **AL KÂRI-AH**
(Mbôk-makiya) – *minlôñ 11*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Mbôk-makiya[1]. ﴾2﴿ Kii i yé mbôk-makiya? ﴾3﴿ Kii i ga yis we' yom i yé mbôk-makiya? ﴾4﴿ Kel i bôt ba binam ba ga ba kii minyômôk mi bitatañga; ﴾5﴿ Dikôa ki di ga ba kii mimpehlak mi mboga. ﴾6﴿ Tonje ni nson wéé u ga yét' likobo[2], ﴾7﴿ A ga ba ikété niñ-lam. ﴾8﴿ Ndi Tonje nson wéé u ga hoi' likobo, ﴾9﴿ Nyañ-wéé liyééne a yé hâwiya[3]; ﴾10﴿ Ndi kii i ga yis we' yom i? ﴾11﴿ Mbimba-hié.

PES 102: **AT-TAKÂTSUR**
(Pémsan lihat) – *minlôñ 8*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Pémsan lihat i nyumus béé, ﴾2﴿ Letee ni yûga soñ; ﴾3﴿ Ndi ni ga yi'i mbus ngéda; ﴾4﴿ Ndi ni ga yi yaga'i mbus ngéda; ﴾5﴿ Ndi bale ni yik yaga longe-longe, ﴾6﴿ Ni ga tehe yaga jahîm; ﴾7﴿ Ni ga tehe yo ni jis li maliga; ﴾8﴿ Ndi mambadga ma ga béda béé yokel i kolba lihat[4].

---

1 mbôk-makia : kel-nsôk
2 nson : nson-nlam
3 haawiya : ñwemel wada u bee-hié
4 lihat: gwom ni bi kôs hana'isi, lelaa ni bi kôs gwo? ni bi bôñôl ki gwo?

PES 103: AL ASR
(Maké ma ngéda) – *minlôñ 3*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Wee maké ma ngéda! ﴿2﴾ Hodo le mut-binam a yé ikété yimil, ﴿3﴾ He bes' bet ba nhémle Nyambe[1], ba boñok ki biloñge bi mam, ba ntinak ki maéba ni maliga, ba tinak ki maéba ni hônba.

PES 104: AL HUMAZAH
(Baôbôs môl) – *minlôñ 9*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Ngoo ni hikii ñôbôs môl ni minsoga, ﴿2﴾ Nu a nkot lihat ndi a añak jo, ﴿3﴾ A hoñlak le lihat jé li ga yilha nye ngwà. ﴿4﴾ Ndi heeni, a ga léña yaga ikété hutama[2]; ﴿5﴾ Ndi kii i ga yis we' yom i yé hutama?[3] ﴿6﴾ Nkodga-hié hi **Allah**; ﴿7﴾ hi hi nligis letee ni'i ñem; ﴿8﴾ ntiik le hi ga milba bo; ﴿9﴾ ikété minsôñ mi hié, nsamblak.

PES 105: AL FÎL
(Njok) – *minlôñ 5*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴿1﴾ Baa u bi tehe bé' jam *Nwet* woñ a bi boñ bakena-njok? ﴿2﴾ Baa a bi yilha bé minsômba ñwap mimbe yañga-yom? ﴿3﴾ A tjékle yaga bo mintôñ mi dinuni, ﴿4﴾ Di di bé leñ bo ngok i sijjîl; ﴿5﴾ A yilha ni bo kikii minyâmbak mi tjai.

---

1 hémle : hémle Nyambe nu a yé Pom
2 ñwemel wada u bee-hié
3 hutama : ñwemel wada u bee-hié

PES 106: KURAÏCH
(Lôk Kuréch) – *minlôñ 4*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Inyu yegna i kuréch[1], ﴾2﴿ Yegna yap inyu maké' i ngéda sép to mbéñ; ﴾3﴿ Ba bégés ni *Nwet'* ndap i[2], ﴾4﴿ Nu a bi jés bo' i ngéda njal, a létés ki bo nyu' i ngéda woñi.

PES 107: AL MÂ-ÛN
(Mahôla) – *minlôñ 7*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ U ntehge bé mut nu a mpénda base? ﴾2﴿ A yé ni nu a mpii man-nyu, ﴾3﴿ A kandal bé nyu i ti mut-ngoo yom'je. ﴾4﴿ Ngoo ni bôt ba ba nsoohe, ﴾5﴿ Ndi ba bak ngeñel mu' masoohe map, ﴾6﴿ Ba ba ngôkôb, ﴾7﴿ Ba nim bakon-ngôñ (diyeyeba).

PES 108: AL KAÔTSAR
(Bôl, Lingwañ) – *minlôñ 3*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Di nti yaga we lingwañ, ﴾2﴿ Soohe ni *Nwet* woñ, u ti ki sesema; ﴾3﴿ Tonje a ñuge yaga we, a yé abtar (a ga bana bé mbôda).

---

1 kuréch : ngwélés'i bon ba Mek

2 ndap i : ndap'Nyambe (Ka'aba), i Abraham a bi ôñôl Nyambe' Mek…

PES 109: AL KÂFIRÛN
(Bangihémle)- *minlôñ 6*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Kal le: 'a béé bangihémle-Nyambe!, ﴾2﴿ Me mbégés béme'i yom béé ni mbégés; ﴾3﴿ To béé ni ta bé babégés'i yom me me mbégés; ﴾4﴿ Me ta béme to mbégés'i yom béé ni mbégés; ﴾5﴿ To béé ni ta bé babégés'i yom me me mbégés; ﴾6﴿ Béé ni base nan; yag me ni base yem'.

PES 110: AN-NASR
(Hôla) – *minlôñ 3*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Ingéda hôla i **Allah** i nlo lôñni yémbél, ﴾2﴿ U tehge ki limut li njôp ikété base i **Allah** mintôñ-mintôñ, ﴾3﴿ Bégés ni lipém li ***Nwet*** woñ, u badak ki Nye ñwéhél; ntiik le Nyen a yé Nleege-babad-ñwéhél.

PES 111: AL MASAD
(Minsiñga) – *minlôñ 5*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Tiihe-tiihe moo ma Abu-lahab[1], tiihe-tiihe nyemede; ﴾2﴿ Lihat jé to lingwañ, bi ga bane bé nye nseñ; ﴾3﴿ A ga lighana mu'i hié, hi loñok lindômbô ﴾4﴿ Yag ni ñwaa wéé, mbegee-tjéé; ﴾5﴿ I joo jé, a tiñi ni mbagak'i nkôô (nkôô i minsiñga).

1 abu lahab : nyandôm ñôma nu Nyambe nu a ba tééñga nye kiyaga

PES 112: AL IGLÂS
(Libak li Pom) – *minlôñ 4*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Kal le 'Nye **Allah** a yé Pom; ﴾2﴿ **Allah**, Pom-Ben; ﴾3﴿ A ngwal bé, a bi gwéé bé to; ﴾4﴿ Mut nye-kii-nye a kôli bé ni Nye (a ta be kii Nye)[1]'.

PES 113: AL FALAK
(Tén mayé-ma-kel) – *minlôñ 5*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Kal le: 'me nyéñ solbene yak *Nwet* tén-mayè-ma-kel, ﴾2﴿ I solob maboñok-mabe ma' gwom a bi hek, ﴾3﴿ I solob yag maboñok-mabe ma jiibe ingéda li nkôb, ﴾4﴿ I solob yag maboñok-mabe ma bahue-matiñ[2], ﴾5﴿ I solob yag maboñok-mabe ma nke-njôñ ingéda a nke njôñ'.

PES 114: AN-NÂS
(Bôt ba binam) – *minlôñ 6*

I jôl li **Allah** (Nyambe) nu a yé ***Ntééda*** ni ***Ntohol***

﴾1﴿ Kal le: 'me nyéñ solbene yak *Nwet*-bôt ba binam; ﴾2﴿ Kiñe i bôt ba binam, ﴾3﴿ Nyambe nu bôt ba binam. ﴾4﴿ I solob nsohop, mut-makeñge, ﴾5﴿ Nu a nsooga mu' miñem mi bôt, ﴾6﴿ Ikété bayoñ ni bôt ba binam.

1 mut nye-kii-nye a kôli bé ni Nyambe, ndi to pôna Nye…
2 baemb

MIÑO MI BIPES BI KUR-AN
Libak li bipes (i Mek tole i Médin)

n°	Pes	Nomba lipep	Libak	السورة
1	Al Fâtihah (Mayiblene)	1	i Mek	سورة الفاتحة
2	Al Bakara (Nyaga)	2	i Médin	سورة البقرة
3	Âli Imran (Lôk Imran)	50	i Médin	سورة آل عمران
4	An-Nisâ' (Bôdaa)	77	i Médin	سورة النساء
5	Al Mâ'idah (Téblé)	106	i Médin	سورة المائدة
6	Al An-âm (Bilém)	128	i Mek	سورة الأنعام
7	Al A'râf	151	i Mek	سورة الأعراف
8	Al Anfâl (Libumbul li Gwét)	177	i Médin	سورة الأنفال
9	At-Tawbah (Bisoohene)	187	i Médin	سورة التوبة
10	Yunus (Yôna)	208	i Mek	سورة يونس
11	Hûd	221	i Mek	سورة هود
12	Yûsuf (Yôsep)	235	i Mek	سورة يوسف
13	Ar-Ra'd (Mbambat)	249	i Médin	سورة الرعد
14	Ibrâhîm (Abraham)	255	i Mek	سورة إبراهيم
15	Al Hijr	262	i Mek	سورة الحجر
16	An-Nahl	267	i Mek	سورة النحل
17	Al Isrâ' (Liké li jû)	282	i Mek	سورة الإسراء
18	Al Kahf (Hôk)	293	i Mek	سورة الكهف
19	Mariam (Maria)	305	i Mek	سورة مريم
20	Ta-ha	312	i Mek	سورة طه
21	Al Anbiyâ'(Bapodôl ba Nyambe)	322	i Mek	سورة الأنبياء
22	Al Hadj (Nleñ'i Mek)	332	i Médin	سورة الحج
23	Al Mu'minûn (Bahémle-Nyambe)	342	i Mek	سورة المؤمنون
24	An-nûr (Mapubi)	350	i Médin	سورة النور
25	Al Furkân (Mbagal)	359	i Mek	سورة الفرقان
26	Ach-Chuarâ' (Batôb-tjémbi)	367	i Mek	سورة الشعراء
27	An-naml (Dison)	377	i Mek	سورة النمل

nº	Pes	Nomba lipep	Libak	السورة
28	Al Kasas (Ñañ)	385	i Mek	سورة القصص
29	Al Ankbût (Libôból)	396	i Mek	سورة العنكبوت
30	Ar-rûm (Lòk rôma)	404	i Mek	سورة الروم
31	Lukman	411	i Mek	سورة لقمان
32	As-Sajda (Liôm-mbom'isi)	415	i Mek	سورة السجدة
33	Al Ahzâb (bajo-sañ' libut)	418	i Médin	سورة الأحزاب
34	Saba' (Loñ' Saa')	428	i Mek	سورة سبإ
35	Fâtir (Nhek)	434	i Mek	سورة فاطر
36	Ya-sîn	440	i Mek	سورة يس
37	As-Saffât (Batelep-nlôñ)	446	i Mek	سورة الصافات
38	Soâd	453	i Mek	سورة ص
39	Az-Zumar (Makoda, mintôñ)	458	i Mek	سورة الزمر
40	Gâfir (Nti-ñwéhél)	467	i Mek	سورة غافر
41	Fussuilat (mintoñlak mi bibañga)	477	i Mek	سورة فصلت
42	Achûrâ (Libad-mahoñol)	483	i Mek	سورة الشورى
43	Az-Zuhrûf (Bieñg)	489	i Mek	سورة الزخرف
44	Ad-Dugân (Hida)	496	i Mek	سورة الدخان
45	Al Jâtsiya (Mahoñ'isi)	499	i Mek	سورة الجاثية
46	Al Ahkâf	502	i Mek	سورة الأحقاف
47	Muhammad	507	i Médin	سورة محمد
48	Al fath (Yémbél)	511	i Médin	سورة الفتح
49	Al Hujrât (Biyale)	515	i Médin	سورة الحجرات
50	Kâf	518	i Mek	سورة ق
51	Al-Dzâriât (Ñwand)	520	i Mek	سورة الذاريات
52	At-Tûr	523	i Mek	سورة الطور
53	An-Najm (hiôdôt)	526	i Mek	سورة النجم
54	Al Kamar (Sôñ)	528	i Mek	سورة القمر
55	Ar-Rahmân (Ntééda)	531	i Médin	سورة الرحمن
56	Al Wâqi'a	534	i Mek	سورة الواقعة

nº	Pes	Nomba lipep	Libak	السورة
57	Al Hadîd (éña)	537	i Médin	سورة الحديد
58	Al Mujâdalah Pééna)	542	i Médin	سورة المجادلة
59	Al Hachr (Manyodi)	545	i Médin	سورة الحشر
60	Al Mumtahanah (Manoodana)	549	i Médin	سورة الممتحنة
61	As-Saff (Ntôñ)	551	i Médin	سورة الصف
62	Al Jumu'ah (Ngwa'Saï)	553	i Médin	سورة الجمعة
63	Al Munâfikûn (Bôt ba mandon)	554	i Médin	سورة المنافقون
64	At'Tagâbun (Yimis i sôk-bôk)	556	i Médin	سورة التغابن
65	At-Talâk (Mabos)	558	i Médin	سورة الطلاق
66	At-Tahrîm (Kila)	560	i Médin	سورة التحريم
67	Al Mulk (Nkok-liane)	562	i Mek	سورة الملك
68	Al Kalam (Saô)	564	i Mek	سورة القلم
69	Al Hâkkah (Mbambal-maliga)	566	i Mek	سورة الحاقة
70	Al Ma-ârij (Mabédél)	568	i Mek	سورة المعارج
71	Nûh (Nôa)	570	i Mek	سورة نوح
72	Al Jinn (Bayoñ)	572	i Mek	سورة الجن
73	Al Muzzammil (nu a nhôba)	574	i Mek	سورة المزمل
74	Al Muddatsir (nu a héba)	575	i Mek	سورة المدثر
75	Al Kiyâmah (Bitugne)	577	i Mek	سورة القيامة
76	Al Insân (Mut-binam)	578	i Médin	سورة الإنسان
77	Al Mursalât (Baôma)	580	i Mek	سورة المرسلات
78	An-Naba' (Ñwin)	582	i Mek	سورة النبإ
79	An-Nâzi-ât (Bahéa-mimbû)	583	i Mek	سورة النازعات
80	Abasa (Litonba)	585	i Mek	سورة عبس
81	At-Takwir (Lém i hiangaa)	586	i Mek	سورة التكوير
82	Al Infitâr (Bugi i ngi)	587	i Mek	سورة الانفطار
83	Al Mutaffifin (Bahek-kwaha)	587	i Mek	سورة المطففين
84	Al Inchikâk (Pédi i ngi)	589	i Mek	سورة الانشقاق
85	Al Burûj	590	i Mek	سورة البروج

n°	Pes	Nomba lipep	Libak	السورة
86	At-Târik (Hiôdôt hi jû)	591	i Mek	سورة الطارق
87	Al A'lâ (Nungingi)	591	i Mek	سورة الأعلى
88	Al Gâchia (Nkubla)	592	i Mek	سورة الغاشية
89	Al Fajr (Mayé ma kel)	593	i Mek	سورة الفجر
90	Al Balad (Nkoñ)	594	i Mek	سورة البلد
91	Ach-Chams (Hiangaa)	595	i Mek	سورة الشمس
92	Al-Laïl (U)	595	i Mek	سورة الليل
93	Ad-Duhâ (Makandne ma kel)	596	i Mek	سورة الضحى
94	Ach-Charh (Mayibil)	596	i Mek	سورة الشرح
95	At-Tîn (E-faigé)	597	i Mek	سورة التين
96	Al Alaq (Ñadbe)	597	i Mek	سورة العلق
97	Al Kadr (Ane)	598	i Mek	سورة القدر
98	Al Bayyinah (Ndémbél)	598	i Médin	سورة البينة
99	Az-Zalzalah (Nyingha'isi nsôk)	599	i Médin	سورة الزلزلة
100	Al Âdiyât (bake-ngwé)	599	i Mek	سورة العاديات
101	Al Kâri-ah (Mbôk-makia)	600	i Mek	سورة القارعة
102	At-Takâtsur (Pémsan lihat)	600	i Mek	سورة التكاثر
103	Al Asr (Maké ma ngéda)	601	i Mek	سورة العصر
104	Al Humazah (Baôbôs môl)	601	i Mek	سورة الهمزة
105	Al Fîl (Njok)	601	i Mek	سورة الفيل
106	Kuraïch (Lôk Kuréch)	602	i Mek	سورة قريش
107	Al Mâ-ûn (Mahôla)	602	i Mek	سورة الماعون
108	Al Kaôtsar (Lingwañ)	602	i Mek	سورة الكوثر
109	Al Kâfirûn (Bangihémle)	603	i Mek	سورة الكافرون
110	An-Nasr (Hôla)	603	i Médin	سورة النصر
111	Al Masad (Biloo)	603	i Mek	سورة المسد
112	Al Iglâs (Libak li Pom li Nyambe)	604	i Mek	سورة الإخلاص
113	Al Falaq (Tén-mayé ma kel)	604	i Mek	سورة الفلق
114	An-Nâs (Bôt)	604	i Mek	سورة الناس

إن وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد

في المملكة العربية السعودية

المشرفة على مجمع الملك فهد

لطباعة المصحف الشريف في المدينة المنورة

إذ يسرها أن يصدر المجمع هذه الطبعة من القرآن الكريم

وترجمة معانيه إلى لغة آباسا

نسأل الله أن ينفع به الناس

وأن يجزي

خادم الحرمين الشريفين الملك عبدالله بن عبدالعزيز آل سعود

أحسن الجزاء على جهوده العظيمة في نشر كتاب الله الكريم

والله ولي التوفيق

Su-nson inyu mam ma Islâma, makébél, nsébla ni unda-njel, i loñ i Arabie Saoudite i i mbéñge mam ma Yingin i kiñe Fahd inyu pémés Kur-an i lipémba i ngwé masé ni lipémhak Yingin i mpémés Kur-an i lipémba lôñni ngobol i minlôñ ñwé'i hop' basaa;

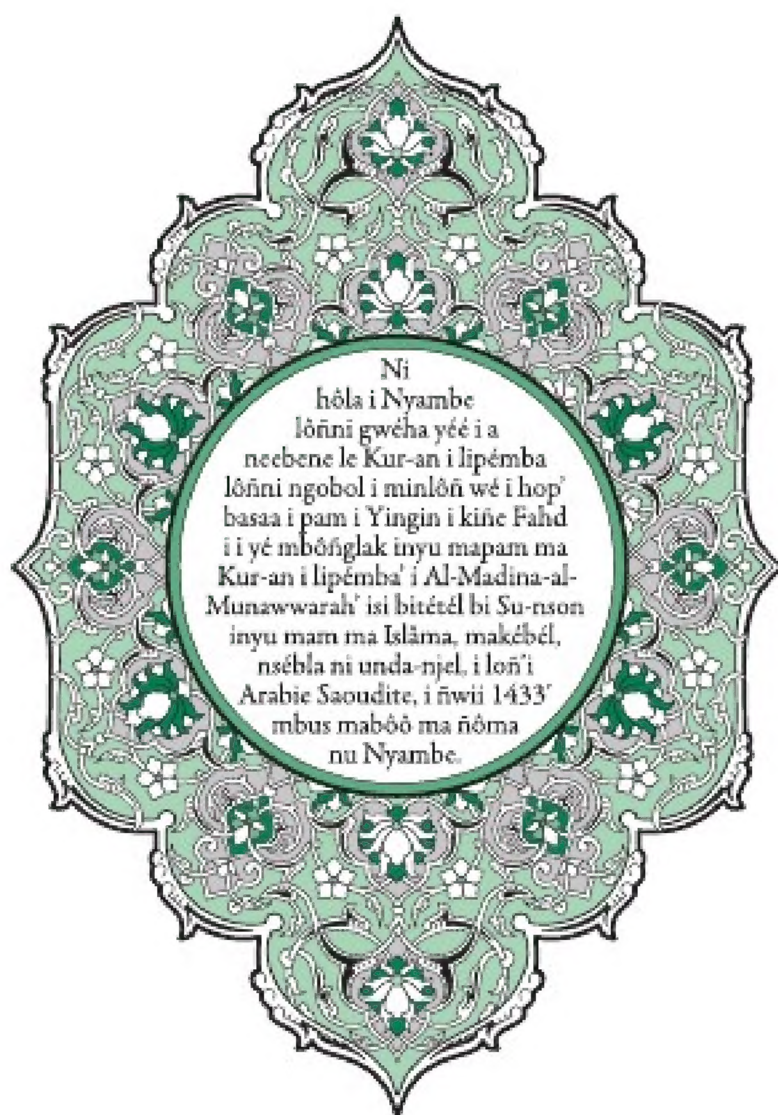
I nsoohe Nyambe le a yilha yo nseñ inyu bôt ba binam, ni ti ki mbôñôl minsaibak mi mandap ma masoohhe mo'ima Kiñe Abd-Allah ibn Abdel Aziz Al-Saoud lôôha-longe-nsaa inyu bilia bikeni bi a nlia inyu mapam ma kaat Nyambe i lipémba.

Nyambe nyen a gwé diliba di nyadla.

ص.ب ٦٢٦٢ - المدينة المنورة

www.qurancomplex.gov.sa
contact@qurancomplex.gov.sa

**Kunde inyu pam-kaat i yé ndigi inyu Yingin i kiñe Fahd
inyu mapam ma Kur-an i lipémba**

B.P. 6262 Al Madinah Al Munawwarah,
Loñ i Arabie Saoudite

www.qurancomplex.gov.sa
contact@qurancomplex.gov.sa

ⓒ **مجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف ، ١٤٣٣ هـ**
فهرسة مكتبة الملك فهد الوطنية أثناء النشر .

مجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف
ترجمة معاني القرآن الكريم إلى لغة الباسا . / مجمع الملك فهد
لطباعة المصحف الشريف . - المدينة المنورة ١٤٣٣ هـ

١٢٢٤ ص ؛ ١٤ × ٢١ سم

ردمك: ٠-١٤-٨٠٩٥-٦٠٣-٩٧٨

١- القرآن - ترجمة أ. العنوان
ديوي ٢٢١،٠٤ ١٤٣٣/٨٦٧٧

رقم الإيداع: ١٤٣٣/٨٦٧٧

ردمك: ٠-١٤-٨٠٩٥-٦٠٣-٩٧٨

ردمك: ٠-١٤-٨٠٩٥-٦٠٣-٩٧٨ ٤٠٠٠/د ٥٤ (٨) (١)